

ברכת אליהו

פירוש לביאור הגר"א
על אבן העזר

מאת

הרב ברוך רקובר

כרך שני

הלכות כתובות

הוצאת מוסד הרב קוק • ירושלים תשל"ג

כל הזכויות שמורות למוסד הרב קוק, ירושלים תשל"ג
Copyright by Mossad Harav Kook, Jerusalem 1972

דפוס המקור בע"מ, ירושלים

Printed in Israel

בסיום חיבורי "ברכת אליהו" לאבן-העזר הגני מברך על המוגמר ונותן שבת והודיה להשי"ת שזיכני לפרש את דברי רבנו הגר"א לחלק זה של השו"ע מהחל ועד כלה.

הכרך הראשון נתקבל בשמחה ובאהדה ע"י לומדי התורה חובשי בית המדרש ויושבי על מדין. קבלתי מכתבי עידוד רבים מגדולי הדור מרגן ורבנן והם שהמריצוני להמשיך עבודתי. והיה זה שכרי שזכיתי לפרש תורתו הגדולה של גאון ישראל וקדושו רבנו אליהו מוילנא וצוק"ל, שטמרתו בביאוריו לשו"ע היתה לחבר ולהצמיד יחד זה בזה פסקי ההלכה עם מקורותיהם בשני התלמודים הבבלי והירושלמי, במדרשי ההלכה ובדברי ראשונים כמלאכים.

תודה והוקרה להנהלת "מוסד הרב קוק", למדפיסים ולמגיהים. וכן תודה לקרן הזכרון למען תרבות יהודית אשר סייעה לעבודתי זו ולכל אלו שעודדו וסייעו לתוצאת הספר. במיוחד אזכיר לטובה את חתני כבני הרב יחנן פריד הי"ו, (ממכון "הלכה ברורה ובירור הלכה" בירושלים ת"ו) שהיה לי לאחיעזר.

ברכה מיוחדת לאבי מורי הרב ר' חיים רקובר שליט"א.

יהי רצון שאזכה להמשיך ולפרש את ביאורי הגר"א על יתר חלקי השו"ע מתוך צילותא דשמעתתא ובסייעתא דשמיא.

זכות רבנו הגאון וצ"ל תעמוד לי שלא תמוש התורה מפי ומפי זרעי ומפי זרע זרעי עד עולם ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה כל הימים, ונזכה לראות בגאולה השלמה במהרה בימינו, אמן.

בין כסה לעשור תשל"ג.

ברוך מרדכי רקובר

חבר ביה"ד הרבני, חיפה

מפתח הסימנים

סימן	הלכות כתובות	עמוד	סימן	עמוד
סו	כמה דיני כתובה	א	צד	חוב דירת אלמנה וכסותה
סז	דין כתובת אלמנה וחרש שוטה וקטן היא או הוא וגר שנתגייר	זו	צה	חוב מעשה ידיה ליורשים
סח	כיצד טענת בתולים ומתי נאסרת ומפסדת כתובתה	זח	צו	שבועת אלמנה וגרושה על הכתובה
סט	במה מתחייב האדם לאשתו ובניו	כא	צז	שאינן הבעל יכול להשביע את אשתו בטענת ספק
ע	דין חוב מזונות אשתו ואם חייב להשכיר עצמו	כה	צח	פטרה משבועת או ייחד לה מטלטלין גובה בלא שבועה
עא	שחייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים	צט	כז	שמיין לאשה אלמנה בגדיה
עב	דין המדיר אשתו מליהנות לו	כט	ק	כתובה ממה נגבית וכל יתר דיני כתובה
עג	שחייב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו	לח	קא	עד כמה גובה כתובתה
עד	המדיר אשתו מכמה דברים. או שנדרה היא	מ	קב	דין חוב וכתובת אלמנה
עה	חילוק הארצות לענין גישואין ודיני א"י	מג	קג	אלמנה שמוכרת נכסיה לכתובתה אם צריכה למכור ע"פ ב"ד
עו	חוב עונה	מה	קד	בית דין שמכרו וטעו וכן שאר שלוחין
עז	דיני מורד ומורדת או אומרת מאיס עלי	נב	קה	דין המוכרת ומוחלת כתובתה
עח	חוב פדיונה	נו	קו	הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא
עט	חוב רפואתה	סז	קז	הכותב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב
פ	מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה ודיני מניקה ושאינה רוצה לעשות מלאכה	סט	קח	דין שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים
פא	המקדיש מעשה ידי אשתו	ע	קז	שכיב מרע שאמר תנו ק' זהובים לאשתו דהו בכתובתה
פב	נדרה שלא להניק ודין מניקה שנתגרשה	עז	קי	שכותבין שובר לאשה אע"פ שאין בעלה עמה
פג	חבלת אשת איש למי הוא	פג	קיא	דין כתובת בנין דכרין
פד	דין מציאת האשה	פז	קיב	מזונות הכנות ממה ניוזנות ועד כמה וכל דיניהן
פה	דין נכסי מלוג וצאן ברזל	קז	קיג	עישור נכסים ממה גובים
פו	שלא לקבל פקדונות מגשים עבדים וקטנים	קח	קיד	דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחבירו
פז	שאינן חזקה בנכסי אשת איש	קטו	קטז	דין היוצאת בלא כתובה והמפסדת כתובתה
פח	כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או בגט או במיאון נוטלת נכסים	קז	קכ	דין כתובה ותנאיה ודין הנושא אשה באיסור
פט	חוב קבורת אשתו	קכג	קכו	דין כתובה באשה שאין לה וסת או שאר מומין ודין קטלנית
צ	דין הבעל יורש את אשתו ומה הוא שאינו יורש	קכז	קכח	דין תקנת גישואין של קהל טוליטולה ודיני גדרונאי
צא	אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה	קל		
צב	האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו ומירושתה			
צג	דיני מזונות האלמנה			

הלכות כתובות

סו כמה דיני כתובה. ובו י"ג סעיפים

באר הגולה

א לשון הטור מההוא
עונדא דר' אמי כתננות
(דכ"ז) [ד"ז] ע"ה
וכדעת הרמב"ן דכנסה
מותר מעונד' דא ס"ה
וכ"כ הר"ן.
ב משנה ב"ב דקס"ז
ע"ב.

(*) א (ב) אסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה (ב) (ויש מקילין ומתירין להתייחד בלא כתובה ובלגד שלא ינעול) (הר"ן ריש כתובות) ב והבעל נותן שכר הסופר * ואפילו אם ירצה לייחד לה כתובתה במעות (ג) או בשאר מטלטלין אין שומעין לו אלא צריך שיכתוב לה שטר ועל עצמו בדמי הכתובה ויהיו כל נכסיו משועבדים לה (ד) ג או שיעידו עליו עדים ויקנו מידו שהוא חייב לה מנה או מאתים. * משנה כתובות דף ע"ה ובריתא ספ"ב ע"ב. ג רמב"ם נפ"י מהל' אישות דכיון דסתם קנין לכתובה עומד הוי כאלו נכתב.

ביאורי הגר"א

סו (א) אסור כו'. כיון שאסור לנעול כחש"ש ז' ח' ושס כ"ז ח' ואסור נ"כ ניהוד וכחש"ש ז' ז' לענין נכסה וניהודל כו' ועהנ"ל שס ד"ה פי' ר' אפרים כו' וכחש"ל ר"ס כ"ה נהנ"ה: (ב) ויש מקילין כו'. עיין תוס'

ברכת אליהו

ביום רביעי — דלא עבר אתקנתא דרבנן דבתולה נישאת ליום רביעי. ולהרמב"ם חופה היינו ויהוד, ואעפ"כ לא שאלו לו לפני שבת איך מותר לכנס הא לא כתיבא כתובה. אלמא דמותר להתייחד בלא כתובה. וער"ן בריש כתובות שהביא הרא"י הנ"ל. וכתב שם טעם הדבר שאין חוששין ביחוד שמא יבעול בלי כתובה, וז"ל: משום דאיסורא מדרבנן בעלמא הוא ועוד שהיא לא תשמע לו מפני שהיא יודעת שהיא קלה בעיניו להוציאה. ועוד דלא מתסרא אלא משום דלא סמכא דעתה שהרי מתנאי ב"ד יש לה כו' עכ"ל. [וע"ש בהגהות הב"ח. וע"ל סימן נ"ה סק"ג וסימן ס"א סק"ב].
(ג) בכתובות נו ב. דאיתא התם: אין עושין כתובת אשה מטלטלין (אין מייחדין מטלטלין לכתובה — רש"י) מפני תיקון העולם (שמא יאבדו או יפתחו דמיהן — רש"י). ושם פ"ב: בראשונה היו כותבין לבתולה מאתים ולאמנה מנה (ולא היו משעבדים נכסיהן לאחריות הכתובה — רש"י) והיו מוקינין ולא היו נושאים נשים כו' התקינו שהיה מניחין אותה בבית חמיה עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב עניות היו עושות אותה עבית של מימי רגלים ועדיין כשכועס עליה אומר לה טלי כתובתך וצאי (לפי שהיתה מיוחדת לכך — רש"י) עד שבה שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה. [וע"ל סק"ב].
(ד) דפתם קנין לכתובה עומד והוי ככתובה, דהיא יכולה ללכת אל העדים ויכתבו לה כתובה מבלי להמלך בבעל, כחש"ש בחי'מ סימן ל"ח ס"ג: אם קנו מידו שהוא חייב לו מנה הרי אלו כותבין ונותנין אעפ"י שלא אמר להם כתבו שסתם קנין לכתובה עומד ושי"מ. וראיה ממקומות שאין כותבין כתובה וסומכין על תנאי ב"ד. כ"כ המ"מ על דברי הרמב"ם בה' אישות פ"י ה"ט — שכתב: ואחד שהעידו עליו עדים

(א) כיון שאסור לבעול קודם שיכתוב לה כתובה כחש"ש בכתובות ז א: ר' אמי שרא למיבעל בתחילה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כתיבא כתובתה אמר להו אתפסוה מטלטלין. ושם נו א אמרינן דהלכה כר' מאיר דאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה, וכדלקמן בסעיף ג. וכיון שאסור לבעול בלא כתובה, אסור נ"כ ביחוד אטו ביאה. וכחש"ש ז ב לענין ברכה: ובהורא שנו מפני שמתייחד עמה. דביהודה היו מברכים ברכת חתנים בבית האירוסין, מפני שהיו מתייחדים באירוסין, וכמו שאסור לבעול בלי ברכה, כמו"כ אסור להתייחד בלי ברכה. ועהנ"ל שם פ"א ס"ב ד"ה פי' ר' אפרים כו', וז"ל דאסור להתייחד עם ארוסתו בלא ברכה ואסר לנו את הארוסת הכי פירושו חתמים שגזרו על יחוד של פנויה גזרו גם על יחוד דארוסה, עכ"ל. וכחש"ל ר"ס נ"ה כהנ"ה דבלי ברכה אסורה גם ביחוד. ועמש"ש. וה"ה לענין האיסור קודם שיכתוב לה כתובה — כיון שאסור לבעול — אסור גם להתייחד.¹

(ב) בסק"א כ' דכמו לענין ברכה אמרינן בכתובות ז ב דאסורה גם ביחוד, הו"ה לענין כתיבת הכתובה. והיש מקילין שכתב בהג"ה ס"ל דהא דאמרינן שם בכתובות דביהודה היו מברכין ברכת חתנים בבית האירוסין, לאו היינו מחמת איסור יחוד, אלא מחמת איסור ביאה. וכמ"ש בתוס' שם ד"ה ר"י כו' עיי"ש, וז"ל: ולפי שפעמים בא עליה שלא לשם חופה עושין ברכה מתחילה כדי שתהא כלה בברכה. הרי שלתוס' האיסור הוא משום ביאה. וכחש"ל ר"ס נ"ה ועמש"ש ס"ק א. ג'. וה"ה כאן האיסור בלא כתובה, הוא רק על הביאה ולא על היחוד. וראיה מעבודא דרב אמי בכתובות ז א הנ"ל בסק"א, דשאלו לו רק על הבעילה: „והא לא כתיבא כתובתה“. ולא שאלו לו על הכניסה, ומסתמא עשאו כדיון — דכנסה

הנה: (ה) וי"א לחין לסמוך לעדים רק בשעת הדחק ומיד שיש לו פנאי לכתוב נריך לכתוב כ"ש שאין לסמוך עליהם לכתילה (כן משמע מלשון הטור וכ"כ מהרי"ק שורש ס"ד ומרדכי ריש כתובות) וכן ראוי להורות (ו) העמיד לה ערצ קצנן צעד כתובתה (ז) והתנה שהיא יסא פטור מונה אסור עד שיסא שצודה עליו שלא תסא קלה בעיניו להוליה (ז"י נשם הרשנ"א נחשבה) (ח) עיין נחשון המשפט סימן ס' אם יוכל לשענד עמו נכתובתה נכסכים שלא צלו לעולם

ביאורי הגר"א

פי' כשיעור' כו' וס"ה אסר כו': (ו) העמיד כו' שלא כו'. כמ"ש נז"ק פי"ט ז' ועס"ג: (ז) והתנ' כו'. אלל נלל"ה מות' כמ"ש נז"ק קע"ד ז': (ח) עבחי"ה סימן כו'. עתוס' נ"ד ז' ד"ה לעי"פ כו' וענ"ש:

דסת' קנין לכת"ב עות' והו' ככת"ב כמ"ש נח"מ סל"ט וס"מ ורל"י ומקומו' שאין כותבין כתוב' מ"מ ועספ"ט פי"ט ח' וסמ"ג מפ' דברי הרמ"ם דוקל נמקס שאין כותבין כתוב': (ה) וי"א כו'. עהג"ל פי"א שם ס"י"ז ד"ה

ברכת אליהו

מותר. כמ"ש בפ"ב קער ב דערב קבלן דכתובה משתעבד. ולא מוזכר שיש איסור בדבר. ולא אמרינן שיהא קלה בעיניו להוציאה מחמת שיחשוב הבעל שהאשה תגבה כתובתה מהערב. והיינו טעמא דמותר — שהרי הערבות לא הפקיעה חיובו של הבעל, ולמרות הערבות, הבעל נשאר בחיוב של הכתובה.

(ח) עתוס' בכתובות נד ב ד"ה אעפ"י כו', שהקשו: אבל אותר שאין לו היאך ישתעבד נכסיו שיקנה אח"כ כיון שלא נתחייב לה היינו דבר שלא בא לעולם. ותרוצו בשם רבי אליהו: מה שמשעבד גופו להתחייב לדבר זה משתעבד ואין זה קנין דברים בעלמא. ועב"ש סק"ו שזוהי כוונת ההג"ה שכתב: עבחי"ה סימן ס', וז"ל הב"ש: מלומר שם מבואר היכא דמשעבד נפשו וגופו יכול להשתעבד אעפ"י שאין לו נכסים בשעת השיעבוד מזה נשמע ג"כ לדני"ס שבכאן לענין כתובה 4.

וקנו מידו שהוא חייב לה מנה או מאתיים ה"ז מותר. ועספ"ט דכתובות פ"א במשנה: הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה. ואמרינן שם בגמ': במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראיה; במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראיה. עכ"פ אנו רואים מכאן שיתכן — שגם במקום שכותבין כתובה — שלא יכתוב לה כתובה וסמך על עדי הקנין. וסמ"ג במ"ע מ"ח מפרש דברי הרמב"ם דוקל במקום שאין כותבין כתובה, אבל במקום שכותבין כתובה אין סומכין על עדי הקנין, דלא סמכא דעתה רק בכתובה כשאר נשים. [ועיין בחלקת מחוקק סק"ה].

(ה) עהג"א פי"א שם ס"י"ב ד"ה פי' כשיעור כו' וס"ה אסר כו' 2.

(ו) כמ"ש בב"ק פ"ב ב ועס"ג 2.

(ז) אבל בלא"ה — שלא התנה שהוא יהא פטור ממנה —

הביא הגירסא: "וס"ה כתב", ובהגהות הב"ח שבמרדכי שם גורס: וס"ה אסר אלא דוקא כו' ודוק.

3 בב"ק שם איתא דאשה שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה. והקשו בגמ' אמאי לא הפסידה כתובתה, תזכרנה ניהליה לכתובתה בטובת הנאה. ומתרת הגמ': ר"מ היא דאמר אסור לארס שישתא את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה; וטעמא מאי כד שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הכא מגרש לה וגבי ליה בחבלה מינה, וכתבו שם בתורה כל כו' (מעמוד א'). וז"ל: קשה דתובין לאחר והבעל יכתוב ברוצח שטר בשמו כדי שיגבה חבלתו ותירץ ר"י דכיון שאין הכתובה בשם האשה הרי הוא כאילו משתא אשתו בלא כתובה אעפ"י שאין קלה בעיניו להוציאה מזה. וכ"כ שם הרא"ש פי"ח ס"ס. וה"ה כאן, כיון שהבעל פטור כלפי האשה (וכתב בח"מ סק"ו שאעפ"י שיש לערב קבלן פיצוי מן הבעל, מ"מ כיון שאין הבעל משלם לאשה) הרי זה כאילו אין לה כתובה, מאחר שאין לה שעבוד עליו. ומ"ש ברנו: "וועס"ג", נראה דכוונתו, דשם המקור של הרין שאסור לארס לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה. ושל יתבאר (ע"ש בסק"ד) דאפילו היכא דמן הדין יש לה כתובה, אסור היכא דאין השטר-כתובה בידה. והחיות של הכתובה צריך שיהי' מהבעל לאשה, ולא שאחר יתחייב כלפיה במקום הבעל. ויותר נראה דצ"ל: ועס"ה. וכוונתו דאיתא שם שאם מכרה כתובתה לאחר א"צ לכתוב לה כתובה אחרת, מפני שהבעל יצטרך לשלם הכתובה לקונה, ולא תהא קלה בעיניו להוציאה. מ"מ הכא גרע דהשעבוד כתורת כתובה אינו על הבעל כלפי האשה, משא"כ החם, חיובו של הבעל הוא מחמת הכתובה שצ"ש אשתו והלוקח בא מכהה ועומד במקומה. ועיין כאן בח"מ סק"ו, ובהפלאה בקונטרס אחרון סק"ג. ובבית יעקב.

4 ועיין בח"מ סק"א, ובהפלאה בקונטרס אחרון סק"ד, ובחידושי חתם-סופר בכתובות נד ב.

2 מ"ש: "ס"י"ב הוא ס"ס, וצ"ל: ס"י. וזה בהגהות אשרי פי"א דכתובות ס"י. ואם כי בדפוסים, הג"א זו היא מקבילה לס"י ב דא"ש, אבל היא סמומת כמות ג', וקאי אדברי הרא"ש שם ס"י. ודברי הג"א הם מהמרדכי, והא דציין ברבנו לעיין בהג"א, ולא ציין לדברי המרדכי הוא כפי שובאר להלן:

בריש כתובות — אהא דאמרינן שם בגמ' ז' א: "אל תפסודה מטלטלין, הג"ל בסק"א — כתב המרדכי: פירוש שיעור כתובתה ומכאן סמך ריב"א דשטר כתובה ראייה בעלמא הוא ואי אירכסא לכתובתה אינה אסורה לו והא איכא עידי קנין והא דאמרינן אסור לארס כו' היינו היכא דליכא עידי קנין ולא הקנה לה כתובה וספר המצות כתב דוקא יום אחד או למים עד שיכתוב לה כו'. וכתב הב"ח דהא דכתב המרדכי בשם ספר המצות דוקא יום אחד כו', קאי רק על התפסת מטלטלין — דמותר בועק הדחק יום אחד או יומים — עד שיכתוב לה כתובה, אבל בעדי קנין לא מהני, אפילו בשעת הדחק לפי שעה. ואמנם במרדכי שם יש גירסא — הונדפסת שם בסוגריים אחרי המלים: "ולא התיירו" — ע"י תפיסת מטלטלים. וה"ה שבהביא בהג"ה — דאין לסמוך אעפ"י רק בשעת הדחק, ובשעת הדחק מיהא סומכין לפי שעה על עדי הקנין — כ"כ במהרי"ק שורש ס"ד עפ"י דברי המרדכי הג"ל, וכתב ע"ז הב"ח: ואין ספק דנחשוא מוטעת שבמרדכי נודמנה לפניו כמו שהוא נדפס בהגהות אשרי כו'. ובהג"א שם הביא את לשון המרדכי, ובמקום "וס"ה כתב", איתא בהג"א: וס"ה אסר. וגם ליתא למלים (שנרפסו במרדכי בסוגריים): "ע"י תפיסת מטלטלים". ולפי הגירסא שבהג"א מתברר יותר שכונתו על עדי קנין. שמקודם הביא בשם הרשב"א שמוחר לסמוך אפילו לכתחילה על עדי הקנין. וע"ז כתב: וס"ה אסר אלא ליום כו'. כלומר שס"ה אסור לכתחילה לסמוך על עדי הקנין, אלא רק לכהא ימים אפשר לסמוך בשעת הדחק על עדי הקנין עד שיכתוב כתובה. ובכ"ה בהב"א דברי המרדכי אמנם לא הביא הגירסא: ע"י תפיסת מטלטלים, אבל

(ט) ואין לעדים לחתום הכתובה אלא לאחר שקיבל החתן קנין לפניהם (דברי הרז * ונפרק השאש שנתארומלה) ויש מקומות שמקילין בזה (מרדכי פ"ג דגיטין) (ו) וכן שיש עדים חותמים על הכתובות שקראו תחת החופה אף ע"פ שהם לא שמעו הקריאה (יא) אע"פ דלא שפיר ענדי אין לשנית מנהגן שלא להוציא לעז על כתובות הראשונות (אור זרוע).

ב ד אם אינו יכול לכתוב לה כתובה כגון בשבת או ששכח לכתבה יכול ליתן לה מטלטלין כנגד כתובתה (יב) ויקבל

באר הגולה
* מתימרה דרז פפא
משמיה דרנא דף כ"א
ע"ב.
ד מועבדא דר' אמי
שלייטי גריס הסימן.

ביאורי הגר"א

חכמים שמניחין לחתום הכתובה בני אדם שא"י לקרותה וטעמא משום שקראוהו חכמי הקהל ואיכא חיותה לניצורא לשקר וגם העדים כו' וכ"ה בהג"א שם ד"ה ובכתובות שלנו כו' ומימי סוף דברי המרדכי א"י להולמו וחי מיתחי כשיקרא איכא וכו' כלל קנין א"י לחתום לא מיצטריך לדעת רז כיון דא"י צט"ה דא"י קנין אלא אפילו לדעת החולקים מימי כו' שאלו כתובות וחתומי ודאי א"י דלא גרע משאר מנהג וכו"ה דר"פ אע"פ ושא"י ואפשר לדחוק דלא א"י כתובות וחתומי ושא"י קנין ל"ד וז"ל: (י) וכן שיש כו'. מדברי המרדכי והג"א הנ"ל ועשה"מ סי' מ"ה (ס"ה) [ס"ז] בהג"ה: (יא) אע"פ דלא כו'. ד"ה נסס א"י: (יב) ויקבל עליו כו'. לשון המנהג וכ"ה לשון

(ט) ואין לעדים כו' ויש כו'. א"ל דהש הרז משו' מוקדם וכמ"ש תו' נגטין י"ה ד"ה אף כו' ובהג"א שם ד"ה וכ"פ ראשונה כו'. והו' ויש מקילין כו' דליתא דשם דלא חתמו ביום הכתובה אלא כיון שחתמו א"י קנין כלל וכמ"ש דר"פ אע"פ כתובות וחתומי כו' אלא דבריו ע"פ מ"ש המרדכי נגטין י"ט ז' ודוקא ר"כ וספרי כו' כ' ש צסימן תס"ו ע"ז סמכו חכמי הקהל לחתום הכתוב קודם הנרקה דליכא חיות' ניצורא לשקר וגם העדי' חותמין קוד' הנרקה וליכא משום ויתחי כשיקרא כיון דעסקין בליתו ענין ויש מקומות שאין חותמין עד אחר הנרקה שכבר הקנין נעש' לפניהם עכ"ל והצילו ד"הם כלן והמר' הזה ק' להולמו ומנא אתי במרדכי מנהג וז"ל ע"ז סמכו

ברכת אליהו

הקהל ואיכא אימתא דציבורא לשקר וגם חתומי כו' * וכ"ה בהג"א שם פ"ב סי"ב ד"ה ובכתובות שלנו כו' וז"ל: ובכתובות שלנו חותמין העדים אע"פ שלא שמעו הקריאה וטעמא משום שקראוהו חכמי הקהל ואיכא אימתא דציבורא לשקר ולחזור בקנין וגם לקרות שקר טפי מדר"נ דקרו קמיה וחתים משום אימתא. מא"י. עכ"ל. ומימי סוף דברי המרדכי א"י להולמו. שכתב: ויש מקומות שאין חותמין עד אחר הנרקה שכבר הקנין נעשה בפניהם. וקשה מאי מיתחי כשיקרא איכא, וכו' בלא קנין א"י לחתום? לא מיכתיא לדעת רב האי המובא בבע"ה דא"י קנין, אלא אפילו לדעת החולקים שם, מימי כיון שא"י כתובות וחתומי ודאי א"י קנין ויכולים לחתום, דלא גרע משאר מנהג, וכמ"ש בר"פ אע"פ הנ"ל ושא"י. ואפשר לדחוק, דלא א"י כתובות וחתומי ולכן צריך קנין, וצ"ל דמ"ש בהג"ה: „ואין לעדים לחתום הכתובה אלא לאחר שקיבל החתן קנין לפניהם“, „קנין“ לאו דוקא. אלא כוונתו שאין לעדים לחתום הכתובה אלא לאחר שאמר להם החתן כתובות וחתומי. וצ"ע.

(י) מדברי המרדכי והג"א הנ"ל בסק"ט — דמחמת אימתא דציבורא לא חיישינן לשיקרא. ועשה"מ סימן מ"ה סי"ב בהג"ה, וז"ל: "וא דקורין לפני ציבור וחותמין דיראים לשקר לפני ציבור והוי כראש ב"ד וסופר שלו. וגם הדין הוא מקורו מדברי המרדכי והג"א הנ"ל — דדבר שגקרא לפני ציבור לא חיישינן לשיקרא.

(יא) בהג"א הנ"ל בס"ט, הוא מאור זרוע. ושם לא כתב דלא שפיר עבדי. אולם ברי"מ סק"ג בשם אור זרוע כתב כמ"ש כאן דלא שפיר עבדי מ"מ כיון שנהגו בהגו ואין למחות בידם שלא להוציא לעז על כתובות הראשונות.

(יב) ברמב"ם בה' אישות פ"ה ה"ט ובטור לא הוזכרו שצריך לקבל עליו אחריות אם יאבדו או יחלו, ומ"ש בשו"ע: ויקבל

(ט) אין לפרש דהש הרז שלא יחתמו העדים לפני קבלת הקנין, הוא משום מוקדם לענין תוספת-כתובה, וכמ"ש תוס' בגיטין יח א"ה אף כו', וז"ל: יש מקומות שנוהגין לכתוב הכתובה בע"ש ולחותמה במוצאי שבת ואין נכון לעשות כן משום תוספת דדילמא לית ליה קלא ומיהו היכא דקנו מיניה ליכא למיחש למידי כו' עכ"ל. ובהג"א שם פ"ב סי' ד"ה וכ"פ ראשונה כו' כתב שגם לענין תוספת כתובה יש קול כמו לעיקר כתובה וכותבין בע"ש וחותמין במוצ"ש. וזהו ויש מקילין כו' שהביא בהג"ה. — דליתא, דשם דלא חתמו ביום הכתובה הוי מוקדם. אבל כיון שחתמו א"י קנין כלל, וכמ"ש בר"פ אע"פ כתובות גה א: כתובות וחתומי כו'. ויש שם מחלוקת אי צריך לאימלוכי ביה לפני מסירת השטר או ל"צ לאימלוכי ביה, אבל הא פשיטא, דמאחר שאמר כתבו וחתמו מותר להם לחתום בלי קנין. אלא דבריו של ההג"ה — דאין לעדים לחתום לפני קבלת הקנין הם משום דמיתחי כשיקרא. — והם ע"פ מ"ש המרדכי בגיטין אהא דאיתא שם יש כ: ורב נחמן קרו קמיה ספרי דיני וחתים ודוקא ר"כ וספרי דיני דאית להו אימתא (ולא משקרי — רש"י) אבל ר"ב וספרי אחרני, ספרי דיני ואיניש אחיגא לא. וכתב ע"ז במרדכי שם בסימן תפ"ז [לפנינו: סי' שמא, שםב:] ע"ז סמכו חכמי הקהל לחתום הכתובה קודם הנרקה ואיכא אימתא דציבורא לשקר וגם העדים חותמין קודם הנרקה וליכא משום מיתחי כשיקרא כיון דעסקין באותו ענין ויש מקומות שאין חותמין עד אחר הנרקה שכבר הקנין נעשה בפניהם. עכ"ל והביאו ברי"מ כאן סק"ג. והמרדכי הזה קשה להולמו דמה ענין „אימתא דציבורא לשקר“, להתיימא לפני הנרקה.

ומצא' במרדכי מנהג וז"ל: ע"ז סמכו חכמים שמניחין לחתום הכתובה בני אדם שא"י לקרותה וטעמא משום שקראוהו חכמי

באר הגולה

ה' מעונ' דלחתי' ואלו כותב לה מיד (טור). עליו אחריות אם יאבדו או יוזלו ואז מותר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב. ה' אם כתב לה כתובה ונאבדה (יג) או שמחלה לו דתחל דר' חתל סוף דף כ"ו.

ביאורי הגר"א

כותיה אלז סמ"ג ס"ל דכה"ג כ"ע מודי דזמן מועט לא חייב ללמחל פהתי מועדד ר' חמי עונדל ודלזי דס"ל כר"מ וכשיטתו דדוקא בלחירות ככ"ל: (יג) או שמחלה לו. כוונתו צ"ק פ"ט ז' נזכרה לו ועתו"ס שם ח' ד"ה כל. וז"ל וזכתי כו' וי"ל כו' ועל"ש פ"ה דכתובות ס"ז (והקס') [וה"ק] ר"מ לר"י כו' ועתו"ס ד"ה מני כו' וקס' לר"י כו' ע"כ נראה דר"מ כו' ונצ"ק פ"ט ח'.

ברכת אליהו

מדעבר ר' אמי עובדא בכתובות ז, א הג"ל, וזרזי דס"ל כר"מ, אלמא דאפילו לר"מ מותר בזמן מועט וכשיטתו דדוקא באחריות כנ"ל.⁶
(יג) מדברי המחבר מוכח דס"ל דאם מחלה לו הכתובה, המחילה מועילה, ולכן צריך לכתוב לה כתובה אחרת, בכדי שלא יהא עם אשתו בלא כתובה. ולאו דוקא כשיש לה כתובה והיא סוברת שאין לה, סובר ר"מ דהוי בעילת זנות — משום דסברה דאין לה, אלא גם כשאין לה כתובה הוי בעילת זנות. כמ"ש בב"ק פ"ב ב' במכרה לבעלה כתובתה, דהוי בעילת זנות, מפני שהיא לא תגבה הכתובה. ועתו"ס שם עמוד א ד"ה כל כו' שכתבו: וא"ת אפתי היאך תמחול הא מוקמינן לה כר"מ דאמר אסור לשהות עם אשתו בלא כתובה, ועתו"ס בכתובות נא א ד"ה מני כו', שמקודם הביאו ויש שם בתוס' עוד תירוץ. אבל עכ"פ — לתירוץ זה — המחילה מועילה, וצריך לכתוב לה כתובה אחרת. לאחר המחילה, כמ"ש כאן בשו"ע. וער"ש פ"ה דכתובות ס"ז — על הא דקאמר ר"מ כל הפוחת לבתולה ממאנים ולאמנה ממנה ה"ז בעילת זנות, ואמרינן בגמ' כל הפוחת אפילו בתנאה. וכתב ע"ז הרא"ש, וז"ל: והכי קאמר ר"מ לר"י לא מיבעיא אם כתבה לו התקבלתי דאז אין לה כתובה כיון דמחלה דהוי בעילת זנות אלא אפילו הפוחת בתנאה בשעת הקדושין דתנאו בטל הוי בעילת זנות דכיון דאמר לה לית לך אלא מנה לא סמכה דעתה והויא לה בעילת זנות כו' עכ"ל. הרי שגם הרא"ש סובר דמנהי המחילה ואין לה כתובה. ועתו"ס בכתובות נא א ד"ה מני כו', שמקודם הביאו את שיטת ריב"ז דלר"מ רק במקום דאית לה ואין האשה בטוחה בו דלא סמכה דעתה תיקנו חכמים שיהא בעילת זנות אבל אם היה תנאו קיים כיון דלית לה אין בעילתו בעילת זנות. אבל התוס' חולקים על הריב"ז, וכתבו: וקשה לר"י כו'. והקשו מהא דב"ק פ"ט הג"ל — דמוכח דאפילו היכא דאין לה כתובה הוי בעילת זנות משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה. והסיקו התוס': ע"כ נראה דר"מ לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא היכא דלית לה דהוי בעילת זנות משום דקלה בעיניו להוציאה אלא אפילו אית לה כיון דלא סמכה דעתה הויא בעילתו בעילת זנות, עכ"ל. ועיין בתוס' בב"ק פ"ב א ד"ה טעמא כו', וז"ל: דכ"ש אי תנאו קיים ולית

עליו כו'. הוא לשון המחבר, וכ"ה לשון הסמ"ג מ"ע מ"ח: ח"ו מותר לבעול עד שיהא לו פנאי לכתוב בדאיתא בב"ק דכתובות רק שיקבל עליו אחריות אם יאבדו או יוזלו כדמוכח בפרק אעפ"י, עכ"ל. ומ"ש: כדמוכח בפרק אעפ"י, ר"ל בכתובות נ"ב. דאיתא שם בברייתא: אין ערשין כתובות אשה מטלטלין מפני תיקון העולם (אין מייחדין מטלטלין לכתובה שמא יאבדו או יפחתו דמיהן — רש"י); אמר ר' יוסי וכי מה תיקון העולם יש בו והלא אין קצובין ופוחתין (אין דמיהן קצובין עולמית דמוקרי ומוזלי הלכך פעמים שפוחתין מכדי מה ששמאום — רש"י), ומפרש בגמ' דת"ק ס"ל בד"ה בשלא קיבל עליו אחריות, אבל קיבל עליו אחריות עושין. כלומר: דלת"ק אם קיבל עליו אחריות אם יאבדו מותר לייחד מטלטלין לכתובה, ולא חיישינן שמא יוזלו, ור' יוסי סובר דאפילו אם קבל אחריות דאנוס אין מייחדין מטלטלין לכתובה, דחיישינן שמא יוזלו. וז"ל הסמ"ג דבעינן קבלת אחריות לאביה וזולא. ועתו"ס שם ד"ה אין כו', שגם הם כתבו כסמ"ג, וז"ל: והא דאמרינן בב"ק (דף ז.) אמר להו אתפסוה מטלטלי כשקבל עליו אחריות אם יאבדו או יוזלו, עכ"ל. ועיין שם בתורה אבל כו', שכתבו דאם קבל עליו אחריות מותר לייחד מטלטלין ולא חיישינן שמא יאמר לה טלי כתובתיך וצאי (כנ"ל בסק"ג), דכיון דכתב לה כל נכסי אחראין וערבאין, והאשה לא תקפיד אם יעשה סחורה במטלטלין, תו ליכא חשש שמא יאמר לה טלי כתובתיך וצאי, מאחר שגם הוא גהנה מהמטלטלין. אלא דמ' מדבריהם דבכל ענין מותר בקבלת אחריות אפילו אם זה לעולם ולא רק לזמן מועט עד שיכתוב והסמ"ג כתב דבקבלת אחריות מותר רק לזמן מועט כמ"ש להלן. והר"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו ברייתא הג"ל, ולא הזכירו ענין קבלת האחריות. דס"ל דת"ק דשם הוא ר' יהודה דלא חייש דלמא פחת, אבל ר' יוסי חייש, וכ"ש ר"מ דסובר דאסור להשהות את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה, וקיי"ל כוותיה, כדפסקינן בכתובות נ"א, וכמ"ש להלן בסעיף ג'. ולדידיה אסור לייחד מטלטלין אפילו אם קבל עליו אחריות, דשמא פחת, ולא יהי' שטר בידה. ולפי שעה ס"ל דלא בעינן קבלת אחריות, דלפי שעה לא חיישינן לאונסא וזולא. ולכן השמיטו הדין של קבלת אחריות. אבל סמ"ג ס"ל דכה"ג כו"ע מודי דבזמן מועט לא חייש דלמא פחת,

ביאורי הגר"א

ברכת אליהו

כ"מ כ"ל. ולכן בע"פ אינה מוחלת — דלא הוי תנאה, ובכתב מוחלת, רק שצריך לכתוב לה כתובה אחרת. אלא דקרי"ל כובין דבתחלת חופה לכו"ע מוחלת אפילו בע"פ. וז"ש המרדכי: "בשכבר נשואה". וערשמי שם ד"ה מחלוקת כ"י. וז"ל מחלוקת דרבי יהודה ורבי יוסי דאמר רבי יהודה על פה לאו תנאה הוא ורבי יוסי סבר תנאה קיים, עכ"ל. הרי דלרבי יהודה רק על פה לאו תנאה הוא, אבל בכתב מוחלת. ועיין שם כד"ה ד"ה אינה מוחלת, שכתב: שכבר זכתה ואמירתה לאו כלום הוא אא"כ כתבה שובר התקבלתי,

הנה: (טו) עיר שכבשה חרקים או שגלו מן העיר ואזרו הנשים הכתובות שלהם לריכים לחדש לנשותיהם כתובותיהם לע"פ שיש לוויור שחל יונאזו אח"כ כתובותיהם או יחזרו להם מ"מ ויחזרו שהכתובות נחזקת אצדוקת לריכין כתובות אחרות (טז) ואם אינו ידוע סך הכתובות אם נשאו קתן אזלין בחריהו ואם לאו דנין על פי זקני העיר ולפי התנהג העשיר לפי עשרו והעני לפי עניו (צ"י גסס תשובות הגאונים) (יז) וכשלא נזדה הכתובה

ביאורי הגר"א

תרל"ד: (טז) ואם אינו כו'. ע"ל ס"י לפיכך כו' ונסי"ל וכשנדה לנזות כתובת' כו': (יז) וכשנאבדה כו'. כו"ש צנ"צ קס"ה מ"י שנתקן שט"ח ונעמיד עליו כו' וצנ"ק ל"ח מתקין לה רצ"ח ה"ד חי דלית' סהדי כו' ור"ל דנע"כ יכולה לכתו' כו' חזל אם היא מרוצה צפחות ודאי ש"ד (דיכול) [דיכולה] לנחול השאר לכ"ע כחש"ש ושם וצנ"ק ולי דנפישא כו' וכן אם לא כ' לה כתובה גדולה לין ליסורא דמשום תוס' לא הוי געילת זנות דר"מ ל"ק אלא כל הפותח כו' וע"ל סוף ס"י"א נהג"ה אלא דין' קאנו' וכ"מ במהרי"ק שם ע"ש וז"ש

יהודא סנר שם דחכמים עשו חיזוק כו' לא קי"ל כדבריו אלא כו' יוסי דהלכה כמותו ונחזרו ולישיתם אף נסוף צ"ח יכולה לנחול אפי' נע"פ והרמב"ם כ' דאף נכתבה לו התקבלתי א"י לנחול דס"ל ממהלך לר"י נכתבה לו וכלל דלר"מ כלל לא כנ"ל וכ' מ"מ ור"י והא דלמרי' שם כ"ג ח' מוחלת כתובתה כו' וצנ"ק שם היינו אם לא רצה לקיימה ועתו"ס דצ"ק שם דז"ה כל. ועי"ל דאפי' את"ל כו' ועס"ט: (טו) עיר כו' אע"פ כו'. כחש"ש כ"ו צ' אע"פ דלית לה לא סומכה דעתה כו' וכחש"ש צס"ט כ"ש כה"ג דלמרינן נסוף צ"ק כתוב' ומכר כו' רצנ"ל סימן

ברכת אליהו

על הפסוק: בניך עולפו שכבו בראש כל חוצות בתוא מכמר (ישעיה נא, כ) מה תוא (חיה והוא שור הבר — רש"י) זה כיון שנפל במכמר אין מרחמין עליו אף ממון של ישראל כיון שנפל ביד עכו"ם אין מרחמין עליו. ולכן הכתובות בחזקת אבודות, ויש להניח שלא יחזירו להן כתובותיהן. וישיב"א סימן תרל"ד.

(טז) ע"ל ס"י לפיכך אשה שאבדה כתובתה ידקדוק בכתובות קרובותיה כפי מה שנהגו לכתוב בני המשפחה כותבין לה. ובס"י"א: וישיב"א לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובתה לפי מנהג המדינה. וה"ה כאן אם הכתובות של הקרובות נשארו, צריך לכתוב כפי הכתובות שלהן. ואם גם הכתובות של הקרובות אבדו, כותבים לפי מנהג המדינה.

(יז) כחש"ש כ"ב קפ"א במשנה: מי שנמחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לפני ב"ד ועושין לו קיום (וכותבין לו מה שהיה כתוב באותו השטר והזמן והמעו — רש"ב"ס).

ובכ"פ צ"ח איתא השרוף שטרו של תבירו פטור כו' מתקין לה רמי בר חמא היכי דמי אי ראיא פהדי דידעי מאי הוא בשטרא לכתבו' ליה שטרא מעליא. אלא דבכה"ג יכולים לכתוב שטר בעל כרחו של הלות. וה"ג בעניננו ר"ל דבעל כרחו של הבעל יכולה לכתוב כתובה גדולה כראשונה. אבל אם היא מרוצה בפחות, ודאי שפיר דמי, דיכולה לנחול השאר לכופ"ע כחש"ש בכתובות נא ודף נז, דדוקא בעיקר כתובה — או מחמת דהוי כתובה דאורייתא, או משום שחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה — בזה לא יכולה לנחול, אבל בתוספת כתובה יכולה לנחול. וכחש"ש כ"ב פ"ט ב: ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא נוקמא אכתובה דאורייתא ואידך תובנה גיהליה בחבליה. אלמא, דאם כתב לה כתובה גדולה, ואח"כ נפחתה כתובתה, וגשארתי כתובה דאורייתא. שפיר דמי. וכן אם לא כתב לה כתובה גדולה, אין איסורא, דמשום תוספת כתובה לא הוי בעילת זנות. דרבי מאיר לא קאמר, אלא כל הפותח לנחול ממתים ולא למנה ממנה הרי זו

תורה, לא קי"ל בדבריו, אלא כו' יוסי דהלכה כמותו מחבריו. ולישיתם אף בסוף ביאה יכולה לנחול אפילו בע"פ, כיון דקי"ל כו' יוסי בכתובות נז א הנ"ל. והרמב"ם בה' אישות פ"ב ה"ח כתב דאף נכתבה לו התקבלתי אינה יכולה לנחול, דס"ל ממהלך לרבי יהודה בכתבה לו, מבלי דלר"מ כלל לא כנ"ל, וכדמוכח בכתובות נא א. ואע"ג דטעמיה דר"מ משום דס"ל כתובה דאורייתא, ואנן קי"ל כתובה דרבנן, מ"מ הלכה כרבי מאיר ולא מטעמיה, אלא מטעם דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה. [וע"ל סימן ל"ח סק"י]. וכת' המ"מ ור"י והא דאמרינן שם נג א מוחלת כתובתה לבעלה אי יש לה תנאי כתובה, ובכ"פ שם דאמרינן דמחילתה מחילה, היינו אם לא רצה לקיימה ואז יכולה לנחול. ועתו"ס דכ"ק שם כ"ה כל, וז"ל: ועוד ר"ל דאפילו את"ל שא"י לנחול בעודה תחתיו אכתי יעשה קנוניא ויגרשנה ותמחול לו ואח"כ יחזירנה. ועס"פ שכתב המחבר: אם כתבה לו אח"כ התקבלתי ממך הכתובה או מקצתה דאז אין לה לדעת קצת פוסקים. ומש"ש: לדעת קצת פוסקים, משום דהרמב"ם סובר דלא מוגי מחילה אפילו בכתבה לו התקבלתי. [וע"ש בבאר הגולה סק"פ. ומש"ש המחבר שבהתנה תנאו בטל הוא דלא כשיטת הר"ן].

(טו) כחש"ש בכתובות נז ב אע"ג דאית לה לא סמכא דעתה כו'. דתנן שם נד ב: רבי מאיר אומר כל הפותח לנחול ממתים ולא למנה ממנה הרי זו בעילת זנות. ואמרינן בגמ' שם נז ב: כל הפותח אפילו בתנאה אלמא קסבר תנאו בטל ואית לה זכיון דאמר לה לית לך אלא מנה לא סמכא דעתה והויה לה בעילתו בעילת זנות. וכחש"ש כ"ב פ"ט: „כיון שהיא סבורה שאין לה לא סמכא דעתה" והויה בעילת זנות, ה"ג צריך לכתוב כתובה אחרת, אע"פ שיש לומר שמא ימצאו אח"כ כתובותיהם או יחזרו להם, שהאשה חוששת שמא בעלה יגרשנה טרם שימצאו הכתובה, והויה בעילתה בעילת זנות. ובכ"פ כה"ג — שהעיר נחבשה ע"י עכו"ם — דאמרינן בסוף כ"ק ק"י א

באר הגולה

וי' טור נשם נשם"ע.
ז שם דכיון דמחלה
אזול ליה שעבודא.
חמסקנת הגמרא ז"ק
דף פ"ט ע"ב.
ט טור וכ"כ הרמב"ם
שם פ"י שופני זה
לא תהא קלה בעיניו
להוציאה שם יוצא
לרד לפרוע כתובתה
ללקח.

י נשמה כתובות דף

שם ע"ב. כ כדעת הר"ף והרמב"ם שם וכל הגאונים הנזכרים הטור דסברי כתובה רבנן תיקניה כרז נחמן אחר שמואל כתובות
שם ע"א ולא תקנו אלא מהוונטע שהיה נזקקין נחשת ואחר כסף וזו כסף מדינה.

ביאורי הגר"א

כו': (כ) ובמוחל' כו'. פשוט וגדול' וזו ע' בכתבו'
ווי' ג' ור"ל אלא זה כו' ושם הי' ש"ט דלא כו':
(כא) אבל אם כו'. גמ' דביק שם א': (כב) ושל
זו כו'. דלמרינן נקדושין י"א ונזכיק לזו ונזכורות נ' כל
כסף כו' ושל דנריהם כו' וכתובה דרבנן כתיב דותני'
כתובות קיי' ג' וכונש"ש נגמרא לאפוקי מדרשנא הר"ף

הטור ולא כתב לה כתובה ונאצדה כו' לרד לכתוב אחרת
נעיק' הכתובה שאסור כו': (יז*) ועיין לקמן כו'.
ס"ג לפיכך אין לרד כו' לזל לא דמי לשם ועיין חלקת
מחוקק וזית שמואל: (יח) בנאבד' כו'. כונש"ש נהיה
קי' מ"א ס"א: (יט) ואי לא כו'. כונש"ש נזכיק קע"ז
אי ידעיתו יומא כו' וענחיתו קי' ווי' סייט אס אינס

ברכת אליהו

יאמרו ברור לנו שקנינו בתשרי ואין אנו יודעים בכמה
ולפיכך נכתב מתחלת חשון שזה מיתחי כשיקרא. וע"ש
בבא"ג סק"ד ובשי"ך סק"מ. וגם כאן אי לא ידעי סהדי זמני
קמא, לא כותבין הזמן שהוא בודאי אחר זמן הכתיבה
הראשונה, אלא כותבין זמן הכתיבה השניה.

(כ) פשוט דכיון דמחלה הכתובה הראשונה, אזול ליה
שעבודא קמא דזמן ראשון. וגדולה מזו עיין בכתובות מג ב
בענין אי גובה הכתובה והתוספת מזמן האירוסין או מזמן
הנשואין, — דאמרינן: ורב אמי אמר אחר זה ואחר זה מן
הנשואין, וכתב ע"ז רש"י: דהיא גופה מחילה לשיעבודא
קמא ונתרצתה בזמן הכתוב בשטר הכתובה ככל המפורש בה
בין עיקר בין תוספת. ושם מד א' בדיון של הוציאה עליו שתי
כתובות אחת של מאתים ואחת של שלוש מאות, אמרינן —
דלכן אינה גובה מאתים מזמן ראשון ומאה מזמן שני: הכא
נמי היינו טעמא דלא גביא מדלא כתב לה אוסיפת לך מאה
אמאתים אחולי אחלתיה לשיעבודא קמא.

(כא) עיין בבאר הגולה סק"ח שציין למסקנת הגמ' ב"ק פט
ב. ובסק"ט על הדיון שלנו כתב: טור כו', ולא ציין המקור
מדברי הגמרא. אולם גם דין זה הוא גמ' דביק שם עמוד א,
דאמרינן התם דמותר לה למכור הכתובה לאחר, דטעמא מאי
אמר רבי מאיר דאסור לו לאדם שישא את אשתו אפילו
שעה אחת בלא כתובה דלא תהא קלה בעיניו להוציאה, הכא
לא מגרש לה דאי מגרש לה אתו הנך דובני גבו לה לכתובתה
מיניה."

(כב) דאמרינן בקדושין יא א ובבי"ק לו ב ובבבבורות נ ב:
כל כסף האמור בתורה כסף צורי ושל דברייהם כסף מדינה.
וכתובה דרבנן, כתיב דמתני' כתובות קי ב. דתנן התם: נשא
אשה בארץ ישראל וגירשה בקפוטקא נותן לה ממעות אר"י,

בעילת זנות, דהיינו רק בפוחת מעיקר כתובה, ולא בפוחת
מתוספת-כתובה. וע"ל סוף ס"א בחגיגה: ואם ירצה לפחות
לה היא כותבת לו כך וכך קבלתי על כתיבתי. אלא הא
דקאמר: שצריך לכתוב לה כתובה גדולה כראשונה, דינא
קאמר, שאם אינה מוחלת כותבין בסכום הכתובה הראשונה,
בעל כרחו של הבעל. וכ"מ במהרי"ק שם בשורש קט"ז ע"ש.
ווי'ש הפור: ואם כתב לה כתובה ונאבדה כו' צריך לכתוב
אחרת כ עיקר הכתובה שאסור לאדם לשהות עם אשתו
שעה אחת בלא כתובה. ור"ל דעל עיקר הכתובה צריך לכתוב
אפילו אם היא מוחלת, אבל על התוספת-כתובה מהני מחילה.
(יז) בסימן קע"ז ס"ג — בדיון האונס את הבתולה שאינו
רשאי להוציאה לעולם אלא לרצונה — איתא: לפיכך איצ
לכתוב לה כתובה. דכיון שאינו יכול לגרשה בעל כרחה,
תו אין חשש שתהא קלה בעיניו להוציאה. וא"כ בזמן הזה
במדינות שאין מגרשים בעל כרחה מחמת חרם רגמ"ה, הי'
אפשר להקל בכתובת הכתובה, מאחר שאינו יכול להוציאה
בעל כרחה. אבל לא דמי דשם. ועיין חלקת-מחוקק סק"ח
ובית-שמואל סק"א שכתבו — שיש לחלק — דשם הוי'
איסור מן התורה לגרש, לכן איצ' לכתוב כתובה, משא"כ
הכא שהוא רק מתקנת רגמ"ה.

(יח) כמ"ש בחשן-המשפט סימן מ"א ש"א בשטר שדולק
להמחק, שעושים לו קיום, וכותבים כל מה שהיה בשטר
הראשון, ובין היתר כותבים: וזמנו ביים פלוגי. וע"ש
בהג"ה: וכותבים השטר מזמן הראשון ולא מזמן שכותבין
לו ב"ד. [ועמ"ש"ש סק"יא. וע"ל סק"י].

(יט) כמ"ש בב"ב קעב א: אי ידעיתו יומא דקניתו ביה כתבו
ואי לא כתבו יומא דקיימיתו ביה כי היכי דלא מתחוי כשקרא.
ועתה"מ סימן מ"ג ס"ש: אם אינם זוכרים ליום הקנין לא

ביאורי הגר"א

כ"מ ששנה רש"י צמתי' כו' וכבר תי' הר"ן דרי"ף לזיל לשיטתו כו"מ צפ' ג"פ דליתא להאי כלל' כו' ועוד קנינו ר'א"ה וכו"מ נכתבות נ"ו ז' קסבר ר"מ כו' וק"ל כר"מ וכבר תי' הר"ן וכו"מ ואמרו דבזה אין הלכה כר"מ וכו"מ הלכה ולאו מוטעמיה וכמ"ל צ"מ ודע דהא ר"מ א"ש שם כ"ז א' פ' כר"מ וליהו קאמר י' א' דהוא דרזנן והם דחקו בזה דנוטמיה דר"ל קאמר וליה לא ס"ל ועמ"ס דכתובות י' א' ד"ה אר"מ וינמות פ"ט א' ד"ה מ"ט כו' וצמתי' פ"י וצמתי' סוף כתובות אלל הרמב"ן ורש"י וכו"מ והר"מ וכו"מ הסכימו לפסק הגאונים: והוא פלוגת' בירושלמי פ"ל הלכ' ז' הו"א צ"ז שמואל בשקל הקוד' ר' זל צר זני' אמר מטבע יולא מתניתא ומסייע לר' זל צ"ז

ברכת אליהו

שהוא דאורייתא. וכ"ז כל הגאונים דכתובה דרבנן. ור"ת פסק בכתובות י' א' בתוד"ה אר"מ כרשב"ג, וכן פ' הר"מ. וכו' מ"ש הר"ף — בכתובות קי ב מ"ש בגמרא: לאפוקי מדרב"ג, ש"מ דאין הלכה כרשב"ג — ליתא, דהרבה "לאפוקי" מציעו דהילכתא כוותיהו: בגמרא פה ב אמרינן: "לאפוקי מדרבי יוסי דאמר זמנו של שטר מוכח עליו", אע"ז דהלכתא כרבי יוסי. ובכרכות יד ב פ' ובכתובות פט ב: לאפוקי מדרבי אלעזר בן עזריה דאמר שלא כתב לה אלא על מנת לכונסה, ושם נו א אמרו: והלכה למעשה כרבי אלעזר בן עזריה. וש"מ דאמרינן, "לאפוקי", והלכתא כוותיהו. ועוד דמחלוקת דרשב"ג ות"ק במתניתין בכתובות קי ב, ופתם דלא כרשב"ג במתניתא הוא, וק"ל כל מקום ששנה רשב"ג במתניתין הלכה כמותו. וכבר תירץ הר"ן בכתובות שם, דרי"ף או"ל לשיטתו כמ"ש בפרק גט פשוט ב"ב קעד א דליתא להאי כלל', ולא אמרינן הלכה כרשב"ג אלא עד דאיכא טעמא. ועוד הכיאו ר'א"ה מ"ש בכתובות נו ב: קסבר רבי מאיר כתובה דאורייתא, ולכן ס"ל דכל הפלות מכתובה הוי בעילת זנות, וק"ל כר"מ. וכבר תי' הר"ן ומ"מ בה' אישות פ"ב ה"ו ואמרו דבזה אין הלכה כר"מ, וא"י הלכה ולא מוטעמיה וכמ"ל צ"מ סק"ד. ותדע דהא רב נחמן אמר שמואל שם נו א פסק כר"מ, ואיהו קאמר שם י' א דכתובה דרבנן כנ"ל. והם דחקו בזה דמשמיה דר"א קאמר ליה לא ס"ל פ' ועת"מ דכתובות י' א ד"ה אר"מ ויבמות פט א ד"ה מ"מ כו' ובהנחות מיימוניות בה' אישות פ"י ה"ו ובהנחמ"ר סוף כתובות שכתבו דכתובה דאורייתא. אבל הרמב"ן בסוף כתובות ורשב"א ומ"מ והר"ן וש"ס הסכימו לפסק הגאונים דכתובה דרבנן. והיא פלוגתא בירושלמי דכתובות פ"א ה"ב: הו"א בשם שמואל בשקל הקודש

ס' ואמרינן שם י' א' אר"מ כו' חכמים תיקנו כו' וק"ל כר"מ צדיני וינמות פ"ט מ"ט תיקנו לה רזנן כו' ובכתובות שם הו"ל ותקנת חכמים כו' וכן ק"ל דכתובה צדיניות כמ"ש צפ' הניזקין וצפ"ק דניק' וכו"מ ואמרינן בכתובות ק"י ז' דלפליגו ת"ק ורש"י א' אמרינן מקולי כתובה והסוגיא בעלמא כת"ק כו"מ צפ"ח דצ"ז וצפ"ט דנכורות וקולי כתובה כו' וצפ"ד דכתובות לא כ' לה כתובה כו' שהוא תנאי צ"ד ול"ק שהוא דאורייתא וכ"ז כל הגאונים. ור"ת פ' כרשב"ג בן פ' הר"מ וכו' מ"ש הר"ף וכו"מ לאפוקי כו' ליתא דהרבה לאפוקי מצינו להלכתא כוותיהו צמתי' פ"ה ז' ונכורות י"ד ז' ובכתובות פ"ט ז' וכו"מ ועוד דמחלוקת צמתי' וצמתי' וס"ת צמתי' הוא וק"ל

נשא אשה בקפוטקא וגירשה באר"י נתן לה ממעות אר"י; רבן שמעון בן גמליאל אומר נתון לה ממעות קפוטקא (גדולות יותר משל אר"י — רש"י). ואמרינן בגמרא, דת"ק סובר דכתובה דרבנן, ומקולי כתובה שנו כאן — דיתן לה מעות אר"י שהן קטנות משל קפוטקא. ורשב"ג סובר דכתובה דאורייתא, ואולינן בתר שיעבוד כדין כל שטרי חוב. והלכה כת"ק דכתובה דרבנן. וכמ"ש בגמרא על ברייתא דקתני: משא"כ בכתובה, ומפרשת הגמ': לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא. [דהברייתא סוברת — דנותן לה ממעות אר"י — דלא כרשב"ג]. כ"כ הר"ף שם. ואמרינן שם י' א: אר"מ כו' חכמים תיקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתם ולא למנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתח מצאתי נאמן, וק"ל כרב נחמן בדיני. וביבמות פט א אמרינן — אהא דתנן: "האשה שהלך בעלה למדי" ובאו ואמרו לה מת בעלך וניסת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה כתובה" — דלכן אין לה כתובה: מ"ש תמיני לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה. ובכתובות שם: הו"ל ותקנת חכמים הוא (הכתובה) לא תגבה אלא מן הויברית רשב"ג אומר כתובת אשה מן התורה. וכן ק"ל כתובת קמא דכתובה בזיבורית, כמ"ש בפרק הניזקין גיטין מז ב ובמ"ס דניק' ז ב וש"מ. ואמרינן בכתובות קי ב דלפליגו ת"ק ורשב"ג אי אמרינן מקולי כתובה: דלת"ק כתובה דרבנן ואמרינן מקולי כתובה, ולרשב"ג כתובה דאורייתא ולא אמרינן מקולי כתובה. והסוגיא בעלמא כת"ק כמ"ש בפ"ה דצ"ז קלב ב ובפ"ט דבכורות גב א מקולי כתובה שנו כאן. ובפ"ד דכתובות נא א תנן: "לא כתב לך כתובה בתולה גובה מאתם ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי צ"ד", ולא קאמר:

ד כמותו למ"ש בהנחות מיימוניות בה' אישות פ"י ה"ו, ובהנחות מדרבי סוף כתובות. ובהנ"מ כ': ר"ח במקום: הר"ף. ומ"ש בביאורי הגר"א: כן פ' הר"מ נראה שזה ט"ס, כי הרמב"ם שם פ' דכתובה דרבנן. ונראה שצ"ל: וכר"מ. ור"ל שר"ת פ' כרשב"ג וכר"מ — שגם הוא סובר כתובה דאורייתא, כדלחן בדברי רבנו. 8 צ"ל: ובכרכות ד ב דשם אמרינן: לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערביית רשות. ושם כו ב אמר רבא: הלכה כדברי האומר רשות. וכן נפסק — כר"ב — דתפלת ערביית רשות. וי"ל הגמ"ר סוף כתובות: פרק קמא דברכות כל העובר ע"ד חכמים חייב מיתה לאפוקי ממי דתפלת ערביית רשות ופרק תפלת השחר פסק תלמודא כר"ב — לגבי אבי — דאמר תפלת

ערביית רשות. ומ"ש בדפוס בביאורי הגר"א: ובכרכות יד ב היא ט"ס. אמנם גם שם אינא: לאפוקי ממיד למשנה א"צ לכרך. אבל "לאפוקי" זה הוא דלא כהלכתא, כי ההלכה שמכריזים ברכת התורה למשנה. ראה שם ברי"ף ובראש פ"א ס"ג וברמב"ם ה' תפלה פ"ז ה"ו ובא"ח סימן מ"ז סעיף ב'. 9 כ"ה בהנחמ"ר סוף כתובות. וכמותו דהא דאמר בכתובות י' א: אר"מ א"ש משום רשב"א חכמים תקנו להם לבנות ישראל לבתולה מאתם כו', משמיה דר"א קאמר ליה ר"נ וליה לא ס"ל. ונראה דגירסתו היתה בגמ' שם: אר"מ א"ש משום ר"א. או דהוי ט"ס בהנחמ"ר ובדברי רבנו, וצ"ל: משמיה דרשב"א. ועיין ב"תורה אורי"ש שם ששלל הגמ"ר שם שהנכח דברי הגמ': משום רשב"א.

כסף צרוף וכתובת אלמנה מחציתם שהם י"ח דרהם וג' רביעיים כסף צרוף
הנה: (כ"ב) עין צורה דעה סימן רנ"ד וסימן ש"ה ערך המטבע שנקראת דרה"ס וכ"ז לדעת
קצת הפוסקים שצירף להו שכתובת נתולה אינה רק זו"ז דרבנן (הר"ף והרמב"ם והר"ן והר"ס)
שנולדים של נתולה עולין גשה סלעים ורביע ויש מי שמשער כתובת נתולה י' זהובים ואלמנה המשה

ביאורי הגר"א

סיף כתובת וצנרייתא שם וי"ש הגלונים כסף מדינה
היינו שאין ראוי לפחות וזה דר"מ דלומר כל הפותח כו'
בכסף מדינה אמרו וסוברים הגלונים שזה אינו ונשתנה
בהורות וי"ש: (כ"ב*) עב"ד כו'. ויש מי כו'.
עו"ש צ"ח. כ"כ מהר"ל צ"ס ר"ת דמנה הוא זקוק
וכשיטת ר"ת דבשל תורה משערינן לכתובה והוא מיקל
יותר מהגלונים דלהגלונים מנה הוא זקוק וז' שלישי
זקוק ועו"ש צ"ח סימן ש"ה שנימי הראשונים הי'
זקוק צ' זהו' וט"ו סלעים של תורה הוא זקוק ונימי
מהר"ל היה הזקוק חמשה זהובי' ועפ"ז כ' שלדברי ר"ת
כתובה דאורייתא עשרה זהובים אצל לס' דכתובה דרבנן
הוא זהוב ורביעי לנתולה אצל לדעת הגלונים נימי מהר"ל
צ' זהו' וז' גדולים וז' נימי מהר"ף והרצ הוא
צ' זהובים וז' לדעת הגלונים ולדעת ר"ת הוא זהוב

ברכת אליהו

ממאנים ולאמנה ממנה הרי זו בעילת זנות, בכסף מדינה
אמרו, וסוברים הגלונים שזה אינו משתנה בהורות וצ"ע.
(כ"ב*) עו"ש צ"ח סי' רצ"ד ס"ק כ"ה, כ"ו ושם בסימן ש"ה
ס"ק ג', ד'. ומש בהג"ה: ויש מי שמשער כו', כ"כ מהר"ל
בתשובה סימן ע"ו, בשם ר"ת דמנה הוא זקוק, וכשיטת ר"ת
הנ"ל בסכ"ב דבשל תורה משערינן לכתובה והוא מיקל
יותר מהגלונים. דלהגלונים, מנה הוא זקוק וז' שלישי זקוק.
ועו"ש צ"ח סימן ש"ה סק"ד שנימי הראשונים היה זקוק
ב' זהובים, וט"ו סלעים של תורה הוא זקוק. ולדידהו הוה
מנה של צורי — שהוא כ"ה סלעים של תורה — זקוק ושני
שלישי זקוק. דט"ו סלעים הם זקוק, וכ"ה סלעים שהם בשני
שלישים יותר מט"ו — הם זקוק ושני שלישי זקוק. ובימי
מהר"ל — אחרי שזייפו המטבעות ושמו נחושת לתוכם —
היה הזקוק חמשה זהובים. ועפ"ז כתב שלדברי ר"ת — שזקוק
הוא מנה — כתובה דאורייתא שהיא שני מנים, — דהיינו
שני זקוקים, וכל זקוק הוא חמשה זהובים, נמצא דכתובה
דאורייתא היא עשרה זהובים. אבל לפיכך דכתובה דרבנן
שהיא שמינית מעשרה זהובים — שהם ב' מנים — הוא זהוב
ורביעי לנתולה. אבל לדעת הגלונים בימי מהר"ל לסברה
דכתובה דרבנן, היא ב' זהובים וז' גדולים וחצי. והחשבון
הוא כך: לדעת הגלונים כל מנה הוא זקוק וז' שלישי זקוק.
ושני מנים הם $(31/3 = 2 \times 12/3)$ שלשה זקוקים ושליש
זקוק. וכל זקוק הוא חמשה זהובים, וכל שלש זהובים עשרה
גדולים, שהזהוב מתחלק לשלשים דקים, ונקרא כל דק גדול.
נמצא דשלשה זקוקים ושליש הם $(16 \times 2/3 = 31/3)$ ששה
עשר זהובים ושני שלישי, דהיינו ששה עשר זהובים ועשרים
גדולים. זהו לפי הסברה דכתובה דאורייתא. ולס' דכתובה
דרבנן — שהיא שמינית מחשבון הג"ל — יוצא שהכתובה היא
שני זהובים ושנים וחצי גדולים $(21/2 = 20 \times 8)$ גדולים.
 $2 = 16 \times 8)$ זהובים). אבל בימי מהר"ף — כפי מ"ש בתשובה

חמש סלעים של כו' כולן בשקל הקדש צננה צורי ולא
תני כתובת גשה עמחן א"ר אבין כלום לנוו כתובת גשה
לא מחלוק ומפתח מכיון דתנינן האונס והמפתח כמחן
דתני כתובת גשה עמחן כו' ר' חנינא ור' יוחנן תרווייהו
אמרין מטבע יוצא ריב"ל אמר מטבע יוצא ר' יעקב נר אחי
ר' אחי רב"ל צ"ס ר"י נשיאה מטבע יוצא והוא של
כפי' תוס' והר"ש ש' שאין חולק דנדר דלף למ"ד
כתובה דרבנן וי"מ השיעור לכ"ע דאורייתא וסייעתא לפסק
הגלונים ש' כתי"ק דמטבע יוצא והסך אמוראי כולו
ושמאל יחידה וי"ש תוס' דהלכה כרשב"ג במשנתנו
דבר כתב הר"ף דליתא להאי כלל וכו"ש במקום דאמוראי
פ' דלא כותיה ואמר שם בירושלמי דלף ר' יוחנן ס"ל
כן וז' בירושלמי מטבע היוצא צלוחה גשה וכן אמר שם
סלעים שגירונות וסגירות ירושלמיות כו' וכ"מ במתני'

(מאנים דיגרים של כתובה בשקל הקדוש — פני משה)
ר' בא בר זבינא אמר מטבע יוצא (הוצא באותו מקום
הוא כסף מדינה — פני משה) מתניתא מסייע ור' בא ביז
חמש סלעים של כו' כולן בשקל הקדוש במנה צורי ולא
תני כתובת גשה עמחן; א"ר אבין כלום למדו כתובת גשה
לא מאונס ומפתח מכיון דתנינן האונס והמפתח כמחן דתני
כתובת גשה עמחן כו' ר' חנינא ור' יוחנן תרווייהו אמרין
מטבע יוצא ריב"ל אמר מטבע יוצא ר' יעקב בר אחי רבי
אימי רשב"ל בשם ר"י נשיאה מטבע יוצא, עכ"ל הירושלמי.
וחזו שלא כפי' תוס' בב"ק לו ב ד"ה ושל כו' והר"ש
בכתובות פ"א ס"ט, שכתבו שאין חולק דבר, דאף למ"ד
כתובה דרבנן, מ"מ השיעור לכו"ע הוי של צורי כמו למ"ד
דאורייתא. ובירושלמי מוכח שיש מחלוקת אם השעור הוא
מנה צורי או מנה מדינה, ורק למ"ד כתובה דאורייתא הוי
מנה צורי. וסייעתא לפסק הגלונים שפסקו כתי"ק דרשב"ג
בכתובות ק' ב דכתובה דרבנן, ולכן הוי הכתובה מטבע
יוצא דהיינו כסף מדינה, וכנהך אמוראי כולו דס"ל כן
בירושלמי. ושמאל דאמר שם בירושלמי: בשקל הקדוש,
יחידה הוא. ומ"ש תוס' בכתובות י' ד"ה אר"נ דכתובה
דאורייתא משום דהלכה כרשב"ג במשנתנו, כבר כתב
הר"ף הנ"ל דליתא להאי כלל. וכ"ש במקום דאמוראי
פסקו דלא כותיה. ואמר שם בירושלמי דאף ר' יוחנן
ס"ל כו' דמטבע היוצא. ומ' בירושלמי מטבע יוצא באותה
שעה. וכן אמר שם ר' יוחנן: פלטים שגירונות [בפנינו:
סבירונות] מהגירונות ירושלמיות (מיני מטבעות ע"ש
מקומן נקראו וס"ל לרבי יוחנן נמי מטבע היוצא באותו
מקום — פני משה). וכ"מ במתני' סוף כתובות ק' ב
ובפרייתא שם דנותן לה מטבע היוצא באותו מקום, דמוכיר
שם מעות אר"י ומעות בבל. ומ"ש הגלונים בכסף מדינה,
היינו שאין ראוי לפחות מזה, דר"מ דאמר כל הפותח לכתולה

באר הגולה זכונים (מהרי"ל בשם אגודה) (כג) חזל לדעת ל יש פוסקים ונחתים של כתולה ומונה של אלמנה ל ר"ת וס"ל דכתנות כתולה דאורייתא והר"ש כ' שהכתובה דרנן ותקנתו סלעים דאורייתא וכמ"ש הטור בשם וכו"כ המורכב.

ביאורי הגר"א

הוא ג' גדולים והכלל בכל חשון הזהב הוא שלשים גדולים בכל המדינות וזמנינו שזקוק שלהם הוא כמו זקוק וחצי שלנו פחות חלק י"ב והוא שזה לערך תשעים זכונים זמנינו א"כ דינר הוא זהב וחצי פרוטה כמו פרוטה וחצי וחמשה סלעים הוא לערך ל' זהו פוליש: (כג) **אבל לדעת** כו' ר"ל אפילו אי אמרי' כתובה דרנן מ"מ השיעור הוא גדאורייתא וראיה מדלא איפלגו ת"ק ורשב"א אלא אי נמעות א"י או קפוטקיל חזל נמטע עמנה הן שון וכתובת אלמנה לכ"ע דרנן כמ"ש נפ"ק שם וחמירין שם י"ב ז' כיון דחזו דקפרשין כו' אלמא חד שיעורא הוא עס הכתולה ועתוס' דנ"ק ל"ו ז' ד"ה ושל כו' ונצטרות כ' ז'.

ברכת אליהו

יוצא שכל דינר הוא שוה גדול אחד. ובזמן מהרי"ו והרב שהדינר הוא ג' גדולים, שהוא פי שלש מאשר בזמן הקודם, ולכן הזקוק — שהיה מקודם ב' זהובים — היה בזמן מהרי"ו והרב $(3 \times 2 = 6)$ ששה זהובים והם $(6 \times 30 = 180)$ מאה ושמונים גדולים — שהם ס' דינרים, נמצא דינר הוא ג' גדולים. ובזמנינו שזקוק שלהם הוא כמו זקוק וחצי שלנו פחות חלק י"ב והוא שזה לערך תשעים זהובים בזמנינו. ר"ל תשעים דינרים זהובים שבזמנינו, כי הזקוק שלהם ה' ששים דינרים, וכיון שעלה שליש מלבר, הרי במקום ששים דינרים, הם תשעים דינרים זהובים שבזמנינו. א"כ הדינר הוא $(1 \frac{1}{2} = 60 : 90)$ זהוב וחצי. ופרוטה דאז, ג"כ עלה שליש מלבר, והוא כמו פרוטה וחצי בזמנינו. וחמשה סלעים הוא לערך ל' זהובים פוליש. דזקוק שהוא ט"ו סלעים הוא לערך תשעים זהובים שבזמנינו. דהיינו כל סלע הוא ששה זהובים. וחמשה סלעים הם $(5 \times 6 = 30)$ שלושים זהובים. והרי עוד הישוב: ה' סלעים הם כ' דינרים, ודינר הוא זהוב וחצי, א"כ כ' דינרים הם $(20 \times 1 \frac{1}{2} = 30)$ ל' זהובים.

(כג) ר"ל אפילו אי אמרינן כתובה דרנן, מ"מ השיעור הוא דאורייתא. וראיה, מדלא איפלגו ת"ק ורשב"א בכתובות קי ב' הג"ל בסכ"ב, אלא אי צריך ליתן לה כמעות אר"י או במעות קפוטקיל, אבל במטבע עצמה הו' שניו דמשערים בזו דאורייתא — אפילו לת"כ — דאמרינן שם — דס"ל כתובה דרבנן. ועוד ראיה, דכתובת אלמנה לפי' דרבנן, כמ"ש בפ"ק שם י א שאפילו רשב"ג שסובר כתובה דאורייתא אמר: כתובת אלמנה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים. ואמרינן שם יב ב כיון דחזו דקפרשין כו', אלמא חד שיעורא הוא עס הכתולה. דתנן שם בעמוד א: אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים כתובתה מאתים. ושם בגמ': תנא

וחצי ולפיכך דברי הרב תמוהין נחמדי ה' ש' דעת ר"ת נכאן שהוא על ה' שכתובה דאורייתא ה' ש' שיעור שהיה בימי מהרי"ל וה"ל שיעור שהיה בזמנו כמ"ש ז"ל והוא י"ב זכונים לדעת ר"ת ועוד ש' ויש נוי כו' דמ' דאינו חולק על הגאונים וכבר כ' נש"ע והרב נכמה וקומו' כדברי הגאונים וכ"כ כל הפוסקים ונראה שאף ר"ת אינו חולק על הגאונים שכבר שקלו הגאונים אלא דס"ל לר"ת שהזקוק שהיה בימי הגמרא היה יותר גדול כי אנו רואין שהמשקל מתמעט והולך וודאי אין לזוז מדברי הגאונים והכלל כי בזמן שהיה הזקוק ז' זכונים היה הדינר א' גדול כי ט"ו סלעים הוא זקוק וזמנו מהרי"ו והרב שהדינר

סימן י"ד — והרב עלה הזקוק לששה זהובים, ולדעת הגאונים ששני מנים הם שלשה זקוקים ושליש דהיינו $(3 \frac{1}{3} \times 6 = 20)$ עשרים זהובים. וסברה דכתובה דרבנן שהיא שמינית מחשבון זה היא $(2 \frac{1}{2} = 8 : 20)$ ב' זהובים וחצי לדעת הגאונים. ולדעת ר"ת דמנה הוא זקוק, ולסברה דכתובה דאורייתא היא ב' מנים — שהם ב' זקוקים שהם י"ב זהובים, ולסברה דכתובה דרבנן שהיא שמינית מחשבון זה הוא זהוב וחצי. ולפיכך דברי הרב תמוהין בתרתי: א' שכתב דעת ר"ת ככאן שהוא על הסברה שכתובה דאורייתא. [שהשיעור שכתב מהרי"ל שהם עשרה זהובים הוא לשיטת ר"ת שכתובה דאורייתא ומשערינו בכסף צורי, אבל הרמ"א דקאי על השיטה שכתב המחבר דכתובה דרבנן ומשערינו בכסף מדינה, יוצא שהוא רק $(1 \frac{1}{2} = 8 : 10)$ זהוב וחצי. ה' שכתב שיעור שהיה בימי מהרי"ל, דהזקוק היה חמשה זהובים, והול"ל שיעור שהיה בזמנו — כמ"ש ביור' סימן ש"ה ס"א — שהזקוק הוא ששה זהובים, ולדעת ר"ת סכום הכתובה דבתולה — שהיא שני מנים שהם שני זקוקים — הם $(2 \times 6 = 12)$ שנים עשר זהובים. ועוד שכתב ויש מי כו', דמשמע דאינו חולק על הגאונים¹⁰. וכבר כ' בשו"ע והרב כמנה מקומות כדברי הגאונים וי"ב כל הפוסקים. ונראה שאף ר"ת אינו חולק על הגאונים, שכבר שקלו הגאונים. אלא דס"ל לר"ת שהזקוק שהיה בימי הגמרא היה יותר גדול כי אנו רואין שהמשקל מתמעט והולך¹¹. ודאי אין לזוז מדברי הגאונים. והכלל, כי בזמן שהיה הזקוק ב' זהובים, היה הדינר א' גדול, כי ט"ו סלעים הוא זקוק. ובט"ו סלעים יש ס' דינרים שהם ס' גדולים. דבט"ו סלעים יש זקוק שהוא ב' זהובים, והסלל בכל חשבון זהוב חולק על הגאונים גם בכל המדינות, ושני זהובים הם $(2 \times 30 = 60)$ ששים גדולים.

המנה הוא זקוק, 11 בספר עמורי אש כתב דס"ל לר"ת דהגאונים כתבו החשבון כפי שהיה בזמן הגמרא כו'. ובחזו"א סימן ס"ו סקית פירש: ומה שאמר ר"ת דמנה הוא זקוק היינו בל' מסתבר שהזקוק הוא משקל המנה שבגמ' אלא שהוקטן בזמן הגאונים כו'.

10 דברי רבנו ז"כ מה כונתו בקושיתו ועוד כו'. וגם בתוון איש סימן ס"ו סקית נדחק בהבנת דברי רבנו. ואולי יש כאן ט"ס. אבל עכ"פ נראה דקושית רבנו היא, דמשמע דר"ת אינו חולק על הגאונים בשעוריהם, והוא חולק עליהם רק אם משערים בכסף צורי או מדינה. ובאמת ר"ת חולק על הגאונים גם בשעוריהם: דלאוהנים המנה הוא זקוק ובי' שלישי זקוק, ולר"ת

נשערים צוה: דאורייתא (כד) והוא ה' פעונים יותר וכתנו (כה) דלכן נהגו לכתוב כתובה דחזו ליכי ודאורייתא (ר"ת) (כו) וי"ל דכותנין דחזו ליכי סתמא (הנהגות ניי' פ"י דאישות) (כז) והנהגה לכתוב לנתולה דחזו ליכי ודאורייתא אכל לא לאלמנה וכ"ז צנוקס שאין מנהג אכל

ביאורי הגר"א

(כה) דלכן נהגו כו'. ר"ל קף לוי"ד כתובה מדרבנן ולא לאלמנה ודלא כתוב' דכתובות יד ח' וראיה נומ"ש צנח קנ"ה פ"ט ז' מכתובה דאורייתא ועיין ג"ה לא כו': (כו) ויש אומרים כו'. עיין רמ"ש פרק ח' סק"ט. (כז) והנהגה כו'. הוא כדעת ר"ת הג"ל ועשה"נ שס. וי"ל ח"ן אדם נאמן צטעק פתח פתוח ונרדכי והג"ה

ד"ה כל כו' והג"ה שם והרמ"ש פ"א ולי"ל ראה צורה נומ"ש דכתובות ל"ט ז' יאל כסף כו' וענתומ"ס דני"ק ס"ה ז' סד"ה כפילא אלא דש פ"ט ז' וז' כסדר' ראשונה וצבר דחו להו תו' שם ד"ה לא כו': עשה"נ צס הרמ"ש ועתוס' דכתובות ס"ז ח' ד"ה חזר כו' וכתובה נמי כו' וכן מנהג כו': (כד) והוא ח"פ כו'. צנ"ק ל"ז ז' וש"נ:

ברכת אליהו

של אלמנה. וכתבו שם דאע"ג דכתובת אלמנה דרבנן, אין להקפיד על הא דנקט לשון, 'כתובה דאורייתא'. [נראה דמכאן ואילך הוא ליקוט]. עשה"נ סק"ל בשם הרא"ש [ולעיל הבאנו דבריו שאפילו למ"ד כתובה דרבנן משערינן בסלעים דאורייתא. אולם לא הזכיר שם בענין כתובת אלמנה אי משערינן בסלעים דאורייתא ועב"ש סק"ד]. ועיין תוס' דכתובות ס"ז א ד"ה אמר כו', שכתבו: וכתובה נמי אפילו למ"ד דרבנן הוי מאתים זוזי צוריים וכן מנהג דאלמנה דהויא לכ"ע דרבנן הוי מנה צורי כדמשמע בפ"ק (דף יב) גבי ביי"ד של כהנים גובים כו' דכתובת אלמנה מחצה כשל תורה, עכ"ל. [והיא הראי' שז' לעיל מכתובות יב ב. ויש הרמ"א דיש פוסקים דבין מאתים של בתולה בין מנה של אלמנה משערים בזוזי דאורייתא] ¹³.

(כד) בב"ק לו ב וש"מ אמרינן דסלע מדינה הוא חצי זוז. וסלע צורי הוא ארבעה זוזי. הרי שזוזי צורי דאורייתא הוא פי שמנה מזוזי מדינה.

(כה) ר"ל אף למ"ד כתובה מדרבנן. ואף לאלמנה נהגו לכתוב דחזו ליכי מדאורייתא. ודלא כתוב' דכתובות י א שכתבו בשם ר"ת להוכיח דכתובה דאורייתא מהא דנהגו לכתוב בכתובת בתולה כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא. וראה מבי"ש בב"ק פ"ב ז': כגון דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא דהוי חבליה ארבעה זוזי דמשום ארבעה זוזי לא מפסיד עשרים וחמשה. ועיין בתרומה לא כו' שכתבו דכוונת הגמ' עשרים וחמשה סלעים של אלמנה, ואע"ג דכתובתה דרבנן אין להקפיד על הא דנקט כתובה דאורייתא. הרי דגם כתובת אלמנה קרינן כתובה דאורייתא. ועסקב"ג.

(כו) עיין רא"ש פ"א דכתובות סס"ט שכתב: והכותב כסף זוזי מאתן דחזו ליכי לא הפסיד. והרא"ש כתב זה אף לסוברים דגובים חמשים סלע צורי.

(כז) הוא כדעת ר"ת הג"ל בס"ק כ"ב, כ"ה דכתובת בתולה מדאורייתא, ולכן כותבין דחזו ליכי מדאורייתא, וכתובת אלמנה דהיא דרבנן אין כותבין, 'מדאורייתא'. ועיין הנהגות מיימוניות בה' אישות פ"י ה"ז שכתב: על כתובת - בתולה

ואלמנת כהנים כתובתה מאתים. ומקשינן: והאנן תנו אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהנים כתובתן מנה. ומתרץ רב אשי: שתי תקנות הוו מעיקרא תקינו לבתולה ארבע מאות זוז ולא אלמנה מנה כיון דחזו דמזוללי בהו (שכתובתן מועטת - רש"י) תקינו לה מאתן כיון דחזו דקא פרשין מינייהו דאמרי עד דנסבינן אלמנת כהנים נזיל גיסיב בתולה בת ישראל. אלמא דההבדל הוא רק בכמות ההווים דכתובת בתולה היא כפלים מכתובת אלמנה. אבל במהות המטבע שיעור אחד לבתולה ואלמנה דשתיהם מנה צורי. ועת"פ דב"ק לו ב ד"ה ושל כו', שכתבו שם דאפילו למ"ד כתובה דרבנן, ואפילו כתובת אלמנה שהיא לכ"ע דרבנן, הוי מנה צורי. והביאו הראיות מכתובות קי ב ומשם יב ב הג"ל. וכתבו שם דהכלל: 'ושל דבריהם כסף מדינה', הג"ל בס"ק כ"ב, הוא רק בסלעים. וכ"כ בבבב"ק נ ב ד"ה כל כו'. ועשה"נ"ר סוף כתובות והרא"ש שם פ"א ס"ט, שכתבו שאפילו למ"ד כתובה דרבנן, תקנו חכמים שיתן משקלים האמורים בתורה משום שלא תהא קלה בעיני להוציאה. ולי"ע ראה ברורה מבי"ש בכתובות ל"ט ב גבי אונס: מת יצא כסף קנסה בכתובתה. ומלשון, 'יצא' משמע דקנסה וכתובתה הוא שיעור אחד, ושניהם חמשים סלעים של תורה - דהם מאתים זוז של צורי. ועת"פ דב"ק פ"ב ב פ"ה כפילא, שכתבו שם בשם הריב"א דלשון חומשו עולה לו בכפילו, משמע דחומשו עולה בכל כפילו. והו"ה כאן בכתובות ל"ט ב הלשון יצא כסף קנסה בכתובתה, משמע דקנסה וכתובתה הוא שיעור אחד ¹². אלא דב"ק פ"ב ב מ' כספרה ראשונה דכתובה היא מאתים זוז מדינה. דאמרינן שם בגמ' - בהב"ה כבעלה דלא הפסידה כתובתה - דמירי, 'דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא דהוי חבליה ארבעה זוזי דמשום ארבעה זוזי לא מפסיד עשרים וחמשה'. ויש שם גירסא: 'עשרים וחמשה זוזי'. ולפי"ז מוכח, דהכתובה היא לפי כסף מדינה, דכ"ה זוז צוריים הם מאתים זוז מדינה. אולם כפר דחו להו תוס' שם ד"ה לא כו' לראיה זו, וכתבו דלא גרסינן 'זוזי', אלא גרסינן: 'עשרים וחמשה', והיינו כ"ה סלעים

12 כספר פרשת המלך ח"ב הלכות אישות פ"י ה"ח העיר, כי הוכח רבנו היא רק לפי פירוש הריב"א שכתוב' שם וכמובא לעיל. אבל לפירש"י שם ולפי מה שדנו שם בתוס' מקודם בפירוש, וחומשו עולה לו בכפילו, אין הוכחה על ההיא ד"יצא כסף קנסה בכתובתה".

13 עיין בב"ש סק"ד שכתב: והגמ"ר סוף כתובות דס"ל

באלמנה תקנו ג"כ מטבע של צורי דעת יחידי היא כו'. וכבר השיג עליו בספר בית יעקב מדברי תוס' בכתובות סו א שהביא רבנו. וגם בהפלאה השיג על הב"ש מהתוס' הג"ל ומתוס' דב"ק לו ב שהביא רבנו. והביא שם שגם בירושלמי איתא דכתובת אלמנה במטבע צורי מחצית מכתובת בתולה. ודברי בירושלמי הם בכתובות פ"א ה"ב. ורבנו בסק"ב הביא אח בירושלמי הג"ל, אבל לא הביא הקסע הון בענין אלמנה.

נזקקם שיש נזקק וזה שגזינ' הולכין אחר המנהג וכמו שיתפאר לקמן. **ז מ אם ירצה** באר הגולה
להוסיף ע"ז מוסיף (כח) וזה התוספות שמוסיף יש דברים שדינו בהם כעיקר הכתובה
 ויש דברים שהוא חלוק בהם מעיקר הכתובה כדלקמן. הנה: **(כט)** וא"ל לפרש עיקר
 הכתובה צפני עמנה והתוספות צפני עמנו אלל כולל הכל צידד אם ירצה (הר"ן ריש הע"פ והח"מ
 פ"י ורינ"ש סימן ס"ה) **(ל)** וי"ח וסבירא להו דזריך לכתוב הכתובה כוונתו הווידינה צפני עמנה
 והתוספות צפני עמנו יכן נוהגין ואם יש משפחה שכולן נוהגין בתוספת א"ל לכתוב כל אחד צפני

ביאורי הגר"א

ז"ל הנוסף שם ד"ה חר"כ כו' ולא קיי"ל כן כמ"ל
 סימן ס"ה: **(כח)** וזה התוס' כו'. שם נזכר ר"ה
 כו' חסיד כו' וערש"י שם ד"ה ר"ה כו' וז"ל תנאי כו'
 ומו"ש רש"י וכן מוזכר כו' תלכו עליו הר"ה ש"פ וכו'
 הריטב"ל והר"ן ד"ס ר"ה והר"ה שם דמפרט הני ד"ס
 ש"ת דוקא הני קאמר וכמו"ש ק"ל ח' א"ל ש"ל אלל כו'
 וכן ש"ד: **(כט)** וא"ל לפרש כו'. הריטב"ל והר"ן

ברכת אליהו

שכתב בה דחזו ליכי מדרבנן שמוזיפת מתוכה ופסולה.
 וא"כ אין אדם נאמן בטענת פתח פתוח. — כ"ה במרדכי
 פ"ק דכתובות סימן קלו, ובהגהמ"ר סוף כתובות ובהנחות
 מיימוניות בה' אישות פ"י ה"ז. וז"ל בתוס' בכתובות י א
 ד"ה אר"י כו'. ד"ס בגמ' אמרו דלכן נאמן בטענת פתח
 פתוח ד' חכמים תקנו להם לבנות ישראל לכתובה מאתים
 ולא למנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי
 נאמן. וא"כ אם נאמר דכתובה דאורייתא לא שייך לומר
 הם אמרו והם אמרו ואינו נאמן בטענת פתח פתוח.
 ולא קיי"ל כן כמ"ל. סימן ס"ה שנאמן בטענת פתח פתוח,
 וא"כ לפי"ז יש הוכחה דלהלכה גם כתובת בתולה היא
 מדרבנן. [ועיין לעיל ס"ק כ"ב].

(כח) בבאה"ג סק"מ ציין על התחלת הסעיף, למשנה
 דכתובות ג' ב. דתנן התם: אם רצה להוסיף אפילו מאה
 מנה יוסיף. ומ"ש המחבר: וזה התוספת שמוסיף יש דברים
 כו' הוא שם בגמרא: רצה לכתוב לה לא קתני אלא רצה
 להוסיף משיע' ליה כו' תנאי כתובה ככתובה דמי נפ"מ
 למוכרת כו'. וערש"י שם ד"ה רצה כו', וז"ל: אי תנא
 לכתוב לא הוה שמעינ' מינה שיהי' התוספת קרוי כתובה
 כו' השתא דתנן להוסיף משמע נוסף על הכתובה שתיקנו
 חכמים ושם כתובה עליו גם הוא מסייע ליה כו' עכ"ל.
 ומלשון זו משמע דרק התוספת-כתובה היא ככתובה
 ולא שאר דברים שבכתובה. אולם עיין שם ברש"י ד"ה
 תנאי כתובה שכתב: תוספת שהוא מתנה להוסיף לה וכן
 מוזכר וכל הנך דתנן בפרקין דלעיל, עכ"ל. ומ"ש רש"י:
 וי' יוסיף י"י חלקו עליו הראש"ש שם פ"ה ס"א וש"פ 14.

14 דמצינו שם ג' א' לענין כתובת בנין דכרין, במוכרת כתובתה
 ויש לה כתובת בנין דכרין, וכאן אמרינן דתנאי כתובה ככתובה
 לענין מוכרת. ש"מ דתנן דתנן בפרקין דלעיל לא נכללו בכלל
 דתנאי כתובה ככתובה, והר"ן כתב על דבר רש"י: וז"ל
 שמה שכתב וכן מוזכר לא בא לומר שיהא שמו כתובה (כמ"ש
 ב"ה רצה) דא"כ היכי שקלינן וסרינן לעיל בפרק נזירה
 שנפתחתה (דף ג'.) מוחלת כתובתה לבדלה יש לה מוזנות
 או לא הרי מחלה הכל אלא ודאי כי קאמר וכן מוזנות היינו

באר הגולה
 מ ונסה שם דף כ"ד
 ע"ב

וכ' הריטב"א והר"ן בשם ר"ה והרא"ש שם דמפרט הני
 ד"ס דתנאי כתובה ככתובה ש"מ דוקא הני קאמר, אבל
 לשאר דברים לא הוי תנאי כתובה ככתובה. וכמ"ש קא א
 — אהא דתנן: ההמאנת השגית והאילונית אין להן כתובה
 — אמר שמואל ל"ש אלא מנה מאתים אבל תוספת יש
 להן. וכן שאר דבריו. [ועה"מ סק"ח, וז"ש המחבר: ויש
 דברים שהוא חלוק בהם מעיקר הכתובה כו'.]
(כט) כ"כ הריטב"א. והר"ן בכתובות ג' ב ממש"ש בגמ'
 — אהא דתנן אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף —
 פשיטא. ותרצינן: מהו דתימא קיצותא עבדו. רבנן שלא
 לבייש את מי שאין לו קמ"ל. ועי' בה"ג שכתב סתמא
 ויהיבנא ליכי מוהר בתולייכי כך וכך שכלל העיקר והתוספת
 ביחד. דא"ל מאי כיסופא ומי ימחה בידו מלידת מתנה לה.
 אלא על כרחך מיירי דכתב סתמא, ולכן הוי ס"ד דאיכא
 למיחש לכיסופא כיון שלא כתב מוהר אחד ולא מוהר אחר,
 ואפילו בכ"ה מסקינן דשרי. וכן פ' הגאונים.
(ל) ממש"ש בכתובות יב ב. — אהא דתנן ב"ד של כהנים
 היו גובין לכתולה ארבע מאות זוז — לא ב"ד של כהנים
 בלבד אמרו אלא אפילו משפחות המיוחסות בישראל אם
 רצו לעשות כדרך שהכהנים עושין עושין. ופתב המרדכי
 שם בסימן קל"ו: תימא דהכא משמע דוקא משפחות
 המיוחסות וכהנים ולקמן תנן אם רצה להוסיף יוסיף אפילו
 ק' מנה משמע בכל אדם י"ל דהתם כשכותב תחלה מנה
 מאתים ואח"כ תוספת אבל הכא הוי כותבים ביחד ד' מאות
 דחזו ליכי פ' ר"ת, עכ"ל. והוא מדברי תוס' שם ד"ה ב"ד
 כו'. אבל הרא"ש שם פ"א סכ"ו והר"ן והריטב"א לא כתבו
 אלא סוף דבריהם של התוספות שכתבו: ואפילו לא כתב

לומר שהדינן שלהן ככתובה כגון שבה וקרקע ויובורית נוהגין
 כמוזנות אבל לא שיהיו בכלל לשון שום כתובה, עכ"ל.
 ובספר "פסקיהגרא" כתב על דברי רבנו: לשון השו"ע דכתב
 "וזה התוספת" מדיק מרן ז"ל דמחזנו היא דוקא זה התוספת
 שמוסיף לה לט"ך כתובתה בזה דוקא הוה ככתובה לכמה דברים
 אבל לא שאר תנאי כתובה כגון מוזנות או שאר דברים דחשיב
 לעיל במתני' ג' ב ולא כרש"י כאן ג' ב ד"ה תנאי כתובה
 כו' עכ"ל.

באר הגולה עמנו (תרדכי פ"ק דכתובות) כתובה שכתב זה ודין נדוניא והנעלת ליה חלה דינרין והוסף לה ג טור גס רנ הלי. וכן דיליה כך וכך חין עיקר כתובה נכלל וצריך לשלם לה נפני עמנו עד שיהיו כתוב ויהיננל ליכי ווהר נטוליכי כסף וזוי חלף לחהעיקר כתובה נכלל (ריב"ש סימן ס"ה).

ח ג (לא) יש מי שאומר שאין צריך קנין בשעת הנישואין במה שנותן לה (לב) (וי"ש

ביאורי הגר"א

ס"י: (לא) יש מי כו'. וכ"כ הריטב"א גרפ"ה ונש"ש וכן הנשואין נזנה את הכל דקמ"ל דלע"ג דלא קנו מירו וכדרכ' נשטרי פסיקתא כו'. וכתב הריטב"א והר"ה והר"כ גס ירושלמי דאפילו לאחר נישואין נאמרה נעלמל סני דומיל דר"ג וכו' דכיון דלא אשכחן נגמורל כן לא נעדינן כהאי ירושלמי נלאחר נישואין וכו' הר"ן דלפי פו' הראב"ד ונש"ש נ"ה ח' חומר לעדים כתובו כו' דנכתובה מיירי מוכח נהדיא דלא כירושלמי. ונש"ש מ' נדנריהם דל"פ אירושלמי חלא אחר נישואין לחוד וכן מפורש גר"טנ"ל

ול"ע גר"ג: (לב) וי"ח. ותרדכי פ"ג סימן שצ"ה ונש"ש גצ"ג קע"ד ונערכין כ"ג והא ערנ הוא כו' קנלן הוא חלל מה"ט דשטרי פסיקתא לא וחי' חלא קינל נשעת קדושין חלא נשעת נישואין חלא הרמז"ס חולק וכו' להדיא נשעת נישואין נמי חילתא לשטרי פסיקתא וכ"כ הריב"א וקושיתו י"ל כנ"ש נסיון נילא דנ"א כשפסק כו' וי"ח נענין כו' וכו' גצ"ח דדעת הר"ן כאן נדעת י"ח דכאן ולכאורה לא מ' כן דאמר לפי פו' הראב"ד חידתי הירושלמי דאמר לאחר נישואין כו' וי"ל דגמורל חירי לאחר נישואין חלא

ברכת אליהו

בו. ומכל מקום מ' מרב"י דל"פ אירושלמי, חלא ארין של אחר נישואין לחוד, אבל בשעת נישואין מודי דקונה באמירה בעלמא. וכן מפורש בריב"א. וצ"ע ברי"ן. [וע"ל סקל"ב].

(לב) תרדכי פ"ב דכתובות סימן שצ"ה, [בפנינו: סימן רס"ג], מ"ש ב"כ קט"ד ב ונערכין כנ א גבי משה בר עצרי דהוה ערבא דכתובתה דכלתיה: והא ערב הוא [וקיימא לן] ערב דכתובה לא משתעבד. ומתרתא הגמ: קבלן הוה. אבל מה"ט דשטרי פסיקתא לא ¹⁵. ותרין המרדכי דמיירי חלא קיבל עליו בשעת קדושין, חלא בשעת נישואין. ובשעת הנישואין לא אמרינן דקונה באמירה בעלמא. אבל הרמב"ם בהלכות מכירה פ"א ה"י חולק על דין זה, וכתב להדיא דבשעת נישואין נמי חילתא לשטרי פסיקתא. וכ"כ הריב"ש בסימן שצ"ה. וקושיתו של המרדכי מהא דערב הג"ל, י"ל כנ"ש בסימן נ"א: ב"א כשפסק האב לבתו כו' או לבנו ובנישואין הראשונים וי"א דנענין דעמדו וקדשו מיד כו'. הרי שיש כמה אופנים דלא נקנה באמירה, וי"ל דהגמרא ידעה דעובדא דמשה בר עצרי דהי' ערב דכתובה — דע"ז מקשה הגמ': והא ערב הוא כו', מיירי באופן שלא נקנה באמירה בעלמא. וכתב ברי"ם בסימן ג"א סק"א דדעת הר"ן כאן בכתובות ריש פרק אעפ"י נד ב נדעת יש חולקין דכאן דבשעת נישואין אינו קונה באמירה. ולכאורה לא מ' כן, דאמר שם [כנ"ל בס"ק ל"א] דלפי פירוש הראב"ד — דהא דאמרו שם גה א: צריך לאימלוכי ביה מיירי בכתובה — אידחי הירושלמי דאמר לאחר נישואין קונה באמירה בעלמא, וי"ל דגמרא איירי לאחר נישואין ¹⁶.

מקנין, וגם בערב דכתובה משתעבד כה"ג. וצ"ע. וראה מ"ש על דברי רבנו בספר פרשת המלך ח"ב הלכות אישות פ"י ה"ז. ¹⁶ ר"ל דהר"ן כתב דלראב"ד דמיירי שם בגמ' בכתובה ליתא לדברי הירושלמי דקנה אפילו לאחר נישואין באמירה בעלמא, דאם איתא, אמאי צריך לאימלוכי ביה. ולולא דברי הירושלמי ניתא דברי הגמרא דצריך לאימלוכי ביה, ד"ל דגמרא איירי לאחר נישואין. ומשמע מדברי הר"ן דבשעת נישואין לכו"ע קונה באמירה בעלמא. ומ"ש רבנו לחלן: והכריח הראב"ד להאי פירוש ממה שקבעה הגמ' כאן, כוונתו שקבעה כאן בפרק

15 צ"ב כוונתו. ובמרדכי שם כתב: אבל מה"ט כמה אתה נתון לבנך לא פריך מידי. ולכאורה כוונתו דכיון דנקנה באמירה מחמת שטרי פסיקתא, גם ערב דכתובה משתעבד. אולם לכאורה זה רק לסוברים דערב דכתובה בקנין משתעבד. אבל לרמב"ם הסובר דגם בקנין לא משתעבד (ראה בסימן ק"ב ס"י), אי"כ מאי מועיל אמירה דשטרי פסיקתא יתיר מקנין. ורבנו כתב להלן ליישב לשטת הרמב"ם קושיית המרדכי, ולפי הג"ל — לרמב"ם — אין כאן קושיא, מאחר שגם בקנין לא משתעבד. וצ"ל דאמירה — דמועיל בשטרי פסיקתא עדיפא

באר הגולה

(חולקים)

ט ס (לג) כל הפוחת משיעור הכתובה בעילתו בעילת זנות לא ע מכעיא אם כתב' לו אח"כ התקבלתי ממך הכתובה או מקצ' דאז אין לה לדעת קצת פוסקים אלא אפילו התנה בשעת קדושין שלא יהא לה כתובה או שפוחת לה משיעורה אעפ"י שתנאו צ במל ויש לה כתובה משלם אפילו הכי בעילתו בעילת זנות כיון שהיא סבורה שאין לה לא סמכא העתה. י ק אם יש משפחות

ט סס נמשנה וכו' מ וכת"ש לעיל סעיף ג'. ע טור ונדברי אביו הרא"ש נפסקין וכו' הר"ן.

שנוהגים לכתוב בכתובתן יותר משיעור חכמים אין למחות בידם ר (לד) ולא עוד אלא אפילו אחד מבני המשפחה ההיא שלא כתב כתובה לאשתו מגבינן לה בתנאי בית דין לפי מה שרגילין לכתוב ש לפיכך אשה שאבדה כתובתה ידקדקו בכתובות קרובותיה לפי מה שנהגו לכתוב בני המשפחה כותבין לה (לה) ואפילו כתב לה דחזו ליכי אפילו הכי גזילא כמנהג משפחתה (נ"י) נזס הר"ן ש"כ נזס התוספות) ת (לד) ואם כתובות

פ טור וה"ס נז"ל דלנו לדעת הרמב"ם אם כתבה לו שנתקלה כך וכך והיא לא נתקלה תנאו נטל למנוח' סס נפ"צ וכו' ה"ה סס וכו' הר"ן דלע"ג דק"ל

כתובה דרנן ואפילו נזל תורה נמי דבר שצמחון תנאו קיים ס"ל להרמב"ם דחכמים עשו חיזוק לדנריס יתיר ושל תורה הלכך כל שהול רואה לקיימה תנאו נטל. צ מטעם הנזכר דחכמים עשו חיזוק לדנריס וכו'. ק מנשנה כתובות דף י"ג ע"א וכדלדור רני יהודה וכו' שס. ר טור ונדברי התוספות שס. ש כ"כ אביו הרא"ש נפסקין ונתמזכותיו כלל כ"ת. ת סס ושס.

ביאורי הגר"א

וע"ס שזקק נזה: (לג) כל כו'. עמש"ל נס"ג: (לד) ולא עוד כו'. הרא"ש סס וש"פ וכנ"ל: (לה) ואפילו כתב כו'. תוספות סס והמרדכי וכנ"ל ס"ז נהגיה וש"ע השמיטס דס"ל כס' הראשונה דסס: (לו) ואם

נמש"ש כ' הרב תנ"ד והרמב"ד ז"ל דכי כו' מ' כדנרינו וכן ודאי דפסטר גמורא מ' נשעת נישואין והכריח הרמב"ד להאי פיר' מנה שנקטעה הגמרא כלן לזל רש"י וכל הפוסקי' לא פי' כן ול"ש דייק כוונתיהו דקל' והכו' ליה

ברכת אליהו

(לד) הרא"ש בכתובות פ"א סכ"ו ושי"פ וכנ"ל [בסק"ל]. דבכתובות יב א תנן: ב"ד של כהנים היו גובין לבתולה ארבע מאות זוז ולא מיחו בידם חכמים. ושם עמוד ב אמרו, דהו"ה משפחות המיוחסות בישראל — אם רצו לעשות כדרך שכהנים עושין — עושין. ובבאה"ג סק"ר ציין לדברי התוס' שם. ואמנם כן כתבו התוס' שם בדי"ה ב"ד כו'. אבל התוס' כתבו שם דהרבותא היא גם אפילו אם כתב ארבע מאות זוזי דחזו ליכי, והמחבר השיט' זה, וכמש"ל סק"ל.ה. ודברי המחבר הם מדברי הרא"ש שם וש"פ וכנ"ל [בסק"ל].

(לה) כ"כ התוספות בכתובות יב ב ד"ה ב"ד כו' והמרדכי וכנ"ל ס"ז בהג"ה, וכמש"ל סק"ל. דהרבותא בב"ד של כהנים — דתנן בכתובות יב א דהיו גובין ארבע מאות זוז — היא, דאפילו כתב דחזו ליכי גובה כמנהג משפחתה, ולא אמרינן דחזו ליכי משמע רק כתובה דאורייתא. וס"ל דבשאר משפחות צריך לכתוב עיקר הכתובה לחור, והתוספת לחור, כסברה השניה שבהג"ה שם. ושו"ע השמיטס דס"ל כסברה הראשונה דשם, דא"צ לפרש עיקר הכתובה לחור והתוספת לחור. וא"כ לא רק במשפחות שנהגו לכתוב כתובתן יותר משיעור חכמים, אלא אפילו בשאר משפחות אפשר לכלול הכל ביחד — אף כשבני משפחת' לא נהגו כן.

(לו) כמ"ש בכתובות מה א ושי"פ: עולה עמו ואינה יורדת עמו.

אבל ממש"ש הר"ן: כתב הרב אב"ד והראב"ד ז"ל דכי אמרינן צריך לאימלוכי ביה דוקא כגון שאמר להם בשעת אירוסין כתבו לי בשעת נישואין דכיון דגילה בדעתו שאינו רוצה שיכתבו מעתה חוששין שמא חזר בו בינתיים אבל באומר לכתוב לה מעתה אין צריכין לימלך בו דאילו חזר בו הוא רץ אצלם דמידע ידע דכותבין ונותנין דחזקת שליח עושה שליחותו, עכ"ל. ומדברי הר"ן אלה מ' כדנרינו של המרדכי דבשעת נישואין צריך קנין. דהרי לפי דברי ר"ן אלה מ' דלא מיירי לאחר נישואין, וא"כ קשה למה צריך לאימלוכי ביה הרי קונה באמירה בעלמא, וצריך לומר דבשעת נישואין אינו קונה באמירה ויכול לחזור בו. וכן ודאי דפשטא דגמרא מ' בשעת נישואין. והכריח הראב"ד להאי פירוש — דהגמ' מיירי בכתובה, ממה שקבעה הגמרא כן. אבל רש"י וכל הפוסקים לא פירשו כן — דמיירי בכתובה, ופירשו דהא דאמרו שם בגמ', אמר לעדים כתבו וחתמו והבו ליה אי צריך לאימלוכי ביה או לא, מיירי בהתאוו והלואות או במתנה. ולישנא דייק כוונתיה, דקאמר בגמ': והבו ליה. ואם נאמר דמיירי בכתובה, לא הו"ל: זהבו ליה. רק: והבו לה, דכתובה נותנים לאשה. ועי"ש בר"ן שדחק בזה, וכתב לשיטת הראב"ד, דלפי שדין זה נהוג ג"כ בנותן מתנה לאחר, לכן קאמר: והבו ליה. (לג) עמש"ל בסעיף ג'. [ושם בביאורי הגר"א כ' מקור הדין הזה, ושיטות הפוסקים בזה].

שם, והראב"ד חולק רק אהודאות והלואות, מ"מ כיון שלא הזכיר רש"י "כתובה", מ' דרש"י לא מפרש כראב"ד. וטעם הראב"ד שחולק בהודאות והלואות הוא מפני שסובר שבזה השטר הוא רק גילוי מלתא וא"צ לאימלוכי ביה.

אעפ"י דמיירי בדיני כתובה, ולא קבעה בפרק זה בורר (סנהדרין כס ב) שבו עיקר דברים אלו. וכ"ה בר"ן ובמ"מ בה' מלה זוהא פ"א ה"א. ומ"ש רבנו להלן שרש"י לא מפרש כהראב"ה, היינו שרש"י כתב שם בדי"ה אחר: כגון מתנת קרקע. ואם כי גם הראב"ד מודה דגם במתנה הדין כן, כמ"ש הר"ן שם והמ"מ

נָשִׁי מִשְׁפַּחְתּוֹ יִתִּירוֹת מִכְתוּבוֹת נָשִׁי מִשְׁפַּחְתָּה עוֹלָה עִמּוֹ וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת. בָּאֵר הַגּוֹלָה

יֵאָדָא א' (זו) הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה סָתָם כּוֹתֵב לִפִּי הַמִּנְהָג וְכֵן הִיא שֹׁפְסָקָה לְהַכְנִיִּם נוֹתֵנָת

כִּפִּי מִנְהָג הַמִּדְיָנָה. הַגֵּה: (לח) וְזֶה שֶׁהֵאָשָׁה מוֹכֶסֶת לְנַעֲלָה הֵן מַעֲוֵת הֵן נִגְדִים וּמִקְצֵלָן עֲלֵיו

וְהֵן צִחְרִיּוֹתוֹ נִקְרָא כְּדוּלִּיא כָּל מַקּוֹם (לש) וְאֵינָהּ נִגְזֵית אֶלָּא עִם הַכְתוּבָה (מ) אֶלָּל לְשֶׁאֵר דְּנִרִּים

א שם שם הרמז"ס שם פכ"ג.

ביאור: הגר"א

וּצְפִיטִי דְצִינִי וְיוֹקֵם שְׁהֵגוּ לְכַפּוֹל כּו': (לח) וּמֵה
שְׁהֵאִשָּׁה כּו'. עֲרֵשִׁי צְרַפִּי לִדְיוֹנוֹת דִּיה הַכְּנִיסָה לוֹ עֲנְדִי
 וְלֹגוּ מֵה שְׁהֵאִשָּׁה וּמִכְנֶסֶת כּו': (לט) וְאִינָה נִגְבִּית
 כּו'. כְּשֵׁשׁ פִּיֵּל ח' וּלְפִירִית הִינִי דְנוֹנִיתָה וְעִתּוֹס' שֶׁ
 דִּיה וְלִיֵּלֵל ח' וְשֶׁ פ' דִּיה נִכְסִים כּו' וְדִיה יוֹרֵשִׁי כּו':
 (מ) **אֲבֵל לְשִׁירֵי** דִּיה רִלֵּל אֲעֲפִי שֶׁק' כְּתוּבָה וּכְמִישׁ
 תִּסְפִּית שֶׁ כִּיֵּל ח' דִּיה שֶׁלֵּן כּו' וְשֶׁ וּזֵן ד' וְיִנִּי שֶׁלֵּךְ

כתובות כו' כמש"ס נ"ח א' וש"נ: (לז) **הנשא**
אשה כו' וכשבאה לגבות כו' ובכל אלו כו' לשון הרמזים
וכרשניג נתתני' ס"ו ז' ופי' דרשניג קאי אכולה ומתני'
וינחש"ס צ"י' וכ"כ הר"ן רשניג כו' אשם ולאכספוס קאי
והכי דיתא נתוספתא אר"י נקום שנהגו שלא לפדות כו'
ולאמר דתק' אלרשניג' אלל דרזנ' ציירי צעיר חדש
כו' ולכן פי' הלאונס צלל כרשניג וכפ"ס הרי"ף דאשם

ברכת אליהו

מלוג כו' לשון צאן ברזל קרן קיים שאין פוחת ונפסד
שאפילו מתו כולו אחריותו עליו לשלם לה כשימות או
יגרשנה, עכ"ל¹⁷.

(לט) כמ"ש בכתובות פא א : לא ניתנה כתובה לגבות מחיים. ולפיר"ת היינו נדונייתה. ועת' שם ד"ה ולימא כו' דלר"ת קאי אנדונייתה. ושם פ ב תנן : שומרת יבם כו' מתה כו' נכסים בחזקתה. וכתב רש"י : נכסים דצאן ברזל בחזקתה ובב"ק בפרק מי שמת (דף קנ"ח:) מפרש בחזקת מי הם מוחזקין אי בחזקת יורשי הבעל הואיל ואחריותו עליו או בחזקת יורשי האשה שהיו שלה. ועיין שם בתוריה נכסים כו' דר"ת פירש דכאן כו"ע מודו דהנדוגיא בחזקת הבעל. ושם בגמ' : איבעיא להו שומרת יבם שמתה מי קוברת יורשי הבעל קברי לה דקא ירתי כתובה, או דילמא יורשי האב קברי לה דקא ירתי נכסים הנכנסין והיוצאין עמה. ומסקינן דירשי הבעל חייבין בקבורתה. וע"ז פריך בגמ' פא א : ולימא כו' אח אני יורש אשתו אין אני קובר ואי משום כתובה לא ניתנה כתובה לגבות מחיים. ולפיר"ת קאי כל הסוגיא אנדונייתה וע"ז קאמר : לא ניתנה כתובה לגבות מחיים. ועיין שם פ ב בתוריה יורשי כו' ¹⁸.

(מ) ר"ל אקפי' שדנויא נקראת כתובה, וכמ"ש תוספות בכתובות נג א ד"ה שאין כו' ושם מו ב' ד"ה קבורתה, דהא דאמרינן קבורתה תחת כתובתה, היינו נדוניא, מימ' לשאר דברים אין דינו בכתובה. וקראי' שם רפ"ח פ"א, וז"ל: פירש"י תוספת כו' ונדוניא נמי דמיקריא כתובה כדאמר לעיל (דף מ"ז). קבורתה תחת כתובתה אין דינו בכתובתה וכל הנ"מ דאמרינן לקמן (דף ק"א): אם היא זינתה נכסים מי זינו ועוברת על דת יש לה נדוניא ואין לה כתובה כו' עכ"ל.

18 שם הביאו התוס' דקבורתה תחת גדונייתה. ולפיר' קאי הכל הסוגיא אנדונייתה. וכתבו שם — לפירש' דאין לירוש' בשל אלא מנה ומאתים — דשומת יכם יהיה ראיה לישול קצת מנה ומאתים כדמסקינן ידם כאחד דמי והוי כאלו הכניסו ללו נדוניה כו'. לפי' גם לפירש' יש ראי' מהגמ' גדוניה לא ניתנה לגבות מהתם. האצי' דלפירש' כתובתה — דשם בגמ' היינו מנה ומאתים. מ"מ הרי כתב התוס' דמנה ומאתים של שומת יכם הוי כאלו הכניסו לו נדוניה. ודו"ס.

(לז) לשון הרמב"ם בה' אשות פכ"ג ה"ב. וברש"י כמנתי' בכתובות פז ב, דאמר: הכל כמנהג המדינה, דתנן שם עמוד א: פסקה להכניס לו אלף דינר הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה וכנגד השום (שתכניס לו בגדים או כלים המשתמשים בה) והן פותחין או פרקמטיא ודרך הנועדים למוזמטי חתן לשומם יותר משווים לכבוד הכלה ולחבבה על בעלה, — (רש"י) פוסק פחות חומש. ובעמוד ב תנן: פסקה להכניס לו כספים סלעה נעשה ששה דינרין (יותר שליש — רש"י) כו' רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה. ופירש הרמב"ם דרשב"ג לא קאי רק אכספים השנוי שם במשנה, אלא קאי אכולה מנתי' — גם אשום דאיתא במשנה הקודמת שם עמוד א. ובמש"ש הרמב"ם בפירוש המשניות, וז"ל: והלכה כרשב"ג בכל מה שזכרנו מן התוספתא והפחות וזולתה. וכ"כ שם הר"ן וז"ל: רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה אשום ואכספים קאי והכי איתא בתוספתא א"ר יוסי מקום שנהגו שלא לפחות מן השום ושלא להוסיף על הכספים אין משנים ממנהג המדינה כו' ואפשר דת"ק ורשב"ג לא פליגי אלא דרבנן איירו בעיר חדשה דליכא מנהג ואתו לאשמועינן דהכי דינא ורשב"ג אתא למימר דבעיר שיש בה מנהג הולך אחריו כו' ולפיכך פסקו הגאונים ז"ל כרשב"ג, עכ"ל. וכ"פ הר"ף ושי"פ. ובפ"ט דבי"מ קד ב: מקום שנהגו לא לעשות כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה. [וע"ל סימן קי"ח סכ"ז].

(לח) ערשטי ברען דיבמות סו א ד"ה הכניסה לו עברי
מלוג, וז"ל: מה שהאשה מכנסת לבעלה ושמה לו לקבלם
באחריות כתובתה כמו שכותבין ודא גרונאי דהנעלת
ליה והוא מוסיף כגדון וכותב סך הכל קבל עליו פלוגי כך
וכך בכתובה קורין צאן ברזל ויש שמכנסת ממון הרבה
ואינה כותבת כולו בכתובתה ומשיירת לעצמה הן נכסי

17 ומדוברי רש"י הללו אנו למדים מה נקרא גונוא — דהיינו נכסי צאן ברזל, ומה נקרא נכסי מלוג. ובסתם כשאין האשה משייר על עצמה, האחריות עליה, ונקרא צאן ברזל, וצריך שלם לה — בשעה שגובה כתובתה — כשימזת או יגרשה, כדלקמן ספ"ג. ואם הבעל אינו מקבל עליו אחריות, הרשות בידו, יהיו נכסי מלוג, כדלקמן ספ"ד. ועמ"ש בהגהות הרי"ם על ס"ק זה ועל ס"ק ל"ט.

באר הגולה

ב שם וס.

היו דינו ככתובה וכמו (מא) שיתצאר לקמן (מב) ויש מקומות שהחזקו ונוסף לה נדלונותיה וכותב יתור ומונה שקבל והולכין בזה אחר המנהג (כל הנ"ל צטור) (מג) ומן הסתם אחריות הנדלונות עליו כנכסי לאן צרול (מד) אבל אם יראה להניח לה נדלונותה שלא לקבל אחריות עליהם הדין נדון וע"ל ריש סימן נ"ג וק' עוד מאלו הדינים (מה) כשהאב קיים ומשיא נתי כותנים ודין הנדלונות להנעל' ליה ונתי אצוה וכשלין האב קיים כותנין ונתי נשא (מקדכי פ' צ"ח בשם ר"ת) ויהו אם שינה לית לן זה (תשו' ר"ש ונשקן) נכתובו' גרושה כותנין מתרחקת כדי שידעו שהיא גרושה ולאסורה להכניס (והפסקי מהרא"י סימן ל'). ב וכשבאה לגבות כתובתה מגבין לה מה שבכתובתה לפי מנהג המדינה. הגם: (מו) ולא היא אומרת שהוסף לה יותר מן המנהג נריכה להניח ראייה לדברים (מו) אבל אם יש צידה שטר כתובה שאינה נקיים אף אחד מן העדים הוא פסול לע"פ שו"ע התנאים שנייהם שהנזכר להוסף לה אינה נוצלת אלא כמנהג

ביאורי הגר"א

ככלל נ"מ וערש"י ציננות שם: (מה) כשהאב קיים כו'. דו"ש נפיל דנ"צ ונפ"צ דשנת דני נשא תוס' בשם ר"ת אבל ר"ש חולק עליו וק' דנפ' נתרל דשנת קרי נתיין צי נשי וכן לאחר מיתה נק' אצוה ועתוס' דשנת כ"ג צ' ד"ה דני כו' ותוס' דקדושין ה' ה' ד"ה ע"מ כו' ונ"מ ו"ש ויהו אם כו'. (מו) ואם היא כו'. עספ"ט דכתובות פ"ט ה' ופשוט דהמע"ה: (מו) אבל אם כו'

כו' וערש"י רפ"ה ס"ל פירש"י (תוספות) [תוספת] כו' ונדלונות נתי דמיקרא כתובה כו'. (מא) ובמ"ש לקמן. נסיון ק' ס"ג. בהג"ה ע"ש: (מב) ויש מקומות כו'. מתני' הנ"ל ס"ו ח"צ ו"ש והולכין כו' וכנ"ל: (מג) ומן הסתם כו'. כמ"ש ברש"י רפ"ז דיננות כנ"ל וכ"מ בכתובות דכתובות הנ"ל ס"ו ה' וערש"י שם ד"ה הוא פוסק כנגדן כו': (מד) אבל אם כו'. זהו

ברכת אליהו

כבר מת כותבין דהנעלת ליה מבי נשא. אבל ר"ש שם בתוס' חולק עליו, וכתב דפרק בתרא דשבת קנו א קרי בחייו כי נשי. ובמדרכי שם סימן רע"ו הביא ראייה דגם לאחר מיתה נקרא אביו. וז"ל המרדכי: כדאיתא בגיטין (פג א) על מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם. אין זה כריתות פי' לעולם אגיד ביה. אפילו לאחר מיתה. האב נקרא בית אביה שנאמר שבי אלמנה בית אביך (בראשית לח, יא) וכבר מת שם אביה, עכ"ל. ועתוס' דשבת פג ב ד"ה דבי כו', ויש הביאו רק הרא"י הראשונה דמחיים נקרא ג"כ בי נשי. וסיימו שם: ויכול לכתוב בכתובה כאשר יראה דהיינו מחיים יכול לכתוב בי נשא ולאחר מיתה יכול לכתוב בי אביו. ועיין תוס' דקדושין ה' א ד"ה ע"מ כו' ונ"מ שכתבו דבית אביה קרויים כל יוצאי חלציו של אביה אע"ג שמת. וזה כדברי המרדכי הנ"ל. ונ"ש בהג"ה: מיהו אם שינה לית לן בה.

(מו) עספ"ט דכתובות פ"ט א: במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראייה במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראייה. ופשוט דהמוציא מחבירו עליו הראיה. ואם היא אומרת שכתב לה יותר מן המנהג, ורוצה להוציא ממנה יותר, היא המוציאה, ועליה להביא ראיה.

(מו) כמ"ש בחז"ל סימן רמ"ה ס"ב בהג"ה ולעיל סימן נ"א בהג"ה דקנין שבשקת התנאים אינו כלום דקנין אתן הוא,

(מא) מ"ש בהג"ה: וכמו שיתבאר לקמן, הוא בסימן ט' ס"ב בהג"ה ע"ש [שכתב: וכל זה לא מיירי אלא בעיקר כתובה ותוספת אבל נדוניה ושאר צ"ב דין כשאר חוב (לענין ממה לגבות). ושם הביא: וי"א דאפילו הכי אינם גבבים רק מן הזיבורית. ועמ"ש בס"ק י"ד, ט"ז].

(מב) מתני' בכתובות פו עמוד א ועמוד ב הנ"ל בסקל"ז. ושם עמוד ב חנן: רשב"ג אומר הכל כמנהג המדינה. ונ"ש דהולכין וכו', וכנ"ל בסקל"ז דרשב"ג קאי אשום ואכספיים. והלכה כמותו.

(מג) כמ"ש ברש"י רפ"ז דיננות טו א ד"ה הכניסה כו' כנ"ל בסקל"ז. וכ"מ בכתובות דכתובות פו א הנ"ל בסקל"ז. דערש"י שם ד"ה הוא פוסק כנגדן כו' ¹⁸.

(מד) זהו בכלל נכסי מלוג [שיאכל הבעל פירות והאחריות עליה, וכמ"ש בח"מ סק"ה]. וערש"י ביכמות שם טו א, ד"ה הכניסה כו', וז"ל: ויש שמכנסת ממון הרבה ואינה יתובת כולו בכתובתה ומשיירת לעצמה הן נכסי מלוג דהבעל אוכל פירות והקרן שלה קיים ואם מתו מתו לה כו' עכ"ל.

(מה) דו"ש בפ"א דב"ב יב ב ובפ"ב דשבת כג ב: דבי נשא, משום דכבר נפטר האב. כ"כ התוס' בשבת שם ד"ה דבי כו' בשם ר"ת. וכתבו שם דלכן כשכותבין כתובה אם אבי הכלה בחיים כותבין דהנעלת ליה מבי אביו ואם

רש"י למדנו שגם השליש שמוסף צריך לקבל עליו אחריות כעיקר צ"ב. וזהו כחנת ההגיה שכתב: כנכסי צ"ב, ולא כמ"ש בח"מ סקל"ט — דצריך להגיה בדברי ההגיה: והן נכסי צאן ברזל.

19 שם במשנה חנן: פסקה להכניס לו אף דינר הוא פוסק כנגדן ט"ו מנה. ומשמע דבסתמא צריך לפסוק כנגדן לקבל עליו ביכתי צאן ברזל. ונ"ש שם ברש"י, וז"ל: שלש יותר יקבלם עליו לכתוב בכתובתה כו'. ור"ל שיקבלם עליו באחריותו בנכסי צ"ב. ובהגהות הר"מ כתב דאפשר לפרש דכחנת רבנו, דמדוברי

באר הגולה

ג סא וסא.

ד תשנת הרש"א
מהתוספתא וכך כתב
הריטב"א תשנ"א
דהיא נח מתחיל
דהו נסינא לנהרדעי
כתובות דף כ"ד ע"א.
ה' טור לשם תשנת
לכיו הרש"א כרש"א
נצרייתא גיטין דף י"ט
ע"ג דפסק רנא
לכתב כותיה סא.

(פסקי מהרי"א סימן פ"ט) וע"ל סימן ק' סעיף ל'. ג' וכל אלז הדברים וכיוצא בהן מנהג המדינה הוא עיקר ועל פיו דנין (מח) והוא שיהיה אותו המנהג פשוט בכל המדינה. הנה: (מט) ויהיו אם רוצה להטות ולפחות לאשתו מן המנהג הרשות נידו (מהרי"ל סימן ע"ו) וכלל של יפחות ומה שתקנו רנן (ג) וכל דוקא שהתנה כן נשעה שעשו השידוכים אבל אם עשו שידוכים סתם ושענדו עליון נקנסות צריך לכתוב לפי המנהג ולא יוכל לשנות (דברי הרב וכן נשנוע בנהרי"ל) (נא) ויש מקומות שנהגים לכתוב כל הכתובות בזה אפילו לא הכניסה לו כלום ואם ירצה מוסף לה ואם ירצה לפחות לה היא כותבת לו כך וכך קצת על כתובתו וכן נוהגין במדינות אלו. יב ד נשא אשה במקום אחר על דעת שתדור עמו במקומו תולכים אחר (מנהג) מקומו. יג ה (נב) במקום שאין רגילים לחתום בכתובה

ביאורי הגר"א

ללא אמרו אלא כל הפותח לכתוב כו': (ג) ונ"ל כו'. ע"ל ס"ג נהג"ה: (נא) ויש מקומות כו'. ע' טור: (נב) במקום כו'. ענה"ג ודוקא נמוס כו' אלז נמוס שנהגין לתמוס הרבה קרובים ורחוקים ושני עדים כשרים חותמין בראש השיטה ומהם מקיימין אין קפידא נשאר נגיטין י"ח ז' אמר ר' יוחנן

אע"פ כו'. כמ"ש נחמ"ס סימן רנ"ה ולעיל סימן נ"א דקנין שנשעת התנאים אינו כלום דקנין אחר הוא ואח"כ נשעת הנישואין לא היה קנין אלא בפני עדים אלו וע"ל סימן (מח) והוא שיהיה כו'. דעס ומנהגא דכל דמסיב אדעתא דמונהג כמ"ש נרי"ף צרפ"ז דיננות לכן צריך שיהיה ידוע המנהג ההוא לכל: (מט) מיהו אם כו'. כמ"ש

ברכת אליהו

חותמין ואם לאו אין חותמין. והר"ש הביא מקור זה בתשובתו כלל ל"ו ס"א. וכתב שם ודוקא במקום שאין רגילים לחתום בכתובה אלא הראויים להעיד — לא יחתום מי שאינו יודע לקרות — דאז יש חשש שיקיימו הכתובה עפ"י העדים שאינם יודעים לקרות, ואינו קיום. אבל במקום שנהגין לחתום הרבה קרובים ורחוקים ושני עדים כשרים חותמין בראש השיטה ומהם מקיימין, אין קפידא בשאר, כיון דהשאר אינם בתורת עדים, ואין מקיימים על פיהם, ויכולים להיות גם פסולים. וכמ"ש בגיטין יח ב: איתמר אמר לעשרה כתבו גט לאשתי איך יוחנן שנים משום עדים וכולם משום תנאי ור"ל אמר כולם משום עדים כו' איכא בינייהו כו' אי נמי כגון שנמצא אחד מהם קרוב או פסול למ"ד משום תנאי כשר. והו"ה כאן, כיון ששאר החותמים אינם בתורת עדים, מותר אפילו בקרובים ובפסולים ובאינם יודעים לקרות.

הבעל. אבל אם הוא מסכימה בפחות שפיר דמי. וכן — כאן — כונת ההגיה שאם עשו שידוכים סתם, והאשה דורשת לכתוב כתובה גדולה כפי המנהג, צריך לכתוב כפי המנהג וא"ל לשנות. אבל אם היא מסכימה לפחות מהמנהג, יכול לפחות אפילו אם לא התנו כן בשעת השידוכין, וכלל בס"ק י"ז. מ"ט.

22 ז"ל הטור: ועכשיו נוהגין לכתוב בכל הכתובות בשוה תוספת ונדנא אפילו לא הכניסה כלום ומגבין אותה לפי חקנת הנישואין. ונראה דרבנו צ"ח לעין בטור, שהסכים השוה כולל עיקר הכתובה ותוספת ונדנא. ועז"מ סקמ"ה. ויתכן שרבנו צ"ח לעין בטור, ששם כתב בלשון: "ועכשיו נוהגין", והרמ"א כתב בלשון: "ויש מקומות שנהגים", ולא כתב שכן נוהגים. וטעם הדבר נראה, מפני שהביי כתב על דברי הטור: זה היה מנהג מקומו כו' אבל אין כן מנהג מקומותינו אלא לפי מה שהכניסה כל אחת כך כותבין לה, עכ"ל. ולכן השמיט המחבר המנהג הזה. והרמ"א הביאו בלשון: ויש מקומות שנהגים.

ואח"כ בשעת נישואין לא היה קנין אלא בפני עדים אלו וע"ל סי"ח²⁰.

(מח) דע"ס דמנהגא דכל דמסיב אדעתא דמנהגא כמ"ש נרי"ף ברמ"ז דיבמות לענין קבלת אחריות בנצ"ב, וז"ל: כל מאן דמקבל בנצ"ב וכתב להו עליה אדעתא דמנהגא הוא דמקבל להו עליה הילכך לא מיחייב אלא לפום מנהגא, עכ"ל. לכן צריך שיהיה ידוע המנהג ההוא לכל.

(מט) כמ"ש סק"ז דלא אמרו בכתובות נד ב אלא כל הפותח לכתוב ממתים ולא למנהג מנהג הרי זו בעילת זנות, דהיינו הפותח מעיקר כתובה, אבל הרוצה לפחות מן המנהג שמוסיפים בתור תוספת כתובה הרשות נידו.

(ג) עיין לעיל סעיף ג בהגיה²¹.

(נא) עיין טור²².

(נב) עכ"מ סק"ה שציין לדברי הגמ' בגיטין יט ב דאמר רשב"ג: ושאר כל השטרות אם יודעין לקרות ולחתום

20 מ"ש רבנו: לא היה קנין אלא בפני עדים אלו — כתב בספר "פסקי הגר"א" דכונתו, דהבעל מכחש ואומר דבשעת נישואין חור בו ולא כתב לה יותר מכפי הנהג ועל שטר כתובה שש בידה טוען שמזויף הוא. ועז"מ סקמ"ב. וצ"ל שהבעל מכחש ואומר שלא היה קנין. ומ"ש רבנו: "וע"ל סי"ח", נראה דכונתו דאם הבעל מודה שבשעת נישואין אמר שמזויף לה יותר מן המנהג — רק לא היה קנין, היה תלוי במחלוקת דלעיל סי"ח: לדעת ה"ש מי שאומר שהביא המחבר קנתה באמירה בעלמא, ולדעת ה"ש חולקין שם לא קנתה בלא קנין. ובספר "פסקי הגר"א" כתב דלעיל בס"ק ל"א, ל"ב דעת רבנו כיש חולקין — דא"צ קנין, והוא שרמז כאן רבנו: וע"ל סי"ח.

21 נראה כונת רבנו: דמסיב כתב בהגיה: וכשנאבדה הכתובה ובא לכתוב לה אחרת צריך לכתוב לה כתובה גדולה כראשונה. ורבנו כתב שם בטק"ז, דר"ל דאם אין האשה מסכימה על כתובה קטנה מהראשונה, צריך לכתוב לה כראשונה בעל כרחו של

באר הגולה

א וטענה כתובות דף
י"ע"ג.

ב וטענה שם דף י"ח
ע"ח.

ג דרייתא שם ע"ג.

ד וטענה שם ע"ח.

ה וטענה שם ע"ב.

ו שם נחמיה ע"ח.

אלא הראויים להעיד לא יחתום מי שאינו יודע לקרות. הגם: (ג) ולכן עם הדין שגלגל נגרש ולומר לחי"כ שלא הדין מה שהיה כתוב בתנאים לו נכתבה אינו נאמן דוחף העדים ללא חתמו וזה שלא העידו נפניו תחילה על פה (תשובת הרשב"א סימן תרכ"ט).

סז דין כתובת אלמנה וחש"ו היא או הוא וגר שנתגייר. וכו' י"א סעיפים

א כתובת אלמנה או נתגרשה או נחלצה מן האירוסין ונשאת כתובתה מאתם ויש לה טענת בתולים. ב נחלצה או נתגרשה או נחלצה מן הנשואין כגון שנכנסה לחופה הרי היא בחזקת בעולה ואין לה אלא מנה ואין עליה טענת בתולים ג (א) אפילו יש לה עדים שלא נסתרה עם הראשון. ג ד הגיירות והשבוייה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחות מבת ג' שנים ויום אחד כתובתה ק"ק ויש לה טענת בתולים ה (ב) ומבת ג' שנים ויום אחד ומעלה כתובתה מנה ואין לה טענת בתולים. ד קטנה פחותה מבת ג' שנים ויום אחד

ביאורי הגר"א

שנים כו' ח"כ כגון כו': (ג) ולכן כו'. כח"כ נפ"כ דכתובות וש"י שחוקה שאין העדים חותמין כו' וכן נפ"כ

ברכת אליהו

אינו סומך על זה מאחר שהיו נישואין וסבר דלשבתה אומרים כן. וכתב שם שמדברי הרי"ף והרמב"ם משמע דאם יש עדים הפסידה כתובתה. ועוד כתב דמסתימת הפוסקים משמע דאפילו אם לא קידש ובעל לאלתר יש לה כתובה — דלא כפירוש התוספות בכתובות שם. (ב) רמב"ם ועפ"י א.

(ג) כח"כ בפ"ב דכתובות י"א א וש"י: חזקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ נעשה בגדול. וכן בפ"ד. וכח"כ כח"י: סימן מ"ה וי"י שחוקה אין העדים חותמין על השטר אא"כ קראוהו. וע"י: סימן מ"א סי"ג כ"ג. (א) עפ"י: סק"ב. ושם הביא את דברי התוס' בכתובות י"א שכתבו טעם הדבר: ואע"ג דעדים מעידים שלא נבעלה

איתא: כתובתן מנה ואין להן טענת בתולים. והרמב"ם בה' אישות פ"א ה"א הביא רק הדין של "כתובתן מאה", ולא הביא הדין ש"אין להן טענת בתולים", וע"ז כתב רבנו: ועפ"י. ושם בפערה 6 לסקט"ז כתבנו שדעת הרמב"ם "שגירות מג' שנים ויום אחד ומעלה — שכתובתן מנה — הוא לא דוקא מחמת חשש שמא זינתה, אלא כחש"ש הרמב"ם בהלכה ב, וז"ל: ומפני מה תקנו חכמים לאלו כתובה מאה ואעפ"י שהן בתולות הואיל וחזקת הנשואה שתבעל וחזקת השפחה והנכרית והשבוייה שתבעל תקנו לאלו מאה בין נבעלו בין לא נבעלו והרי הן כבעולות לכל דבר, עכ"ל. הרי כתב הרמב"ם, שאפילו אם לא נבעלו, הרי הן כבעולות, וי"ש הרמב"ם "כתובתן מאה". כלומר: באשה כזו תקנו חכמים שכתובתן תן מאה — בין אם נבעלו בין אם לא נבעלו, ולכן לא סיים הרמב"ם הדין שאין להן טענת בתולים, בכדי שלא נטעה לומר, שהטעם שאין להן טענת בתולים לא שייך כחש"ש עדים שלא נבעלו, והנהי' כתובתן מאה. ולכן כתב הרמב"ם ד"ק שכתובתן מאה — שבאשה כזו לא תקנו יותר ממאה — אפילו אם לא נבעלו, ולא הוצרך הרמב"ם להביא הדין שאין להן טענת בתולים, שכבר כתב שם בהלכה ח' שכל שכתובתה מאה, אין לה טענת בתולים. וכח"כ בסק"א, אבל כפי מ"ש בסקט"ז, כל הפוסקים חולקים על הרמב"ם, ולדידהו בגיורת אם יש עדים שלא זינתה כתובתה מאה"ם ויש לה טענת בתולים. ולכן המחבר הביא כאן דין המשנה בצורתה, וכתב: כתובתן מנה ואין לה טענת בתולים. ובטור הביא רק הדין של כתובתן מנה, ויחבן שגם מחבר גרס רבנו רק כתובתן מנה, וע"ז כתב שזה לפי שיטת הרמב"ם. וכמו שבארנו לעיל, ועפ"י, ועיין בספר בית יעקב, ובנוגע למ"ש על השמטת הרמב"ם הדין שאין להן טענת בתולים, יש להעיר כי גם ברישא — בפחותות מבת ג' שנים ויום אחד — השמים הרמב"ם הדין שיש להן טענת בתולים, ודו"ק.

23 מ"ש רבנו לעיל: וכן בפ"ד לא יכלתי לפענח. ואולי זה ט"ס, וצ"ל: וכן בש"י. ור"ל: וכן בשאר דברים אמרינן חזקה על העדים שעשו כדון, וכחש"ו מחז"מ שחזקה שקראוהו. ומה שציין רבנו לעיין בחז"מ סימן ס"א סי"ג, נראה דכוונתו דגם שם הביא המחבר דין זה, וכתב דמי שטוען שלא הביין כשקרא הדין הכתובה והתנאים אין שומעין לו, ולא כתב שם כח"כ כאן בהגיה: אינו נאמן. ומשמע שם דאפילו אם ידוע שאינו מבין לשון השטר ג"כ אין שומעין לו בטענתו, מפני שקיבל עליו ושתק הרי הוא מתחייב בכל מה שכתוב בשטר. ורבנו ציין שם בסקט"ז לחז"מ סימן מ"ה סי"ג וסי"ט ס"ח בהגיה. ושם ושם איתא בענין שטר העשוי לפני עכו"ם שחייב אעפ"י שא"י לקרות מפני שגמר בדעתו להתחייב. ועיין שם ושם בדברי רבנו. והדין ההוא מקורו בתשובת הרשב"א ח"א סימן תתקפ"ה. ושם כתב הרשב"א שני הטעמים: (א) שמסתמא קראו. (ב) שגמר בדעתו להתחייב על כל מה שכתוב בשטר — אף אם לא קרא בו — שסמך על הסופר וכתב השטר. ודומה הדבר לנאמנותו של שליח — שבעל הדבר מקבל עליו כל מה שהשליח יעשה. וכן הוא בתשובות הרמב"ן המיוחסות לרמב"ן סימן ע"ז, עיי"ה. וגם הדין שלנו הוא בתשובות הרשב"א ח"א סימן תרכ"ט. ושם כתב רק "דאין שומעין לו דחזקה שהעידו עדים בעל פה ועל פיו חתמו בו ואם אין אתה אומר כן לא הנתת חיוב לעמי הארץ ולא על הנשים וכולן יטענו כן וכו'". ולא כתב שם הטעם שמתחייב על כל מה שכתוב בשטר — אפילו אם אינו יודע מה כתוב בו. ודו"ק. ואולי מ"ש כאן הטעם שברור שחתמו על פיו הוא לרווחא דמילתא. ועיין כאן בבית יעקב, ואכמ"ל.

ו דברי רבנו כאן הם קצרים וסתומים וצ"ב. ונראה דכוונתו, דבמאה"ג סק"ה ציין לדברי המשנה בכתובות י"א ב. ושם במשנה

באר הגולה

1 טור וכ"כ התוס'
שם דלל עדיפא ומוכת
עין שם בתוספת
כתובות.

ח מוסקת הגו' שם
ע"כ דהר"ד ביה רבא.
ט מובאר שם בסוגי'
י ברייתא דף ל"ו ע"א
י"ב להן טענת בתולים
וידוע דכל שיש להן
טענת בתולים כתובות
מאחרים.

כ תוספת הגו' יצמות
דף ק"ג ע"ב.
ל ברייתא הגו' שם
דף ק"ג ע"א.

* ברייתא יצמות דף ק"ג ע"א. מ שם ברייתא. נ דהיון כאלו השתא שנתפקה לו נשתפית נאור והשתא נעולות הן ב"י.
ס מעונות דרב תלכו שם וכדמפרש רבא שם אלו רבא שפחה לשמו וי לל יהיון ליה מוכסיה.

ביאורי הגר"א

כו' תנאי כו': (ז) ואם כנס כו'. למד ממש נכתובות
ל"ו א' משום דל"ל למירמל כו' ל"ק כו' מי דכתובה אית
לה וזלל צה"ג ועלמיה. והמיי"ב כ' ללמד מפרש ושוטה
דס' י' וליתא. דס' כ' חע"פ כו'. אין כו' רנו כו' דוקא
וכאן כ' סתמא דמיר י' להן: (ח) ותנאי כתובה. כ"ל:

ברכת אליהו

להן טענת בתולים כו' ולא קשיא הא רבנן גמליאל והא רבי
יהושע כו'. משמע דכתובה אית לה לחרשת ולשוטה, וקשה
הרי החרשת והשוטה אין להן כתובה. וצ"ל ככה"ע —
שכנס החרשת ונתפקחה או שוטה ונשתפית — דיש להן
כתובה. ועיין בלחם משנה בה' אישות פ"א ה"ד, שהקשה
דמסוגיא זו מוכח דחרשת ושוטה יש להן כתובה, דטענת
בתולים לא הוי אלא להפסידה כתובתה, ולכאן למימר
דמיירי בכתב לה, דכיון דכתב לה, הוי מתנה, ולית לה
טענת בתולים. ונשאר בצ"ע. ולפי מ"ש נחא, דסוגיין מיירי
שנתפקחה או נשתפית אח"כ. ומכאן הוציא הרמב"ם שבה"ג
יש להן כתובה. והמגיד משנה שם כתב דהרמב"ם למד דין
זה מחרש ושוטה דסע"פ י' — דאם רצו לקיימה אחר
שהבריא י' להן כתובה. וכתב דגם כאן היינו ברובא
לקיימה אח"כ. וליתא דשם כתב: אעפ"י שנתפקחה החרש
ונשתפה השוטה אין לנשיהם עליהם כלום רצו לקיימה
אחר שהבריא י' להן כתובה. וכ"כ שם הרמב"ם בה"ו.
ושם דוקא ברצו י' להן כתובה, וכאן כתב, תמא, ומיר
יש להן כתובה — אפילו אם לא רצו לקיימה אח"כ, ועל כרחך
דאין דין החרשת והשוטה (ט' קמוצה) דומה לדין החרש
והשוטה (ט' סגולה) דבחרשת ושוטה מיד שנתפקחה או
שנשתפית יש לה כתובה, דלא כמגיד משנה.²
(ח) כ"ל בסק", דתנאי כתובה ככתובה, וכיון שיש לה
כתובה, יש לה גם תנאי כתובה.

2 ועיין בה"מ סק"ח וב"ש סק"ו. וראה מ"ש על דברי רבנו
בספר פרשת המלך ח"ב הלכות אישות פ"א ה"י.

שנבעלה אפילו בא עליה גדול כתובתה ק"ק וקטן פחות מכן ט' ויום א' שבא על
הגדולה כתובתה ק"ק ודוקא שלא הסיר בתוליה ז אבל אם הסיר בתוליה אין לה
אלא מנה. ה ה מוכת עין כתובתה מנה ואפילו לא הכיר בה וכנסה ע"מ
שהיא בתולה שלימה אבל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אפילו מנה
אין לה. ו ס (ג) בתולה שהיא בוגרת (ד) או י סומא כתובתה ק"ק וכן אילונית
(ה) אם הכיר בה כתובתה ק"ק. ז כ השוטה לא תקנו לה נישואין כלל.
ח ה החרשת אע"פ שיש לה נישואין מדבריהם לא תקנו לה כתובה (י) ולא מזונות
ולא תנאי מתנאי כתובה (י) ואם כנס החרשת ונתפקחה או שוטה ונשתפית יש לה
כתובה (ח) ותנאי כתובה (ט) וכתובתה מנה. ט נשא חרשת או שוטה וכתב
לה מאה מנה * כתובתה קיימת מפני שרצה להזיק נכסיו. י מ חרש או
שוטה שנשא נשים אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין לנשיהם עליהם
כלום רצו לקיימה אחר שהבריא י' להן כתובה ז וכתובתן מנה ס ואם ב"ד הם

כתובתן מנה. רמז"ס ועי' סעיף י"א: (ג) בתולה שהיא
בוגרת. שם י"א ז': (ד) או כו' וכן כו'. ענה"ג וכמ"ש
צ"ח ס"ח: (ה) אם הכיר כו'. דנל"ה אין לה כתובה
כמ"ש נמתני' דכתובות ק' ז' וע"ש בגמרא ק"ל ז' וש"ס:
(ז) ולא מזונות כו'. כמ"ש ציננות פ"ט א' אין לה פירות

(ג) בבבא"ג סק"ט כתב: מבואר שם בסוגיא. וזה בכתובות
יא ב. דאמרינן שם דר"מ סובר דמוכת-עין כתובתה מאתים
דמדמי לה לבוגרת. וכתב שם רש"י בדי"ה מדמי לה לבוגרת,
וז"ל: דקיי"ל שכלו בתוליה במסכת יבמות (דף גט). דקתני
בבתוליה פרט לבוגרת שכלו בתוליה ואפילו הכי כתובתה
מאתים.

(ד) ענה"ג סק"י, וז"ל: ברייתא (בכתובות) דף לו א
דיש להן טענת בתולים וידוע דכל שיש להן טענת בתולים
כתובתן מאתים, עכ"ל. ובמ"ש בר"ם פח: כל בתולה
שכתובתה מאתים יש לה טענת בתולים וכל שכתובתה
מנה או שלא תקנו לה כתובה אין לה טענת בתולים.
וע"ש בבאר-הגולה סק"א.

(ה) דבל"ה — אם לא הכיר בה — אין לה כתובה כמ"ש
במתניתין דכתובות ק ב: הממאנת השנייה והאילונית אין
להן כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות אם מתחילה
נשאה לשם אילונית יש לה כתובה. וע"ש בגמרא קא ב וש"ס.
ושם בגמרא אמרינן דמסתמא (שלא התנה עמה ולא הכיר
בה) אין לה כתובה דהוי מקח טעות, ורק אם הכיר בה
בפירוש יש לה כתובה.

(ו) כמ"ש ביבמות פ"א א — באשה שאמרו לה שמת בעלה
וניסת ואח"כ בא בעלה — דלכן אין לה פירות ולא מזונות
ולא בלאות משום דתנאי כתובה ככתובה דמי, והו"ה
בחרשת שאין לה כתובה, אין לה גם תנאי כתובה.

(ז) למד ממש בכתובות לו א: משום דאית ליה למירמא
אחריתי עילוה החרשת והשוטה והבוגרת ומוכת עין אין

באר הגולה

ע סס דף ק"ז ע"ב
דלון אלס דר עס
נחש ככפיה אחת
דלל קיימל תקנתל
דרנכן לפיכך לל
תיקנו לה רבנן נשואין
וכתב ה"ה ופסוט
הוא שהפיק שפאל שוטה ונשתפה שרדך לקדשה אחר שנחפית ולכתוב לה כתובה לפי שהשוטה אין לה נשואין כלל. פ ונחש
כתובות דף ג' ע"א. ז הרשנ"ל והירושלמי לע"פ דכשנצל כשהגדיל כבר היתה נעולה תוספות סס. פ סס בגמרא.
ר תוספת סס וכתב הטעם. ש סס נחשטה.

שהשיאו החרש וכתבו לה כתובה על נכסיו נוטלת כל מה שכתבו לה ב"ד (י) אבל
ע השוטה אין ב"ד משיאין אותו. יא פ קמן (יא) אפילו מבן ט' שנים ומעלה
שהשיאו אביו אין לה כתובה ואם בא עליה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה
(יב) ז ק"ק לבתולה מנה לאלמנה (יג) ק אבל תוספת שכתב לה בקטנותו אין לה
(יד) (ואפילו השואה נ"ד) (טו) ואפילו העיקר אינה גובה מכה שטר הכתובה אלא
מתנאי ב"ד לפיכך אינו גובה אלא מבני חרי ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו ש וכן
הוא שהפיק שפאל שוטה ונשתפה שרדך לקדשה אחר שנחפית ולכתוב לה כתובה לפי שהשוטה אין לה נשואין כלל. פ ונחש
כתובות דף ג' ע"א. ז הרשנ"ל והירושלמי לע"פ דכשנצל כשהגדיל כבר היתה נעולה תוספות סס. פ סס בגמרא.
ר תוספת סס וכתב הטעם. ש סס נחשטה.

ביאורי הגר"א

(ט) וכתובתה מנה. כנ"ל ס"ג: (י) אבל השוטה כו'. כר"י דר"ה חיתותנ סס: (יד) ואפילו
כיון דל"ל נישואין: (יא) אפילו מבן ט' כו'. ומתני'
ינמות ל"ו ז': (יב) מאתים כו'. גמרא סס לא חידשו כו':
(יג) אבל כו'. כר"י דר"ה חיתותנ סס: (יד) ואפילו
השיאוה ב"ד. נ"י נשס הריטנ"ל ינמות כיון דל"ל
נישואין וכמש"ל (ס') [סע'ף י': (טו) ואפילו העיקר

ברכת אליהו

כלום על כתובה ראשונה — רש"י) נוטלת מה שחידשו,
חידשו אין לא חידשו לא. ומתמצת הגמ': אימא אף מה
שחידשו ומקשה שוב הגמרא: והא לא תני הכי חידשו
נוטלת מה שחידשו לא חידשו בתולה גובה מאתים ואלמנה
מנה. ומסקינן: תיובתא דרב הונא. ע"כ סוגית הגמרא. ומ"ש
המחבר: „מאתים לבתולה מנה לאלמנה". הוא ממש"ש
בגמרא: לא חידשו בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה.
ומ"ש: „אבל תוספת שכתב לה בקטנותו אין לה", הוא
כרב יהודה, דרב הונא איתותב שם.

(יד) כ"כ הנמוקי יוסף בשם הריטב"א ביבמות ריש פרק
י"ד, כיון דלית ליה נישואין, וכמש"ל סע'ף י' סק"י לענין
שוטה. וז"ל הנ"י: אבל קטן דשוטה שאין לו נישואין אין
להם רשות (לכ"ד) בכך דנשואין אין כאן כתובה אין כאן.
(טו) כ"כ השו"ר, וז"ל: ואפילו העיקר אינה גובה מכה
שטר הכתובה אלא מתנאי ב"ד לפיכך אינה גובה אלא
מבני חרי ולא ממשעבדי שנמכרו בקטנותו. ועתוס' בכתובות
ז א ד"ה ל"ש כו'.

שהגדיל וז"ל דאשמועינן היכא דנשאה בתולה אע"ג דכשגדול או
נתגיר כבר היא בעולה אפילו הכי יש לה כתובה מאתים שעל
מנת כן קיימה שיהא עכשיו תחתיל נישואיה. עכ"ל. ומוכה
מזכיר התוספות דאינה גובה אפילו ממשעבדי שמכר לאחר
שהגדיל. — דלא כדברי הסור והמחבר. ובפרישה סק"כ כתב:
וצ"ל מ"ש התוספות והאש"ר דמשעבדי לא גביא ר"ל מכה
השטר לא גבי דמוקדם הוא וחטפא בעלמא הוא אבל מ"מ גבי'
מהשתא אפילו ממשעבדים כתנאי ב"ד כמו אלמנה מאירוסין
עכ"ל. אבל דבריו צע"ג, שאם נאמר שמחמת תנאי ב"ד טורפה
ממשעבדי שמכר משהגדיל, אי"כ איך ה"י אפ"ל דקמ"ל במתני'
דטורפת ממשעבדי (שמכר לאחר שהגדיל) מחמת שכתב לה
בקטנותה, הרי אפילו אם לא כתב לה כתובה, גובה ממשעבדי
שמכר בגדולתו מחמת תנאי ב"ד (ול"ל לחוס' למימר: והא
ע"כ לא גביא כו'). אע"כ מוכח מדברי החת"ס שאינה טורפת
כלל ממשעבדי אפילו מה שמכר בגדולתו לא מסעם הכתובה
ולא מסעם תנאי ב"ד. ועיין בי"ח וט"ו סק"ב וח"מ סק"ב
וב"ש סק"א.

(ט) כנ"ל ס"ג: (י) אבל השוטה כו'.
(יא) אפילו מבן ט' כו'. ומתני'
(יב) מאתים כו'. גמרא סס לא חידשו כו':
(יג) אבל כו'. כר"י דר"ה חיתותנ סס: (יד) ואפילו
השיאוה ב"ד. נ"י נשס הריטנ"ל ינמות כיון דל"ל
נישואין וכמש"ל (ס') [סע'ף י': (טו) ואפילו העיקר
(ט) כנ"ל ס"ג: (י) אבל השוטה כו'.
(יא) אפילו מבן ט' כו'. ומתני'
(יב) מאתים כו'. גמרא סס לא חידשו כו':
(יג) אבל כו'. כר"י דר"ה חיתותנ סס: (יד) ואפילו
השיאוה ב"ד. נ"י נשס הריטנ"ל ינמות כיון דל"ל
נישואין וכמש"ל (ס') [סע'ף י': (טו) ואפילו העיקר

(יב, יג) תנן בכתובות ז א: קטן שהשיאו אביו כתובתה
קיימת שעל מנת כן קיימה גר שנתגירה אשתו עמו ככתובה
קיימת שעל מנה כן קיימה. ואמרינן בגמרא: אמר רב
יהודה לא שנו אלא מנה מאתים אבל תוספת אין לה
ורב הונא אמר אפילו תוספת יש לה. ומקשה הגמרא מהא
דתנאי: „חידשו (קטן משהגדיל וגר משנתגיר אם הוסיפו

3 נראה דיש כאן ט"ס, וצ"ל: כנ"ל ס"ו. והיינו כמש"ש בסק"ד
דכל שיש להן טענת בתולים כתובתן מאתים וכל מי שאין להן
טענת בתולים כתובתן מנה. ובכתובות לו א (הג"ל בסק"ד)
אמרינן דלר"ג חרשת אין לה טענת בתולים, ובסק"ד כו' דהיינו
בכה"ג שכנס החרשת ונתפקחה, וכיון דאין לה טענת בתולים,
מוכה דכתובתה מנה. ובכ"י כתב: ומ"ש שכתובתה מנה נראה
שהטעם משום דחינן כאילו השתא שנתפקחה או נשתפית נשאו
והשתא בעולות הו'. ועב"ש סק"י.

4 בפנינו, הגירסא בגמרא היא, דרב הונא אמר שאין לה תוספת,
ורב יהודה אמר שיש לה תוספת. אבל רבנו גרס שם איפכא,
והבאנו בפנים כפי גירסת רבנו.

5 דתנן התם: קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת שעל מנת
כן קיימה. ואמרו שם בגמ' דגובה רק מנה מאתים כנ"ל בסק"ב.
וכתבו שם בחוס': וא"ת אי"כ מאי קמ"ל מתני' שעל מנה
כן קיימה אפילו לא כתב לה מעולם יש לה כתובה וליכא
למימר דאשמועינן דטרפא ממשעבדי אע"ג דלית ליה קלא להאי
שטרא והא על כרחך לא גביא ממשעבדי דמוקדם הוא ואתי
לטרופ לקוחות מה שמכר קודם שנתגירה ואפוטריפוס קודם

הדין בגר שנתגיירה אשתו עמו ואין ביניהם (סז) אלא שבוז אין כתובתה אלא מנה לדעת ה' הרמב"ם.

סח כיצד טענת בתולים ומתי נאסרת ומפסדת כתובתה. ובו י' סעיפים

א כל בתולה שכתובתה ק"ק יש לה טענת בתולים וכל שכתובתה מנה או שלא תקנו לה כתובה אין לה טענת בתולים ב וכל המתייחד עם ארוסתו קודם נשואין אין לה טענת בתולים. ב ג (א) אם מנהג המקום להעמיד עדים למשמש שלא ינהגו מנהג רמאות ואירוע הדבר שלא העמידו עדים אינו יכול למעון (ב) טענת ב משנה שם דף י"ב. ג נתייחס שם וכו' וקדמיתא דרז ח"י.

ביאורי הגר"א

סח (א) אם מנהג כו'. כרז ח"י וכלדרי הרא"ש נסס ר"ת שם: (ב) טענת כו' אבל כו'. כג' רש"י שם וכן הסכימו הפוסקים והנילו ר"ה מירושלמי ועתוס' שם ד"ה ח"י כו' ושם ט' ח' ד"ה הלומר כו' ח' שדחק

כו'. לפיכך כו'. טור ועתוס' שם ד"ה ל"ש כו': (סז) אלא שבוז כו'. ענה"ג חלל כל הפוסקים חולקין עליו וערש"י שם ד"ה חידשו כו' ותוס' ד"ה חלל וכיון פשטא דמתני' דתני להו נחלל ודרי הרמב"ם ל"ע ועתל"מ וכו'.

ברכת אליהו

שיחא לבו גס בה ובגליל לא היו עושין כן. ביהודה בראשונה היו שושבינין ישינים בבית שחתן וכלה ישינים בה ובגליל לא היו עושין כן. וכל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים. ויש שם בגמ' כמה פירושים של אמוראי — אמאי קאי הא דקאמר בברייתא: וכל שלא נהג כו'. ואנן פסקינן כרב אשי דמפרש דקאי אסיפא, דאם לא העמידו עדים אינו יכול לטעון טענת בתולים. וכתב שם הרא"ש בפ"א סכ"ה דהריב"ם פירש דרב אשי לית ליה חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה ולכן אינו יכול לטעון טענת בתולים. ולהלכה, דקיי"ל חזקה זו דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ובכ"ז פסקינן כרב אשי, הטעם בדיננו, שאינו נאמן, הוא כרבירי הרא"ש בשם ר"ת שם שכתב, דגם רב אשי טורח חזקה דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, ושאני הכא כיון שנהגו למשמש ונשתנה המנהג אנו תולין שבגרמתו נשתנה המנהג ורמאי הוא ואין לסמוך אחזקה¹. (ב) ² כגירסת רש"י שם. בדכתובות לו א מובאת הברייתא בדוגרת אין לה טענת בתולים. ומקשינן: והאמר רב בוגרת

(סז) עכ"ל סק"ת. ותוכן דבריו הוא: שהרמב"ם כתב בה' אישות פ"א ח"י: קטן אפילו בן ט' שנים ויום אחד שנשא אשה אין לה כתובה ואם הגדיל וקיימה אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה וכן גר שנתגייר הוא ואשתו כתובתה מנה שעל מנת כן קיימה, עכ"ל. וכתב שם המ"מ: וכתב רבינו (בגר) מנה לפי שכבר נתבאר שהגירות שנתגיירה יתירה על ג' שנים ויום אחד ונשאת אח"כ אין לה אלא מנה וכ"ש זו, עכ"ל. אבל כל הפוסקים חולקין על הרמב"ם³. וערש"י בכתובות צ א ד"ה חידשו כו' הג"ל בסק"ב ותוספות ד"ה ל"ש הג"ל בסק"ט. ומבואר בדברי רש"י והתוס', דגם בגר שנתגיירה אשתו עמו, כתובתה מאתים. וכן מ' פשטא דמתני' שם הג"ל בסק"ג דתני להו כחדא קטן וגר, ומשמע דכסין בקטן יש לה מאתים, כמו"כ בגר יש לה מאתים. ודברי הרמב"ם שמחלק בין קטן לגר צ"ע. ועתל"מ ומש"ל⁴.

(א) תניא בכתובות יב א: ביהודה בראשונה היו מייחדין את החתן ואת הכלה שעה אחת קודם כניסתו לחופה כדי

דגם בקטן היו דינא הכי וכתובתה מנה ומהברייתא לא משמע הכי גם במתני' תנן קטן שהשיאו אביו כתובתה קיימת דמשמע ובכתב לה כתובה בקטנותו מיירי ורבינו ז"ל לא פירש בזה כלום ומשמע דבלא כתב לה כלום איירי ויש לה בגדלותו מתקנת חכמים ודוחק לומר דרבינו שביק דינא דמתני' ונקט דין אחר שלא פירש במשנתנו כו' עכ"ל. ובלח"מ משנה שם כתב בדעת הרמב"ם: דלעולם כתר מציקרא אולינו וגבי גר שאני דאפילו אולינו כתר מציקרא לאר בתולה היא דהתם קודם שנתגיירה חשובה זונה ולכן כתובתה מנה. וכתב שם דלרמב"ם אשמועינן מתני' דא"ע"י דלא כתב לה עתה כתובה ולא עשו נשואין מחדש גובה מנה ולא אמרינן כיון דעתה לא עשו נשואין אין לה כתובה דהכתובה הראשונה אינה כלום קמ"ל דיש לה מנה ועל סמך הראשונה קיימה⁵. ויש דפוסים שבי' בביאורי הגר"א: ועתל"מ במקום: ועתל"מ.

1 וכתב הבי"ש סק"ב דמסמך זה אינו יכול לטעון לא טענת דמים ולא טענת פתח פתוח. ועיין בספר בית יעקב, ובהלפאה בקונטרס אחרון.

2 בטענת צוין בספרי השו"ע ס"ק זה על סעי' ב', וצ"ל על סעי' ג' — ארברי המחבר: טענת דמים ישנה בין בקטנה בין בבדולה אבל כו'.

6 והם סבורים, דגם בגר שנתגיירה אשתו עמו — אם כתב לה בעת שכנסה גויה מאתים — יש לה מאתים, ובכ"ש סק"ב הסביר, דהפוסקים ס"ל דגירות — דאין לה כתובה מאתים — הוא מהמת חשש שמא זינתה, אבל לא בודאי זינתה. ולכן אם כתב לה כתובה מאתים לא הוי כתוספת-כתובה, אלא כעיקר כתובה, דגלי דעתה דלא חייש לשמא זינתה, ולפיכך כשנתגיירו אח"כ, יש לה מאתים — דהוה עיקר כתובה. ובדעת הרמב"ם צ"ל דס"ל, דכיון דגויה יותר מג' שנים היא בחזקת בעולה, לכן כתובתה מנה — אפילו אם לא נבעלה — וכמ"ש לעיל בהערה לסק"ב. ואפילו אם כתב לה מאתים, לא הוי כעיקר כתובה אלא כתוספת-כתובה, דעיקר כתובה אצלה לא יכול להיות יותר ממנה. וכיון שמה שכתב לה יותר ממנה הוי כתוספת כתובה, לכן אינה גובה כשנתגיירו רק מנה דהוי עיקר כתובה. ועיין ס"ז סק"ג וח"מ סק"ג ובי"ש סק"ב.

7 בהלכות-מתוקן סק"ג כתב שהרמב"ם מיירי בקיימה סתם, ולא כתב לה כתובה בנכריה, לכן אין לה אלא מנה, דכל נכרית בחזקת בעולה. אבל בב"ש סק"ב כתב שא"א לומר כן, דאיכא למח בקטן יש לה מאתים. ובמשנה למלך שם כתב: ולא ביאר רבינו ז"ל בקטן שנשא אשה ותגדיל אם כתובתה מאתים אם נשאה בתולה אבל מ"ש וכן גר שנתגייר כתובתה מנה משמע

באר הגולה

ד סס נגמול דף ט'
 ע"ב.
 ה נרייתל סס דף ל"ו
 ע"א וכדמפרש סס
 נגמול.
 ו נענדל דהסול
 דתלל לקמיה דר"י
 סס: דף י' ע"ב.
 ז רמז"ס סס. וכפי'
 ה"ה סס.
 ח נענדל לפני ר"ג
 הוקו סס.
 ט נענדל לפני רני
 סס.
 י נענדל לפני ר"ג
 סס ע"א.

בתולים. ג ד ב' סימנים יש לבתולה האחד דמים שותתים ממנה בסוף ביאה ראשונה והשני דוחק שנמצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש טענת דמים ישנה בין בקמנה בין בגדולה ה אבל טענת פתח פתוח אינה טענה כבוגרת. ד ו טען ואמר לא מצאתיה בתולה והיא אומרת לא בא עלי ועדיין אני בתולה בודקין אותה (ע"פ חזית של יין) (טור) (ג) או ז מתייחד עמה בפני עדים וחוזר ובוטל. ה טען טענת דמים ה אם היתה ממשפחת דורקמי (פירוש דור קטוע כלומר משפחה של עקרים שעל ידה הדור קטוע נמנע) הרי זו בחזקתה ואם לאו בודקין אותה ט שמה חולי גדול יש בה שיבש לחלוחית האיברים או שהיתה מתענית ברעב ומכניסין אותה למרחץ ומרמיבין אותה ומאכילין ומשקין אותה עד שתכעל שנית ונראה אם תוציא דם ואם אין שם חולי ולא רעב וכיוצא בו הרי זו טענה. ו י טען טענת פתח פתוח אומרים לו (שמה) הטית (ד) או לא בעלת בנחת ולפיכך לא הרגשת בדוחק אם אמר לא כי אלא פתח פתוח מצאתי הרי זו ט טענה אם לא בגרה עדיין ז (ה) וי"א

ב אפילו יאל הסס הרמז"ס סס. ה טור נסס ר"י וכ"כ ה"ה נסס הרבה מהמפרשים נמנע שאלוהו נגמול נפקה פתוח שאלמן להפסידה כתובתה דוקא כשנאבדה המפה וכו'.

ביאורי הגר"א

לישנ' הירושלמי דחוק הוא: (ג) או מתייחד כו'. דלן לך בדיקה גדולה מזו ונגמול מיירי היכא דמסרת עליו לפ"ד ועמ"ס: (ד) או לא כו'. סס שמה נמזיד כו': (ה) וי"א שאפילו כו'. כ"ד רש"י סס ט' א' ד"ה האומר

ברכת אליהו

בסעיף ז. ולכן — כיון דשוויא אנפשיה חתיכא דאיסורא — אסור לו לחזור ולבעול, דלפי דבריו היא אסורה לו. וכאן מיירי באשת ישראל ולא קבל בה אביה קידושין פחות מג' שנים ויום אחד — דאז אינה נאסרת עליו, ולכן מתייחד עמה וחוזר ובוטל. ועיין חלקת מחוקק סק"ד שכ"כ להלכה, דהא דמתייחד עמה כו' היינו רק באשת ישראל ולא קבל בה אביה קידושין פחות מג' שנים ויום אחד — שאינה אסורה עליו — אף לפי דבריו, אבל היכא שלפי דבריו היא אסורה עליו, אסור לבעולה שנית כי שוויא אנפשיה חתיכא דאיסורא.

(ד) איתא בכתובות י א: ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה פתח פתוח מצאתי אמר ליה שמה הטיתה כו' איכא דאמרי הכי אמר ליה שמה במזיד הטיתה כו'. ומ"ש בשו"ע: שמה הטית, היינו שמוג — כלישנא קמא, ומ"ש: או לא בעלת בנחת, היינו מה שאמרו שם — לאיכא דאמרי: שמה במזיד הטיתה כו'.

(ה) כן דעת רש"י בכתובות פ א ד"ה האומר כו' ותוס' ד"ה האומר כו' — דמפרשים דהא דאמרין שם בגמ' : „האומר פתח פתוח מצאתי נאמן", מיירי כשאין טענת דמים, כגון שנאבדה המפה, או שהיא ממשפחת דורקמי — שאין לה דמים. אבל אם מצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח. וכו"כ הרמב"ן, והביא ראיה מירושלמי. דאמרין שם פ"א ה"א: היא אומרת דם בתולים והוא אומר דם צפור הורע כמו (אינו נאמן — פני משה). והא דהיה יכול לטעון טענת פתח פתוח אכא הורע כמו. הרי אם טוען טענת פתח פתוח תלינן שהדם אינו דם בתולים אלא דם אחר, כשהוא

נותנין לה לילה הראשון (ובוטל כמה בעילות ותלינן כל דמים של אותו לילה בדם בתולים אלא אם אית לה דם בתולים לבוגרת — רש"י). ומתרת הגמ' שם בעמוד ב: אי דקא טעין טענת דמים הכי נמי הכא במאי עסקינן דקטעינן טענת פתח פתוח. — כך היא גירסת רש"י. ולפי גירסא זו, יש לבוגרת דם בתולים, ולכן אם טוען בעלתי ולא מצאתי דם, טענתו טענה מעלייתא היא. והא דקתני שאין לבוגרת טענת בתולים, היינו שטוען פתח פתוח מצאתי, ובזה אין טענתו טענה, דמשבגרה אין רחמה צר כבתחלה, ודומה לו כאילו פתח פתוח. וכן הסכימו הפוסקים, והביאו ראיה מירושלמי שם פ"א ה"א, דקאמר: רב יונה בשם רבי קריספא בוגרת כחבית פתוחה. ומדקאמר „כחבית פתוחה", מוכח דלענין פתח פתוח קאמר — דבוגרת דומה לפתח פתוח. ועיין תוס' שם ד"ה אי כו' שכתבו שר"ת גורס בגמ' איכא, ולדידה בבוגרת יש טענת פתח פתוח ואין טענת דמים. ועיין בתוס' שם פ א ד"ה האומר כו' שכתבו ליישב הירושלמי — אליבא דר"ה דלענין דמים קאמר. ואף שדחקו ליישב הירושלמי דהקו הוא.

(ג) אמרינן בכתובות י ב באחד שטען שבעל ולא מצא דם, והיא טענה שעדיין היא בתולה, ובדקה ר"ג על פי חבית של יין. ומ"ש המחבר: או מתייחד עמה כו', היינו משום דאין לך בדיקה גדולה מזו שבוטל עוד פעם, ומברר אם היא בתולה או לא. והא דלא קאמר בגמ' בדיקה זו שמתייחד עמה כו', הוא משום דבגמרא מיירי היכא דנאסרת עליו לפי דבריו כגון באשת כהן, או באשת ישראל שקבל בה אביה קידושין פחות מג' שנים ויום אחד, כדלקמן

שאפילו לא בגרה אינו יכול למעון טענת פתח פתוח אם מצאה דם באר הגולה

(ו) וי"ל דטענת פתח פתוח לא יכול לטעון רק נשוי חזר לא ולדנה ולקין אותו כשטען כך דמאחר שלא היה נשוי ומתחילה אינו נקי צדק מ (טור).
 ז נ כשאמרו שטענתו על הכתולים טענה אם הוא כהן הרי היא אסורה עליו ואם היא אשת ישראל מותרת לו אא"כ קבל בה אביה קדושין פחות מג' שנים ויום א'.
 הנה: (ו) וי"ל הל דלאסרה גזאת ישראל דוקא כשאינה מתרלת ענשה חזל אמרה נלנסתי נלנסת

ביאורי הגר"א

כתובתה בין לאסרה וער"נ שם וריטצ"ל שם: (ז) וי"א
 דטענת כו' גמ' שם וכפירש"י והרמב"ם והש"ע השנויטו
 נוסח דס"ל כפי' שני שנתו' שם ד"ה ונכתל כו':
 (ז) וי"א הא כו' הרמ"ש שם בשם הר"י והר"י ווי"ו
 בשם הרמב"ם והרשב"א וש"פ דקו"ל צרי ושול צרי עדיף

כרכת אליהו

(ז) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"א ס"ח בשם ה"ר יונה
 והר"י, ומ"מ בה' איסורי ביאה פ"ח ה"י בשם הרמב"ם
 והרשב"א וש"פ, דקו"ל כרי ושמא כרי עדיף, כפשי"ש
 יב ב לענין ממונא — שהיא נאמנת לענין כתובה, ושם
 יג א ולענין איסורא שנאמנת לומר שנבעלה לכשר, ושם
 עמוד ב אפילו בעובר דלית ליה חזקה דכשרות ואפילו
 כרוב פסולין היא נאמנת. וכ' הרשב"א והר"י דהכי איתא
 בירושלמי שם פ"א ה"ו, דאמר ר' יוחנן: מעתה (לר"ג ולר"א
 דהיא נאמנת — קרבן העדה) אין טענת בתולים כר"ג
 וכר"א אלא כרבי יהושע (ומעתה לא משכחת לה טענת
 בתולים אליבייהו אלא אליבא דר"י בתמיה — פני משה).
 חזר ואמר יש טענת בתולים כר"ג וכר"א בשותקת (ואינה
 טוענת כלום דאז הוא נאמן לטעון עליה ולהפסידה —
 פני משה). ואפילו תימר במדברת באומרת מצא ואכדו
 (במדברת נמי משכחת לה טענת בתולים באומרת מצא
 בתולים ואיכד בידים דהוא נאמן — פני משה). ומקשה
 בירושלמי: ותהא נאמנת, ומשני לית יכיל דאמר ר' אילא
 בשם ר' אלעזר מצא פתח פתוח אסור לקיימה משום ספק
 סוטה. הכא איתמר נאמנת והכא איתמר אינה נאמנת
 (ופריך מ"ש דבהכחשה דמתני' אמרי ר"ג ור"א שהיא
 נאמנת ומ"ש בטוענת מצא ואיכד דאמרין אינה נאמנת —
 פני משה). ומשני תמן שניהם מודין בשהפתח פתוח. ור"ל
 דהא דבמתני' אמרי ר"ג ור"א דהיא נאמנת, הוא משום
 כרי ושמא, דשניהם מודים שהי' פתח פתוח, רק שהיא

טוען כרי שהדם הוא דם ציפור למה אינו נאמן, הלא
 טענה זו היא יותר בריאה מטענת פתח פתוח. ומוכח
 מכאן דאם מצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח.
 אלא שהילך בירושלמי שם בין להפסידה כתובתה [שאינו
 נאמן] בין לאסרה עליו שהוא נאמן. וער"נ שם וריטב"א
 שם.³

(ז) גמ' שם וכפירש"י. דאיתא בכתובות י א: הווא דאתא
 לקמיה דרב נחמן אמר ליה פתח פתוח מצאתי א"ל רב
 נחמן אסבוהו כופרי (הלוקוהו מלקיות במקלות חריות של
 דקל שיש בהן עוקצין כמין קוצין — רש"י) מברכתא
 חביטא ליה. ופירש"י זונות העיר הזאת ששמה מברכתא
 חבוטות ושוככות תמיד לפניו לזנות מאחר שהוא בקי
 בפתח פתוח. ומקשינן: והא רב נחמן הוא דאמר מהלמן.
 ומתריצין: מהימן ומסבינן ליה כופרי. ורב אחאי משני:
 כאן בבחור כאן בנשוי. ופירש"י: בחור לא מהימן ומסבינן
 ליה כופרי על שמעין פניו, נשוי מהימן ולא מסבינן ליה
 כופרי. ודברי ההג"ה הם כפירוש רש"י בתירוק רב אחאי.
 והרמב"ם והש"ע השמיטו חילוק זה בין בחור לנשוי ולשם
 דס"ל כפירוש שני שבתוס' שם ד"ה מברכתא כו'. משה
 פירוש זה, ההבדל בין בחור לנשוי הוא רק לענין מלקות
 — שלנשוי אין מלקין, ולבחור מלקין. אבל לענין נאמנות
 אין הבדל בין בחור לנשוי, וגם בחור נאמן בטענת פתח
 פתוח, רק שמלקין אותו מפני שהוא חשוד על הזנות,
 מאחר שהוא בקי בפתח פתוח.

כתובות שם כתב על דברי הפ"י: וזה תמוה מאד הלא הרמב"ם
 כתב להדיא "שיצא" אלא ע"כ שס"ל שתולין לפי רבינו (המאירי)
 בדם נדות ולפי הריטב"א בדם הצדדין או בדם המכה (הר"ן כ')
 רק דם הצדדין. ואמנם בנוסח הרמב"ם שבפנינו בהלכות אישות
 פ"א ה"ב כ': ואעפ"י שיצא הדם כו'. ולפי זה, צודקים מאד
 הנ"ל בקושי, שמוכח מהרמב"ם שברור שהדם לא הובא ממקום
 אחוה. אולם כסור — שהביא דין זה — כתב: אעפ"י שמצא
 דם כו'. ואם כי הטור לא כתב שזו לשון הרמב"ם, רק הבי'
 כתב שם: כ"כ הרמב"ם כו'. וגם הבי' שם והי"מ שם הביאו
 לשון הרמב"ם: שיצא דם, אפשר שהפ"י גרס גם ברמב"ם:
 שמצא דם, ועפ"י כתב דתלינן שהביאה דם ממקום אחוה. וד"ל
 תמ"י: אבל הרמב"ם ז"ל כתב דאף אם מצא דם כו'. ומשמע
 קצת מלשונו שגורס ברמב"ם: שמצא דם.

3 בר"ן שם הביא בירושלמי: הווא דתימר שלא להפסידה
 מכתובתה אבל לקיימה אינו רשאי משום ספק סוטה. וכתב שם
 דאפילו מצא דם נאמן לאסרה עליו. דהא אפשר דדם צפור
 הנקשה, ואפילו משמש נראה דאסורה עליו דהא שחיה אנפשיה
 חתיכא דאיסורא ותולה אותו בדם הצדדין. ובריתב"א שם כתב:
 ואפילו פשפש אותה בכניסה לחופה דלמא דם הצדדים או דם
 המכה הוא, ומיהו להפסידה מכתובתה דכ"ע אינו נאמן כשמצא
 דם והביא ראיה לפי זה מן הירושלמי כו'. ואח"כ כתב שיש
 אומרים שאין להביא ראיה בירושלמי דפליג אתלמוד דילן כהא.
 ובפני יהושע שם כתב בדעת הרמב"ם שאפילו מצא דם נאמן
 משום דתלינן שהביאה דם ממקום אחוה. ובחפלאה בקונטרס
 אתרוח כתב: ואין לשון הרמב"ם משמע כן שהרי כתב בהדיא
 אפילו יצא דם. וכן בהגהות של הרב סופר על בית הבחירה

באר הגולה

ס גס ר' יונה וכו' הר"ן מהירושלמי.
ע הרי"ג ס גס כל הגאונים והביתא הטור וכו' כ הרי"ף וכתב ה"ה מפני שמהלכו נחייב לה והרי הוא כשאר חיובין שאין הממונין לחון בהפקעתן.
פ משנה דף י"ג ע"א וכתב נמליאל ור"א.

ס (טור) (ח) וי"א עוד דדוקא שהיא גדולה לפנינו לזלל אם היא עדיין קטנה אינה נאסרת (ג'י גס רש"י וכו"נ מדברי הר"ן) (ט) וע"ל סימן קע"ח סעיף ג'.
ח (י) ע אף כשאמרו שמענתו על הבתולים מענה אינה מפסדת אלא עיקר כתובה אבל התוספת יש לה (יא) א"כ נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודית לו שהיא בעולה קודם שתתארס והמענתו (יב) לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ כדין כל הנשבעים ונוטלים ואח"כ תגבה התוספת (יג) ויש לה להחרים סתם על מי שמען עליה שקר.
ט פ כשמען שלא מצאה בתולה אם אמרה מוכת עין אני נאמנת

ביאורי הגר"א

נמנת' להיא מדאורייתא: (יא) א"כ נודע כו'. רמב"ם וכו"נ מדברי הר"ף והגאונים שכתבו לזלל כו' לא מהימן ועיינו: (יב) לפיכך כו'. דשנויה ג'י דירה הוא דנקיטת שטרף ומי"מ נשנעת כמ"ש צ"ל כל הנשבעין אם אמר שטרף פריעף הוא ומי"מ ז"ע דל"ד לשם דשטרף נחזקת פריעף הוא ולכן האומר לחמה הוא ח"ל שנויה. מי"מ. ועוד ק' דל"כ דוקא נא"ל השנע לי: (יג) ויש לה כו'. מתקנת הגאונים כמ"ש נחייב סימן פ"ז:

מו"ל ולזנו כו' ור"ל משום דנריא ונריא הוא: (ח) וי"א עוד כו'. רש"י ט' א' ד"ה פתוקה כו' וכמ"ש ציננות ל"ג ז' וס"ל ז' וצירוסלמי צ"ל דקוטה א"ר זעירא גס ר' אחא גס ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון ליאסר על בעלה: (ט) וע"ל כו'. דהרמב"ם חולק ע"ש: (יוד) אף כשאמרו כו'. ומש"ש חכמים תקנו כו' והם האמינוהו כו' מש"ל כותספות דלל תיקנו רי"ף ועזה"נ ונ"ל טעמם ממש חכמים כו' הואיל מדרבנן הוא מש"ל

ברכת אליהו

הוא, ולכן הם אמרו והם אמרו שנאמן. מש"ל בכתבה [דהיינו התוספת שנותן לה בתורת מתנה] דהיא מדאורייתא, אינו נאמן.⁴

(יא) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"א ה"טו. וכ"כ מדברי הר"ף והגאונים הנ"ל בסק"י שכתבו: „אבל לענין תוספת לא מפרשין" משמע דרק היכא שאין לו ראייה ברורה אינו נאמן להפסידה כתובה, אבל כשנודע בראיה ברורה או שהודית לו שהיא בעולה מפסידה גם התוספת. ועיין חלקת מחוקק סק"ג, שהסביר טעם הדבר, דאנן סהדי שלא כתב לה התוספת רק ע"מ חיבת חופה, וכשנודע שהיתה בעולה, אין לה חיבת חופה, דחופה לא שייך בבעולה, ואינו דומה לחיבי לאוין שלא הכיר בה — דיש לה תוספת, דהתם מ"מ חיבת חופה יש לה, אף שהיתה באיסור.

(יב) דשנויה ג'י דירה הוא דנקיטת שטרף, ומי"מ נשבעת כמ"ש בפרק כל הנשבעין⁵ אם אמר שטרף פריעף הוא צריך המלוה לישבע. ומכל מקום צריך עיון דלא דמי לשם, דשטרף בחזקת פריעף הוא דשטרף לפרעון קיימא, הלכך האומר אמתה הוא אי"צ שבועה. כ"כ המגיד משנה בה' אישות פ"א ה"טו. ועוד קשה דא"כ, דוקא באמר ליה השבע לי הוא דצריך שבועה.

(יג) מתקנת הגאונים כמ"ש בחו"מ סימן פ"ז ס"ב.

טוענת משארסתני נאנסתי וטענתה טענת ברי, וטענתו שמא, לכן היא נאמנת. אבל במכחישתו וטוענת מצא ואיבד — דגם טענתו ברי, והוא ברי וברי — אינה נאמנת ואסורה עליו. הרי דאמר בירושלמי דהא דאסור לקיימה הוא משום דברי וברי הוא אבל בברי ושמא — כגון שמתרצת עצמה לומר נאנסתי — נאמנת ואינה אסורה עליו. (ח) הטעם דקטנה אינה נאסרת הוא דפיתוי קטנה אונס הוא. וכמ"ש רש"י בכתובות ט' א' ד"ה פתותה כו', דכתב שם דהא דאמרין באשת ישראל דאסורה היינו כ, שעכשיו היא גדולה ופיתוייה פיתוי ואינו אונס. וכמ"ש ביבמות ל"ג א ופא ב: פיתוי קטנה אונס הוא. ובירושלמי בפ"ב דטוטה ה"א איתא: א"ר זעירא בשם ר' אחא בשם ר' יוחנן קטנה שזינתה אין לה רצון ליאסר על בעלה.

(ט) דהרמב"ם חולק. עיי' [בסימן קע"ח ס"ג שהמחבר הביא שם גם את שיטת הרמב"ם החולק וסובר דגם קטנה שזינתה לרצונה אסורה לבעלה. ובארנו היטב שתי השיטות לעיל סימן ז סקמ"ב עיי"ש].

(י) ממש בכתובות י א: חכמים תקנו להם לבנות ישראל לכתולת מאתים ולאלמנה מנה והם האמינוהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן. ולכן, רק בעיקר כתובה שהיא חקנת חכמים הוא נאמן. מש"ל בתוספת-כתובה דלא תקנו לא מהימן. כן הביא שם הר"ף בשם גאון. ועבדי"נ סק"ע שהביא בשם המ"מ שהטעם הוא מפני שהתוספת-כתובה „מרצונו נתחייב לה והרי היא כשאר חיובין שאין המחויב נאמן בהפקעתן". ונ"ל טעמם ממש"ש בגמ': חכמים תקנו כו', משמע שעיקר הטעם הוא הואיל מדרבנן

4 והגאונים לשיטתיהו, דס"ל כתובה דרבנן, כמ"ש לעיל סימן סו סק"ב ע"ש.

5 צ"ל: בפרק שבועת הדינין. והוא בשבועות מא א ושם איתא דרק אם אמר לו הלוא השבע לי צריך המלוה לישבע, כמ"ש רבנו בסוף ס"ק זה. וכן נפסק בחו"מ סימן פ"ב ס"ב.

באר הגולה

ז הרמב"ם ס' שם וכתב
ה"ה שהול מתקנת
הגלויות.
ק משנה שם דף י"ג
ע"ב וכתב ור"ח.
ר וכ"כ הרמב"ם
ספ"א וכתב ה"ה שיש
לד שאסורה עליו
ונוסחא לעיל סעיף ז'
ש גרייטל ימות דף
קי"א ע"ב וכתב יוסף.
ת כן הוא צטור.
א ל' הרמב"ם ריש
פי"ב מהל' אישות.
ב משנה כתובות דף
מ"ו ע"ב ונצרייטל
ס' דף מ"ו ע"ב
פלוטל דתנאי אס
מ"ו ע"ב. ו משנה

(יד) ותחזור כתובתה למנה (טו) ז ויש לו להחרים סתם שלא בא עליה איש ק ואם
אמרה משארסתני נאנסתי הרי זו נאנסת וכתובתה ק"ק כמו שהיתה ואם טען שמא
עד שלא ארסתיו נאנסת או שמא אחר שארסתיו נבעלת ברצונך הרי זה מחרימם
סתם על מי שטוען שקר כדי לחייבו ממון (טז) (כל מי שטוען טענת נטולים וטענתו
טענה אס רוצה לקיימה אח"כ כותב לה כתובה מנה) ד (טור). י ש עד מתי יש לו
לפטון טענת נטולים אם נסתרה ת (ענין) מיד אם לא נסתרה אפילו לאחר
שלשים יום.

סט במה מתחייב האדם לאשתו ובניו. וכו' ז' סעיפים

א (א) א כשנושא אדם אשה מתחייב לה ב' דברים וזוכה בה בד' דברים (ב) אפילו
לא נכתבו. ב אלו הן ה' דברים ג מזונותיה ג וכסותה וזונתה ד ועיקר
כתובתה ורפואתה ולפדותה אם נשכית ה וקבורתה ולהיות ו זונת מנכסיו ויושבת
בביתו אחר מותו כל זמן אלמנותה ז ולהיות בנותיו זונות אחר מותו עד שיתארסו

הס מדאורייתא לו מדנריס. ג ס' נצרייטל. ד משנה ס' דף כ"א ע"א. ה ס' משנה דף
ס' דף כ"ב ע"ב. ז ס' משנה.

ביאורי הגר"א

כתובה ועתים יו"ד ח' ד"ה חזקה כו' וענ"ש:
סט (א) כשנושא כו'. כמש"ו וכולם נזמני' מ"ו ז'
כ"ח ח' עד ס"פ והם שמה דברים ועוד ז' דברים
נצרייטל מ"ז ז' דתנאי שארה כו': (ב) אפי' לא

(יד) ותחזור כו'. ס' נגמ' וכרצנן וכמש"ל ס' ס"ה:
(טו) וי"ל להחרים כו'. תקנת הגלולים ככל טענת ספק
כמש"ש הר"ף נסוף שנועת וס"פ: (טז) כל מי כו'.
ר"ל נמקום דלא לאסרה עליו ופשוט דאסור לקיימה בלא

ברכת אליהו

החולקים על התוס' הוא, דלא חיישינן שיוציא לעז משום
ריח מנה.⁶
(א) כמש"ו בס"ב העשרה דברים שהוא מתחייב לה. וכולם
במתני' בכתובות מו ב ושם נא א עד סוף פרק רביעי.
והם שמה דברים. במשנה מו ב נזכרו ג' דברים, והם:
(א) מזונותיה. (ב) פרקונה. (ג) קבורתה. ובמשנה נא א
נזכרו עוד ב' דברים, והם: (ד) כתובתה. (ה) רפואתה.
ושם נב ב במשנה נזכרו עוד ג' דברים, והם: (ו) להיות
בניה הזכרים ממנו יורשים כתובתה יותר על חלקם בירושה
שעם אחיהם. (ז) להיות בנותיו זונות אחר מותו עד
שיתארסו. (ח) להיות אלמנתו זונת מנכסיו ויושבת בביתו
אחר מותו כל זמן אלמנותה. ועוד ב' דברים נזכרו בביריתא
שם מו ב והם: (ט) עונתה. י כסותה. דתנאי שארה כו'
עונתה זו עונה האמורה בתורה כו' כסותה כמשמעו.
(ב) כמש"ש בכתובות נא א במתני': לא כתב לה כתובה
בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה מפני שהוא תנאי ב"ד
כו' לא כתב לה אם תשתבאי אפרקינך ואותבינך לי לאינתו
ובכהנת אהרדינך למדינתך חייב שהוא תנאי ב"ד. והו"ה
לשאר דברים — שהוא חייב ושהוא זוכה — אף אם לא
נכתבו.

(יד) שם בגמ' ופרכנן. דתנן בכתובות יג א: היא אומרת
מוכת עץ אני והוא אומר לא כי אלא דרוסת איש את
רבן גמליאל ור' אליעזר אומרים נאמנת, ור' יהושע אומר
לא מפיה אנו חייני אלא הרי זו בחזקת דרוסת איש עד
שתביא ראיה לדבריה. ואמרין שם בגמ': טענתיהו במאי
ר' יוחנן אמר במאתים ומנה ור' אלעזר אומר במנה ולא
כלום. ומפרשת הגמרא: ר' יוחנן אמר במאתים ומנה סבר
לה כר"מ דאמר בין הכיר בה ובין לא הכיר בה מאתים
ור' אלעזר אמר במנה. ולא כלום סבר לה כרבנן דאמרי
בין הכיר בה בין לא הכיר בה מנה. והלכה כרבנן דמוכת
עץ כתובתה מנה. וכמש"ל סימן פ"ו פ"ה. והלכה כר"ג
וכר"א דהיא נאמנת.

(טו) תקנת הגלולים בכל טענת ספק כמש"ש הר"ף בסוף
שבוטות מח ב [לענין שותפים אחר שחלקו, ותבע אחד
את השני בטענת ספק, וכן נפסק בחו"מ סימן צ"ג ס"ו].
דש"פ.

(טז) ר"ל במקום דלא נאסרה עליו, וכמש"ש בסעיף ..
ופשוט דאסור לקיימה בלא כתובה, לכן צריך לכתוב לה
כתובה מנה. ועתה בכתובות י א ד"ה חזקה כו', [דמוכח
מדבריהם דבכה"ג אינו נאמן להפסידה מנה. דכל הנאמנות
היא משום דאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, וכאן אינו
מפסיד הסעודה, דהרי רוצה לקיימה אח"כ, וטוען טענת
נטולים בכדי שיריח מנה]. ועכ"ש סק"ר, שהביא דטעם

6 ובכ"ש שם כתב דלתוס' היכא דהוי מקח טעות צריך לקדשה
מחדש ולעשות נישואים. ועיין בהפלאה בקונטרס אחרון ובספר
בית יעקב.

באר הגולה

ה ולהיות בניה הזכרים ממנו יורשים כתובתה יותר על חלקם בירושה שעם אחיהם.
 ג אלו הם הד' ט מעשה ידיה ומוציאתה ופירותיה (ג) וירושתה. ד (ד) כ מעשה ידיה כנגד מזונותיה לפיכך אם אמרה איני נזונית ואיני עושה שומעין לה.
 הנה: וע"ל סימן פ' (ה) י"ח דכל אשה האומרת איני נזונית ואיני עושה נתנטלה התקנה ואינה יכולה לחזור זה ולומר אני נזונית ואני עושה (נ"י). גסס הר"ן שפ"כ גסס הרא"ה (ו) ויש להלוקח (ר"י נכ"ג) וכל שאינה נזונית אין לה כסות והוא נכלל המזונות (שם נהר"ן).
 ז (ז) אבל הבעל שאמר איני זנך ואיני נוטל מעשה ידיך אין שומעין לו

ח סס נמשכה.
 ט. שס נמשכה דף מ"ו ע"ב.
 י. נמשכה דף ס"ה ע"ב ובכחה דוכתי.
 כ מיתרל דרב הונא וכו' שס דף נ"ח ע"א.
 ל כדמפרש בגמרא שס

דמזוני עיקר תחלת תקנתה לטובתה תקנה דמזונין ולא אספקא נמשכה ידיה למזונות.

ביאורי הגר"א

כו' כמש"ס נזנתינו לא כתב כו' והוא הדין לשאר:
 (ג) וירושתה. ר"פ הכותב וש"מ: (ד) מעשה ידיה כו'.
 נ"ה כ' ואיפסיק הלכתא כוותיה שס ק"ז כ': (ה) י"א כו'. דל"כ כשלל תמונא מלכתא תאמר אני נזונית. (וכשלא) תמל' תמל' איני נזונית. הרא"ה והר"נ נשמו: (ו) וי"ח.

ברכת אליהו

כו' התם משום דאינה מפקעת לגמרי התקנה שאם אמרה היום איני נזונית ואיני עושה למחר תעשה ותהא נזונית.
 (ז) ריש פרק המדיר בכתובות ע א תנן: המדיר את אשתו מליהנות לו עד שלשים יום יעמיד פרנס. ושם בגמ' מקשינן: וכיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה. ותרצינן שם עמוד ב: באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך. ומקשינן: אי הכי פרנס למה לי. ותרצינן: בדלא ספקה. ומקשינן: אי בדלא ספקה הדר קושין לדוכתיה. ותרצינן: במספקת לדברים גדולים ואינה מספקת לדברים קטנים. ומוכח מכאן דאם ספקה יכול הבעל לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, ואם לא ספקה אינו יכול לומר לה כן. וכפ"ק דנשיין יא ב תנן: שאם ירצה שלא לזון את עבדו רשאי ושלל לזון את אשתו אינו רשאי. ואמרין עלה בגמ' יב א: שמעת מינה יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך. ופרקינן: „הא במאי עסקינן דאמר לו צא מעשה ידיך למזונותיך“, ובאשה מיירי בדלא ספקה. ומסקינן התם: ואם מספקת אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך רשאי. ועתה דב"כ מ"ב ב פד"ה יכולה הנ"ל בסק"ן, וז"ל: דאין הבעל יכול לומר לה היכא דלא ספקה צאי מעשה ידיך למזונותיך כדמוכח בההיא בפ"ק דגיטין (דף יב). ובריש המדיר (כתובות דף ע:): דפריך אי דלא ספקה הדרא קושיא לדוכתה כיון דמשועבד לה היכי מצי מדיר לה, עכ"ל. וזה כדברי ההג"ה דהיכא דלא ספקה אינו יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, אבל אם ישלים מה שאינו מספק לה יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך.

ליקוט: בכתובות קז א — במחלוקת של רב ושמואל דרב אמר פוסקין מזונות לאשת איש שבעלה הלך למדינת הים ושמואל אמר אין פוסקין — אמרינן בטעמא של שמואל: רב זביד אמר אימר צריי אתפסה רב פפא אמר חיישנן שמואל אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך. מאי בינייהו איכא בינייהו גדולה ולא ספקה אי נמי קטנה וספקה. ומוכח שם דאם ספקה יכול הבעל לומר לה צאי מעשה ידיך

(ג) בכתובות ריש פרק הכותב פג א: ואם מתה יורשה. ושי"מ. ובכתובות שם במשנה יש פלוגתא אם מועיל תנאי שלא יירשנה, ויתבאר להלן בסעיף ו סק"א.
 (ד) בבבא"ג סק"כ ציין לכתובות נח א. אולם זה שם עמוד ב: אמר רב הונא אמר רב יכולה אשה לומר לבעלה איני נזונית ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה וכי אמרה איני נזונית ואיני עושה הרשות בידה. ושם אמרינן דריש לקיש פליג ארב הונא. והלכה כרב הונא, דאיפסיק הלכתא כוותיה שם קז כ, דאמרין: והלכתא כוותיה דרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונית ואיני עושה.
 (ה) דל"כ כשלל תמונא מלכתא תאמר אני נזונית ובשנתפסא תאמר איני נזונית ולקתה מדת הדין, אלא ודאי מיד שאמרה אי אפשרי בתקנת חכמים הפסידה, ושוב אין לה מזונות. — כ"כ הרא"ה והר"ן בשמו בכתובות נח ב.
 (ו) עתה בכתובות פג א ד"ה כדרב וז"ל: התם (באומרת) איני נזונית ואיני עושה) אינו חידוש במה שאין לה מזונות דאטו יש לה ליטול מזונות בעל כרחא וכשרוצה חזרת בה. וכ"כ בב"ב מ"ב ב ד"ה יכולה, וז"ל: ועוד דלא דמי למזונות שיכולה לומר איני נזונית ואיני עושה דהתם לא מפקעת תקנת מעשה ידיה שאם אינה עושה ואינה נזונית היום ולמחר תעשה ותהא נזונית³. וכ"כ בכתובות מז ב ד"ה ומנין כו', וז"ל: ויש ליתן טעם אע"ג דלרב הונא יכולה אשה שתאמר לבעלה איני נזונית

1 עיין לקמן סימן צ סק"א ובהערה 1 שם.
 2 הרא"ה שם בחידושי כתב הדין הנ"ל, ולא כתב טעם הדבר. והר"ן כתב הטעם כנ"ל.
 3 צ"ב מדוע לא הביא רבנו את דברי התוס' הקודמים שם בד"ה וכדבר הונא (מעמדם א) שגם שם כתבו שיכולה לחזור בה, וראה שם בהגהות הגר"א אות א. וכן צ"ב מדוע הקדים רבנו דברי התוס' בכ"ב לדברי התוס' בכתובות מז ב.

אבל יוכל לומר לאי מעשה ידיך במונותיך ומה שאינו מספיק אשלים לך (ה"רן פרק המדיר).
ה (ח) אם היא אומרת איני נותנת לך פירות ואיני חפצה שתפדני אם אשבה
 אין שומעין לה כדי שלא תתערב בין העכו"ם (ט) וכן נירושא וקנורה
 אין אחד מהם יכול לומר איני קוצר ואיני יורש אלא קוצר ויורש (ר"ן פרק ג נערה).
ז (י) חתנה הבעל שלא יתחייב באחד מהדברים שהוא חייב בהם או שהתנית האשה

באר הגולה
 מ טור וכ"כ ה"ה
 שם לדעת הרמב"ם
 ונעלי התוספות נ"נ
 ד' מ"ט ע"ג והרש"ל
 וה"רן.
 ג וכ"כ ה"ה שם
 לדעת הפוסקים הנ"ל.

ביאורי הגר"א

הדעתו ג"כ כדע' רש"י: (ח) אם היא כו'. תו' דנ"נ
 הנ"ל ובכתובו' מ"ז צ' נד"ה הנ"ל ע"ש ושם: (ט) וכן
 בירושא כו'. ומלותו הטעם לפירות כמ"ש ופרקו' תחת
 כו' וקנורתה כו' וכן הנעל אי' כמ"ש נירוש' נפרקונה
 וכמ"ש תוס' דנ"נ שם: (יוד) חתנה כו' או כו'. כר"י

ומ' שם ונפיק דגטין אפילו נע"כ אצל רש"י שם סד"ה
 בשמנונו כו' כ' דוקא ומדעתה ועיין במדרכי שם ובהנ"ל
 שם ד"ה ונדפסקה כו' ומתוך כו'. ונראה שזהו דעת
 הרמב"ם וש"ע שסתמו אצל הנעל כו'. ועיין ברמב"ם פ"ג
 הלכה כ' הנעל כו' ולקמן ס"ט וענ"ש שם. וער"כ רפ"י

ברכת אליהו

ועב"ש שם. וער"כ רפ"ג שדעתו ג"כ כדעת רש"י.
 (ח) תוס' דב"ב מט ב ד"ה יכולה כו' הנ"ל בסק"ו ובכתובות
 מז ב נד"ה זמנין כו' הנ"ל שם ע"ש ושם.
 (ט) בסק"ח כו' שהתוס' בב"ב מט ב ובכתובות מז ב כתבו
 דאין האשה יכולה לומר איני נותנת לך פירות ואיני חפצה
 שתפדני. והתוס' כתבו שם ושם דלשון הבריייתא בכתובות
 שם מורה כן. דאמרין בבריייתא: „ופרקונה תחת פירות“,
 לומר לך דהוי כאילו פירות עיקר — לגבי הא — דהיא
 לא תוכל לומר איני נותנת פירות ואיני נפדית. ומאותו
 הטעם דפירות — דאינה יכולה לומר איני נותנת פירות
 ואיני נפדית — כמ"ש ופרקונה תחת פירות, כמו"כ יש
 הוכחה שאין האשה יכולה לומר שלא תקבר ולא תוריש,
 מדקאמר שם בבריייתא: וקבורתה תחת כתובתה (כלומר:
 תחת הכתובה שהוא יורשה), הרי שאין האשה יכולה להפקיע
 זכות הבעל בזה. וכן הבעל אינו יכול לומר איני קובר
 ואיני יורש, כמ"ש בירושלמי בפרקונה, וכמ"ש תוס' דב"ב
 שם, וז"ל: ובירושלמי פרק נערה קאמר בהדיא אהא דתנן
 נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה בעל שאמר
 אי אפשי לאכול ולא לפרוק אין שומעין לו כו'. וכתבו
 שם התוס' דהטעם הוא מפני שהתקנה היתה לטובתה, והו"ה
 הכא בתקנת קבורה וירושא התקנה היתה גם לטובת האשה,
 ואין הבעל יכול להפקיע דבר שתקנו חכמים לטובתה.
 [ועז"מ סק"ט].

במונותיך אפילו בעל כרחא. דאי מדעתה, אפילו בדלא
 ספקה — יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במונותיך —
 כיון שבמסכימה לה. וכן מוכח בפ"ק דניצוין יב א הנ"ל.
 דאמרין התם בדלא ספקה אינו רשאי לומר לה צאי מעשה
 ידיך במונותיך, ובדפסקה רשאי. והיינו בעל כרחא, דאילו
 מדעתה אפילו בדלא ספקה רשאי. אבל רש"י בכתובות שם
 נד"ה בשמנונו כו' כו' כתב דוקא מדעתה יכול לומר לה
 צאי מעשה ידיך אפילו בדפסקה, וז"ל: אף הוא לא הי'
 יכול לומר לה אלא אם כן היא מתרצה, עכ"ל. ושם מיירי
 בספקה, ואפ"ה כתב רש"י דבעינן שתתרצה. ועיין במדרכי
 שם סימן רע"א שכתב: אבל אי ספקא אפילו בעל כרחא
 יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במונותיך. והביא ראיה
 סמוגיא דגיתין הנ"ל. ובהנ"ל שם פ"ג ס"ב ד"ה ובדפסקה
 כו' הביא את דברי המדרכי וסיים: ומתוך פירוש רש"י
 הכא משמע דאפילו ספקה אין הבעל יכול לומר לה צאי
 מעשה ידיך במונותיך אלא אם כן קיבלה. ונראה שזהו
 דעת הרמב"ם בה' אישות פ"ה ה"ד והמחבר בשו"ע כאן
 שסתמו: אבל הבעל שאמר איני זנך ואיני נוטל מעשה
 ידיך אין שומעין לו, ולא כתבו שבספקה יכול לומר, ומשמע
 שסוברים שגם בספקה אינו יכול לומר לה בעל כרחא. ועיין
 כרמב"ם שם הלכה כ' שכתב: הבעל שאמר לאשתו בשעה
 שהלך טלי מעשה ידיך במונותיך אין לה מוונות שאילו
 לא רצתה בדבר זה ולא סמכה דעתה היה לה לתובעו או
 לומר לו אין מעשה ידי מספיקין לי, עכ"ל. ולקמן ס"ט

(י) כו' יהודה בכתובות נו א דבדבר שבממון נתאו קיים.
 ולאחר זמן לא ספקה, אבל אי ספקה במעשה ידיה שהיא חייבת,
 אין צריך קבלה ידיה. ועיין שם ה"טב (בכל הסימן) מ"ש על
 דין זה בכלל, ועל דברי רבנו בפרט. ועיין גם בהגהות הרי"ם
 כאן מ"ש על דברי רבנו. ועיין גם בהפלאה בקונטרס אחרון
 ובבית יעקב סימן זה.
 5 עיין בהגהות הרי"ם מ"ש על דברי רבנו. ונראה להוסיף
 על דבריו ולבאר דברי רבנו כדלהלן:
 בתוספות שם ושם כתבו ג' טעמים למה אין שומעין לה:
 א) שלא תטמע בין העובדי כוכבים. ב) שאם אמרה איני נפדית
 ואיני נותנת פירות הרי מפסקת לגמרי תקנת פירות, ופירות
 של לא ימיה הם תחת פרקונה, ואינו דומה למונות שיכולה
 לחזור בה ולומר איני עושה וניזונת. ג) דידו כידה שהוא
 זוכה בגוף הקרקע. ובשו"ע הביא רק הטעם הא' שלא תטמע,

4 מ"ש: ולקמן ס"ט הוא ס"ס, וצ"ל: ולקמן סימן ע' ס"ט.
 ושם הובא במחבר כהתחלת דברי הרמב"ם. ומ"ש רבנו: „ועב"ש
 שם, כותנו, ושם בסק"ל כתב הב"ש דזה כדברי רש"י שאינו
 יכול לומר לה בעל כרחא אפילו אם מספיק לה. וכ"כ כאן הב"ש
 בסק"ה. אלא דמשמע ולא בעינן דעתה בפירוש וסגי בשתיקה
 שלא תמחה. וכ"כ שם הטור. ושם בסימן ע' כתב הב"ש שאם
 אמר ברצונה צאי תו יכול להדירה אף על גב דאין מספיק לה
 לדברים קטנים, ובהא מיישב הסוגיא דר"ם המדיר דאמרין כשאמר
 לה צאי מעשה ידיך יכול להדירה. ומ"ש רבנו: וער"כ רפ"ג
 שדעתו ג"כ כדעת רש"י, כתב בחזון איש סימן ס"ח סק"ב שיש
 כאן ס"ס, וצ"ל: בודעת רש"י. ור"ל דה"רן סובר ג"כ בודעת
 רש"י, דהא דבעינן קבלה, היינו בדלא ספקה — בשעיו"כ מעשה
 ידיה שהיא חייבת — אלא במעדות לעשות, או דהשתא ספקה

באר הגולה

שלא יזכה הבעל באחד מהדברים שהוא זוכה בהם התנאי קיים חוץ מג' דברים שאין התנאי מועיל בהם ואלו הם (י) ס עונתה ע ועיקר כתובתה פ (יא) זירושתה. ז זה שאמרנו שאין תנאי מועיל להסתלק מירושתה היינו במתנה עמה אחר שנשאת (יב) או קודם שאירסה ק אבל במתנה עמה בעודה ארוסה מהני (וע"ל סימן ל"ג (יג) אמרו רז"ל אין לך כשרה נשים אלא אשה שעושה רצון בעלה) (קטנות נתי' פט"ו נ"ס תנא דני אליהו).

פ חתונה שם ריש דף פ"ג. צ שם חתונה. ק שם.

ביאורי הגר"א

שם נ"ו ל' דנדר שנתון כו' וכוונת גר"פ הכותב ג"כ: (יא) וירושתה. כתבנו נס"ז זה שאמרנו כו'. וכדעת הרמב"ן הניחו הרמ"ש גר"פ הכותב סס"ל וכן הסכימו הפוסקים וכ"פ הרמב"ן ורמב"ם כחכמים שם וער"ש שם:

ברכת אליהו

בסוגיו למתני' — מהני כשאר תנאי שבממון, כר"י דכל תנאי של ממון תנאו קיים. וכן הסכימו הפוסקים, וכ"פ הרמב"ם בה' אישות פ"ב ה"ט ובפ"ג ה"ו בחכמים שם. וער"ש שם ור"נ שם.

(יב) עיין סימן צב ס"א בחגי"ה: ולא מהני סלוקו אלא לאחר אירוסין אבל קודם אירוסין לא מהני סלוקו. [והמחבר לא כתב שם דין זה מפני שכבר כתב דקודם שאירסה לא מהני תנאה. והמקור לדברי הג"ה שם הוא בר"ן ריש פרק הכותב ובתשובת הרשב"א סימן תתק"ס. ושם כתבו טעמו של דבר, דקודם אירוסין — כיון שאין לו שייכות בנכסים כלל — סילוקו לאו כלום הוא. ולכן גם תנאי לא מועיל לפני אירוסין].

(יג) כ"כ בתנא דבי אליהו סוף פרק יא והביאו בילקוט יופתים פרק ד סוף סימן מ"ב והנהגות מיימוניות בה' אישות פ"ב ה"כ וז"ל: וכי מה טיבה של יעל שבאת תשועה גדולה על ידיה אמרו אשה כשרה היתה ועושה רצון בעלה מכאן אמרו אין לך כשירה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה. ובתד"א שלנו כתובה משיבש. שכתוב שם שבאתה תשועה גדולה ע"י יעל שעשתה רצון בעלה. אבל אין שם הכינוי: „כשרה". וגם חסר שם הסיום: אין לך כשירה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה.

וכמ"ש בר"פ הכותב שם פג פד ג"כ דבירושתה לפעמים לא מהני תנאו, וכמ"ש להלן בסק"א, אבל בשאר דברים של ממון תנאו קיים.

(יא) 'אע"ג בדבר של ממון תנאו קיים כמ"ש בסק"י, מ"מ בירושתה אין התנאי מועיל, כמשי"ן בפע"ק ז: זה שאמרנו שאין תנאי מועיל להסתלק מירושתה היינו במתנה עמה אחר שנשאת או קודם שאירסה אבל במתנה עמה בעודה ארוסה מהני. והטעם דלא מהני בנשואה הוא כמ"ש להלן. וכדעת הרמב"ן הביאו הרא"ש בר"פ הכותב סס"א. דתנו שם פג א: כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיו ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה רשב"ג אומר אם מתה יורשה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל. ובגמ' שם עמוד ב: אמר רב הלכה כרשב"ג. וכתב שם הרמב"ם: ולית הילכתא כוותיה דקדו"ל בדבר שבממון תנאו קיים. והרמב"ן הביא שם במלחמת ה' דבירושלמי איתא דהלכה כרשב"ג. וכתב ע"ז הרמב"ן, דהירושלמי מוקי למתני' בכותב לה לאחר שנשאת, ולכן אינו יכול לסלק עצמו מירושתה, מאחר שכבר זכה בה, ודמי לאומר שאינו רוצה לירש את אביו — דלא אמר כלום. אבל במתנה עמה בעודה ארוסה — כמו דמוקמינן

ולא הביא ב' הטעמים האחרים. והוא דלא הביא הטעם הב', י"ל מפני שיש מי שסובר דגם במזונות אם אמרה איני נזונת ואיני עושה, איתא יכולה לתזור בה — כמ"ש בחגי"ה בס"ד, וכמ"ש בסק"ה דלא כשיטת תוס' הנ"ל בסק"ו — שיכולה לתזור בה ולומר אני עושה וניזונת. והוא דלא הביא בשו"ע הטעם הג', י"ל דהתוס' שם ושם כתבו שהתקנה היתה לטובתה, ולפי זה פשיטא שאין הבעל יכול לומר אי אפשר לאכול ולא לפרוק. ובתוס' בב"ב שם הביאו שכיב בירושלמי. ובנות השו"ע שכתב אם היא אומרת כן אין שומעין לה, היינו שאפילו אם שניהם רוצים שלא יאכל הפירות ולא יפדה אין שומעין להם. וע"ז לא שייך הטעם דידו כידה, שהרי גם הוא מרוצה בזה, ולכן אמר בשו"ע הטעם שלא תסמך. והא דנקט בשו"ע לשון היא אומרת כו', משום דלבעל פשיטא דלא שומעין שהתקנה היתה לטובתה בנ"ל. ובהו ניהא מ"ש להלן בחגי"ה: וכן בירושה וקבורה

אין אחד מהם יכול לומר כו', ולשון: וכן כו', מורה שגם בדינו לענין פירות ופדיון אין אחד מהם יכול לומר. וע"ל סק"ט, ובסימן ע"ח ס"א ומש"ש ס"ק א. ב. ועיין גם מ"ש בהפלאה בקונטרס אחרון כאן. ומיהו לענין ירושה וקבורה כתב בח"מ סק"ט משום דלטובת שניהם נתקנה ואין אחד יכול למנוע טובת השני. ולפי"ז צ"ע בשניהם אומרים שלא ירש ולא יקבור אם מהני. ובספר בית יעקב כתב דהיות וקבורה תחת נצ"ב, ומיד בשעת נישואין נעשה הבעל כלוקח, ולכן אינו לומר, שכבר זכה הבעל וידו כידה. ויש להאריך בזה, ואכ"מ. 6 ברא"ש ובר"ג שם הביאו שהר"ח ספק כרשב"ג. אבל להלכה פסקו הרא"ש ורמב"ם דבעודה ארוסה מהני תנאי שלא יירשנה, והלכה כר"י דהמתנה על מה שכתוב בתורה בדבר שבממון תנאו קיים. ועמ"ש רבנו בסימן לח סק"י וסימן סו סק"ד וסימן צ"ב סק"א.

ע דין חיוב מזונות אשתו ואם חייב להשכיר עצמו. ובו י"ב סעיפים

באר הגולה

א לשון הטור. מזהיר
התוספות כתובות דף
ע' ע"ב. וכ"כ אבן
הרמ"ם שם.
ב ג"ל שם ושם.
ג לשון הרמב"ם שם
נפ"ל כפשוטו ומשנה
שם דף ס"ד ע"ג.
ד שם נמשכה וכדמפרש
ר"ב נחמן שם דף ס"ה
ע"ב.
ה והרמב"ם שם
ו שם נמשכה ונמל.

א א כיצד חייב במזונותיה (א) אוכלת ושותה ממה שהוא אוכל ושותה ואם כל
בני משפחתה רגילים בגדולות צריך להנהיגה כן ואם אין כולם רגילים בגדולות
אינו חייב להנהיגה בכך כשאוכלת עמו אלא כשאינה אוכלת עמו צריך להנהיגה כדרך
שהיתה נוהגת צדית אביה ב (טור).
ב ג בעל שרצה ליתן לאשתו מזונותיה
הראויים לה ותתיה אוכלת ושותה לעצמה הרשות בידו ד (ב) ובלבד שיאכל
עמה בליל שבת (ג) (וי"ח וסניף) להו דלא יוכל לומר שהיא תאכל לבדה
אלא אם כן קבלה עליה מרונה) (טור) נאם הירושלמי ונאם הרמ"ם ונ"י נאם רונ
ה הפוסקים) וכן כ"ל.
ג ו כמה מזונות פוסקים לאשה לחם (ד) שתי
הרמב"ם ד' פ' כגון שפועה מלאכה נעיר אחרת או לומר נעיר אחרת ה"ה שם וכ"כ נמשכה להרמב"ם פ"ק ד'.

ביאורי הגר"א

כר"מ נדכ"י: (ג) וי"ח כו'. ענרמ"ם פ"ז ס"ד וי"ל
דהדירה שאני וזו היא ס' הרמב"ם ונ"י ושם וזכור
פ"ק כו': (ד) שתי סעודות. נמ' שם דשיעורין

ע (א) אוכלת כו'. כמ"ס נפ"ל נדכ"י כו' ונר"ם
המזכיר ה"ד אי דרגילה כו' וענתו' שם ד"ה והאידנא
כו' ונ"ס ולא כו' אלא כו': (ב) ובלבד כו'. דקיי"ל

ברכת אליהו

ממש רב אשי אמר תשמיש. והא דפסקינו כרב נחמן משום
דקיי"ל כרב נחמן בדיני.
(ג) עברא"ש בכתובות פ"ז ס"ד, וז"ל: ואם תקשי לך דהכא
אמרינן דאינו יכול להעמיד פרנס אלא עד שלשים יום
ובפירקין דלעיל (סד ב) תנן המשרה את אשתו ע"י שליח
אלמא יכול לפרנסה ע"י שליח כל זמן שירצה וי"ל דהדירה
שאני. ולתירוצו זה, אם לא הדירה, יכול להמשרה את אשתו
ע"י שליח אפילו כשלא קבלה עליה. וזו היא סברת הרמב"ם
בה' אישות פ"ב ה"ב דש"ע שהבעל רשאי ליתן לאשתו
מזונותיה ותאכל ותשתה לבדה. והי"ח שכתב בהג"ה הוא
כמ"ס שם הרמ"ם: וביירושלמי (שם הלכה א) פריך ויעמיד
פרנס. ומתוך: רשות ביד אשה לומר אי אפשר להתפרנס
מאחר אלא מבעלי. ומקשה הירושלמי: והא תנינן המשרה
את אשתו ע"י שליח. ומתוך הירושלמי: כאן כשקבלה עליה
כאן כשלא קבלה עליה. ולירושלמי, אינו יכול לפרנסה על
ידי שליח אלא אם כן קבלה עליה מרצונה.
(ד) תנן בכתובות סד ב: המשרה את אשתו ע"י שליח
לא יפחות לה משני קבין חטין כו' וצ"ל לוג שמן כו'. ובגמ'
שם [מבואר, דזה לפי חשבון של שתי סעודות ליום, ובשבת
ג' סעודות. וברמב"ם בה' אישות פ"ב ה"י ובש"ע כאן
לא הוכירו השיעורים הנזכרים במשנה, כמה צריך ליתן לה
חטים ושמן וכדומה, משום] דשיעורין דמתני' הוא בארץ-
ישראל ובאותו הזמן, אבל בשאר זמנים ושאר מקומות
הכל לפי הענין, כמ"ס הרמב"ם [בפ"י ה"ב לענין כסות.
ועיין להלן סימן ע"ג סק"ג].²

(א) כמ"ס בסעיף ג: כמה דברים אמורים בעני שב"ישראל
אבל אם היה עשיר הכל לפי עשרו. וכתב שם בבאר הגולה
סק"כ שהמקור לדין זה הוא במשנה בכתובות סד ב. דתנן
התם: כמה דברים אמורים בעני שב"ישראל אבל במכובד
הכל לפי כבודו. וזמ"ש כאן: אוכלת ושותה ממה שהוא
אוכל ושותה. ומ"ש: ואם כל בני משפחתה רגילים בגדולות
צריך להנהיגה כן, היינו משום דאינה יורדת עמו, וכמ"ס
בכתובות בר"פ המריד ע ב: הני דברים קטנים (שבעלה
מעמיד עליהם פרנס) היכי דמי אי דרגילה בהו הא רגילה
בהו (ומשועבד לה — רש"י) ואי לא רגילה בהו פרנס
למה לה. ותרגינן: לא צריכה דרגילה בבית נשאוקא מגלגלא
בהדיה דאמרה ליה עד האידנא דלא אדרתן גלגלנא בהדך
השתא דדרתן לא מצינא דאילגלגל בהדך. ועכתו"ם שם ד"ה
והאידנא כו', וז"ל: שכל זמן שהיא עמו יש לה לגלגל עמו
דאע"ג דלא יורדת עמו דאין זה חשיב ירידה דמירי שאין
בני משפחתה העשירים כמו בעלה רגילין בכך אלא אביה
מתוך עושרו היה מוותר הילכך יש לה לגלגל עמו וכשאינה
עמו יש לה להנהיגה כמו שהיתה רגילה בבית אביה, עכ"ל.
וי"ש: ואם אין כולם רגילים בגדולות אינו חייב להנהיגה
בכך כשאוכלת עמו אבל כשאינה אוכלת עמו צריך להנהיגה
כדרך שהיתה נוהגת בבית אביה.

(ב) בבאר הגולה סק"ד צ"ל למשנה דכתובות סד ב, דתנן:
ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת, וכדמפרש רב נחמן
שם סה ב. דאמרינן שם: מאי אוכלת רב נחמן אמר אוכלת

הריפא אות ס ובתפארת שמואל אות י"ב, בנוגע לכלל דהלכתא
כר"ב בדיני.
2 עיין מ"ש בדין זה במאמרי בכתובות סד ב ובתערת הרב
סופר שם, ובבית יעקב כאן.

1 בר"י וברא"ש בכתובות שם פ"ה ס"ח פסקו כר"ב, משום
דהלכתא כר"ב בדיני. והיינו דאמרינן בכתובות יג א: דקיי"ל
הילכתא כר"ב בדיני. ובקידושין נט ב ובב"מ קי א אמרו דקיי"ל
הילכתא כר"ב. ועיין ברא"ש בב"מ פ"ד סכ"א ושם בפלפולא

באר הגולה

ז מענדל דניסר
דניסר יוסף שם 97
ס"ה ע"א.
ח מחימרל דריי"ל
ע"ג.
ט שם גמורל דף ס"ד
ע"ג.
י שם גמורל.
כ שם גמורל.
ל וכו"כ הרמז"ס שם
ונרמיתל שם דף ס"ה
ע"ג.
מ שם גמורל ווע"ג
דקי"ל כשמואל הסומר
ליני זן וליני מפרנס
כופין אותו לזון שם דף ע"ז ע"א שלי הכל דלית ליה.
נ וכו"פ הרז ג"ח. * פי' יצנו לה הכ"ד מזונותיו או יכופו לצעל למכרן לזון
כן הוא שם גמורל.

סעודות בכל יום ופרפרות לאכול בה הפת ושמן לאכילה ולהדלקת הנר ומעט יין
לשתות ז אם היה מנהג המקום שישתו הנשים יין (ואם היתה מניקה נותנים לה יין)
ח (טור) ט ובשבת שלשה סעודות (ה) ובשר או דגים • ונותן לה בכל שבת מעה כסף
לצרכיה (ו) (ונותנין לה עץ לנצל מאכלה) (הר"ן פרק אעפ"י) כ בד"א בעניי שבישראל אבל
אם היה עשיר הכל לפי עשרו (למנהגם והותרה מאלו המזונות הוא של צעל ז (טור)
מ (ז) ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן לה אפילו לחם שהיא צריכה כופין אותו
להוציא. הנה: ותהא כתובתה עליו חוב עד שיוכל ויתן (טור גמורל) (ה) ויש לומר
שלין כופין אותו להוציא מאחר שאין לו (ר"י גמורל ר"ת) מי שאין לו מזונות אלא מה יומל
חייב לזון מיניה את אשתו או למיכל נדה (טור גמורל) (ט) וי"ל עוד דחייב להשכיר עצמו
כפועל ולזון אשתו (טור גמורל) אליה ומוהר"ם גמורל (י) היה לו קרקעות הרשות
ביד האשה ליקח מזונותיה מפירות הקרקעות או * מנוף הקרקעות או לריך למוכרן (רש"י סימן
כופין אותו לזון שם דף ע"ז ע"א שלי הכל דלית ליה. נ וכו"פ הרז ג"ח. * פי' יצנו לה הכ"ד מזונותיו או יכופו לצעל למכרן לזון
כן הוא שם גמורל.

ביאורי הגר"א

מאכל ולא דבר אכשורי לכולל: (ז) ואם ה' עני כו'.
דמוהל ל"פ עליה דרז גמורל: (ח) וי"א כו'.
מדקאמר האומר ליני כו' מ' דוקא שיש לו: (ט) וי"א
עוד כו'. עתו"ס ס"ג א' ד"ה האומר כו' אכל דעת רוב
הפוסקים כר"ת: (יוד) ה"ל קרקעות כו' ק"ז ג'

דמתי' הוא צ"י וצלותן הזמנים אצל גמורל וזמנים ושאר
נוקמות והכל לפי הענין. רמז"ס: (ה) ובשר או
דגים. ז' הרמז"ס כמנהג המקום ועפ"י דגמורל: (ו)
ונותנין לה כו'. כמו נר ופתילה וצניזת וכוס וקדירה
דחשינ בירושלמי ותוספתא שם ונמתני' לא חשיב רק דבר

ברכת אליהו

שמואל לרב שכופין אותו להוציא [וע"ל סימן קג"ד סק"ו].
(ח) מדקאמר בכתובות עז א הנ"ל בסק"ו: האומר איני זן
ואיני מפרנס כו', מ' דוקא שיש לו — ואומר שאינו רוצה
לזון ולפרנס — כופין אותו, אבל אם אין לו ממה לפרנס
אין כופין אותו אפילו לרב.
(ט) עתו"ס בכתובות סג א ד"ה האומר כו', ושם כתבו
התוס' כן בשם רבינו אליהו. אבל דעת רוב הפוסקים כר"ת
— המובאת שם בתוס' — הסובר שאין הבעל מחויב להשכיר
עצמו כפועל בשביל מזונות אשתו, ולא כ"א שהביא הרמ"א.
(י) בכתובות קז ב: ת"ש האשה שהלכה היא ובעלה
למדינת הים ובאת ואמרה מת בעלי רצתה ניוונת, רצתה
גובה כתובתה כו'. וכתובה אינה נגבית אלא ממקרקעי, ואפ"ה
אמרינן דאם רצתה ניוונת, ש"מ דגובים למזונות האשה גם
מן קרקעותיו.

(ה) לשון הרמב"ם בה' אישות פי"ב ה"י: כמנהג המקום,
דעפ"י דשבת.⁸
(ו) כמו נר ופתילה וחבית וקדירה דחשיב בירושלמי
דכתובות פ"ה ה"י ותוספתא שם ה"י. והא דלא חשיב להו
במתניתין שם סד ב, היינו משום דכמתני' לא חשיב רק
דבר מאכל ולא דבר אכשורי אופלא.
(ז) דשמואל ל"פ עליה דרב בבב"ב. איתא בכתובות עז א:
אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה,
אול רבי אלעזר אמר לה שמעתא קמיה דשמואל אמר אכסתר
שערי לאלעזר עד שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון, ורב
אין אדם דר עם נחש בכפיפה. ומדקאמר שמואל: „עד
שכופין אותו להוציא יכפוהו לזון“, מ' דוקא שיש לו ממה
לזון, אלא שאינו רוצה, ואפשר לכופו לזון, בזה אמר שמואל
שאיין כופין אותו להוציא, אלא כופין אותו לזון. אבל אם
אי אפשר לכופו לזון — כגון שהוא עני ביותר — מודה

איתא: ר' אבא זבן בתליסר אסתרי פשיטי בישראל מתליסר
טבתי כו'. וחזינן מהכא דאכילת בשר או דגים בשבת הוא
מעונש שבת. ולחזי מ"ד צריך לענוש בדגים גדולים. אבל גם חזינן
מהכא שאפשר לקיים מצות עונש שבת בדברים אחרים, ולכן כתב
הרמב"ם: כמנהג המקום. ועיין בטור ובשו"ע או"ח סימן רמ"ב
ובנו"כ שם, ובביאורי הגר"א שם סק"א. ויתכן שרבו כחל למ"ש
בשבת קיח א: עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. ובביאורי
לענן את השבת כשאיין לו, וכאן הרי מדובר בעניי שבישראל.
אלא שכתב שם דהגמ' בשבת מיירי בעניי שהשעה דחוקה לו
ביותר, עיי"ה ודו"ק.

3. מציון דברי רבנו גר"א שהוא גורס ובשר (עם וי"ו) וכמו
שכתב הב"ח שצריך ליתן ג' סעודות לחם וגם בשר או דגים.
זכיה הגירסא ברמב"ם שבפנינו, ולא כדאיתא בטור שבפנינו
בשר (בלא וי"ו). ומה שצ"י רבנו: כמנהג המקום, וסיים:
ועפ"י דשבת, עיין בהגהות הר"ם כאן מ"ש בזה, ונראה לפרש
דברי רבנו כך: בפס"ז דשבת קיח ב איתא: במה מענו רב
יהוד בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל
של תרין ודגים גדולים וראש שומין (חשובין) היו להן —
רש"י. רב חייא בר אשי אמר רב אפילו דבר מועט ולכבוד שבת
עשאו ה"ר זה עונש מאי היא אמר רב פפא כסא דהרסנא (דגים)
קסנים מטוגנים בשמן קריבין ובקמח — רש"י. ושם קיט א

באר הגולה

פ שם כדעת קת"ן ון
הנלוים וכתב הטור
שכן לוותר אצלו
הרמ"ה ז"ל.

מוזנות שחזקה אין אדם מניח ביתו ריקן. הגה: (יג) אלל אם שתק יתור ותצעה אח"כ
אין פוסקין לה למפרע רק מיום התצעה אפילו החמינו הכ"ד את הדין (הר"ן פ' שני דיניי גזירות)
וי"ל דאם נפרד מוונה נקטטה ורואה לענגה פוסקין לה לאלתר דודאי הניח ביתו ריקן (מרדכי
רי"ש דיניי גזירות). (יד) מכאן ואילך (טו) פ אפילו אין כתובתה בידה פוסקים לה מוזנות

ביאורי הגר"א

פסקתי כו' מפ' שלמה ואכלה וכפי' הראשון הנ"ל וכמ"ש
בס"י ואם לא תצעה כו' וישאר החוב כו' דלא כהר"ן ש' כ'
שהרמב"ם נפ' כפי' השני הנ"ל ונריך לדחוק שם שאינו
ידוע שלמה חז' שהוסף הרב שם אלל למה לו כו' ר"ל
שידוע שלמה וכמ"ס דנברי הרמב"ם שם ש' וישאר החוב
עליו ועכשיו אפרש אחת לאחת. מ"י שהלך כו'. שם דמורה
רב גוה: (יג) אבל אם שתק כו'. לפי' האחרון הנ"ל
של הר"ן: (יד) מכאן ואילך כו'. כרב שם דאופסיק
שם ז' כותבים: (טו) אפי' אין כו'. דתנאי ז"ד הוא
וכמ"ס צפ"ד לא כ' לה כו' ועיין גרמ"ש פ"יג ס"ז:

לדברים גדולים ולא לדברים קטנים וכת' ראשון בתו'
שם ד"ה קטנה וכה"ג הוא חש"ש ואם זל וא"ל אפי' כו'
דה"ל לדחוק כו' וכפי' תוס' שם ד"ה ואם זל כו' אלל
קדמו ז"ד כו' לו גלתה דעתה (שלינו) [שלינה] רואה
לדחוק כו' ונחש"ש ואם זל ואמר פסקתי כו' נתנו פ"ד
כפירש"י נתנו חף להוציא מידה חף מה שנתנו לה ז"ד
צנועה דלא כתוס' שם ד"ה ואם זל כו' וגו' הרמב"ם
כו'. הראשון וא"ל יאלו ונעשה ידיה ממונותיה וכה"ה
הנ"י בתוספתא וירושלמי שם ונפ' שלא תצעה אלל דהקד
עלמה ועשתה ואכלה וכמ"ס צפ"ד ונחש"ש ואם זל ואמר

ברכת אליהו

ולכן אין לה עליו כלום, וזמ"ש: רשאי ומש"ש: ואם בא
ואמר פסקתי לה מוזנות נאמן, מפרש שלמה ואכלה, וכפירוש
הראשון הנ"ל, ובמ"ש בס"י: ואם לא תבעה כו' וישאר
החוב עליה. דלא כהר"ן שכתב שהרמב"ם מפרש כפירוש השני
הנ"ל שמש"ש: ואם בא בעל ואמר פסקתי לה מוזנות נאמן,
היינו לומר, שאם בא קודם שפסקו לה ב"ד ואמר לה צאי
כו' נאמן, כלומר: נאמן במוזנות דלמפרע משעת תביעה
ועד שעת הפסיקה. ולדברי הר"ן צריך לדחוק שם שאינו
ידוע שלמה, רק היא אומרת כן והלכך הבעל נאמן. דאם ידוע
שלמה — הרי לשיטה זו — הוא כפסקו לה ב"ד⁶. וזה שהוסף
הרב שם בס"י: אלא למה לו כו', ר"ל שידוע שלמה.
וב"מ מדברי הרמב"ם שם הלכה כ"א שכתב: וישאר החוב
עליה. כלומר: שאפילו אם ידוע שלמה ואכלה, נשבע הבעל
שהניח לה מוזנות ונפטר, דלא כפירוש השני הנ"ל. ועכשיו
אפרש אחת לאחת: מ"י שהלך כו', כן הוא בכתובות שם,
דמורה רב בזה, וז"ל הגמרא שם: אמר שמואל מודה לי
אבא בשלשה חדשים הראשונים לפי שאין אדם מניח ביתו
ריקן.

(יג) לפירוש האחרון הנ"ל של הר"ן⁷.

(יד) כרב שם בכתובות קז א דאמר פוסקין מוזנות לאשת-
איש, דאיפסיק שם עמוד ב כוותיה, דאמרין: והלכתא כוותיה
דרב פוסקין מוזנות לאשת איש.

(טו) דתנאי ב"ר הוא, ובמ"ש בפ"ד דכתובות גא א: לא
כתב לה כו' שהוא תנאי ב"ר. [תו"ה בכל הדברים שבעל

גדולים ולא לדברים קטנים, ובתירוצו ראשון בתוס' שם ד"ה
קטנה. ובח"ג הוא [דמספקת לדברים גדולים ולא לדברים
קטנים], מש"ש: ואם בא ואמר לה צאי מעשה ידיך
במוזנותיך רשאי, והכי פירושו, דאע"ג שאינה מספקת
לדברים קטנים, מ"מ אם בא ואמר צאי מעשה ידיך במוזנותיך
רשאי, ולא יפרע מה שלמה, דכיון שמספקת לדברים גדולים
ואילו לא היו מלוים לה ה"ל לדחוק ולצמצם עצמה קודם
שתתבייש לבא לפני ב"ד על עסקי מוזנותיה, אע"ג דלא
ספקה לדברים קטנים, וכפירוש תוס' שם ד"ה ואם בא כו'.
אבל קדמו ב"ד ופסקו, מה שפסקו פסקו, ואינו יכול לטעון
עוד על מעשה ידיה — שהיתה דוחקת עצמה, דאז כבר
גלתה דעתה שאינה רוצה לדחוק עצמה, ולכן חייב לשלם
לה מה שפסקו לה ב"ד, ואין לו עוד טענה על מעשה ידיה
כי מסתמא — כשב"ד פסקו לה מוזנות — דקדקו מה
שצריכה יותר על מעשה ידיה שהיא רגילה לעשות⁸. ומש"ש:
ואם בא ואמר פסקתי לה מוזנות נאמן, פירש הרא"ש שם
בס"א כפירש"י שהוא נאמן אף להוציא מידה — אף מה
שנתנו לה ב"ד — בשבועה, הלא כתוס' שם ד"ה ואם בא כו'
— שפירשו דנאמן להצריכה שבועה, ובשבעה תגבה מה
שלמה.

וגירסת הרמב"ם כפירסת הראשונים: יצאו מעשה
ידיה במוזנותיה. וכן הגירסא בתוספתא שם פ"ב
ה"ט וירושלמי שם פ"ג ה"א. ומפרש: שלא תבעה, אלא
דחקה עצמה וקשתה ואכלה, ובמ"ש בפ"א ועמ"ש סקמ"ה,

5 עיין מ"ש בזה בחזון איש סימן ס"ח סק"ח.

6 והפירוש הקודם בדברי הרמב"ם הוא פירוש המגיד משנה
בה' אישות פ"ב הכ"א. ובחזון איש סימן ס"ח סק"ג העיר
בשפירוש המשניות לרמב"ם — במשנה בכתובות קז ב: מי
שהלך למדינת הים ועמד אחד ופירסם את אשתו חזן ואמר
איבד את מעותיו כו', מבואר כפירוש המגיד משנה.

7 בב"ש סק"ב פירש דברי הרמ"א עפ"י דברי הר"ן והרמב"ן
ריש פרק אלמנה ינוונת, לפי שדרכן של נשים לגלגל עם
בעליהן, ומחלה לו על המזונות עד התביעה. ובחזון איש סימן
ס"ח סק"ט כתב דדברי הב"ש תמהוים, והכא בודאי לא מחלה

א"ר' והחילוק — בין המזונות עד יום התביעה למוזנות שאחר
התביעה — הוא בזה: שעל המזונות שעד יום התביעה —
אפילו כשלא מחלה, כגון שלמה ואכלה — ואילו היה הבעל
קמן, נאמן לומר פסקתי לה מוזנות על הזמן שעבר, כמ"ש
לקמן בס"י, ולכן אין פוסקין לה ב"ד למפרע עבור המזונות
עד זמן התביעה. אבל על המזונות שמיים התביעה ואילך אילו
היה הבעל קמן לא היה נאמן אלהבא. כדלקמן בס"י ברמ"א.
ולכן קם דינא ובי"ד פוסקים לה מיום התביעה, וכבר נתחייב
הבעל ואינו נאמן עוד גם על הזמן שעבר — מיום התביעה
עד שבה. ועיין עוד מ"ש בחזון איש שם סק"ד.

(טז) ז אבל אין נותנין לה כמה שתתקשט ק ואם היו לו נכסים ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרים למזונותיה (יז) אפילו לא שמעו בו שמת ר (יח) ואין מחשבים עמה על מעשה ידיה עד שיבא בעלה אם מצא שעשתה (יח) הרי אלו שלה ש וכן אם לא עמדה בדין אלא מכרה לעצמה למזונות מכרה קיים (יט) ואינה צריכה הכרזה (כ) ולא שבועה ש כדין הלמנה שמוכרת למזונותיה שלא נצ"ד כדלקמן סי' ג"ג שכן משמע נסוגה שם דלא שמעו בו שמת לרב כמו שמעו בו שמת לשואל.

ביאורי הגר"א

(טז) אבל אין נותנין כו'. שם ק"ו ה' ת"ש וי' שג"ך כו' ונ"י (דחל) [דחל] וס' נ"י ה' י"ב הר"ן שג"ך נר"י י"ן דק"י"ל כר"ס דרבי' הוא לגבי רב יוסף לפיכך לגבי הלך לא ענדין לא הא ולא הא ולגבי נשתתה ענדין הא והא וכ"ס הרמב"ם ועצמיו סיון ר"ל סט"ו ועתוי"ס שם ד"ס ה"ג כן ור"ל חלל נשתתה ל"פ דענדין הא והא

ברכת אליהו

מתחייב לה כשנושא אשה, הרי הוא חייב בהם — אפילו אם לא נכתבו כדלעיל סימן ס"ט ס"א וכמש"ש סק"ב]. ועיין ברא"ש שם פ"ג סי' פ"ח.
(טז) בכתובות ק"ז א: ת"ש מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסים לאשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר כו' מאי דבר אחר רב חסדא אמר תכשיט רב יוסף אמר צדקה מאן דאמר תכשיט כ"ש צדקה מאן דאמר צדקה אבל תכשיט יתבינו לה דלא ניתא ליה דתינוול. ושם מה א: ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא מי שנשתתה בית דין יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר. ואח"כ מביאה הגמ' הברייתא: מי שהלך למח"י, והמחלוקת של רב חסדא ורב יוסף, וכתב שם הר"ן שפ"א ברי"ף ישן דק"י"ל כרב חסדא דרכיה הוא לגבי רב יוסף ולפיכך לגבי הלך לא ענדין לא הא ולא הא. כלומר: לא צדקה ולא תכשיט — כרב חסדא. ולגבי נשתתה ענדין הא והא — תכשיט וצדקה. וכ"ס הרמב"ם בה' אישות פ"ג ה"ז ובה' נחלות פ"א ה"א. ועכתי"מ סימן ר"צ פ"ז פסק: ומי שנשתתה או נתחרש כ"ד פוסקין עליו צדקה אם היה ראוי. ועתוי"ס שם ד"ה ח"ג כו', וז"ל: ה"ג מאי ולא דבר אחר וגרסינן נמי וזמאן דאמר צדקה אבל תכשיט יתבינו לה דלא ניתא ליה דתינוול דאהזיא דמי שהלך איפליגו בה בהדיא בפרק בתרא, עכ"ל. ור"ל אבל בנשתתה לא פליגי דענדין הא והא — תכשיט

8 הרא"ש שם- הביא את דברי הרמב"ם, שאלמנה אינה נזונית אלא שטר כתובתה בידה (כדלקמן סימן צ"ג סי"ח ועמ"ש- בביאורי הגר"א סק"ב), ואשתו בחי' נזונית אפילו כשאין הכתובה בידה. ותמה ע"י הרא"ש, דיותר יש להחמיר על אשה שהלך בעלה למה"י מבאלמנה, והטור- אחרי שהביא דברי הרמב"ם — כתב: וכן אמר א"א הרא"ש ז"ל. וכתב בה"י: ומ"מ כיון שהעלה (הרא"ש) דאלמנה נזונית אפילו אין שטר כתובה בידה איכא למימר דסבר הדו"ה למי שהלך בעלה למה"י ולפי שאין דבר ברור בדברי הרא"ש שכתב שם איפשר שמפני כך לא כתב רבינו (הטור) "וב"כ הרא"ש" אלא: וכן אמר הרא"ש כלומר אעפ"י שלא כ"כ בפירוש מ"מ כן אמר לנו בע"פ שזה היה דעתו. ועיין שם בב"ח ובפרישה סק"כ.
9 ז"ל הר"ן שם: לא ידעתי למה דלרב חסדא דאמר תכשיט נתי דאברייא קאי אפשר דדבר אחר מר עוקבא גבי נשתתה

באר הגולה
צ ברייתא שם וכדפריש
לה רב חסדא שם ע"א.
ק שם ברייתא.
ר כ"כ שם וחסדא
חליטא דרב.

דלא כר"ן שנתנו על הרי"ף שם: (יז) אפ"ל לא כו'. כרב כנ"ל: (יח) ואין מחשבים כו'. כנ"ל מנש"ש ח"י קטנה כו' ואם נא ודאמר יתנו כו' והר"ש חולק כנ"ל: (יח) הרי אלו שלה. כ"ל שלו וכ"ס ברנב"ס: (יט) וא"צ הכרזה. כנש"ש ל"ס ח' בלמנה ולמורין שם ק' ג' ונ"י לכר' ולמורין כו': (כ) ולא שבועה.

וצדקה. דלא כר"ן שנתמך על הרי"ף שם פ.
(יז) כרב כנ"ל בסק"י, דהלכה כרב. ובכתובות ק"ז א אמרינן דהמחלוקת של רב ושמואל הג"ל בסק"י היא כשלא שמעו בו שמת, ובשמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דפוסקין לה מזונות.
(יז) כנ"ל סק"י ממש"ש בכתובות ק"ז א: אי"נ קפנה ופסקה, דלרב זב"ד פוסקין מזונות, ולא מחשבים עמה על מעשה ידיה אפילו לשמואל, ולרב בכל ענין פוסקין עלי לחשב עמה על מעשה ידיה. וכן ממש"ש: ואם בא ואמר יצאו מעשה ידיך במזונותיך רשאי, משמע דעד שיבא בעלה ויטעון, אין אנו מחשבים עמה על מעשה ידיה. והרא"ש חולק ע"ז כנ"ל בסק"י.
(יח) כ"ל: שלו. וכן הוא ברמב"ם [בה' אישות פ"ג ה"ז, וכו'] בטור. דהרי מעשה ידיה שייכים לבעל תחת מזונות שפסקו לה].
(יט) כמ"ש בכתובות צ"א א באלמנה: והלכתא כו' ואינה צריכה הכרזה. ואמרינן שם ק ב ושאר מקומות: לכרנא ולמזונות ולקבורה מזונין בלא אכרזתא.
(כ) כהנא רפ"י — דכתובות ק"ז ב, דתנן התם: מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת חנן אמר תשבע בסוף ולא תשבע בתחילה (בשעת גיבויו מזונות — רש"י) בחלקו עליו בני כה"ג כו' — דאפסיק שם ק א כותיה, דאמרינן: שני דברים שאמר חנן הלכה כמותו.

ה"ג מפרש ליה תכשיט ותכשיט שמענו אבל צדקה מגיין, עכ"ל. ולפי המבואר לעיל, בנשתתה לכולי עלמא פוסקים גם צדקה. וטעמא דמילתא כתב בכסף משנה בה' נחלות פ"א ה"א: שום דמסתמא כל אדם ניתא ליה למיעבד צדקה מממוניה וגם כי ממנו של אדם משועבד לעשות ממנו צדקה וכשהלך למה"י אין פוסקין צדקה מפני שהוא עושה צדקה בכל מקום שהוא והיינו טעמא דאיפליגו רב חסדא ורב יוסף בפירוש דבר אחר דבני מי שהלך למדינת הים ולא איפליגו בדבר אחר רגבי מי שנשתתה. עכ"ל. ועיין בכתובות שם ברש"י ד"ה לא ניתא ליה כו'. ובבב"ב מקובצת שם ד"ה מאי דבר אחר כו'. ובמאירי שם ד"ה וכן מי שנשתתה כו'. ובהערת הרב סופר שם אות ח. וראה גם בקצות החושן סימן ר"צ סק"ג. ועמ"ש רבנו לקמן סימן ע"א סק"י.

באר הגולה

ת מיררל דמר עוקנל
וכו' עס דף מ"ח ע"א.
א הרשנ"ל נתשונה.
ב עס נתשונה ומופרש
עס דדמי לנכסין
שטענדיגס שלין מוילדין
מסע מוונות.

(כא) עד שיבא בעלה ויטעון (כב) או עד שתבא לגבות כתובתה אחר מותו מגלגלין עליה שלא מכרה אלא למוזנות שהיא צריכה להם. וז"ל מי שנשמת' או נתחרש פוסקין לאשתו תכשיטין (ומפרנסין את אשתו ונכסיו). וז"ל א מי שהלך למדינת הים והפקיד כלים ביד אחר או השאילום לו מוציאים מיד הנפקד למוזנות אשתו. הגה: (כד) אפילו צוה הנצל שלא ליתן (כ"כ ר"י נתשו' הוצא נזרדכי פרק שני דיני גזירות) (סה) ואם החזיר הנפקד לנצל אחר שתצטעו האשה לדון חייב לשלם לה (שם נזרדכי) (כו) וכשמוילדין וכן הנפקד אין מוילדין רק לשם חדשים אפילו אם ירצה הנפקד אין נעכזין ומונו של נצל יותר (שם) (כז) ואין מוילדין מנכסים שהם ציד אחרים כל זמן שיש כלן בני חורין (כ"י נשם תשונת הרשנ"ל). ב (כח) אבל מיד השואל אין מוציאין עד שיוגיע סוף זמן

ביאורי הגר"א

(כד) אפי' צוה כו'. דלאו כל הימנו וכחש"ש וי"ח ח' מ"ש כי אמר דנפלי כו' דוק' נשו' דנפלי כו' ועל סו' פ"ט ס"ז: (כה) ואם החזיר כו'. ענח"מ סו' פ"ו ס"ה ואם אחר כו': (כו) וכשמוציאין. כחש"ש (כו') [כתובות] ל"ז ח' נחלמנה: (כז) ואין מוציאין כו'. ענח"מ ונ"ש: (כח) אבל מיד כו'. דלף הוא ענמו' אין יכול ליק' מונו כחש"ש נקדושין מ"ז וש"מ וה"ה

כתנן רפ"ג דליפסו' עס ק"ט ח' כותיה: (כא) עד כו'. כחש"ש הרמב"ם עס צפ"י תשנע נסוף דהיינו כשיצא בעלה ויטעון ע"ז: (כב) או עד כו'. מנחש"ש פ"ה ז' וקמפלגני נפלונתא דחנן כו' ונפ' כונו דנשנעת לחנן נסוף ה"ה נשעת תציעת כתונה מוגלגלין לאפוקי לנני כה"ג דתיכף נשנע' וענח"מ ל"ח ח' נד"ה מוכרת: (כג) מי שהלך כו'. כנ"ל נס"ה דירדין לנכסיו כו':

ברכת אליהו

מוזנות. וכחש"ש בכתובות מה א: האומר אם מתה לא תקברוה מנכסיו שומעין לו. ומקשינן: מ"ש כי אמר דנפלי נכסי קמי יתמי כי לא אמר נמי נכסי קמי יתמי רמו' (ופשיטא דאין קבורתה עליהם — רש"י). הרי דוקא משום דנפלי נכסי קמי יתמי, לכן פשיטא דאין חייבין בקבורתה, אבל בלאו הכי — כשהנכסים שייכין לבעל, והוא חייב במוזנותיה, מוציאין מהנפקד, אפילו אם צוה הבעל שלא ליתן. ועל סימן פ"ט ס"ב, דאם לא רצה הבעל לקבורה, ועמד אחד וקברה, ב"ד מוציאין מבעלה ונותנים לזה, דלאו כל הימנו שתהא אשתו מושלכת לכלבים. ועמ"ש סק"ה.

(כה) עכח"מ סימן פ"ו ס"ה: ואם אחר שנתחייב לוי לראובן בב"ד הלך ופרע לשמעון חייב לפרוע לראובן פעם אחת ס"ו. (כו) כחש"ש בכתובות צו א באלמנה: הילכתא מוכרת לששה חדשים, וכחש"ש לקמן סימן צג סעיף ל, דאלמנה מוכרת כדי לזון ו' חדשים. [ועבח"מ סק"ג ובב"ש סק"ב].

(כז) ענח"מ סק"ד וב"ש סק"א, שכתבו דמיררי שהמחזיקים בנכסים היו להם טענות על הנכסים, או אין מוציאין מהם הנכסים כל זמן שיש בני חורין, אבל אם אין להם טענות על הנכסים, אפשר להוציא הנכסים מיד האחרים — אפילו אם יש בני חורין — דמעות הפקדון הם. בני חורין כמו הנכסים שבבית, דכל היכא דאיתנהו לנכסים ברשותא דמרא איתנהו. [ועמ"ש בחז"מ סימן פ"ו ס"ד סק"י].

(כח) דאף הוא עצמו אין יכול ליקח ממנו לפני הזמן הקבוע. כחש"ש בקידושין מז ב ושי"מ: השואל קרדום מחבירו ביקע בו קנאו (הויא חזקה להשתמש בו ימי שאילתו ואין

(כא) כחש"ש הרמב"ם שם בפירוש המשניות ברפ"ג דכתובות בפ"י "תשבע בסוף" הג"ל בסכ"ב, דהיינו בשיבא בעלה ויטעון על זה. וז"ל הרמב"ם: ובסוף הוא כשיבא בעלה ויהי' מצוי ויכחישנה ויאמר לה אני הנחתי לך מוזנות או אין את צריכה כלום וכל כיוצא בהן, עכ"ל. [וענח"מ סק"ב]. (כב) בסכ"א כ' שהרמב"ם מפרש דאף דתנן בכתובות: (תשבע בסוף", היינו כשיבא בעלה ויטעון. וז"ל כתב הרמב"ם בה' אישות פ"ב ה"ז: או עד שתבא לגבות כתובתה. וזה ממש"ש מה ב — אהא דתנן: רבי שמעון אומר כל זמן שהיא תובעת כתובתה הירושין משיבין אותה ואם אינה תובעת כתובתה אין הירושין משיבין אותה — וקמפלגני בפלונתא דחנן כו' — דהמחלוקת של רבנן ור"ש היא כשנאה ליפרע מוזנות שלא בפניו. דר"ש סובר כחנן דתשבע בסוף. ומפרש, כמו דנשבעת לחנן בסוף — כשיבא בעלה ויטעון, הוא חרין בשעת תביעת כתובה מגלגלין עליה שבועה. לאפוקי לבני כה"ג דפליגי עליה דחנן ברפ"ג דכתובות, וסוברים דתיכף נשבעת. ורבנן דר"ש סוברים כבני כה"ג. וענח"מ שם צח א כד"ה מוכרת, דהוכיחו שם מסוגיא זו ד, בסוף" היינו בשעת גביית כתובה. ולפי מ"ש בדעת הרמב"ם אין כאן ראייה, דהגמ' מדמה, דכמו דנשבעת כשיבא בעל ויטעון, כמו כן נשבעת בגלגול בשעת גביית כתובה.

(כג) כנ"ל בס"ה דירדין לנכסיו ומוכרין למוזנותיה, והילכך בית דין מוציאין למוון האשה מנכסים מופקדים.

(כד) דלאו כל הימנו שיעשיר עצמו ויפיל אשתו על הציבור, ואין מחאתו כלום להפקיע תקנת חכמים שתקנו לפסוק לה

הלוח השני בב"ד, רק שהמלוה הראשון התרה בו שלא יסלק להמלוה של הלוח השני, וללוח השני נתברר שהמלוה שלו חייב למלוה הראשון, כבה"ג נמי חייב הלוח השני אם פרע למלוה שלו. ומש"ש: ואם אחר שנתחייב לוי לראובן ב' ד כו', לאו דוקא הוא. אלא אורחא דמילתא נקט. דאליכ יכול לומר שלא ידע שהמלוה שלו חייב למלוה הראשון.

10 מלשון השו"ע שם משמע לכאורה, דרק אם פרע לוי את ר שנתחייב בב"ד לפרוע לראובן והלך ופרע לשמעון חייב לפרוע לראובן פעם אחת. וכאן כתב ברמ"א שאפילו אם החזיר הנפקד לבעל לפני שביד חייבוהו לתת לאשה, רק אחר שתצטעו האשה לזון — חייב לשלם לה. אולם בביאורי הגרי"א בחי"מ שם ס"ק כ', ל"ב כתב, דהעיקר כשיך שם סק"ב דאפילו לא נתחייב

באר הגולה

ג מנציחא כיז אמרו
ומחלת וכו' שם דף
ק"ז ע"ג ומחלת
הר"ל מר' יוחנן אלמנה
לכ"ג וכו' ימות דף
פ"ה ע"א.
ד משנה כתובו' סוף
דק"ז וכתב דאפסיקא
הלכתא כותי' דהניח
ועותיו על קרן הנזי שם דף ק"ט ע"א.

שאלתו. ח ג הלך בעלה ולותה ואכלה חייב לשלם. הנה: (כט) הנלוה תינע
לאשה והיא תונעת לנעלה (ל) ואם אין האשה כלן תונע לנעל (הר"ן פ"ג דייני גזירות) (לא) מיהו אם
נוחלה האשה לנעלה אין לנלוה כלום (מרדכי פרק יט נוהלין) (לב) פסקו לה הנז"ל מוזנות וזו
לאחר לפרנסה ולנזות מנכסי נעלה אם מת הנעל אין לו עליה כלום (לג) אבל אם אמרו סתם להלוות
לה אם מת הנעל אז אין לו לשלם ונפל לה ירושה ממוקם אחר נריכה היא לשלם (כן משמע מתשנצ
הרש"א הנזילה הנז"י). ד עמד אחד מדעת עצמו וזנה משלו אין הבעל חייב לשלם לו
זה"ו איבד מעותיו. הנה: (לד) ואין חילוק בין אנה לאחר שפרנסה (לה) מיהו אם היו חייבים

ביאורי הגר"א

אמרינן ג"ז ח' ארמלתא דזבין כו': (לג) אבל אם
כו'. דעיקר חיובו עליה דמוטעם זה לא הניח על קרן
נזי כמ"ש רש"י כנ"ל ועמ"ס: (לד) ואין חילוק
כו'. בירושלמי פ"ד ורפ"ג מי שהלך כו' על קרן הנזי
א"ר חגי ולא אמרו אלא האז האז אחר אינו נזנה ר' יוסי
אומר בין אז בין אחר אינו נזנה וכו' הר"י ומרדכי והנ"ל
וש"פ כיון דפלוגתא מספיקא לא מפיקין ממונא: (לה) מיהו
אם כו'. דדוקא משלו אמרינן הניח כו' ואפילו נערצ לא

נמכור' אלנו עד הזמן אמרי' ר"פ הניזקין אין מוסיפין
כו': (כט) המלוה כו'. רש"י ק"ז ב' נמתיתין ד"ה
הנן כו' וכן ש"פ: (ל) ואם אין כו'. מדר' נתן כמו
נשאלין נכסים כמ"ש חז"ם שם וזר"ן כלן ודוקא אם אין
האשה כלן אז אין לאשה נכסים אבל נלח"ה לא כמ"ש
ס"ז וכ"כ י"ש"ש שם דנל"ו שם הוא כלן לו נכסים:
(לא) מיהו כו'. הוא תמוה וענח"ה ס' פ"ו ס"ה ועמ"ס:
(לב) פסקו כו'. דעיקר שיעורו על הנעל ונדולה וזו

ברכת אליהו

למחול, הוא משום דס"ל למרדכי דלא אתברר אי הלכה כר'
נתן או לא. אבל לדידן — דאתברר דהלכה כר' נתן — אין
האשה יכולה למחול לבעלה, מאחר שהבעל משועבד למלות
שלה מדר' נתן.

(לב) דעיקר שיעבודו על הבעל. ונדולה מזו אמרינן
בכתובות צו א: ארמלתא דזבין (שדה יתומים למוזנות או
לכתובה וקבלה עליה אחריות — רש"י) אחריות איתמי.
ופירש"י: אחריות הלוקחות חוזר על היתומים שהרי עליהן
היה החוב.

(לג) דבכה"ג עיקר חיובו עליה, דמשמע זה לא הניח מעותיו
על קרן הצבי, כמ"ש רש"י בכתובות קז ב ד"ה חנן כו', פנ"ל
בסקכ"ס. ועמ"ס סקכ"ח שכתב, דהא דכתב ברמ"א: ונפל
לה ירושה ממקום אחר, לאו דוקא, רק מעשה שהיה כך
היה, ומכ"ש אם יש לה נכסים עתה בשעת הלואה דנפרע
ממנה, וכמ"ש בריש סעיף זה, דהמלות תובע לאשה.

(לד) בירושלמי דכתובות פ"ד ה"ו ורפ"ג ה"ב איתא: מי
שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרינס את אשתו הניח מעותיו
קרן הצבי א"ר חגי ולא אמרו אלא האב הא אחר אינו נזנה
ר' יוסי אומר בין אב בין אחר אינו נזנה. וז' הר"ן שם מח א
ומרדכי שם ריש פ"ג סימן רע"ג והנהגות מיימוניות בה'
אישות פ"ב ה"ט ויש"פ כיון דפלוגתא, מספיקא לא מפיקין
ממונא. [וע"ל סימן פ"ט סק"ה].

(לה) דדוקא אם פרנס משלו אמרינן הניח מעותיו על קרן
הצבי. ואפילו בערב לא אמרינן הניח מעותיו על קרן הצבי
כמ"ש בב"ב קע"ב. [צ"ל קעד ב. דשם אמרינן דערב ששלם
בעד הלואה חוזר וגובה ממנו].

המשאיל יכול לחזור בו — רש"י). וה"ה בממזרה [נ"ל
דצ"ל: כממזרה] אצלו עד חומן, והוי נכסים משועבדים,
ואמרינן ר"פ הניזקין גיטין מח ב: אין מוציאין לאכילת
פירות ולשבח קרקעות ולמוזן האשה והבנות מנכסים
משועבדין מפני תיקון העולם.

(כט) כ"כ רש"י בכתובות קז ב במתני' ד"ה חנן כו', וז"ל:
אבל אם הלואה את האשה מעות למוזנותיה על מנת שתשלם
לו תובעה והיא תובעת הבעל וישלם, עכ"ל. וכן כתבו שאר
פוסקים. [וע"ל סק"ל].

(ל) מדר' נתן כמו בשאין נכסים כמ"ש בחו"מ שם [סימן
פ"ו סעיפים א, ב, ובר"ן כאן בכתובות קז ב שכתב: כשאין
נכסים לאשה יכול המלוה לתבוע לבעל מדר' נתן. ודוקא
אם אין האשה כאן, או אין לאשה נכסים, אבל בלא"ה לא,
כמ"ש בחו"מ סעיף ב דאם יש לו במדינה זו נכסים אין
ב"ד נזקקים להוציא מזה ולתת לזה. ועמ"ש סק"י. וכ"כ
ב"ב של שלמה שם בב"ב פ"ד ס"ט דבאין הלואה שם, הוא
כאין לו נכסים, וגובים מדר' נתן. [ועיין בס"ו סק"י ובב"ש
סקכ"ג].

(לא) הוא תמוה. דמאחר שהבעל חייב למלוה משעבדא
דר' נתן, תו אין האשה יכולה למחול לבעלה. ועיין בהושן
המשפט סימן פ"ו מ"ה שפסק המחבר: אין שמעון יכול למחול
ללוי ולא להרויח לו זמן שהרי פקע השעבוד שיש לשמעון
על לוי ונשתעבד לראובן. ועמ"ש סקט"ו. ועמ"ס סקכ"ו,
שגם הוא פסק דלדידן דפסקין כר' נתן, אין האשה יכולה
למחול. וכתב שם, דהא דהביא הרמ"א בשם המרדכי דיכולה

באר הגולה

ה מוצא נסוגיא שם דף ק"ז ע"ל אבל אם מיתתה ואמרה אינה רוצה לא כל הימנו כח"ל לעיל סימן ס"ט סעיף ד'.
ו מנחתא שם וזה שפסקו פסקו.
ז שם כפי פירושו בהשגה תשנע נסוף כו' כלומר כשיצא הנזל לטעון כנגדה וכו' ובשנות המנהג ידוע שהיו נקטת חפץ.
ח מנחתא שם ואם נא וכו' נאמן וכפי פירושו שם וכ"כ הר"ף כדן כופר נזל.

לנזל ופרנסו אשתו ונכין לו ונחוצו (כל זה נהגות מרדכי דכתובות) (לו) ואם אביה עמד ופרנסו נתן עס חתנו אי"ל לשלם לו רק מזונות שלו ולא של נתן (ת"ה סימן שי"ז) (לז) לא לותה רק מכרה נכסיה ופרנסה עמנה אין לה עליו כלום ונעשה ידיה שלה (הר"ן ריש דייני גזירות).
ט ה (לח) הבעל שאמר לאשתו בשעה שהלך מלי מעשה ידיך למזונותיך ושתקה אין לה מזונות. י ו (לט) הרי שעמדה בדין ופסקו לה מזונות ומכרו ב"ד ונתנו לה או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל ואמר הנחתי לה מזונות הרי זו נשבעת (מ) ז בנקיטת חפץ שלא הניח לה ה ואם לא (מא) תבעה ולא מכרה אלא (לותה לו) שהתה עד שבא הוא ואמר הנחתי לך מזונות והיא אומרת לא הנחת אלא לזיתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסת שהניח לה ונפטר וישאר החוב עליה (מב) (אבל אין האיש נאמן לומר שנתן לה על העתיד) (הר"ן ריש אלמנה ניוזנית) ואם מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי והוא טוען ואומר מזונותיך הנחתי

ביאורי הגר"א

תשנע נסוף אלמנה היא נאמנת וז"ש ה"ז נשבעת: (מ) בנק"ח. דשבעת הנושנה נק"ח כו"ש בה"מ סימן פ"ט וש"מ ודוקא בקרקעות דנחיתו הול וה"ה כמו נשבע ונוטל ונשאל"כ במטלטלין והיא מוחזקת ה"ה כמו כל כופר הכל וז"ש ואם מכרה (המטלטלין) [מטלטלין] כו'. (מא) ואם לא תבעה כו'. זהו מש"ש ואם נא וכו' ונאמר פסקתי כו' כנ"ל ס"ה: (מב) אבל אין האיש כו'.

אחרים הכיח כו"ש נצ"כ קע"ה ז': (לו) ואם אביה כו'. עה"מ ס"ס רמ"ו: (לז) לא לותה כו'. כנ"ל ס"ה מש"ש יצאו ונעשה ידיה כו' לפי השני. (לח) הבעל כו'. ומש"ש חיישין שחל אחר לה כו' וע"כ ל"פ אלא דלא חיישין להכי אצל נדח"י אחר ל"פ. (לט) הרי שעמדה כו'. הוא מש"ש קדמו כו' שח"י לומר יצאו כו' וה"ה שח"י לומר פסקתי לה מזונות וכמ"ש בנתיבות

ברבת אליהו

נאמנת. וז"ש: הרי זו נשבעת. [וע"ל סקכ"א].
(מ) בסקכ"א כ' דהרמב"ם מפרש דהא דתנן בכתובות קה א: „תשבע בסוף“, היינו כשבא הבעל וטוען שלא מגיע לה מזונות. ולכן כתב שהיא צריכה לישבע בנקיטת חפץ, דשבעת המשנה היא בנקיטת חפץ, כמ"ש בחו"מ סימן ע"ש ס"ב ושאר מקומות. ודוקא במכרה קרקעות — דבזכותה הוא, והרי היא כמו נשבע ונוטל. משא"כ במכרה מטלטלין — דהיא מוחזקת, הרי היא כמו כל כופר הכל, ונשבעת שבועת היסת. וז"ש: ואם מכרה מטלטלין כו' נשבעת שבועת היסת שלא הניח.
(מא) זהו מש"ש בכתובות קז א: ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן, כנ"ל ס"ה, [וכמ"ש בסק"ב דאם לא תבעה ולא מכרה, והוא המוחזק, הוא נאמן בשבועת היסת כדן כופר הכל. ועמ"ש בסוף סק"ב].
(מב) כמ"ש בב"ב ח. ב דכתוך זמנו אינו נאמן לומר פרעתי — דחזקה אין אדם פורע תוך זמנו, והוא הדין הכא מאחר שעדיין לא הגיע זמן המזונות, אינו נאמן לומר שנתן לה המזונות על העתיד. וצ"ע, דהא אמרינן בכתובות קז א: חיישינן שמא צררי אתפסה.¹¹

(לו) עיין חושן משפט ס"פ רמ"ו, [שגם שם הביא הרמ"א דין זה. ועמ"ש סקכ"א בביאור דבריו. ותוכן הדברים הוא, דעבור בתו א"צ לשלם לו, כמ"ש בסקל"ד דבין אב בין אחר אינו גובה, דהניח מעותיו על קרן הצבי. וזה דוקא במזונות האשה — דפטור משום פורע חובו של חברו והוי כמברית ארי מנכסי חברו דפטור. אבל במזונות ידידה חייב, דהמפרנס את חברו סתם, אינו מפרנסו בתורת מתנה, אלא בתורת הלוואה, וחייב לשלם מה שהנהגה. ועמ"ש בחו"מ סימן רס"ד סק"ג וסימן שס"ג סקל"א].
(לז) כנ"ל ס"ה ממש בכתובות קז א: יצאו מעשה ידיה כו', לפירוש השני הנ"ל בסק"ב דאם לא לותה ופרנסה עצמה אין לה עליו כלום. [וע"ל סקמ"ז. ובסימן פ' ס"ק ל'].
(לח) במש"ש בכתובות קז א בפלוגתא דרב ושמואל, דרב אמר פוסקין מזונות לאשת איש, ושמואל אמר אין פוסקין מזונות לאשת איש. ואמרינן בטעמא דשמואל: רב זביד אמר אימר צררי אתפסה רב פפא אמר חיישינן שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך. וע"כ לא פליגי, אלא דלא חיישינן להכי שמא אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך. אבל בודאי אמר לא פליגי. ולכולי עלמא, אם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך, ולא מחתה, אין לה מזונות.
(לט) הוא מש"ש בכתובות קז א: „קדמו בידי ופסקו מה שפסקו פסקו“ — שאינו יכול לומר יצאו מעשה ידיך במזונותיך. וה"ה שאינו יכול לומר פסקתי לה מזונות. ובמ"ש בנתיבות שם קה א: „תשבע בסוף“, אלמא היא

11 הרי דבמזונות חיישינן שמא צררי אתפסה, אע"ג דהוי תוך זמנו. ואפילו למ"ד שם דלא חיישינן לצררי, היינו כל זמן שאינו בפנינו לא חיישינן, אבל אם טוען שנתן לה מ' דלא הוי כבתוך זמנו. ועיין בהגהות הרי"מ כאן מ"ש בשם הר"ן ר"פ שני דייני גזירות.

באר הגולה

ט נשבעת שבועת היסת שלא הניח. הגה: (מג) טען וחומר הים לה להוציא מעשה ידיה ממונותיה אם לותה צלל צ"ד (מד) והיה צעלת מלכא שמעשה ידיה ומספיקין לה לדברים גדולים אעפ"י שאין מספיקין לדברים קטנים טענתו טענה אצל אם פסקו לה צ"ד לריכין שיספיקו מעשה ידיה לכל דבר (הכל נטור).
דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום כ (מו) ואם עשתה והותירה הכל שלה. יב ו האשה שיצאה מכית בעלה והלכה לבית אחר אם באה מחמת טענה שהיא בשכונ' שיוציאו עליה שם רע ויכוצא בזה חייב לזונה שם אם תבעה מוונות (מו) אבל אם לא תבעה מחלה על מוונות דלשעבר. הגה: וה"ה אם היתה לה קטט עם צעלה ולא מתגר לה עמו והמניעה ממנו ולותה ממונות נריך לשלם אצל אם המניעה מוונה ח"ל לשלם (מח) דאין האיש חייב מוונות אשתו אלא כשהיה עמו (ומדכי פ"ב דיני נזירות וכ"כ הנ"י צ"ס הריטב"א) ודוקא שצעלה צעיר אצל אין צעלה צעיר אין נפקותא אם הלכה לבית אציה ואם משום ומלכות הבית (מט) אם היתה חולה פשיטא דחייב דחולה לאו צת מלכא

ט נשבעת שבועת היסת שלא הניח. הגה: (מג) טען וחומר הים לה להוציא מעשה ידיה ממונותיה אם לותה צלל צ"ד (מד) והיה צעלת מלכא שמעשה ידיה ומספיקין לה לדברים גדולים אעפ"י שאין מספיקין לדברים קטנים טענתו טענה אצל אם פסקו לה צ"ד לריכין שיספיקו מעשה ידיה לכל דבר (הכל נטור).
דחקה עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה אין לה כלום כ (מו) ואם עשתה והותירה הכל שלה. יב ו האשה שיצאה מכית בעלה והלכה לבית אחר אם באה מחמת טענה שהיא בשכונ' שיוציאו עליה שם רע ויכוצא בזה חייב לזונה שם אם תבעה מוונות (מו) אבל אם לא תבעה מחלה על מוונות דלשעבר. הגה: וה"ה אם היתה לה קטט עם צעלה ולא מתגר לה עמו והמניעה ממנו ולותה ממונות נריך לשלם אצל אם המניעה מוונה ח"ל לשלם (מח) דאין האיש חייב מוונות אשתו אלא כשהיה עמו (ומדכי פ"ב דיני נזירות וכ"כ הנ"י צ"ס הריטב"א) ודוקא שצעלה צעיר אצל אין צעלה צעיר אין נפקותא אם הלכה לבית אציה ואם משום ומלכות הבית (מט) אם היתה חולה פשיטא דחייב דחולה לאו צת מלכא

ביאורי הגר"א

נותן לה מעה כסף כ' וער"נ רפ"א: (מו) אבל אם לא כ'. מש"ש צ"ח חלומה ששהתה כ' דוקא חלומה אצל אשת איש אפילו שעה אחת לחלומה משום דאפשר למיתונא מוידה כגון מציאתה משא"כ נאשת איש דכל נכסיה לצעלה ואפי' מוכרה נכסי מלוג שלה נטונת הנאה ולא תבעה הפסידה כנ"ל סס"ח נהג"ה הרמב"ן והריטב"א ור"נ ט: (מח) דאין האיש חייב כ'. כ' הריטב"א

כונ"ש צ"ב ה' צ' דנתוך זמנו אינו נאמן ונ"ע דהא אמרי' שם חיישינן שחל נררי לתפסה: (מג) טען כ'. כ' סטית הרא"ש הנ"ל: (מד) והיא בעלת כ'. גמ' ט: (מה) הרי שלא כ'. זהו מש"ש יאלו מעשה ידיה כ': (מו) ואם עשתה כ'. כונ"ש נפרק אע"פ דכל שאינה ניוונת מעשה ידיה ונותר שלה וע"ש נפלותא דרז ור"ח נר אהנה ושם נמתניתין ס"ד צ' ואם אינו

ברכת אליהו

ועכ"פ אם אינו נותן לה מוונות כלל ולא מעה כסף, לכולי עלמא הכל שלה — מעשה ידיה והמותר. ושם במתניתין סד ב: ואם אינו נותן לה מעה כסף לצורכה מעשה ידיה שלה. וער"ן שם רפ"א שכתב: אבל אם לא נתן לה מוונותיה ועשתה ואכלה אפילו הותירה אין לבעלה עליה כלום כ' ואינה צריכה להתנות עמו בב"ד ולומר לו איני ניוונת ואיני עושה אלא כל שאין מעלה לה מוונות זכתה היא במעשה ידיה ואפילו דרך שתיהק וזו היא ששנינו אם אינו נותן לה מעה כסף לצורכה מעשה ידיה שלה, עכ"ל. [וע"ל סימן פ' ס"ק ל'].

(מו) ממש בכתובות צו א: אלמנה ששהתה שנים ושלש שנים ולא תבעה מוונות איבדה מוונות, דוקא אלמנה בעינן ששהתה שנים ושלש שנים לענין מחילה, אבל אשת איש אפילו שעה מחלה. דאלמנה משום דאפשר למיתונא מדירה כגון מציאתה אמרינן דלא מחלה בפחות משנים ושלש שנים, משא"כ באשת איש דכל נכסיה לבעלה אמרינן דמחלה תבעה אפילו שעה אחת מחלה, דדרך גשים לגלגל עם בעליהן. ואפילו מוכרה נכסי מלוג שלה כמובת הנאה ולא תבעה הפסידה, כנ"ל פס"ח בהג"ה. — הרמב"ן והריטב"א ור"ן שם.

(מח) כתב הריטב"א בכתובות קג א. דכן איתא באלה הדברים רבה על הפסוק: למען ירכו ימיכם (דברים יא, כא). [ובפנינו במדרש ליתא].

(מג) כשיפת הרא"ש הנ"ל בסק"ב, שמפרש דהא דאמרינן בכתובות קז א: ואם בא ואמר צאי כ', מיירי שמעשה ידיה מספיקים לה לדברים גדולים, ואינם מספיקים לה לדברים קטנים, ואם בא ואמר שהי' לה לדחוק עצמה ולהסתפק במעשה ידיה רשאי.

(מד) גמ' שם בכתובות קז א: איכא בינייהו קטנה וספקה. ופירשו שם בתוס' ד"ה קטנה, דמיירי דספקה לדברים גדולים ולא ספקה לדברים קטנים, ובכה"ג אמרינן שם שאם בא ואמר צאי מעשה ידיך במונותיך רשאי — דרשאי לטעון שאע"ג שאין מעשה ידיה מספיקים לדברים קטנים, היתה צריכה לדחוק ולצמצם עצמה להסתפק במעשה ידיה.

(מה) זהו מש"ש בכתובות קז א: יצאו מעשה ידיה כו'. וכפי הגירסא והפירוש ש' בסק"ב דאם לא תבעה ולא לותה אלא דחקה עצמה ועשתה ואכלה, אין לה עליו כלום.

(מו) כמ"ש בפי אעפ"י בכתובות נח ב דכל שאינה ניוונת מעשה ידיה ומותר שלה. וע"ש בפלוגתא דרב ושמואל ורב אדא בר אבהו. דרב ושמואל סברי תקנו מוונות תחת מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר, ורב אדא בר אבהו סובר תקנו מוונות תחת מותר ומעה כסף תחת מעשה ידיה. ואנן פסקינן כרב ושמואל. ומבואר שם דאם אינו נותן לה מוונות או מעה כסף אין לו מעשה ידיה או המותר.

באר הגולה

א מיתרף דר' עולה
רנה וכו' כתובו' ד'
ס"ה ע"ב.
ב טור נשם הר"ח
מרטנבורג וכו' כ' אנו
הר"ש שם נפ"ד
דכתובות.
ג מיתרף דר' חילעי
וכו' נלושה התקינו
וכו' שם דף מ"ט ע"ב
וכפירש"י שם וכו' כ'
התוספות שם.
ד מעונלז דלקמיה.
ה יסודה שם.
ה מעונלז דלקמיה
דרב תסלף שם.
ו מתקנת הגמלה
מעונלז דרב דכפיר
לרב נתן וכו'.

היא ואם אינה חולה מוכה לה ממונותיה כפי מה שצריך לשכור מי שעושה לו המלאכות קטנות
שצצית חלל אינה מתקנת משום זה ממונותיה רק ממונות מעשה ידיה אם נת מלאכה היא (כל זה צנ"י
סימן ע"ז נשם תשובת הרש"א) (ג) וצמקום שחייב לה ממונות לעפ"י שצנלה הכריז שלא ילוה
לה אדם והוא צעיר ולא תצעתו צדין ולותה חייב לשלם דלאו כל כוונתה והוא דלא ספקה צמעה
ידיה (תשובת הרש"א סימן תל"א).

עא שחייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים. ובו ד' סעיפים

א א חייב אדם לזון בניו ובנותיו עד שיהיו בני שש (א) ב אפילו יש להם נכסים
שנפלו להם מכית אבי אדם ג ומשם ואילך זנן (ב) בתקנת חכמים עד שיגדלו ד ואם
לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו ופוצרין בו ה ואם לא רצה מכריזין עליו בצבור
ואומרים פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לזון בניו והרי הוא פחות מעוף טמא שהוא
זן אפרוחיו ואין כופין אותו לזונן. י בד"א כשאינו אמוד אבל אם היה אמוד שיש לו
ממון הראוי ליתן צדקה המספקת להם מוציאים ממנו בעל כרחו משום צדקה וזנין
אותם עד שיגדלו. הגם: ודוקא לענין ממונות הננות (א) חלל לא כופין להשיא ננותיו (ד) ולעפ"י

ביאורי הגר"א

שם דכן ליתא חללה הדברים רנה: (מט) אם היתה
כו'. ע"ש ס"ב צ': (ב) ובמקום כו'. ככ"ל.
עא (א) אפילו יש כו'. הר"ש פ"ד ס"ד:
(ב) בתקנת חכמים. לריד עיון: (ג) אבל לא כו'.
ר"ל ליתן כמשי' מ"מ כו' רק שישלח ר"ל דלה כופין
וכן מנולר שם: (ד) ואע"פ כו'. שם כ"ב צ' קדושין

ברכת אליהו

כייפינן. ובשיטה מקובצת הביא בשם רש"י במהדורא קמא
על האיבעיא דגמ', וז"ל: הלכתא כותיה כלו' יש לסמוד
על דברי ר' איל' שכך התקינו. ובתוס' רי"ד שם כתב:
ת"ש דלית הלכתא כוותיה כו'. ובר"ן שם כתב: ת"ש
דלית הלכתא כוותיה כו'. וכ"כ שם המאירי. א"כ להלכה
לאחר גיל שש, אין החיוב לזונן מתקנת חכמים, וקשה
על המחבר שכתב: זנן בתקנת חכמים².
(ג) ר"ל שאין כופין אותו ליתן גדוניה, כמשי': מ"מ
לא כייפינן ליה אלא מה שירצה ליתן רק שישאנו. ר"ל
דלזה [להשיאנו] כופין. והחיוב הוא רק על עצם הדבר
להשיאנו. ואם יכול להשיג עבודה בעל — יהיה מי שיהיה
— ולא יצטרך ליתן גדוניה כלל או שיצטרך ליתן סכום
קטן של גדוניה הרשות בידו. ואין לכופו כמה גדוניה
ליתן, כי לא נתקן עישור נכסים רק לאחר מיתה, ובחיינו
הדבר תלוי בדעתו. וכן מבואר שם בהגהות מרדכי דקדושין
סימן תקנ"ו. [ועט"ס סק"ד וח"מ סק"ב וב"ש סק"ד].
(ד) בכתובות נב ב ובקדושין ל ב אמרינן — על הפסוק:
קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת

(מט) עיון בכתובות פג ב דמקשינן — אהא דתניא שגם
חולה הוא מורדת —: בשלמא למאן דאמר מתשמיש
היינו דקתני חולה אלא למ"ד ממלאכה חולה בת מלאכה
היא (בתמיה). שמע מינה דחולה אין עליה שום שעבוד
של מלאכה.
(ג) כנ"ל בסק"ד דלאו כל כמיניה להפקיע תקנת חכמים
שחייבוהו בממונות אשתו.

(א) כן כתב הרא"ש בכתובות פ"ד ס"ד¹.
(ב) צ"ע [על המחבר שכתב שאחרי גיל שש זנן בתקנת
חכמים, ולפי דברי הגמרא בכתובות מט ב אין זה מתקנת
חכמים. דאיתא התם: אמר רבי אילעא אמר ריש לקיש
משום ר"י בר חנינא באושא התקינו שיהא אדם זן את
בניו ואת בנותיו כשהן קטנים; איבעיא להו הלכתא כוותיה
או אין הלכתא כוותיה; תא שמע כי הוה אתו לקמיה דרב
יהודה אמר להו יארוד ילדה ואבגי מתא שדיא כו'. וכתב
רש"י בד"ה תא שמע, וז"ל: דלית הלכתא כוותיה אלא
מימר אמרינן ליה ואולי יכלכלם ויוזן אבל מיכף לא

דהוי דומיא דמונות האשה שהיא מתקנת חכמים. ועיין בב"ח
ובט"ז סק"ב.
ג גם ברמב"ם בה' אישות פ"ב הי"ד כתב: מכאן ואילך
מאכלין עד שיגדלו כתקנת חכמים כו'. וע"ש במ"מ ובהגהות
מימוניות אות ט. ובטור כאן השמיט: כתקנת חכמים. וע"ש
בפרישה סק"ב. וראה בהתורה והמדינה כרך ד' עמוד קל"ב
ואילך. ושם בכרך ט"ז עמוד ר' ואילך, ועמוד קל"ב ואילך.

1 ז"ל הרא"ש שם: ואפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית
אבי אדם פסק רבינו מאיר דחייב לזונם וכיון דתקנת חכמים
היא זכו בממונותיהם אפילו יש להם להתפרנס משלהן דומיא
דמונות האשה מכלל ממונות האשה דקתני ומוסיפין לה על
ממונותיה בשביל הקטן אלא דין אחד להם, עכ"ל. וזהו גם
כונת הטור שכתב: כיון דתקנת חכמים היא זכו בממונותיהם
אפילו אם יש להם להתפרנס משלהם. ור"ל כמ"ש הרא"ש

באר הגולה

ז ומנחתא דם דף מ"ה
ע"ז וכפירש"י שם.
ח מיתרל דרב חסדא
אמר מר עוקבא וכו'
סס וכפירש"י שם
וכ"כ הטור.
ט הר"ק"ש נמשכות
כלל י"ז סי' ז'
והרי"ק"ש נמשכה סי'
מ"ח.

י הרי"ק"ש שם דל"כ אפשר שנתעברה מתוך דבר היבא דאפקרא נפשה לנביא אפקרא נפשה לנביא אחריתא.

ביאורי הגר"א

שצ"ז עליה כוונת ס"ט ז' ומתפקרא נפשה כו'
אע"ג דהתם לאחרים חסורה כ"ש כאן דשום לכל ואע"ג
שהיא טוענת נרי שנתעברה מונו ה"ל כוונה נידך והל'
לומר ל"י שפטור וכונת נ"ז ז' ע"ש ואפילו
נאשתו אם אחר מותר הוא ואינו בני נאמן כוונת סיון
ל' סכ"ט וענ"ש:

למ"ד ז': (ה) וי"א כו'. עתו"ס שם ד"ה ולא
שאינו כו' וכ"כ בנורדכי סיון רכ"ה: (ו) וי"א אם
כו'. הרי"ק ע"ש שכ' קרוב לומר כו' אצל הרמב"ם פ"י
כתב אפילו חו"ד וכו' ולמ"ד לא כפינו ליה אלא מתורת
דקה ולא מחייבין ליה בצדקה כה"ג כוונת ע"ש סיון
ע"י ס"ו: (ז) אפילו הן כו'. כוונת ע"ש כו' ולא
שאינו כו': (ח) אם הוא כו'. אצל בלח"ה אע"ג שידע

ברכת אליהו

את אשתו ובניו ובנותיו ודבר אחר. א"ל רבינא לרב אשי
מאי שנא מהא דתניא מי שהלך למדינת הים ואשתו
חובעת מזונות ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין את
אשתו אבל לא בניו ובנותיו ולא דבר אחר; א"ל ולא
שאני לך בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת. ופירש"י:
יוצא מן המקום לדעת היה בידו רוצה על מזונות בניו
ובנותיו ואשתו ולא צוה גילה דעתו שאינו רוצה לזונן
כו' אבל בשתטה דיצא מן העולם שלא לדעת מסתמא
ניחא ליה שיוזנו בניו ובנותיו משלו, עכ"ל. ומדמחלקין
בין יוצא לדעת ליוצא שלא לדעת, ש"מ דיוצא שלא
לדעת — היינו בנשתטה — מפרנסין מנכסיו ובנותיו
אפילו ביתרים על שש. דאילו פחות משש, גם ביוצא
לדעת — היינו בהולך למח"י — מפרנסין, כמ"ש המחבר
בס"ב. דבפחות מבן שש יש עליו חיוב לזון בניו ובנותיו,
ואין הדבר תלוי בדעתו. וכיון דהא דהלך למח"י, דאין
זנין בניו ובנותיו, היינו ביותר משש, ואהא אמרינן דבנשתטה
מפרנסין בניו ובנותיו, הרי מוכח דבנשתטה מפרנסין בניו
ובנותיו אפילו הן יתרין על שש.

(ח) אבל בלאו הכי [אם אינו מודה שהולך ממנו] אע"ג
שירדע שבא עליה, אינו חייב לזון, דאפשר שנתעברה מאחר,
כמ"ש ביבמות ס"ט ב גבי ארוסה: מדאפקרא נפשה לגבי
ארוס אפקרא נפשה לעלמא. אע"ג דהתם לאחרים אפורה,
ולארוס אינה אסורה, ואפילו הכי אמרינן מדאפקרא נפשה
כו'. כל שכן כאן דרעה לכל שיש לומר שמא נתעברה מאחר.
ואף על גב שהיא טוענת ברי שמעוברת ממנו, הו"ל כמנה
בידך והלא אומר איני יודע שפטור, וכמ"ש בכתובות יב ב
ע"ש דבאיני יודע אם נתחייבתי, לא אמרינן דברי ושמא
ברי עדיף, ואוקי ממונא בחזקת מריה ופטור. ועיין בריב"ש
בתשובה סימן מ"א שכתב: ואעפ"י שהיא נאמנת להכשיר

בנותיהם תנו לאנשים (ירמיה כט, ו) — בשלמא בנו
בידו אלא בתו בידו הוא (בתמיה כלום יכול להרגיל לה
אנשים להשיאה — רש"י). ומתרת הגמ': הכי קאמר
להו ניתן לה מידי ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצי עליה
אינשי.

(ה) עתו"ס בכתובות מח א ד"ה ולא שאני כו', שכתבו
שם — אדין זה דמי שהלך למח"י דאין זנין בניו ובנותיו
לאחר שש — משמע דקודם שיצא לא היה משרה אותם
אבל אם היה משרה אותם גם אנו היינו זנין אותם כיון
דניחא ליה. ואמנם הרי"ק שם בתוס' חולקים על זה, אבל
הדעה הראשונה שבתוס' הפך סבירא להו. וכ"כ במרדכי
סימן רכ"ה. [בפנינו: סימן קס"ה. וע"ה סד"].

(ו) דעה זו היא בר"ן בכתובות מט ב. אולם ע"ש בר"י
[שלא החליט זה באופן ברור, רק כתב שקרוב לומר כן.
וז"ל: ולפי דרך זה] קרוב לומר דהיא דאמיד יורדין
לנכסיו במה שהוא מחויב מתורת צדקה אפילו שלא בפניו
וכי אמרינן במי שהלך למח"י אבל לא בניו ובנותיו
היינו בדלא אמיד שאין הדבר עליו חיוב גמור כו' אבל
הרמב"ם ז"ל כתב בפי' הנזכר (פ"י) במי שהלך שאין
זנין בניו הגדולים משש אפילו אמיד, עכ"ל. וטעמו של
הרמב"ם הוא דכמו דאמיד לא כפינו ליה אלא מתורת
צדקה [כמ"ש המחבר בס"א], ולא מחייבין ליה בצדקה
כה"ג — כשהלך למח"י כמ"ש בכתובות מח א. ועמ"ש
סימן ע ס"ו.³

(ז) כמ"ש בכתובות מח א: ואמר רב חסדא אמר מר
עוקבא מי שנשתטה ב"ד יורדין לנכסיו וזנין ומפרנסין

3 נראה דצ"ל: ס"ה. וכוונתו למש"ש בסקט"ו דמי שהלך
למח"י אין מחייבין ליה בצדקה.

באר הגולה

א ל' הרמז"ס פ"ג
מה"ל וכת"ס
דשיעור הכסות ל' זה
דתקן נזשנה דכתובות
דף ס"ד ע"ג היה
נזותן הימים ונז"י
אלל נזאר זמנים
ונזאר מקומות אין
הדמים עיקר אלל נותן
לה הנגדים הראויות
לה וכו'.

ב וכתב הנ"י שפרט
זה לומר לע"פ שכן

עב דין המדיר אשתו מליהנות לו. ובו סעיף אחד

א המדיר את אשתו מליהנות לו או שלא תמעות אחד מכל המינים או שנדרה
היא וקיים לה הוא עיין ב"ד בסימן רל"ח ס"ג.

עג שחייב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו. ובו ט' סעיפים

א א כסותה כיצד חייב ליתן לה בגדים הראוים לה (א) בימות הגשמים ובימות
החמה (ב) בפחות שלובשת כל אשה בעלת בית שבאותה המדינה (ג) ואם באותו
מקום אין דרך לצאת אשה לשוק עד שיהיה עליה רדיד החופה את כל גופה ב נותן
לה רדיד הפחות שבכל הרדידן (ד) (ואשה לא תרגיל עמה ללכת הרצה שאין יופי לאשה

עומדות נצית שאין יוצאות לשוק חייב ליתן לה שהרי צריכה לילך לנית האלל וכיוצא בזה.

ביאורי הגר"א

כיון שצריכה לילך לנית אציה ולנית האלל ולנית המשתה
כמ"ס נפרק המדיר חייב ליתן לה ועשה"ג ס"ק ח' וז"ל
שם ד"ח צ"ח וצ"ח וצ"ח הימים אלל נזאר מקומות ושאר
זמנים אין הדמים עיקר יש מקומות שיהיו שם הנגדים
צורך הרצה או צול הרצה אלל העיקר כו' המ"מ כמ"ס
ס"ה ב' תנא צמקוס הרים כו': (ד) ואשה לא כו' ימות
ע"ז ח' ועשה"ג שם ד"ה הנה כו' ונז"ר ספ"ח וכנשה כתיב

עג (א) בימות הגשמים כו'. שם צמקוס:
(ב) בפחות כו'. כמ"ס וכלים של כו' והוא שיעור
של עני' כמ"ס צמקוס ס"ז ח' המשיח כו' וכמ"ס ס"ח
כ"ח ס"ח וצ"ח צמקוס ד"ח עני' שבישראל כו' וכמ"ס
בס"ד: (ג) ואם באותו מקום כו'. הרמז"ס שם הלכה
י"ח וכו' צמקוס כנר כ' לנעלה שהכל לפי מנהג המקום
ולא הוצרך לפרוט זה אלל לע"פ שאלל אלל לשוק נ"מ

ברכת אליהו

מנהג המקום, ולא הוצרך לפרוט זה, אלא אע"פ שהן עומדות
בבית בלא רדיד, והרדיד אי"צ אלא לשיק, מ"מ כיון שצריכה
לילך לבית אביה ולבית האבל ולבית המשתה, כמ"ס נפרק
המדיר (בכתובות עא ב) חייב ליתן לה רדיד. ועשה"ג ס"ק
שכתב דהא דלא נקט בשו"ע השיעור של חמשים זוז, דתנן
בכתובות סד ב הנ"ל בס"ב, הוא דכתב שם הרמב"ם דזה
תלוי במנהג ומחירי המקום. וז"ל הרמב"ם שם: כד"א כמ"ס
ובאותן הימים אבל בשאר מקומות ושאר זמנים אין הדמים
עיקר יש מקומות שם הנגדים צורך הרצה או צול הרצה
אלא העיקר שסומכין עליו שמחייבין אותו ליתן לה בגדים
הראוים בימות הגשמים ובימות החמה בפחות שלובשת כל
אשה בעלת בית שבאותה מדינה. וכתב המ"מ דמקור הרמב"ם
הוא ממשי"ש סה ב בגמ': תנא במקום הרים קאי, ולכן
צריך לקנות לה מנעלים ממועד למועד, אבל בשאר המקומות
צריך לקנות לה בגדים בהתאם למנהג ותצרכות המקום.

(ד) ביממות עו ב אמרינן דלכן דרשינן עמוגי ולא עמונית,
מוציא ולא מוצאית, משום דכתב: על אשר לא קדמו אתכם

הולד, אינה נאמנת להוציא ממנו מחזקת שמעון כו' ועוד
דאפילו באשתו העומדת תחתיו ומשמשתו וילדה לו האמינה
תורה לאב לומר אינו בני וממזר הוא. כמ"ס סימן ד' ס"ח
דאב שאמר — על בן שנולד מאשתו — ממזר הוא ואינו
בני — נאמן. ועשה"ג.

(א) שם במתני' ג.

(ב) כמשי"ש בכתובות סד ב במשנה: ופלים של חמשים
זוז משנה לשנה. והוא שיעור של עניים כמשי"ש במתני' סז
א: המשיא את בתו סתם לא יפחות לה מחמשים זוז. והשיעור
שצריך לתת לבתו — במשיא סתם — הוא כשיעור הכסות
שפוסקין לאשת עני שבישראל, וכמ"ס סימן נ"ח מ"א
ועשה"ג ס"ק א, ב. ושי"ש במתני' סד ב: כד"א בעני
שבישראל אבל במכובד הכל לפי כבודו. וזה קאי גם על
כסות, וכמ"ס כ"ד: [כד"א בעני שבישראל אבל בעשיר
כל דברים הללו נותן לה לפי עשרו. ועסק"ג].

(ג) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ג הלכה י"א. וכתב ע"ז
המ"מ שכבר כתב הרמב"ם למעלה בהלכה ב' שהכל לפי

4 בב"ש סק"ח כתב שהוא א"צ שבועה. וברבי"ש הנ"ל כתב
— טעם הרב — שכיון שהתורה האמינתו כנ"ל, לכן נאמן
בטענתו ואין מוקיין אותו לשבועת היסוד. ושם בסימן מ"ב
כתב עוד טעם לפי שהמונות הם זכות העובר, ולא זכות האשה,
ואין טענת ברי של אשה מועילה לזכות הולד. וטענת הולד
אינה אלא ספק, ואין נשבעין על טענת ספק. וסיים שם: אלא
שהעיקר הוא שאין נשבע כלל שהתורה האמינתו ותו לא מיד.
ועב"ש סימן כ"ב סק"ה שג"כ נקט טעם זה שהתורה האמינתו.

בכתובות סד ב תנן: ואין נותנין לה לא חדשים בימות החמה
ולא שחיקים בימות הגשמים (חדשים קשים לה בימות החמה
לפי שהם חמים ויפים לה בימות הגשמים — רש"י) אלא נותן
לה כלים (חדשים — רש"י) של חמשים זוז בימות הגשמים

והיא מתכסה בבלאותיהן בימות החמה. והשחקים שלה. ושם
בגמ' סה ב אמרינן: מותר בלאות לאשה למה לא אמר רחבה
שמתכסה בהן בימי נידתה כדי שלא תתגנה על בעלה (בימי
טהרתה בלובשת בגדים שלבשה בימי נדוה — רש"י). ובח"מ
סק"א תמה למה השמיט המחבר הדין של מותר בלאות לאשה.
וגם השמיט המחבר הא דחדשים בימות הגשמים ושחקים בימות
החמה. וכתב בתנאות הרי"ם מפני שזה תלוי במנהג המקומות.
כמ"ס רכז בסק"ג. ואם מיי"מ המקום ללבוש בגדים אחרים
בימות הגשמים ובגדים אחרים בימות החמה, צריך הבעל ליתן
לה בגדים ראויים לכל ימות השנה, לכל עונה — בגדים
מתאימים, ולכן סתם המחבר וכתב: הראוים לה בימות הגשמים
ובימות החמה. והיות ובזמננו אין לובשין בלאות בימי נדוה,
לכן לא הביא המחבר הדין של מותר בלאות לאשה.

באר הגולה

ג ומדורי הרנו"ס שם
שנאמר כל כבודה בת
מלך פנימה ומדרש
רבה בפסוק ותאל
דינה וכתב שם שלא
יניחנה לאלה אלא
כמו פעם אחת נחודש
או כמו פעמים נחודש
לפי הלוקד וכו'.

ד שם נמשכה.
ה מהירושלמי וכן
נחוספתא.
ו ונבדקת משתמשת
במדור וכו' שם דף
ק"ג ע"א וידוע שאין
א"ל נבדקת מי שהלך למד"ה וכו' שם דף ק"ז ע"א
דמשמע שם דפניו לכ"ע יש לה תכשיט. ט משנה שם דף ס"ד ע"ג. י נלמד מנ"ש לעיל סי' ע' סעיף ג' וכ"כ הרנו"ס שם
כ נלמד ומה שאמר פרנסה בכלל מזונות.

אלא ליכא צוית ציתה (ג טור) (ה) ובכלל הכסות שהוא חייב ליתן לה כלי בית (ו) ומדור
שיושבת בו ומה הם כלי בית ד מטה מוצעת ומפץ (פי' כעין מחללת) או מחצלת
לישב עליה וכלי אכילה ושתייה כגון ה קדירה וקערה וחבית ופך ונר וכוס ובקבוק
וכיוצא בהן. ב ו המדור ששוכר לה בית של ד' אמות על ד' אמות ונתתיה
רחבה חוצה לו ויהיה לו בית הכסא חוץ ממנו. ג ה (ז) ומחייבין אותו ליתן
לה תכשיטים כגון בגדי צבעונים להקיף על ראשה ופדחתה ופוך (פירוש כחול
שחור) ושרק (פי' נמר גפנים שזנעים אותו נחריע ומעצירין אותו על פני כלות שתתאלינה
לזונות. ערוך) וכיוצא בהן. ד ט בד"א בעניי שבשיראל אבל בעשירי כל
דברים הללו נותן לה לפי עשרו. ה י (ח) אם קצרה ידו ליתן לה אפילו כעני
שבשיראל כופין אותו להוציא (ותהיה הכתובה חיוז עליו עד שיעשיר (טור) וע"ל סימן
ע' סעיף ג'). ו כ (ט) בניו ובנותיו עד בני שש חייב ליתן להם כסות וכלי

צית פחות מד' על ד' ונבדקת סוכה דף ג' סוף ע"א. ז שם ברנו"ס. ח ונבדקת מי שהלך למד"ה וכו' שם דף ק"ז ע"א
דמשמע שם דפניו לכ"ע יש לה תכשיט. ט משנה שם דף ס"ד ע"ג. י נלמד מנ"ש לעיל סי' ע' סעיף ג' וכ"כ הרנו"ס שם
כ נלמד ומה שאמר פרנסה בכלל מזונות.

ביאורי הגר"א

האיש כונס את אשתו שלא תלך לשוק שכל אשה כו' ושם
פי"ח ויכן כתיב התנונן כו' ובספרי פ' תלך ומאלה איש
נעיר אילו לא יתנה נעיר לא היה מוסתקף זה ושכח עמה
תלמד שהפרה קוראה לנגד ובש"ט אשתך כגון פוריה איתתי
כשהיא (לנוע) [לנוע] נירכתי ביתך אז נניח כשתלי
י' וכה"ל נראה ויחזק הנה כו' (ה) ובכלל כו'.

כחש"ו ומה הן כלי כו' שם נמתני': (ו) ומדור כו'.
שם ק"א ח' משתמשת במדור כו'. מ"ח: (ז) ומחייבין
כו'. עשה"ג וע"ל סימן ע' ס"ו: (ח) אם קצרה
כו'. שם ע"ז ח' דנחלקו רב ושמואל בלומר כו' הא צעני
שאיני לכופו לזון כופין אותו להוציא לדיה. מ"ח:
(ט) בניו כו'. כחש"ג צע"ז כל מי כו' ועשה"ג סי' ק' ל'

ברכת אליהו

נזכרו שם בכתובות סד ב, דתנן: נותן לה מיטה כו'.
(ו) זה לא נזכר במשנה, והרמב"ם כ"כ בה' אישות פי"ג
ה"ג. וכתב המ"מ שהמקור הוא מהא דתניא שם ק"א גבי
אלמנה: משתמשת במדור כדרך משתמשת בחיי בעלה.
(ז) עבד"ג סק"ה שכתב: מבריתא מי שהלך למדינת הים
כו' שם דף ק"ז ע"א דמשמע שם דפניו לכופו יש לה
תכשיט, עכ"ל. ור"ל דבכתובות שם יש מחלוקת — בהולך
למדינת הים — אי יחבינן לה תכשיט, ומשמע דפניו לכולי
עלמא יחבינן לה תכשיט. ועיין לעיל סימן ע' שם דאפילו
שלא בפניו — בנשחטה פוסקין לאשתו תכשיט, ורק ביוצא
למדינת הים מדעת פסקין שם בסעיף ה' דאין פוסקין לה
תכשיט דכיון דיצא לדעת ולא צוה לתת לה תכשיט גילה
דעתו שלא ניחא ליה שיתנו לה, וכיון שזה רק לזמן עד
שיבא בעלה ממדינת הים, אין נותנין לה תכשיט, שהרי אין
לה בעל שתתקשט לו, ולכשיבא הבעל תתקשט לו.

(ח) בכתובות ע"ז א דנחלקו רב ושמואל — באומר איני
זן ואיני מפרנס — אם כופין אותו להוציא, וטעמו של
שמואל — שאין כופין — הוא משום עד שכופין אותו
להוציא יכפהו לזון, הא בעניי שאין יכולין לכופו לזון,
כופין אותו להוציא לדברי הכל — מ"מ בה' אישות פי"ג ה"ה.
(ט) כחש"ג בפס"ד ז: כל מי שיש לו עליו מזונות בין
בחיינו בין אחר מותו יש לו כסות וכלי בית ומדור. ועבד"ג

בלחם ובמים (דברים כג, ה) — דרכו של איש לקדם ולא
דרכה של אשה לקדם. ומקש': ה' להם לקדם אנשים לקראת
אנשים ונשים לקראת נשים. ומתרגינן שם ע"ז א: משום
דכתיב: כל כבודה בת מלך פנימה (תהלים מה, יד), או
משום דכתיב: ויאמרו אליו איה שרה אשתך וגו' (בראשית
יח, ט). וערש"י שם ד"ה הנה באהל כו' וז"ל: דאין דרך
אשה לצאת מביתה ולכן לא היו הנשים צריכות לקדם בלחם
ובמים, עכ"ל. ומרש"י משמע דהוכחה הגמ' משרה היא מהא
דכתוב שם: הנה באהל — שדרך האשה להיות בבית ולא
בחוץ. ובב"ר פ"ח איתא על הפסוק, וכבשה (שם א, כח):
וכבשה כתיב האיש כובש את אשתו שלא תצא לשוק שכל
אשה שיוצאה לשוק סופה להכשל כו'. ושם פי"ח: ויכן כתיב
התבונן [בפנינו ליתא שתי מלים הלל] דרכה של אשה
להיות יושבת בתוך ביתה ודרכו של איש להיות יוצא לשוק
ולומד בינה מבני אדם. ובספרי פ' כי תצא על הפסוק:
ומצאה איש בעיר (שם כב, כג) איתא: אילו לא יצאה
בעיר לא היה מוסתקף בה [בפנינו: לה] [ר"ל לא היה מעלל בה
— התורה והמצוה]. ושכח עמה [בפנינו: בעיר] מלמד
שהפריצה קוראה לנגב. ובשחר טוב: אשתך כגפן פוריה
(תהלים קכח, ג) איתתי כשהיא צנועה בירכתי ביתך או
בג"ר כשתלי כו' וכן הכתוב אומר בשרה ויאמר הנה כו'.
(ה) כחש"י: ומה הן כלי בית מטה מוצעת כו'. ודברים הללו

באר הגולה

תשמיש ומדור ואינו נותן להם כפי עשרו אלא כפי צרכן בלבד. ז' כל מי שיש לו עליו מזונות בין בחייו בין אחר מותו יש לו כסות וכלי בית ומדור וכל שב"ד מוכרים למזונות מוכרים לכסות וכלי ביתו ומדורו. ח' מ' דין הכעל עם אשתו במענת הכסות והכלים ושכר המדור כדינם במענת המזונות אם אמר הוא נתתי והיא אומרת לא נתן. ט' י' מי שמשכן כסות אשתו אינה יכולה להוציא מידו בלא כלום. (וע"ל סימן ז').

ל נלמד מדין הגנות דכתיב לה ומתן מנכסי ויש להם לגזע וכסות וכו' אם ודוקא שיש להם מתנאי צ"ד וכת"ש לקמן סי' קי"ד סעיף

יג. מ' ג' ז' שם צ"ח ס"ה. נ' הרשב"א נמשכה מטעם דמלך לימא לן דלא אפקה ונדעתה וכו' ועוד משום תקנת השוק.

ביאורי הגר"א

לשם וכן צפ"ח דנ"ק האמין שחלקו כו' אלמא לחלוטין נקנה ומדברי הר"י"ף נראה שאף צע"ה אינו גובה חותן שכ' בפרק המוקדל להא מתני' א' המקדיש כו' ולמאי כתבה חלל משום דמיא לנעשה ועיין ח"ת סימן ל"ז ס' כ"ו חלל דמלך לימא לן דלא אפקה ונדעתה ועוד משום תקנת השוק דאפילו במשכנתא דגולן עשו תקנת השוק וכ"ש צע"ה באשתו. תה"א סרפ"ו:

וכתש"ש ס"ח א' וירושלמי הניחו הרא"ש (רפ"א) [רפ"א] ירושלמי תמן תניין כו' ותני עלה ומתכסן בכסותו: (י) מי שמשכן כו' ענ"ש: (ליקוט) דמלך לימא לן שאין הכעל יכול למכור ולתכסן כסות אשתו ובניו שלא מדעתה. דו"ש א' המקדיש כו' למאי טעמא כד' חנ"א צפ"ט דנ"ק דכל המקדיש אין דעתו כו' חלל שצפ"ד דכתובות ו' דלא כר"י חנ"א דקאמר ח"י"ג א"ע"ג דתקן כו' דתקן א' המעריך כו' (וא"ל) [וא"ל] כד' חנ"א לא שייכא

ברכת אליהו

נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו כו'. ומדבאי הוכחה ממשנה זו לשמואל, מוכח דטעם המשנה הוא מפני שהכסות הוא של אשתו ובניו ואינו יכול להקדישם. דאי טעמא כד' אבא — שאין דעת המקדיש על כסות אשתו ובניו — לא שייכא האי מתני' לשם. וכן צפ"ח דב"ק: האמין שחלקו כו', אלמא לחלוטין נקנה. ומדברי הר"י"ף נראה שאף צע"ה אינו גובה אותן. שכתב בפרק המקדל בב"מ קיד לחא מתני': א' המקדיש כו'. חלמאי פתבה, הרי אין דיני הקדש וערכין נהגים בזמן הזה, אלא משום דנפקא מינא לבעל חוב — שאינו גובה מכסות אשתו ובניו. ועיין חושן משפט סימן צ"ו סעיפים כה, כו. ושם מובא הדין הזה, לענין גבית בעל חוב מכסות אשתו ובניו, ומקורו מדברי הר"י"ף הג"ל, ועמ"ש. וא"כ אי אפשר לומר כאן הטעם דמאן לימא לן שאין הכעל יכול למכור ולמשכן כסות אשתו ובניו שלא מדעתה. אלא — הטעם הוא — דמאן לימא לן דלא אפקה מדעתה. ועוד משום תקנת השוק, [כדאיתא בחושן-משפט סימן שנו" ס"ב בגנב ומכר שחזור החפץ לבעלים והבעלים נותנים ללוקח דמים שנתן לגנב מפני תקנת השוק והבעלים חוזרים ועושים דין עם הגנב]. דאפילו במשכנתא דגולן עשו תקנת השוק [כדאיתא בחושן משפט שם סעיף ז, ועמ"ש] דמיא כעל באשתו. — תלודות איהם סימן רפ"ו.

סק"ל שכתב שגלמד מדין הבנות דכתב לה ומתנן מנכסי ויש להן לבוש וכסות. וכמ"ש בכתובות פה א': „הא גיונות ומתפרנסות קתני כו' הא באכילה ובשתיה והא בלבוש וביסויא", שצריך לפרנס הבנות אחר מיתתו גם בלבוש וכסות. וכן הוא בירושלמי שם פ"ב ה"א — הביאו הרא"ש רפ"ב. וז"ל הרא"ש: ירושלמי תמן תניין בנן נוקבן דיהוון ליכי מינאי יהון יתבן בביתו ומיתוני מנכסי ותני עלה ומתכסין בכסותו.

(י) עכ"ש סק"ו שהביא שהרשב"א כתב ע"ז שני טעמים: טעם אחד דמאן לימא לן דלא נתנה לו רשות למשכן. ועוד טעם דאיכא כאן תקנות השוק. ונפקא מינא מהני שני טעמים אם כבר לזה ואח"כ נתן בגדים למשכון, דאז לא שייך תקנות השוק. והטעם הראשון שייך גם בכה"ג.

ליקוט: דמאן לימא לן שאין הכעל יכול למכור ולמשכן כסות אשתו ובניו שלא מדעתה. דמיא בערכין כד' במשנה: אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו, דלמא טעמא כד' אבא כפ"ש הב"ק קב ב דכל המקדיש נכסיו אין דעתו על כסות אשתו ובניו, אבל לא שאינו יכול להקדיש כסות אשתו ובניו. אלא שבכ"פ דכתובות נד א' מ' דלא כרבי אבא, דקאמר התם: אמר רב נחמן א"ע"ג דתנן במתניתין כותיה דשמואל (דאין שמין לאלמנה בגדיה בפרעון כתובתה) כו' דתנן אחד המקדיש

סימן רפ"ח סק"ב הביא רבנו שטעם הדבר הוא שכבר זכו בניו ובנותיו בבגדים, עיי"ש. ומוכח מכאן דכסות שנתן לבניו ובנותיו נקמה להם לחלוטין. ואח"כ מצאתי שכן הוא מפורש בשו"ת הרשב"א חלק שני סימן רפ"ו — שמשם מובאים דברי רבנו כמ"ש בסוף סק"ק זה.

2 בהגות הר"י"מ צ"ח — א"ש כאן רבנו: וכן כפ"א דב"ק ס' א. ושם איתא: האמין שחלקו ובא צע"ה ונלח חלקו של אחד מהן כו'. ובמחכמה שגה בזה, שאין הדין ההוא שייך לענינו כלל. וכונת רבנו למש"ש יא ב: האמין שחלקו מה שעלתו שמין ומה שעל בניו ובנותיהן אין שמין. ובח"מ

באר הגולה

דקנלה עליה סתם
פ.

ע"ז ע"א וכמו שפירש התוס' שם. ו שם נצרייתא. ז שם ממשנה שם דף ע"א ע"ג. ח נלע"ז כ"י
הוי כאלו אמרה לעולם אבל אם פירשה דבריה ללחיה זמן דינה כדון אם אמר הוא הונס וכו' וכדמפורש בסוף הס

עז (א) **הדירה** כו'. עכ"ז מ"ש צ"ד סיון. רל"ה:
(ב) **יותר מבאן** כו'. היינו שנה ו' ימים וכן
מ"ש צס"ד יקיים ז' ימים היינו חודש ו' ימים וכן צכל
הסיון וכמ"ש תוס' וע"כ צ"ל כן דהא שמואל מוקי לתתני'

(א) קצין מ"ש ביורה דעה סימן רל"ה.
(ב) היינו שנה ושבעה ימים. דשנה אחת היא יכולה להיות בלי קישוט; ואחרי גמר השנה, היא התקשט, ותאסר בחשמיש, ותמתין שבעה ימים — כדין המזירה מתשמיש. וכן מ"ש בפניק' ר' — באומר קונם תשימשך עלי אם תלכי לבית אביך כו' יקיים ז' ימים, היינו חודש ושבעה ימים. [חודש שיכולה להיות בלי ללכת לבית אביה; ואחרי כלות החודש, היא הולכת לבית אביה, ונאסרת בחשמיש, וממתנת ז' ימים — כדין המזירה מתשמיש]. וכן בכל הפסוקים כשמזירה ותולה הנדר בחשמיש. צריכה להמתין שני זמנים:

ו' בכ"ש סק"ב כתב דהא דאמרינן דבקיטוש ותלאו בתשמיש ממנה שנה אחת היינו כשמדידה ופורט שנה אחת, משום הכי יקיים שנה אחת אבל אם פורט יותר משנה, או שהדידה סתם, יהיו כאלו פורט יותר משנה, לא נאמין אלא כשיפורט תשמיש שנה, ולדעת רבנו אינו כן, אלא אף בהדידה מפורט על יותר משנה, או בסתם שלא נתן קצבה, דהוי כאלו הדידה לצולם. צריכה להמחין שני דמונים: הזמן הראשון שנסמרת

באר הגולה

ס כדעת הרמב"ם שם
נפרק י"ג וכלוקימתא
דלניי שם דסיפא
חתן לכהנת ור'
יהודה היל וכולא פסק
כת"ק דלא מחלק בין
כהנת לישראלית.
י טור ומנואר נח"ס
לעיל סעיף ז' ונסיק
ד'
כ ג"ז שם ומנואר
נח"ס לעיל.
ל שם נמשכה.
מ כדמפרש רז חשי
שם דף ע"ג ע"א.
ג ל' הרמב"ם שם
מסירותא שם.
ס כן הוא שם
נרמז"ס.
ע מנואר נח"ס לעיל.
פ ג"ז שם וכתב ה"ה
שדגרים פשוטים הם
וכ"כ וכן הגאונים ז"ל
יכ"כ.

צ ג"ז שם וכ"כ סרי"ף נמשכה. * (ננוס הרמב"ם שיכנסו אליו וכן העתיק הטור).

ט יותר מחדש אם הוא דר עמה בעיר או (ג) יותר מרגל אם הוא דר בעיר אחרת יקיים
ז' ימים ואז יוציא ויתן כתובה. ה י נדרה היא ואמרה קונם הנאת תשמישך
עלי אם אלך לבית האבל או לבית המשתה ושמע ולא הפר יוציא מיד ויתן כתובה.
ו כ ואם הדיר הוא שאמר קונם הנאת תשמישך עלי אם תלכי יוציא לאחר ז' ימים
ויתן כתובתה לו אם טוען הדרתיה בשביל בני אדם פרוצים המצוים שם מ אם הוחזקו
שם נאמן ואם לא אינו נאמן. ז ג הדירה שלא תלך למרחץ בכרכים שבת
אחד ובכפרים ב' שבתות שלא תנעל מנעל בכפרים ג' ימים ובכרכים מעת לעת
יתר על כן ס (יתיר את נדרו או) יוציא ויתן כתובה. ח ע הדירה ואמר לה
קונם תשמישך עלי אם תלכי לבית המרחץ בכרכים יותר משבת אחת ובכפרים
יותר מב' שבתות או אם תנעלי מנעל בכפרים יותר מג' ימים ובכרכים יותר מעת
לעת ימתין ז' ימים ואח"כ יוציא ויתן כתובה. ט ט (ד) האומר לאשתו אין
רצוני שיבואו לביתי אביך אמך אחיך ואחיות' שומעין לו ותחתיה היא הולכת להם
כשיאר' להם דבר ותלך לבית אביה פעם אחת בחודש ובכל רגל ולא יכנסו הם לה
אלא אם אירע לה דבר כגון חולי או לידה. י צ וכן היא שאמרה אין רצוני * שיבואו
לביתי אביך ואמך אחיך ואחיותיך ואיני שוכנת עמכם בחצר אחד מפני שמריעין
לי ומצירין לי שומעין לה. הסה: ודוקא שרמז צ"ל שיש ממש צדציה שם מריעין לה
ונורמין קטטה צינה לנעלה חבל צללו הכי אין שומעין לה דהא המדור אינה שלה רק של נעלה
(הנניין פייג' לחיטת) ונוהגין להוסיף עמהם איש לו אשה נלמנים ותדור עמהם עד שיתנרר

ביאורי הגר"א

כופין את האד' שיכנסו לתרים נרשותו וכן נטענתה למד
מוחש"ש ק"נ ח' אם היתה טוענת כו' שכופין אותם ליתן
לה צנית חניה:

צסתם ולפ"ה תנ' ל' יום ושנה ורגל דלא כצ"ש: (ג) יותר
מרגל. כלניי ודלא כר' יהוד': (ד) האומר לאשתו
כו'. עד סוף הסיון לשון הרמב"ם ונלמד כ"ז מוחש"ש ולא
היה טוען משר' ד"ח כו' וכ"ש כה"ג וכמו"ש הרמב"ם שזין

ברכת אליהו

מאשת ישראל. ואנו לא קיי"ל כרבי יהודה, אלא כסתם
משנה דריש פרק המדיר שאין הבדל בין אשת ישראל לאשת
כהן, ולשתיהן שיעור אחד. והלכך — בדיננו — אף באשת
כהן, רק ברגל אחד יקיים, וביותר מרגל אחד יוציא ויתן
כתובה.

(ד) עד פוף הפימן לשון הרמב"ם בה' אישות פייג', ולא
כמ"ש בטור בכמה שינויים. ונלמד כל זה ממ"ש בכתובות
עא ב: המדיר את אשתו שלא תלך לבית האבל או לבית
המשתה יוציא ויתן כתובה מפני שנועל בפניה ואם היה
טוען משום דבר אחר רשאי. ובגמ' שם עב א מפרשינן:
מאי דבר אחר אמר רב יהודה אמר שמואל משום בני אדם
פרוצין שמצויין שם כו'. חזינן מכאן, דאם יש לו סבה
מספקת, יכול לאסור עליה מללכת לבית האבל או לבית
המשתה — אע"ג דצ"ו נועל בפניה דלת של שמחה או של
תנחומי אבל, ואעפ"י שבדרך כלל אשה צריכה ללכת למקומות
אלו, כמ"ש בגמרא. וכל שכן כהאי גונא — שהמדור שלו —
שיכול לומר שאינו רוצה שיבאו קרוביה לביתו. וכמ"ש
הרמב"ם שם: שאין כופין את האדם שיכנסו אחרים כרשותו.

(ג) כאביי ודלא כר' יהודה. דתנן בכתובות עא ב: המדיר
את אשתו שלא תלך לבית אביה בזמן שהוא עמה בעיר
חדש אחד יקיים שנים יוציא ויתן כתובה ובזמן שהוא בעיר
אחרת רגל אחד יקיים שלשה יוציא ויתן כתובה. ואמרינן
בגמרא: הא גופה קשיא אמרת רגל אחד יקיים הא שנים
יוציא ויתן כתובה אימא סיפא שלשה יוציא ויתן כתובה הא
שנים יקיים; אמר אביי סיפא אתיא לכהנת ורבי יהודה הוא
(דרבי יהודה סובר בריש פירקין דבכהנת צריכה להמתין
שני חדשים בהדירה מהנאה); רבה בר עולא אמר לא קשיא
כאן ברדופה (לילך לבית אביה תמיד שנים יוציא — רש"י)
כאן בשאינה רדופה (שנים יקיים — רש"י). והמחבר —
שלא חלק בין רדופה לשאינה רדופה — הוא כסתם הרמב"ם
בה' אישות פייג' ה"ב — שפוסק כתירוצו של אביי. ולפי
תירוצו של אביי אין חילוק בין רדופה לשאינה רדופה,
ובכל ענין רק רגל אחד יקיים. והא דתנן בסיפא דמתני' —
דרך בשלשה רגלים יוציא ויתן כתובה — הוא באשת כהן,
וכרבי יהודה דס"ל שם במשנה ראשונה שיש הבדל בין
אשת ישראל לאשת כהן — דאשת כהן צריכה להמתין יותר

ע"י מי נתגלגל הריב והקטטה. וא"כ האיש שאמר איני דר במבוי זה מפני שבני אדם רעים או פריצים או כותים בשכונתי ואני מתירא מהם שומעין לו. ואע"פ שלא הוחזקו בפריצות ואפילו היה המדור שלה מוציאין אותה ממנו. יב"ד וכן היא שאמרה כן אעפ"י שהוא אומר איני מקפיד עליהם שומעין לה. (א"ש הנכס אשתו או היא מקללתו עיין דינו לקמן סימן קנ"ד).

עה חילוק ארצות לענין נישואין ודיני ארץ ישראל. ובו ה' סעיפים

א א (א) ג' ארצות בא"י חלוקות זו מזו לענין נישואין יהודה ועבר הירדן והגליל ב וכל הישוב הוא ארצות כגון ארץ כנען וארץ מצרים וארץ תימן (ב) (שחלוקים בלשונם) (מהר"ם סימן קי"ז) ג שמי שהוא מארץ מהארצות ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו או תצא בלא כתובה וכלא תוספת שע"מ

ביאורי הגר"א

זן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לנאת שע"מ כן נראה ושם בתוספתא והניחו הר"ם אמר אני פלוני מיהודה נשאתי אשה ונגליל כופין אותה לנאת כלומר אע"פ שזמנו עכשיו בגליל ונגליל אין כופין אותה לנאת ר"ל אע"פ שיכול להוציאה ליהודה אבל בגליל אינו יכול להוציאה וכח"כ נהג"ה אבל אינו כו' ונכ"מ שהוא יכול להוציאה תלז בלא כתובה: (ליקוט) ודלא כהירושלמי וס"ל

עה (א) ג' ארצות כו'. עד ס"ה לשון הרמב"ם חזן מ"ש וכלל תוספתא שהיא דברי הר"ן ומדרכי ולמדו ומש"ש קי"ל ח' תנ"ה כו': (ב) שחלוקים בלשונם. עיין ח"מ: (ג) שמי כו'. בתוספתא והניחו תוספות שם והרי"ף והרא"ש וש"פ שלז ארנות לכשזין יהודה וע"ה ונגליל בל"ל זמן שהיה ביהודה ואירס אשה ביהודה או זן גליל שאירס אשה בגליל אבל

ברכת אליהו

כמה גירסות בתוספתא, והגירסא הנכונה היא כך: שלש ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן ונגליל במה דברים אמורים בזמן שהיה ביהודה ואירס אשה ביהודה או בן גליל שאירס אשה בגליל, אבל בן יהודה שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת שעל מנת כן נשאה. ושם איתא בתוספתא, והביאו הר"ן שם: אמר אני פלוני מיהודה נשאתי אשה בגליל כופין אותה לצאת. כלומר: אעפ"י שזמנו עכשיו בגליל. ובגליל אין כופין אותה לצאת. ר"ל: אע"פ שהוא מיהודה ויכול להוציאה מכרך שבגליל לעיר שביהודה, אבל בגליל אינו יכול להוציאה מכרך לעיר, ולא כל הימנו שיאמר לה כיון שאני יכול להוציאה מכרך של גליל לעיר של יהודה, כ"ש שאני יכול להוציאה מכרך של גליל לעיר שבגליל, דליתא דלמה שנתרצית (מגליל ליהודה) גתרצית, אבל לא גתרצית מכרך של גליל לעיר של גליל, וכח"כ נהג"ה: אבל אינו יכול להוציא מעיר לכרך או להיפך בגליל כו'. וסיים שם הר"ן לשון התוספתא: ובכל מקום שהוא יכול להוציאה — אם אינה רוצה לצאת — תצא שלא בכתובה.

(ליקוט): ודלא כהירושלמי כתובות פ"ג ה"י. דאיתא התם: מתני' כשהיה ביהודה ונשא אשה בגליל, בגליל ונשא אשה מיהודה. אבל אם היה מיהודה ונשא אשה מיהודה, מגליל ונשא אשה מגליל, כופין אותה לצאת; אני פלוני מיהודה ונשא אשה מיהודה כופין אותה לצאת, מגליל אין כופין אותה לצאת; אני פלוני שמגליל ונשא אשה מגליל כופין אותה לצאת, מיהודה אין כופין אותה לצאת. וכפי גירסא זו בירושלמי יש סתירה בין התוספתא

וכן מ"ש בסעיף י בטענתה ששומעין לה, למד ממש"ש א במשנה גבי אלמנה שאין היורשים מחויבים לתת לה מזונות בבית אביה, אבל אם, היתה פוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים זגין אותה בבית אביה. הרי שאם יש לה טענה המתקבלת על הדעת, שומעין לה, וכופים את היורשים לתת לה מזונות בבית אביה. ומכאן למד הריטב"א הדין המובא לעיל בסימן ע' ס"ב שאם נתנה טעם לעזיבת בעלה — שלא יכולה לדור עמו, הבעל צריך לשלם לה מזונות אע"ג שאינה עמו, מאחר שהמניעה היא ממנו ולא ממנה.

(א) עד סעיף ה' לשון הרמב"ם חזן מ"ש: וכלא תוספתא, שהוא דברי הר"ן ומדרכי בסוף כתובות. ולמדו ממש"ש קא א: תניא נמי הכי כו' גשים שאמרו חכמים יוצאת שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להן תוספתא וכ"ש מנה ומאתים. הרי דלשון, "יוצאות בלא כתובה" משמע שהפקיעו מהן כל גביות הנובעות מהכתובה, ואינן גובות כלום מבעליהן, ובגידון דידן גם כן תניא שם קי ב — שכאשר האשה צריכה ללכת אחרי בעלה ואינה רוצה — "תצא שלא בכתובה", לפיכך אין לה גם תוספתא.

(ב) עיין חלקת מחוקק סק"א, וז"ל: אעפ"י שמסתמא יהודה וגליל ועבר הירדן מדברים בלשון הקודש אפשר היה שנינו בלשונם כו'. וסיים שם, דלאו בשינוי לשון לחוד תליא, אלא תלוי גם בגדול המדינה. ובשם הריב"ש הביא, דלמלכות אחרת אין יכול לכוף אשתו, אבל באותה מלכות עצמה מוציאין.

(ג) בתוספתא דכתובות פ"ב והביאו תוס' שם קי א ד"ה שלש כו' והרי"ף והרא"ש שם פ"ג סי"ז ושי"פ. ויש שם

באר הגולה

ד סס מהמנהג
וכדמפרש בתוספתא.

כן נשאה אף ע"פ שלא פירש (ד) (אלו אינו יכול להוציא מעיר לדרך או להיפך בגליל אחד ע"פ שהתנה עמה להוציאה מגליל ליהודה) (הר"ן פ"ב דיני נזירות וכן כל כיוצא בזה) ד אבל הנשוא אשה באחת מהארצות והוא מאנשי אותה הארץ אינו יכול להוציאה לארץ אחרת אבל מוציאה ממדינה למדינה ומכפר לכפר באותם הארצות ואינו

ביאורי הגר"א

הירושלמי מושגת ונ"ל להיפך כדברי התוספתא ואין חילוק במקום הנשואין אם היה במקומו או במקומו וכן אין חילוק בין שעת הנשואין או אחר הנשואין ושמעיר לעיר ממדינה אחת לעולם יכול להוציאה: (ד) (ליקוט) אבל א"י כו'. בתוספתא שם א"י פלוני נשאתי אשה מגליל כופין אותה ללכת וגלילי אין כופין אותה ללכת ופי' הר"ן לע"פ משל יהודה יכול להוציא אפי' מעיר שנגליל לדרך של יהודה לע"פ א"י להוציאה בגליל מעיר לדרך או להיפך ומ"ש ליהודה יכול להוציאה אפי' מעיר לדרך כיון בתוספתא שאמר מתני' כו' אל כו' ונ' דקאי אכל המתני' אפי' חקופה מעיר לדרך או מדרך לעיר. ומ"ש דנגליל כו' ונ' אל מעיר לעיר ומכרך לדרך יכול להוציאה אפי' בגליל טעמו דס"ל דיכול לקבוע דירתו בעירה ולפ"ז דה"ל דיכול להוציאה

הירושלמי מושגת ונ"ל להיפך כדברי התוספתא ואין חילוק במקום הנשואין אם היה במקומו או במקומו וכן אין חילוק בין שעת הנשואין או אחר הנשואין ושמעיר לעיר ממדינה אחת לעולם יכול להוציאה: (ד) (ליקוט) אבל א"י כו'. בתוספתא שם א"י פלוני נשאתי אשה מגליל כופין אותה ללכת וגלילי אין כופין אותה ללכת ופי' הר"ן לע"פ משל יהודה יכול להוציא אפי' מעיר שנגליל לדרך של יהודה לע"פ א"י להוציאה בגליל מעיר לדרך או להיפך ומ"ש ליהודה יכול להוציאה אפי' מעיר לדרך כיון בתוספתא שאמר מתני' כו' אל כו' ונ' דקאי אכל המתני' אפי' חקופה מעיר לדרך או מדרך לעיר. ומ"ש דנגליל כו' ונ' אל מעיר לעיר ומכרך לדרך יכול להוציאה אפי' בגליל טעמו דס"ל דיכול לקבוע דירתו בעירה ולפ"ז דה"ל דיכול להוציאה

ברכת אלוהו

וכיון דיכול לקבוע דירתו בעירה, הרי — לגבי זה — הוי כאותה מדינה, שיכול להוציאה מעיר לעיר ומכרך לדרך. והו שיטת הגאונים.

אבל שיטת הרמ"ם — והביאו הרא"ש ומרדכי בסוף כתובות והגהות מייסדיות בתשו' השייכות לה' אישות סימן כ"ח — ד"ל גירסת הירושלמי הנ"ל בסק"ג, דלא פליג אתוספתא. דתוספתא איירי באירוס — שהוא מיהודה ואירס ביהודה אשה מגליל, לכן אינו יכול להוציאה למדינה אחרת, ואף שהנשואין היו במדינה אחרת — שאינם מקומו ולא מקומה — אפ"ה אינו יכול להוציאה במדינה אחרת — שלא במקום הקידושין. וביירושלמי איירי בנשא. [וצריך לגרוס בירושלמי: „בגליל" במקום „מגליל", וכן צ"ל: „ביהודה" במקום „מיהודה"]. והירושלמי מפרש למתניתין בשחי' מיהודא ונשא אשה בגליל שהנשואין היו בגליל — אינו יכול להוציאה למדינה אחרת — אפילו לארצו, כיון שהנשואין היו בגליל. אבל אם ה' מיהודא ונשא אשה ביהודה אע"פ שהיא מגליל, ואחר הנשואין הלכה לבית אביה לגליל — אפ"ה יכול להוציאה שתבא לארצו — למקום הנשואין. ואין מחלוקת בין התוספתא לירושלמי, וכך הוא פירוש התוספתא: „בראי כומא שהיה מיהודה ואירס אשה ביהודה" — שכיון שהאירוסין היו ביהודה אע"פ שהנשואין היו בגליל אינו יכול להוציאה למדינה אחרת, אע"פ שיהודא אינה מקומה. ופירש הפוזר שאף לגליל — שהוא מקומה — אינו להוציאה בעל כרחו, כיון שהאירוסין היו במקומו — ביהודה. וזה שלא כדברי הר"ן הנ"ל — דס"ל דיכול לקבוע דירתו בעירה בעל כרחו. ומ"ש בתוספתא: „אבל בן יהודא שאירס אשה בגליל כיסין אותה לצאת", ד"ל שקידשה בגליל, יכול להוציאה ליהודא — שהוא מקומו. והתוספתא הנ"ל מיירי שלא היו

לירושלמי. דבתוספתא איתא, דכאשר הם משני מקומות — כגון הוא מיהודה והיא מגליל — כופין אותה לצאת, וכאשר הם שניהם ממקום אחד, אין כופין אותה לצאת. וביירושלמי איתא להיפך. ונקטינן בתוספתא ודלא בירושלמי. ומ"ל דגירסת הירושלמי משוכשת, וצ"ל להיפך כדברי התוספתא. ואין חילוק במקום הנשואין אם היה במקומו או במקומה. ואף אם הנשואין היו במקומה, כופין אותה לצאת לארצו. וכן אין חילוק בין שעת הנשואין או אחר הנשואין, ושמעיר לעיר. אחת במדינה אחת לעולם יכול להוציאה. (והוא הדין שיכול להוציאה באותה מדינה מכרך לדרך. וע"ל סק"ד).

(ד) (ליקוט): איתא בתוספתא דכתובות פ"ב: אני פלוני נשאתי אשה מגליל כופין אותה לצאת ובגליל אין כופין אותה לצאת. ופירש הר"ן בסוף כתובות, דמ"ש בתוספתא: ובגליל אין כופין אותה לצאת, הכי פירושו: אע"פ שאם הוא מיהודא יכול להוציאה אפילו מעיר שבגליל לדרך של יהודא, אע"פ אינו יכול להוציאה בגליל מעיר לדרך או להיפך מכרך לעיר. ומ"ש הר"ן דליהודא יכול להוציאה אפילו מעיר לדרך, כיון בתוספתא שאמר: מתני' כו' אבל בן יהודא שאירס אשה בגליל כופין אותה לצאת. ומשמע דקאי אבל המתני' — אפילו אפ"ה אפ"ה דתני: אבל לא מעיר לדרך ולא מכרך לעיר, ועל זה קאמר שבן יהודא שאירס אשה בגליל, כופין אותה לצאת מגליל ליהודה אפילו מעיר לדרך או מכרך לעיר. ומ"ש הר"ן, דבגליל אינו יכול להוציאה מעיר לדרך או להיפך, ומשמע אבל מעיר לעיר ומכרך לדרך יכול להוציאה אפילו בגליל, טעמו דס"ל דיכול לקבוע דירתו בעירה, ולפי זה הוא הדין דיכול להוציאה מעיר לעיר ומכרך לדרך, דהא באותה מדינה יכול להוציאה מעיר לעיר ומכרך לדרך.

ביאורי הגר"א

אין כופין לעזוב ונדינתו ונסיפת דמתני' חלל נזותו
הארץ ונזילין מעיר לעיר ומכרד לכרך לע"ג נשח
נזקונו לילך לנזקונו כיון שנקומותיהם נזדוה-תחת
חלל הם הם נזירות שנים שנין אין מוילין כמ"ש
חלל לא מכרד לעיר כו' וזהו דברי התוספתא דר"ה
זמן כו' ר"ל ששאה נזקונו חלל בן יהודה שאירם
כו' וקאי חללה מתני' בין דרישא שהיה מוגיל שכוין
אותו ללכת לנזקונו בין נסיפת שהם שניהם ויהודה
נשאה מגיל כופין אותו ללכת מוגיל חפ' מכרד לעיר
או להיפך ור"ש בהג"ה וי"ל דאם כו' וזה נכללו כל
החילוקים שכתב דרש"ש שם וכנ"ל והירושלמי חפ' ר"ת
שהוא פי' למתני' שחפ' דמתני' מייירי שהל"ש והל"ש
אין ונתקום אחד ומ"ש מתני' מייירי מיהודה ונשא
אשה מוגיל ר"ל שהיה מוגיל חלל הנשואין היה נזירה
כמ"ש בתוספתא וכנ"ל חלל הם היה מיהודה ונשא אשה
מיהודה זהו פי' לסיפא דמתני' חלל נזותו הארץ ונזילין
כו' ופי' ר"ת נכון יותר חפ' הר"י דלפי' הר"י נר"ך

אין ניהודה חלל נענר הירדן ור"ש שעי"מ כן נשאה
ע"ד קדושין הראשונים כו' והניחו הטור וט"ס נטור
ו"ל כמ"ש דר"י סק"ל חפ' לא נשא ניהודה והטור
לא הביא דברי הר"י חלל נפי' התוספתא שהיה עיקר
לדעת הגאונים חלל נפי' הירושלמי לא הביאו כלל ולכן
כתב דברי הר"י נחך דברי הרמב"ם חלל נזותו הרמב"ם
חולק ע"ז שהרי כתב ונשא אשה נזרת כו' חפ' שיש
לדחוק שלא נשאה נזירותה וי"י דבריו אינן מוכיחין
כן. ולר"ת שיהא אחרת וחולק על כל הגאונים והפוסקים
שנתינים ייפוי נזעל והוא נותן ייפוי יותר לנשא ונפי'
מתני' ותוספתא וירושלמי הכל לענין כפיה את האיש
ונגרס בתוספתא וירושלמי אותו ומפרש ג"כ למתני' חפ' אין
האיש והל"ש מתקום אחד שלא כדברי הרמב"ם והגאונים
שחפ' שם ונתקום אחד כמ"ש בתוספתא נד"ל חפ' כו'
חלל ר"ת חפ' דה"ק דר"ל זמן כו' דמתני' מייירי
שנשאה נזקונו ולכן אין כופין אותו דרישא דמתני'
שם נשתי מדינות אפילו מעיר לעיר ומכרד לכרך

ברכת אליהו

שנשאה במקומה, ולכן אין כופין אותו ברישא דמתני'
שהם משתי מדינות אפילו מעיר לעיר ומכרד לכרך —
שאינן כופין אותו לעזוב מדינתו. ובסיפא דמתני', אבל
באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרד לכרך, אע"ג
שנשאה במקומה יכולין לכופו לילך למקומה, כיון שנקומותיהם
כמדינה אחת. אבל אם הם בעיירות שאינם שוים אין
מוציאין, כמ"ש: אבל לא מכרד לעיר כו'. וזהו דברי
התוספתא: בריא בזמן כו' — ר"ל שנשאה במקומה —
או אין האשה יכולה לכופו לבעלה לילך למקומה. ומ"ש
בתוספתא: אבל בן יהודה שאירם כו' — וקאי אבולה
מתני' בין ברישא — שהיא מגיל שכוין אותו לצאת
למקומה, בין בסיפא — שהם שניהם מיהודה ונשאה
בגליל כופין אותו לצאת מגליל אפילו מכרד לעיר או
להיפך. ור"ש בהג"ה: וי"ל דאם כו', וזה נכללו כל
החילוקים שכתב ברא"ש שם וכנ"ל. והירושלמי — מפרש
ר"ת — שהוא פירוש למתני' — שמפרש דמתני' מייירי
שהואש והאשה אינם במקום אחד. ומ"ש: "מתני' כשהיה
מיהודה ונשא אשה מגליל", ר"ל שהיא מגליל, אבל
הנשואין הי' ביהודה, כמ"ש בתוספתא, וכנ"ל שאם הנשואין
היו ביהודה, אי' לכופו לצאת משם, דמחויב' לגור במקום
הנשואין — אף שהוא מקומו ולא מקומה. ומ"ש בירושלמי:
"אבל אם היה מיהודה ונשא אשה מיהודה כו' כופין אותו
לצאת" — זהו פירוש לסיפא דמתני' אבל באותה הארץ
מוציאין כו'. דתנן בסיפא, שמוציאין מעיר לעיר ומכרד
לכרך כו'. וע"ז קאמר בירושלמי, שאם האיש והאשה
מקום אחד ביהודה, אע"ג שנשאה במקומה, כופין אותו
לצאת מעיר לעיר ומכרד לכרך. במצא דלשונת ר"ת, הדין
הוא כך: אם הנשואין היו במדינתו, אין כופין אותו
לצאת ממקומו. אם הנשואין היו במדינה, כופין אותו
לצאת למקומה. אם היו שניהם ממדינה אחת — אף
דהנשואין היו במקום הבעל — כופין אותו לילך למקומה
— מעיר לעיר ומכרד לכרך, אבל לא מעיר לעיר, לכרך או
מכרד לעיר. ואם הנשואין היו במקום שאינו מקומו ולא

הנשואין בגליל, ואפילו אם הנשואין לא היו ביהודה אלא
בעבר-הירדן, אפ"ה יכול להוציאה ליהודה. ור"ש בתוספתא:
"שעל מנת בן נשאה", הכי פירושו: שנשאה על דעת
קדושין הראשונים, וכיון בדשעת קידושין הראשונים היה
גר ביהודה, הוי כאילו התנה עמה שתלך אחריו ליהודה —
אף שהנשואין היו במדינה אחרת. ולכן קתני בתוספתא:
"שע"מ כן נשא ה'", ולא קתני: "שע"מ כן קדש ה" —
להשמיענו רבותא, דאפילו אם הנשואין היו במדינה אחרת,
כופין אותה לצאת לארצו — דהיינו המקום שהיה גר בו בשעת
אירוסין, ואם בשעת אירוסין היה גר ביהודה כופה אותה
לצאת ליהודה כמ"ש. והטור הביא שיטה זו — שהיא
שיטת ה"ר מאיר. מרסנובורק. אלא שיש מ"ס במזר שכתוב
שם: "אפילו לא נשאה בגליל", וצ"ל — כמ"ש ברי"מ
סק"א —: "אפילו לא נשא ביהודה", והטור לא הביא
דברי הר"ם אלא בפירוש התוספתא — שהיא עיקר ודעת
הגאונים. אבל בפירוש הירושלמי לא הביאו כלל, ולכן
כתב דברי הר"ם בתוך דברי הרמב"ם. אבל באמת הרמב"ם
חולק על זה. שהרי הרמב"ם בה' אישות פ"ג הי"ז כתב:
"ונשא אשה בארץ אחרת כופין אותה ויוצאה עמו לארצו",
ומשמע שאפילו אם נשא אותה בגליל, כופין אותה להוציאה
לארצו. וזה שלא כדברי הרמ"ם, דס"ל — לפי הירושלמי
— שאם הנשואין היו בגליל — בארצו, אינו יכול להוציאה
משם. אף שיש לדחוק שכוננת הרמב"ם — שלא נשאה
במדינתה, רק שנשאה במדינה אחרת שאינה לא מקומו
ולא מקומה, מפל מקום דבריו אינו מוכיחין כן.
ולר"ת שיטה אחרת, וחולק על כל הגאונים והפוסקים
שנותנים ייפוי לבעל, והוא נותן ייפוי יותר לאשה. מפרש
מתני' ותוספתא וירושלמי הכל לענין כפיה איש. וגרס
בתוספתא וירושלמי: "אותו", ומפרש ג"כ למתני' שאין
האיש והאשה במקום אחד, שלא כדברי הרמב"ם והגאונים.
שמפרשים שהם במקום אחד — כמ"ש בתוספתא: בריא
בזמן שהיה מיתודה ואירס אשה ביהודה. אבל רבנו תם
מפרש דהכי קאמר: בריא בזמן כו' — דמתני' מייירי

באר הגולה

ה כדמפרש טעמא
 שם צנח"ע ע"כ דנכרך
 שכיחי כל מילי.
 ו שם כדמפרש ר' יוסי
 נר חנינא מנין שישנית
 כרכים קסא שנאמר
 ויבטרו כלל האנשים
 המתנדבים לשבת בירושלים.

יכול להוציאה ממדינה ה לכפר ו ומכפר למדינה. הגה: (ד') וי"א דאם היו שניהם מארץ אחת ונשאה נארך אחרת היא יכולה לכופ אותו לילך עונה לארצה אפילו מכפר למדינה או להיפך (טור בשם ר"ת) אבל אם שניהם מארץ אחת ונשאה נארתה הארץ אין אחד מהם כופה לשני להוציאו ומדינה לכפר או להיפך אבל ממדינה למדינה או מכפר לכפר האשה יכולה להכריחו שילך עמה למקומה הואיל והם שוים (ג"ז שם) (ה) היה דר עונה צעירו ולא מתדר שם ונסע עמה לעירה דרך מקרה ולא מתדר ליה יכול לחזור ולהוציאה (ריב"ש סימן מ"ח) (ו) יש אומרים אם לא

ביאורי הגר"א

נכפית האיש מיירי ונפ' דיפה כח האשה וגרם נתוספתה אין כופין אותו ומייבז התוספתא והירושלמי דלא פליגי אבל הרי"ף והרמב"ם והרמב"ן והרשב"א והריב"ש והר"ן וכל הנאונים חולקים על ר"ת וכתבו דהירושלמי משוּבַּת וצ"ל כמ"ש נתוספתא וכן חולקים עליו כולם מה שטותן לאשה ייפוי כח אלא מפ' דעל כפית האשה מיירי ושיטה אחרת לר"מ וע"ש גר"א: (ה) היה דר כו'. אחר שכבר נתרצתה צעת הנשואין לעונן מולדתה שאין הולכין אלא אחר שעת הנשואין וכמ"ש נתוספתא הנ"ל: (ו) וי"א אם כו'. ומש"ש שם ס"ז ג' חמר כו' וערש"י שם ד"ה חמר כו' ודוקא ונשום רוצה כו' אבל בלא"ה הרווחה עדיפה לה ואפי' היא אומרת שאינה רוצה צטלה דעתה דאליכ' למה לא חמירין שם דנשאלה את פיה ועי' תוס'

להגיה בירושלמי ונשא אשה בגליל וכן כולם צני"ת ועוד דלדברי הר"מ התוספתא והירושלמי מחולקין צני"ת המתני' אבל מ"מ גם דברי ר"ת ז"ע כיון שהירושלמי לא חידש כלום אלא מפ' למתני' ונחי אבל בן כו' הא גם זה הוא סיפא דמתני' אבל נארתה הארץ כו' ולא הול"ל אלא מתני' שאין מונקום אחד וז"ע. וכתב ודוקא נכפית האיש אבל נכפית האשה אין כופין אותה אם נשאה נמוקמה אפי' נארתה ומדינה מכרך לכרך ומעיר לעיר דיפה כחה כנ"ל וכ"ש הוא דאפי' נשאה נמוקמה כופין אותו לנארת למקומה וכ"ש נשאה נמוקמה והכלל דנמוקם הנשואין כופין אחד לחבירו רק נמדינה אחת מעיר לעיר ומכרך לכרך לעולם צריך לילך למקומה: (ד*) וי"א כו'. כפי' ר"ת הנזילה הראשית שם דמתני'

ברכת אליהו

פליגי, כמ"ש בס"ק הקודם. אבל הר"ף והרמב"ם בה' אישות פ"ג ה"ז והרמב"ן והרשב"א והריב"ש בסימן קע"ז והר"ן וכל הנאונים חולקים על ר"ת. וב' דגירסת הירושלמי משוּבַּת, וצ"ל כמ"ש בוספתא. וכן חולקים עליו כולם על מה שנותן לאשה ייפוי כח יותר מלא"ה. אלא מפרשים דעל כפית האשה מיירי. ושיטה אחרת לר"מ מרוטנבורק. וע"ש ברא"ש. [וכ' שיטת הר"מ מרוטנבורק בס"ק הקודם, עי"ש].

(ה) אחר שכבר נתרצתה בעת הנשואין לעונן מולדתה, לכן אף שהיה דר אחר כך דרך מקרה בעירה, ולא איתדו ליה, יכול להוציאה משם. שאין חולכין אלא אחר שעת הנשואין, וכמ"ש בתוספתא הנ"ל בסק"ג. [ועב"ש סק"ח].

(ו) ממש בכתובות סב ב: חמר ונעשה גמל מאי (לענין חיוב עונה). וערש"י שם ד"ה חמר כו', וז"ל: נישאת לו כשהוא חמר מהו ליעשות גמל שלא ברשות הרווחה עדיפא לה שיתעשר או עונה עדיפא לה. ומסקנא הוא אם בדרך כלל אשה מעדיפה שיתעשר או שמעדיפה יותר עונה. ופשיטין: רוצה אשה בקב ותפלות (להיות בעלה עמה — רש"י) מעשרה קבין (להתעשר — רש"י) ופרישות.

ודוקא משום, "רוצה אשה בקב ותפלות מעשרה קבין ופרישות", אמרינן שמעדיפה יותר עונה מהרווחה, אבל בלא"ה הרווחה עדיפא לה. ואפילו היא אומרת שאינה רוצה, במלה דעתה. דאליכ' למה לא אמרינן שם דנשאלה את פיה אם הרווחה ניהא לה או עונה עדיפא לה. אלא ע"כ מוכח מאכן דהדבר תלוי בדרך כלל מה יותר נוח

מקומה, כופה אותו לילך לארצה — אפילו מעיר לכרך או מכרך לעיר. ופירוש ר"ת נכון יותר מפירוש הר"מ. דלפירוש הר"מ צריך להגיה בירושלמי: "ונשאה אשה בגליל" (במקום: מגליל) וכן כולם בכי"ת, כנ"ל. ועוד דלדברי הר"מ, התוספתא והירושלמי מחולקין בפירוש המתני', דהתוספתא מפרשת המתני' — באירוסין, והירושלמי מפרש המתני' — בנישואין.

אבל מכל מקום גם דברי ר"ת צ"ע, כיון שהירושלמי לא חידש כלום, אלא מפרש למתני', מאי קאמר: אבל בן כו', הא גם זה הוא סיפא דמתני', דתנן: אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרך לכרך, ולא הול"ל אלא "מתני' שאינן ממקום אחד, וצ"ע. וכתב ר"ת ודוקא בכפית האיש אבל בכפית האשה אין כופין אותה אם נשאה נמוקמה אפילו באותה מדינה מכרך לכרך ומעיר לעיר, דיפה כחה כנ"ל. וכ"ש הוא דאפילו נשאה נמוקמה כופין אותו לנארת למקומה, וכ"ש נשאה נמוקמה. והכלל הוא דבמקום הנשואין כופין אחד לחבירו שיגורו במקום הנשואין. רק במדינה אחת — מעיר לעיר ומכרך לכרך — לעולם צריך לילך למקומה. ואפילו אם הנשואין היו במקום הבעל, עם כל זה יכולה לכופ אותו לילך למקומה מעיר לעיר ומכרך לכרך.¹

(ד') כפירוש ר"ת — הביאה הרא"ש בכתובות פ"ג סי"ז — דמתני' בכפית האיש מיירי. ומפרש דיפה כח האשה. וגרם בתוספתא דכתובות פ"ב — הנ"ל בסק"ג ובסק"ד בליקוט — אין כופין אותו. ומיישב התוספתא והירושלמי דלא

דהאיש יכול לילך לראות אוהביו, משא"כ באשה כל כבודה בת מלך פנימה.

1 וטעמו של ר"ת — דיפה כח האשה מכח האיש — הוא משום שעולה עמו ואינה יורדת עמו, ודרכו לחזור אחרי אבידתו. ועוד

באר הגולה

ז סס נמשכה.
ח סס וכרז"ג
וכדמפרס טעמא סס
מפני שהגנה היפה
נזקק ופירש"י נזקק
לחלוקה לני שגל
מנוה רע ומתוך כך
חללים נאים עליו
והרמז"ס סס פי'
נענין אחר.
ט מהתוספתא והגיהה הרי"ף סס.

יוכל להחיות ולפרנס עמו כופין אשתו שתלך עמו למקום שירצה (ת"ה סימן תי"ו) ויש חולקין
(צ"י וכן משמע ברי"ט סימן פ"ה) (ז) וי שהול ונתינה אחת ויש לו סס אשה ונשא אחרת
במדינה אחרת צריכה לילך עמו לעירו דודאי נשאה לשב לנתינו (צ"י נסס הרש"ץ) (ועיין לקמן
סימן קנ"ד סעיף ט') עוד מדינים אלו.
ב ז כשמוציאה ממדינה למדינה ומכפר
לכפר באותה הארץ אינו יכול להוציאה מנהו יפה לנוה הרע ה (ה) ולא מרע ליפה
(ט) וכן לא יוציאנה ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם ובכל מקום מוציאין
ממקום שרובו כותים למקום שרובו ישראל. הגה: (י) ואינו יכול להוציאה ממקום שהמושל
טוב למקום שהמושל רע (הגהות מיימוני פ"ג דאישות) (יא) כל מקום שיכול להוציאה ממוקומה

ביאורי הגר"א

סס ד"ה רוצה לנהרותה עפי' אפי' נגד עונה עדיף. סס:
(ז) מי שהוא כו'. כמיל בתוספתא ועיי' ח"ט: (י)
(ח) ולא מרע כו'. כרש"ג דלא כרי"ף: (ט) וכן

ברכת אליהו

ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עכו"ם*.
(י) דהוי כמו לנוה הרע. — הגהות מימוניות שם בה'
אישות פ"ג הי"ז, וז"ל: ר"ת היה אומר פעמים שאין מוציא
אפילו מעיר לעיר ומכרך לכרך דבנה הכרך אין המושל
כ"כ צורר כמו באותו כרך והוי כמנוה היפה לנוה הרעה. —
מספר ההכמה, עכ"ל. [ועיי' מ סק"ג וב"ש סק"ב].
(יא) כמ"ש במתני' בכתובות קי א: "שליש ארצות לנשואין"
כו', ולא אמרו: לארוסין. ובתוספתא הג"ל בסק"ג איתא:
שעל מנת כן נשאה. ש"מ דרך אחר שנשאה יכול להוציאה
למקומו. — ריב"ש סימן קע"ז ע"ש. וכתב שם דהא דפתח
בתוספתא בלשון אירוסין דתנני: "ואירס", לאשמעינן
דאעפ"י שאירס אותה אינו יכול להוציאה למקומו עד אחר
נישואין. ועוד דאי נקט נשא בגליל הוה אפשר לומר שאינו
מקומה אלא עבר הירדן אבל באירס בגליל מסתמא מקום
הארוסין מקומה הוא ואפ"ה כופין אותה לצאת ממקומה
אל מקומו אמנם אחר נשואין. ודקדק שם גם מלשון הרמב"ם
שכתב בה' אישות פ"ג הי"ז: וגשא אשה בארץ אחרת
כו' שצ"מ כן נשאה, ש"מ דרך אחר שנשאה יכול להוציאה.

לה, ולא מתחשבים במה שהיא אומרת עכ"ש יו מה שניתא
לה יותר, וכמ"ש רש"י — הג"ל — דבשלא ברשותה איירי.
ועתה"ם שם ד"ה רוצה שכתבו דבהרואה ספי כגון בעבודת
המלך אפילו נגד עונה עדיף. וא"כ הואיל ואורחא דמילתא
דבשביל הרווחה דעבודת המלך מוחלת על העונה —
דצערא דגופא הוא, כל שכן דאורחא דמילתא היא דבשביל
דוחק וחוסר מזונות ופרנסה במקום זה, היא בדרך כלל
מוחלת על המצאם במקום זה, ומסכימה על יציאתו למקום
שירצה, ואין האשה יכולה לומר דאין רצונה למחול, דמצי
למימר אדעתא דסתמא דמילתא נשאתיה, שם בתרומת הרשן
סימן רט"ו, [ולא כמו שצוין בטעות בדפוס השו"ע: סימן
תי"ז].

(ז) פנ"ל בתוספתא שכי' בסק"ג, דכל אשה צריכה לילך
למדינת בעלה, וכיון שיש לו אשה במדינה ההיא, ודאי
נשאה לשוב לביתו. ועיי' ח"ט וב"ש*.

(ח) ברש"ב דלא כרי"ף*.

(ט) תוספתא דכתובות פ"ב — הביאה הרי"ף שם בסוף
כתובות, וז"ל: מוציאין מעיר שרובה עכו"ם לעיר שרובה

ששנה רש"ב ז"ל במשנתנו אינו מוסכם דהרי"ף ז"ל כתב
בסוף פרק גט פשוט (ב"ב קע"א) דהדין כללא לאו דוקא וכן
נואה דעת הרמב"ם ז"ל דבהרבה מקומות מספרו פסק דלא
כרש"ב ז"ל ומה שפסק בדיון זה כרש"ב לאו משום כללא
הוא אלא מפני ששמואל שקיל וטרי אליבא וכתבתי הרא"ש
ז"ל כו' עכ"ל. וברא"ש בכתובות פ"ג סי"ז כתב: רב אלפס ז"ל
לא הביא מילתא דרש"ב אומר לפי שסובר שאין הלכה כרש"ב
כו'. ובהגהות הגר"ם שם אות א' כתב: חידוש נפלא שברב
אלפס שלפנינו דפוס אמשטרדם איתא במשנה שבר"ר רשב"ג
אף לא מנוה הרעה לנוה היפה מפני שהנהה היפה בודק, עכ"ל.
ועיין לעיל סימן ס"ו ס"ק כב, ששם הביא רבנו דברי רש"י,
בנוגע לכלל: הלכה כרש"ב במשנתנו.

* גם בבאה"ג סק"ס כתב: מהתוספתא דהביאה הרי"ף שם. וצ"ב
מה הוסיף רבנו על דברי באה"ג. וז"א ר"ל שרבנו ציין התוספתא
גם על מ"ש המחבר: ובכל מקום וכו'. כלומר: שגם דין זה
שמוציאין ממקום שרובו כותים למקום שרובו ישראל — הוא
בתוספתא. וגם להגיש, שאף הרי"ף — הסובר שא"י להוציאה
מנהו רע לנוה יפה, כמ"ש רבנו שנתה בסק"ח — הביא תוספתא זו
שמוציאין מעיר שרובה עכו"ם לעיר שרובה ישראל. וע"ל הערה 4.

2 בח"מ סק"י הקשה למה העתיק הרמ"א תשובה זו, הא כבר
נפסק לעיל דכל אשה צריכה לילך למקום בעלה. ואם הכוונה
היא, שאפילו לר"ת — וס"ל דהבעל צריך לילך אחר האשה —
מודה בבחי"ג דהיא צריכה לילך אחריו, מנא ליה הא. הלא
הרשב"ץ (בעל תשובה זו) כתב דין זה אליבא דהש"ר פוסקים,
ולא אליבא דר"ת. ובב"ש סק"י כתב שהרמ"א הכריע כן מסבבה
עצמו, דבכ"ה גם ר"ת מודה שהיא צריכה ללכת אחריו, "כי
כחודאי אין סברא שישב הוא עמה ואשתו הראשונה תשב גלמודה".

3 תנן בכתובות ק' ב: מוציאין מנהו הרעה לנוה היפה אבל
לא מנהו היפה לנוה הרעה. רש"ב ז"ל אומר אף לא מנהו רעה
לנוה יפה מפני שהנהה יפה בודק. והרמב"ם בפירושו המשניות
ובה' אישות פ"ג הי"ח פסק כרש"ב. ובמ"מ שם וכאן בב"ה
כתבו שהרמב"ם פסק כרש"ב משום דק"ל כל מקום ששה
רש"ב במשנתנו הלכה כמותו. ומ"ש רבנו: "דלא כרי"ף",
לפינו כרי"ף בכתובות שם לא כתב בדיון זה כלום. ועיין
בנסת הגדולה כאן בהגהות כ"י אות א' שכתב על דברי הב"י:
תמהני על הרב המחבר ז"ל שחבר מדבריו דפסק זה מוסכם
וזה אינו. שהרי בדיון זה פסק הרי"ף כת"ק. גם כלל זה דכל מקום

באר הגולה

י' משנה גס.
כ' גס גמורא.
ל' גס גמורא וכתב
ה"ה שחול' כפי
התוספתא.
מ' כן הוא גמורא
עם מנול' עז' ושינה
לכתוב הטוב עתקוס
היפה לפרש שחול'
ידוע שחול' צדק דלי
לחול' הכי אפילו בלוי
לחול' מוילין כלעיל
וגמורא לחול' היפה ומפרש גס דתנא לה לידי וכו'.
לדעתיה משח"כ נכסי מלוג דלא היה לשלוח נכס' יד נקדן שחרי לחול' לו נכס' אלא פירות.

היינו לאחר שכנסה ונשאה חלל קודם נישואין לא יוכל להוציאה ונריך לכנסה נמוקמה חס' לא
התנה בפירוש עם האשה (יב) חלל חס' התנה עם אמה לחול' כלום הוא (ריב"ש סי' קע"ז) מיהו
חס' יש חתוללות וטעמים לדבריו האשה לריכה לילך אחריו (תשובת מיימוני לנשים סי' ק"ה).
ג' בד"א מח"ל לח"ל או מא"י לא"י אבל מח"ל לא"י כופין (יג) אותה לעלות
נ' אפילו מנוה יפה לנוה הרע (יד) ואפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו
כותים ואין מוציאין מא"י לח"ל ואפילו מנוה הרע מ' לנוה הטוב ואפילו ממקום
שרובו כותים למקום שרובו ישראל. ד' נ' אמר האיש לעלות לא"י והיא אינה
רוצה תצא בלא כתובה. ה' גס: (טו) חלל נכסי מלוג שלה ונל"כ הקיימים נוטלת
(טז) ואם אינם קיימים חס' הוא הפסידן גל"כ מ' ח"כ לשלם וכו"ו נריך לשלם ואם נגנזו או נאצזו
וגמורא לחול' היפה ומפרש גס דתנא לה לידי וכו'.
לדעתיה משח"כ נכסי מלוג דלא היה לשלוח נכס' יד נקדן שחרי לחול' לו נכס' אלא פירות.

ביאורי הגר"א

וזתוספתא הכ"ל שעי"מ כן נשאה. ריב"ש סי' קע"ז ע"ש:
(יב) אבל אם כו' ע"ל סי' כ"א נהג"ה ודוקא כו'
ועי' בתשובת מיימוני סי' כ"ה: (יג) ואפילו ממקום
כו' ואפילו ממקום כו' שנתוספתא הכ"ל חסיים מוילין
מער שרוב כו' וא"כ מותי' דקתני הכל כו' קלי נמי
אכה"נ וכי"מ גמורא דקאמר גס ת"ר לעולם ידור כו':

(יד) אותה ל"ג: (טו) אבל כו' דנחיתנהו לעולם
יש לה כמ"ש ק"ל ח' זין נמחלת זין נשניה זין
נחילוניות ואפ"י ניוולת מנחם גס רע: (טז) ואם
אינם כו' גס דמותה ללילוניות גס וכ"כ הרא"ש גס
וכתב נמרדכי גס דלמחלת חין דמותה דגס עקרתנהו
לנשואין וכן לשניי' דגס מנחם דענזו איסורא קנסו לשניהם

ברכת אליהו

(יד) שבתוספתא הנ"ל בסק"ט מסיים: מוציאין מעיר שרובה
עכו"ם לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר
שרובה עכו"ם. וא"כ מתני' דקתני: הכל מעלין לא"י ואין
הכל מוציאין, קאי נמי אבה"ג. וכ"מ בגמ' דקאמר שם ת"ר
לעולם ידור כו'.
(טו) דבאיתנהו — לנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל — לעולם
יש לה, כמ"ש בכתובות קא א ביו בממאנת בין כשניה בין
באילוניות ואפילו כיוצאת משום שם רע, אמרינן התם:
נוטלת מה שלפניה ויוצאת.
(טז) שיש לדמותה לאילוניות שם. דאמרינן בכתובות קא א
באילוניות בדליתנהו: נכסי מלוג דברשותה קיימי אית לה
נכסי צאן ברזל דלא ברשותה קיימי לית לה. כ"כ במרדכי
בסוף כתובות בשם הר"מ. וכ"כ הרא"ש שם פ"ג סי"ח.
וכתב במרדכי שם, דלממאנת אין לדמותה [דבממאנת
אמרינן שם בגמ', דאינה נוטלת לא נכסי מלוג ולא נכסי
צאן ברזל]. דשם עקרתניהו לנשואין לגמרי, וכאילו לא
היתה אשתו מעולם, והר"ל כאילו לא קיבל עליו אחריות

וסיים שם: „וסברא הוא שהרי עדיין לא נתחייב לה בכתובה
ולא בתנאי כתובה ואם חלתה בדרך אינו חייב לרפאותה
ולא לפדותה אם נשבת ולא לקברה אם מתה ולמה תלך
אחריו וכל הדרכים בחזקת סכנה.”
(יב) ע"ל סימן נ"א בהג"ה, שכתב: ודוקא בדברים כאלו
שביד האב לקיים אבל אם פוסק על בנו שיעשה איות דבר
כגון לילך אחריה למקום אחר אינו נקנה באמירה דאין זה
תלוי באב רק בבן, עכ"ל. ועמש"ש סק"ג. והר"ה כאן מה
שהתנה עם אמה לאו כלום הוא. ועיין בתשובת מיימוני
השייכות להלכות אישות סימן כ"ח. ושם הביא הרבה ראיות,
שאין האב יכול להתנות על דבר שיעשה הבן. וכתב שם
שאם יש אמתלאות וטעמים למה אינו רוצה לכתוס במקומה,
האשה צריכה ללכת אחריו, כמ"ש כאן בהג"ה.
(יג) ** אותה לא גרסינן דהא כופין גם אותו לעלות מחול'
לא", וכמבואר בסעיף ד': אמרה היא לעלות והוא אינו
רוצה יוציא ויתן כתובה. [ובח"מ סקט"ז ובב"ש סק"ד הביאו
שברמב"ם ובטור לא גרסי אותה. ועס"ק י"ז].

דקתני שם: הכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין, קאי נמי אבה"ג
שמעלין לא"י אפילו ממקום שרובו ישראל למקום שרובו עכו"ם.
ואין הכל מוציאין אפילו ממקום שרובו עכו"ם למקום שרובו
ישראל. דכא דאמרינן שם בגמ', דהא דקתני הכל מעלין כו',
קאי אדקמיה — אפילו מנוה היפה לנוה הרע, הו"ה גמ' דקאמר שם: ת"ר
אבה"ג — שמעלין לא"י אפילו ממקום שרובו ישראל למקום
שרובו עכו"ם. ואין מוציאין מא"י לחול' אפילו ממקום שרובו
עכו"ם למקום שרובו ישראל. וכ"מ בגמ' דקאמר שם: ת"ר
לעולם ידור אדם בא"י אפילו בעיר שרובה נכרים ואל ידור
בחול' ואפילו בעיר שרובה ישראל. ומדמביאה הגמ' ברייתא זו
בסוגיא — דהנה בענין מעלין לא"י כו', ש"מ דקאי גם לענין
דיון זה — שמעלין לא"י ואין מוציאין — שמעלת א"י שקולה
יותר ממעלת רובה ישראל.

*** יש בדפוסים שלחן ערוך שהחליפו בדברי רבנו, והביאו בביאורי
הגר"א בסק"ג מ"ש בסק"ד, ובסק"ד הביאו מ"ש בסק"ג.
וכפי שכתבנו לעיל, הוא הגכון.

4 דברי רבנו צ"ב. ונראה כוונתו, דבכתובות קי ב תנן: מוציאין
מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה. ועל
זה אומרת התוספתא: מוציאין מעיר שרובה עכו"ם לעיר
שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עכו"ם.
כלומר: שמקום שרובו ישראל נקרא תמיד נוה יפה לגבי מקום
שרובו עכו"ם. והיינו, דהא דקתני בתוספתא: מוציאין כו'
ר"ל שמוציאין מעיר שרובה עכו"ם לעיר שרובה ישראל — אפילו
אם הוא מנוה יפה לנוה רעה. ואין מוציאין מעיר שרובה ישראל
לעיר שרובה עכו"ם — אפילו מנוה רעה לנוה יפה. וא"כ מתני'

באר הגולה

ע שם נחמה.
פ ה"ר שלמה בן הר"ר
בן נחמה.

נ"מ לית לה ונ"מ צריך לשלם (במירכבי סוף כתובות צ"ס מוה"ר"ם) והא' דכתובה ח"ן לה דווקא
שנאמר נא"מ חזק הוא חזר לסוף כמה שנים להתיישב נא"מ צריך לשלם לה או לירושלם ח"ף
הכתובה (נ"מ ס'). ע אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה יוציא אותה בכתובה וה"ה
לכל מקום מא"י לירושלים שהכל מעלין לא"י ואין הכל מוציאין משם הכל מעלין
לירושלים ואין הכל מוציאין משם. ה (י"ז) פ יש מי שאומר דהא דכופין
לעלות לא"י היינו בדאיפוש' בלא סכנה הילכך מסוף המערכה עד נוא' אמון אין כופין

ביאורי הגר"א

דכ"י לא קבל אחריות משא"כ במורדת שתקנו להקל על בגות ישראל
ס' ע"ז ס"ג. נה"ה דינא דנתינתא וס' קט"ז ס"ה
וס"ג ונ"מ: (י"ז) יש מי כו'. (ליקוט) הלא"ה אפילו
זמן הזה כופין ב"ן איש ב"ן אשה טור. והר"מ כתב
דנא"מ ח"ן כופין חלל את האשה וכנ"ס נתינתא ח"ן
רוצה לעלות לא"י והיא אינה רוצה לעלות כופין אותה
לעלות היא רוצה לעלות והיא אינה רוצה ח"ן כופין

כנ"ס ע"י ותוס' ס' ד"ה אילנות כו' וע"י רח"ש
פ"ה ס' ל"ה ונכסי מלוג הם יסין כו' חלל נכסי ח"ן
נרול כל כו' והקשה הר"מ שזה איפכא נתינתא באילנות
ולאילנות יש לדמותה כנ"ל ותיירך דנ"מ מירי שהולח
שלל כד"ן כנ"ל נתינתא וכ"כ רש"י שם ודינא דנתינתא
מירי נגנבו או נאכדו כנ"ס ע"י והא' דלא תירלו נתינתא
כן באילנות כה"ג דל"ה אירי ואירי ל"ל דלדעתא

ברכת אליהו

עליו אחריות. משא"כ במורדת שתקנו להקל על בגות ישראל
שלא תצאנה לתרבות רעה, ותקנו לכל הפחות, דשקלה
נצ"ב — כאילו היה מוציאה מדעתו ולא מחמת מרדה.
וכן פאן — כשאינה רוצה לעלות עמו — דינה במורדת
שאם נגנבו או נאכדו צריך לשלם נצ"ב, ואין צריך
לשלם נכסי מלוג. ואם הוציא שלא כד"ן, א"צ לשלם
נצ"ב וצריך לשלם נכסי מלוג. וע"ל סימן ע"ז פ"ג בהנ"ה
דינא דנתינתא במורדת, שאם אינו ראויין למלאכתו,
וכ"כ אם נגנבו או נאכדו צריך לשלם נצ"ב, וא"צ לשלם
נכסי מלוג. וע"ן סימן קמ"ז פ"א לענין חייבי לאוין, שאם
נגנב או נאכד, א"צ לשלם נצ"ב, וצריך לשלם נכסי מלוג.
וע"ש פ"ג שאילנות יש לה דין כמו בחייבי לאוין. וצ"ע פ.

מעולם. וכן לא דמי ולשניה [דאמרינן שם בגמ' דנכסי
צאן ברזל יש לה, ונכסי מלוג אין לה]. דשם משום
דעברו איסורא קנסו לשניהם, כמ"ש: וקנסו רבנן לדירה
בדידה ולדידה בדידה. ותוס' שם ד"ה אילנות כו',
שכתבו דהא דאמרינן באילנות — שצריך לשלם לה
נכסי מלוג — היינו כשאכל שלא כד"ן, דאילו כשאכל
כד"ן, אין לו לשלם פירות שאכל. וערא"ש שם פ"ה פליה
— שכתב דינא דנתינתא לענין מורדת — וז"ל: ונכסי
מלוג אם ישנן בעין כו' שקלה להו אבל כלי לגמרי לא
מיחייב בעל לשלומי אבל נכסי צאן ברזל כל שישנו בעין
מהן אפילו כלו הרבה שקלה להו כו' אבל אינו ראויין
להשתמש מעין מלאכתו הראשונה חייב לשלם כל דמיהן
כל שכן אם נגנבו או נאנסו משום דברשותה קיימי כדתנן
(יבמות סו א) אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו,
עכ"ל. והקשה הר"מ [שם במדרכין] שזהו איפכא כמ"ש
באילנות, ולאילנות יש לדמותה כנ"ל. [דבאילנות
אמרינן דנכסי מלוג חייב ונכסי צאן ברזל פטור, ובמורדת
אמרינן איפכא, דנכסי צאן ברזל חייב ונכסי מלוג פטור].
ותירך דנ"מ דאילנות מירי שהוציא שלא כד"ן כנ"ל
בתוס', וכ"כ רש"י שם בד"ה איפכא, וז"ל: שלא היה
לו לבלות וללבוש. ודינא דנתינתא מירי נגנבו או
נאכדו כמ"ש, הלכך נכסי מלוג דליתנהו באחריות לא
מיחייב לשלם, אבל נכסי צ"ב דמיחייב באחריות משלם.
והא דלא תירצו בגמ' כן באילנות כה"ג גוונא, [דשם
אמרינן דנ"מ פטור ונכסי צ"ב חייב. ומקשינן אי אילנות
איפכא מיבעיא ליה, ולא משני דמירי נגנבו או נאכדו],
דאי הכי אירי ואירי לית לה — דגם נצ"ב א"צ לשלם —
דאדעתא דהכי — שיגרשנה משום אילנות — לא קיבל

(י"ז) (ליקוט:) הלא"ה [אם אין סכנה] אפילו בזמן הזה
כופין בין איש בין אשה. — כ"כ המור. והביא שם שהר"מ
כתב בדוח"י אין כופין אלא את האשה, וכמ"ש בתוספתא
דכתובות פ"ב, בגוסה הכ"י: הוא רוצה לעלות לא"י והיא
אינה רוצה לעלות כופין אותה לעלות, היא רוצה לעלות,
והוא אינו רוצה אין כופין אותה לעלות, היא רוצה לעלות
לירושלים והוא אינו רוצה לעלות לירושלים אין כופין
אותה, הוא רוצה והיא אינה רוצה לעלות לירושלים כופין
אותה לעלות. ובמ"מ פ"ג מהלכות אישות ה"כ שכתב
לשניהם. וע"ן כתב הר"מ דתוספתא אירי כה"ה, והביאו
הרא"ש ומירכבי והג"מ ונתינתא סוף כתובות. ומהו הוכיח דכא
האיש יפה מבנה — דכופין אותה לעלות, ואין כופין אותה
לעלות. והטעם נ"ל דאין מצוה על האשה עתה לדור' בא"י,
דמשום מצוה הנחונות שם דוקא האיש מצוה עליו לפרוה
לקיים משא"כ בזמן בחי"מ פ.

גם אשה מצוה לדור' בא"י, מחמת המצות התלויות במקדש —
בגון קרבותו והקהל — שגם אשה חייבת בהן, משא"כ בזמן הזה.
ואח"כ ראוי בספר פרשת המלך פ"ג מהלכות אישות ה"כ שכתב
מעין דברינו אלה, ועפ"י ביאר דברי רבנו הג"ל. וע"ש
שהאר"ך בזה, והעלה בסיום דבריו: ומדינא דדברינו להרמ"מ

5 בספר — פסקי—הגר"א כתב דכותנו רבנו — שכתב, וצ"ע
— היינו דהא דינא הוא נגד המושל כמ"ש בחי"מ סק"ט, ע"ש.
6 מ"ש רבנו דאין מצוה על האשה עתה לדור' בא"י וכי' משא"כ
בזמן בית המקדש צ"ב. ומקודם השכתי שם רבנו, משא"כ בזמן
בית המקדש, הוא מפני שבזמן שבת המקדש היה קיים, היתה

באר הגולה

א מוטעה כתובות
דף ס"א ע"ג.
ב שאלו לסל מלכה
והס גרידוס ומעוננים
ולין פורשין חס אלל
לובלן ושתין ויושנים
נתיסס טור וכ"כ
הרמז"ס ריש פ"ד
מה"ל.

לעלות ומנוא אמן ולמעלה כופין לעלות דרך יבשה וגם דרך ים בימות החמה
אם אין שם לסמים.

עו חיוב עונה. ובו י"ג סעיפים

א עונתה כיצד כל איש חייב בעונה כפי כחו וכפי מלאכתו ב והטילים עונתם
בכל לילה. ב ג הפועלים אם היתה מלאכתם בעיר פעמים בשבת ואם היתה

ג שם משנה וכדמפרש ר' יוסי נר חנינא נגמרת שם דף ס"ג ע"א ותינא כותיה שם נגרייתא.

ביאורי הגר"א

וזהו עליו לטרוח לקיים ונש"כ צומן צית המוקדש.
ע"י תוס' שם ד"ה הוא כו' אלל הרמ"ז והג"ח וסג"ח
ומרדכי חולקין וכתבו דנש"כ כופין לזונה אלל לא
לזונה ע"פ הירושלמי שם אלל הרמז"ס ס"ל דלף צוה"כ
כופין שניהם וכמ"ש צו"ד נס"י רס"ו ספ"ד אלל נס'
הרמז"ס דתוס' הג"ל אין חולק דלן לך דנר כו'
והכל לפי הענין:

לזונה ולעלות היא רוצה לעלות לירושלים והוא חייב לזונה
לעלות לירושלים אין כופין לזונה והוא רוצה והוא חייב
לזונה לעלות לירושלים כופין לזונה לעלות ונמתני' וגמ'
למריק דכופין לשניהם ומו"ש הר"מ דתוספתא חייבי
צוה"כ והג"ח הרמ"ז ומרדכי וסג"ח וזהו הוכיח
דכה הליש יפה תכנה והטעם כ"ל דלן מזה על האשה
עתה לדור צל"י דתוס' מזה הנהוגות שם דוקא הליש

ברכת אליהו

הרמב"ם בה' עבדים פ"ח ה"ט: עבד שאמר לעלות לאר"י
כופין את רבו לעלות עמו כו' ודין זה בכל זמן אפילו
בוה"ז שהארץ ביד עכו"ם, עכ"ל. וכן נפסק שם ביו"ד כדעת
הרמב"ם. וראיית הרמב"ם היא, ממש"ש בגמ': ת"ר לעולם
ידור אדם בא"י אפילו בעיר שרובה נכרים כו'. והיינו
בוה"ז, דאילו בזמן הבית לא היתה עיר באר"י שרובה
נכרים. וזה דלא כשיטת רבי' חיים שבתוס' הג"ל. אבל
כפ"ה הראשונה דתוס' הנ"ל — דאינו נוהג בזמן הזה
דאיכא סכנת דרכים — אין חולק, דאין לך דבר העומד בגד
פיקוח נפש. והכל לפי הענין.

עתי"ש בכתובות קי ב ד"ה הוא כו', שכתבו: אינו נוהג
בוה"ז דאיכא סכנת דרכים והי' אומר רבי' חיים דעכשיו
אינו מצוה לדור באר"י כי יש כמה מצות התלויות בארץ
וכמה עונשים דאין אנו יכולין לזוהר בהם ולעמוד עליהם,
עכ"ל. אבל הרא"ש והג"ח והג"מ ומרדכי בסוף כתובות חולקין,
וכתבו דבוה"ז כופין אותה אבל לא אותו עפ"י הירושלמי
שם, דאיכא חתם: הוא רוצה לעלות לא"י והיא אינה רוצה
כופין אותה. היא רוצה והוא אינו רוצה אין כופין אותו
לעלות. אבל הרמב"ם ס"ל דאף בוה"ז כופין שניהם, וכמ"ש
ביו"ד בס' רפ"ו סעיף פ"ד, וכמ"ש ס"ק קס"א. דבכתובות שם
אמרין: הכל מעלין לאתווי מאי לאתווי עבדים, וכתב

בבאר הטעם דבזמן שבה"מ קיים אף האשה כופה את הבעל
לעלות אינם מחזירים כ"כ ועוד צ"ת רב".

אשר על כן נראה בביאור דברי הבנו, עפ"י מ"ש בהרבה פוסקים
— דעכשיו אינו מצוה לזוהר בא"י, כי יש כמה מצות
הכיבוש והשיבה הן לכשעצמם מצוה — מחמת קדושת ארץ
ישראל, או שהשיבה בא"י היא רק הכשר-מצוה לקיים המצות
התלויות בארץ.

והנה במהרי"ט ח"ב חיו"ד סימן כ"ח הביא דברי רבינו חיים
בתוס' בכתובות קי ב ד"ה הוא — המובא בדברי רבנו הללן —
שכתב: דעכשיו אינו מצוה לדור בא"י, כי יש כמה מצות
התלויות בארץ, וכמה עונשין דאין אנו יכולים לזוהר בהם
ולעמוד עליהם. וכתב ע"ז המהרי"ט שאינם מוכרי התוספות,
הגהות תלמידי היא, ולא דסמכא היא כלל. ואחת מראיותיו היא
כמ"ש, וז"ל ועיקר הטעם משום קדושת אר"י ומצות ישיבתה
הוא אפילו בוה"ז בהרבה כמ"ש הרמב"ן ז"ל בספר המצות
מקרא דזירשתם אותה וישבתם בה ומית' עובדא דספרי עד
ישיבת אר"י שקלה כנגד כל המצות ואי משום קיום המצות
התלויות בה אשה מאי עבדיה במצות אלו שתהא כופה את
האיש לעלות תרי אמרו בס"ק דקידושין לענין כבוד אב ואם
איש יש סיפק בידו לעשות אשה אין סיפק בידה לעשות ממנו
שרשת אחרים עליה וכ"ש לשאר מצות וכ"ש מצות התלויות
בארץ דכל מה שקנה אשה קנה בעלה ואיתו הוא דמחייב

במצות התלויות בקרקע ולא היא ולמה תכופ את בעלה לעלות
לארץ ישראל וכו' עכ"ל.
ועפ"י דברי מהרי"ט אלו, מבוארים היטב דברי רבנו. שרבנו
סובר בדעת הר"מ, שבזמן שביית המקדש היה קיים, מצות
הישיבה באר"י — מלבד היותה הכשר-מצוה לקיים המצוות
התלויות בארץ — הנה כשלעצמה מצוה, מחמת קדושת ומעלת
אר"י. וסובר הר"מ שאחד אנשים ואחד נשים מחויבים במצוה
זו (וכדעת הרבה מן הפוסקים, שאף שנשים אין דרכן לכבוש
ולא נטלו חלק בארץ, מ"מ מצות ישיבת אר"י חלה עליהן), ולכן
בזמן שביית המקדש היה קיים, גם האשה היתה יכולה לכופ את
בעלה לעלות לאר"י. משא"כ בוה"ז — סובר רבנו בדעת הר"מ,
וכדעת הרבה פוסקים — שאין הישיבה לכשעצמה מצוה, אלא
היא הכשר-מצוה גרידא לקיום המצוות התלויות בארץ. וע"ז
כתב רבינו שבהכשר מצוה זו אין האשה מצוה, כי רק האיש
מצוה עליו לטרוח לקיים — לעלות לאר"י — ולהביא עצמו ליד
חיוב לקיום המצוות התלויות בארץ. משא"כ אשה — שרשות
אחרים עליה ומשועבדת לבעלה — אינה מצוה לטרוח לקיים
מצוות — כשהו פוגע בשעבודיה כלפי בעלה.
ועיין בבית הלוי סוף ח"ב סי' שכתב בדעת הר"מ להיפוך
מדברינו הג"ל. ועיין גם בשו"ת בית יצחק חלק האע"ז ח"א
ס"ה אות ד'. אולם בדעת רבנו בשו"ת הר"מ נראה כמו שכתבנו.
וראה בקובץ פס"ד של בתה"ד הרבניים בישראל כרך ה' עמוד
20 ואילך, ויש עוד להאריך בזה, ואכ"מ.

באר הגולה

ד שם נמשכה.
ה וימרח דרבי יוסף
וכו' שם דס"ב ע"ג.
ו טור נשם הרמ"ה.
ז ומשמעות וימרח
דרב המנוול וכו'
נרכות דכ"ד ע"ה.
ח וימרח דרבי"ל
יננות דף ס"ג.
ט נמצא שם נמשכה
שלא נרשם הפועלים ויזאם
שלא נרשם שנת אחת.
י מהל דפסא אצ"י
לרבה דר ר"ג שם.
כ כרן אלף דר הלכה
לומר ונתני' ר"ה היל
אלל חכמים אומרים
וכו' שם הרמב"ם שם
וכ"כ הטור והרא"ש
לעת שהיה רגיל לנא.

מלאכתם בעיר אחרת פעם אחת בשבת (א) (וי"א דאם חיון לנין כל לילה נציתם עונתן
לח' יום) (טור ותוספות נשם ר"י ד"ר ברך) ד החמרים פעם אחת בשבת הגמלים אחת
לשלישים יום המלחים אחת לששה חדשים ת"ח עונתם פעם אחת בשבת ודרך
ה ת"ח לשמש ממתן מלילי שבת ללילי שבת. ג ו (ב) בד"א במי שגופו בריא
ויכול לקיים העונה הקצובה לו אבל מי שאינו בריא אינו חייב אלא לפי מה שאומדין
אותו שיכול לקיים. ד ז כל אדם חייב לפקוד את אשתו בליל טבילתה
ה ובשעה שהוא יוצא לדרך. ה ט יש לאשה לעכב על בעלה שלא יצא לסחורה
אלא למקום קרוב שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ברשותה (ג) (ואפילו אם נותנת
לו רשות חיון לו להתאחר אלף חדש נתון וחדש נציתו) (טור והרא"ש) ו וכן יש לה למונעו
לצאת ממלאכה שעונתה קרובה למלאכה שעונתה רחוקה כגון חמר שבקש להעשות
גמל או גמל להעשות מלח כ ות"ח יוצאין לת"ת שלא ברשות נשותיהם כ' וג' שנים
וכן מייל שנעשה ת"ח אין אשתו יכולה לעכב (ד) (ואם נותנת לו רשות ת"ח יכול לילך
נכל מה שתתן לו רשות) (טור נשם הרא"ש ד). ז ה האשה שהרשי' את בעלה אחר
שנשא' שימנע עונתה ה"ו מותר (ה) בד"א שקיים מצות פריה ורביה אבל אם לא

נשם הרמ"ה ונשמו וכתב ה"ה דאפי"ו שהניחו שם נגמרה ונעשה דרב רחומי נה נפשים הם מפני שלא נא לעת שהיה רגיל לנא.
ל (נ"ז) שם נפס"ז ונת"ה נגמרה נרשם כמה דנצי שם סוף דף ס"ה.

ביאורי הגר"א

נותנת כו'. עי' תוס' שם ד"ה אלף אורחא כו' וד"ח
כו' אלל הרא"ש שם נשם הרא"ש תירץ דנתי' לא
חשו לאורחא דמלתא ומיהו כתב דוקא בתורתו אומנתו
וכ"כ בטור: (ה) בד"א כו'. ונתני' פ"ו דיננות

עו (א) וי"א כו'. עי' תוס' שם ד"ה והתניא כו'
והרא"ש וטור כתבו כר"י נ"ג: (ב) בד"א כו'.
כתש"ש כגון מפקדי כו' וה"ה לכל כיוצא: (ג) ואפילו
אם כו'. שם וכתב להקל כיון דלינה אלף תשום אורחא
דמלתא הרא"ש אלל הרמ"ה פסק כר' יוחנן: (ד) ואם

ברכת אליהו

כאן ושנים בביתו, שנאמר חדש יהיו בלבנון שנים חדשים
בביתו (מלכים-א ה, כח) וכתב שם הרא"ש בפ"ה סכ"ט:
ולי נראה כיון דלית כאן אלא אורחא דמילתא והיא קא יתבי
רשותא עבדינן להקל כרב. (ו) בהג"ה חדש בחוץ וחוש
בביתו. אבל הרמ"ה פסק כר' יוחנן לחדש כאן ושנים
בביתו. והרא"ש שם הביא את דבריו, וכתב דטעמו, דמסתברא
כרבי יוחנן דגמר מבנין בית המקדש.

(ד) בסק"ג כ' דברי הגמ' בכתובות סב א, שאפילו אם היא
נותנת לו רשות, אין לו להתאחר יותר מחדש. ועתו"פ שם
ד"ה אלא אורחא כו', וז"ל: ואיך והיא יצא ר' עקיבא וכל
הנהו דלקמן וי"ל דהתם בלא פתוי היו שמחות שהיו בעליהן
הולכין ללמוד תורה ולהיות תלמידי חכמים ואדרבה אדעתא
דהכי נשאו שילכו ללמוד תורה כו' עכ"ל. ולפי דברי התוס',
כשנותנת לו רשות מחמת פתוי, אין חילוק בין ת"ח לשאר
אנשים, וגם ת"ח אין לו להתאחר יותר מחדש חוץ לביתו.
אבל הרא"ש שם פ"ה סכ"ט בשם הראב"ד תירץ — על
קושי התוס' הנ"ל — דכת"ה לא חשו לאורחא דמילתא.
ומיהו כתב דוקא כתורתו אומנתו. וכ"כ בטור. [ועבה"מ
סק"י ובב"ש סק"א].

(ה) מתני' פ"ו דיננות פא ב: לא יבטל אדם מפריה ורביה
אלא אם כן יש לו בנים כו' זכר ונקבה. [ומצות פריה ורביה

(א) עתו"פ בכתובות סב א ד"ה והתניא כו', שכתבו כן
בשם ר"י ב"ר ברך. וכתבו שם: אבל ר"י לא פירש אלא
שתי מידות שתיים בשבת ואחת בשבת. והרמב"ם בה' אישות
פ"ד ה"א סובר כשיטת הר"י שיש בפועלים רק שתי מידות.
ולכן המחבר לא הביא את שיטת הר"י ב"ר ברך. והרא"ש
שם פ"ה סכ"ט וטור כתבו כר"י ב"ר ברך. וזוהי שיטת הר"א
שהביא בהג"ה. [ועמ"ש באו"ח סימן ר"מ סק"ג].

(ב) במ"ש בכתובות סב א — אהא דתנן שם סא ב: הטיילין
בכל יום — מאי טיילין כו' כגון מפנקי דמערבא. ופירש"י
כד"ה מפנקי: בני אר"י מעונגים במאכל ומשתה לכך הם
בריאים ובעלי כח לתשמיש, עכ"ל. הרי שלכן הטיילין
עונתם בכל יום, מפני שהם בריאים ובעלי כח. והוא לכל
כיוצא בשאר העונות, שהעונה נקבעת — לפי המלאכה —
במי שגופו בריא ויכול לקיים העונה הקצובה לו בהתאם
למלאכתו.

(ג) תנן בכתובות סא ב: התלמידים יוצאין לתלמוד תורה
שלא ברשות ל' יום הפועלים שבת אחת. ואמרינן שם
בגמרא: ברשות כמה? ומשיבה הגמ': כמה דבעי. ואומרת
הגמ': אורחא דמילתא כמה? (דרך ארץ שלא ישא עליו
חטא ואפילו הוא יכול לפתותה שתתן לו רשות — רש"י).
אמר רב חדש כאן וחדש בבית כו' ורבי יוחנן אמר חדש

באר הגולה

מ נ"ז סס נפ"ד
וכרנא עינות דק"ס
ע"ל וכו' הרי"ף סס
(ש"פ).
ג ומה שחזרו גמ'
ותנני' עלה טוזה
קמ"ל סס.
ס סס.
ע נ"י סס נסס
הריטב"ל נסס רבותיו.
פ ומה כתובות דק
ס"ח ע"ג וכו' נסס
וכסותול דלחר אפילו
נסס נמי יתחין שול
יתחל פתח לדרו סס.
צ סס.
ק כמיוחל דרז כהנל
סס דק ע"ל ע"ג
ונדרים דק פ"ל ע"ג.
ר וסותול הגמ' סס
דק ע"ל ע"ל.

קיים חייב לבעול בכל עונה עד שיקיים. ז מ נושא אדם כמה נשים אפילו מאה בין בבית אחת בין בזה אחר זה ואין אשתו יכולה לעכב (ה) ותוא שיהיה יכול ליתן שאר כמות ועונה כראוי לכל אחת ואחת ואינו יכול לכוף אותן לדור בחצר אחד אלא כל אחת לעצמה (ז) וכמה היא עונתה ז לפי מנין כיצד פועל שהיו לו ב' נשים יש לו עונה אחת בשבת ויש לו עונה אחת בשבת היו לו ד' נשים נמצא עונה כל אחת מהן פעם אחת בכ' שבתות וכן אם היה מלח ויש לו ד' נשים תהי' עונת כל אחת מהן פ"א בב' שנים ו לפיכך צו חכמים שלא ישא אדם יותר על ד' נשים אפי"פ שיש לו ממון הרבה כדי שתגיע להן עונה פעם אחת בחדש. ח ע בד"א במקום שנותנים לישא שתיים ושלש נשים (ח) אבל במקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה על אשתו שלא ברשותה וכו"ש אם התנה בכתובתה שלא ישא אשה אחרת עליה. (וע"ל סימן ל'). ט פ המדיר את אשתו מתשמיש המטה בין שהדירה סתם או ז' ימים או יותר יקיים ז' ימים ואח"כ יוציא ויתן כתובתה צ (ט) אפילו הוא מלח שעונתו לששה חדשים. י ק וכיצד מדירה שאמר הנאת תשמישך אסורה עלי אבל אם אמר הנאת תשמישי עליך או ר נשבע שלא לשמש עמה אינו חל. (י) (מיהו אם נדר נרשמה הנדר

ביאורי הגר"א

ס"ל ז': (ו) והוא כו'. סס: (ז) וכמה כו'.
לפיכך כו'. סס מ"ד ל': (ח) אבל במקום כו'.

כרבת אליהו

אינסיבא להאי דלא לינסוב אחריתי והחיל בחמיר שאינו רשאי לעשות גמל עכ"ל. וכ"ש בהתנה שלא ישא אשה אחרת עליה, שאסור לו לעבור על התנאי בלי רשותה³. (ט) בבאה"ג סק"פ בהתחלת סעיף זה ציין לכתובות סא ב. וכן בסק"צ ציין: שם. וזה לא בדקדוק, כי המקור לדיננו הוא שם ס"ב אי"ב. דשם סא ב תנן: המדיר את אשתו מתשמיש המיטה ב"ש אומרים שתי שבתות בית הלל אומרים שבת אחת. ובגמ' שם סב א מקשינן דאיכפל תנא לאשמועינן טייל ופועל (לא בספן ולא בגמל ולא בחמר ולא בת"ח שהרי [אף החמר] עונתו אחת בשבת ובשביל יום אחד יוציא ויתן כתובה הרי עונתו משבעה לשבעה וכו"ש גמל וספן אין בכלל הזה — רש"י). ותרגינן שם עמוד ב דקאי אכולהו אפילו אספן שעונתו אחת לששה חדשים משום „אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו". ופירש"י: בלא נדר דעתה נוחה לבעלה שמא יבא בתוך הזמן אבל זו משהדירה הרי היא כמי שאינה מצפה לבעל. (י) כניל ס"ז: האשה שהרשית את בעלה אחר שנשאה שימנע עונתה ה"ז מותר. וכיון שברשותה מותר למנע עונתה, הנדר חל.

ומצות עונה הם ב' דברים ואין זו תלויה בזה, כמ"ש המ"מ בה' אישות פט"ו ה"א, ולכן אפילו אם אשתו מרשתו שימנע עונתה, חובב לבעול בכל עונה, עד שיקיים פריה ורביה¹. (ו) ביבמות סה א: אמר רב אמי אף בזה (שנשא אשה על אשתו) יוציא ויתן כתובה שאני אומר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה רבא אמר נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא דאית ליה למיזינינהי. והלכה כרבא². (ז) בבאה"ג ס"ק נ, ס ציין דברי הגמרא לדין זה וכתב: שם. ובס"ק הקודם ציין ליבמות סה א. אולם המקור לדין זה הוא לא ביבמות סה א אלא שם מד א. דשם מג ב תנן: אם רצה הגדול שבהם לייבם את כולן הרשות בידו. ושם מד א מקשינן: ושבקי ליה (בתמיה ובמה יפרנס כולן — רש"י) והתניא כ"י שמשאיין לו עצה הוגנת לו כו'. ותרגינן: לא צריכא דאפשר ליה (שעשיר הוא ויכול לזון — רש"י). ומקשינן: אי הכי אפילו טובא נמי. ותרגינן: עצה טובה קמ"ל ארבע אין ספי לא כי היכי דנמטייה עונה בחדש. ופירש"י: עונה של ח"ח מצ"ש לצ"ש. (ח) ז"ל הנימוקי יוסף ביבמות מד א בשם הריטב"א: דבמקום שנהגו שלא לישא אלא אשה אחת אינו רשאי לישא אשה אחרת על אשתו דאומדנא דמוכח הוא דאדעתא דהכי

למזינינהי. ודלא כח"מ סק"י. וכתב שכ"ה ג"כ כונת רבנו, עיישה. ואין דבריו מוכרחים. ועיין לעיל סימן א סקכ"ד ומש"ש בהערה 5.
3 מ"ש רבנו: „וכ"ש בהתנה, אינו מדברי הג"י שם בשם הריטב"א, אבל זה נכלל מדברי הריטב"א בקידושין ז א. ורבנו הביא דבריו לעיל בסימן א סקכ"ה ע"ש.

1 ועיין לעיל סימן א' בב"ש סק"א ובס"ז סק"א ובברכי יוסף שם אות ב' ובפרק השלחן שם סעיף י'.
2 עיין בהשגות הרי"מ שכתב שדברי ר' אמי דאמר כל הנושא נושא — היינו בין מדעתה בין בע"כ, ורבא מפליג עליה ואמר כ"י כו'. היינו ג"כ בין מדעתה בין בע"כ. ועיין אמר שם: „הוא דאית ליה למיזינינהי, משמע דאפילו מדעתה בעינן דאית ליה

תל (א) ומותר להתייחד עמה אע"ג דאסור לשמש עמה (הנחות מ"י' פ"ד דלויסות ועיין צ"ח סימן רל"ד סעיף ס"ז) .. יא ש (יב) אסור לאדם למנוע מאשתו עונתה (יג) ואם מנעה כדי לצעררה עובר בלא תעשה דעונתה לא יגרע ואם חלה או תשש בחו ואינו יכול לבעול ימתין ששה חדשים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו ואח"כ או יטול ממנה רשות (יד) או יוציא ויתן כתובה. יב ה (טו) האשה שנדרה נדר של עיגולי נפש או מדברים שבינו לבינה שיכול להפר ואמר לה אני מיפר לך ע"מ שתאמרי לפלוני מה שדברנו יחד בדברים של שחוק שאדם מדבר על עסקי תשמיש או ע"מ (שתהפך לאחר התשמיש ולא תתעבר א לו ע"מ) (טז) שתעשה מעשה שומים ב כגון שתמלא עשרה כדי מים ותערם לאשפה וכיוצא באלו יוציא מיד ויתן בתובתה. יג ג האומר אי אפשי אלא אני בבגדי והיא בבגדה יוציא ויתן ע"כ ע"ל והרמז"ם כחז וכן אם הדידה שהיה פועלת נעת תשמיש שלא תתעבר. ב סס אוקימתא שניה ושמיסין אחת וכ"כ הרי"ף עינין בהלכות ה"ה. ג מיתחל דרנ הונא סס ד' מ"ח ע"ל ופי' הריענ"ל אע"פ

ביאור: הגר"א

נדרה רחמי כו': (יג) ואם כו'. עי' הג"ח פ"ה
סכ"ט ד"ה כתנ רנינו משה כו': (יד) או יוציא
כו'. עק"מ: (טו) האשה כו'. עת"ש צ"ח ס' ר"ה

כנ"ל ס"ו: (יא) ומותר כו'. כיון דיש היתר לחסורו
כמי"ש נסוטה ז' ח': (יב) אסור כו'. שם מי"ז נ'
ואף לראצ"י יליף נזכילתא מקמי והצ"ח תוספות שם

ברכת אליהו

קצת למוכה שחין והשמים בינו לבינה והיא אמרה מיניה והוא מודה לדבריה, עכ"ל.

(יד) עפ"י: [שכתב המחבר: וכ"ש אם אינו נזקק לה כלל (יוציא ויתן כתובתה). ועמש"ש סקט"ז].

(טו) עמיש ביורד סימן רל"ח סקט"ז. ותוכן הדברים הוא כדלקמן: תנן בכתובות ע"ב: אמר לה על מנת שתאמרי לפלוני מה שאמרת לי או מה שאמרתי לך כו' יוציא ויתן כתובה. ובגמ' שם ע"ב אמרינן דפירוש המשנה הוא, שאמר לה שתעשה או שתאמר הדברים המפורטים בסעיף זה. ודברים אלו אי אפשר שהבעל יכריח אותה לעשות, א"כ אמאי יוציא ויתן כתובה. אלא ע"כ מיירי שזה היה קשור בגדר. והר"ן פירש שם דמיירי שנדרה היא ותלנה בתשמיש — דאם לא תלנה בתשמיש אינו יכול להפטר דלא הוי עינוי נפש ולא דברים שבינו לבינה — הבעל קיים לה הנדר, לכן יוציא ויתן כתובה. אולם הטור אינו מפרש כך, מדלא קאמר במשנה: המדיר ואמר לה כו' — דגם כשנדרה היא וקיים לה הבעל, נקרא הוא „המדיר“ — ומדקאמר במשנה: אמר לה כו', משמע כפירוש הטור, דמיירי שהיא נדרה מדברים של עינוי נפש או מדברים שבינו לבינה, והבעל היפטר לה ע"מ שתאמר אלו הדברים, ולכן יוציא ויתן כתובה.

(יא) כיון דיש היתר לאיפורו ע"י ג' היותו. ומאחר ששיכול לשאול על בדרו, אין לבר רודף אחריה, ופת בסלו קרינו ביה. במ"ש במורה ז א לענין גדה, דבעלה נאמן עליה, ומותר לו להתייחד עמה, שכן יש לה היתר לכשתטהר לפיכך אין יצרו תוקפו שמובטח הוא לאחר זמן. וכ"ש כאן בדרו — שלא תהי' בימים, וכל שעה יכול לשאול על גדרו ויהי' מותר לה.

(יב) בכתובות מז כ: עונתה זו עונה האמורה בתורה, ופירש"י: כאן נאמרה עונת תשמיש. ורבי אליעזר בן יעקב פליג שם מה א ואומר: כסותה ועונתה לפום עונתה תן כסותה שלא יתן חדשים בימות החמה ולא שחקים בימות הגשמים. וא"כ לרא"י אין חיוב עונה מפורש בתורה. אולם אף לראב"י יליף במכילתא מקץ וזבחים תוספות שם בד"ה ראב"י כו'. וז"ל המכילתא (שמות כא יב): דרך ארץ מנין אמרת ק"ו ומה דברים שלא נשאת עליהם מתחלה אינו רשאי למנוע הימנה דברים שנשאת עליהם מתחלה דין הוא שלא יהא רשאי למנוע הימנה⁴.

(יג) עיין הניצח דכתובות מ"ה פכ"ט ד"ה כתב רבינו משה כ"ו. ושם הביא דין זה, וכתב: טעם הגאון אמאי לא מיקרי מורד מתשמיש ויוסיפו על כתובתה (כמשאנע לא כדי לצערה) דיור'ל מיקרי מורד אלא כשעשה מחמת שנהא ובעה דמורד הוי פושע: כמו הפשעים אלו המורדים אבל כשהא דמי

הכל בשם ר' ליעזר בן מעקב.

4 בפנינו במכילתא שם הא דלפום עובתה תן כסותה כו' וגם הק"ו הוא בשם רבי יונתן. ובירושלמי דכתובות פ"ה ה"ז איתא

באר הגולה

א ל' הרמז"ס פי"ד
מהל' חיצות ממשנה
כתובות דף ס"ג ע"ג
וגמרא שם לדון
דקי"ל מורדת מתשמיש
חף מורד הוא
מתשמיש.
ב והוא שיעור ג'
דכין כסף מדינה
שם שמינית דביר
גורי וכו"ל לעיל
סימן ס"ו סעיף ז'
וכתמים.
ג ה"ה שם מדברי רבינו. ד ממשנה וגמרא דכתובות שם וכרז הוגל וכו"פ הרי"ף.

כתובה (טז) וכ"ש אם אינו נזקק לה כלל (יז) וכן היא אומרת אי אפשר ללכת איתי צננדי והוא צננדי תלך בלכת כתובה (צ"י צנס הריטנא"ל).

עז דיני מורד ומורדת או אומרת מאיס עלי. ובו ה' סעיפים

א המורד על אשתו ואמר הריני זן ומפרנס אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה מוסיפין לה על כתובתה ג משקל ל"ז שעורים של כסף בכל שבוע וישב ולא ישמש (א) כל זמן שתורצה היא לישב ואע"פ שכתובתה הולכת וגוספת הרי הוא עובר בל"ת שנאמר לא יגרע ג ואם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה (ב) י"ל דאם רוצה לגרש מיד וליתן לה הכתובה אין מוסיפין לה על כתובתה (כך משמע מדברי הרמז"ס פי"ד דחיצות) וי"ל חף צללו דלא יגרע אינו עובר. ב ד (ג) האשה שמנעה ה' ה"ה שם מדברי רבינו. ד ממשנה וגמרא דכתובות שם וכרז הוגל וכו"פ הרי"ף.

ביאורי הגר"א

ס"ד: (טז) וכ"ש כו'. מתני' סוף כדריס: (יז) וכן כו'. נזכ"ש: עז (א) כ"ז שתורצה. כו"ש למטה ולא היא רוצה כו' וכמ"ס נזכ"ס הקודם וכ"ש אם אינו כו': (ב) י"א דאם כו'. עת"מ: (ג) האשה כו'. דסוגין

ברכת אליהו

לגרש אשתו בע"כ. ואחר תקנת ר"ג — כיון שא"י לגרשה בע"כ — דין מורד יש לו, אפילו אם רוצה לגרש מיד וליתן לה כתובה, כל זמן שאין לו טענה מבוררת למה היא מאוסה בעיניו. ואין ראייה מדברי הרמב"ם (שהביא הרמ"א) — שהוא לא הזכיר תקנת ר"ג, שלא נתפשטה בארצו.¹ (ג) איתא בכתובות סג א: מורדת ממאי רב הונא אמר מתשמיש המטה ר' יוסי ברבי חנינא אמר ממלאכה. ולהלכה, רק כשהיא מורדת מתשמיש נקראת מורדת, אבל מורדת ממלאכה לא נקראת מורדת. דסוגין כרב הונא ממש"ש עמוד ב: ה"כ דמיא מורדת אמר אבמר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה. וזה שיד רק במורדת מתשמיש — דאיכא צערא, אבל במורדת ממלאכה ליכא למימר: בעינא ליה ומצערנא ליה. — כ"כ שם הרי"ף. ועוד ראייה הביא שם הראש"ש פ"ה סל"ב בשם הראב"ד, ממש"ש: א"ל ר' חייא בר יוסף לשמואל נדה בת תשמיש היא (בתמיה, ולמה אפילו כשמורדת בנדתה נקראת מורדת). ואם נאמר דגם ממלאכה הוי מורדת, ה"ל לשנויי דנדה מורדת מחמת מלאכה היא. ועוד ראייה הביא שם הרי"ף בשם הראב"ד ממש"ש סד ב: א"ל רבבי לשמואל מה בין מורד למורדת (מ"ש כשהוא מורד אינו נותן אלא חצי טרפעיק ליום וכשהיא מורדת נותנת טרפעיק — רש"י) א"ל צא ולמד משוק של זנות מי שוכר את מי (הוי אומר האיש שוכר את האשה, ש"מ צערו מרובה — רש"י) דבר אחר זה יצרו מבחור (קשויו ניכר ומתנגה — רש"י) וזו יצרה מבכנים. והטעם הוה לא שייך אלא במורדת מתשמיש, אבל ממלאכה מה בין מורד למורדת אדרבה צערה של אשה גדול משל איש שאין לה מזונות ופרנסה. והר"ן והריטב"א כתבו שם ש"ה המפסגא כרב הונא בירושלמי שם ה"ח. דאמר שם: הבא אתמר ז' (באשה המורדת תנן ברישא שפוחתין לה ז')

(טז) מתני' פוף נדרים צ ב: האומרת כו' השמים ביני לבינך יעשו דרך בקשה. ואם כי שם בגמ' צא א מוקמינן לה, דאומרת דאינו יורה כחץ, והיינו דוקא כשבאה מחמת טענה — דאמרה בעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה, הא לאו הכי אין בדבריה כלום. דאמרינן לה זילי לא מיפקדת (עיי"ש בר"י במשנה). מ"מ בירושלמי שם משמע דמירי שאומרת שאינו נזקק לה כלל, וכשאומרת כן, לא בעינן שתבא מחמת טענה — דבעינא חוטרא לידא ומרא לקבורה. ולדינא שני הדינים — של הבבלי ושל הירושלמי — אמת. ואם היא אומרת שאינו נזקק לה כלל יוציא ויתן כתובה. [ועמ"ש בסימן ע"ז סקמ"א, ובסימן קנ"ד סק"ז וסקל"ח]. (יז) במב"ש [מהבעל האומר אי אפשר כו', אע"ג שאין האיש מגרש אלא לרצונה, אפ"ה אמרינן שיוציא, ומחייבין אותו בכתובה, וכ"ש כשהיא אומרת אי אפשר כו', שיכול לגרשה בלי כתובה. והרי האשה מחויבת לשמוע בקול בעלה, ופסקינן לעיל סימן כ"ה ס"ב בהג"ה: ויכול לעשות עם אשתו מה שירצה כו' ועמ"ש]⁵.

(א) רק כשהיא מתרצה לישב עמו, אין כופין אותו להוציא. אבל אם היא רוצה — כופין אותו להוציא. כמ"ש למטה: ואם היא רוצה כופין אותו מיד להוציא וליתן כתובה. וכמ"ש בס"ס הקדום: "וכ"ש אם אינו נזקק לה כלל", שיוציא ויתן כתובה. ועמ"ש סקט"ו.
(ב) עת"מ סק"ג שהקשה על הרמ"א מה השמיע לנו דין זה. הרי זה פשיטא שמן הדין — קודם תקנת ר"ג, הבעל יכול
6 עיין בח"מ סק"ב וב"ש סק"ט ודאומר אי אפשר כו' וכן היא האומרת אי אפשר כו', יש להם דין מורדים. ועיין מ"ש בזה בחזון איש סימן ס"ט סק"ב.
1 עיין מ"ש בזה בב"ש סק"ז ובחזון איש סימן ס"ט סק"א.

בעלה מתשמיש היא הנקראת מורדת ה' ושואלין אותה מפני מה מרדה אם אמרה מאסתינה ואיני יכולה להבעל לו מדעתך (ד) וזרקא שמצקשת גט בלא כתובה לנצל אם לאומרת יתן לי גט וכתובתי חיישינן שאל נתסה עיניה בזה ויש לה דין מורדת דלעילא ומלערנא ליה (גמ' נבש תשובת הר"ן וכן פירש"י בגמרא) ו (ה) **אם רצה הבעל לגרשה (ו) אין לה כתובה**

ותקומות שהזכירו בדמים כפייה כמ"ש הרב המגיד שם וכ"כ הטור נבש ר"ת ולפיו הרא"ש.

ביאור' הגר"א

תוס' שם ואע"ג שחם' כתבו שיש דוחין כו' כבר כתבו
הם שחין בלחץ דהיות ממש יעו"ש וכ"ל כל המפרשים
והביאו עוד רח"ה ומח"ש נס"פ המדיר ואלו שזכרין אותו
ולמה"ל מוכח שחין כו' ה"ל בלחץ"ה אע"ג שחם' עליה
כופין וזירושלמי ר"פ אע"פ רוצה הוא ליתן כמה
שלל תמזור זה ויכולה היא ולא כן תני ה"ל אינו
מוציא אלא לרצונו מעיקה ליה והוא מנרש לה:
(ליקוט) ומח"ש נספ"י"ג דצמות ואם תכונה לכך כו'
אע"ג דנ"כ מח"ש לה. הריב"ש בשם הרמב"ן נס"פ שח"א:
(ו) איז לה כו'. ערש"י שם ד"ה לא כייפינן כו' ופשוט:

(לה) [שהיא חייבת לו] ז' הוא פותח לה ז' וע"י (שחיבת
לו) [שחיב לה] ג' מוסיף לה ג' ואזיל לשיטתו דס"ל
והולאכה ופריך הגע עמך שח"ל ע"מ שאין לך עלי
שאר כסות ועונה ותנאו קיים כלום חייב לה ולאחי האי
טעמא יצארו לומר בשם ר' יוחנן מופני שנערו של איש
כו' כח"ש בנח' דידן. הר"ן וריטב"א: (ד) **דוקא**
כו'. ערש"י ד"ה אלל כו' וכח"ש ביצמות קיי"ז ח'
תנו לי כתוצתי כו' וכח"ל סי' י"ז ס"ב ועי' ברא"ש
ריש כלל ח"ג: (ה) **אם רצה** כו'. עי' תוס' שם
ד"ה אלל כו' דלא כהרשב"ם והרמב"ם וכ"כ הרא"ש
והרשב"א והר"ן והריטב"א מוכח אותן ראיות שהציאו

ברכת אליהו

הראיות, כבר כתבו הם שאין באותן דחיות ממש יעושו. וביד כל המפרשים. והביאו עוד ראיה ממש בפי' המדיר בכתובות עו א' ואלו שכופין אותו להוציא מוכה שחין כו', ואמרין בגמ' שם עמוד ב' כגון דאמרה לא הוינא בהדיה והיינו מאיס עלי, ואפי' לא היו כופין אלא לאלו שיש בהם מומים הללו, הא בלאי' כשאין בהם המומים המוזכרים שם במשנה — אע"פ שמאיס עליה אין כופין. וברישלמי ר"פ אע"פ איתא: רוצה הוא ליתן כמה שלא תחזור בה (אפילו אם פסק להוסיף לה על כתובתה לאחר הנישואין) רוצה הוא ליתן לה הרבה בכדי שלא תחזור בה). ופרק: ויכולה היא (בתמיה — פני משה) ולא כן תני האיש אינו מצויר אלא לרצונו. ומשני: מעיקה ליה והוא מגרש לה (מצעת אותו עד שמתרצה לגרשה — קרבן העדה). הרי שאין שום דרך שהי' האשה להכריח הבעל שיגרשנה שלא מרצונו. דלכ"ה הירושלמי יכול לתרץ, שתגרשנה מאיס עלי ויכופו אותו לגרשה. אע"כ דאפילו באומרת מאיס עלי אין כופין אותו לגרשה.

(ליקוט): בתשובת הריב"ש סימן שפ"א הביא עוד רא"י בשם הרמב"ן ממש"כ בספ"ג דיבמות ק"א ב: הנודרת הנאה מייבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה לאחר מיתת בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה ואם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה. אע"ג דכשנתכוונה ללכת ע"כ מאיפ עליה היבם, דאחרת לא היתה נודרת ממנו הנאה, והרי היא נדרה הנאה ממנו מפני שאינה רוצה להתהייבם לו, ואפ"ה אין כופין אותו לחלוץ, רק מבקשין הימנו. ש"מ דכל היכא דבעיא לאפוקי נפשא מגברא, אין כופין אותו להוציאה.

(ו) ערשיי בכתובות סג ב דייה לא בייפינן לה מו', שכתב :
אלא נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה. ופשוט ושמאחר

רק שמבקשת גם סתם ואינה מזכירה הכתובה ג"כ יש לה דין

דיגנירין בשבת — קרבן העדה), והכא אתמר ג' (באישי המורד תנן שמוסיפין לה ג' דיגרים — קרבן העדה) ארישי ב"ר חנינא עיי' שהיא חייבת לו ז' (לעשות לבעלה שבע מלאכות — קרבן העדה) פחת לה ז' ועיי' שהי"ב לה ג' (שארה כסותה ועונתה — קרבן העדה) מסיף לה ג'. ור"י ב"ר חנינא אהיל לשתתו דפיל דמורדת ממלאכה הוי מורדת. ופריד בירושלמי: הנע עצמו שאל על מנת שאין לה עלי שאר כמות ועונה ותנאו קיים כלום חייב לה. ואדחי האי טעמא, וחזר לומר בשם ר' יוחנן, מפני שצערן של איש מרובה יותר מן האשה, במ"ש בנ"י דיון. הרי דלמסקנת הירושלמי רק מורדת מתשמש בקראת מורדת ולא מורדת ממלאכה.

(ד) איתא בכתובות סג ב: אבל אמרה מאיס עלי לא כפינן לה. ופרש"י שם ד"ה אבל כ"ו, וז"ל: לא הוא ולא כתובתו בעינא.² וכמ"ש ביבמות ק"ז א: באת לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני לינשא מתירין אותה להנשא וניתנין לה כתובה תנו לי כתובתי אף להנשא אין מתירין אותה מ"ס אדעתא דכתובה אחאי. ובגלל סימן י"ז ס"ב [לענין גרשתני, ועמ"ש סקט"ז]. ועברא"ש ריש כלל מ"ג [שלמד מגמרא דיבמות הנ"ל, גם לדין שסועת שאין לבעלה גבירת אנשים שאם היא מבקשת כתובה אינה נאמנת. ועיי' לקמן סימן קנ"ד ס"ז ומש"ש].

(ה) דוקא אם רצה הבעל לגרשה, אבל אין כופין אותו לגרשה. ועתה"ם ככתובות סג ב' ר"ה אבל כו' שהביאו הרבה ראיות לזה. וזה דלא כרשב"ם [חובא ברא"ש שם פ"ה סל"ג] וחרמב"ם בדי' אישות פ"ד ה"ח, דס"ל דאם אמרה מאיס עלי כופין אותו לגרשה. וז"ל שם הרא"ש וחרשב"א וחר"ן וחרמב"א שאין כופין אותו לגרשה במאיס עלי, מזה אותן ראיות שהביאו תוס' שם. ואע"פ שתוס' כתבו שיש דוחין

3 בח"מ סק"ד במב דאפילו אם אינה מוחלת בהדיא בהתבונה.

באר הגולה

ז סס נרמ"ס
וכאילו דלמרי סס
נמחל.

כלל ז (ז) ותטול בלאותיה הקיימים בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותו בין נ"מ שלא נתחייב באחריותו ואינה נוטלת משל בעל כלום ואפילו מנעל שברגליה ומטפחת שבראשה שלקחם לה פושטת ונותנת וכל מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו

ביאורי הגר"א

שתל וכ"כ הר"ף והר"ן נכס הנלווים וכ"כ הר"ש וכנ"ש נכס קמיו"נ ה' הדרה זה כו' דלדעתא דהכי לא מחל ונתן לכל נמורדת נכסי לאן נרזל דליתנהו בעיניהו אינה נוטלת אל"כ תפסה וזה נכס חלוק ומחלם עלי ונשאר נכסים שזה מחלם עלי וכנ"ל דנ"ש בלאותיה היינו נכסי לאן נרזל אל"כ נכסי מלוג לא הפסידה אם הוא צעין ובירושלמי על מתני' מחל לפחות מן פרח פורנין דידה ופי' מנדוניא נשעניניה מן הדל רי"א לעולם הוא פותח כו' לא אמרו אל"כ ירושה דבר שאינו מוצי' ר"ל דל"פ אל"כ נכסי מלוג וזה"ל נירושא שכבר נפלו לה דהיינו נכסי מלוג פליגי דה"ל אל"כ לפחות מפרח פורנין דידה יפחות מלוג דוקא מנדוניא דידה אל"כ נכסי מלוג לא כת"ק וזה"ל לאחר תקנת רביתיו

(ז) ותטול כו' כפי' דנ"ש כלתיה דר"ז כו' עד סוף הסוגיא הכל נמורדת וכנ"ש מרדה כו' ומ"ש ותסדין לה לניטל היינו אחר שמכריזין ד' שנתות תסדין נ"כ יצ"ח ואין לה כתובה אחר ד' שנתות תיכף אל"כ נמחלם לא תסדין כלל ומתגרשת תיכף והפסידה תיכף הכל כתובה ותוספת כו' וכן מ"ש תפסה דוקא נמורדת אל"כ בלאותיה מחלם עלי ל"ג מנייתה נטולת בלאותיה הקיימות כנ"ש ק"ל ח' ודינה כמחלנת אם דליתנהו חידו ולידי שקלא וליתנהו חידו ולידי לא שקלא ומשל בעלה אינה נוטלת כלום כנ"ש נ"ד ח' כי חקני לה לדעתא דה"ל ואף בלאותיה ה"ה בכלל כתובתה כנ"ש שנין כו' וכלן ל"ל כתובה ונ"ש ואפילו מנעל כו' ואמר וכל מה כו' כנ"ל כי חקני כו' וכ"כ הרמב"ם שלא נתן לה ע"י

ברכת אליהו

קיימין. ודינה כממאנת דאמרין שם: אי דאיתנהו אידי ואידי (בין נכסי מלוג בין דצאן ברזל — רש"י) שקלא ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלא. ומשל בעלה אינה נוטלת כלום, כמ"ש נד א: כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למשקל ולמיפק לא אקני לה. ואף באלמנה שנוטלת בגדיה שנתן לה בעליה — ה"ה בכלל תשלום כתובתה, כמ"ש: "שמיין מה שעליה", ופירש"י: כשמגבין לה ב"ד כתובתה שמיין בגדיה בפרעון כתובה. וכאן לית לה כתובה, ולפיכך אינה נוטלת משל בעלה כלום — אפילו מנעל שנתן לה בעלה. וז"ש ברמב"ם ובשלחן ערוך: ואפילו מנעל כו' פושטת ונותנת. ואמר ברמב"ם ובשלחן ערוך: כו' מה שנתן לה מתנה מחזרת אותו, כנ"ל בכתובות נד א: כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה. ולפיכך צריכה להחזיר לו המתנות שנתן לה בעלה. וכ"כ שם הרמב"ם: שלא נתן לה על מנת שתטול ותצא. וכ"כ הר"ף והר"ן שם בשם הגאונים, וכ"כ הרא"ש שם פ"ה סל"ד. וכמ"ש בב"ב קמו ב: "הדרא בה איהו הדרא אפילו כישא דירקא", דאדעתא דהכי לא מחל ונתן. — וכן הוא הדין באומרת מאיס עלי. אבל במורדת, כנ"כ דאיתנהו בעיניהו אינה נוטלת אל"כ תפסה. וכזה לכד חלוק דין מורדת מדין מאיס עלי, וכשאר נכסים שזה מורדת למאיס עלי ובנ"ל, דמ"ש בגמ': "בלאותיה היינו נכ"כ, ובוזה הוא דבעינן תפיסה, אבל נ"מ לא הפסידה אם הוא בעין אפילו אם לא תפסה. ובירושלמי דכתובות פ"ה ה"ה על מתני' דמורדת איתא: מחו לפחות מן פרא פורנין דידה — ופי' מנדוניא — נשמעניה מן הדא רי"א לעולם הוא פותח כו' לא אמר אלא ירושה דבר שאינו מצוי. ר"ל דבכתובות סג א במשנה דמורדת פליגי ת"ק ורב"י יוסי אי

שמגרשה מחמת שהיא אומרת מאיס עלי, והיא המבקשת את הגט, אין לה כתובה וע"ל סק"ן.

(ז) בכתובות סג ב אמרינן דמורדת מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו. ואמרין התם: היכי דמיא מורדת אמר אממר דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כפינן לה. ואיתא התם: כלתיה דרב זביד אימדרה הוה תפיסא חד שירא (מעיל אחד שהכניסה לו בכתובה — רש"י) כו' יתבי וקאמרי מרדה הפסידה בלאותיה קיימין כו' איכא דאמרי יתבי וקאמרי מרדה לא הפסידה בלאותיה קיימין כו' השתא דלא איתמר לא הכי ולא הכי תפסה לא מפקינן מינה לא תפסה לא יתבינן לה ומשהינן לה תריסר ירחי שתא (אולי תחזור בה — רש"י) אגיטא ובהנך תריסר ירחי שתא לית לה מזוני מבעל. ע"כ סוגית הגמרא. והרבה פירושים נאמרו בסוגיא זו — אהא דכלתא דרב זביד ועד סוף הסוגיא — אי קאי אמורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה או קאי באומרת מאיס עלי.

ולשון השלחן ערוך — לענין הפסד הכתובה והבלאות — הוא כלשון הרמב"ם בה' אישות פ"ד ה"ח. וזה כפירוש דמ"ש כלתיה דרב זביד כו' עד סוף הסוגיא הכל מיירי במורדת, וכמ"ש בגמ' כמה פעמים: מרדה כו'. ומש"ש בגמ': ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטא, היינו אחר שמכריזין ד' שבתות, משהינן ג"כ י"ב חדש, ואין לה כתובה אחר ד' שבתות תיכף. אבל באומרת מאיס עלי לא משהינן כלל ומתגרשת תיכף והפסידה תיכף הכל — כתובה ותוספת כו'. וכן מ"ש: תפסה לא מפקינן מינה, לא תפסה לא יתבינן לה, היינו דוקא במורדת, אבל באומרת מאיס עלי לא גרע מזינתה דנוטלת בלאותיה הקיימות אפילו אם לא תפסה כמ"ש קא א: וזינתה לא הפסידה בלאותיה

מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו א"כ עיקר הטעם משום דמחלה כתובתה. וכתב שם שכן מוכח מברכי החוס' והר"ן והרמב"ם ע"ש. ועיין גם בספר בית יעקב ובחזו"א סימן ס"ט סק"ד מ"ש בדין זה. וראה גם בפרד"ק כרך ו' עמוד 261 ועמוד 334 ואילך.

כאילו שאינה מבקשת הכתובה. והח"מ לא הביא דברי רש"י הנ"ל. ובהפלאה בקונטרס אחרון כאן אות ד' כתב על דברי הח"מ: ולעק"ד צ"ע כששואלת גט סתם דהא מלשון רש"י לא משמע הכי שכתב דהא דבמאיס עלי לא כפינן הר"ן משום דאמרה

ביאורי הגר"א

ועל אצל נכסי ונלוו נטלת חף בלא תפיסה כ"ל ועי' וי"ו פי"ד מה"ל הלכה ה' וט' והר"ש פי' ג"כ סוגיא דכלתיה דר"ז נמלים עלי חלל שכתב דכיון נמלים עלי ונשקין יצ"ה כ"ש נמורת ולפי' לא הפסידה הכתובה עד יצ"ה בין נמורת בין נמלים עלי ואין חילוק ציניהם חלל בהכרח ד' שנתות שהוא דוקא נמורת וכתב הטור שה"ה נכסים שזין דין מורדת ונמלים עלי שתיפסה דוקא נכסי חלל נרזל הקיימים ונכסי ונלוו הקיימים לעולם נטלת וכתובה ותוספת ומתנה לעולם לית לה כ"ל והר"ן כתב דקאי אמורדת חלל נמלים עלי לא הפסידה כלום אפילו הכתובה ולפיכך לא דברו צ"ה נמ' כלום שהיא כשאר הנשים ואין נזקקין צ"ה דבר ויכופנה הנעל בכל כפיות שיכול ואם רוצה יגרסנה וכן פי' הריטב"א חלל כתב הריטב"א חלל לא מצינו לאחד מרבותינו שפי' כך חלל כולם כתבו דקנסין לה

ברכת אליהו

י"ב חרש הפסידה עיקר כתובה ותוספת, כמ"ש בר"פ אעפ"י בכתובות נד ב: תנאי (תוספת וכו' — רש"י) כתובה ככתובה דמי נפקא מינה למוכרת ולמוחלת למורדת שבמורדת מפסידה גם תוספת-כתובה. וכן כל מה שנתן לה צריכה להחזיר לו כנ"ל שלא הקנה לה אדעתא למישקל ולמפק. ונכסי צאו ברזל אם תפסה נטלת, ונכסי מלוו לא הפסידה, ונטלת מה שהוא קיים. — כן הוא הדין באומרת מאים עלי. אבל במורדת דבעינא ליה ומצערנא ליה במכריון עליה ד' שבתות ונמלכין בה, ואח"כ מגרשין מיד, ומפסדת אחר ד' שבתות הכל כנ"ל ואפילו נצ"ב חלל מהני תפיסה, וכנ"ל דמשי"ש מכלתיה דר"ז נטלת בתפסה לא קאי אלא אמאים עלי. אבל ג"מ נטלת אף בלא תפיסה כנ"ל. ועמ"מ פ"ד מה' אישות הלכה ח' ופ' [שכתב כמ"ש].

והר"ש שם פירש ג"כ פוגיא דכלתיה דרב זביד במאים עלי. אלא שכתב דכיון במאים עלי משהינן יב"ה, כ"ש במורדת. ולפי"ז לא הפסידה הכתובה עד יב"ה בין במורדת בין במאים עלי. ואין חילוק ביניהם אלא בהכרח ד' שבתות — שהוא דוקא במורדת. וכתב הטור שהוא הדין בנכסים, שזין דין מורדת ומאים עלי, שתיפסה דוקא בנצ"ב הקיימים, ונ"מ הקיימים לעולם נטלת, וכתובה ותוספת ומתנה לעולם לית לה כנ"ל.

והר"ן כתב דסוגיא דכלתיה דרב זביד קאי אמורדת, אבל במאים עלי לא הפסידה כלום אפילו הכתובה, ולפיכך לא דברו בזה בגמרא כלום, שהיא כשאר הנשים, ואין נזקקין ב"ה דברו ויכופנה הפעל בכל כפיות שיכול, ואם רוצה יגרסנה: וכן פי' הריטב"א. אבל כתב הריטב"א: אבל לא מצינו לאחד מרבותינו שפירש כך, אבל כולם כתבו דקנסין לה כו'. ודאי נשתקע פירוש זה של הר"ן.

אבל לא מצאנו לאחד מרבותינו שפירש כן אלא לא הסכימו שהאומרת מאים עלי ראויה לקנסה יותר בכתובה וכו'. וצ"ע בדברי התנאי סימן ס"ט סק"א שכתב: מהו משי"ש הגר"א ולא מצינו ליה חב"ר צ"ע דכ"כ גם המדריכ וכו' עכ"ל. וכפי הג"ל אין אלו דברי הגר"א, רק הם דברי הריטב"א.

וה"ש אפילו כתובתך ק' ונהה כו' חלל ונכסי ונלוו לא והרמזין פי' מפרא פורנין היינו נכסי ונלוו ומי"ו מורה שלאחר תקנת רבותינו נכסי ונלוו הוא שלה ועי' גר"י וריטב"א. והרמזין ורש"י מפ' דכל מ"ש מכלתיה דר"ז ואילך הכל נמלים עלי כפירש"י. וכן מ"ש משהינן כו' הכל נמלים עלי ואינה מופסדת הכתובה עד יצ"ה ונתקד יצ"ה אין ומכריון ולא פותחין מכתובה. ואם גירש נותן כתובה משלם וכן אם חזרה נה לא הפסידה כלום ולאחר יצ"ה הפסידה. עיקר כתובה ותוספת כמ"ש גר"ש ח"ע"פ נ"מ למורדת וכן כל מה שנתן לה כנ"ל ונכסי חלל אף תפסה נטלת ונכסי ונלוו לא הפסידה ונטלת מה שהוא קיים חלל נמורת ומכריון ד' שנתות ונמלכין ואח"כ מוגרשין מיד ומפסדת אחר ד' שנתות הכל כנ"ל ואפילו נכסי חלל נרזל ולא מהני תפיסה וכנ"ל דמשי"ש מכלתיה דר"ז לא קאי אלא אמאים

פותחין לה מירושה, ועי' אומר הירושלמי, דלא פליגי אלא בנכסי מלוו, והח"ה בירושה שכבר נפלו לה — דהיינו נכסי מלוו — פליגי, ובזה לת"ק אין פותחין ולרבי יוסי פותחין. ומסיים בירושלמי: הדא אמרה אפילו לפחות מפרא פורנין דידה יפחות, אלא דוקא מברוניא דידה פותחין, אבל בנ"מ לא, כת"ק — דאין פותחין מנכסי מלוו. והח"ה לאחר תקנת רבותינו — שמכריון עליה ד' שבתות — אינה מפסדת נכסי מלוו. וזש"ש בגמרא: ושולחין לה ב"ד הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת. דמזכירים רק כתובה, אבל מנכסי מלוו לא. והרמב"ן פירש דהא דאמרין בירושלמי: „מן פרא פורנין" היינו נכסי מלוו, ולדידיה לכולי עלמא פותחין לה מנכסי מלוו. ומכל מקום מורה שלאחר תקנת רבותינו — שמכריון עליה ד' שבתות, ואחרי זה מפסידה כתובהה — נכסי מלוו היא שלה. ועבר"י שם דריב"ש סימן שס"ב וריטב"א שם שכתבו כן. וטעמא דמילתא הוא, דבמתניתין — שפותחין לה בכל שבוע ושבע מחמת הצער שהיא גורמת לו — פותחין גם על נכסי מלוו שהם שלה. אבל לאחר תקנת רבותינו — שמפסדת הכתובה מיד לאחר ד' שבועות מחמת עקירת עיניו הנשואין — אינה מפסדת רק הכתובה שיש לה על בעלה, ולא נכסי מלוו שהם שלה.

והרמב"ן והרשב"א מפרשים דכל מ"ש בגמרא מכלתיה דרב זביד ואילך הכל מיירי באומרת מאים עלי, כפירש"י — שם סג ב בד"ה כלתיה דרב זביד אימריה — שכתב: ואמרה מאים עלי. וכן משי"ש סד א: משהינן לה תריסר ירחי שתא אגיסא כו', הכל מיירי באומרת מאים עלי, ואינה מפסדת הכתובה עד י"ב חדש. ובתוך י"ב חדש אין מכריון ולא פותחין מכתובהה, ואם גירש תוך י"ב חדש נותן כתובהה משלם. וכן אם חזרה בת לא הפסידה כלום. ולאחר

3 ר"ל ויתן לה כתובה. ואם כי בסק"י כ' דברו שזה חבר פשוט שבמאים עלי אין לה כתובה, הר"ן אינו סובר כן. וז"ל הר"ן: דוקא בדאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה הוא דקנסין לה דכיון דבעיא ליה אין זה כי אם רצו לה, אבל אמרה מאים עלי אין קונסין אותה כלום שהרי אנוסה היא ולפיכך אם רוצה להוציא יתן כתובה עכ"ל. ומ"ש רבנו בשם הריטב"א, ז"ל הריטב"א שם:

ט צנרייטא שם
רבותינו חזרו וכחנו
וכו' ודלא כמתני'.
י כפי' רבינו ומאי
דאמר רבא דיקא גמי
היינו דלריך זמן כולי
האי אע"פ שמכרין
בכל יום אלא אי אומרת
צווקים וצרחות
מכרין ווציר מהאי

מכריזין ווצציר מהאי סגי ה"ה.

להרמזים דוקא צנוורת ו להרצ"ל דוקא צמלים עלי
ו להרצ"ל וטור צמנים אלל צאחר אין הילוק ציניהם
ואף שהרצ"ל הציג שיטה אחרת דכלתיה דר"ז דתפסה
וויירי צכסי ומוג אלל צכסי לאן צרוז לא מוהני תפסה
אלל צודלי צטלה דעתו נגד כל המפרשים הרמזין ורמזים
ורצ"ל ור"כ וריצ"ל וריצ"ל ור"כ ור"כ ור"כ ור"כ ור"כ
והמפרשים ועוד ומ"ל אפילו כ"ח: (י) שולחין
כ"ו. שם פעמים שולחין כ"ו: (יא) ויש אומרים
דא"צ כ"ו. ערש"י ותוס' שם ד"ה (דוקא) [דוקא] כ"ו

כו' וודאי נשתקע פי' זה ונחלל ג' שיטות שיטת הרמזים
והוא שכתב צו"ע כלשנו דקאי אמורדת ושיטת הרשצ"ל
דקאי אמאים עלי ושיטת הטור דקאי אשניהם וז"ש
כאן הרמזים אם אמרה כו' אם רצה כו' כשיטתו למפסדת
תיכף וא"ל יצ"ח וא"ל תפיסה: (ח) וי"א דאף
כו'. הוא שיטת הרשצ"ל והר"ש אצל דנריו תמוהין
לדל זכריו וי"ח לשיטתם: (ט) וי"א דאפילו כו'.
הוא תמוה מחלד ליתא לכל השיטות דאין פלוגתא צדיקה
אלא צנכסי לאן צרזל אם צריך תפיסה ויצי"ח אם צריך

(ט) הוא תמוה מאד דליתא לכל השיטות. ראין פלוגתא ביניהם אלא בנצי"ב אם צריך תפיסה, ויב"ח אם צריך. ולחרמב"ב דוקא במורדת, ולחרשב"א דוקא במאזי ע"י, ולחרא"ש וטור"ע בשניהם, אבל בשאר אין חילוק ביניהם, כמיש בסק"י. ולכו"ע יש לה נכסי מלוג אם הם בעין אפילו לא תפסה, דלא כמ"ש הרמ"א. ואף שהרלב"ח סימן ל"ו הביא שיטה אחרת, דכלתיה דר"י כתפסה, מזירי בנצי"ב אבל בנצי"ב לא מהני תפיסה; אבל בודאי בטלה דעתו נגד כל המפרשים: הרמב"ן ורמב"ם ורשב"א ור"ן וריטב"א וריב"ש ורא"ש וטור וכל הגאונים וכל המפרשים. ועוד מאי, אפילו נימ"י שכתב הרמ"א. הרי לשיטה זו שהביא הרלב"ח רק בנ"מ מהני תפיסה, ובנצי"ב לא מהני תפיסה. [ועז"מ סק"ח וב"ש סק"י א.].

ונמצא ג' שיפות : א) שיפת הרמב"ם והוא שכתב כשלחן
ערוך כלשוננו — דכלתיה דר"ז ואילך קאי אמורדת. ובמורדת
מפסדת הכתובה אחר ד' שבועות, והגט משהינן יב"ה. ובנצ"ב
דאיתגורו בעינייהו נוטלת רק מה שתפסה, ונ"מ אם הם
בעין לא הפסידה אפילו אם לא תפסה. ובמא"ס עלי לא
משהינן לה גיטא כלל ומתגרשת תיכף והפסידה תיכף
הכתובה והנוטפת והמתנות שנתן לה. ונצ"ב ונ"מ : מה שבעין
היא נוטלת, ומה שלא בעין הפסידה.

(ב) שיטת הרששב"א דכלתיה דר"ו ואילך קאי אמאמיס עלי, ולדידיה, במורדת אחר ד' שבתות מגרשה מיד ומפסדת כתובתה, ונצ"ב לא מהני תפיסה, ונ"מ נוטלת אפילו בלא תפיסה, ובמאסיס עלי, אינה מפסדת כתובתה עד יב"ח, ואחר יב"ח מפסדת כתובתה ותוספת וכל מה שנתן לה בעלה. ונצ"ב נוטלת מה שתפסה, ונ"מ איצ' תפיסה ונוטלת מה שבעין.

(ג) שיטת הסדר דקאי אשניהם מורדת ומאים עלי.
ובשניהם נוטלת נצ"ב הקיימים רק אם תפסה, ונ"מ הקיימים
נוטלת אפילו אם לא תפסה, וכתובה ותספת ומתנה אין
לה. וז"ש כאן האמרים אם אמרה כ"י את רצה כ"י כשישתו
ממפרדת תביא ואני יבוא ואני תפרסה.

(ח) הוא שיטת ה**רששב"א** וה**רא"ש** הג"ל בסק"ז. אבל דבריו של הרמ"א תמיהו דלא הזכיר יב"ח לשיטתם. דאמנם לדעה זו באומרת מאיס עלי אינה נוטלת נצ"ב אא"כ תפסח. כמ"ש בסק"ז. אבל לדעה זו משהיגו לה יב"ח, ותוך יב"ח אין מכריזין עליה ואינה מפסידה כתובתה, ורק לאחר יב"ח מגרש לה. ואם רוצה לגרשה תוך יב"ח נותן לה כתובתה משלם ואינה מפסדת כלום. [ועב"ש סק"א].

(י) בבאה"ג סק"ט ציין לברייתא בכתובות סג ב. אולם מ"ש בשלחן ערוך ששולחין לה פעמיים — לפני ההכרזה ואחר ההכרזה, הוא ממ"ש שם: אמר רמי בר חמא פעמיים שולחין לה מב"ד אחת קודם הכרזה ואחת לאחר הכרזה. [וע"ל סק"ב].

(יא) איתא בכתובות סג ב: אין מכריזין עליה אלא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות; אמר רבא דיקא נמי דתני ארבע שבתות זו אחר זו. וקשישי שם ד"ה דיקא כו', שפירש דהראיה היא מהא דמכריזין בשבתות, ימים שאינם של מלאכה והכל מצויין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. וקטו"ס שם ד"ה דיקא כו', שכתבו: דליכא למימר שמכריזין ד' שבתות בכל יום דבהדיא תני בתוספתא דפעם אחת בשבת מכריזין. וכן דעת כל הפוסקים. [ועבה"ג סק"י].

לה ב"ד פעם שנית אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתיך אם עמדה במרדה ולא חזרה כ (יב) נמלכין בה (יג) ותאבד כתובתה ולא יחיה לה כתובה כלל (יד) ל ואין נותנין לה גט עד י"ב חדש (טו) ואין לה מזונות כל י"ב חדש ואפילו היא מעוברת (ז"י נסח תש"ו הרש"ל) (טז) ומעשה ידיה שלה (יז) אכל כוטר פירות (טור) (יח) מ ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה (יט) (וחיוב צפיונה וקצורתה (טור) (כ) ולאחר י"ג חדש אין לנצל ליה. מ וכ"כ הר"ף ופשוט הוא שאין הירשה נפקת אלא בדרושין.

ביאורי הגר"א

מהסתנה כלום : (יד) ואין נותנים כו'. אכל להרש"ל מגרסה ניד : (טו) ואין לה מזונות כו'. גמ' שם : (טז) ומעשה כו'. כיון דלית לה מזוני כמש"ס וי"ז נ' ושי"מ : (יז) אבל כו'. הר"ש שם סוף סליד ע"ש : (יח) ואם מתה כו'. הר"ף שם ע"ש : (יט) וחיוב כו'. הר"ש שם : (כ) ולאחר יב"ח כו'. וקאי אפירות ופרקונה וקצורתה וי"ש ואלה שיוכל כו' אכל וי"ז

ברכת אליהו

לשלח לה גם קודם הכרזה. וע"ז קאמר : כי הא דאתמר רבא אמר ר"ש הלכה נמלכין בה. ר"ל שנמלכין בה ושולחין לה גם קודם הכרזה. ושייפה אחת לראב"ד — הביאו הר"ן ושא"ר מפרשים דנמלכין בה במאי ניהא לה טפי, אי במאי דתנן במתניתין — לפחות לה כל שבוע ז' דינרין. אי במאי דקאמרי רבותינו ז"ל — להכריז ד' שבתות ולהפסיד אח"כ כתובתה. והמהזורה היא שיפת ר"ת לפי גירסת הגמרא : ואינהו כמאן סבורה, וכתבו שם התוס' שכן כתוב בספרים ישינים ובה"ג.

(יג) אבל הרא"ש והפור הנ"ל בסק"ז אינה מפסדת אלא אחר יב"ח. אבל קודם יב"ח אינה מפסדת מהכתובה כלום. (יד) אבל להרשב"א מגרשה מיד לאחר ד' שבתות כנ"ל בסק"ז.

(טו) גמ' שם בכתובות סד א : ומשהיגן לה תריסר ירחי שחא אגיטא ובהנך תריסר ירחי שתא לית לה מזוני מבעל. (טז) כיון דלית לה מזוני מעשה ידיה שלה. כמ"ש בכתובות מז ב ושי"מ : תיקנו מזונות תחת מעשה ידיה. ושם גח א אמרינן על האי ברייתא : אימא תקנו מעשה ידיה תחת מזונות. וכאן, כיון שאין לה מזונות, אין מעשה ידיה שלו רק שלה. [וע"ל סימן ס"ט ס"ד ומש"ש סק"ז].

(יז) הרא"ש בפיה דפחותות סוף סליד ע"ש, וז"ל : ואינה ניוזנת אותה שנה אבל הוא אוכל פירות וחיוב בפרקונה דכמוזנות קנסו אותה דרוב נשים אין מספיק מעשה ידיהם למזונותיהן אבל היתה חפצה שלא יאכל הבעל פירות נכסיה ולא יתחייב בפרקונה לאו כל כמינה הלכך הוא אוכל פירות וכיון שאוכל פירות חייב גם בפרקונה ויראה שחייב בקבורתה כיון שאינו יכול לגרשה בלא כתובה בתוך השנה, עכ"ל.

(יח) הר"ף שם ע"ש בכתובות סד בסוגיא דמורדת. וז"ל הר"ף : ולד"ה כל מאן דכייפינן ליה לאפוקי כו' אי מיתא לה איתתא מקמי דתיפוק מינה דבעל בגט בעלה ירית לה דלא מיפקע ירושה דבעל אלא בגירושין גמורין, עכ"ל. (יט) הרא"ש בכתובות פ"ה סוף סימן ל"ד הנ"ל בסק"ז. (כ) וקאי אפירות ופרקונה וקבורתה. וז"ש : מאחר שיוכל

ברא"ש, יראה ההסבר לזה, וכמ"ש הרא"ש, וכמ"ש לעיל, ויתכן 4 מ"ש רבנו בסק"ז : "ע"ש", יתכן שכונתו לומר, שהמעין

באר הגולה

ג והניחו ס"ג ג"כ
לעיל ס"ג א'
ס"ג ס"ג ד'
ס"ג ע"ג

עליה כלום וכן היא עליו מאחר שאזנה הכתובה ואין לה כל תנאי כתובה ולאחר שיוכל לגרשה בלא כתובה והוא מעכצתה ומרצו). (דברי הרב וכן משמע מהרי"ל סימן כ') בסדר הזה עושין לה אם מרדה בדי לצערו (כא) (ולאחר י"ג חדש לא מהני חזרתה אלא אזהרה כתובתה (כב) ואם רוצה לקיימה צריך לכתוב לה כתובה אחרת אבל תוך י"ג חדש יכולה לחזור בה ויש לה כתובה ואם מת תוך י"ג חדש יש לה כתובה מן הירושים (כל זה נהר"ן פרק אעפ"י) ואם רוצה לגרשה תוך י"ג חדש נותן לה י"ג שלה וכתובה וכל מה שכתב לה (צ"י גס תשובת הרשב"א) (כג) וי"א דבזמן הזה שאין נושאין צ' נשים לא משהיין לה י"ג חדש אם רוצה לגרשה ואם אינו רוצה מתירין לו לישא אחרת (מרכי סוף אעפ"י גס ראב"ן) ויש חולקין שאין להתיר לו לישא אחרת (גס נהגה ונתשובת הרשב"א סימן תת"ס ומהרי"ק שורש ס"ג) וכן עיקר ודוקא נשואה אבל ארוסה המורדת על צעלה ואינה רוצה להכנס לו יגרשה בעל כרחיה או ישא אחרת ומתירין לו ג' (סג) וי"א דוקא תוך י"ג חדש אבל לאחר י"ג חדש אם הוא רוצה לגרש צריכה לקבל ממנו בעל כרחיה או ומתירין לו לישא אחרת ואין כח ציד האשה לעגו לעולם וכן נראה (להורות) וי"א דאפילו תוך י"ג חדש אם עבר ונשא אחרת מחמת מרידתה אין כופין לגרש (מהרי"ק שורש כ"ט) ס ואפילו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש (כד) ואין חילוק בין התחילה

ביאורי הגר"א

הרב תמוהין: (כב) ואם רוצה כו' דאסור לשהות כו' מי"מ: (כג) וי"א דבזה"ז כו' ענ"ש: (כד) ואין חילוק כו' ויש חולקין. עי' גר"א"ש שם ירושלמי כמה אנו קיימין [כו'] ונראה כדברי המפרשים כו' וכ"כ הח"מ וי"א דהרמב"ם ס"ל כמשמעות גמ' דידן דאין חילוק אבל

ברכת אליהו

שמערב דעת הרא"ש עם דעת הרמב"ם, וכתב הדין של יב"ח אדברי השו"ע שהם דברי הרמב"ם. ולרמב"ם לאחר ד' שבועות איבדה כתובתה ותנאי כתובה, ויש לה אותו הדין כמו לאחר יב"ח לשיטת הרא"ש. (וכ"כ הח"מ סק"ג והב"ש סקט"ו).

(כב) דאסור לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה. — מגיד משנה בהלכות אישות פרק יד הלכה ח.

(כג) עיין בית שמואל⁶.

(כד) עיין ברא"ש פ"ה דכתובות קל"ג, וז"ל: ירושלמי כמה אנו קיימין אי כשמרדה כשהיא נדה (מן התורה) המרדיתה עליו אלא כך אנו קיימין שמרדה עליו עד שלא באתה לגדה ובאתה לגדה אז פותחין אף בימי נדותה לפי שאין לו פת בסלו וכן חולה אם יכולה לסבול אף בחוליה היא מורדת ואם אינה יכולה לסבול צריך שיתחיל המרד בימי הבריאות כו' ונראה בדברי המפרשים בגמרא דידן דחשיב לגדה פת בסלו ופליג אירושלמי ואף בימי נדותה חשיב מרד כיון

ירושתה לא מפקע ועי' צד"מ סק"ח: (כא) ולאחר יב"ח כו' אבל כו' דנשכיל זה משהיין יב"ח וזהו לשיטת הרא"ש וי"א ואם מת כו' ואם רוצה כו' אבל לדעת הרמב"ם מפקדת אחר ד' שבועות הכל ככ"ל ולדעת הרשב"א הדין זה במאנים עלי וכח"ש צד"מ אבל דברי

לגרשה בלא כתובה כו', וא"ל כל תנאי כתובה, אבל מ"מ ירושתה לא מפקע. ועבדי"מ סק"ח [צ"ל: סק"ט], ושם דייק מלשון הרא"ש הנ"ל בסק"ז ולאחר יב"ח אינו חייב בקבורתה ובפרקונה. וכתב ע"ז הד"מ: ולכן נראה דאח"כ אין הבעל אוכל פירות נכסי מלוג וכן משמע מתשובת מהרי"ו ס"כ כו'. וסיים שם שמדברי הר"ף הנ"ל בסק"ח משמע דגם לאחר יב"ח יירשנה⁵.

(כא) דבשכיל זה משהיין יב"ח דשמא תחזור בה ולא תפסיד כתובתה. וזהו לשיטת הרא"ש — הנ"ל בסק"ז — שאינה מפסדת כתובתה רק אחר יב"ח. וז"ש: ואם מת תוך יב"ח יש לה כתובה מן הירושים ואם רוצה לגרשה תוך יב"ח נותן לה כו', דתוך יב"ח הרי היא כשאר נשים שיש להן כתובה משלם. אבל לדעת הרמב"ם, מפסדת אחר ד' שבועות הכל כנ"ל במהבר ובסק"ו. ולדעת הרשב"א, הדין הזה במאנים עלי שמפסדת כתובתה אחר יב"ח, וכנ"ל בס"ק ז, ח. ובכ"ש במ"מ בה' אישות פ"ד הלכה ח, ט. אבל דברי הרב תמהוין

שכתנתו לומר שמדברי הרא"ש נראה שלאחר יב"ח אינו נוטל פירות, וכמ"ש רבנו בסק"כ, ועב"ש סקט"ו. ומ"ש רבנו בסק"ח: ע"ש, יתכן שכתנתו שמדברי הר"ף נראה שגם לאחר יב"ח בעלה יורשה, ואין זכות הירושה נפקעת אלא בגירושין גמורין, ועסק"כ.

5 ועב"ש סקט"ו וב"חון איש" סימן ס"ט סק"ב שדנו להו הוא יורשה אע"ג שאינו חייב לקבורה. ועיין בב"ש סק"ז ובסי"ט זה בדיני מורד ומורדת בקצרה ובספר בית יעקב כאן ובחזו"א שם סקט"ו.

6 בב"ש סק"ט הסביר הדבר, דבזמן התלמוד משהיין יב"ח כי

אין לו היזק בזה שהרי יכול לישא אשה אחרת, אבל בזה"ז לא משהיין שהרי יש לו היזק בזה, מאחר שאינו יכול לישא אחרת וצריך לשבת בלא אשה מחמת השהייה. וכ"כ הח"מ סקט"ו. ובכ"ש הביא בשם הח"מ דאפילו ליש חולקין שהביא הרמ"א מתירין לו לגרשה בע"כ; ולפ"ז לדעת ראשונה כ"ש דמתירין לו לגרשה בע"כ; והחילוק בין תוך יב"ח לאחר יב"ח הוא בזה, שתוך יב"ח אם בא לגרשה צריך ליתן לה כתובה, ולאחר יב"ח כבר איבדה כתובתה, ויכול לגרשה בעל כרחיה בלי שום טעם מצדה. ועוד"מ סקט"ו. וצ"ב מדוע ציין רבנו לדברי הב"ש, ולא ציין לדברי הח"מ. ועיין ב"חון איש" סימן ס"ט סק"י מ"ש על דברי הח"מ והב"ש.

באר הגולה

ע ו"כ ה"ה לעת
הרמ"ם
כשנדרה עליו והיה
גדה כחשמות הש"ס
שלא חילקו גזה.
פ ו"כ ה"ה שם
גשם הרש"ל וזמן
הוא גירושלמי.
צ לתמו מדין הגדה
כשנדרה עליו כשהיה
ג צרייתא. ר שם

למרוד קודם חליה או אח"כ (הר"ן פרק אעפ"י וכן משמע בנורכ"י גשם ע ראש"ה ובהגהות
אלפסי וג' חולקין) (שם גשם פ מוה"ר"ס) צ (כה) ואפילו היה בעלה מלח שעונתו לששה
חדשים ואפילו יש לו אשה אחרת (כו) וכן ארוסה שהגיע זמנה לינשא ומרדה כדי
לצערו ולא נשאת הרי זו מורדת מתשמיש ק (כו) וי"א שגם יבמה שלא רצתה
להתייבם כדי לצערו כסדר הזה עושין לה. ג ר (כה) המורדת הזאת כשהיא
יוצאת אחר י"ב חדש בלא כתובתה תחזיר כל דבר שהוא של בעל (כט) אבל נכסים
שהכניסה לו ובלאותיה הקיימים אם תפסה אין מוציאין מידה ואם לא תפסה אין
נותנין לה (ל) וקרקעות של און נזל היא נוטלת ש (טור) וכן כל מה שנאבד מנכסיה

גדה וכמ"ש לעיל. ק הרמ"ם שם ו"כ פ' הרי"ף וסגרי. מנות ינוס. קודמת למנות חליה וכדליתא שם
מחשבת הגמרא שם דף ע"ד ע"ה. ש כ"כ הרא"ש בנשונה כלל ו"ג סיון ז'.

ביאורי הגר"א

גרש"ל פסק כהירושלמי וזה"ל לחולה וכמ"ש הרא"ש
שם וכן חולה אם כו' ולגמ' דידן חילוק: (כה) ואפי'
היה כו'. ע"י נהיג וע"ל סיון ע"ו ס"ט: (כו) וכן
ארוסה כו'. צרייתא ומיורא שם: (כו) וי"א כו'.

ברכת אליהו

(כו) בבביתא בכתובות סג א הג"ל בסב"כ"ו איתא, שגם
שומרת יבם הוי מורדת. ושם סד א אמר שמואל שאין
כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. ומקשינן עליה מהאי
בביתא. ותרגינן: ולא קשיא כאן כמשנה ראשונה כאן
כמשנה אחרונה כו'. דבביתא כמשנה ראשונה שמצות יבום
קודמת למצות חליצה, לפיכך שומרת יבם שאינה רוצה
להתייבם הוי מורדת, ושמואל כמשנה אחרונה דמצות חליצה
קודמת למצות יבום, לפיכך אין כותבין עליה אגרת מרד
כשאינה רוצה להתייבם. והרי"ף שם והרמב"ם בהלכות אישות
פ"ד ה"ב פסקו ששומרת יבם הוי מורדת. ונשיפתו שפסקו
כמשנה ראשונה שמצות יבום קודמת, וכמשי"ש בגמ': ל"ק
כאן כו'. וע"ל ר"פ קפ"ה — ששם הובאה המחלוקת הוי
אם מצות יבום קודמת והוי מורדת, או שמצות חליצה
קודמת ואינה מורדת. עמש"ש.

(כח) בג"ל סק"ז דארעא דלמפיפ לא אקני לה.

(כט) גמ' בכתובות סד א: תפסה לא מפקינן מינה לא
תפסה לא יהבינן לה. וכפ"י הרמב"ם דאמורדת קאי ולא
אמאיס עלי, ובג"ל בסק"ז.

(ל) כ"כ הרא"ש בפ"ה דכתובות סל"ד, וז"ל: אבל קרקע
שהכניסה לו בחזקתה קאי לעולם. וכ"כ בתשובה כלל מ"ג

דאין לו פת בסלו מידי דהוה אגמל ואספן שהדירו נשותיהו
יותר משבת אחת יוציא ויתן כתובה לפי שאין לו פת בסלו,
עכ"ל. וב"כ המ"מ בה' אישות פ"ד ה"א, דהרמב"ם מ"ל
כמשמעות גמ' דידן, דאין חילוק בין אם התחילה למרוד קודם
גדוה או אח"כ. אבל הרשב"א פסק כהירושלמי, שרק אם
התחילה למרוד קודם גדוהה הוי מורדת. והיה לחלה, שרק
אם התחילה למרוד קודם שהיתה חולה היא מורדת. וכמ"ש
הרא"ש שם לשיטת הירושלמי. וכן חולה אם כו' צריך
שיתחיל המרד בימי הבריאות. וזהו שיטת היש חולקין
שהביא הרמ"א — שהיא שיטת הרשב"א. ולגמ' דידן אין
חילוק בגדה וחולה, ואפילו התחילה למרוד בימי גדוהה
וחוליה חשיבא מורדת, וכ"ה שיטת הרא"ש והרמב"ם, וזהו
השיטה הראשונה שהביא הרמ"א. והמחלוקת היא בין בגדה
ובין בחולה. [ועצ"מ סק"ח ובי"ש סב"ב].

(כה) עבדינן סק"ז וע"ל סימן ע"ו מ"פ.

(כו) בביתא בכתובות סג א: אחת לי (כולן שוות בתורת
מרד — רש"י). ארוסה ונשואה ואפילו גדה ואפילו חולה
ואפילו שומרת יבם. ומימרא דשמואל שם א: כותבין אגרת
מרד על ארוסה. ומסקינן התם דהיינו שתבע הוא לכונסה,
והיא מורדת שאימרת לא אנשא.

לשחוק, כיון דבלא מרדתה אינה ראויה לתשמיש. והוה החילוק
— לירושלמי — בין מלח שהדיר לבין מרדה בגדוה ובחוליה.
בבב"ר לא שייך לומר שכיון לשחוק, ולכן כשהיה בעלה מלח
ומרדה, שפיר נקראת מורדת, דבזה לא שייך לומר שאלה
לשחוק, מאחר שהדבר תלוי בו, דמי ימחה בידו לקרב עונתו.
אלא דצ"ע לשיטת הירושלמי, איך הדין כשהולך עתה לים ואין
דעתו לחזור רק לאחר ששה חדשים והיא אומרת לכשתבא לא
אשמש אתך האם היא נקראת מורדת. ועצ"מ סק"ט ובספר
בית יעקב. ובמ"מ בה' אישות פ"ד ה"א כתב על דיננו שתי
הראיות: למרדה בגדוהה, וממלח המדיר. והביי הביא דברי
המ"מ — רק שיון בעלה מלח גלמד מדין גדה המורדת. וכנראה
שהביי לא גרס בדברי המ"מ הראיה השנית, וכתב הביי: ול"ג
דלפינן לה מדין מלח המדיר כו'.

ד בבב"ה"ג כתב שלמד דין זה מדין הגדה שנקראת מורדת אפילו
אם מרדה עליו כשהיא גדה. והיה כשמרדה כשבעלה מלח
נקראת מורדת דכ"ז שלא מרדה הוי פת בסלו. ולפי"ז לשיטת
היש חולקין הג"ל — דס"ל דאם מרדה כשהיא גדה לא הוי מורדת
— לכאורה היה כאן במלח לא הוי מורדת. ולכן ציין רבינו:
וע"ל סימן ע"ו ס"ט דשם נפסק דהמדיר את אשתו מתשמיש
המטה יותר מז' ימים אפילו הוא מלח שעונתו לששה חדשים
יוצא ויתן כתובה. ומזה גלמד לענינו דגם כשבעלה מלח הוי
נקראת מורדת. ואמנם הרא"ש הג"ל בסק"ד למד מדין המלח
שהדיר שגם אם מרדה בגדוהה היא מורדת. ונראה דאף לשיטת
הירושלמי — שאם מרדה בגדוהה ובחוליה לא הוי מורדת —
מ"מ באשת מלח הוי מורדת. דסעם הירושלמי — אמרנה בתוך
גדוהה וחוליה לא הוי מורדת — הוא משום שמתקיימן אמירתה

באר הגולה

* עין גנית מהג
שכתו ו' חילוקי דינים
נדיני המורדת.

שקבל הבעל אחריותו עליו אינו משלם לה כלום. הגה: (לא) וכל זה נכסיו י"ג חזל נכסי חלונ שלם נרשמה הם והיא נוטלתן (טור) (לב) וי"ל דכל זה נתינה נותנת למתלה וטעם לדבריה למה אומרת מאים עלי חזל נותנת למתלה לדבריה כגון שאומרת שאינו הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו וכיוצא בזה אז דייקנין לה כדינא שתקנו הגאונים (טור נכס מוהר"ם * מרוטנבורק) ונקרא דינא דמתינתא שהגעל צריך להחזיר לה כל מה שהכניסה לו צדונייתה דהיינו חזן נרזל אם הם נעין ורצוין למלכתא הראשונה נוטלת הכל כמו שהוא ואם אינן רצוין למלכתא הראשונה וכ"ש

ביאורי הגר"א

כו' הרא"ש שם ונתינתא והטור חזל הרש"א והרי"ם וש"פ כתבו דמטלטלין דוקא תפסה חזל לא תפסה אע"פ דליקן נרשמה הבעל לא יחזיקין לה משום דכל היכא דאיתיה נרשמה דבעל אע"פ דנכסי"ט דנ"ג אומריקן יחלוקו אלמא דהאז נרשמה שניהם התם כדקתני טעמא הללו חזין לירש והללו כו' משא"כ נתי הבעל כיון שקיבל אחריות נרשמה הוא וז"ש גמ' תפסה כו' לא תפסה ולפיכך קרקעות דלא עיך בזה תפיסה מיקרי הבעל מוחזק לעולם וכונ"ש קרקע בחזקת בעליה עומדת: (לא) וכ"ז

ברכת אליהו

שלה הם במורדת כנ"ל.⁹
(לב) ע"ש ברא"ש פ"ה בכתובות פ"ה שכתב בסוגיא דמורדת: הדין הוא דינא דגמ' במורדת אבל האידינא דייני דינא דמתיבתא כדאמא ואמרה לא בעינא להאי גברא גיטיב לי גיטא כו'. והביא שם דינא דמתיבתא כמ"ש הרמ"א. ופ"כ שם הר"ף. וכו' הר"ף והרמב"ן דינא דמתיבתא היא במאים עלי. וזו"ש: כדאמא ואמרה לא בעינא ליה כו'. דהיינו שאומרת מאים עלי. והרא"ש כתב שם: וכן היה דין ר"מ ז"ל בדינא דמתיבתא אבל היה מצוה להחזיר אם השיאה שום אדם עצה כדי להוציא צדונייתה מבעלה ופשיהו נראה לו ערמה בדבר לא היה מצוה להחזיר לה אפילו צדונייתה הלכך לא היה דין מאים עלי אם לא שיתן אמתלא לדבריה למה אינו מקובל עליה או שהיה מכלה כל הממון, עכ"ל. ומ"ש: הלכך לא היה דין דין מאים עלי אם לא כו'. ר"ל שלא היה דינא דמתיבתא אדין מאים עלי אם לא שיתן אמתלא לדבריה למה אינו מקובל עליה או שהיה מכלה כל הממון. וקאי אלמעלה אדין מאים עלי.¹⁰ אבל הרמב"ם בה' אישות פ"ד הי"ד כתב שאין לדון כלל בדינא דמתיבתא. וכן פ' הר"ף והרמב"ן שבטלה דינא דמתיבתא ולכן השמיטו המחבר בשלחן ערוך.

הרשב"א הג"ל בסק"ז במורדת לא מהני תפיסה בנצי"ב ושלח הם. וקאי אמ"ש בהגיה: "וכל זה בנצי"ב" — דמהני תפיסה בנצי"ב. ועי' כתב לדעת הרשב"א לא מהני תפיסה בנצי"ב במורדת. ומ"ש רבנו בסק"ל דלרשב"א מהני תפיסה במטלטלין [בנצי"ב]. היינו באומרת מאים עלי. וכמ"ש רבנו בסק"ז. ועי"מ סקכ"ה וב"ש סקכ"ז. ובספר בית יעקב.
10 מ"ש רבנו: "וקאי אלמעלה אדין מאים עלי". אפשר לפרש דקאי אדברי הרמ"א — שכתב: "וי"א כו' ועי' כתב רבנו דקאי אלמעלה אדין מאים עלי. כמ"ש בח"מ סקכ"ה וב"ש סקכ"ז. ואפשר לפרש שבדבר רבנו קאי אדברי הרא"ש. שמקודם כתב הרא"ש: הדין הוא דינא דגמ' במורדת כו'. ר"ל דהוה דין הגמ'

כו' הרא"ש שם ונתינתא והטור חזל הרש"א והרי"ם וש"פ כתבו דמטלטלין דוקא תפסה חזל לא תפסה אע"פ דליקן נרשמה הבעל לא יחזיקין לה משום דכל היכא דאיתיה נרשמה דבעל אע"פ דנכסי"ט דנ"ג אומריקן יחלוקו אלמא דהאז נרשמה שניהם התם כדקתני טעמא הללו חזין לירש והללו כו' משא"כ נתי הבעל כיון שקיבל אחריות נרשמה הוא וז"ש גמ' תפסה כו' לא תפסה ולפיכך קרקעות דלא עיך בזה תפיסה מיקרי הבעל מוחזק לעולם וכונ"ש קרקע בחזקת בעליה עומדת: (לא) וכ"ז

סי"א, וכ"כ המור. אבל הרשב"א והרי"ם בסיומן שם"ב וש"פ כתבו דמטלטלין דוקא תפסה יחזיקין לה אבל לא תפסה אע"פ דאינו ברשות הבעל לא יחזיקין לה משום דכל היכא דאיתיה כאלו הם ברשות הבעל. אע"פ דנכסי"ט דנ"ג אומריקן יחלוקו — בנפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע איזה מת ראשון — דנכסי צאן ברזל יחלוקו, אלמא דהוא ברשות שניהם, התם כדקתני טעמא, הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש, לכן יחלוקו. היינו ששם כיון שמת הבעל בטלה חזקתו, ולכן הוא הנכסים בחזקת שניהם. שהרי גם לאשה היתה בהן קצת חזקה שהרי יכולה לומר כלי אני נוטלת ואם מכרן הבעל אינם מכורים. משא"כ בחיי הבעל כיון שקיבל אחריות ואם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו, ברשותו הוא והוא הנקרא מוחזק. וז"ש בגמ' בכתובות סד א: תפסה לא מפיקין מינה לא תפסה לא יחזיקין לה. והזכירו רק תפיסתה, ואם היא לא תפסה — אע"פ דגם הבעל לא תפס — לא יחזיקין לה, משום דכל היכא דאיתנהו הוה ברשות הבעל. ולפיכך קרקעות דלא עיך בזה תפיסה מיקרי הבעל מוחזק לעולם, ושייכים לו. ובמ"ש בב"מ קי א: קרקע בחזקת בעליה עומדת.⁸

(לא) מ"ש: "אבל נכסי מלוג שלה ברשותה הם", ר"ל אם הם בעין, וכנ"ל בסק"ז, אבל אם אבדו אבדו לה. וזהו לדעת הרמב"ם והרא"ש. אבל לדעת הרשב"א אף נצי"ב

8 גם בספר בית יעקב כתב: תמינהי שלא הביאו דעת הרמב"ן בתשובה סימן קל"ח והרי"ם בשו"ב סימן שס"ב שפסקו להיפך דהקרקעות בחזקת הבעל כו' ופסק כהרא"ש שהוא יחיד נגד רבים ועוד קשה לי דמ"ש קרקע במטלטלין שאינם ברשות שניהם כו' וצ"ע. עכ"ל. ועיין שם בתשובות הרשב"א המיוחסות להרמב"ן דלא בריא ליה כ"כ שהקרקעות בחזקת הבעל. ומקודם ר"ל דקרקע דנים בו כל דאליה גבר — שאם נכנסה האשה בקרקע אין בה ביד ביד להוציא מידה וכו' והחזק ה"ז נשכר. ואח"כ כתב: וי"ל דקרקע לעולם בחזקת הבעל עומד וכו' ועב"ש סקכ"ז ובחזקת סימן ס"ט סקכ"ז.
9 נראה דמ"ש: "אף נצי"ב שלה", היא ט"ס. וכן צ"ל: אבל לדעת הרשב"א נצי"ב שלו הם במורדת כנ"ל. ור"ל לדעת

אם נגנזו או נאזרו צריך הצעל לשלם הכל וי"מ שלה אם הם נעין או דנר הצא מכהה נוטלת
 אצל אם כלו לגמרי אין הצעל צריך לשלם (דינא דמתיבתא טור נגס הרי"ף) (לג) אצל כל מה
 שמתן לה או כתב לה אינה נוטלת כלום ואפילו תפסה צריכה להחזיר (מרדכי פרק אף על פי)
 (לד) ואין כופין אותו לגרש ולא אותה להיות אצלו (גם זה נטור בשו"ת מוה"ר"ם) (לה) ואם
 עשה שלא כהוגן שקדשה גרמאות ונתחנולות כופין אותו לגרש (הרא"ש כלל ל"ה) (לו) וי"מ עוד
 דמטילין חרם (טור נגס מוה"ר"ם) אם נני אדם למדוע למרוד או שעושה כך משום כעס וקטטה
 או להוציא ממונו וממנו אז אפילו מה שחפסה מנכסים נוטלין מידה ומחזירין לבעל (מרדכי פרק
 אף על פי) (לז) ואין חילוק בין אם תפסה או לא אלא נטוענת מאיס ואינה נותנת אמתלא מצוררת
 לדצריה אצל מ"מ נותנת אמתלא ואין צוה רמאות והנצי"ד ידונו צוה לפי ראות עיניהם (מהרי"ו
 סימן ק') ויכולין להשגיג אותה על כך אם טוענת צלמות מאיס עלי (שם) וכן ראוי להורות
 וכל זמן שלא נתן גט אין לו כפייה ונגישה עליה אצל מ"מ אין לה ליתן משלה לאחרים ויכול
 למחות צה דאם מתה ירשנה (ג"ז שם) (לח) אפילו נמקום שכופין אותו לגרש נמורדת אם מתה

ביאורי הגר"א

בין מעיקר תקנתא והוא ע"כ נמורדת וכתב הרא"ש
 נשואה שכה"ג יש לסמוך האנאונים ז"ל: (לו) וי"מ
 עוד כו' אז כו'. נראה שם אצל היה מנוה להחזיר
 כו' וכשהיה כו': (לז) ואין חילוק כו'. עי' ח"מ:
 (לח) אפילו במקום כו'. ר"ל שעושים כמ"ס הנ"ל נגס
 האנאונים ולא הו"ל להרצ לכתוב נמורדת דה"ה בכל שכופין
 להוציא אפילו מדינא דנמרא והוא מדברי הרי"ף והרא"ש

הרמז"ם כתב שאין לדון כלל דינא דמתיבתא וכן פסק
 הרמז"ה והרמז"ן שנטלה דינא דמתיבתא ולכן השמיטו
 בש"ע: (לג) אבל כל מה כו'. כנ"ל דלדעתא כו':
 (לד) ואין כופין כו'. נראה שם ואפשר כו' אצל לא
 שיכפוהו כו' וכנ"ל: (לה) ואם עשה שלא כו'.
 עי' נהג"ל שם ד"ה אצל רב האי כו' וכ"כ רמז"ה
 כו' וכ"כ שהיה דעת הרי"ף שכתב ולד"ה כל מחן כו'

ברכת אליהו

עלי, שע"ז תקנו שכופין את הבעל לגרשה. וכתב הרא"ש
 בתשובה כלל ל"ה ס"ב שבהאי גזנא — שעשה שלא כהוגן
 שקדשה ברמאות — יש לסמוך האנאונים ז"ל שכופין אותו
 לגרשה.¹¹

(לו) כן כתב ברא"ש בפ"ה דכתובות סל"ה, הנ"ל בסקל"ב:
 אבל היה מצוה להחזיר כו' ונשתי נראה לו ערמה בדבר
 לא הי' מצוה להחזיר לה אפילו נדונייתה וכו'.

(לז) עה"מ סק"ז שביאר את דברי הרמ"א: דלדינא דגמ',
 אפילו אי ידעינן ודאי דמאיס עליה אין לה רק בלאות
 שתפסה. אבל לדינא דמתיבתא, בידעינן ודאי שהיא משקרת
 לא מהני תפיסה, מפני שיש לה דין דמורדת, ובמורדת
 קיי"ל כרשב"א דלא מהני תפיסה. ובנותנת אמתלא במורדת
 לא צריך תפיסה, דלדינא דמתיבתא צריך להחזיר לה מה
 שהכניסה לו אפילו אם לא תפסה. ורק כשנותנת אמתלא
 ואינה מבוררת, אז יש חילוק בין תפסה ללא תפסה. דבתפסה
 יכולה לומר שטענתה אמת — שצריך לפסוק לה דינא
 דמתיבתא — שצריך לתת לה כל נדונייתה. ולכן אפילו אם
 תפסה מעות מהני, דלדינא דמתיבתא — אם טענתה אמת —
 צריך להחזיר לה אפילו מעות נדוניא.

(לח) ר"ל שעושים כמ"ס הנ"ל בשם האנאונים הנ"ל בסקל"ד,
 שבמאיס עלי תקנו שכופין אותו לגרשה. ולא הו"ל להרב
 לכתוב דין זה — דאם מתה קודם שגרשה שיורש אותה —
 במורדת, דה"ה בכל שכופין להוציא אפילו מדינא דנמרא
 [כגון אלו המבוארים בסימן קנ"ד, ג"כ הדין הוא, דאם
 מתה קודם שגרשה, הבעל יורש אותה]. והוא מדברי הרי"ף

(לג) כנ"ל בסק"ז דארעטא למישקל ולמיפק לא אקני לה.
 (לד) ברא"ש פ"ה דכתובות סל"ה כתב אדינא דמתיבתא:
 ואפשר לפי שראו הקלוקל בבנות ישראל וכי משהו להו
 תריסר ירחי שתא תולות עצמן בעובדי כוכבים ויוצאות
 לתרבות רעה בטלו שהייה ונתנו רשות לבעל לגרשה מיד
 בלא שהייה אבל לא שיכפוהו לגרשה דאף במונע ממנה
 תשמיש או מזונות אין כופין אותו להוציא כדאיתא בירושלמי
 אין עושין אלא לפסולות כ"ש כשהיא מונעת לעצמה כו'
 עכ"ל. וכנ"ל בסעיף ב, וכמ"ס בסק"ה שאין כופין אותו
 לגרש באומרת מאיס עלי.

(לה) עבה"א פ"ה דכתובות סל"ה ד"ה אבל רב האי כו'
 — שכתב בדין מאיס עלי — אבל רב האי כתב אע"פ
 שאין לכופ את בעלה מכה הלכה מ"מ גאונא הישיבות של
 בבל תקנו שכופין את הבעל ליתן גט ויותר מג' מאות
 שנה היה בימיהם שנכתב זו התקנה אמנם מן הכתובה לא
 כתב וכ"כ רמז"ה שכופין כו' עכ"ל. וכן נראה שהיא דעת
 הרי"ף שכתב בכתובות סד א: ולדיה כל מאן דייפסינן ליה
 לאפוקי בין מעיקר דינא כדתנן אלו שכופין אותה להוציא
 ומאי דדמו ליה בין מעיקר תקנתא כו' עכ"ל. והוא [מ"ס
 הרי"ף: בין מעיקר תקנתא] ע"כ היינו במורדת דמאיס

בדין מורדת ובדין מאיס עלי. ואח"כ הביא דינא דמתיבתא.
 ודינא דמתיבתא הוא במאיס עלי, כמ"ס: כדאיתא ואמרה
 לא בעינא ליה כו'. ועי' סי' שם, שלא היה דינא דמתיבתא
 במאיס עלי אם לא שותתן אמתלא כו'.
 11 ועמ"ש בזה בחז"א סימן סס סק"ג.

באר הגולה

ת שם ומשנה השמים
 בני לבינך וכו' נדרים
 דף ע"ב וכדמפרש
 לה בירושלמי בחומרת
 כמה דשמים רחוקין
 מן ארעא כן הסול
 נברא רחוק מן
 ארתיה.
 א ומה שחזינו שם
 במשנה יעשו דרך
 נקשה ואלף על פי
 שנירשמי פי' יעשו
 סעודה וכו' ס"ל

קודם שגרסה יורש אותה דאין ירושה נפקת ללא בגירושין (טור נכס גלחון) (לט) אם לא היה
 תפס ומדוניא שהכניסה לנעלה מהני כללו תפסה היא נעמנה (מורדכי נכס תשונת מוהר"ם פרק
 לע"פ ובהגהות נכס תשונת מוהר"ם) (מ) הגדלים שהכניסה הכלה אין להם דין גלחון כדלגלחון
 גלחון כדלגלחון השומע שמכנסת האשה לנעלה (טור נכס ההל"ש). ד (מא) ת איש ואשתו
 שבאו לב"ד הוא אומר זו מורדת מתשמיש והיא אומרת לא כי אלא בדרך כל הארץ
 אני עמו וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש והוא אומר לא כי אלא
 בדרך כל הארץ אני עמה (מב) מחרימין תחלה על מי שהוא מורד ולא יודה בב"ד
 ואח"כ אם לא הודו אומרים להם התייחדו בפני עדים נתייחדו ועדיין הם טוענים
 א מבקשין מן הנמטען (מג) ועושים פשרה כפי כח הדיין. ה ב ארוסה שאינה
 רוצה לינשא במטענת מאים ועלי אין אביה חייב ליתן לו מה שפסק לו ליתן בגדונייתא.

שהזכירו לחת מורדכי הפסדה והפיוס שהיו ע"י סעודה ועקר הכוונה שיתפשו בנייהם נאזהר דרך שיהיה ה"ה שם וסיים הרמב"ם חזק
 לנעול בפני בני אדם כי אפשר וכו' וכח"ל לעיל סימן כ"ה סעיף ג. ב של פסק לה חלה על מנת שחשכא כח"ל לעיל סימן כ"ה.

ביאורי הגר"א

סס ולד"ה כל חלקן דכייפין כו' דין כו' : (לט) אם
 אביה כו' עי' חיימ ונ"ש : (מ) הבגדים כו' דכל
 שלל שמה לו הוי נכסי מלוג וכח"ל נרפ"ז דינויות
 ואפילו נגדים שחלוי לנעול ולא שמה לו הוי נכסי מלוג
 כח"ל נכתובות ע"ט ז' אר"כ עיילא כו' ועי' רש"י סס :

ברכת אליהו

היהודים כו' חזרו לומר כו' השמים ביני לבינך יעשו
 דרך בקשה. ובירושלמי שם מפרש — על „השמים ביני
 לבינך" דאומרת כמה דשמיא רחוקין מן ארעא כן ההוא
 גברא רחוק מן אתתא. כלומר שהיא טוענת שאינו בא
 עליה כלל, ועי' אמרו במשנה : „יעשו דרך בקשה." ועי'
 סקמ"ג. ואע"פ שלפי גמ' דידן שם צא א פירוש המשנה
 הוא שאומרת שאינו יורה בחי, מי"מ דין הירושלמי אמר —
 שגם באומרת שאינו בא עליה כלל, עושים פשרה. — כן
 כתב המגיד משנה בהלכות אישות פי"ד הט"ו.

(מב) במ"מ בה' אישות פי"ד הט"ו כתב שהוא תקנת
 הגאונים להחרים על כל טענת פסק, כמ"ש בחי"מ סימן
 ע"ה ס"ט, והו"ה כאן מחרימין בכדי לברר הדבר.

(מג) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פי"ד הט"ו. וזה כפי פירוש
 על מ"ש בנדרים צ ב : יעשו דרך בקשה, הג"ל בסקמ"א.
 ומפרש הרמב"ם דהיינו שיעשו פשרה ביניהם. וז"ל הרמב"ם
 בפירוש המשניות : ואמרו יעשו דרך בקשה שתתפייס ותהיה
 מרוצה להשאר עמו ואין כופין על הגירושין בשום פנים
 וג"כ אין מכריחין שתשאר עמו ואין דנין לה דין מורדת
 מבעלה אבל מאריכין הענין וממציין ביניהם על דרך
 השלום ואין פוסקין ביניהם דין עד שיתרצו שניהם על

שעל הכלה ונצ"ב היינו שומת נכסים שאשה מכנסת לבעלה
 כותהא דפרק מציאת האשה ור"פ אלמנה המכנסת שום לבעלה.
 עכ"ל. ור"ל דביבמות ס א : איתמר המכנסת שום לבעלה כו'.
 ועיין שם ברש"י ד"ה המכנסת וז"ל : נצ"ב ששמה לו בכתובה
 כו'. ומלשון „המכנסת שום לבעלה" דייק הרא"ש שרק אם שמה
 לו הוי נצ"ב. אבל אם לא שמה לו הוי נ"מ. ועיין לקמן סימן
 פ"ה ס"ג ומש"ש בסק"ה.

והרא"ש שם בסוגיא דמורדת, שכ' : ולד"ה כל מאן דכייפין
 ליה לאפוקי בין מעיקר דינא כדתנן אלו שכופין אותו להוציא
 בין מעיקר דתקנתא אי מיתא לה איתתא מקמי דתיפוק
 מיניה דבעל בגט בעלה ירית לה דלא מפקע ירושה דבעל
 אלא בגירושין גמורין וכן הלכתא, עכ"ל. [וכבר כ' בסק"ה]
 דמ"ש הר"ף : „בין מעיקר תקנתא", היינו במורדת דמאים
 על שער' תקנו שכופין את הבעל לגרשתו].

(לט) עח"מ ובש"ס¹².

(מ) דכל שלא שמה לו הוי נ"מ. וכמ"ש ברפ"ז דיבמות¹³.
 ואפילו בגדים שראוי לבעל ולא שמה לו הוי נ"מ כמ"ש
 בכתובות ע"ט ב : אר"כ עיילא ליה גלימא פירא הוי מכסי
 ביה ואזיל עד דכליא. וקדש"י שם בד"ה עיילא ליה גלימא,
 וז"ל : טלית בנכסי מלוג אע"פ שלא שמתו [בכתובתה]
 בנצ"ב וצריך להיות קרן שמור לה. ובד"ה פירא הוי כתב :
 כסויו שמכסה הימנו הן פירותיו. הרי שהמדובר הוא בבגדים
 שראויים לבעל, ואפ"ה כל שלא שמה לו בנכסי צאן ברזל
 הוי נכסי מלוג.

(מא) עב"ח סק"ה. ותוכן דבריו הוא : תנן בנדרים צ ב :
 בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה
 האומרת טמאה אני לך שמים ביני ובינך ונוטלה אני מן

ג' כח"מ סק"ט ובב"ש סק"א כתבו דתפיסה של האב מהני
 רק כשהגדוניה לא באה עדיין ליד הבעל. אבל אם כבר באה
 הגדוניה ליד הבעל, לא מהני תפיסת האב, דר"י נתפס לבעל
 חוב במקום שחב לאחרים (שהוא חב לבעל) ולא מהני ועיין מ"ש
 ע"י בחזון איש סימן ס"ט סק"ה.

¹³ נראה דכוונת רבנו כמ"ש בשו"ת הרא"ש כלל מ"ג ס"ה וס"ו
 (שממנו מקור דין זה) וז"ל : ואשה שהכניסה מלבושים לבושים
 עליה לבעלה אינו קורא להן נצ"ב שאין דרך לשום המלבושים

באר הגולה

עז חיוב פדיונה. ובר חי' סעיפים

א פדיונה כיצד א נשכית חייב לפדותה (א) ואינו יכול לומר לה הרי גיטך וכתובתיך ופדי את עצמך ב (ב) ואפילו אם יאמר איני פודך ולא אטול פירות אין שומעין לו אלא חייב לפדותה. ב ג אין מחייבים את הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה אלא כמו שהיא שוה כשאר השבויות (ג) (וי"ל דאשתו כגופו דמי) ויכול לפדותה

וה"ל לזנות ונתינתה ס' דף ל"ב ע"ב וכו' ונתינתה גיטין דף מ"ה ע"ב וכו' פ' הרי"ף ס' ופי' דמיה הוא שנינו ליתא כשפחה הנמכרת נשוק ולא לפי עשר נעלה ה"ה ס'.

ביאורי הגר"א

כו' ירושלמי שם נעל שאמר חי אפסי לא לאכול ולא לפרוק חין שומעין לו והנילו תוס' נצ"ב מ"ט ג' דמיה יכולה כו'. ע"ש וע"ל סימן ס"ט ס"ה נהנה: (ב) וי"א כו'. כתיק שם ועתו"ס שם דמיה והיו כו' ובגטין מיה' חי' דמיה ולא כו': (ד) ויכול כו'. וסיני לפדותה נכל אשר לו

ברכת אליהו

לידי עניות בשביל אלו — רש"י — או דילמא משום דלא לגרבו ולייתו (שלא יהיו האובינים מוסרים עצמם לשבותם מפני שמוכרים אותם ביוקר). ולא נפשטה שם האיבעיא. והר"ף בכתובות שם והרמב"ם בה' אישות פ"ד ה"ט פסקו כרשב"ג — מחמת המשנה דגיטין הנ"ל, דמשמע דכל השבוים — ואפילו אשתו אין פודין יתר על כדי דמיה, וזוהי השיטה הראשונה שכתב המחבר. והי"א — שהביא בהג"ה — היא שיטת הר"מ הלוי ז"ל — שהביא הרא"ש בכתובות שם פ"ד ס"ב — שפסק כתיק שם דהלכה כרבים, ומתניתין דגיטין איירי בשאר שבויים, אבל אשתו כגופו, וכמו שאדם יכול לפדות עצמו בכל ממונו אשתו נמי כו'. ועתו"ס שם דמיה והיו כו' ובגטין מה א דמיה ולא כו'. ושם הקשו דנפשוט מהא דפודה עד עשרה בדמיה דהטעם הוא משום דוחקא דצבורא, דאי משום דלא ליגרבו ולייתו טפי, זה שייך גם כבעל. ותרצו דאפילו טעמא דלא ליגרבו ולייתו טפי לא שייך בבעל, דאשתו כגופו. וזה כסברת הר"מ הלוי הנ"ל. ולדעת הר"מ הלוי, כיון דאין כאן הטעם והתקנה שלא יפדו יותר מכדי דמיה, לא רק שרשאי הבעל לפדות יותר מכדי דמיה, אלא הוא מחויב לפדותה יותר מכדי דמיה, וכמש"ש הרא"ש: אשתו נמי כיון דחייב

כו' זהו מ"ש צירושלמי שם והנילו הר"מ שם יעשה סעודה כו' וס"ל להרמב"ם דהכי קאמר קודם לזה יעשה סעודה ויפייס ולאחר כך יעשה דרך נקמה:

עז (א) ואי"ל כו'. שם נמתני': (ב) ואפי' אם

מה שיתרצו, עכ"ל. ומ"ש: אומרים להם התייחדו כו', זהו מ"ש צירושלמי שם פ"א ה"ב — והביאו הר"ן שם — "יעשה סעודה והו' מתרגלין לבוא דרך סעודה", דהיינו שיפייסנה ע"י סעודה וע"כ יתייחדו. וס"ל להרמב"ם דה"ק קודם לזה יעשה סעודה ויפייס, ואח"כ יעשה דרך נקמה שיחפשו.

(א) בכתובות נא א במתני': ואם אמר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה אינו רשאי¹.

(ב) ירושלמי בכתובות פ"ד ה"ו: כעל שאמר אי אפסי לא לאכול ולא לפרוק חין שומעין לו. והביאו תוס' בב"ב שם ב' דמיה יכולה כו' ק"ש, וז"ל: ובירושלמי פ' נערה קאמר בהדיא אהא דתנן נשאת יתר עליו הבעל שאוכל פירות בחייה בעל שאמר כו'. וע"ל סימן מ"ט ס"ה בהג"ה².

(ג, ד) איתא בכתובות נב א: ת"ר נשכית והיו מבקשין ממנה עד עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה רשב"ג אומר אין פודין את השבויות יותר על כדי דמיהם מפני תיקון העולם. ובגטין מה א תנן: אין פודין את השבויות יתר על כדי דמיהן מפני תיקון העולם. ובגמ' שם: איבעיא להו האי מפני תיקון העולם משום דוחקא דצבורא הוא (אין לנו לדחוק הצבור ולהביאו

1. בהגהות הר"מ כתב, דכונת רבנו לומר, ולכן נקט כאן לשון: "ואינו יכול לומר" שזו כעין לשון המתני' — דתנן: "אין רשאי". ולהלן גבי "אפילו אם יאמר איני פודך ולא אטול פירות", נקט לשון: "אין שומעין לו", שכן היא לשון דירושלמי כמ"ש בס"ב. ויש עוד להוסיף, דכאן שייך לשון "אינו יכול" — דהיינו דאינו רשאי — מחמת שכבר נתחייב בפדיונה, וכמ"ש רש"י שם במשנה בדיה אינו רשאי: שכבר נתחייב בפדיונה משנשכית. ולהלן ד"אין שומעין לו", אינו מפני שכבר נתחייב בפדיונה, אלא מפני שלא תטמע בין הגוים. וזהו ההבדל בין לשון "אינו יכול" ללשון "אין שומעין לו". דלשון "אינו יכול", היינו שאינו יכול לומר כך מפני שכבר נשתעבד כלפיה לפדותה. ולשון "אין שומעין לו", היינו לא מפני שהוא משועבד כלפיה, שהרי גם אם שניהם רוצים שלא יפדנה ולא יאכל פירות אין מרשים לו זאת, וזוהי הלשון "אין שומעין לו", שאנו לא שומעין לו בכדי שלא תטמע בין הגוים. וע"ל ס"ב ובהערה 2 שם. אמנם עיין לקמן בסעיף ב' שכתב לשון: "אין שומעין לו" (וכי"ה ברמב"ם בה' אישות

פ"ד ה"ט), ושם הטעם הוא עקב שעבודו של הבעל כלפי אשתו, ולשון זו ברין שהוא אינו מצירושלמי. 2. עיין פ"ו בהגהות הר"מ. וע"ל להוסיף על דבריו, ולבאר דברי רבנו כך: בח"מ ס"א ובב"ש ס"א כתבו, שמש"ש המחבר: אפילו כו', ר"ל אפילו אם אמר כן קודם גישואיו. ועי' כתב רבנו: והביאו תוס' כו' — שהתוס' הביאו דברי הירושלמי, וכתבו בדברי הירושלמי — דקאמר אין שומעין לו — קאי אאחד שנשאת. ומ"ש רבנו: ע"ש וע"ל סימן ס"ט ס"ה בהג"ה, נראה דר"ל שבתוס' הנ"ל מבואר, שאפילו אם שניהם רוצים שלא יפדנה ולא יאכל פירות אין שומעין להם. ולעיל בסימן ס"ט ס"ה בהג"ה כתב: וכן בירושלמי וקבורה אין אחד מהם יכול לומר איני קובר ואיני יורש. וכפי מה ש"ש שם בס"ק ה' ט ובהערה שם, מש"ש בהג"ה "וכן", היינו דכמו בפירות ופדיון, אין אחד מהם יכול לומר איני אוכל ואיני פודה. כמוב' לענין ירושה וקבורה, אין אחד יכול לומר איני קובר ואיני פודה. וא"כ אפ"ל ולכן נקט המחבר לשון "אפילו", לומר שאפילו אמר זאת בהסכמתה

באר הגולה

ד וכן פסק ג"כ
 ב"ד סי' רנ"ב.
 ה שם ונתייחס שם
 וכת"ר.
 ו ג"כ ה"ל"ש וכפי'
 רש"י וכו"כ לדעת
 הרמב"ם.
 ז שם ומינהל דרז
 ח"ל נר לנזן וכו' כדי
 לקצור וכו' לפדותה
 כיון שהיא ג"כ מתחלה
 ב"ד.
 ח כדרך כל נזירות
 ב"ד יתפטר נה"נ
 סימן ק"ג.
 ט שם ונתייחס שם
 ק"כ ע"ל וכו' וכו'
 י שם נמשך ק"כ ע"ל.

נכל אשר לו) ד טור והרא"ש ג"כ הרמ"ם הונא ג"כ. ג (ה) ה' היו דמיה יותר על כדי כתובתה
 ואמר הריני מגרשה וזו כתובתה ותלך ותפדה את עצמה אין שומעין לו אלא כופין
 אותו ופודה אותה אפילו היו דמיה עד י' בכתובתה ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה
 בד"א בפעם ראשונה אבל אם פדאה ונשכית פעם שנייה ורצה לגרשה מגרשה ונותן
 לה כתובתה והיא תפדה את עצמה (ו) (אזל נלאו הכי אינו חייב לפדותה נפעם שניה) ו (ג"כ).
 ד (ז) מי שנשכית אשתו והוא במדינת הים ב"ד יורדים לגכסיו ומוכרין ה בהכרזה
 ופודין אותה כדרך שהבעל פודה (ואם הוא ולשתי נשני עיין ב"ד סימן רנ"ב).
 ה ט המדיר את אשתו נדר שהוא חייב בגללו לגרשה וליתן כתובתה ונשכית
 (ח) אחר שהדירה אינו חייב לפדותה שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה וליתן לה
 כתובתה. ו י כהן שנשכית אשתו אעפ"י שנאסרה עליו הואיל ומקודם היתה
 מותרת לו פודה ומחזירה לבית אביה אפילו היה בעיר אחרת מטפל לה עד שמחזירה
 למדינתה ומגרשה ונותן לה כל כתובתה ואם היה בעלה ישראל שהשכיתה מותרת
 לו מחזירה לו לאשה כמו שהיתה ואם רצה אח"כ מגרשה ונותן לה כתובתה
 יחושע.

ביאורי הגר"א

וכ"ה נטור: (ה) היו דמיה כו'. כת"ק ולף לגירס'
 הרי"ף והרא"ש וש"פ דגרמי דנרי ר' הלכה כרזי דסתם
 מתני' כוותיה נשכית חייב לפדותה ו' נכ"ע. הרא"ש שם:

(ו) אבל בלא"ה כו'. עת"ס שם ד"ה רזה כו' וכן
 הסכים הרא"ש שם לפירש"י: (ז) מי כו'. כונו
 קנות' שם מ"ח א' וענה"ג: (ח) אחר שהדירה

ברכת אליהו

דמיה פודה. אבל התוס' נשארו בתימא על הר"ח. וכן הסכים
 הרא"ש שם פ"ד סכ"ד לפירש"י — שבפעם השניה אינו מחויב
 לפדות אפילו בדמיה.

(ז) כמו קבורתה דאמרין בכתובות מה א: אמר רב חייא
 בר אבין אמר רב הונא מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו
 בית דין יורדין לגכסיו וקוברין אותה כו'. ועכ"ל סק"ז
 שכתב דלמדים פדיון מקבורה, כיון שגם פדיון הוא מתנאי
 ב"ד. ומ"ש המחבר: בהכרזה, כתב שם בסק"ח שזה כדרך
 כל מכירת ב"ד יתבאר בחושן משפט סימן ק"ג.⁴

(ח) שם בגמ' ונראין כו'. דאיתא בכתובות נב א: המדיר
 את אשתו ונשכית כו' רבי יהושע אומר נותן לה כתובתה
 ואינו פודה אמר רבי נתן שאלתי את סומכוס כשאמר רבי
 יהושע נותן לה כתובתה ואינו פודה כשהדירה ולבסוף
 נשכית או בנשכית ולבסוף הדירה (נמי אמר ואע"ג דאיכא
 למימר לא הדירה אלא להפטר מן הפדיון — רש"י) ואמר
 לי לא שמעתי ונראין דברים שהדירה ולבסוף נשכית דאי
 אמרת נשכית ולבסוף הדירה אחי לאיערומי. וכיון דאמר
 ונראין דברים כו', פסקינן דרך אם נשכית אחר שהדירה
 אינו חייב לפדותה, אבל בנשכית ואח"כ הדירה חייב
 לפדותה, דאחי לאיערומי להדירה כדי להפטר מן הפדיון.

שם בברייתא. ועיין גם מ"ש בדין זה בס"ז סק"א ובח"מ סק"ב
 ובב"ש סק"ב ובבית יעקב ובהפלאה כאן ובחידושי בכתובות
 נב א ובשיעוץ יעקב כאן בפירוש הארוך סק"א. ובהפלאה
 כאן כתב ולכן פסק הרמב"ם כרשב"ג עפ"י הכלל דהלכה
 כרשב"ג במשנתנו ואף בברייתא. ועיין מ"ש רבנו לעיל סימן
 ס"ו סקכ"ה בענין הכלל של הלכה כרשב"ג.
 4 ועיין בח"מ סק"ה ומ"ש ע"ז בספר בית יעקב.

לפדותה בתנאי כתובה כמו שיש לה ממון דמי. וא"כ לפי
 שיטת ה"א, לא רק „ויכול לפדותה בכל אשר לו", אלא
 וחייב לפדותה בכל אשר לו. וכו"ה כמור.³

(ה) חניא בכתובות נב ב: נשכית והיו מבקשין ממנו עד
 עשרה בכתובתה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה
 רצה אינו פודה. רשב"ג אומר אם היה פירקונה כנגד כתובתה
 פודה אם לאו אינו פודה. והלכה כתי"ק. ואף לגירסת הרי"ף
 והרא"ש וש"פ דגרסי: „דבר רבי", דקיי"ל הלכה כרבי רק
 מחבירו, ורשב"ג אביו היה, אפ"ה כתב שם הרא"ש בפ"ד
 סכ"ב דהלכה כרבי משום דסתם מתני' דייקא כוותיה, דקתני
 שם נא א: נשכית חייב לפדותה, משמע בכל ענין חייב
 לפדותה אפילו ביותר מכתובתה.

(ו) בכתובות נב א איתא: נשכית והיו מבקשין ממנה עד
 עשרה בדמיה פעם ראשונה פודה מכאן ואילך רצה פודה
 רצה אינו פודה. וכתב ע"ז רש"י ב"ה רצה אינו פודה: דלא
 תקינו בה רבנן אלא חד פדיון. ועת"ס שם ד"ה רצה כו',
 שכתבו על פירש"י: משמע מתוך פירושו דאם נשכית פעם
 שנית דאינו פודה כלל אפילו בדמיה. ושם כתבו התוס'
 דה"ר פירש דרצה אינו פודה יותר מכדי דמיה אבל כדי

ושניהם נתרצו אין שומעין לו, בכדי שלא תטמע בין הגוים.
 ועיין הוסף מ"ש בסיון ס"ט ח, ט, ובסיון זה בסק"א
 בהערה. ועיין גם בספר בית יעקב מ"ש בדין אם אמר קודם
 הנישואין.

3 וכתב בהגהות הרי"מ דהא נזקט בהגיה לשון „ויכול",
 מפני שהחוב הוא רק בפעם הראשונה, ומכאן ואילך הוא
 רשות — רצה פודה רצה אינו פודה יותר מכדי דמיה, כדאיתא

באר הגולה

* כתב ה"ח א"ס
מנינים נדברי האשה
שאינה תפילה שפדוה
היא אסורה לנעלה
וע"ס.
כ פלוגתא דאבי ורבא
ס"ד דף כ"ג ע"א ופסק
כרצו נידוה שאלה
כמותו לגבי אבי.
ל טור מהא דל"ל רב
הכי חזר חזני וכו'
אלא כי הא דתניא
וכו' סס.

מ כדמפרש
נביתתא שזין אני
קורא נה ודאמרינן לי

א לשון הטור ממשנה כתובות דל"א ע"א
ב נביתתא שס דף כ"ג ע"ב

(ט) (שנויה שאסרה אף לנעלה ישראל שחוששין שחל ננעלה נרצון כדרך שנתנאל סימן ז' אין
נעלה חייב לפדותה) (הר"ן פרק נערה ור"י נכ"נ) * ז ב האשה שהיתה אסורה על
בעלה מחייבי לאוין ונשבת אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובתה והיא תפדה
את עצמה (י) (ומשלם לה הפירות שאלו מנכסיה) (הר"ן פרק אלמנה ניוזנית).
ח ז אין חיוב פדיונה עליו אלא בחייו אבל אלמנתו אינה נפדית מנכסיו אפילו
נשבת בחייו ולא הספיק לפדותה עד שמת מ אין היורשים חייבין לפדותה
(יא) נ ואפילו היא זקוקה ליבם אלא נפדית משל עצמה או תמול כתובתה ותפדה
את עצמה.

עט חיוב רפואתה ובו ג' סעיפים

א רפואתה כיצד לקתה חייב לרפאותה בין רפואה שיש לה קצבה (א) בין רפואה
שאין לה קצבה ב אבל אלמנתו אינה מתרפאת מנכסיו אלא ברפואה שאין לה קצבה

לחינתו. ג מנזרי אביו הרא"ש ואית ספרים דגרסי הכי נז"ל וכן ג' הרא"ש. א לשון הטור ממשנה כתובות דל"א ע"א
כפסטה סתמא דמתני' דלא תפלינן נזה וכו' הרא"ש וכו' הר"ן ושכ"נ דעת הרמב"ם נפ"ד.
וכרש"נ ופירש"י אין לה קצבה שהיא חולה תדיר.

ביאורי הגר"א

פ"ה ד"ה אלמנה כו': (יא) ואפי' כו'. כ"ה ג'
הר"ף ושי"פ ואין היזמין חייב' לפדותה וע"ל סימן קס"ה
ס"ו: וכו' בתוספתא וירושלמי שם:

עט (א) בין כו'. מדקמפלגינן נזמ' באלמנה ו' דנאשת
ליש אין חילוק ודלא כנע"ה שהגיה ר"ה וירוש' דגס

ברכת אליהו

הבעל הפירות שאלו מנכסיה בכדי לפדותה בדמים הללי.
[ועיין מ"ש בסימן קט"ז סק"ח].

(יא) כ"ה גירסת הר"ף ושי"פ בכתובות נב א בברייתא: נשבת
כו' ואין היזמין חייבין לפדותה. וסיים שם הר"ף: הלכך
לית להו פירי דכי תקינו רבנן פירות לבעל תחת פרקונה הוא
דתקינו והג' כיון דלא מיחייבי בפרקונה לית להו פירי.
וע"ל סימן קס"ה ס"ז ובי"ה בתוספתא וירושלמי שם פ"ד
ה"י: תני יבמה שנשבת אין היורשין (כלומר היזמין
שירשין נכסי אחיהן — פני משה) חייבין לפדותה.

(א) בכתובות נב ב: ת"ר אלמנה גיוזנת מנכסי יתומין
וצריכה רפואה הרי היא כמוזנות רבן שמעון בן גמליאל
אומר רפואה שיש לה קצבה תתרפאת מכתובתה שאין לה
קצבה הרי היא כמוזנות. וכת' הרא"ש שם בפ"ד סכ"ג והר"ן
דמקמפלגינן בגמ' באלמנה — בין יש לה קצבה לאין לה
קצבה — מ' דנאשת איש אין חילוק, ואפילו אם יש לה
קצבה חייב הבעל לרפאותה. והטעם הוא, דרפואה שיש לה
קצבה דמאי לפרקונה, ולכן היתומים — שאינם חייבים
בפרקונה — אינם חייבים ברפואה שיש לה קצבה, אבל
הבעל — שחייב בפרקונה — חייב גם ברפואה שיש לה

כו'. שם נזמ' ונרצון כו': (ט) שבוי' שנאסרה כו'.
לע"ז דלמרינן שם כל שאסור שניה כו' כלן אין השניה
עלמה גורמת חלה מפני שנעלת נרצון וכן תניא בתוספתא
נשבת אינו חייב לפדותה דל"א נשבוית תלכו' חלל נשבוית
לסטין פודה והוא מש"ש נ"א ז' והתניא ליפסקא כו'. ר"י
(י) ומשלם לה כו'. עתוי"ס שם ד"ה מוזרת כו' וניצמות

(ט) אע"ז דאמרינן בכתובות נב א: כל שאסור שבויה
גורם לה חייב לפדותה, וכאן, לכאורה היא נאסרה לבעלה
ישראל מחמת השביה, וא"כ למה אין בעלה חייב לפדותה.
אבל — לפיכך אינו חייב לפדותה — דכאן אין השביה
עצמה גורמת לאסורה, אלא מפני שנבעלת ברצון, והוי
כאסור דבר אחר גרם לה ואינו חייב לפדותה. וכן תניא
בתוספתא שם פ"ד: נשבת אינו חייב לפדותה כו'.
בשבוית מלכות אבל בשבוית ליפמין פודה. ופירוש הברייתא
הוא כמ"ש נא ב: והתניא איפכא מלכות אמלכות לא קשיא
כו' הא בבן נצר הא בליסטים דעלמא. כלומר, במלכות
בן נצר — שהיה ליסטים ולכד עיירות ומלך עליהן — היא
אסורה, דהיא נבעלת ברצון. דסברה מינסב קא נסיב לה,
ובמלכות אשורוש ובליסטות דעלמא היא מותרת דאינה
נבעלת ברצון. הרי שתאסור הוא לא מחמת השביה אלא
מחמת הבעלה ברצון, ולפיכך אינו חייב לפדותה — ר"ן
כתובות שם.

(י) עתוי"ס בכתובות נב א ד"ה ממוזת כו' וביבמות פה א
ד"ה אלמנה כו', שכתבו שם דכל זמן שלא נשבת אין
הבעל צריך לשלם לה הפירות שאכל. ואם נשבת משלם

חייבין לפדותה. ושם בהגהות הגר"א אות ז' הגיה: אין
היתומים חייבין לפדותה. וסיים התוספתא הוא: ולא
עוד אלא אפילו נשבת בחיי בעלה ולאחר כן מת בעלה אין
[יבמין] חייבין לפדותה. ושם בהגהות הגר"א אות ח' הגיה:
אין יורשים חייבין לפדותה. וזו"ק.

5 מ"ש: סימן קס"ה ס"ו, הוא ט"ס, וצ"ל: סימן ק"ס ס"ו.
ושם יש מחלוקת בענין אכילת פירות של היבם בנכסי שומרת
יבם. ועמ"ש באריכות בסק"ח, ושם הביא רבנו שגירסת
הר"ף היא: נשבת אחר מיתת הבעל אין היבמין חייבין
לפדותה. ומ"ש רבנו: וכו' בתוספתא, לפנינו בתוספתא דכתובות אלא
פ"ד ה"ד איתא: נשבת לאחר מיתת בעלה אין [יבמין]

באר הגולה

ג תעננה דקרינא דר' יוחנן סס.
ד רמז"ס סס תעננה סס.

ה סס וכתב ה"ה ודבר פשוט שיש בזה רוע וטורח.

א ל' הרמז"ס רמז פכ"ל מהל' אישות תעננה כתובות דף כ"ט ע"ב.

ב מהתוספתא.

ג כר"ל סס תעננה.

ד כת"ק תעננה דברים דס"ה ע"ל ומייתי לה בכתובות דף ס"ו ע"א.

שהיא דומה למוזנות. ב ג רצו הירושין לקצוב עם הרופא כדי שיהיה לה קצבה ויפטר ממנה הרשות בידם. ג ד אם ראה הבעל שהחולי ארוך יכול לומר לה הרי כתובתיך מונחת או רפאי עצמך מכתובתיך או הריני מגרשך ונותן כתובה (ב) ה ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ.

פ מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה ודיני מניקה ושאינה רוצה לעשות מלאכה. ובו י"ח סעיפים

א מעשה ידיה לבעלה כיצד ב הכל כמנהג המדינה מקום שדרכן לארונג אורגת לרקום רוקמת לטוות צמר או פשתים טווה (א) ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות האלו אינו כופה ג (ב) אלא לטוות (ג) הצמר בלבד. (ד) דחקה עצמה

ביאורי הגר"א

פ (א) ואם לא היה כו'. נתוספתא תוקם שלא נהגו לעשות אחת מכל אלו ל"י לכופה. מ"י: (ב) אלא כו'. דלפיכך סס ס"ל ג' כר"ל אפילו הכניסה כו' וה"ה בתוקם שלא נהגו. (ג) הצמר לבד. סס ס"ל ג' צמר אין כו': (ד) דחקה כו'. כת"ק סס ס"ו א' וכ"פ הר"ף ולכן השמיטו הנעויות דסס דכולהו אליבא דר"ע. מ"י ועברא"ש סס ק"י:א

ברכת אליהו

גיטה וכתובתה תרפא את עצמה רשא"י, מיירי כשאנה מוסלת על ערש דוי, ולכן יכול לומר לה הרי גיטך וכתובתך ותרפאי את עצמך. והרמב"ם לא ס"ל חילוק זה בין מוסלת לאינה מוסלת. ולכן סובר הרמב"ם דבכל גונא — מצד הדין — יכול לומר לה הרי כו'. וכתב בח"מ סק"ב — א"ש המחבר: „אם ראה הבעל שהחולי ארוך" — אפשר לומר דאורחא דמילתא נקט וה"ה בחולי שאינו ארוך כו'.

(א) זוהי לשון הרמב"ם בה' אישות פכ"א ה"א. וכתב שם המ"מ שזה מהתוספתא דכתובות פ"ה. וז"ל התוספתא: מלאכות שהאשה עושה לבעלה שבעה גופי מלאכות מנו כו' מקום שלא נהגו לעשות אחת מכל אלו אינו יכול לכופה¹.

(ב) דאפיכך בכתובות פא ב כר"ל דאפילו אם הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה. [וע"ל סק"י]. והו"ה במקום שלא נהגו לעשות נשי העיר מלאכה, נהי דהן פטורות מחיוב מעשה ידיה כלפי בעלה, אבל הן מחויבות לטוות בצמר בכדי שלא תשבנה בטל².

(ג) תנן בכתובות נט ב: ועושה בצמר. ואמרין שם פא ב: בצמר אין בפשתן לא מתני' מני רב יהודה היא כו'.

(ד) כת"ק שם פא א. דתנן בגדרים פה א: קונם שאיני עושה כו' על פיך אינו צריך להפיר רבי עקיבא אומר יפיר שמא

שתתרפא מכתובתה. וכתב שם בקרבן נתנאל אות ר' שאם נפרש דברי הירושלמי באלמנה, מ"ש בירושלמי: „בעלה בעי הן דקציצין", פירוש יורשי בעלה. וכתב בהגהות הרי"ם דלכן דקדק הרמב"ם לומר: „ואם לא היה דרך נשי העיר לעשות", ולא כתב: „ואם היה דרך נשי העיר שלא לעשות", מפני שגם לשון התוספתא היא כך: מקום שלא נהגו לעשות כו'.

2 בהגהות הרי"ם כתב, שזה לא כוונתו א"ש בסק"א, שכתב הרמב"ם מיירי כשקצתן עושות מלאכה אחת וקצתן מלאכה

נחל"ל יש חילוק הר"ש והר"י וכ' שירוש' יש לפרש באלמנה ע"ש גר"ל: (ב) ואין ראוי כו'. בספרי פ' תלף ושלחת לנפשה כו' ואם היתה חולה יומתין לה עד שתצריק ק"ו לבנות ישראל הקדושות וטהורות וסובר הרמז"ס דהוי אסמכתא מפני דרך ארץ עת"מ. אלל הראש"ד והרשב"א מפ' הספרי מיירי שמוטלת על הנמטה ועיין ג"ס:

קיצבה. ודלא כבעל העיטור שהביא באות כ בערך כתובה דמירכסא ראה בירושלמי דגם באשת איש יש חילוק ואין הבעל חייב ברפואה שיש לה קיצבה. וז"ל הירושלמי בב"ב פ"ט ה"ו: קרובתיה דר"ש בר אבא חששא עינא אחת גבי ר' יוחנן אמר לה אי קיצא הוא אסיא מן פורנג — אם יש קצבה לרפואתך תשולם הרפואה מנדונייתך) ואי לא בעלך יהיב לך. אלמא דאפילו בחיי הבעל ברפואה שיש לה קצבה מתרפאה מכתובתה ולא מדמי הבעל. וכ' הרא"ש והר"ן שהירושלמי יש לפרש באלמנה. ע"ש ברא"ש¹.

(ב) בספרי פרשת תצא (דברים כא, יד) — על הפסוק הנאמר ביפת תאר: ושלחתה לנפשה — ושלחתה לנפשה בגט כדברי רב יונתן ואם היתה חולה יומתין לה עד שתבירא קל וחומר לבנות ישראל הקדושות והטהורות. והרמב"ם בה' אישות פ"ד ה"ו כתב ר"ן: „ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ", ולא כתב שאסור מן הדין. וקשה מהספרי שמשמע דדינא הכי. ועי"מ סק"ב שהביא שהרמב"ם סובר דההיא דספרי הוי אסמכתא מפני דרך ארץ. אבל הראב"ד והרשב"א מפרשים דהספרי מיירי שמוטלת על המטה ולכן אינו רשאי לגרשה עד שתבירא. ועי"ש סק"ד שהביא שיטת הראב"ד והרשב"א. וכ' דמ"ש בכתובות נא א במשנה: „אמר הרי

1 ברא"ש ובר"ן כתבו שיש לפרש הירושלמי באלמנה, והא דקאמר: „ואי לא בעלך יהיב לך", היינו מנכ"ס ב"ע לך. וז"ל הרא"ש: ויראה לי כיון דלכאורה לפום גמרא דידן לגבי בעל אין חילוק בין יש קצבה לאין קצבה וכן מסתבר מפניו גמרא דבני מערבא ואי לא בעלך יהיב לך פירוש מן בעלך יהבי לך כי יהבי דלא ליפלוג אנמרא דידן וכן דרך ירושלמי בקיצור לשון, עכ"ל. והרא"ש הביא שם סיום דברי הירושלמי: בעלה בעי הן דקציצין והיא בעיא הן דלא קציצין למאן שומעין לאו לבעלה אתמרה. כלומר: ואי לבעלה שומעין לקיצוץ כדי

באר הגולה

ה שם בכתובות נמשכה
וכר"ל דליפסקא
הלכתא כוותיה שם דף
ס"א ע"ג.
ו שם נמשכה כרש"ג.

ועשתה יותר מהראוי לה המותר לבעל. הגה: (ה) ודוקא שנתן לה מעה כסף כל שזע
כמו שנתחבר לעיל סימן ע' (ו) ויכולה אשה לומר איני נוטלת מעה כסף ואיני נותנת המותר
(ז) אבל הנעל לא יוכל לומר כך (טור גסס הרמ"ה וכ"כ הר"ן פרק חף על פי וכן כתב השאלות
פרשת נוספטיס). ב ה (ח) היה לו ממון הרבה אפילו היה לה כמה שפחות
אינה יושבת לבטלה בלא מלאכה שהבטלה מביאה לידי זימה (ט) אבל אין בופין
אותה לעשות מלאכה כל היום כולו אלא לפי רוב הממון ממעטת במלאכה.
ג ו (י) המדיר את אשתו שלא תעשה מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה

ביאורי הגר"א

(ה) ודוקא כו'. ומתני' ס"ד ג' וכמו שזכרנו שם כ"ט
א' ת"ש אס כו' וכרז ושמאל: (ו) ויכולה כו'.
כתש"ל סימן ס"ט וכ"ש נמותר דלא שכיחא כחש"ש.
הר"נ: (ז) אבל הבעל כו'. כחש"ל נס"י הנ"ל

ברכת אליהו

(ו) כחש"ל סימן פ"ש פ"ד שיכולה אשה לומר איני ניוונת
ואיני עושה אצ"ג דמעשה ידיה שכיח. וכ"ש במיתר דלא
שכיחא, כחש"ל בכתובות גט א דמעשה ידיה שכיח ומותר לא
שכיח. וא"כ כ"ש במותר — דלא שכיח — שיכולה לומר איני
נוטלת מעה כסף ואיני נותנת המותר. — הר"ן שם ג' ב.
(ז) כחש"ל בסימן ס"ט ס"ד: אבל הבעל שאמר איני זנך
ואיני נוטל מעשה ידיך אין שומעין לו. [וגם במותר אין
שומעין לו. וע"ל סק"ל].
(ח) עיין פק"ד ז: או שהיה לו ממון כו' אינה מטחנת כו' ג.
(ט) כחש"ל בכתובות גט ב במתני': ד' יושבת בקתדרא.
וערשמי שם ד"ה יושבת, וז"ל: לא תטרח בשבילו לילך
בשליחות להביא לו חפץ מבית לעלייה. ועיין בתוס' שם ד"ה
ארבע כו', וז"ל: אצ"ג דשלש נמי אינה עושה מכל מלאכות
שהזכירו במשנה מ"מ עושה מלאכות קטנות שבבית שלא
הוזכרו במשנה ואיכא נמי ארחי ופרחי דבגמרא וכי הכניסה
לו ד' אינה עושה כלום. אלמא דממעטת במלאכה לפי רוב
הממון. וכזה לא פליג ר"א הנזכר להלן בסק"י — שסובר
שצריכה לעשות בצמר בכדי שלא תבוא לידי זימה, וגם
הוא מודה שא"צ לעשות מלאכה כל היום, אלא — כדי שלא
תהא יושבת בבלה.
(י) בבאה"ג סק"י צ"י: שם במשנה כרש"ג. אבל זה לא

תעדיף עליו יותר מן הראוי לו רבי יוחנן בן גורי אומר יפר
שמא יגרשנה ותהא אסורה עליו. ואמרנו בכתובות טו א
דהמחלוקת של ת"ק ור"ע היא בהעדפה שע"י הדחק, דלת"ק
הוי לבעלה ולכן אינו צריך להפר; ור"ע סובר דהוי לעצמה,
ולכן צריך להפר. ובהעדפה שלא ע"י הדחק לכולי עלמא
דבעל הוי. ולשון המחבר היא — כלשון הרמב"ם בה' אישית
פכ"א ה"ב — דבכל ענין הוי לבעל, מפני שפסק כת"ק דגם
העדפה שע"י הדחק הוי לבעל. וב"פ הר"ף. ולכן השמיטנו
הפניות דשם בגמרא — בעשתה הרבה מלאכות בבת אחת אי
הוי לבעל או לאשה, דס"ל דכולהו אליבא דר"ע — שסובר
דהעדפה שע"י הדחק הוי לאשה, וע"ז קא מיבעיא ליה
כשעשתה הרבה מלאכות בבת אחת אם זה נקרא העדפה שע"י
הדחק או שלא ע"י הדחק. אבל לת"ק — דגם העדפה שע"י
הדחק הוי לבעל — אין מקום לאיבעיות אלו, ולכן השמיטנו.
— כן כתב המ"מ שם. ועברא"ש שם ק"ח ג.
(ה) מתני' בכתובות סד ב: נותן לה מעה כסף לצורכה כו'
ואם אין נותן לה מעה כסף לצורכה מעשה ידיה שלה. ובכ"ז
שזכרנו שם גט א וכרז ושמאל דס"ל תקנו מונונת תחת
מעשה ידיה ומעה כסף תחת מותר. ומקשינן שם: ת"ש
אינו נותן לה מעה כסף לצורכה מעשה ידיה שלה. ותרצינן:
אימא מותר מעשה ידיה שלה.

כתב ב' סברות ולא הכריע. והרא"ש בכתובות פ"ה סט"ו הביא
את דברי הר"ף. איכא מ"ד הלכה כר' עקיבא ואיכא מאן
דאמר הלכה כרבנן. וסיים שם: ואנן ס"ל כרבנן. וכתב שם
כ"כ ובכ"י — לתרץ הקושיא הנ"ל על הר"ן והמ"מ —:
לפיכך ג"ל שמי"ש הרא"ש ואנן ס"ל כרבנן מדברי הר"ף הוא
וכן היתה נוסחת הר"ן וה"ה מכריע. והמע"יין בדברי הרא"ש
שם פ"ו ס"ב יראה שאמנם גירסת הרא"ש בר"ף היא שפסק
כת"ק. שגם שם הביא את דברי הר"ף שפסק כת"ק. ועוד
שאה"כ הביא הרא"ש שם שר"ה פסק כר"ע. והרא"ש לא כתב
שם שהוא (הרא"ש) בעצמו מכריע. והלכה כת"ק. א"כ ע"כ
שגם מ"ש בפ"ה סט"ו: "ואנן ס"ל כרבנן", הוא מדברי הר"ף.
4 כותב רבנו: בדמשנה בכתובות גט ב איתא שאפילו הכניסה
לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי
זימה. ושם במשנה הוזכר רק שאם היא הכניסה לו שפחות
היא פטורה ממלאכות. וכאן כתב בשו"ע: הי' לו ממון כו',

אחרת ואז כופה לטות בצמר. ועיין בח"מ סק"א ובדברי רבנו
בסק"ג ובהגהות הר"מ שם.
3 מ"ש: ועברא"ש שם ק"ח, נראה שהוא ט"ס. וצ"ל כסיום
ס"ק זה: ועברא"ש שם ור"ח כו'. שברא"ש בכתובות פ"ו
ס"ב הביא שר"ח פירש דהני בפניות אליבא דרבנן עקיבא. ויתכן
שצ"ל: ועברא"ש פ"ה סט"ו, וכפי שנבאר: בר"ף שבפניות
בריש פ"ו דכתובות טו א איתא שפסק כת"ק כמ"ש רבנו לעיל.
וגם בר"ף שבפניות בפ"ה דכתובות גט ב איתא: איכא מ"ד
הלכה כר"ע ואיכא מ"ד הלכה כרבנן ואנן ס"ל הלכה כרבנן.
וכ"כ שם הר"ן שהר"ף פסק כרבנן. וכ"כ במ"מ בה' אישית
פכ"א ה"ב שהר"ף פסק כת"ק. אלא שיש נוסחאות כר"ף
לפניהן הביא הר"ף ב' הסברות ולא הכריע אם הלכה כר"ע
או כרבנן. והכ"מ שם וכן בכ"י בסימן זה הקשה על הר"ן
והמ"מ — שכתבו שהר"ף פסק כת"ק — וכתב: ויש לתמוה
על הר"ן וה"ה שהר"ף פסק כת"ק דבנוסחי דהר"ף יידן

באר הגולה

ז שם מחמירא דרב
 ילמן דר חנינא וכו'
 שם דף ס"א ע"א
 ומפרש שאל"פ שהיה
 ראוי שתשג נקטרול
 כדקנן נשנה אל
 מונח וכו'.
 ח כתב ה"ס פשוט
 הוא וכל סכן הוא
 מהלכת המטה.
 ט נריחא שם.
 י נחלחל נח"ש נסעיק

לידי זימה. ד וכן כל אשה רוחצת לבעלה פניו ידיה ורגליה ומוזגת לו את הכוס ומצעת לו את המטה (יא) וי"א דמחוייבת להניע כל מוטות הבית (מ"ח פ' כ"א וזה"ל פ' לע"פ) ח (יב) ועומדת ומשמשת בפני בעלה כגון שתתן לו מים או כלי או שתטול מלפניו וכיוצא בדברים אלו ט אבל אינה עומדת ומשמשת בפני אביו או בפני בנו (יג) וי"א דוקא בליון סמוכין על שלחן נעלה (נ"י נ"ס הר"ן פ' לע"פ). ה מלאכות אלו עושה אותן היא בעצמה ואפילו היו לה כמה שפחות אין עושין מלאכות אלו לבעל אלא אשתו (וי"א מחלוקת נהגת המטה ועיין למטה סעיף יח). ו (יד) כ יש מלאכות שהאשה עושה לבעלה בזמן שהם עניים ואלו הם * מטבחית ואופה ומבשלת ומניקה את בנה ונותנת תבן לעלי. כ שם נשנה. * (פ' יושנת נריחא ומשמרת הקמח ונמקום שדרכן לטחון נריחא של יד טוחנת רמז"ס וטור מהגמ' שם). ל נריחא שם דף ס"א ע"ב וכוונת הר"ף ופי' הר"ש לפני נהמחו שהוא רוכב עליה.

ביאורי הגר"א

הר"ש והר"ן שם שנה גופי מלאכות מנו והשאר לא הולכו למנותו ומחש"ש ס"א ז' חינו כו'. וכמשי"ו אלל כו': (יג) וי"א כו'. כמשי"ש א' דל"ל קמי אורחי כו': (יד) יש כו'. דנמנר מולעת אין חילוק כמ"ל:

שהבטלה כו'. כר"ל וע"ש נמנר' רשנ"ג חינו כו' וכתב הר"ף וכבר איפסוק כר"ל ודלל כהר"ש: (יא) וי"א דמחוייבת כו'. עס"ה נהג"ה: (יב) ועומדת כו'. עתו"ס נמנר' ד"ה ארבע כו' ונירושלמי שם והג"ה

ברכת אליהו

(יא) עיין פ"ק ח' בהג"ה [ומשי"ש בס"ק י"ז י"ח לביאור שיטה זו].

(יב) זה לא הוזכר במשנה בכתובות נט ב בין המלאכות שהאשה עושה לבעלה. אבל עיין תוס' שם ד"ה ארבע כו', וז"ל: אע"ג דשלש נמי אינה עושה מכל מלאכות שהוזכרו במשנה מ"מ עושה מלאכות קטנות שבבית שלא הוזכרו במשנה כו' עכ"ל. וגם מלאכה זו — לשמש את בעלה — היא ממלאכות קטנות שלא נזכרו במשנה. ובירושלמי שם פ"ה ה"ו — הביאו הראש"ש שם ס"ז והר"ן שם: — שבעה גופי מלאכות מנו והשאר לא הוזכרו למנותו. וממשי"ש ס"א ב: אינו כופה לא לעמוד לפני אביו ולא לפני בנו, וכמשי"ש המחבר: אבל כו'. [משמע דלפניו כופה אותה שתעמוד ותשמש אותו. ועח"מ סק"א].

(ג) כמשי"ש בכתובות ס"א א — דלכן כשהכניסה לו שתי שפחות עדיין צריכה לעשות קצת מלאכות: — משום דאמר לה קמי אורחי ופרחי [אורחים המשתהים שבת או חודש או עוברים לדרכם — רש"י] מאן טרה. [הרי מוכח שהיא מחוייבת לשמש לכל בני הבית הסמוכים על שלחן בעלה. ועח"מ סק"ב]. (יד) דבצמר ומצעת המטה אין חילוק בין עניות לעשירות, וגם עשירות מחוייבת בכך כנ"ל, וכאן הוא מונה מלאכות שרק עניות מחוייבות בהן, ולפי רוב הממון ממעטת במלאכה.

כ"כ בדקדוק, דאנן פסקינן כרבי אליעזר, וכיבואר להלן: תנן בכתובות נט ב: רבי אליעזר אומר אפילו הכניסה לו מאה שפחות כופה לעשות בצמר שהבטלה מביאה לידי זימה רשנ"ג אומר אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביאה לידי שיעמום. ובגמ' שם ס"א ב אמרו: הלכה כרבי אליעזר. ועי"ש בגמרא שהקשו: רשנ"ג אומר כו' חינו ת"ק (רבי אליעזר מה לי לידי שיעמום מה לי לידי זימה — רש"י). ופרקינן: איכא בינייהו דמיטללא בגרייתא קיטגייתא וגדרשיר (משחקת בכלבים קטנים דקים ושחוק כו' לידי זימה איכא לידי שיעמום ליכא דאין שיעמום אלא ביושב ותוהא ובטל לגמרי — רש"י). ומ"ש המחבר: „שהבטלה מביאה לידי זימה“, הוא כר"א שאפילו אם היא משחקת בכלבים שאינה בטלה לגמרי, מ"מ כופה לעשות מלאכה בכדי שלא תבא לידי זימה. וכמ"ש הר"ף שם: וכבר איפסיקא הלכתא כרבי אליעזר דחייש לזימה. כלומר: דלא רק במחלוקת של ת"ק ור"א הלכה כר"א, אלא גם במחלוקת של ר"א ורשנ"ג הלכה כר"א. ודלא כהראש"ש שם פ"ה סכ"ז — שכתב על דברי הר"ף: ואינה ראייה כל כך דפסיק הלכתא כר"א במאי דפליג אתנא אבל במאי דפליג ארשנ"ג כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל הלכה כמותו⁵.

שהכניסה לו ואחד שמצאה לו משלו. ופירש הרא"ש שמצאה משלו שפחות או ממון הראוי לקנות שפחות. 5 ועיין בקרבן נתנאל שם את כ' שכתב דודת הר"ף דלא ס"ל הך כלל דהלכה כרשנ"ג. כמ"ש מהרי"א בפרק גט פשוט. ועיין בהל' לעיל סימן ס"ו סקכ"ב, ולהלן סימן פ"ה סקל"ז. ושם בהערה 11.

— שגם אם יש לו ממון לקנות שפחות, היא פטורה ממלאכות (ועב"מ סק"ה שהגירסא ברמב"ם היה לו ולה ממון הרבה כו'). ועי' כתב רבנו: עיין סעיף ז או שהיה לו ממון כו'. — שגם אם לא הכניסה לו שפחות ויש לו ממון כדי לקנות שפחות זה פטור אותה ממלאכות. ושם במאה"ב סק"ס כתב המקור לזה. עפי' גירסת הר"ף והרא"ש שם ס"א: תאנא אחד

באר הגולה

מ שם נחמשה.
ג תימרח דרז תנא
זכר שם דפ"ל ע"ל.
ס נרייתא שם כני
הרי"ף והרא"ש דגרסי
זל שחלש לו משלו
והבילו התוס' ופירשו
כלות' שהוא עזר
שיכול לקנות וכן פי'
הרא"ש.
ע שם נחמשה.

לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו. הגם: (צו) ונת ננה אינה מחוייבת להניק נשכר וליתן לו השכר וכן ננו מלשה אחרת אינה מחוייבת להניקו (הר"ן פרק זע"פ). ז מ הכניסה לו שפחה אחת נ או נכסים שראוי לקנות מהן שפחה אחת ו או שהיה לו ממון כדי לקנות ממנו שפחה אחת אינה מחוייבת ולא אופה ולא מכבסת (טו) ולא נותנת תבן לפני בהמתו. ח ע הכניסה לו שתי שפחות או נכסים הראויים לקנות מהם שתי שפחות או שהיו לו שתי שפחות או שהיה ראוי לקנות שתי שפחות אינה מבשלת ואינה מניקה את בנה. הגם: (יז) הכניסה לו שלש שפחות או ממון או שיש לו ממון שיכול לקנות או לשכור אינה נזעזת המעות רק מטעם (הר"ן בשם י"ח) (יח) וי"ל דאף

ביאורי הגר"א

תנן כו' ונר"ל שם ד"ה שלל אתן כו' וכ"כ התוס' שם ודלל כו"ש נכתובות שם ד"ה לא (לנני) [ליתן] כו' ודעת הרמב"ם ז"ע ונ"ל דשפחה אחת נפטרה: (יז) **הכניסה כו' רק מטעם**. מתני' שם ועתוס' שם ד' נ' ד"ה והזעת כו' מיהו כו': (יח) וי"א כו'. כפי' הראשון שם וכן פירש"י ספ"ה שם אלל הרמב"ם ס"ל דזמרח פליג על המתני':

(טו) **מת כו'**. ירוש' ומניקה את ננה ח"ר חגי לא אמרו אלל ננה אלל תלומים לא ולמה אמרו ננה שלל תניק בן חניירתה כהדל דתניא אין ח"ר כופה את אשתו להניק ננו של חנירו ולא האשה כופה את נעלה שתיק ננה של חנירתה ופי' בן חנירתה ח"ר הוא בן נעלה. הרא"ש ושי"פ ופי' הר"ן דר"ל חס מת ננה: (טז) **ולא נותנת תבן כו'**. ערי"ג נגדירם פ"ל נ' ד"ה שלל אתן

ברכת אליהו

לא ליתן תבן לפני בהמתו ולא ליתן תבן לפני בקרו, והביאו הוכחה דשניהם אינה מחויבת מהא דגדרים. ודברי המחבר כאן — שבהכניסה לו שפחה אחת נפטרה מליתן תבן לפני בהמתו — הם מדברי הרמב"ם בהלכות אישות פכ"א ה"ו. ודעת הרמב"ם צ"ע מנ"ל דבשפחה אחת נפטרה מליתן תבן לפני בהמתו.⁶

(יז) תנן בכתובות נט ב: הכניסה לו כו' שלל אין מצעת לו המטה. ובגמ' שם סא א אמרינן: אעפ"י שאמרו יושבת בקתידרה אבל מוזגת לו כוס ומצעת לו את המטה ומרחצת לו פניו ידיו ורגליו. ויש לכאורה סתירה בין המשנה לגמרא. ורש"י שם בד"ה אבל כו' פירש דהא דאמרינן במשנה דאין מצעת המטה היינו דבר של טורח כגון כרים וכסתות, והא דאמרינן בגמ' דמצעת לו המטה היינו לפרוס סדין ולבדו שאינו טורח, ומשום דמילי דחייבה נינהו. היא עושה זאת, כדי שתתחבב על בעלה. וכ"כ התוס' שם ד ב בד"ה והצעת המטה בפירוש הראשון. ומ"ש בהג"ה: וי"א כו', הוא כפירש"י וכפירוש הראשון של התוס' הנ"ל. ובפירוש השני בתוס' כתבו: מיהו לספרים דל גרסי במשנה אלא ואינה מצעת המטה ולי' לו ובגמ' גרסינן לו אין ראה משם שיהו תרי גוויי הצעת המטה איירי בהצעת שאר מיטות ובגמרא איירי בהצעת מיטה לבעלה לבדו, עכ"ל. וזהו השיטה הראשונה שבהג"ה. אבל הרמב"ם בה' אישות פכ"ו ה"ג לא חילק בין עניות

(טו) ירושלמי דכתובות פ"ה ה"ו: ומניקה את בנה ח"ר חגי לא אמרו אלא אבן בנה אבל תלומים לא (אינה חייבת להניק שניהם אלא מניקה אחד ושוכר הבעל מניקה לשני — פני משה) ולמה אמרו בנה (ולא אמרו מניקה את הבן — פני משה) שלא תניק בן חנירתה כהדא דתני אין האיש כופה את אשתו להניק בנה של חנירו ולא האשה כופה את בעלה שתניק בנה של חנירתה. ופירוש שם ס"ז ושי"פ. ופירש הר"ן הוא בן בעלה. — כ"כ הרא"ש שם ס"ז ושי"פ. ופירש הר"ן דר"ל אב מת בנה אינה חייבת להניק בשכר ונעלה לו שכרה וכן נמי אינה חייבת להניק בן שיש לו מאשה אחרת. [ועבס"ק כ"ב, כ"ג].

(טז) בכתובות סא ב תניא: אינו כופה כו' ולא ליתן תבן לפני בהמתו אבל כופה ליתן תבן לפני בקרו. וגירסת הר"ף: ולא ליתן תבן לפני בקרו אבל כופה ליתן תבן לפני בהמתו. ובגדרים פא ב תניא: קונם כו' ושלא אתן תבן לפני בהמתך ומים לפני בקרך אין יכול להפך (משום דלא משעבדא ליה — הר"ן). וקשיא מכתובות אנדרים. דבכתובות אמרינן דהיא משועבדת, ובגדרים אמרינן דאינה משועבדת. וערי"ג בגדרים שם ד"ה שלא אתן תבן כו' ובראש"י שם ד"ה שלא אתן כו' שתרצו קושיא זו, דבגדרים מייירי שהכניסה לו ארבע שפחות דיושבת בקתדרא, ולכן אינה משועבדת ליתן תבן ומים לפני בקרו ובהמתו. וכ"כ התוס' שם ד"ה שלא אתן כו'. ודלל כמ"ש התוס' בכתובות שם ד"ה לא ליתן כו', שגורסים בכתובות שם:

מספחה אחת. מדקתני שם בסיפא: שלא אציל לך מסתך כו' א"צ להפך. ולא קתני: "שלא אניק את בנך א"צ להפך", והיינו משום דגם בזה אינה משועבדת, משום דהכניסה לו יותר משפחה אחת. ואילו בשפחה אחת הרי היא עוד מחוייבת להניק את בנה. ויש עוד גירסא בגדרים שם: שלא אתן תבן לפני בהמתך ולפני בקרך. ועיין מ"ש בביאורי הגר"א ביורה דעה סימן רל"ד ס"ק קל"א ובמשנה למלך בה' אישות פכ"א ה"ה.

6 ר"ל שהרי הרמב"ם אינו גורס בגירסת התוס' בכתובות שם: ולא ליתן לפני בהמתו ולא ליתן תבן לפני בקרו. שהרמב"ם כתב שם בהלכה ה': ונותנת תבן לפני בהמתו אבל לא לפני בקרו, וכמ"ש המחבר בס"י, וגירסתו כגירסת הר"ף, וא"כ צ"ע מנ"ל שבשפחה אחת נפטרה מזה. ולכאורה ה"א אפ"ל דהרמב"ם יתיר דבגדרים מייירי שהכניסה לו שפחה אחת. אבל הרא"ש והתוס' בגדרים שם הוכיחו דמייירי שהכניסה לו יותר

באר הגולה

פ ג"ז שם גרמ"ס
וכמ"ס ה"ה שם ש"ן
כלן מקום לשנוע
היסת לפי שהיא אינה
תונעת ומנוח ממון
אלא שאלה ליפטר
משנועה ואינה נפטרת
אלא גרמיה.
צ טור מדין מניקה שם
דף ס"א ע"א.
ק משנה שם דף ס"ד
ע"ג.
ר מיומאל דרי"ל שם
דף ס"ה ע"ב.

ש הרמב"ם שם וכפי פירושו נגרייתא פסקו לה קיומא וכו' שם סוף דף ס' ע"ג ונאכלת משלה חיידי כדמפרש רב שעת שם וכו' כ
הרמב"ם שם וכן העתיק הטור. ת הרמב"ם שם נהגות וכו' הטור ופירש הנרייתא כפירש"י שם. א מהירושלמי שם והגילו
ג"כ הרי"ף וכו' הטור נאחם. ב שם נפסקו כפי גירסתו שם גירושלמי. ג הרמב"ם שם מהירושלמי.

ומטו אינה מלעת רק נפריסת סדינין ומסדרת לו מטתו שהוא דרך חנה וכל אשה תעשה זה
אפילו יש לה כמה שפחות (טור). ז פ היא אומרת ראוי הוא לקנות או לשכור
שפחה והוא אומר שאינו ראוי עליה להביא ראייה. י (יט) ז כל אלו המלאכות
אין מחייבין אותה אא"כ יהיה דרך משפחתו ומשפחתה לעשותן. יא ק כל
זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה
ר יין ודברים שיפים לחלב (ב) לא הוסיפו לה לריכה לאכול משלה אם יש לה (טור).
יב פסקו לה מזונות הראויים לה והרי היא מתאוה לאכול יותר או לאכול מאכלות
אחרות (כא) ש יש מי שאומר שאין הבעל יכול לעכב מפני סכנת הולד שצער
גופה קודם ה ויש מי שאומר שיכול לעכב. יג (כב) א ילדה תאומים אין
בזמן אותה להניק שניהם אלא מניקה א' ושוכר הבעל מניקה לשני
(כג) (וי"א למניקה שניהם) (טור נה"ב הרמב"ם). יד (כד) ג הרי שרצתה להניק
ש הרמב"ם שם וכפי פירושו נגרייתא פסקו לה קיומא וכו' שם סוף דף ס' ע"ג ונאכלת משלה חיידי כדמפרש רב שעת שם וכו' כ
הרמב"ם שם וכן העתיק הטור. ת הרמב"ם שם נהגות וכו' הטור ופירש הנרייתא כפירש"י שם. א מהירושלמי שם והגילו
ג"כ הרי"ף וכו' הטור נאחם. ב שם נפסקו כפי גירסתו שם גירושלמי. ג הרמב"ם שם מהירושלמי.

ביאורי הגר"א

(יט) כל אלו כו'. ירוש' אר"ש צ"ר יתקן לא ס"ד
שהכניסה חלל אפילו ראויה להכניס כהדל דתני עולה
עמו ואינה יורדת והגילו הר"ן וכתב שיי"ת גמרא דין

ברכת אליהו

לעשירות בענין הצעת המטה, ופ"ל דגמרא פליג על המתני'.
זהו כפרש דאע"ג דמן הדין היא פטורה, מ"מ אמרו חז"ל
בזמן הגמ' אחרי המשנה שתציע המטות, וזוהי שיטת ה"א
שהביא בהג"ה בס"ד — דמחויבת להציע כל מטות הבית.
(יט) ירושלמי דכתובות פ"ה ה"ז: אר"ש ב"ר יצחק לא
סוף דבר שהכניסה אלא אפילו ראויה להכניס כהדא דתני
עולה עמו ואינה יורדת. והביאו הר"ן שם סא א, וכתב שיש
מפרשים גמרא דידן גם כן כה"ג. [דבגמ' דידן שם אמרינן:
לא הכניסה לו ממש אלא כיון שראויה להכניס אף על פי שלא
הכניסה. ויש מפרשים דמ"ש: „ראויה להכניס", היינו שדרך
משפחתה בכך או שדרך משפחתו בכך]. ועפ"ה"ג סק"צ שציין
לכתובות סא א הג"ל, וכתב דנלמד דין זה מדין מניקה —
דאמרינן שם — דעולה עמו ואינה יורדת, דאם אין דרך בני
משפחתה להניק — אינה יורדת ואינה צריכה להניק, וגם אם
דרך בני משפחתה להניק ודרך בני משפחתו לא להניק — עולה
עמו ואינה צריכה להניק. [וכ"כ הב"י].
(כ) גם בכתובות פ ב: פסקה קמעה (מזונות מועטים —
רש"י) אוכלת הרבה (כדי שיהיה לה חלב הרבה — רש"י).
ושואלת הגמ': מהיכא. ומשיב רב ששת: משלה. [וכתב
הב"י: ומשמע לרבינו (הטור) דאע"ג דתחילת הבריתא נתנו
לה בן להניק הוא הדין באשה המניקה את בנה].

ד בכתובות פ ב תניא: פסקה קמעה אוכלת הרבה לא תאכל
עמו דברים הרעים לחלב. ודברי המחבר הם מדברי הרמב"ם
בה' אישות פכ"א הי"א. שכתב שמותר לו לאכול דברים
הרעים לחלב. והר"ן והמ"מ והטור תמהו על הרמב"ם שהיה
נתן הגמרא. וכתב שם הכ"מ: ולכן נ"ל דמשום דברייא
הכי איתא פסקה קמעה אוכלת הרבה ולא תאכל דברים הרעים
לחלב מפרש רבינו דה"ק אם פסקו לה מזונות הראויים לה
והיא רוצה לאכול יותר אוכלת ואין אבי הבן יכול לעכב
עליה אע"פ שהמאכל המרובה מוזק לולד וטעמו הרי ודאי

משום דצערא גופא עדיף א"כ סיפא דבריתא דקתני ולא תאכל
עמו דברים הרעים לחלב א"כ לומר דאינה רשאה לאכול
דברים הרעים לחלב קאמר דהא קתני רישא דרשאה לאכול
הרבה יותר מכדי צרכה ואין לך דבר שמזיק יותר מאכילה
גסה הילכך על כרחך לומר דה"ק אוכלת הרבה אם תרצה וא"י
לעכב עליה וכן א"י לעכב עליה שלא תאכל דברים הרעים לחלב.
עכ"ל. וכנראה שע"ז כתב רבנו: וצ"ע — שתירוצו של הכ"מ
צ"ע, שהרי כתוב בגמ' בפירוש לא תאכל כו'. ועיין בב"י
ובכ"ח ובח"מ ובב"ש ובהפלאה ובהנהרות הרי"ם כאן.

בן חבירתה עם בנה הבעל מעכב (ואפילו צנה מליץ אחר הוא יכול לעכב) ד (טור).
 טו (כה) ה כל אשה שתמנע מלעשות מלאכה ממלאכות שהיא חייבת לעשותן
 כופין אותה לעשות. הגם: ואינו זנה עד שתעשה וכן צ"ד תשמתין אותה או מוכרין כתובתה
 לשכור עליה עדד או שפחה (המ"מ פכ"א בשם הרמז"ן והרשב"א) (כו) וי"א דכופין אותה
 בשוטים (טור בשם הרמז"ס) (כו) וכל זה צלומרת איני עושה וזונית אלס צלומרת איני נזונית
 ואיני עושה הרשות בידה (צ"י לדעת הרמז"ס וכ"כ הר"ן) וכמו שנתבאר לעיל סיומן ס"ט
 (כת) וי"א דאפילו צלומרת איני נזונית ואיני עושה נריכה לעשות נרכי הצית ולזה כופין
 ה ג"ז שם הרמז"ס דק"ל כרז הונא שם דף ס"ג ע"א שאין דין מורדת המלאכה אך שם"ס שם הרמז"ס שהיו כופין ואפילו בשוטים
 ובכ"ט הרמ"א צנה"ה וכ"כ ה"ה שם בשם הרשב"א והרמז"ן וכ"כ המתנר שם נכ"מ ונצ"י.

ביאורי הגר"א

הג"א שם בסיומן כ"ג נד"ה פרש"י כו' וי"א צנה"ה
 ואינו כו' וכן כו': (כו) וי"א כו'. הרמז"ס וכו' כל
 כפיה כמ"ס נספח המדיר והרשב"א חולק עליו וכו' מעולם
 לא שמעתי יסור לנשים בשוטים אלס שמתעט לה נריכה
 כו' ועי"מ שם: (כו) וכ"ז כו'. עת"מ ס"א ח' ד"ה
 רב הונא כו': (כת) וי"א כו'. נתוס' שם ול"ל
 דקסבר כו' ע"ש וצ"ל שם ושם נתוס' ולי הוה אמרינן
 דכי אמרה כו' וכ"פ הר"ק ותי' זה קושית תוס' נ"ט
 ח' ד"ה הכא כו' אלס תוס' אלזי לשיטתיהוה דלא תסקי הכא

צירוש' הג"ל דמ"ש הא תלומים לא צלשון צתמיה הוא ע"ש:
 (כד) הרי שרצתה כו' ואפילו כו'. גמרא ח' ז':
 (כה) כל אשה כו'. ס"ג צ' מ"ס ממלאכה לא כו' ופי'
 הר"ן וי"א אלס כופה בשוטים או שאינו זנה או צ"ד
 מוכרין לו ומתכוננת צנוות הנאה כדי שיסכור עליה
 עדד או שפח' לשמשו או תשמתין אות' וכך אחר הגאון
 ז"ל עכ"ל הר"ן ול"ל דאינו כופה כלל דהא אמרינן נ"ט
 צ' כופה ומניקתו ושם ע"כ ח' ושלא תלדון כו' וצירוש'
 אפי' הכניסה לו ק' שפחות כופה לעשות כו' והביאו

ברכת אליהו

וע"ז משיב הירושלמי: למעוטי בן חבירתה. — שאפילו
 בן בעל ה מחבירתה אינה חייבת להניק.
 (כד) גמרא מ ב ב.
 (כה) בכתובות פג ב: מר פבר ממלאכה לא הויה מורדת.
 (וכן הלכה, כמ"ס בסימן ע"ז סק"ג). ופי' חריג ושאר
 פוסקים: אלא באומרת איני עושה כופה אותה בשוטים
 או שאינו זנה או בית דין מוכרין לו מכתובתה כפופת הנאה
 כדי שישכור עליה עבד או שפחה לשמשו או ששמתין אותה
 וכך אמר הגאון ז"ל, עכ"ל הר"ן. ול"ל דאינו כופה כלל
 דהא אמרינן שם נפ ב: כופה ומניקתו. ושם עכ א: וכן היא
 שנדרה כו' ושלא תארונו בגדים נאים לבניו תצא שלא
 בכתובה. ובירושלמי שם פ"ה ה"ו: אפילו הכניסה לו מאה
 שפחות כופה לעשות לו דברים של יחיד כו' סכת לו את
 גופו ומחצת לו את רגליו ומוזגת לו את הכוס. והביאו הג"א
 שם בסימן כ"ג בריה פירש"י כו'. וי"ש בהגיה: ואינו זנה
 עד שתעשה וכן ב"ד משמתין אותה או מוכרין כתובתה
 לשכור עליה עבד או שפחה. [ומ"ש: "וכן, היינו: או
 משמתין, כמ"ס בח"מ סק"ו ובכ"ס סק"ט].
 (כו) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פכ"א ה"י. וכמו כל כפיה להוציא
 כמ"ס במ"ס המדיר בכתובות עז א דהכפיה היא בשוטי.
 והראב"ד שם חולק עליו וכתב מקולם לא שמעתי יסור
 לנשים בשוטים אלא שממעט לה צריכה ומוזנותיה עד שתכנע.

ועת"מ שם שכתב — גם לדעת הרמב"ם — שאין דין
 מורדת ממלאכה, (ולא כמ"ס הטור בדעת הרמב"ם דמורדת
 ממלאכה הוי מורדת) אלא שכופין אותה בשוטים להכריחה
 לעשות כמ"ס בסק"ה. והביא שם המ"מ מעוד ראשונים
 הסוברים שכופין אותה בשוטים.
 (כו) עת"מ בכתובות פג א ד"ה רב הונא כו'.
 (כת) עקרון זה — שאמרת איני נזונית ואינו עושה אין
 פוסר אותה מכל המלאכות — נזכר בתוס' בכתובות פג א
 ד"ה רב הונא וברא"ש שם פ"ה סל"א ע"ש. וז"ל התוס':
 וליכא למימר דקסבר כרב הונא דאמר שיכולה אשה שתאמר
 לבעלה כו' ומורדת ממלאכה היינו מציגת הכוס והצעת
 המטה והרחצת פניו ד"ו ורגליו דמסתברא דחייבת אפילו
 אמרה איני נזונית ואינו עושה מיד דהוה אישבת בקתדרא
 דחייבת בהן כו'. וברא"ש ושם בתוס' כתבו שיש מקום לומר
 שאם אמרה איני נזונית ואינו עושה פטורה רק מעשיית צמר,
 וחייבת בשאר מלאכות כגון טוחנת ואופה כו'. וז"ל התוס':
 ואי הוה אמרינן דכי אמרה איני נזונית ואינו עושה לא
 מפק עצמה אלא מעשיית צמר שהוא עיקר מעשה דינה
 אבל שאר מלאכות כגון טוחנת ואופה כו' עבדא כו'. וכן
 פסק הר"ן שם נח ב, נט א, סג א, דבאומרת איני נזונית
 ואינו עושה חייבת בשאר מלאכות. ותיירץ בזה הר"ן שם
 נט א קושית תוס' שם ד"ה הכא כו'. דשם בגמ' — אהא

9 נראה דכונת רבנו, למ"ש שם בתוס', דלכן סובר רב הונא
 ואין דין מורדת ממלאכה, משום דרב הונא לטעמיה, דיכולה
 אשה שתאמר לבעלה איני נזונית ואינו עושה. וכיון דהלכה
 כרב הונא שיכולה אשה שתאמר כו', תו אין עליה שום כפיה,
 דהרי הרשות בידה. ורק באומרת איני עושה ונזונית כופין
 אותה כנ"ל.

8 צ"ל: ס ב. ובבב"א סק"ג צ"ן שזה מירושלמי. אולם
 זו גם גמרא בבבלי בכתובות ס ב: הרי שנתנו לה בן להניק
 הרי זו לא תניק עמו לא בנה ולא בן חבירתה. וכאשר היא
 חייבת להניק את בנה מבעלה, לא גרע מנתנו לה בן להניק —
 דאינה יכולה להניק עמו לא בנה ולא בן חברתה.

באר הגולה

ו שם וכתב ה"ה
שדנרי רבינו פשוט
הס.
ז שם מהירושל' פרק
הכותב שאל"כ אין לך
שלוש היות וכת"ש
ה"ה בשם הרשב"א.
ח הרי"ג שם נחמיה.
ט כן הוא צ"ל ושם
נחמיה ונחמיה שם
לכילא למיחר מעשה ידיו עלו משום חזקה דליתיה להאי טעמא חלל כשאובלת מן התקפה ולא מן הדין.

לוחה העפ"י שאינה ניוזנית: (ג"ז צ"ל לדעת הרמב"ם להד סיניא).
שאינה עושה והיא אומרת שאינה נמנעת מלעשות משיבין אשה כיניהם או
שכניהם. יז (כט) ז האשה ששברה כלים בעת שעשתה מלאכותיה בתוך
ביתה פטורה. יח (ל) ה מי שהתנה עם אשתו שלא יתחייב במזונותיה וכן
היא לא תתחייב לו במעשה ידיו אפילו אחר כך רצה ונתחייב הוא לתת לה
ס (במתנה) מזונותיה אין מעשה ידיו שלו. הנה: (לא) אשה שנתקפה ולא תצעה מזונות
ולא מעה כסף מן הסתם מעשה ידיו עם המותר שלה ולא למיחרן שנתקפה מעשה ידיו (הרי"ן)
פרק העפ"י (לב) חלל מה שאינו מספיק לה אין הצעל נרדף לשלם לה דודאי מחלה. אשה שהלכה
לכילא למיחר מעשה ידיו עלו משום חזקה דליתיה להאי טעמא חלל כשאובלת מן התקפה ולא מן הדין.

ביאורי הגר"א

ששתה כו'. נחמיה ס"ד ז' ושם אינו נותן כו' וכ' הרי"ן
לאו למיחרן שכול הצעל למחר אינו נותן מעה כסף ויהא
המות' שלה כמש"ל סימן ס"ט ס"ד חלל הי"ך שאל
שתק' היא ולא תצעה מעה כסף לזכרה ועשה מותר
ה"ה לעצמה ואין הצעל י"ל ויתרה וכ' הרמב"ם דה"ה
לתזונות ומעשה ידיו חלל רבות' קמ"ל דאפילו נעשה כסף
שאינו כ"כ לא למיחרן ויתרה וע"ל סי' ע' סק"ח נחמיה:
(לב) אבל מה כו'. ע"ש נס"י:

ברכת אליהו

שאינה אוכלת בתנאי ב"ד, רק מכח שחייב את עצמו. וכמ"ש
בתוספתא דכתובות פ"ה ה"ג — והביא הרא"ש שם רפ"כ:
כתב לזון את בן אשתו או בת אשתו כו' לא יאמר להם צא
ועשו מלאכה ואני זון אתכם אלא הן יושבין ומעלה להן
מזונות. וכן הכא נמי כיון שאינה אוכלת בתנאי ב"ד אלא
בפסיקתו ליכא תקנה כהא מילתא שיהא מעשה ידיו שלו,
דאין מעשה ידיו תחת מזונות רק כשאובלת מצד תקנות חז"ל.
— שם בריב"ש סימן ת"פ.

(לא) כמתני' בכתובות ס"ב: ואם אינו נותן לה מעה כסף
לצורכה מעשה ידיו שלה. [וכ' בסק"ה דהיינו מותר מעשה
ידיו]. וכ' הרי"ן לאו למיחרן שכול הצעל למחר אינו נותן
מעה כסף ויהא המותר שלה, וכמש"ל סימן ס"ט ס"ד, שאין
הבעל יכול למחר אינו זנך ואינו גוסל מעשה ידיו, וה"ה
שאינו למחר אינו נותן מעה כסף ויהא המותר שלה, כמ"ש
בסימן זה סק"ז. דאם נאמר שגם הבעל יכול למחר אינו נותן
מעה כסף כו' — והרי גם האשה יכולה למחר אינו גוסלת
מעה כסף ואינו נותנת מותר כמ"ש בסק"ז — א"כ מה
הועילו חכמים בתקנתם, הרי כל אחד מהם יכול לעכב, אלא
ע"כ שאין הבעל יכול למחר אינו נותן מעה כסף ויהא המותר
שלה. אלא הי"ך במשנה שאם שתקף היא, ולא תבעה מעה
כסף לצרכה, ועשתה מותר, הרי המותר היא לעצמה, ואין הבעל
יכול למחר שותתה. וכן הרמב"ם דה"ה למזונות ומעשה
ידיו, אלא רבנן קמ"ל, דאפילו במעה כסף שאינה צריכה
לו כל כך, לא אמרינן ויתרה. וע"ל סימן ע' סק"ח בהג"ה,
שכתב ג"כ שאם מכרה נכסיה ופרנסה עצמה אין לה עליו
כלום ומעשה ידיו שלה, ולא אמרינן שותתה לבעלה מעשה
ידיו. [ועמ"ש ס"ק ל"ז, מ"ו].

(לב) ע"ש [בסימן ע'] בפ"כ שאם לא תבעה מזונות מחלה
על מזונות דלשעבר. ועמ"ש סק"ז. וה"ה לענין מעה כסף,
אמרינן שמחלה.

נתום הנ"ל וכ' חלל אין נראה כו' ומדנרי הר"ז מ' כדנרי
הרי"ן: (כט) והאשה כו'. ירושלמי והנילו תומ' שם
פ"ז ז' נדיה ר' אליעזר כו' והרא"ש שם: (ל) מי
שהתנה כו'. כמו הפוסק לנת אשתו וכמ"ש בתוספתא
והנילו הרא"ש (רפ"ח) [רפ"ז] כתב לזון זון אשתו
לו נת אשתו כו' לא יאמר להם לאו ועשו מלאכה ואני
זון אתכם אלא הן יושבין ומעלה להן מזונות וכן ה"ה כיון
שאינה אוכל' נתנלי צ"ל חלל נפסיקתה. שם: (לא) אשה

דאמר ר' יוחנן בן גורי דאם אמרה קונם שאני עושה לפיך
שצריך להפר דשמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור — מקשינן
הרי זה דבר שלא בא לעולם מפני שאין בידה לגרש עצמה.
והקשו שם בתומ' דהא בידה לומר איני ניוזנת ואיני
עושה ותהא פטורה מלעשות לו מלאכה. ובוה — שסובר
הרי"ן דבאומרת איני ניוזנת ואיני עושה חייבת בשאר
מלאכות — תירץ הרי"ן קושיא זו, דלכן א"צ להפר, שאפילו
אם תאמר איני ניוזנת ואיני עושה עדיין היא משועבדת
לו בשאר מלאכות חוץ מעשיית צמר. אבל התוס' תרצו
שם דהגמ' רוצה ליישב שם גם אליבא דר"ל דס"ל שאינה
יכולה למחר איני ניוזנת ואיני עושה. והתוס' אזלי לשיטתיה
דלא מסקי הכא בתומ' הנ"ל [בדף סג א], וכתבו: אבל אין
נראה אלא כי אמרה איני ניוזנת ואיני עושה פטורה מכל ז'
מלאכות. וכיון דלמסקנת התוס' — באומרת איני ניוזנת ואיני
עושה — פטורה מכל השבע מלאכות, לכן לא תרצו שם
נט א כר"ן, דהרי לשיטתם באומרת איני ניוזנת ואיני
עושה, אין עליה שום שעבוד של מלאכה כלפי בעלה חוץ
ממזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת פניו ידיו ורגליו.
ומדברי הרב מ' כדברי הרי"ן, שהאומרת איני ניוזנת ואיני
עושה חייבת — לא רק במזיגת הכוס והצעת המטה והרחצת
פניו ידיו ורגליו, אלא — גם בשאר ששת המלאכות השנויות
בסימן זה כגון טוהנת ואופה כו', ופטורה רק מעשיית צמר.
[ועיי' בח"מ סק"ז וב"ש סק"א].

(כט) ירושלמי דכתובות פ"ט ה"ד: שיברה את הכלים מה
את עבד לה כו' אפילו כשומרת הגם אינה אם [אין] אומר
את כן אין שלום בתוך ביתו לעולם. והביא תי"ט שם לו ב
בריה ר' אליעזר כו', והרא"ש שם פ"ט ס"ו [ועיי' בח"מ
סק"ט וב"ש סק"ג].

(ל) כמ' הפוסק לבת אשתו לזון אותה שנפסק לקמן בסימן
ק"ד ס"ב שאעפ"י שהוא זון אותה מעשה ידיו שלה, מאחר

באר הגולה

א ל' הרמ"ם ס' נפ"ו מהל' ערכין ותשס' כתובות דף נ"ח ע"ב ובר' יוחנן הסנדלר דפסק שמואל הלכתא כותיה שס דף נ"ט ע"א דאין אדם נקדש דבר שלא נצ לעולם. ב כחוקימחל דרב הונא וכו' דיד' חתמהו בעולם שס.

חזית צעלה מכח קטטה ואינה רוצה לשון לציתו עד שיקרא לה צעלה לא הפסידה נישום זה ומונותיה דנושה מתנו לשון וחאחר שיטתה צל רשותו ואינו מורא לה פנים ואם הוא יצא חללה אינה מונעתו ומכלום חלל אם אינה רוצה לצל חללו עד שיפרע מה שלותה חללה ומונותיה דהוי כמורדת דכל מורדת טענה אית לה וכל אשה יש לה מונות אעפ"י שאין כתובתה בידיה ואינו נאמן לווי' שחלה לו רק נראהו ופילו על מונות שעברו אם לא טען לא טענין ליה ולריך לישבע שחלה לו (כל זה כתובות הרשב"א הוציא צנית יוסף סימן ע"ז).

פא המקדיש מעשה ידי אשתו. ובו ב' סעיפים

א המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו (עושה) ואוכלת והמותר חולין ב (א) אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן הרי כל מעשה ידיה קדש (ב) (וי"א דאינו קדש דהרי היא

ביאורי הגר"א

אדם מוציא כו' והוי כחומר. ר"נ שס. וכ"ה דעת הטור חלל לכחורה צ"ע דלמה לא חילק דבניזונות מתח' וא"ל יקדשו ידיך לעושיהן ה"ז קדש ועתו"ס שס ד"ה מאי כו' ואעפ"י דתוס' כ' חלוצה דר"ל מ"מ ה"ה לדין צלומר יקדשו ידיך לעושיהן וכן מפרש"י שס ד"ה מאי חלל

פא (א) א"ל יקדשו כו'. כחש"ש נ"ט ח' (צלומר) [צלומר] כו' וה"ה למתני' ועי"כ ל"פ אר"י חלל דאינו נעשה כחומר כו' כחש"ש נ"ח ז' (ב) וי"א כו'. מת"ש ופליגא דר"ל כו' מתוך שיכול כו' מ' חלל לר"ה דקיי"ל כותיה לא מהני צלומר דהא טענין לר"י אין

ברכת אליהו

(ב) ממי"ש בכתובות נח ב הנ"ל בסק"א: ופליגא דר"ל כו' מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהם כו'. כלומר: דר"ל ס"ל שאינה יכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה, והבעל יכול לכופה למעשה ידיה, לכן מהני ההקדש ואפילו אם לא אמר לה יקדשו ידיך לעושיהם מהני לר"מ, משום שסובר אין אדם מוציא דבריו לבטלה ונעשה כאומר כו'. אבל לרב הונא — דקיי"ל כוותיה — שאין הבעל יכול לכופה למעשה ידיה משום שהיא יכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה — לא מהני ההקדש, אפילו כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהם, שהידים אינן משועבדות לו, מאחר שהיא רשאית לא לעשות עבורו. דליכא למימר דלרב הונא ג"כ מהני באומר, דא"כ אפילו בלא אומר ג"כ יחול ההקדש לר"מ, דהא שמעינן לר"מ אין אדם מוציא דבריו לבטלה, והוי כאומר יקדשו ידיך לעושיהם. — כ"כ הר"ן שם. וכ"ה דעת הטור.

אכל לכחורה צ"ע דלמה לא חילק דבניזונות ממש ואמר לה יקדשו ידיך לעושיהן הרי זה קדש, דמאחר שהיא גיוונת, הרי ידה משועבדות לו לעשות עבורו. ושם בגמ' רצו להביא רא"י לרב הונא אמר רב דיכולה אשה לומר איני גיוונת ואיני עושה, ואמרין התם: לימא מסייע ליה המקדיש מעשה ידי אשתו הרי היא עושה ואוכלת מאי לאו בניזונת. ועתו"ס שם ד"ה מאי כו', שכתבו: לא כשהוא זן אותה קאמר דאם כן יקדשו מעשה ידיה ואמאי עושה ואוכלת כו' אלא בניזונת כלומר שהוא חפץ לזונה היא אינה רוצה, עכ"ל. הרי שכתבו התוס' דבניזונת ממש, לכ"ע חל ההקדש. ואעפ"י דתוס' כתבו זאת אליבא דר"ל — דנעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהם, מ"מ הו"ה לדין — באומר יקדשו ידיך לעושיהן חל ההקדש, כיון שהיא גיוונת ממנו. וכן מפרש"י שם ד"ה מאי לאו בניזונת כו', שכתב: שיש לו גכסים ומבקש לזונה. כלומר: שהוא רוצה לזונה, אבל

(א) תנן בכתובות נח ב: המקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת (אין מעשה ידיה קדש על פיו — רש"י) המותר (מה שהיא עושה לו יותר על הראוי שפסקו חכמים — רש"י) רבי מאיר אומר הקדש רבי יוחנן הסנדלר אומר חולין. ושם בגמ': אמר רב הונא אמר רב יכולה אשה לומר איני גיוונת ואיני עושה כו' לימא מסייע ליה המקדיש מעשה ידי אשתו הרי היא עושה ואוכלת מאי לאו בניזונת כו' ופליגא דריש לקיש דאמר ריש לקיש לא תימא טעמא דרבי מאיר משום דקסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם (כגון מעשה ידיה שהקדישן עד שלא עשאתן — רש"י) אלא טעמא דרבי מאיר מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהם (למי שבראה וידיים איתנהו בעולם אלמא קסבר יכול לכופה ואינה יכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה — רש"י). ומקשינן: והא לא אמר לה הכי, ותרצינן: כיון דשמעינן ליה לר"מ דאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה נעשה כאומר לה יקדשו ידיך לעושיהם. ושם נ"א — אהא דתנן קונם שאני עושה לפיך דאמר ר' יוחנן בן גורי דיפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור — אמרינן דמירי באומרת יקדשו ידי לעושיהם ידיים איתנהו בעולם, ולכן לא הוי דבר שלצ בא לעולם. וכחש"ש — כ ש ה י א אמרה קונם שאני עושה לפיך: באומרת יקדשו ידי לעושיהם חל הגדר, ולא הוי דבר שלא בא לעולם משום ידיים איתנהו בעולם, וחז"ה למתני' — כ ש ה ו א מקדיש מעשה ידי אשתו — אם אמר לה יקדשו ידיך לעושיהן, לא הוי דבר שלא בא לעולם וחל ההקדש. ועי"כ ל"פ במשנה ארי"מ אלא באינו אומר יקדשו ידיך לעושיהם, ובהא פליגי: דר' יוחנן הסנדלר אומר חולין — דאינו נעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהם, ור"מ סובר הקדש — דנעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהם כחש"ש נח ב. אבל באומר יקדשו ידיך לעושיהן, לכולי עלמא חל ההקדש. [ועמ"ש בסק"ב].

ביאורי הגר"א

אבל נראה שדברי ר' יונה הוא דברי ר"ל אבל ר"ה פליג אפילו במותר וכתב הרמ"ה בטור שם והסוגיא דרב ושמואל ורב אלא דר אהבה דקאמר במאי כו' הוא הכל אליבא דר"ל דר"ל דר"ל צ"ל ע"כ כר"ל ס"ל כיון דלומר מחיים קדים ע"כ אי"ל איני נוטלת כו' ואע"פ דר' יונה אומר נשום הינא ל"ד דה"ה לר"א דר אהבה ומוקי נמי לרב ושמואל אליבא דר"ל בחדא גוונא אבל אן דקו"ל כר"ה אפילו בניזונת ונוטלת מעה כסף ואומר יקדשו ידיך לעולם חולין והו' שהשמיטו הר"ף והר"ש כל הסוגיא ופלוגתא דרב ושמואל עס ר"א דר"ל דלכאורה נרא' נאומר

ברכת אליהו

דמירי במעלה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף לצרכיה. ודחקו שם בתוד"ה במעלה כו', דזה לא קאי אליבא דרב ושמואל. דכיון דסבירי דתיקנו מזונות תחת מעשה ידיה, אי"כ אמאי עושה ואוכלת. וכתבו דרב ושמואל מוקמי מתני' בשאין מעלה לה מזונות ולא מעה כסף, אבל לפי שיטת הר' יונה הנ"ל גיחא, דלעולם רב ושמואל נמי מוקמי לה במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף, ואפ"ה עושה ואוכלת, ולא חל ההקדש אעיקר מעשה ידיה אפילו בניזונת ממש, מפני שיכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה. אבל צ"ע לדעת הר' יונה, דאי"כ מאי קאמר בגמ' שם: ופליגא דר"ל כו', אדרבה הוא דעת ר"ל. דהא ר"ל אמר קאמר דקדוש, משום דא"י לומר איני עושה מותר ואינו לוקחת מעה כסף, אבל מורה בעיקר מעשה ידיה דלא חל ההקדש משום שיכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה. ועתה"ש שם ד"ה מתוך כו', [שהרגישו בזה למה לא חל ההקדש אעיקר מעשה ידיה. וכתבו דמוקי לה במעלה לה מזונות ואינו מעלה מעה כסף, וס"ל דתיקנו מזונות תחת מותר, ומעה כסף תחת מעשה ידיה. אבל עדיין הקושיא במקומה עומדת, מ"ל לומר כך דפליגא דר"ל, אדרבה הרי אפ"ל דבמותר — דא"י לומר איני עושה מותר ואיני לוקחת מעה כסף — חל ההקדש, אבל בעיקר מעשה ידיה לא חל ההקדש, משום שיכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה כרב הוגא.

אבל נראה שדברי ר' יונה הוא דברי ר"ל. אבל רב הוגא פליג אפילו במותר, וכתב הרמ"ה בטור שם, שאפילו במותר אינה יכולה לומר איני עושה מותר ואיני לוקחת מעה כסף. והסוגיא דרב ושמואל ורב אהבה דקאמר: „במאי אילימא במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ס דמ"ד לאחר מיתה קדוש" — שמוזה הוכיחו התוס' דבניזונת ממש חל ההקדש כנ"ל — הוא הכל אליבא דר"ל. ורב אהבה כו' אהבה ע"כ כר"ל ס"ל, כיון דאמר מחיים קדוש, ע"כ אינה יכולה לומר איני נוטלת כו'. ואע"פ דר' יונה אומר דאינה יכולה לומר איני נוטלת מעה כסף ואינו נותנת מותר, מפני שתקנו לו מותר משום הינא, לא דקא, וזהו הדין לרב אהבה בר אהבה דס"ל דתקנו מזונות תחת מותר — ג"כ אינה יכולה לומר איני כו'. ומוקי נמי לרב ושמואל אליבא דר"ל בחדא גוונא — במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעה כסף, ולא כמ"ש בתוד"ה במעלה כו' דלרב ושמואל מוקי מתני' בשאין

כו' וכן הר"ה אבל דעת הטור הוא כפירש הר"ר יונה שהצ"ח נס"ס (פ"ד) [פ'] שנומך ח"י לומר איני עושה ואיני לוקח] [לוקחת] מעה כסף דהתם נשום הינא ולא"כ מ"ש נגמרא בניזונת הוא כפשטא ניונית מוש ואפ"ה כיון שיכולה לומר איני ניונית כו' ח"י להקדים ומש"ש שם אי נימעה לה מזונות כו' שם שאני דא"י לומר כו' כנ"ל וזה ח"י לכל הדחוקים גדולים שדחקו ענין בתוס' שם ד"ה אי כו' וד"ה נמעה כו' אבל צ"ע לדעת הר' יונה דא"כ מאי קאמר ופליגא דר"ל אדרבה הוא דעת ר"ל דהא ר"ל אמר קאמר אבל מורה נמעה ידיה ועתה"ש ד"ה מתוך כו'

אינו זן אותה ממש, לכן אין ההקדש חל, אבל בניזונת ממש חל ההקדש. וכן כתב הר"ן, דהא דאמרין דלא חל ההקדש, הוא אפ"י שהוא רוצה לזונה, כל שהיא אינה רוצה לא חל ההקדש, לפי שיכולה היא שתאמר איני גיוונת ואיני עושה. ומשמע דבניזונת ממש חל ההקדש. אבל דעת הטור הוא כפירש הר"ר יונה שהביא בס"ס פ' שבמותר אינה יכולה לומר איני עושה ואיני לוקחת מעה כסף, דהתם משום הינא היתה עיקר התקנה שיהא המותר לו, לכן אינה יכולה להפקיע תקנה זו. וא"כ מ"ש בגמרא „בניזונת" אין פירושו — כמ"ש רש"י ותוס' — שרוצה לעלות לה מזונות, אלא הוא כפשטא ניונית ממש, ואפ"ה כיון שיכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה אינו יכול להקדש. דשם בגמ' — אהא דתנן: רבי מאיר אומר קדוש — אמרינן: אימת קדוש רב ושמואל דאמר תרווייהו מותר לאחר מיתה קדוש רב אהא בר אהבה אמר מותר מחיים קדוש היו בה רב פפא במאי אילימא במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה מאי טעמא דמאן דאמר לאחר מיתה קדוש. (פירוש: גם מחיים היא קדוש, מאחר שנותן לה מעה כסף לצרכיה). ומדברי גמרא הללו, הוכיחו שם בתוס', דאם היא גיוונת ממש, חל ההקדש מחיים, אע"כ שיכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה. אבל לשיטת הר"ר יונה אין כאן הוכחה כלל. דלעולם אפילו בניזונת ממש לא חל ההקדש, מאחר שיכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה. ומש"ש בגמ' : אי במעלה לה מזונות ומעלה לה מעה כסף לצרכיה מ"ס דמ"ד לאחר מיתה קדוש, שם — לענין מותר — שאני דאינה יכולה לומר איני עושה מותר ואיני לוקחת מעה כסף כנ"ל ולכן אם נותן לה מעה כסף, שפיר חל ההקדש מחיים, משא"כ בעיקר מעשה ידיה לא חל ההקדש, אפילו בניזונת ממש, מאחר שיכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה. וזהו ח"י לכל הדחוקים גדולים שדחקו עצמן בתוס' שם ד"ה אי כו', וכתבו דגם למ"ד מחיים הוא קדוש, ה"מ למפרך כיון דמעלה לה מזונות ומעה כסף, אמאי עושה ואוכלת, ולמה רק המותר קדוש, גם עיקר מעשה ידיה צריך להיות קדוש, מאחר שהיא גיוונת. ולפי שיטת הר"ר יונה גיחא, דלא מצי למיפרך אעיקר מעשה ידיה אמאי עושה ואוכלת, דכיון שהיכולה לומר איני גיוונת ואיני עושה, לא חל ההקדש אעיקר מעשה ידיה, ורק אמותר מקשה הגמ' דלחול ההקדש מחיים, מפני שא"י לומר איני עושה מותר ואינו לוקחת מעה כסף. ושם בגמ' מוקמינן לה

באר הגולה

יכולה לומר איני ניוזנית ואיני עושה) (הר"ן ג פרק אע"פ וכן משמע לשון הטור).
ב ד האשה שאמרה יקדשו ידי לעושיהן (ג) או שנדרה שלא יהנה ממעשה ידיה
אינו נאסר במעשה ידיה מפני שידיה משועבדים לו אבל צריך הוא להפיר לה
שמא יגרשנה ויתהיה אסורה לתזור לו.

פב נדרה שלא להניק ודין מניקה שנתגרשה. ובו ח' סעיפים

א א נדרה שלא להניק את בנה כופין אותה ומניקתו ב עד שיהיה בן כ"ד חדש
אחד הזכר ואחד הנקבה. ב ג היא אומרת אני אניק את בני והוא אינו
רוצה שומעין לה. ג ד היתה עניה שחייבת להניק את בנה והוא עשיר
שראוי לו שלא תניק אשתו אם רצת' שוכר מניקה או קונה שפחה מפני שעולה
עמו ואינה יורדת. ד ה היא אומרת ראוי לשבור או לקנות שפחה והוא
אומר איני ראוי עליה להביא ראייה. ה ו האשה שנתגרשה אין כופין אותה

ג כתב הכ"מ שם
אחר דהניק
הר"ן שזע"פ שם
כתב של נדרה לו
דברי רבינו בתשובתו
סי' נ"א הניק ראייה
מהם.
ד משנה נדרים דפ"ה
ע"א וכרבי יוחנן בן
נורי וכלאוקי לה רב
הונא שם ע"ג
ובכתובות דכ"ט ע"א.
א ל' הרמז"ס נפכ"א
מהל' חלשות מצריית
כתובות דף נ"ט ע"ג
וכפ"ה.

ב מסקנא דגמרא רב ושמואל שם דף ס' ע"ג.
הוא לה לפירוש וצנא. ד כמפרש ליה רב הונא שם.
ג פשוט שם לר' הונא דר חנינא וחסוס לפרה ידיה ופי' הרמז"ס שם שער
ה נכתב נצ"ח לעיל סימן פ' סעיף ט'. ו גרייתא שם.

ביאורי הגר"א

כפירש"י ותוס' דבניזונת ממש יכול להקדיש וז"ל צה"ה
וי"א כו' ר"ל חפילו צלל אחרה וכח"ל למעלה: (ג) או
שנדרה כו'. עמ"ש נ"י"ד סי' רל"ד סעיף ועת"מ וצ"ל:

יקדשו ודעת הרמז"ס ודאי בניזונת גמירי דבאינה ניוזנת
פשיטא דלא משעבדל וכח"ל נגמרת ח' בשאינה ניוזנת
וח' לנימחל ולא נילך הרמז"ס לרוב פשיטות' ומפרש

ברכת אליהו

(פשיטא שלא חל ההקדש) ולא ביאר הרמב"ם [דמירי
בניזונת] לרוב פשיטותיה, ומפרש בפירש"י ותוס' הג"ל
דבניזונת ממש יכול להקדיש. והא דאמרין שם בגמ':
„מאי לאו בניזונת“ — דגם בניזונת לא חל ההקדש לרב
הונא, היינו לא בניזונת ממש, אלא שהבעל רוצה לזונה,
כמש"ש רש"י ותוס', ולכן לא חל ההקדש לרב הונא. אבל
בניזונת ממש גם לרב הונא חל ההקדש. ודעת הטור היא,
דאפילו בניזונת ונוטלת מעה כסף ממש, לא חל ההקדש,
מאחר שיכולה לומר איני כו', לכן אפילו לא אמרה אינו
קדש. וד"ש ברה"ק: אינו כו', ר"ל אפילו בלא אמרה איני
נוזנת ואיני עושה, וי"א כו', וכפ"ש למעלה.

(ג) עמ"ש ברה"ק סימן רל"ד פת"י ע"א [ומש"ש ס"ק קכ"ט,
ק"ל] ועיין חלקת מחוקק ובית שמאל 2.

מעלה לה מזונות ולא מעה כסף 1. אבל אנו — להלכה —
דקי"ל כרב הונא, אפילו בניזונת ונוטלת מעה כסף ואומר
יקדשו ידיך לעולם חולין. וזהו שהשימוץ הר"מ והרא"ש
כל הסוגיא ופולגתא דרב ושמואל עב רב אדא בר אבהו.
דלכאורה נראה באומר יקדשו — לפי הסוגיא — חל ההקדש
כשהיא ניוזנת ונוטלת מעה כסף, וא"כ למה השמיטו הר"מ
והרא"ש כל הסוגיא והפולגתא דרב ושמואל עם רב אדא בר
אבהו. אבל לפי הג"ל נראה. דכיון דאנו קי"ל כרב הונא
דגם אמוזנות וגם אמצה כסף יכולה לומר איני כו', לכן
דאפילו בניזונת ונוטלת מעה כסף ממש ואומר יקדשו לעולם
חולין, מאחר שאינה משועבדת לו ויכולה לומר איני כו'.
ודעת הרמב"ם — בה' ערכין וחרמין הכ"ה, שהיא שיטת
המחבר — ודאי בניזונת מיירי. דבאינה ניוזנת פשיטא דלא
משעבדא, וכמש"ש כנמרא: אי בשאינה ניוזנת מאי למימרא

1 ביאור דברי רבנן הוא כדלהלן: רב הונא סובר דגם במותר
יכולה לומר איני עושה ואיני לוקחת מותר, לכן לרב הונא
בכל גזני — אפילו באומר יקדשו ידיך לעושיהם, לעולם חולין
אף המותר, אפילו בניזונת ונוטלת מעה כסף ממש, מאחר
שיכולה לומר איני ניוזנת ואיני עושה, בין אעיקר מעשה
ידיה ומזונות ובין אמרת ומעה כסף. ור"ל ס"ל דאינה יכולה
לומר איני כו', והא דהקשו בגמ' אילימא במעלה כו', היינו
משום דהגמ' ס"ל לענין עיקר מעש"י שיכולה לומר איני
ניזונת ואיני עושה כרב הונא, ולענין מותר ס"ל דאי לומר
איני כו' כר"ל. ולפיכך פריך בגמ': אילימא במעלה לה מזונות
ומעלה לה מעה כסף מ"ס דמ"ד לאחר מיתה קדוש, ולא קשיא
ליה אעיקר מעש"י מ"ס עושה ואוסלת, והא לא קשיא מפני
שלענין עיקר מעשה ידיה יכולה לומר איני ניוזנת ואיני
עושה, לכן לא חל ההקדש, ועושה ואוסלת, ורב אמרת קשיא

2 תוכן כוונת רבנו הוא כדלהלן: בכתובות נט א מביאה
הגמ', הא דאמר שמואל דהלכה כר' יוחנן בן נורי, דאם
אמרה קונם שאני עושה לפיך יפר, שמא יגרשנה והוא אסורה

באר הגולה

להניק את בנה אלא אם רצתה ז (א) נותן לה שכרה ומניקתו (ב) ואם לא רצתה נותנת לו את בנו והוא מיטפל בו ח (ג) בד"א שלא הניקה אותו עד ט שהכירה אבל אם הכירה (ד) (ואינו רוצה להניק ונחתרת) (טור) אפילו הוא י סומא אין מפרישין אותו מפני סכנת הולד אלא כופין אותה ומניקתו עד כ"ד חדש. והנה: (ה) והוא נותן לה

ז כתב ה"ה דבר פשוט הוא שהרי חייב הוא בנזונות בניו ובנותיו עד כ"ד ח' סס צנזרייתא.

ט כשנולד שם דף ס' ע"ה וכתב"ה הכ"מ שם דנושע שם דרנוי נר יחזקאל אחל לתקנע הלכה כוותיה ועוד דנושכרל טעמיה. י כרב לשי שם דידע צריח ועמול.

ביאורי הנ"א

פב (א) נותן לה שכרה. כוונתו נמכירה: (ב) ואם לא כו'. עכ"ל סק"ז: (ג) בד"א כו'. עכ"ל

ברכת אליהו

וכמש"ש הכ"מ — משום דבתר הכי מיתני גמרא הא דתני רמי בר יחזקאל משמיה משמע דלמיקבע הלכה כוותיה אתא ועוד דמסתבר טעמיה. אבל הרמ"ה והרא"ש שם פ"ה ס"ז פסקו כר' יוחנן — וכדפסק רב שימי כוותיה — דבפחות מבין חמשים יום, הוא בחזקת שאינו מכירה, ולא בעי בדיקה, ואפילו הוא נראה כאילו אינו רוצה לינק מאחרת אקראי בעלמא הוא, ולא בעי בדיקה. ומבין ג' יום ואילך, אם אינו רוצה לינק מאחרת, צריך לבדוק אחריו, אם הוא מכירה כופין אותה. אבל אם רוצה לינק מאחרת, אפילו בן שנה אין כופין אותה, ואם אינו רוצה לינק מאחרת כלל, אפילו קטן הרבה, כופה ומניקתו מפני הסכנה — דלא כשו"ע שלא נתנו זמן להכירה.

(ד) ערש"י בכתובות פ' א ד"ה עד כמה כו', וז"ל: עד כמה חדשים אית לן למימר שידוע להכירה מלינק מאשה אחרת, עכ"ל א.

(ה) גמרא שם בכתובות נט ב: ואם היה מכירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה. [ועסק א', ב'].

משעבדא ליה ואין חל ההקדש היינו לפי הס"ד דאין הקדש מוציא מידי שיעבוד אבל לפי המסקנא והקדש מוציא מידי שיעבוד חל הקדש אע"ג דהידיים משועבדים לו אלא קודם הגט לא חל משום דאלמנה שיעבוד הבעל דאין חל מיד אבל אחר הגט חל אע"ג דבעת שקדשה היה הידיים משועבדים לו כי"כ בכ"מ פ"ב מהלכות נדרים גם י"ל תא דהקשה הוא משעבדא ליה אזלי אליבא דר"ל דס"ל דא"י לומר אינו נזונת כמ"ש בתוס' אבל למאי דקיי"ל דילל אינו נזונת חל הקדש כיון שיכולה לומר בכל עת אינו נזונת ואינו עושה כו' עכ"ל. [ועיין גם בהפלאה בקונטרס אחרון ובישועות יעקב סימן זה מ"ש בזה].

1. כבא"ה ציין — אתא דנותן לה שכרה ומניקתו: — כתב ה"ה דבר פשוט הוא שהרי חייב הוא בנזונות בניו ובנותיו עד כ"ד ח' ודברי המ"מ הם כה' אישות פכ"א ה"ז. אולם הוא לא כתב זאת אלא דנותן לה שכרה ומניקתו, כי אם אדין המובא בסעיף ו' — דנותן לה יותר על שכרה דברים שחשקן צריך להם כו'. וסיים שם: אם רצתה קודם שיכירה הילך תניחנה לו, והיינו ג"כ — מהאי טעמא — דחובי הטיפול בבנו הקטן הוא על האב. וז"ש כאן בשו"ע: ואם לא רצתה נותנת לו את בנו והוא מיטפל בו. ובאמת הדין הקודם דנותן לה שכרה ומניקתו הוא ג"כ — מהאי טעמא — מפני שהאב חייב בשכר הניקה — כיון חוב מוזנות בניו הקטנים. אבל יש לזה גם מקור בברייתא שבכתובות נט ב במכירה כמ"ש רבנו כסא.

2. עיין בהמות הרי"מ שהאר"י בביאור כחנת דברי רבנו. ותמצית דבריו היא, ולמ"ד דההכרה תלויה בזמן, והכרה היא שלא רוצה לינק מאחרת, ולמ"ד שאינו תלוי בזמן — אפילו

(א) כמש"ש בכתובות נט ב במכירה שנותן לה שכרה. דתניא התם: נתגרשה אינו כופה ואם היה מכירה (שאינו רוצה לינק מאחרת — רש"י) נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה. וכ"ש כאן שאינו מכירה ואין כופין אותה להניק אעכ"כ שאם רצתה להניק נותן לה שכרה.

(ב) עכ"ל סק"ז א.

(ג) איתא בכתובות נט ב: נתגרשה אינו כופה ואם היה מכירה נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה. ואמרין עלה שם ס א: עד כמה אמר רבא אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב שלשה חדשים ושמאל אמר שלשים יום ורבי יצחק אמר רבי יוחנן חמשים יום אמר רב שימי בר אבאי הלכה כרבי יצחק שאמר משום רבי יוחנן כו' כי אתא רמי בר יחזקאל אביר כו' הכי אמר שמואל כל זמן שמכירה (אין שיעור לדבר אלא בבדיקה הדבר תלוי אם אנו רואים שמכירה כופה ומניקתו בשכר — רש"י). והרמב"ם כה' אישות פכ"א הט"ז לא ביאר בכמה ימים נאמר שהוא מכירה. וכ"פ המחבר. ועכ"ל סק"ט שכתב שהרמב"ם פסק כשמואל —

לחזור לו. ומקשה הגמ' למה חל הקונם כשיגרשנה, הלא זה דבר שלא בא לעולם. ומתרחץ רב הונא סריה דרב יהושע באומרת יקדשו ידי לעושיהם ידדים איתנהו בעולם. ומקשינן: מי מקדשה הא משעבדא ליה. ותרגינן: דאמרה לבי מיגרשה. ומקשינן: ומי איכא מידי דאלו השתא לא קדוש ולקמיה קדוש. ומסקנת הגמ' היא, דאני קונמות דקדושת הגוף ניהו ומפקיע מידי שעבוד, והא דלא קדוש מהשתא דאלמנה רבנן לשעבודיה דבעל כי הויכ דלא תיקדש מהשתא. וכתב רבנו ביו"ד שם סק"ל. וכ"כ כאן בחי"מ סק"ה ובב"ש סק"ה, דלמסקנת הגמ' לא בעינן שתאמר: „לכי מיגרשה“, ואעפ"כ לא הוי דבר שלא בא לעולם. וטעמא דמילתא הוא, כיון דמן הדין ה"י צריך לחלו גם קודם הגירושין, דקונמות מפקיע מידי שעבוד, אלא דאלמנה רבנן לשעבודיה דבעל — דלא יחול לפני הגירושין, אבל לאחר הגירושין חל ההקדש אע"ג שההקדש היה לפני הגירושין, ולכן להלכה לא הביאו הא דאמרו בגמ' — לפני המסקנא. — דאמרה לבי מיגרשה.

ובי"ד שם כתב בהג"ה דרוקא באומרת יקדשו ידי לעושיהם חל הנדר, אבל אם לא אמרה כל לא חל, דהמעשה ידים הוי דבר שלא בא לעולם. ולשון המחבר כאן — היא כלשון הרמב"ם כה' נדרים פ"ב ה"י, וס"ל — דבקונם א"צ שתאמר יקדשו ידי לעושיהם. וכתב שם רבנו בס"ק קכ"ט שטעמו של הרמב"ם הוא דכי מתרגינן במסקנא: שאני קונמות דקדושת הגוף ניהו, איצ' לתירוצו הראשון: באומרת יקדשו ידי לעושיהם, ובקדושת הגוף אדם יכול להקדיש גם דבר שלא בא לעולם. ושם הביא רבנו ראיות לזה. וכתב שם רבנו: ומ"מ דברי רבנו צ"ע באומרת יקדשו ובלא קונם קשה קדושת הגמ' והא משעבדן ידה לבעל. ובב"ש כאן סק"ה כתב: ובשים ההקשה הא

באר הגולה

כ נס זה שם צרמנס"ם
וכתב ה"ה זה צרור
שהיוצרת גמורה אין
עלה חייב צמנונותיה.
ל כתבאר נח"ש לעיל
סעיף ס'.
* ג"ו שם וסאל דרש
ר' עולא רצה וכו'
וכללז אסי וכו' שם
דף ס"ה ע"ב וסאל
דלפי"ן ג' ו' צמנונות
דליוול ניחא ליה
עירויין דפ"ב ע"ב.

זכר הנקה (טור) (ו) וי"א דלפילו אשה אחרת שהניקה ולד עד שזכירה כופין אותה וזניקה
אותו בשכר ופני סכנת הולד (הנחות' אלפסי פרק אע"פ) (ז) וי"א הל' דגרופה אינה נחויבת
להניק אם אינו נזכיר היינו כשנואל אינקה אחרת ויש לו להשכיר אלל אם אין לו כופה
אותה וזניקה (ר"י) אלל אם השכירה כבר עמדה לאחרים וזאתו ולד זכירה אין דוחין אותו
ולד מפני צנה אלל צ"ד וזשכירין לנגה וזניקה אחרת (הרמ"ש כלל י"ד). ו כ (ח) הגרופה
אין לה מזונות (ט) אע"פ שהיא מניקה את בנה * אבל גותן לה יותר על שכרה
דברים שהקטן צריך להם מכסות ומאכל ומשקה וסיכה וכיוצא בזה אבל המעוברת
אין לה כלום. ז (י) * שלמו חדשיו וגמלתו אם רצתה המגורשת שיחיה בנה
אצלה אין מפרשיין אותו ממנה עד שיחיה בן שש שנים גמורות אלא כופין את
אביו וגותן לו מזונות והוא אצל אמו (יא) ואחר ו' שנים יש לאב לומר אם אינו

ביאורי הגר"א

נותן כו'. גמול ס': (ו) וי"א דאפילו כו'. פשוט
דמי"ש היל' מלשה אחרת כיון דלינה נחויבת אלל כו'.
(ז) וי"א כו'. עמי"ן: (ח) הגרופה כו'. פשוט שם

נותן כו'. גמול ס': (ו) וי"א דאפילו כו'. פשוט
דמי"ש היל' מלשה אחרת כיון דלינה נחויבת אלל כו'.
(ז) וי"א כו'. עמי"ן: (ח) הגרופה כו'. פשוט שם

ברכת אליהו

דחייב במזונותיה, הרי מעשה ידיה תחת מזונותיה ומחויבת
להניק בלא שכר תמורת המזונות. אע"כ דגם כשהיא מניקה
את בנה אינו חייב במזונותיה.

(י) עבד"ג שהביא מהמ"מ המקור לדיון זה מ"ש בכתובות
סה ב: אע"פ שאמרו אין אדם זן את בנו ובנותיו כשהן
קטנים אבל זן קטני קטנים עד כמה עד בן שש כדבר אמי
דאמר רב אסי קטן זן קטני קטנים עד כמה עד אמו (ובתורה שדייה
רבנן אלמא עד שש צריך סיוע מאמו וכשם שהבעל זן אותה כך
זן אותה עמה — רש"י) כו' מ"ט לאו משום דבעי למיכל
בהדה כו'. וממ"ש בעירובין פב ב' דעד בן שש בצוואת
דאימא ניחא ליה. והרמב"ם בה' אישות פכ"א ה"ז סובר דגם
בגרופה הדיון כן שעד גיל שש אין מפרשיין וכ"פ כאן המחבר.
והראב"ד שם חולק על הרמב"ם וסובר דגרופה אין כופים
את האב שיפריש את בנו ממנו עד שיהא בן שש מפני שהאב
חייב לחנכו תורה בן ד' ובן ה' ואיך יתכנו והוא גדל בין
הנשים.

(יא) ממ"ש בכתובות קא ב במשנה: הנושא את האשה
ופסקה עמו כדי שיוון את בתה תמש שנים חייב לזונה חמש

(ו) פשוט דמי"ש היא מאשה אחרת כיון [דגרופה] אינה
מחויבת להניק את בנה, אלא רק במכירה כופין אותה ומניקתו
מחמת סכנת הולד, והוא הדין לאשה אחרת שהניקה ולד עד
שזכירה כופין אותה ומניקה אותו בשכר מפני סכנת הולד.
(ז) עיין חלקת מחוקק סק"ו שחמה על דין זה, וכתב: לא
ידעתני טעם לדיון זה ובמה נחתיבה היא יותר משאר נשים
ולמה לא יתנו לה ב"ד שכר הנקה כשם שעל הב"ד לפרנס
הולד אחר שגמלתו, עכ"ל.⁸

(ח) עבד"ג סק"כ שהביא דברי המ"מ: זה ברור שהמגורשת
גמורה אין בעלה חייב במזונותיה. וזה פשוט שם בכתובות
צו ב: כל שאין לה מזונות לאתווי מאי לאו לאתווי גרופה.
ושם קז ב: [האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאת
ואמרה מת בעלי רצתה נזיונות רצתה גובה כתובתה גירשני
בעלי מתפרנסת והולכת עד כדי כתובתה כו' ומאי שנא עד
כדי כתובתה דאידיה היא דאפסידה אנפשה (שאמרה גרשני
וגרופה אין לה מזונות — רש"י) ושי"מ. ועסק"ט].

(ט) ממ"ש בכתובות נט ב בנתגרשה: ואם היה מכירה נותן
לה שכרה. הרי דנותן לה רק שכרה ולא מזונותיה. דאם נאמר

שזכיר את אמו ויש לו געגועים עליה, ואפילו אם רוצה לינק
מאחרת אין מפרדיין אותו מאמו עקב הגעגועים שיש לו עליה.
והרי בהג"ה — שכתב: ואינו רוצה להניק מאחרת — כתב
זה על דברי המחבר שהזכירה אינה תלויה בזמן, ומוכח מזה
שגם לשיטה זו, והזכירה תלויה באי הרצון לינק מאחרת. וע"ז
ציין רבנו לעיין ברש"י הנ"ל, שכתב לשון זו —: "שיועד
להכירה מלינק מאשה אחרת" — על שאלת הגמ': עד כמה.
וע"ז מביאה הגמ' את כל הדעות מה נקרא מכירה. ובג' דברי
שמואל: כל זמן שמכירה, קאי אשאלת: "עד כמה", דהיינו
שיצו תלוי בזמן, אלא תלוי הדבר בבדיקה לראות אם מכירה
שיצו רוצה לינק מאחרת. ולכן ציין רבנו דברי רש"י הנ"ל
— דקאי אשאלת "עד כמה" — ולא ציין רבנו לדברי רש"י
שם גט ב, שגם שם כתב בדיה אם היה מכירה — שאינו רוצה
לינק מאחרת, מפני שרבנו רצה לדייק שהזכירה לא לינק
מאחרת היא לכל השיטות.

3 ובבית מאיר כתב: לענין י"ל מתורת צדקה אתנין עליה
כו' ולגבי הגנה תמיד צדקה היא. והביא התוספות דפ"ב
נדדה הלכה ג': חייבת אשה בטפול בנה כל עשרים וארבעה

אם רוצה לינק מאחרת — כיון שיש לו געגועים על אמו,
מיקרי מכירה. ואמנם בתוס' הר"י"ד בכתובות ס א הביא את
דברי רש"י שתלוי אם רוצה לינק מאחרת, והוא חלק עליה.
יכתב: שאעפ"י שהוא יונק מאשה אחרת אם הוא מכיר את
אמו כופין אותה שכיין שהוא מכירה אם תניחנו תקשה לו
ויסתכן כו'. ולא חילק — לא בשטת רש"י ולא בשיטתו —
שזה יהיה תלוי במחלוקת אם ההכרה תלויה בזמן או לא.
ובג' בדברי רבנו לא נראה שכוונתו כדברי הגמול הר"מ. ונראה
לפרש דברי רבנו כדלהלן: על דברי ההג"ה —: ואינו רוצה
להניק מאחרת — מצוין: טור, והטור כתב זה לפי שיטת
הר"ף והרא"ש הנ"ל בסק"ג שפסקו כר' יוחנן שההכרה תלויה
בזמן, ולדידהו מובן דהכירה היינו שלא רוצה לינק מאחרת,
דע"ז אמרין דבפתות מבן ג' יום א"צ בדיקה, שאפילו אם
נראה כאילו אינו רוצה לינק מאחרת הוי אקראי בעלמא, ובן
ג' יום — אם אינו רוצה לינק מאחרת — בעי בדיקה אם
מכירה או לא (דאפשר גם לאחר ממשים יום שהוא אקראי
בעלמא). אבל לשיטת הגמ' — שפסק בהרמב"ם שההכרה
אינה תלויה בזמן כנ"ל בסק"ג — היה מקום לומר דסגי בהיכר

באר הגולה

מ וסא דלמירין זלח
לומרת סנת אלל סנת
כתונות דק"צ ע"ג.
ג נסתאר נח"ס לעיל
ס' ע"ל סעיף א'.

אצלי לא אתן לו מזונות מ והבת אצל אמה לעולם (יב) ואפילו לאחר ו' כיצד היה האב ראוי נ לצדקה מוציאין ממנו הראוי לה בעל כרחו וזנין אותה והיא אצל אמה ואפילו נשאת האם לאחר בתה אצלה ואביה זון אותה משום צדקה עד שימות האב ותיזון אחר כך מנכסיו בתנאי כתובתה והיא אצל אמה. הנה: (יג) ודוקא שגלה לנ"ד שטוב לנת להיות עם אמה לזל לס נראה לה יותר לישב עם בית אביה אין הסס יכולה לכופ שתייה עמה (ר"ת פדוולס סימן נ"ג) ומה הסס אין לס אמה יכולה לכופ שיהיו

ביאורי הגר"א

זלח לומרת כו' מ' דננן יכול לומר לכשיצא אללי כו': (יב) ואפילו לאחר כו'. גמרא שס: (יג) ודוקא

ברכת אליהו

(יב) נמרא בכתובות קג א, דמסקינו: בת אצל האם לא שנא גדולה לא שנא קטנה.

(יג) ערש"י בכתובות קב ב ד"ה זאת אומרת הבת אצל האם, וז"ל: ואין כופין אותה לידור אצלם. משמע דברצונה תליא. [דרש"י פירש שמש"ש, "הבת אצל האם", היינו שאם

שנים ניסת לאחר כו' לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אונוה אלא מוליך לה מזונותיה למקום שאמה. ואמרינן עלה בגמ' שם קב ב: אמר רב חסדא זאת אומרת בת אצל אמה כו'. מ' דבבן יכול לומר לכשיבא אצלי אונוה ואם אינו אצלי לא אתן לו מזונות. 4.

ועיין בתשובת המבי"ט ח"ב סימן מ"ה שאם הוא מחלק בין מקבל עליו לזון את כת אשתו — שצריך ליתן לה דמי מזונות משלם כשהיא אצל אמה — משום דכת אצל אמה, לבין מקבל עליו לזון את בן אשתו שצריך ליתן לו כשאר הבן אצלו רק כפי ברכת הבית וגם בבית אשתו, אם מתה האם, צריכה ליתן על שלחנו של המתחייב, או שיתן לה כפי ברכת הבית, וגם הוא הבית ראהי מכתובות קב ב ה"ל, כמו שרבונו מבני כאן. אלא שלפי דברי רבנו יוצא, שהמקבל לזון את בן אשתו, ואין הבן אצלו, הוא פטור מכלום (כמו שפסור מכלום, כשאין בנו יותר מבן שש אצלו), ולפי דברי המבי"ט — צריך לזוננו כפי ברכת הבית. ועיין בהפלאה בקונטרס אחרון לחלק סימן קי"ד שכתב שדברי המבי"ט הם נגד הדין שבחז"מ הנ"ל (כמו שהקשינו לעיל על דברי רבנו).

וגיל דבתחייב לזון את חברה, מודים המבי"ט ורבנו שצריך ליתן לו דמי מזונות, גם כשהניזון אינו אצלו, וכמו"ש בחז"מ שם, וכמו"ש בסמ"ע סק"ב: וסתם לזוננו שיהא ניזון כרצונו בביתו של הניזון ויקנה לנפשו מה שירצה בדרך העולם. (וכדעת הסוברים הנ"ל שגם אם אין לו מזונות במקום אחר צריך הן ליתן לו דמי מזונות). ורק בפוסק עם אשתו לזון את בנה, אמרינן דכוונתו היתה לזון אותו על שלחנו, כמו שהוא זן את בנו. ולכן אם אין בנה אצלו — סובר המבי"ט — שצריך ליתן לו רק כפי ברכת הבית — הסכים שהיה עולה לו אם היה בנה סמוך על שלחנו של המתחייב. וז"ש בכתובות שם: "ו"א הבת אצל אמה": דמדחינן שהיא צריכה ליתן לה מזונות משלם גם כשאנינה אצלו, מזה מוכח דבת אצל אמה, ולכן כמו שחייב לזון משלם את בנו גם כשאנינה אצלו רק אצל אמה, כמו"כ צריך ליתן מזונות משלם כשאנינה אצלו רק אצל אמה. אבל לולא הדין דבת אצל אמה, היינו אומרים שהתחייבות היא רק על שיעור המזונות של ברכת הבית — שהוא הסכום שעולה לה כשהיא סמוכה על שלחנו כמו בתו.

ולדברי רבנו, פירוש דברי הגמרא הוא, שולא הדין דבת אצל אמה, היינו אומרים שאם אין בתה אצלו שהוא פטור מכלום, מפני שהינן אומרים שהתחייבות היא לזון את בתה כמו שהיא זן את בנו, וכמו שבבנו — אם אין הבן אצל האב — יכול האב לומר: גאם אינו אצלי לא אתן לו מזונות, כמו"כ היה יכול לומר כן בתה. ומדלא אמרינן כן, ש"מ שבת אצל אמה, ולכן כמו שמחייב לזון את בתו גם כשהיא אצל אמה ולא אצלו, אלא שכתבתי לזון את בת אשתו, צריך לזון אותה גם כשהיא אצל אמה ולא אצלו. אלא שלכאורה עדיין קשה מהסיפא של הדין הנ"ל בחז"מ — שאם התנה עמו לזוננו על שלחנו (של המזין) והוא אינו רוצה לאכול עמו ליתן לו דמי מזונות בכל מקום שנמצא הניזון. וגם מדברי ביאורי הגר"א בחז"מ שם סקט"ו שמעט שמשוה דין המתחייב לזון את חברו לדין המתחייב לזון את בת אשתו עיישה. וקשה מדברי רבנו כאן — שמשמע מדבריו — שאם שכתבתי לזון את בת אשתו, צריך לזון אותה גם כשאנינה אצלו, משום שבת אצל אמה לעולם.

חודש. וכתב שם בבית מאיר: ואירי בשגם קרובי האב עניינם. אולם עיין שם בתוספתא שסיים: אחד בנה ואחד שניתן לה בת (ויש גורסים: בן) להניק. ודוק. ועיין מ"ש על דברי הבית מאיר בספר עמודי אש. וגם בספר בני אהרבה על הרמב"ם הלכות אישות פכ"א ה"ט"ו כתב דמטעם צדקה כופין אותה להניק דהא כופין על הצדקה ואין לך צדקה יותר מזה. וכ"כ שם במעשה רוקח הי"ח. וראה מ"ש בקובץ התורה והמדינה כרך י"א ע"ג עמוד תצ"ו, ואכמ"ל.

4 מדברי רבנו נראה, שמפרש שראיית רב חסדא בכתובות קב ב ש"בת אצל אמה" היא — מהא דלא יכול הראשון לומר לכשתבא אצלי אונוה. דלכן אינו יכול לומר שרוצה לזון אותה אצלו, מפני שהבת צריכה להיות אצל אמה. ולולא הדין ש"בת אצל אמה", היה הראשון יכול לומר שרוצה לזונה רק כשאנינה אצלו. ומזה למד רבנו שלענין בן — שצריך להצטא אצל אביו — ויכול האב לומר: לכשיבא אצלי אונוה, ואם אינו אצלי לא אתן לו מזונות. ודברי רבנו הם חידוש גדול בפירוש דברי הגמרא. ועיין שם בראשונים שלא פירשו כן, ופירשו את דברי רב חסדא: "זאת אומרת בת אצל אמה" באופנים אחרים. ולפי דברי רבנו יוצא, שרק במתחייב לזון את בת אשתו, צריך לזון אותה גם כשאנינה אצלו והיא אצל אמה, היינו משום שבת אצל אמה לעולם, אבל במתחייב לזון את חברה, מחייב הוא לזוננו, רק כשהניזון סמוך על שלחנו של הדין.

ולכאורה קשה מהא דנפסק בחז"מ סימן ס' סעיף ג: "המתחייב לזון את חבירו הנותן אומר לתת לו פירות והלה אומר מעות הדין עם מקבל המתנה ואם התנה עמו בפירוש לזוננו על שלחנו והוא אינו רוצה לאכול עמו אינו חייב ליתן לו אלא לפי ברכת הבית". ועל הרישא של הסעיף, כתב שם בסמ"ע סקט"א: ואפילו רוצה המתחייב לזוננו על שלחנו יכול הניזון לומר איני רוצה. להתגרס אלב בפני עצמי על שלחני כו'. אי"כ חיינן מהכא, שאם לא התנה עמו לזוננו על שלחנו, הברירה היא בידי מקבל המתנה, ואם אינו רוצה להיות סמוך על שלחנו של המזין, על המתחייב ליתן לו מעות.

ועיין בב"ש להלן סימן קי"ד סק"ב שכתב דהא דהמתחייב לזון את חבירו צריך ליתן לו דמים, היינו רק כשיש לניזון מזונות במקום אחר, אבל אם אין לניזון מזונות במקום אחר, אי"כ ליתן לו דמים. אבל חז"מ שם סק"א ובהפלאה בקונטרס אחרון שם ובסמ"ע בחז"מ שם ובתחייבות המשפט בבאורים שם סק"ה חולקים על זה, וסוברים שגם כשאין לניזון מזונות במקום אחר צריך ליתן לו דמים. עכ"פ כשיש לניזון מזונות במקום אחר, לכוי"צ צריך הן ליתן לו דמי מזונות בכל מקום שנמצא הניזון. וגם מדברי ביאורי הגר"א בחז"מ שם סקט"ו שמעט שמשוה דין המתחייב לזון את חברו לדין המתחייב לזון את בת אשתו עיישה. וקשה מדברי רבנו כאן — שמשמע מדבריו — שאם שכתבתי לזון את בת אשתו, צריך לזון אותה גם כשאנינה אצלו, משום שבת אצל אמה לעולם.

הנשים עמה (צ"י גסס הרש"ץ). ח ס (יד) אם לא רצתה האם שיהיו בניה עמה
אחר שנמלתן אחד זכרים ואחד נקבות הרשות בידיה ונותנת אותם לאביהם או
משלבת אותם לקהל אם אין להם אב והם מטפלים בהם אחד זכרים ואחד נקבות.

פג חבלת אשת איש למי הוא. ובו ב' סעיפים

א א (א) החובל באשת איש (ב) השבת והריפוי לבעלה והצער שלה (ג) והבשת
דין השבת מפני שזוהי ידיה שלו והריפוי מפני שהוא חייב לרפואתה והצער שלה דערה דגופה לא זכי ליה
לא תקינו ליה רננן כדלחרינן צ"ק דף פ"ז ע"ב.

ביאורי הגר"א

כו'. ערש"י שם ד"ה זאת כו' ואין כופין כו' נשמע
דברונה תלוי ע"ש: (יד) אם לא כו'. ענה"ג וכח"ש
כ"ט ז' נתגרשה אינו כופה ולא נותן כו' וכנ"ל. ונפ"ד
דיננות ותתבעינה לירשם כו' דיני והריפוי סייף ע"ש:
פג (א) החובל כו'. לשון התוספתא צ"ט דצ"ק והנילו
סמ"ג קמ"ז ז' אלל אינה נתוספתא שם ולדרגא שם

ברכת

היא רוצה להיות אצל האם, אין כופין אותה להיות אצל
האחים. ומשמע שאם היא רוצה להיות אצל האחים אין כופין
אותה להיות אצל האם. ע"ש.

(יד) עיין באר הגולה סק"ס שכתב: זה ברור שלא מצינו
חייב לאשה בשום מקום והאב מצווה על בניו בכמה דברים,
עכ"ל. וכח"ש בכתובות ז' כ: ב' נתגרשה אינו כופה ואם [היה
מכירה] נותן לה שכרה וכופה ומניקתו מפני הסכנה. [ודוחק
לומר דהיינו חצי שכר. ומוכח מכאן דבלא שכר אין האם
חייבת להניק את בנה]. ונפ"ל בסעיף ה, וכח"ש בסק"ב
שהחייב למונונת הילדים הוא רק על האב ולא על האם.
ועוד ראה מ"ש בפ"ד דיבמות מב ב, דלכן אסור לישא
מעוברת חבירו ומניקת חבירו, דילמא איבערא ומיעבר חלבה
וקטליה ליה. (לברע ברע ב. רש"י). ומבארת שם הגמרא
דבבנה אין חשש כזה משום דמאכילתו בצים וחלב, אבל
במעוברת חבירו ומניקת חבירו לא יהב לה בעל (משום
דלאו בריה הוא — רש"י). ומקשינן: ותתבעינה לירשם
(של בעל הראשון — רש"י). ותירץ אב"י: אשה בושה לבא
לבית דין (ולתבוע יורשים בשביל בנה — רש"י) והורגת
את בנה. ומדפריך: ותתבעינה לירשם מוכח שאין היא
חייבת לטפל בבנה, דאל"כ מה יש לה לתבוע היורשים, הרי

היא חייבת בוה. — דיני פהריץ פ"א. ע"ש. ושם הביא עוד
ראיה לזה.

(א) לשון התוספתא בפ"ט דצ"ק ה"ה — והביאו סמ"ג
קמ"ז ב' במ"ע ע', וז"ל הסמ"ג: תניא בתוספתא דב"ק החובל
באשת איש השבת והריפוי לבעלה והצער שלה והבושת
והנזק אם בגלוי כגון שחבל בפניה ובצוורה בידיה ובזרועותיה
השליש שלה ושני שלישי לבעל ואם בסתר הוא הנזק
השליש לבעל ושני שלישי לאשה של בעל נותנין לו מיד
ושל אשה ילקח בהן קרקע הבעל אוכל פירות. ולכן פסק
כאן שגם הנזק מגיע לבעל שני שלישים בגלוי ושליש אחד
בסתר. אבל אינה בתוספתא שם, ואדרבה שם בדברי ריב"כ
לא מיתניא אלא כשת לבד ע"ש, וז"ל: ר' יוחנן אבא
בתיבה אמר בושת בשבטת לה שני חלקים ולו [חלק] אחד
בושת שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד כו' עכ"ל. הרי שרק
בבושת — כתוב בתוספתא — יש לבעל חלק, אבל בנזק
אפילו בגלוי, כל התשלום שייך לאשה ולא לבעל, דלא
כש"ע שכתב שגם בנזק יש לבעל חלק. [ועיין להלן ס"ק
ג', ד', ה'].

(ב) בשבת ודאי דהוה לבעלה, דמעשה ידיה שלו, והרי
היא מתבטלת ממעשה ידיה. אבל בריפוי חלק הראש

יראה שהרב לא החליט הדין למעשה רק שכתב שאין הדבר
פשוט כי"כ שיהיה הדין עם האם ויש מקום לומר אם הביד
רואה שטוב ליתומה להיות אצל בית אביה הרשות ביד הביד
ולא אמרו בגמ' הבת אצל אמה אלא בשניהם שוים ועוד
דאפ"ל דאם אין הבת רוצה להיות אצל אמה הרשות בידיה ודוק
כן מלשון רש"י כו' ולפי"ן מ"ש כאן הרב אין האם יכולה
לכוף היינו את הבת אי"י לכוף אם אינה רוצה להיות אצל
האם אבל אם הבת שותקת ולא איכפת לה אף שלב"ד נראה
שטוב לה אצל בית אביה מ"מ יש להתישב בדבר למעשה אם
לעקור מה שאמרו חכמים הבת אצל האם בשביל אומנתה לא
הביד, עכ"ל. ובבית יעקב כתב על דברי הח"מ: לא לפרש
דעת הרב בא דעת הרב ודאי דאפילו אם הבת שותקת דאם
הבת רוצה אפילו אין הביד רואין רק הח"מ כתב מדעת עצמו
דוק אם הבת רוצה יש לפסוק כן אבל בשותקת הביד רואין
יש להתישב אם לפסוק מהרב וכן דעת הב"ש, עכ"ל.
1 בדפוס ויניציא ש"ז מובא זה בדף קמ"ז עמוד א' סור ב.

ואולי אפ"ל שבמתחייב לזון את חברו — שהניזון הוא גדול
העומד ברשות עצמו — לא שייך לומר: אם אינך אצלי לא
אונזר, ולכן צריך ליתן לו לפי ברכת הבית, ודוק. ועיין
בכתובות קג א' — לענין אלמנה הניזונת מנכסיה בעלה — שאם
אמרה אי אפשי לזון מבית אבא, יכולים היורשים לומר לה
אם אין את אצלנו אין לך מזונות משלם, אבל אין טענה זו
פוסלת אותם מלתת לה לפי ברכת הבית. וזהו המקור שהמתחייב
לזון את חברו על שלחנו (של המתחייב) וחברו אינו רוצה
לאכול עמו, חייב ליתן לו לפי ברכת הבית, כמ"ש בבאר הגולה
בח"מ שם סק"מ ובביאור הגר"א שם סקט"ז ע"ש. ועיין
גם בהפלאה בכתובות קג א', ובבית יעקב בסיומן ק"ד ס"ו.
וראה גם מ"ש בקובץ נעם ספר חמישי (ירושלים תשכ"ב)
עמוד רג ואילך, ואכמ"ל יותר.

5 מ"ש רבנו: ע"ש, נראה שר"ל לעיין בתשובת מהר"מ
פדוואה סימן נ"ג — ששם המקור לדין זה שהביא בהגיה.
ויתכן שכוונתו למ"ש בח"מ סק"י, וז"ל: המעיין בתשובה

באר הגולה (ד) והגזק ב (ה) אם בגלוי הוא (ו) כגון שחבל בפניה ובצווארה או בידיה וזרועותיה

ב מושגים כתובות דף ס"ה ע"ז כר' יהודה בן נתנאל וכ"פ הר"ף וס"פ.

ביאורי הגר"א

לע"ג דשקלא וטריא' שם אליבא דיהודה וכו' וכו' (ד) והגזק כו'.
אבל צ"ע וי"ז צ' קאמר נזק ועד לאשה וכ"כ שם הרשב"א
וכ' דאפילו פירי של נזק לאשה ע"ש אבל דעת נ"י שם
ל"ב א' גבי המזיק כ' כדברי הרמב"ם אלא שחולק על
מ"ש למוטע דל"א כו' וכ' דגם נזה הוא כריצ"ב דמשלם
צ' חלקים כו' ומדברי הרא"ש צ"ה דצ"ק ס"ה מ' דוקא
בנזק ש' שם ונזק לא פסיקא כו' וכ"כ בטוח"מ סימן
תכ"ג אבל כאן כ' כדברי הרמב"ם וצ"ה צ"ה דצ"ק
חלק בין נזק דולדות לשאר נזק דדוקא גדול הוא:
(ה) אם בגלוי כו'. כ"פ הר"ף שם הגאון וטעמם

כו' ונופרש דאשניהם פליגי וכ"ה בתוס' שם ד"ה נזק
כו' אבל רש"י שם פירש אצטת וכ"ה בתוס' פ"ט דצ"ק
ריצ"ב אומר נזק שצמח לה צ' חלקים ולו חלק א'
נזק שנגלוי כו' שם. וכריצ"ב משום דשקלו וטרו אמוראי
אליביה: הר"ף ור"ה שם וכ"כ נכמה מקומות: ליקוט
ולע"ג דנדר זה דמלינו כמה סוגיות דשקלו וטרו
דצריי' יחידא וצריפיי' דינמות טרחו לפרש דצרי
צ"ה וכן נקדשוין י"א וי"ז נדרים נזה ועתוס' שם
ג' צ' ד"ה איכא צינינו כו' וכמה מקומות נזק מלספר
והר"ף השמיט כמה סוגיות משום שהול' דלא כהלכתא
או אליבא דיהודי וכן נכמה מקומות פסק הר"ף כרצון

ברכת אליהו

וטריא שם בגמ' היא על דברי ב"ש. וכמה מקומות רבו
מלפני ששקלו וטרו בגמ' אליבא דיהודה אע"ג שאין
הלכה כמותו. והר"ף השמיט כמה פוגיות משום שהוא דלא
כהלכתא או אליבא דיהודי. וכן בכמה מקומות פסק הר"ף
כרבנן אע"ג דשקלא וטריא שם אליבא דיהודה. וכמה
איבעיות בגמ' אליבא דב"ש ור"א שאין הלכה כמותם. וצ"ע
על דברי הר"ף והרא"ש שכתבו דאע"ג דיהודי ורבים
הלכה כרבים בזו הלכה כריב"ב משום דשקלו וטרו אליביה
בגמרא. [ועסק"ה].

(ד) אבל בב"ב מ"ב ב קאמר הכה את האשה ויצאו ילדיה
נותן נזק וצער לאשה. וכ"כ שם הרשב"א. וכתב דאפילו
פירי של נזק לאשה. ע"ש וז"ל: ודאפילו נזקא וצער
לית ליה לבעל דפירי תקינו ליה ופירי דפירי לא תקינו
לית. [ועז"מ סק"ג ובי"ש סק"ג]. אבל דעת נ"י שם לב א'
גבי המזיק את אשתו בתשמיש המטה כתב בדברי הרמב"ם
שגם בנזק יש חלק לבעל. אלא שהולק על מ"ש למוטע:
בז"א כשהבלו בה אחרים אבל הבעל שתכל באשתו חייב
לשלם לה מיד כל הגזק כו'. וכתב דגם כזה — שהבעל חבל
באשתו הוא כריב"ב דמשלם ב' חלקים כו'. ומדברי הרא"ש
בפ"ה דב"ק ס"ה מ' דוקא בבשת יש חלק לבעל, ולא בנזק.
שכתב שם — גבי הכה את האשה ויצאו ילדיה: — ובזושת
לא פסיקא ליה למיתני בדומן שבטלה לו שני חלקים ולו
אחד ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד, עכ"ל. ומאכז
מדבריו דרך בבשת יש לבעל חלק, אבל בנזק — דקתני
התם דנותן לאשה — היינו ששייך כולו לאשה ואין לבעל
חלק בו. וכ"כ בטוח"מ סימן תכ"ג ועמ"ש בחז"מ סק"א.
אבל כאן כתב בדברי הרמב"ם בה' חובל ומזיק פ"ד הט"ו,
שגם בנזק יש חלק לבעל. וביש"ש בפ"ה דב"ק סט"ו חילק
בין נזק דולדות לשאר נזק, וכתב דבשאר חבלה זוכה הבעל
בחלק מן הגזק, משום דמצטער בפגמה, ותקנתא דרבנן הוא
לפיוסי לבעל ולא מן הדין, אבל בנזק דולדות — שבלאו
הכי משלם רוב הפגם והנזק לבעל דהיינו דמי וולדות —

בכתובות פ"ו ס"א, וסובר שהריפוי נותן לרופא לרפאותה.
ואפילו באמדותיה לחמשה יומי ועבדו לה סמא חריפא ואיתסית
בתלתא יומי דבכ"ה בעבד הוה המותר לרבו. מ"מ באשה
המותר שלה הוי, דבכ"ל צער הוא שצעה עצמה בסמא
חריפא להשתכר, והלכך המותר דידה הוי. דאפילו בעבד
הצער שלו הוא, רק שהאדון זוכה את זה מהעבד, כמ"ש בב"ב
דנשינו יב ב. דאיתא התם: תקוטע יד עבדו של חבירו נותן
שבתו ורפואתו לרבו. ומקשינן: רפואתו דידה היא דבעי
איתסוי ביה. ותריצין: לא צריכא דאמדות לחמשא יומי ועבדו
ליה סמא חריפא ואתסי בתלתא יומי מהו דתימא צעה דידה
הוא (וס"א צערא לא זכי ליה להמנא — רש"י קמ"ה)
(דבכל שבה הבא לידו זוכה בו רבו כשורו ותמורו — רש"י)².
(ג) בכתובות סה ב במתני': בורשתה ופגמה שלה ר' יהודה
בן בתירה אומר בזמן שבסתר לה שני חלקים ולו אחד
ובזמן שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד שלו יתן מיד ושלם
ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ומפרש הרמב"ם בה'
חובל ומזיק פ"ד הט"ו דאשניהם [אבושתה ופגמה — דהיינו
נזק] פליגי ריב"ב. וכ"ה בתוס' שם ד"ה בזמן כו'. אבל רש"י
שם פירש דרך אכשת פליגי ריב"ב, אבל אפגמה מודה דהוה
שלה. וז"ל רש"י בד"ה ובזמן שבגלוי שהבורשת שלו ועוד
שנמאסת עליו והוא טובל. וכ"ה בתוספתא פ"ש דב"ק ה"ה:
ריב"ב אומר בורשת שבסתר לה ב' חלקים ולו חלק אחד בורשת
שבגלוי לו שני חלקים ולה אחד כו'. והלכה כריב"ב משום
דשקלו וטרו אמוראי אליביה שם סו א. — הר"ף והרא"ש
שם פ"ו ס"ב וכ"כ בכמה מקומות. ליקוט: וצ"ע בדבר זה
דמצינו כמה פוגיות דשקלו וטרו בדברי יחידא, ואין הלכה
כדברי יחידא. וברפ"ג דיבמות קז א טרחו לפרש דברי
ב"ש דאין ממאנין אלא ארוסות, אע"ג שאין הלכה כב"ש.
וכן בקידושין יא יב טרחו לפרש דברי ב"ש דהאשה נקנית
בדינר אע"ג דאין הלכה כב"ש. ובריש נדה אמרינן מ"ט
דשמאי דכל הנשים דיין שעתו, אע"ג שאין הלכה כמותו.
ועת"ש שם ג ב ד"ה איכא בינייהו כו', שכתבו שהשקלא

ה"ה שכתב שהריפוי יתן לבעל מפני שהוא חייב לרפאותה
וכ"כ הר"ן בר"פ מציתא האשה דהא לא תנא במתניתין ריפוי
משום דלדידה בעי למיתן דהא איהו מחייב לרפאותה, עכ"ל.

2 ברא"ש שם ס"ה: ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב בפרק ד'
מהלכות חילב ומזיק החובל באשת איש הריפוי לבעלה. וכתב
בב"י: ומה שהקשה הרא"ש על הרמב"ם נתיישב מתוך דברי

השליש שלה ושני שלישים לבעל ואם בסתר הוא הנזק השליש לבעל וב' שלישים לאשה של בעל נותנין לו מיד ושל אשה ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות ואינה יכולה למחול לא על חלקו ולא על חלקה ואם מחלה אינה מחול ומ"מ אינו יכול לתבוע חלקה אלא בהרשאתה (ז) כד"א כשחבלו בה אחרים אבל הבעל שחבל באשתו גחייב לשלם לה מיד כל הנזק וכל הבשת והצער והכל שלה ואין לבעל חיוץ ולא חלקו וכ"כ הטור נמיון פ"ה בשם הנלוים שקנסו אותי שאין לו צו כלום.

ביאורי הגר"א

נזש נסתר שנייה צינו וזינה כו' וכן נהג"ל שם: (ז) בד"א כו'. זיל משום דמדינא נזשה ופנמה שלה כרבנן וע"כ לא פליג ריב"ז אלא משום דלית ליה נזשת נזשתה ומצטער נפנמה כדגרסי' גירוש' ר' אחא בר זון צר כהנא מפני מה נוטל מפני שנצטער עמה והלכך כשהוא עצמו חבל זה הוא צ"ש וצ"ע וצ"ע את עצמו עכ"ל הרשנ"ל וקצת ראה מו"מ המזיק את אשתו כו' ולא חלקו. צ"ע דנחשפתא פ"ט דנ"ק תניא הוולגו צלשתו בין שחבל זה הוא בין שחבלו זה אחרים מו"מיו מידו וילקח נזש

ברכת אליהו

ששקלו וטרו בגמ' אליבא דריב"ב, ולכן הלכה כמותו. [ועיין סק"ג].

(ו) וכן פירש' בכתובות סה ב ר"ה ובזמן שבגלוי כו', שכתב: שהבושת שלו ועוד שנמאסת עליו והוא סובל, עכ"ל. ולפירושו, „בגלוי" היינו שחבל במקום גלוי שבגופה. אבל תוס' שם ר"ה בזמן כו' פירשו לענין בושת בסתר שבושת בינו לבינה, ושבגלוי היינו שבושת בפני בני אדם. וכן פירש בהג"א שם פ"ו ס"א. [ועיין סק"ה].

(ז) ז"ל המ"מ בה' חובל ומזיק פ"ד ה"ט: יש שנותנין טעם לדברי הרב ז"ל משום דמדינא בושתה ופנמה שלה כרבנן וע"כ לא פליג ריב"ב אלא משום דאית ליה בושת בבגדושה ומצטער בפנמה כדגרסינן בירושלמי ר' אחא בר כהנא [כו'] מפני מה נוטל מפני צערו שנצטער עמה והלכך כשהוא בעצמו חבל בה [כו'] הוא כיוצא וצ"ע את עצמו עכ"ל הרשנ"ל וקצת ראה מו"מ [בב"ק לב א] המזיק את אשתו שחייב ולא חלקו [שיהי' לו חלק בזה]. וצ"ע דנחשפתא פ"ט דנ"ק תניא: החובל באשתו בין שחבל בה בין שחבלו בה אחרים מוציאין מידו וילקח בהו קרקע והוא אוכל פירות ריב"ב אומר כשת שבסתר לה שני חלקים ולו אחד בושת שבגלוי לו ב' חלקים ולא

נזש דרבינא ור"ל שקלו וטרו חליציה. שם וכמ"ש נערוך דזהו מ"ש נפיק ופ"ד דסנהדרין ה"ד שיקול הדעת כו' וסוגין דעלמא כו' וצ"ע דכמה מקומות לא פ"י כן ושם נגזר' השמיט הרי"ף והרמב"ם נצי"ל דר"פ ורבינא משום דהוא חליצא דר"ע כמ"ש מ"מ וכמ"ש ר"ס פ' וכן נכמה מקומות וכן י"ל משום דתוספתא סתם ג"כ כריב"ז אע"פ דסתם נכרייתא כו' מ"מ מרפינן לזה טעם של הרי"ף הנ"ל: (ו) כגון שחבל בפנייה. וכן פרש"י שם דר"ה וזונן שגלוי כו' אצל תוס' שם ד"ה צונן כו' פ"י לענין

מודים כו"ע שהנזק שלה ואין לבעל חלק בזה. ודחק גדול דהא³.

(ה) כ"פ הרי"ף בכתובות ריש פ"ו בשם הגאון. וטעמם משום דרבינא ור"ל שקלו וטרו שם סו א אליבא דריב"ב, דס"ל כן במשנה שם סה ב הג"ל בסק"ג. וכמ"ש בערך ערך (ד) דזהו מ"ש בפנהדרין כפ"ק ו א ובפרק ד לג א: היכי דמי שיקול הדעת אמר רב פפא כגון תרי תנאי או תרי אמוראי דפליגי אהדדי ולא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר ואיקרי ועבד כחד מינייהו וסוגיא דעלמא כחד מינייהו ואזל איהו ועבד כאידך היינו שיקול הדעת. ומפרש הערוך, דמ"ש: „וסוגיא דעלמא כחד מינייהו", היינו מקשי' ומפרקי אליבא דחד מינייהו, ואם אזל הוא ופסק דינא כאידך דלא כסוגיא דשמעתתא, היינו טעם בשיקול הדעת. וצ"ע דכמה מקומות לא פ"י כן. ושם בגמ' השמים הרי"ף והרמב"ם בעיא דר"פ ורבינא — בעשתה לו כמה מלאכות בבית אחת אי דבעל או דאשה — משום דהוא אליבא דר"ע כמ"ש מ"מ בה' אישות פ"ה הכ"א וכמ"ש ר"ש סימן פ' סק"ד, ואעפ"י פסקו כת"ק ולא כר"ע. וכן בפנמה מקומות. ובאן י"ל משום דתוספתא סתם ג"כ כריב"ב⁴. אע"פ דסתם כברייתא ומחלוקת במתני', מ"מ מצרפינן לזה טעם של הרי"ף הנ"ל

ועיין בתו"ט דפ"ו דכתובות מ"ש בזה. והב"ח כתב דלרמב"ם המותר של הבעל. ובת"מ סק"ב ובב"ש סק"ב כתבו כדברי הב"י. ובקרבן נתנאל על הרא"ש שם אות ב' הוסיף לבאר דברי הרמב"ם דלא תימא כיון דבעל חייב ברפואתה גם חבלו בה אחרים היא נוטלת דמי רפואה והבעל חייב לרפואתה קמיל דהרפוי לבעלה. ובתפלה קונטרס אחרון כאן אות ג' כתב — אדברי הרא"ש דרפוי נותן לרופא לרפואתה — נראה דכוונת הרא"ש למ"ש הרמב"ם בה' חובל ומזיק פ"ב דין י"ז כיצד משרעין רפוי אומדן כו' ונותן לו מיד ואין מחייבין אותו ליתן דבר יום ביומו ודבר זה חקקה הוא למזיק אם היה מתגלגל בחלו ווארך בו החולי יתר ממה שאמדותו אינו מוסקף כלום כד"א כשרצה המזיק כו' ונמצא כשרוצה המזיק בתקנתו דאומדן מיד א"ו בהכרח ליתן ליד הבעל דאם אסר החולי או תבריא מיד: הכל הוא על הבעל וכשם שמפסיק באריכות החולי כן משתכר אם הבריאה קודם האומדן אבל

כשמוזק רוצה לשלם לרופא דבר יום ביומו פשיטא דא"צ ליתן כלום להבעל כו' עכ"ל. ומדברי רבנו — שכתב: אבל בירפוי חולק הרא"ש — משמע שסובר שיש מחלוקת בין הרמב"ם והרא"ש, וסובר דעת הרמב"ם שהמותר של הבעל, וז"ל. ועפ"י דברי ההפלאה, אפ"ל שמי' הרמב"ם דהרפוי לבעלה, היינו שאם רוצה המזיק בתקנתו לאמוד דמי הרפוי וליתן מיד, נותנין הרפוי לבעל, ואם החולי מאריך מפסיק הבעל ואם הבריאה קודם (לא ע"י סמא חריפא) מדויה הבעל.

3 מ"ש רבנו לעיל: וכ"כ הרשב"א, ר"ל שמרשב"א מוכח שאין לבעל חלק בנזק. ועיין בסמ"ע ובט"ו בחו"מ ריש סימן תכ"ג דבפולא חריפתא אות ז' על דברי הרא"ש בב"ק פ"ה ס"ה.

4 יתכן דכוונתו לתוספתא הג"ל בסק"א כפי שהובא. בסמ"ג, ולא כפי הגירסא שהביא רבנו שם ובסק"ז.

באר הגולה

ד נעיל דלפסעט ב"ק
 דף ל"ז ע"א.
 א משנה כתובות דף
 ס"ה ע"ב.
 ב משנה ונת' ז"ת
 דף י"ב ע"א וע"ב
 וקף על גב דתיב
 נמוגותיה וכדמפרש
 שם נמוגות.

בהם פירות ואם רצתה ליתן הדמים לאחר נותנת והבעל מרפא אותה כדרך שמרפא כל חולייה. הנה: (ח) חירף אותה שום אדם צדברים (ט) אע"פ שהנזיץ צדברים פטור אם פייסוהו נזמון (ד"ע) אם ירפואה נגלו לו צ' חלקים ולה חלק א' ולא נסתה לה צ' חלקים ולו חלק אחד (טור). ב ד המזיק את אשתו בתשמיש המטה חייב בנזיקה.

פד דינ מציאת האשה. ובו סעיף אחד

א א מציאת האשה לבעלה ב ואם היא ספק מגורשת מציאתה לעצמה.

ביאורי הגר"א

כו' (ואם) [אם] כו'. טור והוא מודגרי הרא"ש ריש כלל מ' ע"ש. ר"ל אף צנשת נזמון נזק הדין הוא כפירש"י ורמז"ש כו"ש צנשת כנון שחבל כו' בחירוף צדבר"י הוא כפירש תוס' וכ"מ לכאורה בטור אבל אינו נראה לחלק וכ"כ יש"ש שם סט"ז ע"ש עתו"ס שם צד"ה נזמון. צנשת צנשת כו'. (ט) אעפ"י כו' אם כו'. ד"מ לתרץ קושית צ"י על הטור מתי"ש צנשת דצ"ק זאת אומרת כו'.

קרע והוא אוכל פירות ריב"צ חומר צנשת צנשת לה שני חלקי' ולו אחד צנשת צנשלו לו צ' חלקים ולה א' שלו נותן מיד ושלם ילקח בהן קרע והוא אוכל פירות לחלף דדינא שוה וגם הראש"ל השיב עליו והניחו הרא"ש צנשתו. ואף את"ל דריב"צ ל"פ חלף על אחרים וי"מ צנשת מודים ולאוכל פירות וע"כ וכן הנ"י חולק צנשת דצ"ק ל"כ א' המזיק את אשתו כו' כ' דמשלם לה תרי תלתא ניזקא כריב"צ כיון דצנשת הוא ע"ש: (ח) חירף

ברכת אליהו

היא שהנזק הוא במקום גלוי שבגופה, וכמ"ש הרמב"ם בה' חובל ומזיק פ"ד הט"ו, וכמ"ש בשו"ע בסעיף זה: כגון שחבל בפניה כו' — בחירוף בדברים הוא כפירוש תוספות הנ"ל בסק"ו — שאם החירוף היה בפני רבים זה נקרא, "גלוי", ואם לא היה החירוף במקום רבים זה נקרא, "סתרי". וכ"מ לכאורה בטור. אבל אינו נראה לחלק, אלא גם בבשת במקום נזק אין הדבר תלוי אם החבלה במקום גלוי או לא, אלא הדבר תלוי אם החבלה היתה בפני רבים או לא. וכ"מ יש"ש שם סט"ז ע"ש. עתו"ס בכתובות סה ב בד"ה בזמן, וז"ל: כושת שפסתר שביישה בינו לבניה שבגלוי שביישה בפני כל אדם.

(ט) כ"כ בד"מ סק"א לתרץ קושית צ"י על המור מתי"ש בפ"ח דצ"ק צא א: זאת אומרת ביישו בדברים פטור מכלום. ולפי"ז הקשה ב"י מאי חלק וחלקים שייך בביישה בדברים. וע"ז תירץ שם בד"מ, וז"ל: דודאי מדינא פטור אבל הרוצה לצאת ידי שמים ונותן לת דמי בוששה כדי שתתפייס ותתחול לו או שנידוהו עד שיפייסנה כמו שמבואר בסימן ת"כ בחשן המשפט וע"ש בסימן א' ביו י"ל שיש לבעל חלק במזמן, עכ"ל. [ועב"ש סק"ח].

מילתא דפסיקא דהיינו בושת דברים והדומה לו חליכא נזק. דלא תליין אלא בזמן שאם היה ברכים או בסתר. לאפוקי בושת דחבלה לא תלוי הכל אם היה בפני רבים כו', אלא תלוי ג"כ במקום המכה אם היתה בגלוי וכו' אבל לעולם הבושת בדקאי קאי שתלוי אם היה ההכאה ברכים או בסתר. וכן עיקר כו' עכ"ל.

ומ"ש רבנו להלן: עתו"ס כו', נראה שזה ליקוט, וקאי אדברי ההגיה — שהחילוק הוא בין חרפה בגלוי או לא. וע"ז ציין רבנו לע"ז בחוס' שכן פירשו שם התוס' החילוק בין בושת שבסתר לבושת שבגלוי, כמ"ש רבנו בסק"ו. ובסימן זה יש כמה דברים בדברי רבנו שחזרו וגשנו פעמים אחדות, ונראה שהם ליקוטים. וכ"כ בהמות הרי"מ.

אחד שלו נותן מיד ושלם ילקח בהן קרע והוא אוכל פירות, עכ"ל התוספתא. אלמא — דבין שחבלו בה אחרים ובין שחבל בה הוא — דינא שוה ויש לבעל חלק. וגם הראש"ל שם השיב על הרמב"ם והביאו הרא"ש בכתובות פ"ו ס"א. ואף את"ל דריב"צ לא פליג אלא על אחרים שחבלו בה — שנותן חלק לבעל, אבל בחבל בה בעלה כודה ריב"ב לת"ק שחבל שלה, מ"מ כהא מדריש כולי עלמא דאובל הבעל פירות מחלק' שלה, שהרי גם ת"ק קאמר דבשלה ילקח בהן קרע והוא אוכל פירות. ולמה כתב הרמב"ם שאין לבעל פירות בחבל בה הוא. וצ"ע. וכן הנ"י חולק בפ"ח דצ"ק לב א' גבי המזיק את אשתו, וכתב דמשלם לה תרי תילתא ניזקא כריב"ב כיון דצנשת הוא ע"ש. ואע"כ שהנ"י מדבר על נזק, עכ"פ למדנו מדבריו שאין חילוק בין חבלו בה אחרים לחבל בה הוא, וגם כשחבל בה הוא לא ישלם לה הכל, אלא בגלוי ישלם לה חלק אחד ולו שני חלקים, ובסתר לה שני חלקים ולו חלק אחד.

(ח) כן כתב הטור. והוא מדברי הרא"ש בתשובה ריש כלל מ' ע"ש. וז"ל: ובושת בסתר פירשו התוספות כגון שביישה בפני עדים ובגלוי כגון שביישה בפני הכל. ר"ל אף שכבשת במקום נזק הדין הוא כפירש"י הנ"ל — בסק"ו שהכונה בגלוי

5 מ"ש רבנו לעיל: ר"ל כו', כונתו על דברי ההגיה, שאף שבבשת במקום נזק כתב בשו"ע כפירש"י, מ"מ בחירוף בדברים הפירוש בגלוי הוא כפירוש תוס', ומ"ש רבנו: "וכ"מ לכאורה בטור", כונתו שלענין בושת הבא מן החבלה כתב הטור ובושת ופגם בזמן שבסתר כו' ואם הוא בגלוי כו' וכלל בושתו ופגם כחודא, ולא כתב החילוק אם הניקה בסתר או בגלוי, משמע שמפרש כפירש"י שהחילוק הוא אם הנזק הוא במקום גלוי או במקום סתר שבגופה. ולענין חירוף כתב: וכן אם חירף אותה שום אדם בדברים בגלוי כו' ואם חירפה בסתר כו'. משמע ולענין חירוף בדברים החילוק הוא אם חירפה בפני רבים או לא.

6 וז"ל ה"ס של שלמה בבבא קמא פרק חמישי סט"ז: ומ"מ לא נ"ל לחלק בין כושת לבושת. ונוכל לומר שהטור תפס

פה דיני נכסי מלוג וצאן ברזל. וכו' סעיפים

באר הגולה

א משנה כתובות דף
 (נ"ז ע"ב.
 ב ברייתא שם דף מ"ז
 ע"ב.
 ג ואפילו בעודם חרוסה
 כו"ס התוספות נ"ז
 דף מ"ט ע"ב וכו'
 ה"ה נפ"צ מה"א.
 ד כ"כ התוספות
 נכתובות דף מ"ז ע"ב
 והרא"ש שם.
 ה משנה נזירות דף

א פירותיה כיצד תקנו שיאכל פירות נכסי אשתו ב תחת פדיונה שחייבהו
 לפדותה (א) ג ואם אמר איני חפץ בפירותיה ולא אפדה אין שומעין לו (ב) ד וכן אם
 אמרה היא איני חפצה בתקנה זו אין שומעין לה. ב ה נכסי צאן ברזל
 (ג) (הס גדולות דהנעלת ליה נגדים או נהמה וענדים ומוקל עליו אחריות) (טור) אם מתו
 מתו לו ואם הותירו הותירו לו (ד) וכן אם פחתו או נגנבו או אבדו הכל לו ונ"מ
 (ה) (הס נכסים שאין נאחריות) (ג"ז טור) אם מתו או הותירו או פחתו או נגנבו או
 נאבדו הכל לה שאין לבעל בהן אלא אכילת פירות (ו) ו ואם פשע הבעל בנכסי מלוג
 ונאבדו פטור מפני שהיא עמו במלאכתו והווי פשיעה בבעלים. הנה: ע"ל סימן
 ע"ז סעיף ג' כתבתי דין נגדי אשה אם מקרי ל"ז או כ"ח (ז) השדה שהנעל שם לה נכתובה

ס"ז ע"ל ומשנה וגמול כתובות דף ע"ט ע"ב. ו פשוט מיומול דמ"ח דף ל"ו ע"ב.

ביאורי הגר"א

כו'. רש"י נד"ה הכ"ל ונזכרתי שם ואלו הן כו': (ו) ואם
 פשע כו'. נ"ח (נ"ז) [נ"ז] וק"ל דפשיעה נעליו
 פטור הרא"ש שם וכ"כ הרשב"א דרפ"ז דינמות:
 (ז) השדה כו'. כמ"ס דינמות סי' ז' ולא עוד כו'.
 ד"ח סימן ז' ס"ק י"א ע"ש: ע' תוס' ד"ז ד"ה ה"ג

פה (א) ואם אמר כו'. כת"ל ר"ס ע"ח: (ב) וכן
 אם כו'. תוס' ד"צ שם וכתובות מ"ז ז':
 (ג) הם כו'. ערש"י שם נד"ה הכניסה כו'. ונרש"ס
 ד"צ כ' א' ד"ה ה"ג וס' קמ"ח א' ד"ה יורשי כו':
 (ד) וכן אם כו'. גמול שם ז' ותפסרל נהי כו': (ה) הם

ברכת אליהו

ונכתבה בכתובה כו' ע"ל.
 (ד) נמרא ביבמות סו ב: ותפסרל נהי נמי דמחייב בגניבה
 ואבדה באונסיה בכחש' ובנפח' דמיה מי מחייב (ולכן כהן
 ששכר פרה מישאל לא יאכילנה תרומה, משא"כ עבדי צאן
 ברזל אוכלים בתרומה מפני שהבעל הכהן חייב באחריות כל
 אלו). אלמא דבנכסי צאן ברזל חייב בפתח וגניבה ואבדה.
 [ועיין מ"ש בסימן פ"ח סק"ו].
 (ה) רש"י ביבמות סו א בריה הכניסה כו' הג"ל בסק"ג.
 ובמתני' שם: ואלו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם
 הותירו הותירו לה.
 (ו) כ"ח צו א ב: בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו
 שואל הוי או שוכר הוי (קא סלקא דעתיה להתחייב באונסי
 בהמות נכסי מלוג שלה שהוא עושה בהן מלאכתו — רש"י)
 אמר רבא לפום תורפא שבשחא מה נפשך אי שואל הוי
 שאלה בבעלים היא (שהיא עמו תדיר במלאכתו והיא נשאלת
 לו תחלה משנשאה — רש"י) אי שוכר הוי שכירות בבעלים
 היא. וכתב הרא"ש שם פ"ח ס"ג שבעל בנכסי אשתו פטור
 אפילו מפשיעה, דקמ"ל דפשיעה בבעלי פטור. וכ"כ הראש"א
 בריש פרק ז' דיבמות סו א.
 (ז) כמ"ס ביבמות פו ב: ולא עוד אלא אפילו הכנים לה
 שום משלו אם רצה הבעל למכור לא ימכור. — ד"מ סימן
 צ מ"קא ע"ש [שהביא עוד מקורות לדיון זה]. [ועיין סימן
 צ סעיפים י"ג, י"ד ומש"ש]. ועיין תוס' ד"כ מט ב ד"ה
 ח"ג כו'. דשם בגמ' אמרינן לקח מן האיש וחזר ולקח מן

(א) כמ"ס לעיל ריש סימן ע"ח. [ועמ"ש סק"ב].
 (ב) התוס' ד"כ שם מט ב ד"ה יכולה כו', וז"ל: והא
 דתנן פרקנה תחת פירות אע"ג דפרקנה עיקר כו' אלא
 לאשמועינן שלא תוכל האשה לומר איני נפדית ואיני
 גותנת פירות ואע"ג שלטובתה נחקן כח עכ"ל. וכ"כ
 התוס' בכתובות מז ב ד"ה זימנין, וז"ל: אע"ג דעיקר
 תקנה בשביל דידה כו' מ"מ אינה יכולה לומר איני נפדית
 ואיני גותנת פירות כו' עכ"ל. [ועמ"ש בסימן ס"ט סק"ח].
 (ג) ערש"י שם יבמות סו א בריה הכניסה כו', וז"ל: מה
 שהאשה מכנסת לבעלה ושמה לו לקבלם עליו באחריות
 כתובתה כמו שכותבין דא נדוניא דהנעלת ליה והוא מוסיף
 כנגדן וכותב סך הכל קבל עליו פלוני כך וכך בכתובתה
 קורין צאן ברזל ויש שמכנסת ממון הרבה ואינה כותבת כולו
 בכתובתה ומשירת לעצמה הן נכסי מלוג והבעל אוכל
 פירות והקרן שלה קיים ואם מתו מתו לה או פחתו פחתו
 לה לשון צאן ברזל קרו קיים שאין פוחת ונפסד שאפילו
 מתו כולן אחריותו עליו לשלם לה כשימות או יגרשנה,
 עכ"ל. ועיין ברש"י ד"כ נ א ד"ה ח"ג, וז"ל: שדה
 שהכניסה לו מבית אביה ושמו אותו וכתבו שוויו בשטר
 הכתובה שקבלו עליו הבעל בדמים והן נכסי צאן ברזל שאם
 פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו והיו שכותבים ודא
 נדוניא דהנעלת ליה מבית אביה כך כך ממון סך הכל קבל
 עליו תחתיו בכך וכך דינרין כו' עכ"ל. ועיין שם קנח א ד"ה
 ירשי כו', וז"ל: נכסי צאן ברזל והיא נדוניא דהנעלת ליה

הקודם — מובא דין זה. וכנראה שלכן לא ציין רבנו לרא"ש,
 מפני שסמך על ציון באה"ג, וציין רק לשני המקומות שבתוס',
 להדגיש שגם ב"ב ב' בתוס' אינא דין זה כנ"ל.

1 בבאה"ג סק"ג הביא דברי התוס' בב"ב מט ב. וכאן בסק"ד
 ציין בבאה"ג לדברי התוס' בכתובות מז ב והרא"ש. ולכן
 הקדים רבנו לציין דברי התוס' דב"ב לפני שציין לתוס'
 בכתובות, להדגיש שגם בתוס' דב"ב — שציין בבאה"ג בסיק

ג. יש מי שאומר דנכסי

צאן ברזל אינו חייב באחריותן אא"כ שמו אותם עליו בדמים קצובים או שקבל

אָפֿט'ן שולא שמו אותם ולא גתחייב באחריותם והראשון עיקר. ד ט בעל

הבא לדון עם אחר על נכסי אשתו צריך הרשאה ואם יש פירות בקרקע מתוך שיש לו לדון על הפירות שהם שלו דן על העיקר ואינו צריך הרשאה מאשתו שאם אין לה קרקע אין לה פירות. הנה: (ט) ודוקא לדון אצל נעוה פטור צריך הרשאה (ריב"ש סימן תל"ו) (י) נא לדון על מעות מזומנים של אשתו אינו צריך הרשאה דהוי כאלו היו

זו חד ויחסי תלת העלם כר"ל לגבי ר' יוחנן.

וּפִי' דְּסִיפֵא קִלִּי אֲהַכְנִיֶּן שְׁלֵא זְמַנִּים וּכְד' הַרְמוּצִים פְּטִיז'
הִלְכָה ב' וַעֲמִימִי שֶׁ: (ט) **דוּקָא** כו'. דַּעַם שִׁיבֵל לְדוּן
הִל' כְּשׁוֹתָף שִׁיבֵל לְדוּן כְּמִשׁ בְּתַנּוּת לִיד אֵל וַעֲמִי
סִימֹן קַעֲזוּ סִכְזוּ וַאֲפִילוּ תִלְקוּ לִי לִפְשֵׁר לְמַחְסוֹל וַעֲרִיכ'
נְנִיטִיִּן שֶׁ: (י) **בֵּא לְדוּן** כו'. כִּיּוֹ דִּיכּוֹל לְקַתּוֹת זֶה
קִרְקָה אֲפִילוּ זִשׁ"ד וּכְד' זְמַנּוֹת מְזוּמָנִים וַעֲזוּסִים דְּסִכְסִיכְדִּרִּין

כ'ו': (ח) ויש מי כו'. וכ"ד רש"י ציננות שם
 דצ"ה הנ"ל ויש שמכנסת ויוון הרבה ואינה כותצת
 כו'. רש"י שם אזל הוא הסכים לס' ראשונה ודיק
 ומו"ם הכניסה לו ענדי וחלו והכניס' ח' ענדי
 ונעט הוכים מהתוספתא דתרי"ס שם הכניסה לו ענדי דנמים
 נוטלת דנמים ילדים נוטלת נערים נוטלת זקנים

הני תרי אחי ותרי שותפי דאית להו דינא בהדי חד ואזל
חד מינייהו בהדיה לדינא לא מצי אדך למימר ליה את לאו
בעל דברים דדי את אלא שליחותיה עבד. ועיין חושן
משפט סימן קע"ז סכ"ז — שאם השותף נתחייב מתוך
טענותיו, לא הפסיד שותפו בהודאתו. והו"ה שאינו יכול
לעשות פשרה בלי רשות השותף. וגם כאן אין הבעל יכול
לעשות פשרה ולמחול בלי הרשאת האשה. ואפילו חלקו אין
הבעל יכול לפשר ולמחול. וער"נ בנתיבין שם מה ב, שהסביר
שכמו שאין הבעל יכול למכור הפירות לשנים מרובות משום
ריחוק ביתם כמו"כ אינו יכול לפשר ולמחול הפירות
לאחר³.

ההאשה מקחו בטל כר' לא נצרכה אלא באותו ג' שדות כו'.
וכתבו שם התוס' דהכי גריסין בפירוש ר"ה : ואחת שהכנים
לה שום משלו, והכי פירושו : אחת משל לה בכתובה
במנה ומאתים כר' ואחת שהכנים לה שום משל ששם לה
שדה כנגד תוספת שהימין לה משל על מנה ומאתים.

(ח) וְכִיד רִשְׁמִי בִּיכְמוֹת סוֹ א בְּדִוּחַ הַכְּנִיסָה כִּי הַנִּלְקֵס בִּסְקָג, וְזוּל: וַיֵּשׁ שְׂמֻכְנָת מִמּוֹן הָרֶכֶב וַאֲיֵנָה כּוֹתֶבֶת כּוֹלוּ בַּכְּתוּבָה וּמִשִּׁירָת לַעֲצָמָה הֵן נִכְסֵי מְלוֹג. מִשְׁמַע שֶׁאִם כֹּתֵב בַּכְּתוּבָה — אַעֲיֵג שְׁלֵא קִיבֵל אַחֲרִיתוֹת בִּפְיֹרֶשׁ — לֹא הָיוּ נִכְסֵי מְלוֹג רַק נִצָּ"ב. וְכֵן דִּקְדַּק הָרִשְׁבִּי'א שֶׁם שִׁדְעַת רִשְׁ"י כֵּן. אֲבָל הָאֵל — הָרִשְׁבִּי"א — הַכְּנִיָּם לִפְנֵי הָרִשְׁבִּי'א רִאשׁוֹנָה. וַיִּדְרִיךְ מִמֶּשֶׁשׁ בַּמִּשְׁנָה: „הַכְּנִיסָה לוֹ עֲבָדֵי מְלוֹגִי, וְהַכְּנִיסָה" מִשְׁמַע שֶׁכֹּתֵב בַּכְּתוּבָה, וְאַעֲפִי"ב — כֹּל שְׁלֵא קִיבֵל עָלָיו אַחֲרִיתוֹת בִּפְיֹרֶשׁ — אֵין לֶהֱם דִּין נִכְסֵי צֶאֱן בְּרוֹל רַק דִּין נִכְסֵי מְלוֹג. וְעַד הַזִּכִּיתִּי מִתּוֹסַפְתָּא רַפ"ט דִּיבְמוֹת, דִּתְנִיא שֶׁם: הַכְּנִיסָה לוֹ עֲבָדֵי בְּדָמִים נוֹטְלָתוֹ בְּדָמִים, יִלְדִים נוֹטְלָתוֹ עֲקָרִים, עֲקָרִים נוֹטְלָתוֹ זָקֵנִים. וַיִּפְרֹשׁ דְּלִפְסָא קָאִי שֶׁהַכְּנִיסָה שְׁלֵא בְּדָמִים, וְעַיִן קִתְּנֵי שֶׁאִם לֹא שִׁמְאָתוֹן בְּדָמִים נִכְסֵי מְלוֹג הֵן נוֹטְלָתוֹ כִּמּוֹן שֶׁהוּא. וְכִיד הָרַמְבַּ"ם בְּה' אִישׁוֹת פָּטוּי הִלְכָּה ב' וְעַמ"מ שֶׁם 2.

(ט) מטעם שיכול הבנק לזון כשיש פירות בקרקע, משום
ההיזל בשמטה שיכול לזון - כמיש בכתובות צד א :

(י) כיוון דימול לקנות בהן קרקע, הוי כאילו היו פירות בקרקע. ואפילו בשאר דברים — שצריך למכור מהם קרקע שעושה פירות — הוי כאילו היו פירות בקרקע, וכשיש במעות מזומנים, דחשיבי כמו קרקע שיש בה פירות, משום דכל שעה מצוי לו ליקח מהן קרקע שיאכל ממנה פירות. וקט"ו"ס דבנהדרין מה א ד"ה מותר בו, וז"ל: א"נ מעות עדיפי מטוי לאריגה משום דחזו למיכני בהו כל מילי, עכ"ל. חזינו, המעות מזומנים חשובים כמו אריג גופיה — דהוי כאילו כבר קנוי האריג — לענין הזמנה מילתא היא, וה"ל, בנדרין דידן, חשוב כאילו כבר נלקח בהן קרקע שעושה פירות. — שם פ'.

הבעל. ועיין בח"מ סק"ט ובב"ש סק"ו ובח"מ סימן קצ"ו
 סכ"ה ושם בש"ך סקמ"ב וקצוה"ה סק"ט ושם סימן קכ"ב
 4 א ובנו"כ וכן באין בבית יעקב.
 סי' מ"ש רבו: "סם" ר"ל בשו"ת תרומת הושן סימן ש"ב —
 שם המקור לזיון זה. ובטעון ציון בדפוסים השונים — המקור
 הצרי ההגוי — ת"ה סימן י"ב. ופלא על הגהות הרי"מ שכתב
 על דברי רבנו: אפשר כחמנו אהרין (ובדפוסים אחרים: אהרין).

2 בפנינו דברי הרמב"ם הם שם בהלכה א. והמ"ם שם כתב: וכן מוכיח במשנה ביבמות פרק אצלמה לכו' (דף ש"א) כל מה שקנסה לו נקרא אצל ברזל אלא מה שקבל עליו האחריות וכ"כ מקצת הגאונים ז"ל וכן העלה הרשב"א ז"ל שם, עכ"ל. ועיני הישם מ"ש כהנקה ה"ל קלמן סימן פ"ח סק"ח ושם בהורארי ה"ר"א מה"ש.

3 בר"ן כתב עוד שם שכל הדינים שיש בבי' שותפים יש לבעל
בנ"מ לגבי קרקע, ועוד כתב שגם בנצ"ב לא מהגי הודאת

באר הגולה

ב' בעיל דמי בר תולא
ופשטא רבא צ"נ דף
צ"ו ע"א.
ל מפני שהיא פשיעה
בבעלים.
מ משנה כתובות דף
ס"ה ע"ב ודף ע"ט
ע"א.

פרה של נכסי מלוג ונשאל בעלה עמה לא
בקנין הגוף דמי (עין צה"ס סימן סט"ו).
ז כ' אשה ששאלה פרה ואח"כ נשאת
ומתה תבעל ואעפ"י שהוא משתמש בה כל ימי שאילתה פטור (יא) ואפילו ל פשע
מפני שהוא כלוקח (יב) והאשה חייבת לשלם כשיהיה לה ממון ואם הודיעה את
בעלה שהיא שאולה ה"ז נכנס תחתיה.
ז (יג) מ באו לידה (נכסים) אחר
שנשאת בין שבאו לידה בירושה (יד) או שניתנו לה במתנה (טו) או שחבלו בה

ביאורי הגר"א

כ' ואם כ' ע"ש נס"י : (יג) באו כ' בין
כ' עתה"ס ס"ה צ' ד"ה וירושתה כ' וענה"ס :
(יד) או כ' כמ"ש בקדושין כ"ג צ' דכ"ע ח"ן כ' ועתה"ס :
כ"ד ח' ד"ה ור"ל. ועוד תדע שח"ן שון כ' :
(טו) או שחבלו כ' נמתני' דכתובות הנ"ל וכמ"ל ס'

וה"ח ח' ד"ה מותר כ' ח"נ כ' : (יא) אפילו פשע
מפני כ' כמ"ש מפני כ' ח"נ נשום פשיעה בבעלים לא
דקיי"ל כר"י וכמ"ש נגמ' וכמ"ש הרמ"ל נח"מ סימן
שמו"ק סי"ז ולכל כנה"ג כ"ן. ולכל כתוס' ור"ל"ס שם וש"ע
ח"ת ס"ס שמו"ק ועתה"ס ושם ס"י"ס : (יב) והאשה

ברכת אליהו

כאן סק"ל שכתב שהבעל פטור מפני שהוא פשיעה בבעלים.
וזה ליתא כמ"ש. ודלא כתוב' שם בד"ה בעל כ' ורא"ש שם
פ"ח ס"ג וש"ע ח"מ ס"ס שמו"ק, שכתבו שאף דהוי לוקח
הוי שומר חנם וחייב בפשיעה, אלא כיון דהוי לוקח פטור
אפילו בפשיעה, כיון שלא קבל עליו שמירה, ועמ"ש
בביאור הגר"א בסעיפים ט"ו, י"ז, י"ח.
(יב) ע"ש במ"א פ.

(יג) עפ"י סק"מ שצ"י למשנה בכתובות ע"א. דתנן
שם נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ועל
מ"ש בשו"ע : בין שבאו לידה בירושה צ"י למשנה שם
סה ב. וז"ל המשנה : מציאת האשה ומעשה ידיה לבעלה
וירושתה וכו'. ופירש"י שני פירושים. פירוש ראשון : אם
נפלה לה ירושה הוא אוכל פירות בחייה והקרן שלה.
פירוש שני : ואם מתה בחייה יורשה. ועתה"ס שם ד"ה
וירושתה כ', שכתבו דנראה לרבינו תם פירוש ראשון
שבקונטרס עיקר, והוכיחו זה מגמ' שם.

(יד) כמ"ש בקידושין פג ב : דכ"ל ע"למא אין קנין לעבד
בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה. ועתה"ס שם פ"א
בד"ה ורא"א (מהעמוד הקודם) וז"ל : ועוד תדע שאינן שוים
כ' ואם נתנו אחרים מתנה לאשה אין לבעלה כי אם פירות
אבל הגוף שלה דהא דאין קנין לאשה בלא בעלה היינו
שהבעל אוכל פירות אבל הגוף לאשה וילקח בהן קרקע והוא
אוכל פירות דאע"ג דמציאת האשה לבעלה לגמרי אין
לדמות מציאה למתנה וכן משמע בירושלמי דכתובות פ'
מציאת האשה דקאמר התם מפני מה מציאת האשה לבעלה
שמא נתנו וזוהיב ותאמר מציאה מצאתי ופריך דלמה
עצמן מתנה כ' ומשני מתנה יש לה קול כ' אלא ש"מ
דבמתנה שנתנו לה אחרים אין לבעל אלא פירות אבל הגוף
לאשה כ', עכ"ל. [ועב"ש סק"י ב].

(טו) במתני' דכתובות סה ב הנ"ל בסק"ג : בושחה ופגמה

(יא) כמ"ש : מפני שהוא כלוקח הוא פטור מפשיעה, אבל
משום פשיעה בבעלים לא, וכיבואר להלן. איתא בב"מ צו
א : בעי רמי בר חמא בעל בנכסי אשתו שואל הוי או שוכר
הוי. ומסקינו (שם עמוד ב) שהבע"י היא כגון ששכרה פרה
ואח"כ נשאת. ואמרין התם שהבע"י היא רק אליבא דר'
יוסי ולא אליבא דרבנן. דשם לה ב פליג רבי יוסי ורבנן
בענין השוכר פרה מחברו והשאלה לאחר ומתה כדרכו.
דרבנן סברי : 'שבע השוכר שמתה כדרכה והשואל ישלם.
כלומר : דדינא דשואל בהדי דמשאל הוא, ולא אצל הבעלים
הראשונים, ולפיכך השואל משלם למשאל שלו, והשוכר
בשבע למשכיר שלו ונפטר. ורבי יוסי סובר שהשואל צריך
לשלם לבעלים הראשונים. כלומר : שדינו של השואל הוא —
לא עם המשאל שלו — אלא עם המשכיר — שהוא בעל
הפרה. ואמרין בגמ', דאליבא דרבנן — דסברי דדינו של
השואל הוא עם המשאל שלו — לא תיבעי לך, דכיון דדינו
של הבעל הוא עם האשה, הו"ל שאלה בבעלים, מפני שהיא
עמו תדיר במלאכתו, ואפילו אם הבעל הוי שואל, פטור
מחמת שאלה בבעלים. והאיבעיא היא רק אליבא דרבי יוסי
— דסבר דדינו של הבעל הוא עם הבעלים הראשונים ולא
עם האשה — ולכן איבעי ליה, אי הוי שואל חייב באונסים,
או הוי שוכר ופטור מאונסים. ולרבי יוסי לא הוי שאלה
בבעלים, כיון דאין דינו של הבעל עם האשה, רק עם
הבעלים הראשונים. ומסקי רבא : בעל לא שואל הוי ולא
שוכר הוי אלא לוקח הוי (ופטור — רש"י). ולהלכה, אין
כאן הפטור מחמת פשיעה בבעלים, כיון דקיי"ל כרבי יוסי,
וכמ"ש בגמ' לו ב : הלכה כרבי יוסי, וכמ"ש צ"ו ב
דאליבא דרבי יוסי אין הבעל נפטר מחמת פשיעה בבעלים,
מאתר שדינו של הבעל הוא, עם הבעלים הראשונים, ולא
עם האשה — שהיא בבעלים אתו. וכמ"ש הרמ"א בחשן
משפט סימן שמ"ע פ"ח, וז"ל : אבל לא מפטר מחמת שמירה
בבעלים דהא אין החפץ שלה רק שאלו בידה. ודלא כפא"ח

בסק"ה שדברי הרמ"א מוכרחים הם מהגמ' דב"מ צו ב (הנ"ל
בסימן זה סק"א). דע"כ צ"ל והגמ' מיירי בהודיעתו, דאלי"כ
מאי קמבעיא להו שואל הוי או שוכר הוי, אמאי יהא חייב
כיון שלא הודיעתו, וכמ"ש מב ב : גימא לה לאימה זילי
שלימי אמרה לא אמר לי דלאו ידידה גימא, והו"ה כאן כיון
שלא ידע הבעל שהיא שואלה למה יהא חייב, הלא יכול לומר
לא ידעתי שהיא שואלה שאשמרנה. אלא על כרחך מיירי בגמרא

5 בחו"מ סימן שמו"ק סי"ז כתב המחבר : והאשה חייבת לשלם
כשיהיה לה ממון. וכתב שם רבנו בסק"ג שכן איתא בב"ב פז
א. ועוד כתב שם המחבר : ואם הודיע את בעלה שהיא שואלה
ה"ז נכנס תחתיה. וכתב שם רבנו בסק"ד : כמ"ש בב"מ מב
ב במפקדי גימא לה לאימא כ' והו"ה כאן. ועמ"ש בליקוט,
ועין להלן. והרמ"א כתב שם : ודוקא שנשתמש בה לאחר
שהודיעתו או שקבל עליו להיות הוא השואל. וכתב שם רבנו

באר הגולה

ג וימרח דנא
והלכתא וכו' ז"ק דף
פ"ט ע"א.
ס תסקת הגמרא
כתובות דף ע"ט
וכדמפרש חז"י שם
טעמא.
ע כווימרח דנא ז"ב
דף כ"א ע"ג.
פ טור מדברי חז"י
הר"ש שם בפסקיו
שם ר"ת וכו' כ"ה
הא דנעל שנתן מתנה
וכו' שם הרשב"א.
צ שם נגד הר"ה וכתב חז"י שם ונזכרים טעמים.
כ"א ע"ג.

ונתנו לה חלקה כבושתה ופגמה נקראים נכסי מלוג ותר"י הם כאותם שהכניסה לו ולא קבלם באחריות אבל אם מכרה כתובתה ונדונייתה אותם הדמים נ אין הבעל אוכל פירותיהם (טז) וכן אם נתנה מתנה לאחר קודם שנשאת כדי להכריח מבעלה אף על פי שאין המתנה מתנה אין הבעל אוכל פירות ע וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו בין קרקע בין מטלטלין קנתה ואין הבעל אוכל פירות (יז) ומהיו אינה יכולה למכור מה שנתן לה ולא ליתנו לאחר אלא ישאר בידה (יח) ואם תמות ירשנה (יט) והפירות שיוצאין לה ממנה דינם כשאר נכסי מלוג וימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. ח צ בד"א שאינו אוכל פירות המתנה כשנתן לה אחר שנשאה אבל אם נתן לה בעודה ארוסה כיון שנשאה זכה במתנה זו כשאר נכסי מלוג ואוכל פירותיה ואם מן הנישואין נתאלמנה או נתגרשה שלא מחמת מרדה נוטלת מתנה זו חוץ מכתובתה. ט ק (כ) המוכר קרקע לאשתו אם

ק לשון הרמז"ס נפכ"ט מהלכות אישות ווימרח דנא הלכתא וכו' ז"ב דף

ביאורי הגר"א

לכד לזכילת פירות ועוד דל"י להסתלק ויירושתה אפילו מנכסים שלה כמש"ל סימן ס"ט. ז"י: (יט) והפירות כו'. כתירוצ האחרון בתוס' דנ"צ שם וכ"כ הר"ש שם נ"כ: (כ) המוכר כו'. כפי' מש"ש לא קנתה והבעל כו' דר"ל מהנעוה וגי' אמר רב הלכתא כו' וקושיא

פ"ג: (טז) וכן אם כו'. ערש"י ע"ט ח' ד"ה ולי לא כו'. (יז) ומיהו כו'. כת' ר"ת בתוס' שם ד"ה נמתנה ונניטין ע"ז ז' ד"ה מה כו' וכ"כ הר"ש שם וכן כתב הרשב"א שם הנזכרים: (יח) ואם תמות ירשנה. המ"י שם הרשב"א דכל דין כ"י להם

ברכת אליהו

(יח) המ"י בה' אישות פכ"ב הכ"ז כתב בשם הרשב"א דכל דין נכסי מלוג להם לכד אכילת פירות. ועוד — אפילו אקני לה על מנת שלא ליורשה לא מהני — דאינו יכול להסתלק מירושתה אפילו מנכסים שלה כמש"ל סימן פ"ט—ב"י. (יט) כתירוצ האחרון בתוס' דב"ב נא ב ד"ה במתנה הנ"ל בסק"י, ושם מובא הא דאמרינן בגיטין עז ב שאין האשה מתגרשת ע"י שהקנה לה הבעל המקום שמונה בו הגט. והקשו התוס' בב"ב שם, הרי במתנה אין הבעל אוכל פירות, והו"ל תחצר שלה. ותירצו. בתירוצ האחרון דנהי דאין הפירות הגדלים בשדה שייכים לו, מ"מ נכסי מלוג הם כמו שאר נכסים שנפלו לה ממקום אחר, וילקח בהו קרקע, ויאכל הבעל הפירות, וכיון דיש שייכות לבעל בשדה, חשיב כאילו המקום קנוי לו, ואין האשה מתגרשת. ואע"ג דר"ת מתרץ תירוצ אחר על קושיא זו, והמתבר נקט כתירוצו של ר"ת כמ"ש בסק"י, מ"מ להלכה פסקין גם כתירוצ האחרון שבתוס' — שמוכרים הפירות, וילקח בהם קרקע, ויאכל הבעל פירות הקרקע. וב"ב הרא"ש שם פ"ג סנ"ד ג"כ. ואף שהרא"ש סובר כר"ת כמ"ש בסק"י, הביא גם תירוצ זה להלכה — שלוקחים בדמי הפירות קרקע כשאר נכסים שנפלו לה ממקום אחר.

(כ) איתא בב"ב נא ב: אמר רבא (כן הוא בגירסת גמ' שלנו) הלכתא המוכר שדה לאשתו לא קנתה והבעל אוכל פירות כו'. ומקשינן: תרתי. ופרקינן: לא קשיא כאן במעות טמונין כאן במעות שאין טמונין דאמר רב יהודה מעות טמונין לא קנתה מעות שאינן טמונין קנתה. ע"כ דברי הגמרא.

השואל, או נכנס הבעל תחתיה וחייב. אבל אם לא נשתמש בה — אף אם ידע שהיה שואלה — פטור. ועיין כאן בבית שמואל סק"א.

שלה כו' ושלה ילקח בהו קרקע והוא אוכל פירות. ובמש"ל סימן פ"ג ס"א.

(טז) בכתובות ע"ט א אמרינן במברחת שלא קנה לוקח. ומקשינן: ואי לא קנה לוקח גיקניגהו בעל. וערש"י שם ד"ה ואי לא כו', שכתב: ולקניגהו בעל ויאכל פירות וירשנה אם תמות תחתיו. וע"ז מתרץ אב"י: עשאוהו כנכסים שאין ידועים לבעל ואליבא דר"ש (שהרי על מנת שאינן שלה נשאה דסבור שהמתנה גמורה — רש"י). ולפי פירש"י הנ"ל, התירוצ הוא גם איתא דאין הבעל אוכל פירות במברחת. [ועיין לקמן סימן ז' ומש"ש סכ"א].

(יז) כתירוצ ר"ת בתוס' בב"ב נא ב ד"ה במתנה ובנניטין עז ב בד"ה מה כו'. דבב"ב שם אמרינן שאם הבעל נתן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות. ובגיטין שם אמרינן בההוא שכיב מרע שכתב גט לאשתו, ובשבת רצה לגרשה, ואמר רבא שיקנה הבעל לאשתו את המקום שבו מונה הגט, ועי"ז תתגרש. והקשה שם רב ע"ל"ש לרבא, מה שקנתה אשה קנה בעלה, וממילא לא נתגרשה האשה בזה שנתן לה בעלה רשותו. והקשו בתוס' שם ושם הא אמרינן בב"ב שם שבמתנה אין הבעל אוכל פירות, והו"ל המקום של האשה. ותירץ ר"ת דאע"ג דבמתנה אין הבעל אוכל פירות — כיון דאם מכרה ונתנה אינו קיים, דאדעתא דהכי שתמכור ותתן לא יתיב לו, הלכך לא מיקרי חצרה לענין זכיה ואינה מתגרשת בגט שמונה במקום שנתן לה בעלה. וב"ב הרא"ש שם בב"ב פ"ג סנ"ד, וכ"כ הרשב"א בב"ב שם בשם הנזכרים.

שהודיעתו, ואעפ"כ מסקינן שהבעל פטור דהוי לוקח. ומוכח מזה שידוע הבעל לכד אינה מחייבתו שיכנס תחתיה, ורק אם נשתמש בה לאחר שהודיעתו, או שקבל עליו להיות הוא

באר הגולה

ר כתב ה"ה שרניו
תפרסם כל דלחור רב
לא קנחם שכן הוכר
קיים שיכול הוא לומר
כדי לנלותו וזכרתי
חלל האשה נלחמת על
נשות שניהם אע"פ
שהם עתה ניד הנעל
כיון שהיא לא נתן לו
חלה על דעת המכר
ולא הורע כחם נכר.

ש וכו"כ ה"ה שם נכס הרש"א וקצת תפרשים. ת טור נכס הרמ"ה דקרקע נחזקת נעליה עומדת כל זמן שלא תתברר דלא עומדת
טמונים. א לזון הרמז"ס נכס"נ והלכות זכיה מתסנה נדרים דף פ"ה ע"ה ומפלגותא דרב ושמואל שם דס"ל דנשים מודים בה דקנה נעל.
ב כשמואל שם ופי' הרמז"ס הניחו ה"ה נכס הרש"א דתרי נעל שמואל שאלה ע"מ שאלן לנעליך רשות נהן וע"מ שתעשי מה שתרצי
תכ"פ רבינו סעדיה גאון ורש שמואל הגדול נכס רב עמרם וכו"כ הג"ה נכס הר"ן.

ביאורי הגר"א

הג' הוא דק' דרב אדר' אלו' למעלה קנחה כו' (כא) וי"א. יונה והרש"א כ' דמש"ס לגלויי זווי דוקא נטוען נרי
כו' כפי' רש"ס שם ושאר מפרשים חלה אהר' ועומדת ונטור: (כב) נתן לה כו'. ער"כ שם נ' ד"ה

ברכת אליהו

ודברי המחבר הם כלשון הרמב"ם בה' אישות פכ"ב הכ"ט.
וזה כפירושו מש"ש: „לא קנתה“ היינו שאין המכר קיים,
מפני שהבעל יכול לומר דמכר כדי לגלות המעות, ומש"ש:
והבעל אוכל פירות — מפרש הרמב"ם דר"ל — שהבעל אוכל
פירות מהמעות, אבל לא כל המעות שלו, מפני שהאשה
נאמנת לומר שהמעות ניתנו לה במתנה, ולכן זכותו של
הבעל היא רק בפירות. וגי' הרמב"ם בגמ' היא: אמר
ר ב כו' (ולא: אמר רבא) הלכתא כו'. וקדושת הגמ' „תרת"י
הוא דקשה דרב אדרב. שאמר רב למעלה (באותו דף) קנתה
ואין הבעל אוכל פירות, וכאן אמר רב דלא קנתה והבעל
אוכל פירות. וע"ז מתרצת הגמ' כאן במעות טמונין כו',
דבמעות סמונין לא קנתה דאמרינן לגלויי זווי הוא דבעי,
ולכן לא קנתה הקרקע, והבעל אוכל פירות מהמעות — כמו
שאוכל פירות ממתנה שנתנו לה, ובמעות שאינן טמונין
קנתה ואין הבעל אוכל פירות. ומש"ש הרמב"ם שבמעות
שאינן טמונין הבעל אוכל פירות, צ"ל שהטעם הוא, שבה
פסק כרב הונא בר אבין, דאמר שם: המוכר שדה לאשתו
קנתה ובעל אוכל פירות (דלא גרע מנכסים שנפלו לה
בירושה — רשב"ם).

(כא) כפי' רשב"ם ושאר מפרשים פכ"ב גא ב הג"ל
בס"ק. ולפי"ז קדושת הגמ' תרתי היא שדברי רבא סותרים
זה את זה. דאמר „לא קנתה“ — דמשמע דלא קנתה כלום
לא גוף ולא פירות, משום דאמרינן לגלויי זווי הוא דבעי,
א"כ מאי אמר „והבעל אוכל פירות“ — דמשמע שהאשה
קנתה גוף הקרקע, ורק הפירות לבעל. וע"ז משני: כאן
במעות טמונין כו', דבמעות טמונין לא קנתה כלום —
לא הגוף ולא הפירות, והמעות הן של הבעל לגמרי, ובמעות
שאינן טמונין קנתה והבעל אוכל פירות. אלא שה"י יונה

בחוזתה. לדעת הרמב"ם, כיון שכל זמן שהמעות ביד האשה
היא נאמנת לומר שנתנו לה במתנה, לכן גם כשהמעות ביד
הבעל — כיון שהיא לא נתתן לו אלא על דעת המכר —

6 במ"מ בה' אישות פכ"ב הכ"ט ובטור הביאו את שיטת
ה"א שכתב הרמ"א. ובמ"מ שם הסביר סברת המחלוקת בין
שתי השיטות במעות טמונין. והמחלוקת היא אם המעות —
שלקח מאת האשה כשמוכר לה הקרקע — הם בחזקתו או

באר הגולה

ג נ"ז נפכ"ז מה"א.
 ד כתב ס"ה שכן
 מוכח בירושלמי פ"ז
 דכתובות והכ"ז כתב
 נפכ"ז ס"ה שזהו
 נלמד גם בחזקת
 האשה נותנת נתון
 הצית וכו' ז"ל דנ"ז ע"ג.

שתעשי מה שתרצי בלא רשות הבעל. הנה: (כג) נתן לה אציה ונתנה והתנה נאחזק
 ונרבים אלו וחס"כ ונת אציה והיא יורשה אותו נתנלה הנתנה וזכה זה הבעל כנשאר נכסי
 מלוג (תשנות הרמזין סימן (ק"ט) [ק"י]). יב (כד) ג נמצאו ביד האשה מעות
 או מטלטלין והיא ואומרת מתנה נתנו לי והוא אומר ממעשה ידיך הם ושלי הם
 נאמנת (כה) ד וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות (כו) ויש לו להחרים על מי שמוען
 שקר (כז) ואם אמרה ע"מ כן נתנו לי שלא יהא לבעלי רשות בהם אלא שאעשה
 הצית וכו' ז"ל דנ"ז ע"ג.

ביאורי הגר"א

נפכ"ז נ"ז ז' וכן האשה כו' דוקל נפגשלת ונותנת הלא"ה
 נאמנת ועתוס' שם נ"ל ז' נד"ה קבל ועמ"מ סי' ס"ז
 נהג"ה. סה"ת שם: (כה) וילקח כו'. כמש"ל ס"ז:
 (כו) ויש לו כו'. כדון כל טענת ספק: (כז) ואם
 אמרה כו'. ע"ל סימן פ"ו ס"ל ואל"ל יתן ליורשים ולא
 איתא תלמינה נמנו דע"מ כן נתנו לי כו' דמפקע ופירות

ולענין הלכה כו' ועי"ד סי' רכ"ז: (כג) נתן כו'.
 כנ"ש נשדה אחזה: (כד) נמצאו כו'. נ"ז לשון
 הרמז"ס שם מו"ש נאמנת כ"מ בירושלמי רפ"ו דכתובות
 והנילו הג"ל שם ד"ה בירושלמי כו' ותוס' דקדושין כ"ד
 ח' ד"ה ור"ל כו' והר"ש שם הנע ענין כו' קול
 כו' ולפיכך לא תקנו טענת ונתנה שזיה מעיזה לטעון
 כן חל"כ הול אמת סה"ת ש"ו ח"ד ומו"מ שם. ומו"מ

ברכת אליהו

אמא עליה להביא ראיה. הרי שדוקא בנושאת ונותנת בתוך
 הבית עליה להביא ראיה, הלא"ה נאמנת בלא ראיה שנפלו
 לה בירושה, והיא שנאמנת שנתנו לה במתנה. — פה"ת
 שם. ועת"מ שם נ"א ב בריה קבל. [ושם כתבו דבמעות שאין
 טמונין ואינה נושאת ונותנת, היא נאמנת לומר שלי הן,
 ואפילו אם תקף הבעל מוציאים ממנו. [וע"ל סקכ"ח].
 ועת"מ סימן ס"ב בהג"ה, שכתב: לא היתה נושאת ונותנת
 תוך הבית והיו שטרות כתובין על שמה הם שלה. [ועמ"ש]
 סק"ו שזה עפ"י דברי התוס' הג"ל — דאם אינה נושאת
 ונותנת היא נאמנת לומר שלי הם].

(כה) כמש"ל סק"ו ז', דאם גיתנו לה במתנה הבעל אוכל
 פירות.

(כו) כדון כל טענת ספק [שנתבאר בחו"מ סימן ע"ה ס"ט
 — שאם ירצה יחרים סתם על כל מי שנוטל ממנו שלא כדון.
 וכמ"ש לעיל סימן ע"ז סק"ב שהוא תקנת הגאונים להחרים
 על כל טענת ספק].

(כז) ע"ל סימן פ"ו ס"א בקבל פקדון כאשת איש ואמרה
 בשעת מיתתה של פלוני הם אם נאמנת לו יעשה כדבריה
 ואם לאו יתן ליורשים (כלומר: לבעל). ואם איתא שהיא
 נאמנת לומר שנתנו לה ע"מ שאין לבעלה רשות בהם, למה
 אינה נאמנת באומרת של פלוני הם, תאמינה כמינו שהיתה
 יכולה לומר דעל מנת כן נתנו לי. אע"כ מוכח דאינה נאמנת
 לומר שלי הם על מנת שאין לבעלה רשות בהם, משום
 דמפקע מפירות וירושה. כ"כ במ"מ בה' אישות פכ"ב ה"ל
 ופה"ת הג"ל בסקכ"ה. ע"ש שהאר"ז. והרשב"א והר"י יונה
 חולקים על זה, וסוברים שהיא נאמנת, ושאינה התם —
 כשאמרה בשעת מיתה — דאז הנכסים בחזקת היורשים
 ולפיכך יתן ליורשים.

גם לדעה זו.

ח יש דפוסים שכתוב בביאור הגר"א: "ממ"ש נאמנת", וזה
 ט"ס וצ"ל: "וממ"ש נאמנת". ודקדק רבנו לומר: וממ"ש נאמנת
 כ"מ בירושלמי כו', מפני שנבא"ה סק"ד צ"ח דברי הירושלמי
 ושה"ת על הא דילקח בהם קרקע כו', ולכן הוגיש רבנו כאן
 שהראיות מהירושלמי ודברי סה"ת הם על עיקר הדין דנאמנת,
 ואח"כ דילקח בהם קרקע כו', הוא כמ"ש רבנו בסק"ב כ"ה.

אומרים" היא השיטה הב' שהביא הר"ן בשם התוס' והראב"ד
 דהלכה כרב'.

(כג) כמ"ש בשדה אחוזה. נתנו בערכין כו' ב: הלוקח שדה
 מאביו ומת אביו ואח"כ הקדישה הרי היא כשדה אחוזה. חזינו
 מהכא, דאע"ג דבחי אביו קנה הבן השדה מאביו, אפ"ה —
 אח"כ כשמת אביו — עוברת השדה לבן מכת ירושה, והרי
 היא כשדה אחוזה ולא כשדה מקנה, ולא אמרינן שהשדה
 בידו בתורת מקנה, אלא אמרינן שבשעה שמת האב זוכה
 הבן בתורת ירושה בכל מה שה' בה לאב. וה"ה הכא,
 אע"ג שבחי אביה נתן לה אביה במתנה באופן שלא יהיה
 לבעלה רשות בה, אפ"ה — אח"כ כשמת אביה — הרי היא
 זוכה בכל מכת ירושה, וזכה הבעל בירושה זו כבשאר
 נכסי מלוג.

(כד) גם זה לשון הרמב"ם בה' אישות פכ"ב ה"ל. ומ"ש
 "נאמנת" ⁸ כ"מ בירושלמי רפ"ו דכתובות — והביאו הג"א
 שם ד"ה בירושלמי כו' ותוס' דקדושין כו' א ד"ה ורא"ה כו'
 והרא"ש שם. דקאמר התם בירושלמי מפני מה מציאת אשה
 לבעלה שמת תגנוב והובים ותאמר מציאה מצאתי. ופריך
 בירושלמי: הגע עצמך מתנה. כלומר: שגם במתנה היו
 צריכים לתקן שתהא המתנה לבעלה, דשמת תגנוב מבעלה
 ותאמר שנתנו לה במתנה. ומשני: קול יוצא למתנה. פירושו:
 ולפיכך לא תקנו בפועל מתנה נתנו לי שלא תהא נאמנת,
 לפי שאינה מעיזה לטעון כן, אא"כ הוא אמת, לפי שקול יוצא
 במתנה. ומוכח בירושלמי, שאם היא טוענת שנתנו לה
 במתנה, היא נאמנת — ספר התרומות שער ו' ח"ד ומו"מ שם.
 ועוד רא"י ממ"ש בכ"מ נב כ: וכן האשה שהיא נושאת
 ונותנת בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה
 ואמרה שלי הן שנפלו לי מבית אבי אבא או מבית אבי

ומשום כך גוף המעות שלה, והבעל אוכל רק הפירות. ולדעת
 הרשב"א, כיון שהמעות הן ביד הבעל, הרי הן בחזקתו, ונאמן
 לומר שהיא גנתן, ולפיכך כשאומר ברי שהמעות שלו, הרי
 הן שלו לגמרי.

ד וכתב כאן בב"ש סקכ"ג שהמחבר סתם כאן כרמב"ם משום
 דרוב הפוסקים ס"ל כשאומר ע"מ ומה שתרצי מהני, ובי"ד
 הביא המחבר גם דעת התוס' והראב"ד, ושם לענין איסור חשש

באר הגולה

ה וכתב ה"ה ש"כ
הרמ"ן והגדל ר"ה
יבדיל בין מקבל
פקדונות מן הנשים
וכו' ג"כ דף כ"א
ע"כ.

ו כתב ה"ה לפי שאין
האשה מעיזה פנים
נפני נעלה בכל דבר
שהוא יודע האמת כמותו

וגדולה מזו אמרו וכו' (מבואר לעיל ריש סימן י"ז) הלכך נשבעת היסת כדון כופר בכל. ז ג"ז שם מיושנה וגמרא כתובות דף ע"ט
ע"ל ומפרש מ"ש נגמ' שם שאלם ה"ל לומר שדות ולא לומר נתיים לוקחים שדות הוא נתיים שפירותיו מרובים ויבדילו מועטת וקרונו
לה פירש"ל.

ביאורי הגר"א

ס"ז: (ל) ואם אמרה אתה כו'. ענה"ג: (לא) ג"מ
כו'. כנ"ל: (לב) ואם הם כו'. ונתני' ע"ט
ל' כספים כו' פירות התלושין כו': (לג) ואם

ברכת אליהו

בכל דבר שהוא יודע האמת כמותו וגדולה מזו נתבאר פ"ד
שהאשה שאמרה לבעלה גרשני נאמנת חזקה שאינה מעיזה
וכתב רבינו בכאן שנשבעת היסת לפי שהבעל טוען ברי
היא מוחזקת ונשבעת היסת כדון כופר בכל, עכ"ל.

(לא) כנ"ל.
(לב) מתני' בכתובות ע"ט א: נפלו לה כספים ילקח בהן
קרקע והוא אוכל פירות פירות התלושין מן הקרקע ילקח
בהן קרקע והוא אוכל פירות.

(לג) בכתובות ע"ט א כנמרא: פשיטא ארעא ובתי (נפלו
לה כספים ובאו ילקח לה קרקע זה אומר קרקע בת זריעה
אני רוצה וזאת אומרת בתים אני רוצה ילקח או איפוך —
רש"י) ארעא, בתי ודיקלי בתי, דקלי ואילני דקלי, אלני
וגופני אלני. והרמב"ם בה' אישות פכ"ב הל"ג וכן כאן
בשו"ע לא הביאו כל הפרטים האלו הנאמרים בגמ', רק כללו
שלוש קהלים דבר שפירותיו מרובים ויצאתם מעוטה. ועכ"ה
סק"ז שהביא שהטעם הוא שמפר' שמ"ש בגמ', ארעא ובתי
ארעא היינו מפני שפירותיו מרובים ויצאתו מעוטה. וקרוב
לזה פירש"י שם. וכ"ה ביתר הדברים שאמרו שם בגמ'.

לומר שלי הם ולא של פלוני הם. וע"כ לא מיירי באין הבעל
לפנינו. דאם אין הבעל לפנינו מהיכי תיתי שלא יתן לה או
לפלוני עפ"י אמירתה, הרי הבעל האמינה שתשא ותתן בנכסיו.
וע"כ צ"ל דמיירי שהבעל מעכב שלא ליתן לה או לפלוני.
ומשמע דאם אינה נושאת ונותנת א"י הבעל לעכב, ויכול בעל
הפקדון ליתן לה או לפלוני מפני שהם שלה לגמרי. והיינו
במעות שאינן טמונין, ובטמונין בבר' כי לעיל דמוכח מדברי
התוס' דאינה נאמנת. ועיין בדרישה סק"א ובהפלאה שהאריכו
בה.

10 בבא"ג סק"ז כתב: גם זה שם ממשנה וגמרא כתובות
דף ע"ט ע"א כו'. אולם רבנו כאן — אעיקר הדין הנכסי מלוג
הבעל אוכל פירות — כתב "כנ"ל" — ור"ל כנ"ל בסעיף
א' ובסעיף ז' — שהבעל אוכל פירות נכסי מלוג, וכנ"ל בסעיף
ס"ט ובסימן ע"ח הפירושה תחת פירושה. ובסקל"ב — אדין:
ואם הם כו' — שהמקור הוא רק מהמשנה, ציין רבנו רק
למתני' ע"ט א. ובסקל"ב — אדין: ואם הוא אומר כו' — שהמקור
הוא מדברי הגמרא שם, ציין רבנו את דברי הגמ' : פשיטא כו'.

בהם מה שארצה ה עליה להביא ראיה. הנה: (כח) וי"ל ה"ל דלינה. כלמנת דוקא נמעות
טמונים אלל נמעות אלין טמונין כלמנת לומר עלי הם (רש"י והרמ"ש סימן פ"ו) ודוקא נשלינה
נושלת ונותנת תוך הנתי (צ"י נכס הרשצ"ל וע"ל סימן ס"ו) (כט) וי"ל דאם לא רלו הנומון
בידה יש לה מיגו לומר שאין לה לו שהחזירה לו כלמנת. נכל ענין (תשובת מוהר"ם סימן רפ"ח
ועיין צ"ח סימן ס"ג). (ל) ו ואם אמרה אתה נתת לי כמתנה נשבעת שבועת היסת
שנתנם לה הבעל ואינו אוכל פירותיהם.

פירות (לג) ואם הם דבר שאינו עושה פירות ימכר וילקח בו דבר שעושה פירות
(לג) ואם הוא אומר כך וכך ילקח בהם והיא אומרת איני לוקחת בהם אלא כך וכך

וגדולה מזו אמרו וכו' (מבואר לעיל ריש סימן י"ז) הלכך נשבעת היסת כדון כופר בכל. ז ג"ז שם מיושנה וגמרא כתובות דף ע"ט
ע"ל ומפרש מ"ש נגמ' שם שאלם ה"ל לומר שדות ולא לומר נתיים לוקחים שדות הוא נתיים שפירותיו מרובים ויבדילו מועטת וקרונו
לה פירש"ל.

ביאורי הגר"א

וירושל. מ"מ וס"ה ע"ש שהל"ך והרשצ"ל והר" יונה
חולקים ע"ז: (כח) וי"א הא כו'. עח"מ וענתום'
הנ"ל ד"ה קבל כו': (כט) וי"א כו'. עח"מ סימן כ"ו

ברכת אליהו

(כח) עח"מ סק"ט ועכ"ה"ם בב"ב גא ב ר"ה קבל כו'
הנ"ל בסק"ד."

(כט) עיין חושן משפט סימן נ"ז ס"ז: אשה הנושאת
ונותנת בתוך הבית ואפוסטרופוס הממונה על נכסי בעל
הבית (ומת בעל הבית) ויודעים שהיו לבעל הבית נכסים
של אחרים והממון נשאר בידם ויודעים של מי הם חייבים
להחזיר לכל אחד מהם שלו ואם לא החזירו ובאו לב"ד
מהימנו במיגו (דאם רצו היו מחזירים הממון ליד מי
שאומרים עתה שהוא שלו — סמ"ע סק"ל). וכ' שם בב"אור
הגר"א שהמקור לזה הוא בסנהדרין ל א: א"ל אחד כו'
של פלוני הן כו' של שבירו לטלן דבריו קיימין. והו"ה
הכל, כיון שלא ראו הממון בידה נאמנת בכל ענין, כיון
שיש לה מיגו שהיתה יכולה לומר שאין לה, או שהחזירה
הנכסים, ולפיכך גם כשאומרת שלי הם נאמנת.

(ל) עכ"ה"ג סק"ז שהביא טעם הדבר מדברי המ"מ. וז"ל
המ"מ בה' אישות פכ"ב הלכה ל"א: שאעפ"י שאינה
נאמנת לומר אחר נתנם לי כשטוענת ברי אתה נתתם לי
במתנה נאמנת לפי שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה

9 בח"מ תמה מנין לו לרמ"א שיטה זו שבטמונים אינה
נאמנת להוציא המעות מחזקת נכסי מלוג, ובאין טמונין
נאמנת לומר שלי הם. ומ"ש רבנו: ועכ"ה"ם כו'. נראה דכוון
דאכן מדברי התוס' מוכח דס"ל כן. וגם בהפלאה בקונטרס
אחרון כתב שזוהי שיטת התוספות. וזה תוכן דבריו: שהתוספות
כתבו שם דאם אמרה האשה (כשיש פקדון ביד אחר שקבל
מהאשה) תן לפלוני שהם שלו דנאמנת במיגו דאי בעיא שקלה
אידי מיניה ויהבה ליה, ולא כתבו שנאמנת במיגו דאי בעיא
אמרה שלי הוא ואני נותן לו במתנה, ומוכח מכאן שאינה
נאמנת לומר שלי הם להוציא הנכסים מחזקת נכסי מלוג. וכן
מוכח ממש"ש דבשעת מיתה אם אמרה של פלוני הם אינה
נאמנת מפני שאין לה מיגו דאי בעיא שקלה ויהבה ליה. ואם
נאמר דנאמנת לומר שלי הם, תהא נאמנת לומר של פלוני הם,
כמיגו דאי בעיא אמרה שלי הם. וגם היתה יכולה להקנות לו
באודיותא. אע"כ מוכח מדבריהם שאינה נאמנת לומר שלי הם,
והפירות בחזקת הבעל. וזהו במעות טמונים. ובמעות שאינם
טמונים, כתבו שם התוס' באשה הנושאת ונותנת. שאינה נאמנת

באר הגולה

ח. שם כלל. דמלתא
וכו'.
ט. תימרת דרבא ח"ר
נחמן שם ע"ג.
י. תימרת דרב נחמן
שם וכתבתי שם
בבבבבב.
כ. ג"ז שם מושגה שם
וכרס"ג דק"ל כל
תיקום שנה רש"ג במשנתנו הלכה כמותו.

לוקחים דבר שפירותיו מרובים ויציאתו מעוטה (לו) בין שהיה הדבר כרצונו או ברצונה ה (לה) ואין קונין דבר שאין גזעו מחליף ט ואם נפל לה דבר שאין גזעו מחליף אף על פי שלא ישאר קצת מתקרן א"צ למוכרו כגון שהכניסה לו עז לחלבה רחל לגיזתה דקל לפירותיו (לו) אע"פ שאין לה אלא פירות אלו בלבד הרי זה אוכל וחולץ עד שתכלה הקרן • וכן אם הכניסה לו כלים בתורת נכסי מלוג הרי זה משתמש בהם ולובש ומציע ומכסה עד שיכלה הקרן וכשיגרש אינו חייב לשלם המלוות של נכסי מלוג. יד כ (לו) נפלו לה עבדים אע"פ שהם זקנים לא ימכור מפני

ביאורי הגר"א

נתייחס הכי פירושו כו' וכ"פ נטו': (לו) אע"פ שאין כו'. וכן פ"י הרי"ף שם לכל כרש"י ד"ה אוכל כו' וכן הרמ"ש שהקשה על הרי"ף ופ' כרש"י והס' אזלו לשיטתו דס"ל כנוסחא ראשונה וערש"י ד"ה ואמרי לה כו' וכן הרמ"ש כנ"ל חז"ל הרי"ף ורמז"ס ק"ל כפ' ר"ת כנ"ל: (לו) נפלו לה עבדים כו'.

ברכת אליהו

כשייבש איכא עצי אבל הני כולהו פירות נינהו שמתחדשין תמיד ודרך הנאתם היא, עכ"ל. ולפירש"י, רק אם גשאר קרן אחרי אכילת הפירות או אמרינן דאוכל והולך, אבל אם יכלה הקרן לגמרי לא אמרינן דאוכל הפירות. ודברי המחבר הם מדברי הרמב"ם בה' אישות פכ"ב הלכה ל"ד, והרמב"ם מפרש לא כפירש"י, אלא שאפילו אם יש לה רק זכות אכילת הפירות בלבד, הרי זה אוכל והולך עד שתכלה הקרן. וכן פירש הרי"ף שם דלא כרש"י ד"ה אוכל כו'. וכן הרא"ש שם פ"ח ס"ז ס"ל כרש"י. שהקשה הרא"ש על הרי"ף, [וכתב:] ולא נהירא לי דכיון דליכא שיעור כלל אין לכולת הקרן לגמרי כו' הכא שלא הכניסה לו אלא החבל והגיזה מסתברא שאין לכלותם]. ופ' הרא"ש כרש"י — דלכן אוכל והולך, משום דאיכא שיעור עור וגוצה ועצי דקל. ורש"י ורא"ש אולו לשיטתו דפ"ל כנוסחא ראשונה הנ"ל בסקל"ה. ולפי נוסחא זו, אם נפל דבר שיכלה לגמרי ולא ישאר כלום מהקרן, מוכרים אותו, וילקח בו קרקע ויאכל הבעל הפירות. וערש"י שם עמוד א בדי"ה ואמרי לה כו', וז"ל: כוליה הוי קרנא הואיל והעצים והדגים כלים חבלי ימכר מיד וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות, עכ"ל. וזה כמ"ש שאם נפל לה דבר שכלה, ימכר הכל וילקח בו קרקע שמכנים פירות. וכן הרא"ש פ' בזה כרש"י כנ"ל בסקל"ה. אבל הרי"ף והרמב"ם פ"ל בפירוש ר"ת כנ"ל בסקל"ה, ולכן פ' כאן שאם נפל לה דבר שיש לה רק זכות אכילת הפירות ויכלה הקרן לגמרי, ג"כ אמרינן שאוכל והולך עד שתכלה הקרן.

(לו) תנן בכתובות עט ב: נפלו לה עבדים ושפחות זקנים ימכרו וילקח מהן קרקע והוא אוכל פירות רש"י ג אומר לא תמכור (יכולה היא לעבך — רש"י) מפני שהן שבה בית אביה. [וכתב בבב"ג סק"י דפסקינן כרש"י דקיי"ל כל מקום ששנה רש"י ג במשנתנו הלכה כמותו. אולם עיין לעיל סימן ס"ו סק"ב ש' שהרי"ף כתב בב"ב קעד א דליתא להאי כללא, ולא אמרינן הלכה כרש"י ג עד

הוא כו'. שם נתייחס פשיטא כו' וענה"ג: (לד) בין כו'. וכ"כ רש"י ע"ש נד"ה פשיטא כו': (לה) ואין קונין כו' ואם כו'. כפי' ר"ת שם נתום' ד"ה כלל. ור"ת גרס כרש"י ותפ' כו'. ולפ"ה ק' דתפ' כו' והרמ"ש נראה שפ' כשתי הנוס' שז' לנוסח קמיתא ה"פ כו' ולנוסח

והרמב"ם והשו"ע כללו הכל במ"ש שלוקחים דבר שפירותיו מרובים ויציאתם מעוטה.

(לד) ויבי' רש"י בכתובות עט א. ע"ש בדי"ה פשיטא כו', — אלא דאמרינן בגמ' שם פשיטא ארעא ובתי ארעא — וז"ל: נפלו לה כספים ובאו ליקח לה קרקע זה אומר קרקע בת זריעה אני רוצה וזאת אומרת בתים אני רוצה ליקח או אפוך.

(לה) איתא בכתובות עט א — לפי גירסת רש"י — גזעו מחליף פירא אין גזעו מחליף קרנא. ולרש"י כך פירושו: שאם נפל דבר שגזעו מחליף הוי פירא, והבעל אוכל הפירות, והקרן תשאר לאשה, ואין מוכרים מה שנפל לה, מאחר שזה נושא פירות וגזעו מחליף. ואם נפל דבר שאין גזעו מחליף, כל מה שנפל הוא קרנא, ומוכרים אותו, וקונים דבר שנושא פירות. וגירסת הר"ת היא: גזעו מחליף קרנא אין גזעו מחליף פירא. וכתבו שם בתוס' ד"ה כלל: ור"ת גרס כר"ת ומפרש כו'. [וכך פירושו: גזעו מחליף קרנא כו'] — שאם נפלו נכסים צריך לקנות דבר שגזעו מחליף — דהוא קרנא, ואין קונים דבר שאין גזעו מחליף דהוא פירא. וכתבו שם התוספות: ולפירוש הקונטרס קשה דמפרש דאין גזעו מחליף מוכרינן דהא גלימא אמר לקמן אע"ג דאין גזעו מחליף דמכסי ביה ואזיל כו' ולר"ת ניתא דאע"ג דאין קונין לכתחילה מכספים אלא דבר שגזעו מחליף, כשנופל לה מירושא אין מזיקין אותו למכור אלא אוכל פירות כמו שהוא עד שיכלה הקרן כו' עכ"ל. והרי"ף והרמב"ם בה' אישות פכ"ב הלכה ל"ג ס"ל בפירוש ר"ת וכ"פ המחבר. הרא"ש שם פ"ח ס"ה נראה שפ' כשתי הנוסחאות, שכתב: לנוסח קמיתא הכי פירוש כו' ולנוסח בתרייתא הכי פירוש כו'. ויבי' כמ"ר.

(לו) איתא בכתובות עט ב: הכניסה לו עז לחלבה ורחל לגיזתה ותרגומא לביצתה ודקל לפירותיו אוכל והולך עד שתכלה הקרן. ופירש"י בדי"ה אוכל והולך, וז"ל: דגבי בהמה איכא עורה וגבי תרגומא איכא נוצה וגבי דקל

שהם שבת בית אביה ל נפלו לה זיתים וגפנים (לה) ולא היו לה בגוף הקרקע
שהאילנות בה כלום מ (לט) אם עושין כדי טיפולן לא ימכרו מפני שבת בית אביה
נ (מ) ואם לאו הרי אלו ימכרו לעצים וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.
טו ס נפלו לה פירות המחזירים לקרקע הרי אלו של בעל ע (מא) אפילו הגיע זמנו
ליקצר פ תולשם מהקרקע שלה וימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.
הנה: זה אינו דכל הפירות הנלקטים תחתיו הם שלו לגמרי ואפשר דטעות נפל בספרים וכך
ראוי להיות תלושין מן הקרקע הרי הם שלה ונצא אחריתי היא (וכן הוא ברומז"ס פרק כ"ג
דאישות). **טז ע עבדי נכסי מלוג ובהמות נ"מ הבעל חייב במוזנותיהם ובכל**
ע טור ומדני לפני הר"ש נ"ס ה"ר יונה ושכן מוכח מהירושלמי. פ ס נמשנה וכו' מהנה הר"ש נ"ס. ז לזון הרומז"ס
נפרק הנכר ממשנה נמות דף ס"ו ע"א ופשוט הוא ש"ה לנחותת מלוג.

ביאורי הגר"א

דק"ל כרש"ג כל דמסתבר טעמיה: (לה) ולא ה"ל כו'.
נמ' ס: (לט) אם עושין כו'. ירו' והניחו הר"ף

ברכת אליהו

(מ) כתי"ק.¹¹
(מא) תנן בכתובות ע"א: פירות המחזירין לקרקע א"ר
מאיר שמין אותה כמה היא יפה בפירות וכמה היא יפה בלא
פירות ומותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות וחכמים
אומרים המחזירים לקרקע שלו (אף אלו שלא גדלו ברשותו
תורת פירות נתנו בהן — רש"י) והתלושין מן הקרקע שלה
וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ואמרין עלה בירושלמי
פ"ח ה"ד: כי קאמר ר"מ אפילו בכרם השומד ליבצר וקמה
השומדת ליקצר. וכתב שם הרא"ש בפינים ז' בשם ה"ר יונה,
דהוא הדין לרבנן הם של הבעל לגמרי אפילו בפירות גמורים
שהגיעו ליחלש. ועיי' ברא"ש שכתב: ואע"ד דק"ל דכל
העומד לגדור כגדור דמי כו' שאני הכא דאכילת פירות
אינו אלא תנתן חכמים וכן תיקנו פירות הנלקטים תחתיו
שלו כו' חכמים השוו מדותיהם באכילת פירות שכל הנלקטים
תחתיו הם שלו¹².

דאיכא טעמא]. ובדין שלנו — לדברי הר"ף — הלכה
כרשב"ג משום דמסתבר טעמיה — מפני שבת בית אביה,
וקייל כרשב"ג כל דמסתבר טעמיה.
(לה) תנן בכתובות ע"ב: נפלו לה זיתים וגפנים זקנים
ימכרו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות רבי יהודה אומר:
לא תמכור מפני שהן שבת בית אביה. ומסקינן בגמ' שם:
כתלוות בשדה שאינה שלה (כגון שהיו לאביה זיתים שקנה
בלא קרקע על מנת שיהיו בקרקע המוכר והלוקח יאכל
פירות עד שיבשו — רש"י) אבל בשדה דברי הכל לא
תמכור מפני שבת בית אביה.

(לט) ירושלמי פ"ח דכתובות ה"ו והביאו הר"ף שם ע"ט
ב והרא"ש שם פ"ח ה"ח, וז"ל: מתניתין בשאין עושין כדי
טיפולן אבל אם עושין כדי טיפולן לא תמכור מפני שעדיין
שבת בית אביה קיים.

11 לענין עבדים פסק הרמב"ם בה' אישות פ"ב הכ"ג כרשב"ג
— שלא ימכור מפני שבת בית אביה. ולענין זיתים וגפנים פסק
שימכרו. וכ"פ המחבר. והטור ה' לו גירסא במשנה הנ"ל
בסקל"ח: רשב"ג אומר לא תמכור כו'. ולכן תמה על הרמב"ם
שלענין עבדים פסק כרשב"ג. ולענין זיתים וגפנים פסק דלא
כרשב"ג. אולם הר"ן בכתובות שם והמ"מ שם כי שהרמב"ם גרס
כפי הגירסא שלנו: ר' יהודה אומר כו'. ולכן, לענין עבדים —
כרשב"ג הוא החולק על הת"ק, ואומר לא תמכור — פסק
הרמב"ם כרשב"ג, מפני דק"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו
הלכה כמותו. אבל לענין זיתים וגפנים — שר' יהודה הוא
החולק על הת"ק — פסק כת"ק. וכ"כ כאן בבאר הגולה סק"נ.
וגרסא שרבנו — פסק כת"ק. ובס"ק זה במלוי הספורות: כת"ק —
רמז לדבר מופלא, וכפי שנבאר:

בבאר הגולה סק"כ כתב, דלכן פסק לענין עבדים דלא ימכור,
מפני דק"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתו הלכה כמותו.
וכמ"ש לעיל בשם הר"ן והמ"מ. אולם רבנו בסקל"ח כתב:
דק"ל כרשב"ג כל דמסתבר טעמיה. ובארנו בברכת אליהו
שם, שרבנו כתב כן, עפ"י דברי הר"ף — דלא אמרינן הלכה
כרשב"ג עד איכא טעמא. ועיין בררשה סקמ"ח שכתב על
דברי הר"ן והמ"מ הנ"ל, וז"ל: אבל מ"מ עדיין אנו צריכין
ליתן טעם מ"ש דבעבדים פסק דלא ימכרו בע"כ דבזיתים יוכל
למכור וז"ל דבעבדים שבת בית אביה שייך יותר דניכרים
לעין כולם משא"כ בזיתים בפרט מאחר שאינן עומדים בגנותם,
עכ"ל. ונענין: כתב בתו"ש בכתובות פ"ח משנה ה', נמצא,
דבאר"ג לשיטתו — שכתב בסק"כ דכל מקום ששנה רשב"ג

במשנתו הלכה כמותו — כתב כאן בסק"ג, דלכן פסק כת"ק
— דבזיתים וענבים ימכור — מפני שגורם במשנה ד"ר י' הוא
החולק על ת"ק. אבל רבנו לשיטתו — שכתב בסקל"ז — הוא
דלכן הלכה כרשב"ג משום דמסתבר טעמיה. והרי בע"כ מוכרחים
אנו לומר כדברי הדרישה הנ"ל, דהטעם שייך רק בעבדים,
ולא בזיתים וענבים. אי"כ אין הכרח לומר שהרמב"ם גורס
לענין זיתים וענבים שר"י הוא החולק על ת"ק, דאפ"ל דגם
בזיתים וענבים שר"ב ג' הוא החולק על ת"ק, ובכ"ז פסקינן
כת"ק, מפני שכאן לא מסתבר טעמיה דרשב"ג. והו' שכתב
רבנו כאן רק: "כת"ק". דלא כדברי באה"ג שהוסיף והגירסא
היא דר"י הוא החולק על ת"ק. וראה גם בבית יעקב ובישועות
יעקב מ"ש בשיטת הרמב"ם.
12 רבנו הביא גירסת הירושלמי כפי שהביא הרא"ש שם. אבל
גירסת הירושלמי שבפנינו אינה כן. וכפי הגירסא שבפנינו,
מסקינן שם הירושלמי, דלרבי מאיר, גם בנפל לה שחת שאינו
עומד ליקצר, שמין אותה כמה היא יפה עם השחת, וכמה היא
יפה בלי השחת. ומותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.
וע"ש בקרבן העדה ובפני משה. ובשיירי קרבן שם כתב על
דברי הרא"ש הנ"ל, וז"ל: ויתא' אדרבה בסוגיין מפורש דפליג
ר"מ אפילו בשחת כו' וצ"ע, עכ"ל.
אולם ברור מדברי הרא"ש, שה"ל גירסא אחרת בירושלמי
— שלפני קאמר בירושלמי —: כי קאמר רבי מאיר אפילו
בכרם העומד לייבצר, אלא שלא זכיתי להבינן מאי שייך לומר
אליבא דר"מ: "אפילו בכרם העומד לייבצר", אדרבה, בכרם
העומד לייבצר יותר מסתבר דזויה שייך לאשה, והרבנות היא

אליבא דרבנן דאפילו העומד ליבצר הוי של הבעל. ודאלי
כחותת הירושלמי באמרו: כי קאמר ר"מ כו' היינו ר"מ ורבנן
דאינון בר פלוגתיהו' דר"מ. וכן משמע קצת בראש
שם שכתב — אחרי שהביא דברי הירושלמי הג"ל — ויזון
ורכי מאיר ורבנן אצירי בלחי רבי שמעון ורבנן נמי בלחי

הנה: (מח) חלל חינו יכול להכריחם שיממשו לאשתו האחרת צנית אחר (טור נסס רש"י ושלמה הפוסקים הראשונים וכן משמע לשון ג הרמזנים) וי"ל דאם הם תכשיטים שאין ראויין לה שיכול ליתנם לאחרת דלא הכניסם לו כדי שיכלו ויפסדו ולא ישתמש בהם אדם (נ"י נסס הרשב"א).

פו שלא לקבל פקדונות מנשים עבדים וקטנים. וכו' ב' סעיפים

א- אין מקבלין פקדון מאשה איש ואם קיבל יחזיר לאשה (א) (ואם אמרה של פלוני הם נאמנת ב' טור) (ב) הלכה האשה לחדינה הים וצא הנעל ותנע וכן הנפקד וחומר שאלתו נגבה לו לא יתנס לו עד שתצא האשה או תמות כן כ"ל ג (ג) ואם אמרה בשעת מיתתה של פלוני הם אם נאמנת לו יעשה בדבריה ואם לאו יתן ד' ליורשים (ד) (וכן אם מתה ולא אמרה כלום) (טור). ה- (ה) ויש מי שאומר שאם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת

וכדמפרש לה שם דנ"כ ע"ל בלשון קהל משמיה דרב. וד' היינו הנעל וכ"כ הרמזנים נספ"ז ונהלכות שאלה ופקדון. ה טור ודברי התוס' שם וכ"כ חזונו הראשונים שם בפסקיו.

ביאורי הגר"א

כו' ונמרדכי סימן תשל"ד ומסתפק בזה: (ג) ואם אמרה כו'. פסק כלשון קהל שם דברייתא שם וספיקא ליה: (ד) וכן אם כו'. שם ואם מתה כו' וערשנים שם ד"ה הי"ג כו' וי"י ואלו לאו: (ה) ויש מי כו'. תוס'

ודלא כהראשונים ש' לדעת הר"ף יכול למכור: (מח) אבל אי"י כפירש"י שם ד"ה והל' כו' והראשונים שם: פו (א) ואם אמרה כו'. תוס' שם ד"ה קבל כו': (ב) הלכה כו'. ע' רשנים שם ד"ה יחזיר לאשה

ברכת אליהו

להחזיק האשה כגובה. ובמרדכי סימן תשל"ד מפתק בזה.² (ג) תניא בב"ב נב א: וכולן שאמרו בשעת מיתתן של פלוני הן יעשה כפירושן ואם לאו יעשה פירוש לפירושן, דביתיה דרבה בר בר חנה כי קא שכבה אמרה הני כיפי דמרתא ובגין מרתא אתא לקמיה דרב א"ל אי מהימנא לך עשה כפירושא ואי לא עשה פירוש לפירושא; ואיכא דאמרי הכי א"ל אי אמידא לך (אותם שהיא אומרת שהם שלהם אם עשירים הם וראוין להפקיד כו' — רשב"ם) עשה כפירושא ואי לא עשה פירוש לפירושא. ע"כ דברי הגמרא. ומ"ש המחבר: אמרה כו' אם נאמנת לו כו', פסק בלישנא קמא שם דתלוי בנאמנות, דברייתא שם מסייע ליה. דבברייתא לא קתני שתלוי ב, אמידא, ומשמע שתלוי ב, נאמנות, כמש"ש הרשב"ם בד"ה ה"ג, דמ"ש בברייתא ואם לאו כו', היינו: ואם לא מהימן לההוא נפקד שהפקדון של אותו פלוני ומתוך בושא אינם רוצים לומר שהוא של בעלים דלא ליתחזקו כגוללים וגבבים יעשה הנפקד פירוש אחר לפירושו שיחזיר לבעליהן של אלו ולא לאותו פלוני.³ (ד) בב"ב נא ב: ואם מתה יחזיר לבעלה. ונרש"ם שם נב א ד"ה ח"ג כו', וז"ל: ויש מפרשים ואם לאו יעשה פירוש

אחרת שלא מדעת אשתו. ודלא כהראשונים שכתב שם פ"ח סי"א לדעת הר"ף (הנ"ל בסקמ"ה) יכול למכור לאחר מקצת עבדי אשתו ואמהותיה כיון דאיכא אחריות.

(מח) כפירש"י בכתובות פ ב ד"ה והא קא רוח שכתב: שאף עתה היא עושה צורכי הבית, עכ"ל. ולכן מותר רק כשהיא באותו בית, אבל אם יקח אותה בבית אחר, הרי אינה עושה צרכי הבית של האשה הראשונה. וכ"כ הראשונים שם פ"ח סי"א, וז"ל: לכן נראה כפירש"י דמירי כשהנשים צרתה לביתה היא משמשת לכל בני הבית כבתחילה אלא שייחד אותה לצרה להיות תדירה לשימושה, ולא נתמעט רוח ביתא, שכן דרך השפחות לשמש לארצי ופרחי ולכל הנכנסים לבית, עכ"ל.

(א) כ"כ בתוספות ב"ב נא ב ד"ה קבל כו', וז"ל: נראה דאם אמרה האשה הן לפלוני שהם שלו דנותן לו דנאמנת היא במינה דאי בעיא שקלה איהי מינה ויהבה ליה ואפילו אמר הבעל שהמזון שלו אין לו כח להוציא מידה כו' עכ"ל.⁴ (ב) עיין רשב"ם ב"ב נא ב ד"ה יחזיר לאשה כו', וז"ל: ולא לבעל דאין לנו להחזיקה בגנבתה. ולפי זה גם כשהבעל תובע, אין צריך הנפקד להחזיר לבעל, מאחר שאין לנו

1 גם בבאר הגולה סק"ב כתב שזה מדברי התוספות; ורבונו הוסיף שזה בתורה קבל כו'.

2 בפנינו זה במרדכי שם פ"ג סימן תקמ"ו, וז"ל: ובזה אני מסתפק אם הבעל חוזר על הנפקד ויתבענו לדין אם יכול להוציא ממנו בעל כרחו שיאמר היא לקחה וגובה משלי והאשה אינה (כאה) כגון שהלכה למדינת הים או שהשמינה עצמה והיא אינה רוצה להמתין כו' ושאלתי את פי רבותי ורפאי בידם, עכ"ל. ונראה שספקו של המרדכי הוא דשאני הכא שהבעל מעכב וטוען שהאשה גובה ממנו. וגם בזה שאמרו

יחזיר לאשה מסתפק המרדכי דשאני הוא רק עצה טובה כמ"ש רבנו בסק"ז עי"ש. ומ"מ מדברי רשב"ם — שצ"ח רבנו — שכתב "ולא לבעל", משמע דגם כה"ג לא יתנם לבעל. ועיין בב"ש סק"ד ובח"מ סק"ו ומ"ש בהערה 4 בסק"ו.
3 גם בבאה"ג סק"ע כתב: וכדמפרש לה שם דף נ"ב ע"א בלישנא קמא משמיה דרב. ורבנו הוסיף: דברייתא שם מסייע ליה. ונבאר למה תוצרך רבנו להוסיף זה: בראש בב"ב פ"ג סימן ג"ה כתב: ולפי מה שהגאונים פוסקים דבכל איכא דאמרי לישנא קמא עיקר וכו', וכתב שם בפלפולא חריפתא אות צ:

באר הגולה

ו. גרייתא דס דף נ"א
ע"א.
ז וכן מלתי בתוספות
ס.

לומר של פלוני חם. הגם: (ו) מיהו כל זמן שהיה חיה יחזיר לאשה (טור) ג) מיהו אם החזיר
לבעל פטור הנפקד אפילו אינה נושאת ונותנת תוך הצית (מרדכי פרק חזקת הנשים).
ב ו הבעל שלוה מהאשה ואחר כך גירשה אין לה עליו כלום. הגם: (ח) ז וכ"ש אם
לא גירשה (ד"ע) וי"ל דוקא אם היו המעות טמונים כשלוה וממנה לכל לא היו המעות טמונים
ולזה ממנה צריך לשלם לה אפילו לאחר שגירשה (טור) וה"ה אם תקפס מידה דמאחר שלא היו המעות
טמונים נלחמת לומר שלי או של פלוני הם (סגרת הרב) מיהו אם נושאת ונותנת תוך הצית
או שהנעל וממנה על שלו אינה נלחמת (טור) (ועיין לעיל סימן פ"ה סעיף יב) (ט) לזה ממנה
נשטר היא חומרת לא היו המעות טמונים והוא חומר טמונים היו עליה להצית ראה או פטור
לשלבס (כ"י פרק חזקת הנשים) ועיין צ"ח סימן ס"ב אשה שהיו שטרות יולצין על שמה מה

ביאורי הגר"א

טובה לכל נדענז דמיה לדר' נתן כו' וסיים ורפוא צדי
ויותר כ"ל לפטור: (ח) וב"ש כו' וי"א כו' וה"ה
כו' או שהבעל כו'. הכל בתוס' הנ"ל ד"ה קנל: (ט) לזה
כו'. כנ"ל סימן פ"ה ס"י וה"ה כלן וכמ"ש ל"ב ז'

נד"ה הנ"ל וכמ"ש ל"ב ז': (ו) מיהו כו'.
רבי"ש סימן כ' דמחזק שנטל יחזיר ע"ש ונ"ל ראה ממ"ש
קנל וכן הענף כו' ולס ונת כו': (ז) מיהו אם כו'.
גם צוה נסתפק במרדכי סם שמה מ"ש יחזיר לאשה ענה

ברכת אליהו

וג"ל ראה ממ"ש קבל מן העבד כו' ואם מת כו'.
(ז) גם בזה נפתק במרדכי שם הנ"ל בסק"ב שמה מ"ש
בב"ב גא ב: יחזיר לאשה היינו עצה טובה שיצא ידי ספק.
אבל בדעתך אם החזיר לבעל חזרתו חורה, דדמיה לרבי נתן
מנין לנושה בחבירו כו'. וסיים: ורפוא בידי ויותר נ"ל לפטור
הנפקד.⁵

(ח) הכל בתוס' ב"ב גא ב ד"ה קבל הנ"ל בס"ק א, ה.
(ט) כנ"ל סימן פ"ה סעיף י', דעליה להביא ראיה שלא היו
המעות טמונים, והוא הדיו כאן. ואעפ"י שיש לה שטר עליו,
אמרינן דכל זמן שאינה מביאה ראיה שלא היו המעות
טמונים מעמידים המעות בחזקתן. וכמ"ש בב"ב לב ב: דהיכא
דקיימא זווי לוקמי (המוציא מחבירו עליו הראיה וגבי זווי
שהלוה מוחזק ולא בעל השטר אמרינן כיא בעל השטר ראה
ויטול — רשב"ם).

לפירושן כלומר אם לא פירשו בשעת מיתה יעשה פירוש
למה שהם היו צריכין לפירוש שיחזיר לבעליהן ולא נהירא
דא"כ היינו רישא ואם מתו יחזיר לבעליהן ואם מת יחזיר
לרבו דמיירי בשמת ולא פירש למי יחזיר וקאמר דיתחזיר
לבעלים ותרזי זימני למה לי, עכ"ל. והוא הדיו שלנו במתה
ולא אמרה כלום, דיתחזיר ליורשים — דהיינו לבעלה. [ועי"ז
סק"ג].

(ה) כ"כ בתוס' ב"ב גא ב בד"ה קבל הנ"ל בסק"א. והביא
ראיה ממ"ש גב ב: וכן האשה שהיא נושאת ונותנת בתוך
הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמה ואמרה שלי הן
שנפלו לי מבית אבי אמא עליה להביא ראיה. ולא מהמנינין
לה במיגו דאי בעיא אמרה שהיא נפקדת משל אחרים.

(ו) כ"כ בשו"ת הריב"ש סימן נ שאפילו אם היא נושאת
ונותנת בתוך הבית מי"מ יחזיר לאשה דלמקום שנפל יחזיר.

מעבד. ועי' כתב רבנו: וג"ל ראה ממ"ש קבל מן העבד
כו' ואם מת כו'. דאמרינן בב"ב גא ב: קבל מן העבד יחזיר
לעבד. והתם הרי הכל של הרב, ושם לא שייך לומר דהגוף
הוא של העבד והפירות לרב, והראיה דהכל הוא של הרב,
כמ"ש: ואם מת יחזיר לרבו, וכמ"ש הרשב"ם דמסתמא
כל מה שקנה עבד קנה רבו, וסתם עבדים גולגלין הן. ואפ"ה
אמרינן דכל זמן שהעבד חי יחזיר לעבד, הרי ראה מכאן
דאפילו היכא שמחזיקין הכל לרב, יחזיר למקום שנטל, והוא
הדיו באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית — שהכל הוא
של הבעל — יחזיר למקום שנטל, וכל זמן שהאשה חיה
יחזיר לה ולא לבעלה. ועיין בחזון איש סימן ע"ב סק"ב מ"ש
דבריו רבנו בס"ק זה.

5 ועיין מ"ש בחזושי הרשב"א בב"ב גא ב ובהגמ"י ובמ"מ
הלכות שאלה ופקדון פ"ז ה"י וכאן בח"מ סק"ז ובב"ש סק"ה
ובבית הבחירה לבעל המאיר (ניוירוק חש"ז) בב"ב שם
ובהצרת המהדיר שם אות ב', ועיין היטב מ"ש בספר בית יעקב
בסעיף זה, ובחזון איש סימן ע"ב סק"ח.

ולא כהר"ף שכתב רבינו בשמו בפ"ק דב"ק ובפרק מי שאתו
דפוסק כאיכא דאמרי בתרא ולקמן בפרק המוכר פירות סתם
רבינו כדבריו. ועי"ש באות ק'. ושם בתפארת שמואל אות
ב' כתב: ותימא הלא הרא"ש כתב המסקנא בפ"ק דדרבו של
הר"ף לפסוק כלישנא בתרא וכן דרך הרמב"ם בפסקיו ודרך
הרא"ש עצמו וצ"ע. ובכדי שלא יקשה, למה פסקין כאן כלישנא
קמא, הוסיף רבנו: "מפני דברייתא שם מסייע ליה", וכמ"ש
בפנים. ועיין עוד בזה בשיטה מקובצת בב"ב גא ב מ"ש בשם
הר"י בעלמית.

4 נראה דכונת רבנו כך: דהריב"ש הביא ראיה לדיו זה,
מדברי הרמב"ם והרמב"ן, דס"ל שאין האשה נאמנת על מעות
שבידה לומר שאין לבעלה רשות בו, ואעפ"כ פסקו דלמקום
שנטל יחזיר. ובחלקת מחויקק סק"י הקשה ע"ה, דאין זו ראיה
לאשה הנושאת ונותנת בתוך הבית. דהא דאמרינן דיתחזיר למקום
שנטל, היינו משום שהגוף הוא של האשה, ורק הפירות הם
של הבעל, לכן אמרינן דיתחזיר לאשה. ודינו של הבעל על הפירות
הוא עם האשה. משא"כ בנושאת ונותנת בתוך הבית — שהכל
הוא של הבעל, וא"כ למה יחזיר לאשה ולא לבעל — אם הבעל

באר הגולה

א משנה ב"ב דף מ"ב
ע"ב.
ב חוקיותה דנמרה שם
דף מ"ט ע"א.
ג שם במשנה.
ד וימרה דרנ וכדמשני
רבא שם דף כ' ע"ב.
ה וימרה דרנ שם
דחני אמרה סתמית
שהוא ימרה ולכן
שתקתי כדמשני רנ
יוסף שם.

דינן גי' אשה שזכרה או משכנה מטלטלין אם הקונה או הנולה אינו יודע שהם של בעל אי"ל להחזיר אליו אפילו רוצה הנעל להחזיר לו דחיו וטוען שהיא נגנן לו (הגהות מיימוני פרק כ"ב דלישות). (יא) ויש אומרים דאם היא נושאת ונותנת תוך הבית הנעל נאמן ולריך להחזיר לו נלא דמיס (ר"י נכ"ג) ונ"ל דוקא בשאין דרכה להשכין או למכור נלא רשות נעלה אלא אם דרכה נכך מה שעשתה עשוי וכן נ"ל (וע"ל סימן ז').

פו שאין חזקה בנכסי אשת איש. ובו ב' סעיפים

א אין לאיש חזקה בנ"מ של אשתו שאכלם שני חזקה ב' אעפ"י שהתנה עמה שאין לו פירות בנכסיה וכן ג אין לאשה חזקה בנכסי בעלה על ידי שאכלתם שני חזקה. הנה: (א) ודוקא בחזקה כזו ד אלא בחזקת נזיקין כגון פתיחת הלוות וכדומה לזה יש לאיש חזקה בנכסי אשתו וה"ל אשה על נעלה (ר"י במישורים נכ"ג ח"ז ועיין בח"ה סימן קמ"ט).
ב ה מי שהחזיק בנכסי אשת איש לא עלתה לו חזקה אא"כ החזיק בהם ג' שנים אחר מות בעלה (ועיין בח"ה סימן קמ"ט).

ביאורי הגר"א

כיון דשתקה ולא נחיה ציה ועוד פירש כפירש רש"י וכו' שם שז"ע לדינא כליות פירש ומ"מ משמע שם דלא נסתפק אלא בפירש רש"י אלא נפירש הנ"ל לכ"ע נחיה אלא הר"ף ורמזים השמיטו כ"ז דס"ל כתי' דרנ יוסף וכן מסתלק דנמרה שם אי"ל מסתלק כו' וענח"מ סי' קמ"ט ס"ט:

כל היכא כו': (י) אשה כו'. כנ"ל קבל מן האשה כו': (יא) וי"א כו'. ג"כ כנ"ל והוי כנגב מפורסם דלא עשו תקנת השוק וז"ל ונ"ל דוקא כו':

פו (א) ודוקא כו'. הר"ף נחיה לחד פי' דנגוף הקרקע לעולם אי"ל חזקה אלא להחזירה דלא יכלה למסתמה

ברכת אליהו

זו מהנה חזקה גם על הקרקע. ומ"ש ברמ"א: ודוקא כו', הוא על פי דברי הר"י מינש לחד פירוש שם בגמרא דבגוף הקרקע לעולם אין לבעל חזקה. אלא יש לו חזקה על החפירה, דלא יכולה האשה למסתמה, כיון דשתקה ולא מחיה ביה, מצי אמר לו, כבר מחלת לי על זה. ועוד פירש בפירוש רש"י הנ"ל — ש"ע החפירות, הוי חזקה גם על הקרקע. וכתב שם שז"ע לדינא באיזה פירוש. ומ"מ משמע שם דלא נסתפק אלא בפירוש רש"י — אם לדינא יש לו ע"י החפירה חזקה גם על הקרקע. אבל בפירוש הנ"ל לבי"ט נחיה, שיש לו חזקה על החפירה.

אבל הר"ף ורמב"ם בח' טוען ונטען פ"ג ה"ח השמיטו כל זה, ולא הביאו הדין שבחזקת נזיקין יש חזקה לבעל בנכסי אשתו, משום דס"ל כתיובין דרב יוסף — דמתרץ שם בגמרא תירוצ אחר אקושיא דמקשה הגמ' לרב, ולדידיה לא מיירי רב בחזקת נזיקין. ולכן פסקו, דאפילו בנזיקין אין חזקה לאיש בנכסי אשתו. וכן מסתלק דגמרא שם א כרב יוסף, דאמרינן: אי"ל מסתבא אמרי כרב יוסף. ועיין בחשן משפט פ"מ קמ"ש פט"ו. [ושם הביא המחבר שיטת הרמב"ם, והרמ"א הביא בשם י"א דבחזקת נזיקין יש חזקה לבעל בנכסי אשתו. ועמ"ש בביאורי הגר"א ובסמ"ע וכאן בח"מ סק"ג].

(י) כנ"ל בסעיף א, שאם קבל מן האשה יחזיר לאשה כו', דלא מחזיקים אותה לגנבה, וכמ"ש בסק"ב עי"ש.

(יא) ג"כ כנ"ל בסעיף א שאם היא נושאת ונותנת בתוך הבית אינה נאמנת לומר של פלוני הם, דמסתמא הכל של הבעל. והוי כנגב מפורסם דלא עשו תקנת השוק, וצריך להחזיר לו בלא דמים, [כמ"ש בחשן משפט סימן שנו' סעיף ב']. וז"ל ברמ"א: ונ"ל דוקא בשאין דרכה להשכין או למכור בלא רשות בעלה אבל אם דרכה בכך מה שעשתה עשוי, דתו לא הוי כנגב מפורסם, מאחר שדרכה להשכין או למכור בלא רשות בעלה.

(א) חנן בב"ב מב א: לא לאיש חזקה בנכסי אשתו. ומקשינן שם בגמ' נ ב: והאמר רב אשת איש צריכה למחות במאן אילימא באחר והאמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש אלא לאו בבעל (אלמא יש חזקה וקשיא מתני' לרב — רש"ם). ומתרץ רבא: לעולם בבעל (שהחזיק בנכסי אשתו קאמר רב דצריכה למחות שיש חזקה לבעל ואפ"ה לא תקשי ליה מתניתין — רש"ם) וכן נ"ל שחפר בה בורות שיחין ומערות יש לו חזקה גם על הקרקע, דזוהי הוכחה שקנה הקרקע מאשתו, דלולא שקנה הקרקע, לא היתה האשה שותקת — שבעלה יקלקל הקרקע, דע"ז אין לו רשות. וכיון שלא מחתה על חפירת הבורות, הרי

באר הגולה

א פשוט נגמרה
כתובות דכ"ה ע"ה
חליצה דכ"ע.
ב תשנה יצמות דף
ס"ו ע"ה.
ג שם נמשנה.

פח כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או בגט או במיאון נוטלת נכסים.

ובו י"ב סעיפים

א (א) א האשה שיוצאת מתחת יד בעלה בין במיתה בין בגירושין (ב) נוטלת כל נכסיה בלא שבועה בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל (ג) אע"פ שאינה נוטלת כתובתה (כשהיא אלמנה טור) אלא בשבועה נכסיה נוטלת בלא שבועה ב ונ"מ נוטלתן כמו שהם (ד) אפילו בלו הרבה ואין ראוי לעשות בהם מעין מלאכתן ראשונה (ה) ואם אבדו לגמרי אינו משלם לה ואם הוקרו הוקרו לה (ועיין לקמן סימן נ"ג סעיף ה' אם יכולה לתנוע צחי נעלה). ב נכסי צאן ברזל שהם נקראים נדוניא ג (ו) מן הדין

ביאורי הגר"א

פח (א) האשה כו'. ממש' נרפ"ה רנה לכתוב כו' ולשנוע' ו' דוקא תוספת וערש'י שם ד"ה ולשנוע' כו'. (ב) נוטלת כו' בין נצי"ב כו'. כמש"ש נרפ"ה לע"פ ייחד לה כו' מטלטלי ואיתנהו כו' ונדוניתה היו כיחדן שא"י לסלקן בזווי משום שזה צ"ל כמש"ש נס"מ הריצ"ש: (ג) אעפ"י כו' כשהיא כו'. מתני נפ"ד דגיטין וש"ת:

ברכת אליהו

(ה) במתני' ביבמות פו א: ואלו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותרו הותרו לה².

(ו) בבאר הגולה סק"ג ציין למשנה ביבמות פו א. אבל שם במשנה מוזכר רק הדין: אם מתו מתו לו, ולא מוזכר הדין אם פחתו. אלא שכן כתב הר"ף שם. וראינו במעמ"ש בגמ' פו ב לענין נכסי צאן ברזל, דתנן במתני' שם: הואיל והוא חייב באחריותו הרי אלו יאכלו בתרומה. ומקשינן: וכל היכא דחייב באחריותו אכלי בתרומה והתנן כו' כהן ששכר פרה מישראל אעפ"י שמוזנותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה (והא שוכר חייב באחריותה אם גנבה או נאבדה וקתני לא יאכילנה כרשיני תרומה — רש"י). ופרקינן ותפסרה. גמי נמי דמחייב כו' בכחשה ובנפחת דמיה מי מחייב כו'. כלומר: דאין לדמות נכסי צאן ברזל לכהן ששכר פרה מישראל. ששוכר חייב רק בגניבה ואבדה ואינו חייב בכחשה ובנפחת דמיה, משא"כ בנצי"ב — שהבעל חייב גם בכחשה ובנפחת דמיה. הרי שבנכסי צאן ברזל חייב גם אם פחתו. וזה דלא כמש"ש הגאונים דא"צ לשלם עבור הפחת. ודייקו מדלא נקט במתני' א: אם פחתו פחתו לו, וקתני רק אם מתו מתו לו. ומגמרא הנ"ל מוכח דלייתא להאי דיוקא. וכמו שחייב אם מתו, כן הוא חייב אם פחתו. וכתב שם הר"ף ומימ' נהנו כרברי הגאונים דלא מחייבים את הבעל עבור כחש ופחת, וכחאי גונא

(א) ממש' כריש פרק ה' דכתובות נד ב: רצה לכתוב לה לא קתני אלא רצה להוסיף מסייע ליה לרבי איבו אמר רבי ינאי תנאי כתובה (תוספת שהיא מתנה להוסיף לה — רש"י) ככתובה דמי נפקא מינה כו' ולשבועה. משמע דוקא על תוספת כתובה — שהיא ככתובה — צריכה שבועה, אבל לא על נכסיה. וקריש"י שם בה א ד"ה ולשבועה כו', וז"ל: אף תוספת נמי בעו שבועה כו' עכ"ל. הרי שהזכיר רק תוספת ולא נכסיה¹.

(ב) הריב"ש בסימן קס"ט הביא ראיה לזה ממש' כריש פרק אעפ"י כתובות נה א: מטלטלי ואיתנהו בעיניהו (המיוחד מטלטלין לכתובת אשתו ומת והן בעין והיא גפרעת מהן — רש"י) בלא שבועה. וכן אמרינן התם: ייחד לה ארעא בארבעה מצרנהא בלא שבועה. ונדוניתה הוי כיחדן — שאינו יכול לסלקן בזווי משום שבה בית אכיה, כמש"ש בסעיף ג, ולכן נוטלתן בלא שבועה.

(ג) מתניתין בפ"ד דגיטין לד ב: אין אלמנה גפרעת מנכסי יתומים (את כתובתה — רש"י) אלא בשבועה. ושאר מקומות.

(ד) גדולה מזה אמרינן בכתובות עט ב: עיילא ליה גלימא (טלית בנכסי מלוג — רש"י) מכסי בה ואויל עד דכליא, כנ"ל סימן פ"ה סי"ג. [ועמש"ש].

דכאן הביא רבנו ראי' דבדרך כלל רק על תוספת צריכה שבועה ולא נכסיה. ובסק"ב הביא ראית הריב"ש דנדוניתה הוי כיחדן לה מטלטלי, ודו"ק. ועמ"ש רבנו לקמן סימן צ"ו סק"א. ובסק"ב הביא רבנו מכתובות הנ"ל: ייחד לה כו' מטלטלי ואיתנהו כו'. אולם בגמ' איתא קודם: מטלטלי ואיתנהו כו'. ובתשובות הריב"ש הכיזא רק הא דמטלטלי ואיתנהו, ולא הביא הא דייחד לה.

2 בבאה"ט סק"ב ציין — על הדין: ונ"מ נוטלתן כמו שהם אפילו בלו הרבה כו' — משנה ביבמות פו א. אבל רבנו ציין למשנה זו רק ארין: ואם אבדו כו'. כי שם במשנה לא מוזכר

1 בבאר הגולה סק"א כתב על דין זה: פשוט בגמרא כתובות דף ג"ה ע"א אליבא דכולי עלמא. וכוונתו למש"ש: מטלטלי ואיתנהו בעיניהו בלא שבועה. ורבנו מ"אן בזה, כי שם מדובר כשייחד מטלטלין לכתובת אשתו, כמש"ש רש"י בדה"א מטלטלי כו'. ואמנם רבנו ציין לגמרא זו לקמן סימן צ"ו סק"ב — בדין נכסים שייחד לה בכתובתה — דא"צ שבועה, עיי"ש. וגם בסימן זה להלן בסק"ב, הביא רבנו בשם הריב"ש ראיה מגמ' זו, אבל רק לשם השוואה, דכמו ביחדן לה מטלטלי א"צ שבועה, ה"ה לנדוניתה, ע"ש. והא דבסק"ה זה כתב רבנו רק ממש' ברפ"ה כו', ובסק"ב הביא הרא"י מהא דייחד כו', היינו משום

אם פחתו צריך לשלם כל הפחת אע"פ שראויים למלאכתן ראשונה ד אכל נהגו
שכל זמן שראויים לעשות מעין מלאכתן ראשונה אפילו הם בלויין הרבה נוטלתן
כמו שהן (ח) ואם לא היו עושין מעין מלאכתן ראשונה חייב לשלם דמיהם ששמו
עליה בשעת הנישואין (ח) ואם הוקרו אינה נוטלתן אלא בשומא ראשונה של עת

ביאורי הגר"א

וה"ש על נהגו כ"ו: (ז) ואם לא כ"ו. זהו כמו וחתו דונתני' שם נשם הגלויים: (ח) ואם הוקרו כ"ו. ונתני'

ברכת אליהו

דליתנהו דאמי הוא דחייב באחריות ומשלם דמים.
(ח) מתני' ביבמות סו א: ואלו הן עבדי צאן ברזל אם
מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו. וגמרא שם סו א:
הכניסה לו שני בלבים באלף זוז ושכחו ועמדו על שני אלפים
אחד נוטלתו בכתובתה ואחד נותנת דמים ונוטלתו מפני
שבת בית אביה.³

הוא גם א"ש המהבר: ואפילו היו הנכסים חדשים חוזרים
לשום אותם כמו ששים עכשיו כ"ו. והיינו שאפילו אם הפחת
נוצר לא מחמת שמוש הבעל בנכסים, ג"כ אם פחתו פחתו
לו. וע"ז ג"כ יש ראייה מתוספתא דקתני שם בספא: נערים
נוטלתן זקנים. ולהלן נבאר, שמש"ש ברישא נוטלתן בדמים,
היינו שאפילו אם הכניסה נערים בדמים, נוטלתן כשיצאה
זקנים בדמים, ר"ל שהבעל צריך להשלים את הדמים שהיו
שיום בשעת כניסה, והפחת לבעל. והפחת שבין נערים לזקנים,
אינו מחמת שמוש של הבעל בנכדים, אלא שהעבדים בעצמם
הזקנים, ושיום בעת פחות מאשר בשעת כניסה, ואעפ"כ
הפחת לבעל. ומכאן מוכח — דמצד הדין — גם כשהפחת אינו
מחמת שמוש הבעל, הפחת לבעל. וזהו המקור למ"ש המהבר,
שאפילו אם היו הנכסים חדשים, חוזרים לשום אותם כמו ששים
עכשיו, ואם פחתו פחתו לו. וכתב בב"י שבכה"ג — שכלל
הכל בדמים — אין מקום לאותו מנהג שנתנו שהפחת לאשה,
ונשאר כפי הדין שהפחת והמותר לבעל.
וברשב"א ביבמות שם הוכיח מתוספתא זו, שאם פחתו פחתו
לו, ולא כשיטת הגאונים הנ"ל בסק"ל. ולכאורה ה"י אפ"ל,
הגאונים יתירו דתוספתא זו מיירי באינם ראויים לעשות
מעין מלאכתן ראשונה. אבל א"א לומר כן. דז"ל התוספתא:
הכניסה לו עבדים הכניסתן בדמים נוטלתן בדמים ילדים נוטלתן
נערים נערים נוטלתן זקנים. והרשב"א ביבמות שם מפרש,
דהתוספתא מחלקת בין הכניסתן בדמים לילדים נוטלתן בדמים.
וברישא דאמרת התוספתא דאם הכניסתן בדמים נוטלתן בדמים,
ואם השביחו או הכסירו לבעל. ובסיפא קאמר דאם לא הכניסתן
בדמים אלא סתם נוטלתן כמו שהם, ואם הכניסתן ילדים נוטלתן
נערים והיותם לאשה, ואם הכניסה נערים נוטלתן זקנים והפחת
לאשה, ודברי הרשב"א הובאו לעיל בביאורי הגר"א סימן פ"ג
סק"ה. עכ"פ קתני בספא: נערים נוטלתן זקנים, וסתמא דמילתא
הוא בראויים לעשות מעין מלאכתם הראשונה, וע"ז קתני
ברישא דאם הכניסתן בדמים נוטלתן בדמים, דהיינו שהפחת
לבעל. ומוכח מכאן, שגם בראויים למלאכתן ראשונה הפחת
לבעל. וכ"כ בנמוקי יוסף על הרי"ף ביבמות שם דפחתו דזקנים,
היינו שמשמשי מעין מלאכתן הראשונה. ובנמוקי יוסף שם
הביא תוספתא זו. אולם לא ברור, אם כוונתו להביא רא"י
מהתוספתא לדברי הגאונים או לדברי הרי"ף. (עיי"ש בחזושי
אנשי שם אות ב' שנסתפק בזה). עכ"פ (אפילו אם הנמוקי
יוסף לא נתכוון לזה) אפ"ל, דהגאונים יפרשו דכל התוספתא
מיירי בחד גווא — שהכניסתן בדמים, וע"ז קאמר דנוטלתן
בדמים — דהפחת לאשה, וכמו שמסיים בתוספתא: נערים
נוטלתן זקנים, והיינו שלוקחתן עכשיו באותן הדמים שהיו
בשעת הכניסה, אע"פ שפכשו שיום פחות. אלא דקשה מהא
דקתני: ילדים נוטלתן נערים, הרי אם הותירו הותירו לו.

מנהגא מילתא היא דכל מאן דמקבל אדעתא דמנהגא הוא
דמקבל להו עליה הילכך לא מתיחב אלא לפום מנהגא.
וי"ש המהבר: אבל נהגו כ"ו.

(ז) דזהו כמו מתני' במתני' ביבמות סו א, דאם
מתו מתו לו. — כ"כ הרי"ף שם בשם הגאונים, וז"ל: דוקא
כעין מתו משם דלא משמשי מעין מלאכתן כלל דכמאן

הדין של נוטלתן כמו שהם אפילו אם בלו הרבה. ובסור תביא רק
הדין של נוטלתן כמו שהם כ"ו, ולא הביא הדין: אם אבדו.
וכתב ע"ז בב"י: וצ"ל דכל שבלו ואין עושין מלאכתן ראשונה
חשיב כמתו בעבדים. ובפרישה סק"ב כתב דכלו הוי רבואת
טפי, וביאר בכ"פ דר"ל דלא מבעיא אם אבדו דהוי פשיעה
בבעלים דפטור, אלא אפילו היכא ששימש אותו ג"מ עד שבלו
הרבה — ואדם אחר חייב בזה לשלם — אפ"ה הבעל פטור
מתקנת בדמים; והו"ה אפילו כלו לגמרי הבעל פטור, אלא משום
דגבי נצ"ב יש חילוק בין ראויין למלאכתן ראשונה או לא,
נקט גבי ג"מ ג"כ בלשון: ואין ראויה לעשות בהן מלאכה
ראשונה.

3 דברי רבנו בס"ק זה ובסק"ס צ"ב. דהמהבר אומר כאן
שאם הוקרו אינה נוטלתן אלא בשומא ראשונה. וז"א: שהריח
שייך לאשה ולא לבעל, וזה מכה המנהג. ורבנו צ"ן למשנה
וגמרא דביבמות שם — שכתוב שם שלפי הדין השבח של הוקר
שייך לבעל, וכמש"ש רש"י סו א בדיה בכוכבחה: שה"י אלא
זו דהא מאי דאשכחו ברשותיה אשכחו. וכן צ"ע מ"ש רבנו
בסק"ס מתוספתא: הכניסן לו בדמים נוטלתן בדמים. וקשה,
הרי כל תירושו של המהבר הוא — שלמרות שהמנהג הוא
שבראויין למלאכתן ראשונה אם פחתו פחתו לה, בכ"ז —
שכללו הכל בדמים ולא פרטו הכלים, אם פחתו פחתו לו
ואם הותירו הותירו לו. א"כ מאי מביא רבנו מהתוספתא
דהכניסתן לו דמים נוטלתן בדמים, הלא זה פשיטא שלפי
דינא דגמרא — כפי דעת הרי"ף? — הפחת והמותר לבעל.

וצ"ל שמש"ש רבנו בס"ק זה: מתני' שם וגמרא כ"ו, כוונתו
לומר דחתינ — דמצד הדין — אם הותירו הותירו לו, ולא
תימא דרק אם הותירו לא מחמת יוקר, כגון שגדלו העבדים
או העצים, וע"ז מביא מגמרא שם — דהכניסה לו כלים —
דמיירי שהשביחו מחמת יוקר, ואפ"ה שבת היותה לבעל.
וכן ברשב"א ביבמות סו ב הביא ממשנה וגמרא הנ"ל, הוכיח
שיתרת הדמים לבעל. וברבי"ש סימן ק' מביא דאית הרשב"א
הנ"ל, וגורס בהיא דהכניסה לו ב' כלים: והוקרו כ"ו, ושם
ברשב"א הוכיח — מהא דיתרת הדמים לבעל — שגם פחת
הדמים לבעל, וכתב שכן הדין נותן, שיהא באחריותו לפחיתות
הדמים, ולא שתלקה האשה בחסר וביתר. וזהו כוונת רבנו,
דלפי הדין — שפחתו פחתו לו — גם אם הותירו והוקרו
הריח לבעל. אבל על המנהג — שבראויים למלאכתן הראשונה
הפחת לאשה — גם אם הוקרו הריח הוא לה, דלמה תלקה
האשה בחסר ויתר, וכמש"ש בח"מ סק"ג ובב"ש סק"ג.

ומ"ש רבנו בסק"ס — מתוספתא דהכניסה לו בדמים נוטלתן
בדמים — ג"כ כוונתו לציין, שמצינו בתוספתא, דמעיקר הדין,
בהכניסתן לו בדמים נוטלתן בדמים, דהיינו שהיא נוטלת כפי
סכום הדמים שהכניסה, והפחת והמותר לבעל. והציון שבסק"ס

באר הגולה

ה' צ"ו ושהסכימו עמו כל חכמי העיר לפת תוב"צ ופנינו ראה מתשובת הרי"ג נסי' כ"א ונפיקין ק' ושהדברים נדונים בעלמם ופשוטים בטעמם.

ו כמיומל דרז יהודה שם ע"צ דליפסק הלכה ענמל כחוקים. ו נ"ז מיומל דרז יהודה שם דף ס"ז ע"א. ח תשובת הרי"ג נסיון כ"צ וסיון ק'.

הנישואין ה' (ט) בד"א במקום שנוהגין לכתוב בכתובה הכניסה לו כלי פלוני בסך כך וכך וכלי פלוני בסך כך וכך אבל במקום שאין כותבין בכתובה שום כלי בפרטות אלא כוללים הכל וכותבין הכניסה לו בגדים ותכשיטים סך כך וכך מעות הרי סך אותן המעות חוב עליו ואפילו היו הנכסים חדשים חוזרים לשום אותם כמו ששום עכשיו ואם פחתו פחתו לו ואם הותירו הותירו לו ואין חוששים לשומא ראשונה כלל. ג ו אם היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן שומעין לה (י) והוא שיהיו עושיין מעין מלאכתן וה"ל לולדות של שפחה ובהמה של נ"מ ו לא עוד אלא אפילו הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צ"ב ושמו אותם עליו באלף וזו והוקרה ועמדה באלפים נוטלת אחד באלף שלה והשני אם רצתה לתת דמיו ולנטלו משום שבח בית אביה שומעין לה. ד ה (יא) אם

ביאורי הגר"א

כנתנו כנ"ל ס"ז ול"ל נכה"נ שני"ל. ריב"ש סיון כ"צ ע"ש: (יא) אם האשה כו'. כיון שא"י לתכור ה"ל כלפותקי ועדיף ונלפותקי ששם יכול לסלקו בזוי משא"כ

שם וגמול שם ס"ז ה' הכניסה לו צ' כלים: (ט) בד"א כו' ואפילו כו'. כמ"ש בתוספתא הכניסתן לו דמים נוטלתן דמים: (י) והוא שיהיו כו'. דל"כ ה"ל

ברכת אליהו

(יא) כ"כ הריב"ש בסימן כ"ב. וטעמו דכיון שאינו יכול למכור כלים שהכניסה לבעלה, כדאיחא ביבמות סו ב, וכדאיחא לקמן סימן צ ס"ד, ה"ל כאפותקי. ועדיף מאפותקי, ששם יכול לסלקו בזוי, משא"כ כאן — דאינו יכול לסלקה בזוי, כמ"ש בס"ג, ובגטין מא א מוכח דהעושה שדחו

(ט) כמ"ש בתוספתא דיבמות רפ"ט: הכניסתן לו בדמים נוטלתן בדמים. [ועיין בהערה 3 לסק"ח].

(י) דאם לא כן [אם לא עושים מעין מלאכתן ראשונה] ה"ל כמתו כנ"ל ס"ב וכמ"ש בסק"ח, ול"ל בכח"ג שבח בית אביה. — ריב"ש סימן כ"ב ע"ש.

הכניסתן בדמים, נוטלתן בדמים — שיכולה לומר שלי אני נוטלת, ואין הבעל יכול לסלקה בדמים, אבל בכל זאת צריך לשום אותם בדמים כמה שהם שוים עכשיו. וההבדל — בין הדמים הקודמים לדמים של עכשיו — לבעל. והא דקאמר: לידים נוטלתן נערים, ר"ל דהוה דהריות — של הגידול מילדים לנערים — הוה לבעל, אפ"ה נוטלתן כמו שהם, אלא ששמים אותם, וצריכה לשלם לבעל המותר. ואהא דנערים נוטלתן זקנים לא פירש כלום במנחת בכורים. ואפ"ל דר"ל שאפילו אם נעשו זקנים ושנים פחות, והיא אינה רוצה לקחתם, רק רוצה מעות תמורתם, אפ"ה נוטלתן זקנים, ואין הבעל מחויב לסלקה במעות, כדאיחא לקמן בסעיף ד. אלא שבכח"ג הבעל צריך לשלם לה הפחת — ההבדל מהדמים של נערים לדמים של זקנים. אלא דקשה לפי פירוש זה, שביבמות סו א איתמר: המכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן הדין עם מי רי"א הדין עמה ורב אמי אמר הדין עמו. וקשה למה לא הקשו בגמ' מתוספתא זו דקתני שנוטלת לעבדים עצמם ולא דמים. ואין לומר דבעבדים גם רב אמי מודה שהדין עמה, משום שבעבדים שייך ספי שבח בית אביה (ועיין בהערה לעיל סימן פ"ה סק"מ), דבגמ' שם מוכח דגם בעבדים סובר רב אמי דהדין עמו, וצ"ע.

ודע דבנוסחא דידן בתוספתא שם איתא: ואלו הן עבדי צאן ברזל אם פחתו או הותירו הרי הן שלו. ואמנם בחדושי הרמב"ם ביבמות שם הוכיח מכאן שלא כדברי הגאונים. ויתר הראשונים — שלא הוכיחו מכאן דפחתו פחתו לו — מי שלא גרסו כן בתוספתא. ודווקא לומר דהתוספתא מיידי בפחתו ואינם ראויים למלאכתן ראשונה, שהרי הגאונים הוכיחו — מהא דלא תנן במשנה: אלא פחתו לו — שאין הבעל חייב בפחת, ולכן נראה שגם בתוספתא לא גרסו כן.

4 בריב"ש שם כתב דהרי הן כאילו נגנבו. ורבנו כתב דהו"ל כמתו. וזה מתאים יותר למ"ש הרי"ף בשם הגאונים הג"ל בסק"ח.

וצ"ל דהגאונים סוברים דרק אם הותירו מחמת יוקר או כדומה, הריית לבעל, אבל אם השבח הוא באותו הגוף עצמו שגלו — כגון ילדים ונעשו נערים — השבח לאשה. ואם נפרש התוספתא כהרשב"א — והא דקתני ברישא נוטלתן בדמים, היינו שהמותר והפחת לבעל — אפשר לתרץ קושיית הרשב"א ולומר, דבהכניסתן בדמים — שכללו הכל בדמים, ולא פרטו הכלים, אז גם הגאונים מודים שהריות והפחת לבעל. ולכן גם לפי המנהג, שכללו הכל בדמים, הפחת והמותר לבעל. ומפני שהמנהג נובע משיטת הגאונים, וכיון דבכללו הכל בדמים, גם לשיטת הגאונים, הפחת והמותר לבעל. לכן גם לפי המנהג — שכללו הכל בדמים — הפחת והמותר לבעל. ולפי זה הרי דברי רבנו בסק"ש הם כפתור ופרת, שצ"ח לתוספתא שםפירש — דבהכניסתן בדמים נוטלתן בדמים, היינו שהפחת והמותר לבעל, לכן גם לפי המנהג כן. ונמצא לפ"ז דלשיטת הגאונים יש שלש אופנים בצ"ב: א) אם פרטו הכלים ואח"כ שמו אותם בדמים קצובים: המותר לבעל, והפחת — בראויים למלאכתן ראשונה — לאשה. ב) אם לא כתבו שום כלי בפרטות, אלא כללו הכל בדמים: הפחת והמותר לבעל. ג) אם לא שמו כלל בדמים אין הבעל חייב באחריותו. ועיין במ"מ ה' אישות פט"ז ה"ב שהביא, שדעת מקצת הגאונים, שאם לא קבל אחריות בפירוש לא הוה נצ"ב.

ועיין לעיל סימן פ"ה ס"ג שיש מי שאומר שכתבן בכתובה נתיבן באחריותם, אעפ"י שלא שמו אותם. וקשה לשיטה זו מהסיפא דתוספתא הנ"ל דקתני לידים נוטלתן נערים עושים נוטלתן זקנים, וכמ"ש הרשב"א הנ"ל, המוכח שם בביאורי הגר"א סק"ח. וצ"ל שהם יפרשו — כמו שכתבנו מקודם לשיטת הגאונים — שכל התוספתא היא כהודא גזא. ולא יפרשו כהרשב"א — והסיפא היא בהכניסתן שלא בדמים, ומשונה הפחת והמותר שלה.

ויותר נראה לומר — דלשיטת היש מי שאומר הנ"ל הפירוש בתוספתא הוא, כמ"ש במנחת בכורים (וכנראה שלא ראה דברי הרשב"א הנ"ל, ותוכן פירושו הוא כך: שאם היא

באר הגולה

ס שס נסיון ש"ח
ש"ס ח' עושין עושין
והלכתן ח' כלן נוסס
ש"ח צ"ח ח'ה.
י עונול שס וכרנל
דקדק וכו' נוסקיע
מירי שגודל.
כ משנה כתובות דע"ט
ע"ח וכו' למעון
הר"ף והר"ח
והרמב"ם דמסתבר
טעמיה שחזיה מדותיו
צביטה ויציאה.
ל טור מדברי חזו
הר"ח שס נוסקיע
צ"ח ח' יונה וכן
נוכח צירושלם.
• שס ושס.

מ לשון הרמב"ם נפ'
כ"ג מנחם דף ע"ט
ע עונול דרז יהודה שס ונחום דחזיק ליה ח'ה.
ק כחפרש שס ח' קרנל קלחיל והולח ח'ה.
ר על דרך שיתבאר נסיון שחזיה וכו'.

האשה אינה רוצה בליה אע"פ שיש לבעל מעות יכול לסלקה בכליה ס (יב) והוא
שיחיו עושין מעין מלאכתו. ה י אם הקדישו הירשים אחר מות אביהם
נכסי צ"ב או שפירסו אותו על המת בענין שנאסר בהנאה נותנין לה דמיו.
ו כ (יג) הכניסה לו קרקע וכשיוצאת יש בו פירות מחוברים נוטלתו עם פירותיו
ל (יד) ואפילו הגיע זמנן ליקצר * תלשן הבעל קודם הגירושין הרי הם שלו אפילו לא
הגיע זמנם ליקצר. ז מ הוציא הוצאות על נ"מ של אשתו וגרשה בין שהוציא
מעט ואכל פירות הרבה בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט ג אפילו אכל גרוגרת
אחת דרך כבוד כדרך איש בכיתו ס או שאכל דינר אפילו שלא דרך כבוד ואפילו
לא לקח בפירות ממה שהוציא ע אלא חבילה אחת של זמורות מה שהוציא הוציא
ומה שאכל אכל הוציא ולא אכל או שאכל פחות מכשעור שמין כמה השביחו
ושואלין אותו כמה הוציא פ אם השבח יותר על ההוצאה ישבע בנקיטת חפץ כמה
הוציא ונוטל ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח אין לו מההוצאה אלא כשעור
השבח ובשבועה צ וה"ה למי שנפלו לה נכסים במקום רחוק והוציא עליהם הוצאות
להביאם ולקח בהם קרקע ואכל מהפירות כשעור או פחות ק ואם לא אכל אלא
מהקרן ישבע כמה הוציא ויטול עד כדי ר השבח (טו) (וה"ה דנוטל צנועה דוקא כשלין

ע"ב. ג מיתרל דרז ח'י שס. ס כלישנל נחלל שס ד"פ ע"ח.
פ מיתרל דרז ח'י וכחפרש לה רנל שס. צ עונול שס לקמיה ד' ח'י.
ר על דרך שיתבאר נסיון שחזיה וכו'.

ביאורי הגר"א

(יד) אפילו הגיע כו'. כח"ס צירושלמי הנ"ל וה"ה צסיפא.
שס: (טו) והא דנוטל כו'. וכח"ס הנ"ל שס והוא מדברי
ר"ח וענתניהם שס ד"ה ישנע פיר"ח מקשין כו' ומשני כו'
ומסיים שס משא"כ כלן דמחזיק שס הנשבע ח'י יודע ומהל

כלן כח"ס צסי"ג וננטין מ"ח ח' מ' דאינו גובה משאר
נכסים נלפותקי ח"ח"כ שטפה נהר. שס: (יב) והוא כו'.
כח"ל צסי"ג: (יג) הכניסה כו'. כח"ס דת"ק ל"פ עליה
וכח"ה צסי"ג וחזקין כו' חלל לשמעיעין ועברא"ש שס:

ברכת אליהו

דפירקין, וגם חגי לה גבי הילכתא פסיקתא אצל היורד
לנכסי שבויין. אולם אח"כ כתב: ובהלכות גדולות כתב
ד"ר שמעון לא פליג אתנא קמא אלא מאי לא פירשו רבנן
אתא איהו לפרושי וגרסינן מחוברין בשעת יציאה אתא
לאשמעינן. [ולפי גירסא זו אין כאן מחלוקת, וגם לת"ק
מחוברין בשעת יציאה שלה. וכתב המ"מ בה' אישות
פכ"ב הכ"ד ע"ז: וכן עיקר].

(יד) כח"ס צירושלמי דכתובות פ"ח ה"ד חז"ל [בסימן פ"ה
סקמ"א דברישא דמתני' בכתובות ע"ס א בפירות
דכניסה — מיירי אפילו הגיע זמנן ליקצר. וכתב הרא"ש
שם פ"ח ס"ז דה"ה כפיפא ביציאתה שהם שלה אפילו אם
הגיע זמנם ליקצר. [ועמ"ש בסימן פ"ה סקמ"א].

(טו) כ"כ במדרכי פ"ח דכתובות סימן ר"ט. ומ"כ בחז"א
שם סימן ט'. והוא מדברי ר"ח. ועכתיף שם פ א ד"ה
ישבע וז"ל: כפיר"ח מקשין אמאי לא תנא האי נשבע ונוטל
בהדי גשבעין ונוטלין דשבועות (דף מ"ד:) ומשני דלא
חשיב אלא מידי שמכחישין את הנשבע כו' אבל הכא ליכא
שום הכחשה כו' עכ"ל. ומסיים שם בר"ח: משא"כ כאן
דמשום שהנשבע אינו יודע והוא ברי ושמא וברי עדיף
ומהא שמעינן דכל דהאי ידע והך לא ידע נשבע איהו ידע

אפותקי סתם לאחרים, אינו גובה משאר נכסים אלא
שטפה נהר. דתניא התם: העושה שדהו אפותקי לאחר
שטפה נהר גובה משאר נכסים. ומוכח דאם לא שטפה
נהר אינו גובה משאר נכסים.
(יב) כח"ל כסי"ג סק"י דאם אינם עושים מעין מלאכתם
הו"ל כמתו, ולא שייך שבת בית אביה, והבלאות שנשאר,
הו"ל כשאר מטלטלים שלו, — שאינו יכול להגבותם
אלא אם כן אין לו מעות.

(יג) תנן בכתובות ע"ס א: וחכ"א המחברים לקרקע שלו
כו' ר"ש אומר כו' כיצד פירות המחוברין לקרקע בכניסתה
שלו וביציאתה שלה (המגרש את אשתו והיו בנכסים
פירות מחוברין נוטלת קרקעית' עם פירות שבהן — רש"י).
כו', ובגמ' שם עמוד ב מקשינן: ר"ש היינו ת"ק. ומתרג'
רבא: מחוברין בשעת יציאה איכא בינייהו. כך היא הגירסא
שבפנינו, ופירש"י: רבנן לית להו הא דאמר ר"ש ביציאתה
שלה דקסברי מה שגדל ברשותו שלו. ודברי המחבר הם
פרי"ש. ובבא"ה"ג סק"כ הביא שהלכה כר"ש דמסתבר
טעמיה שמשות מדותיו בכניסה ויציאה. ועברא"ש שם פ"ח
ס"ז שאמנם הביא כן בשם ר"ח ותר"י. ובשם הראב"ד הביא
רא"ה דהלכה כר"ש, מדקתני להא דר"ש סתמא בתוספתא

באר הגולה

ש' ה' הטור מעבדה
לעיל.
ת' שם וכדברי הרי"ף
בהלכות שם.
א' שם ומחזור ד' רב
יעקב וכו' שם בנחל.
ב' מנצח אצו הרא"ש
שם נפסקו דלא תקינו
ליה להיות כמות על
נכסי אחר אלא ליפות
כחו ולא לגרע כחו.
ג' שם נזס הרמ"ה
ושם דלעיל הוא
דקון רבנן דליהנותי
בשעוה ולא ליורשיה.
ד' לשון הרמ"ם ספ"י
מהלכות גזילה.
ה' מחצית שם
וכדפסטה רב הונא.
ו' כח"ש ה"ה שם דלא
עדיפה מניה.
א' ה' הטור מחשבה
כתובות דח"ו ע"ב.
ב' מחשבות אצו
הרא"ש כלל י"ג וסוף
כלל ע"ה וכן כתב
הרשב"א בנפשוה.

האשה ונכסיהו אצל נכסיהו לא) (מרדכי פרק האשה שנפלו). ח' ש' נפלו לה נכסים
במקום אחר והלך אחריהם והוציא הוצאות מרובות והביאן וגירשה אפילו לקח
מהם והוציא אין זה כאוכל מהשבח שנדון בו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אבל
שהרי מהקדן לקח אלא ישבע כמה הוציא ויטול עד כדי השב' דהיינו ששמיין אלו
המעות כמה שוין כאן יותר ממה שהיו שוין במקום שהיו תחלה. ט' (טז) ת' בד"א
במגרש מדעתו אבל אם היא מורדת בין אכל בין לא אכל ישבע כמה הוציא ויטול
ואם השבח יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה ואם ההוצאה יתירה על השבח נוטל
את השבח. י' א' המוציא הוצאות על ג"מ של אשתו קמנה ומיאנה בו רואין
כמה אכל וכמה הוציא וכמה השביח ושמיין לו כארים שהרי ברשות ירד (יז) ב' ואם
הוא רוצה ליטול הוצאה שיעור שבח שומעין לו ואם הוציא קימעה ואכל הרבה מה
שאכל אכל. יא' ג' המוציא יציאות על ג"מ של אשתו ומת יש מי שאומר
שאם נתברר שהוציא ולא אכל יגבו היתומים מה שנתברר שהוציא ואם לא נתברר
כמה ד הוציא לא יטלו היתומים כלום. יב' ה' בעל שהוריד אריסין בנכסי
אשתו ואחר כך גירשה אם הבעל עצמו ארים נסתלק הבעל נסתלקו שלא ירדו
ו אלא על דעת הבעל ושמיין להם וידם על התחתונה ואם אין הבעל ארים על דעת
הקרקע ירדו ושמיין להם בארים. הנה: (יח) וי"א דהיינו דוקא כשידעו שהשם של אשה אצל
אם לא היו יודעים האריסין שהיא של אשה נוטלין אריסותיהן. ככל ענין (כך משמע מלשון הטור
וכן הוא בארשי).

פט חיוב קבורת אשתו. וכו' ד' סעיפים

א' א' מתה האשה בחיי הבעל חייב לקבורה וליטפל בכל צרכי קבורתה (א) ב' ובכלל

ביאורי הגר"א

(יח) וי"א כו'. עתו"ס שם ד"ה אסתלק כו' וכ"כ הרא"ש
שם:

פט (א) ובכלל כו'. כמש"ס ה"ד אי דלורח' כו' וה"נ
לורחה הוא דנהגו נדך שם וכמ"ס וכד' כו':

שמעין דכל דהאי ידע כו' והנזילו הר"ן שם וכמ"ס נתינו
סימן ל"א ס"ג בהג"ה: (טז) בד"א כו'. הרי"ף שם
והרא"ש והנזילה היו כמו ונתנה ולאמרינן בספ"ד כי אקני
לה כו' וע"ל סימן ע"ז ס"ג: (יז) ואם הוא כו'.
וכ"כ הרשב"א וכמ"ס עזדו זה רבנן תקנתא כו':

ברכת אליהו

(יח) עתה"ס בכתובות פ' א' ד"ה אסתלק כו', וז"ל: אע"ג
דאמרינן (ב"מ דף ע"ו.) השוכר את הפועל לעשות בשלו
והראהו בשל חבירו נותן לו שכרו משלם יש לומר דהכא
האריסין יודעין שהקרקע של אשה היא ועל מנת כן נכנסו
שאם תתגרש ויפסיד הבעל הכל אין להם עליו כלום דזה
הם יודעים שהבעל לא יניח מלגרש אשתו בשבילם ודעתם
להפסיד עמו כיון שלא התנו, עכ"ל. וכן כתב הרא"ש שם
פ"ח ס"י.

(א) כמ"ס בכתובות מה א' אהא דתנן שם מו ב' רבי
יהודה אומר אפילו עני שבשיראל לא יפחות משני חלילין
ומקוננת, ומקשינן: היכי דמי אי דאורחה מ"ס דת"ק דאמר
לא ואי דלא אורחה מ"ס דרבי יהודה. ותריצין: לא צריכא
בגון דאורחיה דידיה ולא אורחא דידה ת"ק סבר כי
אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו ה"מ מחיים אבל לאחר

ושקיל וכו'. והביאו הר"ן שם. וכמ"ס בח"מ סימן צ"א ס"ג
בהג"ה, וז"ל: והו"ה בכל מידי דהאי ידע והאי לא ידע
גשבע האי דידע.

(טז) כ"כ הר"ף בכתובות פ' א' והרא"ש שם פ"ח ס"ט.
וטעמא דמילתא דהוצאה הוי כמו מתנה ואמרינן שם בספ"ד
בד א': כי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למישקל
ולמיפק לא אקני לה. וע"ל סימן ע"ז ס"ב שהביא המחבר
שמורדת אינה נוטלת משל בעלה כלום, וכל מה שנתן לה
מתנה מחזרת אותו. [וע"ש בפירש"י].

(יז) בבאה"ג ס"ב ציין שכ"כ הרא"ש בכתובות דלא תקינו
ליה להיות כמוציא על נכסי אחר אלא ליפות כחו ולא
לגרע כחו. וכ"כ הרשב"א שם פ' א. [ע"ש בשיטה מקובצת
מ"ש בשם הרשב"א]. וכמ"ס: עבדו בה רבנן תקנתא כי
היכי דלא ניפסדינהו. [וע"ש בפירש"י].

באר הגולה

ג לשון הרמב"ם נספח
פ"ד מה' אישות.
ד כתב ה"ה לומר
שם נהגו בני המדינה
שלא להספיד אינו
מספיד וכן הוא
פ"ה אחת.

זה האבן שנותנים על הקבר (ב) ג וכן חייב לעשות לה מספד וקנים ד כדרך כל המדינה (ג) ואם דרכם להספיד בחלילין ה לא יפחות משני חלילין * ומקוננת אפילו עני שבישראל (ד) ואם היה עשיר הכל לפי כבודו ואם היה כבודה יותר מכבודו קוברים אותה לפי כבודה שעולה עמו ואינה יורדת. ב (ה) ו לא רצה לקבורה ועמד אחר וקברה ב"ד מוציאים מבעלה ונותנים לזה. ג ז היה בעלה במדינה

ירושלמי. ה שם נמשנה וכו' יהודה דליפסקא הלכתא כוותיה שם דף מ"ח ע"ה. וכלקוימתא דנמורא שם. ז ג"ז שם ונומורא דרב חייל צר לנין. שם וכו' ה"ה שם.

ביאורי הגר"א

ופרנס את אשתו חקן לומר אף את נשותיו ל"ר חני לא לומר אלא לומר אצל אב גובה ר' יוסי לומר זין הוא זין אחר אינו גובה ע"ד דר"ח זין למונות זין לקבורה אב גובה אחר אינו גובה ע"ד דר"י לקבורה זין אב זין אחר גובה שלא עלה על דעת שיהא אשתו מושלכת לכלבים למונות זין אב זין אחר אינו גובה ופ' כר"י שהרי נמונות סתמו ולא חילקו בנמורא שלנו וה"ה לקבורה. נישנו ונראה

(ב) וכן חייב לה כו'. ירושלמי שם חני כו' שנהגו להספיד מספידין: (ג) ואם דרכם כו'. ונתני' שם: כפירית נתוס' שם ד"ה דאורח' כו': (ד) ואם כו'. גמ' שם: (ה) לא כו'. ירושלמי שם תניא לא רצה הנעל לקבורה האב קבורה ומוציא נמונו דזין ל"ר חני לא לומר אלא האב הא אחר אינו גובה ר' יוסי לומר זין אב זין אחר גובה ולתנין חלילין כהלילין פלוגתא תנן דתנין מי שהלך למ"ה ועמד אחר

ברכת אליהו

לפי כבודה (בתמיה — רש"י). ותרצינו: אימא אף לפי כבודו הא קמשמע לן עולה עמו ואינה יורדת עמו ואפילו לאחר מיתתו. [ועס"ק א' ג' ז'].

(ה) ירושלמי בכתובות פ"ד ה"ו: תניא לא רצה הבטל לקבורה האב קבורה ומצריא ממנו בדין; אי"ר חגי לא אמרו אלא האב (דמאי הוי ליה למיעבד — פני משה) הא אחר אינו גובה (דלא היה מוטל עליו והילכך בודאי לשם מצוה עשה ומחל — פני משה): ר' יוסי אומר בין אב בין אחר גובה. ואתיין אלין כהלילין פלוגתא תמן דתנינן מי שהלך למדינת הים ועמד אחר ופרנס את אשתו חנן אמר אבד את מעותיו; אי"ר חגי לא אמר אלא אחר (דרצתא לאבד מעותיו שהרי לא היתה מוטלת עליו — פני משה) אבל אב גובה (שלא היה לו להניח בתו יושבת עגומה בלא פרנסה — פ"מ), ר' יוסי אומר בין הוא בין אחר אינו גובה. ע"ד דרבי חני בין למונות בין לקבורה אב גובה אחר אינו גובה; על דעתיה דרבי יוסי לקבורה בין אב בין אחר גובה שלא עלה על דעת יתהא אשתו מושלכת לכלבים (בלא קבורה ובדין הוא שישלם לכל מי שמטפל עמה לקבורה — פני משה), למונות בין אב בין אחר אינו גובה. ע"כ דברי הירושלמי. ופסק הרמב"ם בה' אישות פ"ד הכ"ד כרבי יוסי — שגם אחר גובה. שהרי במונות סתמו ולא חילקו בנמורא שלנו

מיתה לא ורבי יהודה סבר אפילו לאחר מיתה אמר רב חסדא אמר רב עוקבא הלכה כרבי יהודה. וה"ע אורח' הוא דנחנו בכך להניח אבן על קבר והוא מצרכי הקבורה. שם ובמ"ש ודבר' כו'.

(ב) ירושלמי בכתובות פ"ד ה"ו: תני כל מקום שנהגו להספיד מספידין.

(ג) מתניתין בכתובות מו ב: רבי יהודה אומר אפילו עני שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננת. ושם בגמ' מ"ה א אמרינן דמירי דאורחיה ידידיה ולא אורחיה ידידיה ורבי יהודה סבר דאפילו לאחר מיתה אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו. כנ"ל סק"א. וכאי דנקט, "שני חלילין", הוא כפ"י ר"ת בתוס' שם ד"ה דאורח' כו', וז"ל: וקשה דאמאי נקט שני חלילין ומקוננת אחת ה"ל למינקט לא יפחות לה מדרכו ואומר ר"ת דאורחיה ידידיה היינו אפילו לעני שבישראל אין פוחתין משני חלילין ומקוננת אבל לנקיבות יש שפוחתין וקאמר רבי יהודה לא יפחות משני חלילין אע"ג דאם לא נישאת שמא היו פוחתין לה כיון דנישאת לא יפחות לה כמו שאין פוחתין לו, עכ"ל.

(ד) גמ' בכתובות מ"ה א: אמר רב חייא בר אבין אמר רב הונא מי שהלך למדינת הים ומתה אשתו בית דין יורדין לנכסיו וקוברין אותה לפי כבודו. ומקשינן: לפי כבודו ולא

מספיד וכו' בירושלמי. ובירושלמי אין הדבר מפורש כל כך, אלא שבירושלמי בכתובות פ"ד ה"ו — הביאו רבנו בסק"ב — כתב: כל מקום שנהגו להספיד מספידין. ומכלל זה אנו למדים, שאם נהגו שלא להספיד אינו מספיד. ורבנו צ"ח כן למש"ו: כדרך כל המדינה, שלמים אנו מכאן שכל דבר — אף שאינו חיוב עפ"י דין, ורק דרך המדינה לעשות — חייב הבעל לעשות. ובשו"ת הרמ"ע מפאנו סימן פ"ט כתב שמש"ש הרשב"א הבעל חייב לעשות מצבה לקבר אשתו, היינו כגון דנהגו משפחתו לעשות, ולא מנהג משפחתה, ומשום עולה עמו חייב. ובמ"מ שם כתב שהרמב"ם לא כתב אלא לשון המשנה והטעם שאין לה הספד בפחות מכאן וכבר באר רבינו (הרמב"ם) שהכל כמנהג המדינה. ועיין בסי' ב' ג' ד'.

1 מ"ש רבנו "שם", נראה שכתבו למ"ש בתשובת הרא"ש כלל יג סי"ט וסוף כלל ע"ה — המצוין בבאה"ג סק"ב — וז"ל הרא"ש: האבן מצרכי הקבורה היא וכל מה שנותנים בו בני משפחתו הוא צורך הקבורה. ומ"ש בבאה"ג: "וכי"כ הרשב"א בתשובה", הוא בתשובת הרשב"א חלק ז' סימן ג"ז, וז"ל: עוד השיב דהבעל חייב לעשות מצבה לקבר אשתו דקיימא לן עולה ואינה יורדת לאחר מיתה. ומ"ש בדברי רבנו: ובמ"ש ובדרי' כו', נראה שיש כאן ט"ס, וצ"ל: ובמ"שיו כדרך כו'. וכתבנו: וכמו שמשנים ואומר בשו"ע: כדרך כל המדינה. והמלים: "כדרך כל המדינה" הם מלשון הרמב"ם בה' אישות פ"ד הכ"ג. ובח"מ סק"ו ובבאה"ג סק"ד הביא בשם המגיד משנה וכתבנו. לומר שאם נהגו בני המדינה שלא להספיד אינו

באר הגולה

ח יתנחל נח"ל לקמן
סימן ק"ד.

פ' אלם היה כנודה
יותר ונכנודו דעולה
עמו ואינו יורדת

כמפורש שם בגמרא.
והטור וכו' הר"ן כיון שרצונו ליהא חתונה.

אחרת ב"ד יורדין לנכסיו (ו) ומוכרין ה בלא הכרזה וקוברין אותה (ז) לפי ממונו
הבעל ולפי כבודו או לפי * כבודה. ד ס אלמנה אינה נקברת מנכסי בעלה
אלא יורשי. בתובתה חייבין בקבורתה ואם מתה קודם שנשבעה שבועת אלמנה
(ח) יש מי שאומר שיורשי בעלה חייבין בקבורתה כ ולא חודו לו.

י הרמב"ם בפ"ח מה"ל כיון שיורשים אינם נוטלים כלום. כ הרמב"ד

ט משנה שם דף נ"ה ע"ב.

והטור וכו' הר"ן כיון שרצונו ליהא חתונה.

ביאורי הגר"א

שם סד"ה לכרזא וע"ש נד"ה ולקבורה כו': (ז) לפי
כו' ולפי כו'. כנ"ל סוף וי"ש לפי ממונו וי"ש נחתני'
אפי' עני כו' ו' דנחתון תלוי ג"כ: (ח) יש מי
כו' ולא כו'. עינינו סק"ה ונ"ש סק"ה וער"ש שם נחתני':

ומעט אחר לפי' שחתומה נחתומה וכמ"ש הרמב"ם בפ' י
לסוטה פ"ג חלל הרשעה והר"ש והר"ם ונודעו כ'
נשניהם להקל והרמב"ם ולפיכך פ' כלן כו' חני:
(ו) ומוכרין בלא כו'. כמ"ש בניטין נ"ז צ' וש"מ ועת"ס

ברכת אליהו

ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא. ועת"ס שם פ"ה לכרזא,
וזה: נראה דהכא בכרזא ומוזנות וקבורה דאשה ובנות.
וע"ש פ"ה ולקבורה כו', וזה: הא קמ"ל דאם לזו לצורך
קבורה מוכרין בלא הכרזה ופורעין. [וע"ח"מ סק"ג וב"ש
סק"ד וע"ל סימן ק"ד ס"ג ובביאורי הגר"א שם סק"ו].

(ז) מ"ש, "לפי כבודו", היינו אם כבודו יותר מכבודה, צריך
לפי כבודו. ומ"ש: "לפי כבודה" היינו אם כבודה יותר, צריך
לפי כבודה, כנ"ל בפעם א' דעולה עמו ואינה יורדת עמו
אפילו לאחר מיתה, וכמ"ש בס"ק א, ד. ומ"ש: "לפי
ממונו", הוא מ"ש במתני' בכתובות מו ב: אפילו עני
שבישראל לא יפחות משני חלילין ומקוננת, מ' דבממונו תליא
גם כו. [וע"ח"ב].

(ח) עי"מ פקיה וב"ש פק"ה וער"ש במתני' בכתובות צה ב
ריש פרק אלמנה ניונות.²

בין אב לאחר, ובשניהם אינו גובה כר"י, והוא הדין
לקבורה פסקין כר' יוסי שבין אב בין אחר גובה. ואין
לנו לפסוק במוזנות כר' יוסי ובקבורה כר' חגי ודלא כחד
מיניהו. — כ"כ חמ"מ שם. ונראה שמעט אחר — פסק
הרמב"ם כר' יוסי — לפי שחתומה נחתומה [ש"ר] יוסי
הוזכר בירושלמי באחרונה אחרי ר' חגי. וכמ"ש הרמב"ם
בפירוש המשניות לסוטה פרק ב משנה ד' דף יז א — שפסק
ההלכה הוא כדבר האחרון והכא בגמרא. אבל הרשב"א והר"ן
בכתובות מח א ומהנה מיימניויות בה' אישות פ"ב ה"ט
ומרדכי שם בפרק שני דיני גזירות סימן רע"ג כתבו
בשניהם להקל, דהמציא מחברו עליו הראיה, וכיון דהוי
פלוגתא מספיקא לא מפקין ממונא. ולפיכך פסקו כאן כר'
חגי שבהוציא אחר אין להוציא מהבעל, לא כמ"ש הרמב"ם
והמחבר. [ועיין סימן ע סעיף ח' בהג"ה ומ"ש בסק"ד].
(ו) כמ"ש בניטין נ"ז ב ושאר מקומות: לכרזא ולמוזני

פא א דיורשי הבעל — שהם יורשים כתובתה וחצי נכסי צאן
ברזל — חייבים בקבורתה, ואין יורשיה חייבים בקבורתה —
אף שהם יורשים חצי נכסי צאן ברזל. וכ"ש באלמנה בעלמא
שלא נשבעה — שאין יורשיה יורשים כלום — שאין יורשיה
חייבים בקבורתה, ויורשי הבעל חייבים בקבורתה. והר"ן שם
סיים שהדין עם הראב"ד.

ובחמ"ל סק"ה כתב על דברי הראב"ד: ואפשר לפרש דבריו
דה"ק דאף שלא תפסה צרי ולא ירשו כלום מן הכתובה מ"מ
הנדוניא ונ"מ שלה לה' ליצ' שבועה וא"כ יורשיה יורשים
הנדוניא ונ"מ עכ"פ וא"כ למה לא יקבורה וא"כ כל שהיא ענייה
ולא ה' לה נדוניא ונ"מ אינם חייבים לקבורה רק היא נקברת
מן הצדקה אבל לא משמע כן בתשובת מהר"ל סימן ס"ד
(וכמ"ש בסעיף הקודם). עכ"ל. וכן משמע מראב"ד דאמרין לא פלוג
התוס' בכתובות צה ב ד"ה ואין חייבין בקבורתה מוכח דלא
פלוג רבנן ואפילו לא הניח כלום מ"מ חייבים יורשיה בקבורתה
ומזה נשמע דהבעל פשיטא שחייב בקבורתה אפילו אם לא
ירש כלום. וליי"מ שם: וכן משמע מראב"ד דאמרין לא פלוג
מיהו מרמב"ם משמע דס"ל כשלא ירש אינו חייב בקבורה
דאי ס"ל לא פלוג א"כ אם מתה בלא שבועה למה היורשים
אינם חייבים לקבור אותה אלא ודאי ס"ל כשלא ירש הבעל
אז היורשים אינם חייבים בקבורה. ועי' בזה בהפלאה ובישועות
יעקב כאן, ובבני אהובה ובפרשת המלך ה' אישות פ"ח ה"ו.

2 וזה תוכן דבריהם: תנן בכתובות צה ב: אלמנה ניונות
מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהן ואין חייבין בקבורתה יורשיה
יורשי כתובתה חייבין בקבורתה. ופירש"י: אין חייבין בקבורתה
אם מתה שהרי יורשיה גובין כתובתה מיורשי הבעל ועליהן
לקבורה שהרי בעלה תחת כתובתה חייב בקבורתה עכשיו
שאינו יורשה היא תקבור עצמה. וזהו הדין ברש"י סעיף ז'
אלמנה אינה נקברת מנכסי בעלה אלא יורשי כתובתה חייבים
בקבורתה. וכמ"ש בבאה"ג סק"ט. ומ"ש המחבר: ואם מתה
קודם שנשבעה שבועת אלמנה יש מי שאומר שיורשי בעלה
חייבין בקבורתה וזהו שיטת הרמב"ם בה' אישות פ"ח ה"ו.
ועצמו, דכאשר יורשיה יכולים לגבות כתובתה הם חייבים
בקבורתה ואין הבעל חייב בקבורתה אבל אם מתה קודם
שנשבעה שבועת אלמנה — כיון שאין יורשיה יכולים לגבות
כתובתה, לפי שאין אדם מוריש שבועה לבניו — אין יורשיה
חייבים בקבורתה, וחייב קבורתה על יורשי בעלה.
ומ"ש המחבר: ולא חודו לו, וזהו שיטת הראב"ד שהשיג
על הרמב"ם שם, וכתב: דעתא קלישתא קא חזינא הכא וכי מפני
שלא נשבעה קרא ליורשי הבעל יורשי כתובתה והלא הם
אומרים שכבר נפרעה מכתובתה ונטלה צרי והורישוה אלא
ודאי יורשי נדוניתה ונכסי מלוג שלה קוברין אותה ואעפ"י
שלא ירשו כלום עכ"ל. וע"ש במגדל עזר. ובר"ן ובמ"מ שם
כתבו שהרמב"ם למד דינו בקי' משומרת ובס' דאמרין בכתובות

באר הגולה

א זינתיו לעיל נס' ז'
ז'.

ב וכן משמע נכתבות
דף ע"ח וע"ט ונכתבה
דוכתי.

ג וימורא דרז אנהו
וכו' ז"ב דף ק"ג
ע"א וילין לה מקרא.
• עין לקחן סי' ק"ח
סעיף ג' נהג"ה.

ד טור מדברי אבן
הרא"ש שם נפקדו
הא"ז חז"ר פסא

הלכתא אין הנעל וכו' שם דף קכ"ה ע"ג נמשם שכל הנכסים הם שלו ונדרשתו השנייה.

ז דין הבעל יורש את אשתו ומה הוא שאינו יורש ודין מכירת האיש בנכסיו המשוועבדים לאשתו וטענה נחת רוח עשיתי לבעלי. וכו' כ' סעיפים

א (א) הבעל יורש את אשתו ב בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל ג בד"א במוחזק
(ב) אבל לא בראוי כגון ירושה שראוייה לירש ומתה בהוי מורישתה אינו עומד
במקומה לירש. הנה: (ג) שטר חזי זכר שנוהגין צו האידנא שכותב האלף לנעול בירושתו
כחלק חזי זכר ולא תלך הנתן בלא זרע קיימא יתבטל ההוצו ונתתה הנתן בחיי אציה והנחתה זרע
קיימא ונתת הזרע ואחר כך נתת אציה הנעל יורש כח אותה השטר ומכח זרעו שירש אמו והוא יורש
זרעו (מהרי"ו סימן י"ו) * כחצו לה מורישתה קרקע ומחיים ופירות לאחר מיתתה הנעל יורש
אותה קרקע וממנה (מרדכי ריש י"ט נוהלין) ד (ה) אבל שבח נוטל במה שיורש ממנה
שהרי ברשותו השביח (ה) ואינו יורש מלוה אשתו (הי) כגון שמתו מורישתה

ביאורי הגר"א

לכני מערבא אליבא דרבי אצל נעלמא כרזי כ"ה גיר'
שם ור"ל דדוקא נזכור אצל לענין ירושת הנעל כר'
סבירא לן לר"ל ראויה אלא נחליא לזכיה ונחיים
כלל כגון שמת (אציו בחיי אציו) [אציה בחיי אציה]
או כופר אצל כ' שם שריש ור"יף חולקים עליו ור"ל
דראויה אף לירשת הנעל וכ"ה לנ' שלנו בנמרץ אמרי הי"מ
לכני מערבא כ' כי קאמרי הסא כרזי וערש"י שם סדיה
כרזי כ' הי"ג כ' וכ"כ הרמב"ן דכ"ה הג' נכל
הנוסחאות ומוכח להיפך כ"ל ונשאלתו הגירסא נכ"ז
שם נהדיא אר"פ הלכתא אין הנכס נוטל פ"ש נמלוה
ואין הנעל נוטל נמלוה בין נצו קרקע בין כ' וע' רמב"ן:
(ה*) כגון כ' וכן אם כ' אבל כ'. הרא"ש שם דדוקא

צ (א) הבעל כ'. מתני' ברפ"ח דנ"ב וש"מ הרבה:
(ב) אבל כ' כגון כ'. שם קכ"ה ז' קיי"ט ז' קיי"ט ז':
(ג) שח"ז כ' הבעל כ'. כיון שכ' נלשון הודאה ולא
אמרינן אומדן דעתא כ' וכמ"ש בירושלמי פ"ט דנ"ב
ש"מ שהודה ועמד אינו חוזר. דיני מהרי"ו סט"ז:
(ד) אבל שבח כ'. רש"י שם ד"ה אר"פ כ' ע"ש
ולהכי לא חזי ליה ג"כ נמתני' לנעל נצדי הנך תוס'
ד"ה אר"פ ור"ש ונ"פ ותוס' דנכורות נ"כ ח' ד"ה
ולא כ' ע"ש: (ה) ואינו יורש מלוה כ'. תוס'-
שם ד"ה אר"פ כ' ותו' דנכורות הנ"ל והר"ש ור"ל
כהרי"מ דדייק בנמרץ דנ"ק הנ"ל איפכא דנוצה מנלוה
כמ"ש לא אמר ר"ע כ' ונוקמ' לרצה כ' אמרי הי"מ

ברכת אליהו

(ד) כ"כ רש"י כ"כ ק"ה ב ד"ה אר"פ כ' ע"ש, ור"ל:
אבל בראוי דפליגי ביה רבי ורבנן כגון חפורה והוי שובלי
שלופפי והוו תמרי לא אתא לאשמועינן דאין הבעל נוטל אלא
דואי הבעל נוטל שהרי כשמתה יורש את כל הנכסים
שהיתה מחזקת בהן וכי גדלי פירי בירשותיה גדלי כ'
עכ"ל. ובתוס' שם ד"ה אמר רב פפא כתבו דלחכי לא תני
ליה גב בן כמתני' בבכורות גב א — דחשיב התם כל הני
שאין נוטלין בשבח ולא בראוי כבמוחזק, ולהכי לא חשיב
לבעל בחרי הנך שאינו נוטל בראוי כבמוחזק, מפני שבעל
נוטל שבח — לא כהני דחשיב התם שאין נוטלין שבח. וכ"כ
שם הרא"ש בב"ב פ"ח ס"א ושאר פוסקים. וכ"כ תוס'
דבכורות גב א ד"ה ולא כ' ע"ש.
(ה) כ"כ בתוס' בב"ב ק"ה ב ד"ה אמר רב פפא, ותוס'
דבכורות גב א ד"ה ולא כ' הנ"ל בסק"ד, והרא"ש פ"ח
דב"ב ס"א. והוכיחו כן מסוגיא דב"ק מב ב. דאיתא התם

(א) מתני' בריש פרק ח' דב"ב ק"ה א: והאיש את אשתו
(נחל אותה — רש"י). ושאר מקומות הרבה.¹

(ב) בב"ב ק"ה ב: אמר רב פפא הלכתא אין הבעל נוטל
בראוי כבמוחזק (בראוי ממש כגון לירש את אשתו בקבר
בנחלה שנפלה לה לאחר מיתה — רש"י). ושם ק"ד ב:
אין הבעל יורש את אשתו בקבר (אינה מנחלת לו בראוי
לה לאחר מיתתה — רש"י). ואותה מימרא איתא גם שם
קנ"ט ב.²

(ג) כיון שכתב בלשון הודאה ולא אמרינן אומדן דעתא —
שאבי הבת לא היתה כוונתו על זרע קיימא שימות בחייו,
וכוונתו היתה רק שיבא ממונו לבתו או לזרעה ולא לבעלה.
מפני שלא אמרינן אומדנא בהודאה, וכמ"ש בירושלמי פ"ט
דב"ב: שכיב מרע שהודה ועמד אינו חוזר. ולא אמרינן
אומדנא שהודה רק מפני שחשב שימות, ולא אם יעמוד
מחלי. — דיני מהרי"ו וייל סט"ז.³

זכר חילכתא. ואין כונת רבנו לשלול הציון — שציון בבאב"ג
סק"ג — מדף ק"ג א, אלא שהוסף רבנו קיד ב רקנס ב, דשם
איתא לשון: בקבר.

3 בדיני מהרי"ו הנ"ל ציון לדברי הירושלמי. אבל לא מצאתי
זה בירושלמי. ועיין בחשן משפט סימן ר"ג ס"ג בדין שכיב
שהודה, ואף אחד לא ציון שם המקור לירושלמי. אח"כ ראיתי
שבשו"ת שב פלוגתא סכ"ו העיר מזה. ועיישה מ"ש על
דברי מהרי"ו. ועיין כאן בבית יעקב וכישועות יעקב ובפ"ת סק"א.

1 לעיל בריש סימן נז — הבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו
— כתב רבנו בסק"א: עבמתני' דב"ב קנח א וש"מ. והיינו,
דמשנה שם מוכח הבעל קודם לכל שאר היורשים, וכמ"ש
בהערה 1. וכאן בעיקר הדין שהבעל יורש את אשתו — ציון
רבנו למשנה דשם ריש פרק ח'. דשם מדובר בעיקר דיני ירושה.
ולעיל בסיומא ס"ט סק"ג, ציון רבנו לירש פירא הכותב, מפני
ששם במשנה יש פלוגתא אם מועיל תנאי שלא יירשנה, ובסימן
ההוא בסעיפים 1, 2, מובא דין זה של תנאי בירושה, וכמ"ש.
2 הא דהקדים רבנו ק"ה ב ליקיד ב, משום דבדף ק"ה ב איתא

והיתה להם מלוה ביד אחרים משנשאה ומתה קודם שגבתה אותם. הגה: (ו) חלל אם הניחו מורישיה נכסים אף על פי שלא גבתה הנזק מחיים (ז) ואפילו אם היו משועבדים לכתובת אלמנה נקראים מוחזקים לנת והנעל יורש אותם (מדרכי כל השבעין). וכן אם היה לה מלוה ביד אחרים כשנשאה ומתה האשה קודם שגבתה אותה אינו

ביאורי הגר"א

כו' עק"ז ואם אחר נכסי לפלוני ואחריו כו' :
(ז) ואפילו כו' עתוס' שם נ"ה ד"ה ח"כ כו' :

הנך דמי לנזק חלל אם הלוחה כו' דלא עדיף ממכרה שהנעל מוילי, כו"ס נפ"ד לכתובות ושי"י נלו"ס התקינו כו' ויש זה שיטת אחרות וענ"י: (ו) אבל אם הניחו

ברכת אליהו

הגירסא בכל הנוסחאות [כמו הגירסא שבפנינו], ומוכח להיפך כנ"ל — שמלוה הוי ראוי לענין ירושת הבעל. וכשאלות פרשת בלק הגירסא בב"ב שם בהדיא: אמר רב פפא הלכתא אין הבכור נוטל פי שנים במלוה ואין הבעל נוטל במלוה כין נבו קרקע בין גבו מעות. ועיין רמב"ן בהדושי בב"ב שם, שכתב על גירסא זו: הדין נראה נוסחא עתיקא דגאון ועלה מיבעי למסמך דהא לכולהו גוסחי גמי הכי משמע והכי גמי אשכחן לבעל הלכות גדולות דמלוה לא ירית לה בעל כו' וליכא למינדא מינה. וברמב"ן שם הוכיח דאפילו אי לא גרסינן בהדיא: „ואין הבעל נוטל במלוה“, ע"כ צ"ל דווקא כונתו של רב פפא — להשמיענו שגם מלוה הוי ראוי, דאל"כ מאי קמ"ל. ודחה שם גירסת הר"י מיגאש וראייתו מסוגיא דב"ק הנ"ל.

(ה') כ"כ הרא"ש בב"ב פ"ח סי"א דקרא הנך — מלוה שהלוחה כשלא היתה תחת בעלה — דמי לנזק אשתו והו"ל ראוי, כנ"ל בס"ק הקודם, אבל אם הלוחה האשה מנכסי מלוג שלה כשהיתה תחת בעלה ומתה, ירית לה בעל ההיא מלוה, שהרי לא כדון הלוחה קרן של נכסי מלוג שלה, שהקדן ברשותו הוא ליטול הימנו פירות, כדתנן בכתובות ע"א: נפלו לה כספים ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. ולא עדיף ממכרה, שהבעל מוציא מיד הלוקחות, כמ"ש בפ"ד לכתובות ג' א' ושאר מקומות: בארשא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלוקחות. ויש זה שיטת אחרות לענין מלוה. וענ"י.

(ו) ע"כ: ואם אמר נכסי לפלוני ואחריו מעכשיו לירשני הוי ליה מוחזק ובעל הבת יורש. ועמ"ש בסק"ס. הרי דאעפ"י שהבת לא גבתה הנכסים הללו, מ"מ כיון דאמר מעכשיו לירשני, הו"ל מוחזק, והו"ה הכא — שהניחו מורישיה נכסים — הנכסים הללו הם בחזקתה, ואעפ"י שלא גבתה אותם מחיים, הו"ל מוחזק, והבעל יורש אותם. (ז) במדרכי בשבועות פרק כל הגשבעין סימן תש"פ כתב דכל כי האי גונא לא מיקרי ראוי, דאם כן בטלת ירושת בנו הבכור, ואין לך אדם אחד מני אלף שאין לו עליו שעבוד כתובה ומזונות האשה ושעבוד בעלי חובין אלא ודאי כל כה"ג לא מיקרי ראוי כיון דהני מחסרי גובינא. ועתה"ס בב"ב נ"ה א' ד"ה אי"כ בטלת ירושת בנו, שג"כ כתבו כן, וז"ל: דבשלמא מכל אדם שיש עליו כתובת אשה ובעל חוב אף על פי שנכסים משועבדין הן מ"מ אין ירושת בנו הבכור בטילה משום דמלוה ואשה מחסרי גובינא וצריכי אדרכתא ואכרותא ושומא כו' עכ"ל.

דאמר ר"ע שנוקי אשה עוברים בירושה לירשיה ולא לבעלה. ואמרין שם: לא אמר (ר"ע) אלא בכופר הואיל ואין משתלם אלא לאחר מיתה והו"ל ראוי ואין הבעל נוטל בראוי כבמחזק. ומקשינן: ובגזקין לא אמר ר"ע והתניא הכה את האשה ויצאו ילדיה נותן גזק וצער לאשה כו' אין האשה נותן לירשיה. ותריצין שם מג א': אמר רבה בגרושה (עסקינן ומשום הכי נותן לירשיה שגירשה אחר התבלה — רש"י) וכן אמר רב נחמן בגרושה. ומקשינן למה להו לרבה ורב נחמן לאוקמה בגרושה, הרי יש מחלוקת בין רבה ורב נחמן לענין מלוה בבכור באיזה מלוה נוטל הבכור פי שנים, דרבה סובר, דאם גבו חירושים קרקע, יש לבכור פי שנים, ואם גבו מעות הו"ל ראוי ואין הבכור נוטל פי שנים. ורב נחמן סובר דאם גבו קרקע הו"ל ראוי, ואין הבכור נוטל פי שנים, ואם גבו מעות הו"ל מוחזק, ונוטל הבכור פי שנים. וא"כ רבה לוקמה — הא שאין הבעל יורש נזקי אשתו — בגבו מעות, דהו"ל ראוי, ואין הבעל יורש ראוי, ורב נחמן לוקמה בגבו קרקע, דלדידיה הו"ל ראוי, ואין הבעל יורש ראוי. ותריצין — לפי גירסא שלנו —: אמרי הני מילי לבני מערבא אליבא דרבנן כי קאמרי הכא כרבי. כלומר: דהמחלוקת של רבה ור"נ, היא רק אליבא דבני מערבא — דס"ל דבכור נוטל פי שנים במלוה ולא בשבת, וזוהו חולקים רבה ור"נ, דלרבה בגבו קרקע נוטל ולא במעות, ולר"נ בגבו מעות נוטל ולא בקרקע. אבל אליבא דרבי דאמר בכור נוטל בשבת — דכמוחזק דמי, וכ"ש דלדידיה נוטל במלוה דכמאן דגביא דמי, ל"ש גבו קרקע ול"ש גבו מעות. ולפיכך אי לאו דגירשה, יורש הבעל מלוה של נזקי אשתו בכל גווני. ומוכח — מהא דלרבנן א"צ לאוקמה בגרושה — דלרבנן הוי מלוה — לרבה בגבו מעות ולר"נ בגבו קרקע — ראוי בבעל, ואין הבעל יורש מלוה אשתו דהו"ל ראוי. ודלא כהר"י מיגאש דדייק מגמרא דב"ק הנ"ל איפשא דגובה ממלוה. שהוא גורם שם בתירוק האחרון של הגמרא: אמרי ה"מ לבני מערבא אליבא דרבי אבל בעלמא כרבי. ור"ל דקרא בבכור אמרינן דמלוה הו"ל ראוי, אבל לענין ירושת הבעל כרבי פכירא לן דל"ל ראוי אלא כמאי דליכא זכיה מחיים כל פנון שמת אביה כחיי אבי אביה או כופר. אבל כי שם שריה ור"ה חולקים עליו ופ"ל דמלוה הוי אף לירושת הבעל. ופ"ה לגירסא שלנו נוסחא: „אמרי ה"מ לבני מערבא כו' כי קאמרי הכא כרבי“, כנ"ל. וערש"י שם פ"ה כרבי כו' ה"ג כו', שכתב כהאי גירסא, וכונתו לאפוקי מגירסת הר"י מיגאש שגורס גירסא אחרת כנ"ל. וכ"כ הרמב"ן בב"ב שם דכן היא

יורשה ה אבל אם הלוחה מנכסי מלוג ומתה קודם שגבתה בזו יורש אותה בעלה.
הנסי: (ח) כל הנכסים שהיו לנשה שאין לנעלה רשות בהן והלוחה אותן לאחרים אין הנעל יורש
אותן (כ"י ג"ס תשנ"ג הרש"א).
ב ו מי שאמר נכסי לפלוני ואחריו ליורשי
דקיימא לן הוא הדין ליורשי יורשי ואם היתה לו בת ומתה בחיי אותו פלוני והיה
בן לבת הבן עומד במקום אמו ליורש לאותו פלוני אבל אם אין לבת יורש אלא
בעל ז אינו יורש אותו פלוני דהוי ליה ראוי (ט) ואם אמר נכסי לפלוני ואחריו
מעבשיו ליורשי הוי ליה מוחזק ובעל הבת יורש.
ג ה הנושא אשה מחייבי
לאוין תואיל וקדושין תופסין בה אם מתה תחתיו יירשנה (וכן ח"ס שהמירה הנעל
יורש) (כ"י ח"ס ג"ס חז"ל) וכן הנושא את הקטנה (י) שהיא * צריכה מיאון
אע"פ שאין קדושה קדושין גמורים אם מתה תחתיו יירשנה י (יא) אבל הפקח שנשא

באר הגולה
ה שם שם שם
הר"א.
ו מעונדל דהסוד
דלונד נכסי לסתול
וכו' וכדלמחן וחס
וכו'.
ז כרע עני וכל
יטעמיה שם.
ח לשון הרש"א
נפרק כ"ב מה"א
והתוספתא פ"ב.
ט משנה גיטין ז"ל
ע"א.

* פי' שחיה צריכה גט ומונו אלה יולדת בניאון.
י כתב ה"ס שלמד זה ומו"ס שאין לה כתובה וכ"ס שאין לה כתובה כך אינו יורשה.

ביאורי הגר"א

ה"א כו' ר"א נעלה כו' כללו כו' אלמנא דוקא נכסי"ג שצריכה
מילתא לפוקי כה"ג שאמרו נותני' שם רש"א לומר כו':
(יא) אבל הפקח כו' והתורש כו'. ירושלמי דכתובות.
כ"י. וכמו"ס נגמורא דינאות קיי"ג א' לענין כתובה

(ח) כל הנכסים כו'. כנ"ל דח"ס ח"ס הלוחה כו'
ללא עדיף וממכרה כו' תש"א כה"ג וע"ס נתשנ"ג:
(ט) ואם אמר כו'. שם ח"ס דבר כו' א"ר מסתברא כו'
הרי"ף והר"א"ש ודייקין ויורה טעמא דלמך אחריו כו':
(י) שהיא צריכה מיאון. כו"ס גיטות ק"ה א' תניא

ברכת אליהו

הרי"ף והרא"ש פ"ח ס"ב: ודייקין מינה טעמא דאמר
אחריו (הוא דהוי ראוי, דלית הלכתא כרב הונא
הסובר דכל האומר אחריו כאומר מעבשיו דמי), הא אמר
מעבשיו מוחזק הוי וירית לה בעל.

(י) דוקא כשהיא צריכה מיאון יירשנה בעלה, אבל אם
אינה צריכה מיאון, כגון תינוקת שאינה יכולה לשמור
קידושה, אין בעלה יורשה. כמו"ס ביבמות ק"א: תניא
רבי אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום כו' ואינו יורשה
רבי יהושע אומר בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה
ובהפדת נדריה ויורשה ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא
כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון. אלמא דוקא כשהיא
שצריכה מיאון אמרינן דהרי היא כאשתו לכל דבר,
לאפוקי כח"ס — שאמרו במתני' שם ק"ב: רחבי"א אומר
כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושה אינה צריכה
למאן. וכיון שאינה צריכה מיאון, ואין כאן שום אישות,
אין הבעל יורשה.

(יא) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פכ"ב ה"ד. וכתב ע"ז
המגיד משנה שלא מצא מבואר דין זה בגמרא. והבי"ם
כתב: והנה הוא מבואר בירושלמי דכתובות. וז"ל הירושלמי
שם פ"א ה"ב: חרש שנשא פקחת כו' ואם מתה הוא יורשה
פיקח שנשא חרשת יש לה עליו מזונות וכתובה ואם מתה
אינו יורשה. וטעם הדבר הוא, שבחרש שנשא פקחת,
כיון שהיא בת דעת ונישאת לו, מדעתה, הרי היא ויכתה
לו ממנה ולכן יירשנה. אבל פקח שנשא חרשת, שאינה
בת דעת — שתוכל לזכות לו — הלכך לא יירשנה. וכמו"ס
בגמרא דיבמות ק"ג א לענין כתובה להיפך, שפקח שנשא
חרשת או שוטה אפילו כתב לה מאה מנה כתובתה קיימת
מפני שרצה לזקק בנכסיו (הואיל ורוצה להפסיד ולהיות

(ח) כנ"ל בס"ק ה', דח"ס: אבל אם הלוחה האשה מנכסי
מלוג שלה כשהיתה תחת בעלה ומתה ירית לה בעל הדין
מלוג, היינו משום דלא עריף ממכרה נכסי מלוג שלה,
שהבעל מוציא מיד הלקוחות, וזה שייך רק בנכסים שיש
לבעלה רשות בהם. מש"א כח"ס — בנכסים שאין לבעלה
רשות בהם, ויש לה רשות למוכרם ולהפקיעם מבעלה, ומה
שהלוחה הוא בדיון, הו"ל ראוי, ואין הבעל יורש מלוג זה.
וע"ס בתשנ"ג הרש"א שהביא הב"י, ששם המקור לדין
זה, ושם מדבר בכתב לה דין ודברים אין לי בנכסיה —
שמותר לאשה למכור הנכסים. [ועיין בחלקת-מוחזק סק"ט
ובבית שניאל סק"ב].

(ט) אמרינן בב"ב ק"ה ב — באחד שאמר נכסי לסבתא
ובתרה לירתאי, והיתה לו בת שמתה בחיי בעלה ובחיי
סבתא, וכשמתה הסבתא בא הבעל ותבע הנכסים בתורת
יורש נכסי אשתו, ושלחו מתם דאין הבעל יורש, משום
דהו"ל ראוי, ואין הבעל נוטל בראוי כבמוחזק. ורב הונא
אמר שהבעל יורש. ומקשינן: מכלל דרב הונא סבר בעל
נוטל בראוי כבמוחזק. ותרגינן: איך אלקיך דבר זה נפתח
בגדולים ונסתתים בקטנים כל האומר אחריו כאומר מעבשיו
דמי. כלומר: דרב הונא סובר דכל האומר אחריו כאומר
מעבשיו דמי, והלכך הו"ל הבת מוחזקת בחייה בנכסים,
ותבעל יורש אותה. ואמרינן תתם: אמר רבה מסתברא טעמא
דבני מערבא (דחשבי להו ראוי לגבי בת ולא מוחזק
דליכא למימר כאומר מעבשיו דמי — רש"ם) דאי קדים
סבתא וזבנא זבינא זבינא (דהא אם קדמה הזקנה בחייה
ומכרה לאחרים זבינא זבינא כו' והלכך בעל לא ירית
דאשתו לא היא הוחזקה כלל בהני נכסים בחייה שהרי
היתה הזקנה יכולה למכרן לגמרי — רש"ם). וכת' שם

באר הגולה

כ גם הזה כתב שם
מלתי ונוחר חלל
דברי טעם הן.
ל שם וכבר הונח דלל
הוי קדושין וכל שכן
הוא לענין חתון

חרשת אפילו נתפקחה אחר שנשאה אם מתה לא יירשנה כ ותחרש שנשא פקחה ומתה יירשנה שהרי היא בת דעת ולדעתה נשאת לו וזיכתה לו ממונה. ד (יב) ל קטנה שנתקדשה לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה בין בפניו בין שלא בפניו (יג) אפילו שתק האב אם מתה אין הבעל יורשה (יד) אלא א"כ רצה האב בנשואים. ה (טו) מ מי שנתגרשה ספק גירושין ומתה אין הבעל יורשה.

מ לא מלתי מולל דין זה לדעת הרשב"ם נשעת קטטה ודעתו לנרש אינו יורשה ולדעת הר"ם אין הירוסה נפקעת חלל בגירושין גזורים וכונ"ש הטור בשם ולענ"ד מ"ש המחבר שאין הבעל יורשה דהיינו הנכסים שהן בחזקת האשה חלל הנכסים שהן בחזקת הבעל לדעת הר"ם והתוספות אין מוציין מידו דאין ספק מוציא מידו ודאי ודינם כדון נפל הצית עליו וכו' שנסעף טלחריז.

ביאורי הגר"א

דיש לזכות דשלי ס"ג מס"ק חלל רחיה ומו"ש נטעין ע"ג ע"ד ת"ר ימים שצניתיים כו' כללו ש"ד כו' מלמזכיר ירושה נהגך ש"נו דוקא לפי שהיא כלשת איש לכ"ד וכן מ' דר"נו ור"י וחכמים פליגי עליה בכל הנך דהציג דל"כ ה"ל לנדרתי נהגך דס"ל כותיה וצירושלמי שם על מתני' רלוס שנתיידי' עמו כו' לאירך מילתא אר"ל לירוסה דתנין חתן וכו' וכלי חתניה וצמעה יד"ה ובהפדה נדריה אר"ל זאת אומרת שהיא כלשת איש לכ"ד ר"ל מוקד' לירוסה והרשב"ד חולק שם :

להיפך : (יב) קטנה כו' בין כו'. קידושין מ"ה ז' נתקדשה לדעת חזיה והלך כו' נתקדשה לדעת וינסת כו' ופ' הרמז"ם כרז אסי ורז הונח לענין תרומה וכ"ש לענין ירושה כחש"ש ומודה רז כו' : (יג) אפילו שתק כו'. כחש"ש הלי דלשתיק כו' : (יד) אא"כ כו'. כחש"ש שחל יצא כו' הלי יתרנה ש"ד : (טו) מי כו'. רמז"ם פ"ח מה' נחלות ה"ט וכ"כ צמ"ה בגמרא הני"ל ומודה רז שם ומה אינו יורשה חוקי כו' שומעין דכל ספק קדושין וספק גירושין ומתה אין הבעל יורשה וכ' מ"ו

ברכת אליהו

שמעינו דכל ספק קדושין וספק גירושין ומתה אין הבעל יורשה. וכתב שם המ"מ דיש לדחות, דשאני ספק גירושין מפסק קדושין. דבספק קדושין, קודם הקדושין ירושתה בחזקת ירושה, ומספק אין מוציאים מחזקתם. אבל בספק גירושין, משנשאת, ירושתה בחזקת בעלה, ואין מוציאים מחזקתו מחמת ספק גירושין. וסיים שם המ"מ : אבל ראיה ממי"ש בגיטין ע"ג ע"ד — לענין האומר זה גיטך מעת שאני בעולם אם מתי — : ת"ר ימים שבינתיים (בין נתינה למיתה — רש"י) בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה וירושה ומיטמא לה כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שני (אם מת דסדור למיתה הוי גט — רש"י) דברי רבי יהודה, ר"מ אומר בעילתה תלויה (הדבר תלוי שאם ימות איגלאי מילתא דגרופה הואי בשעת ביאה ואם לא מת הבא עליה בחטאת — רש"י), רבי יוסי אומר בעילתה ספק (שמא זו היא שעה הראויה ליסמך למיתה שמא אינה זו ואינה גרופה — רש"י), וחכ"א מגורשת ואינה מגורשת ובלבד שימות. ומקשינן : חכמים היינו רבי יוסי, ותרצינן : איכא בינייהו דרבי זירא דאמר רבי זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה. ע"כ דברי הגמרא. ומדמזכיר רק רבי יהודה ירושה בהנך, ש"מ דוקא לפי שהיא כאשת איש לכל דבר הוא דירושה. אבל אלו הויא ספק אשתו, אין הבעל יורשה. דאם נאמר דגם בספק אשתו, הוא יורשה, למה ליה לר"י לאדכורי ירושה, השתא ספק יורש, זו — שהיא ודאי אשתו — לא כ"ש. וכן מ' דר"מ ור"י וחכמים פליגי עליה בכל הנך דחשיב ר"י — כולל ירושה. דאל"כ הויל לברורי בהנך דפ"ל כוותיה. והביא שם המ"מ דברי הירושלמי שם פ"ו ה"ד — קל מתני' ראוה שנתייחדה עמו בפני שנים צריכה ממנו גט שני — : לאירך מילתא אר"ל לירושה

גזוק מנכסיו תנאו קיים — רש"י). אבל חרש ושוטה שנשאו פקחות אע"פ שנתפקח חרש ונשתפה השוטה אין להם כלום (דאין להם דעת ואין תנאו הראשון תנאי — רש"י).

(יב) קידושין מה ב : נתקדשה לדעת אביה וחלך אביה למדינת הים ועמדה ונישאת אמר רב אוכלת בתרומה עד שיבא אביה וימחה רב אסי אמר אינה אוכלת שמא יבא אביה וימחה ונמצאת זרה אוכלת בתרומה למפרע כו' ומודה רב שאם מתה אינו יורשה אוקי ממונא בחזקת מריה ; נתקדשה לדעת וניפת שלא לדעת (שלא הודיעתו — רש"י) ואביה כאן רב הונא אמר אינה אוכלת רב ירמיה בר אבא אמר אוכלת, רב הונא אמר אינה אוכלת ואפילו לרב דאמר אוכלת התם הוא דלא איתיה לאב אבל הכא לא איתיה לאב האי דאישתיק מירתת רתח כו'. ופסק הרמב"ם בה' תרומות פ"ח ה"טו כרב אפי ורב הונא לענין תרומה — שאינה אוכלת. וכ"ש לענין ירושה — שאין הבעל יורשה, כמשי"ש ומודה רב כו' [שאפילו רב שסובר שאוכלת בתרומה, משום דלגבי תרומה מחזיקין לה בחזקת שנתרצה האם, מ"מ לענין ירושה מודה דאוקי ממונא בחזקת מריה, והנכסים בחזקת יורשי האשה, ואין הבעל יורשה].

(יג) כמשי"ש — בקידושין מה ב הג"ל בסק"ב — : "האי דאישתיק מירתת רתח", ואין שתיקתו הוכחה שהוא רוצה בנישואין [וע"ל סק"ג].

(יד) כמשי"ש בקידושין מה ב הג"ל בסק"ב — דלכו אינה אוכלת בתרומה — : שמא יבא אביה וימחה ונמצא זרה אוכלת בתרומה למפרע. איך יתרצה שפיר דמי.

(טו) כ"כ הרמב"ם כפי"א מה' נחלות ה"ט. וכ"כ בעל העיטור באות ק' בדיני קדושין החלק השלישי. והביא ראיה מנמרא דקדושין מה ב הג"ל בסק"ב. דאמרינן התם לענין ספק קידושין : ומודה רב שאם מתה אינו יורשה אוקי ממונא בחזקת מריה. וכתב בעל העיטור דמהכא

הנה: (טז) אכל כל זמן שלא נתגרשה לעיני שנתן עיניו לגרשה יורשה (טור נגס הרא"ש) (יז) הטוען על אשתו שהיו זה מומין ומקחו ומוקח טעות כמו שנתחבר לעיל סימן א' ומה שכתב הרמ"א (תשובת חיי' סוף אישות ובמירדכי פרק וי' שמת*) (יח) אשה שגרשה ובעלה ומה שכתב הרמ"א (כך משמע ונלשון המ"מ פרק כ"ג) ועיין לעיל סימן ע"ז (יט) המורד על אשתו או נזירה ולינו נהג עמה מנהג אשת יס' אומרים דאם ומה לינו יורשה (הנהגות מירדכי פרק א' שטען שם קדושי טעות הודעת נעל דין כחלה עדים דמי ולינו יורשה.

ביאורי הגר"א

(טז) אבל כ"ז כו'. עתה"ס דנ"צ קמ"ו ד"ה נכנס כו' והרא"ש שם דלא כרשב"ם סד"ה נפלה כו' וכת"ש הר"ף נפ"ה דכתובות נזוורת דלא מפיקע ירושת בעלה אלא בנידושי גמורים: (יז) הטוען כו'. הגמ"מ שם מזהיר דס"ל כרשב"ם וכן מצינו ראייתו כדלמדין כיון שנתן עיניו כו' וכבר נת' דלא קיי"ל כן אלא שזמרדי כ"ז סימן תתל"ג כ' נגס הרא"ש כפרשב"ם

ברכת אליהו

(יז) בהנחות מיימניות בתשובות דבסוף הלכות אישות סימן ל"ה מבואר דס"ל כרשב"ם הנ"ל בסקט"ו — שמשנתן עיניו לגרשה אינו יורשה, ולכן כשטוען שהיו בה מומין ומקחו מקח טעות, אם מתה אינו יורשה. וכן מבאר ראייתו — של הרשב"ם הנ"ל — מהא דאמרין בגיטין יח א כיון שנתנו עינינו לגרשה שוב אין לו פירות. וכבר נתבאר בסקט"ו דלא קיי"ל כן — כרשב"ם, ופסקינו שאע"ג שנתן עיניו לגרשה יורשה. ולפ"ז לא היה הרמ"א צריך להביא דין זה, מאחר שפסק לעיל דלא כרשב"ם. אלא שבמירדכי שם סימן תתל"ב [בפנינו זה בב"ב פרק מי שמת סימן תרי"ב] כתב בשם הרי"א אברהם כפרשב"ם דנשואה היתה, אבל לא מטעמיה, אלא שהמעשה היה שהיה טוען קידושי טעות — מחמת שהיתה תורתנית, ונכנס לבדוקה ע"י צנזן שהיה לו בחיקו, והיא היתה אומרת שריה כותבת היה, ונמצא שלפי דבריו היו קידושי טעות, והודאת בעל דין במאה ערים דמי דכיון שלפי דבריו היה מקח טעות וכו' אינו יורשה. ועב"ש סקכ"ב]. (יח) כ"כ הר"ף בפ"ה דכתובות סד א והרא"ש שם פליה ובנ"ל בסקט"ו. וכתבו שם שאפילו אלו שכופין לגרשה, כל זמן שלא גירשה, אם מתה בעלה יורשה, דלא מפקע ירושה דבעל אלא בגירושין גמורים. [ועיין מ"ש לעיל סימן ע"ז סקל"ח]. (יט) שם מבואר⁵, דס"ל כפירוש הרשב"ם הנ"ל בסקט"ו,

דתנינן תמן וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובחפירת נדריה אמר ר' זעירא זאת אומרת שהיא כאשת איש לכל דבריה. ר"ל כדאמר לירשה. והראב"ד חולק שם⁴.

(טז) בבב"ב קמ"א א' מעשה באדם אחד שאמר לו אשתו תותרנית היא (חולי הוא שאינה יכולה להרית — רשב"ם) ונכנס אחריה לחורבה לבדוקה אמר לה ריח צנזן אני מריח בגליל אמרה ליה מאן יהיב לן מכותבות דיריחו ואכלנא ביה כו' ומתה אמרו חכמים הואיל ולא נכנס אחריה אלא לבדוקה מתה אינו יורשה. וכתב שם רשב"ם בפ"ה נפלה כו', וז"ל: דכיון דהיה בדעתו לגרשה אם ימצאנה בעלת מום ובתוך כך מתה קודם שנתפייסו אינו זוכה בירושה ומהכא שמעינן שמי שמתה אשתו מתוך קטטה שיש בדעתו לגרשה שוב אינו יורשה כדאמרין בגיטין יח א משנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות, עכ"ל. ונתתי שם עמוד ב' ד"ה נכנס כו' והרא"ש שם פ"ט סט"ו, שחולקים על רשב"ם, וסוברים דכל זמן שלא גרשה — אע"ג שנתן עיניו לגרשה — לא נפקעת זכות ירושתו. ומפרשים דה"ל עובדא דתורתנית איירי בארוסה, והואיל וכניסתו היתה רק לבדוקה, לא חשבינן להך כניסה נישואין ואינו יורשה. ודברי הרמ"א הם כשיטת התוס' והרא"ש ודלא כרשב"ם הנ"ל, וכפ"ש הר"ף והרא"ש סל"ה בפ"ה דכתובות סד א במורדת דלא מפיקע ירושת הבעל אלא בגירושין גמורים.

המגיד משנה בעצמו בריש דבריו, שיש לדחות דשאני ספק גרושין מספק קידושין, אולם כבר עמד ע"ז שם בלחם משנה. ותיירך המ"מ לדבריו של הראב"ד קאמר, והראב"ד שם בהשגות חולק על הרמב"ם, ואינו מחלק בין ספק גירושין לספק קידושין, וסובר שבין מספק קידושין ובין מספק גירושין הבעל יורשה. והראב"ד שם הביא ראיה מדברי הירושלמי, שבספק הבעל יורשה. ומפרש הראב"ד, ולכן קאמר בירושלמי "לירושא", משום דגם בספק הבעל יורשה. ועי' קאמר המ"מ שלדברי הראב"ד — שספק גירושין וספק קידושין שוים — לא רק ש א י ק ו ש י א מהירושלמי על הרמב"ם, אלא שיש ראיה מהירושלמי לדברי הרמב"ם — שבספק אין הבעל יורשה. דקאמר בירושלמי דמירושא מוכח שהיא ודאי אשת לכל דבריה.

5 המקור לדברי הרמ"א שעליהם צויין ס"ק זה הוא בשלטי הגבורים פרק א' על פי בכתובות סד א. והציון בשו"ע — על

4 בירושלמי שבפנינו הגירסא קצת אחרת. ועיין שם במפרשים שנדחקו ליישב דברי הירושלמי. וכנראה שרבו מפרש — לדעת המ"מ — דהא דקאמר בירושלמי "לירושא" קאי אהא דראה שנתיהדה עמו, ועי' קאמר דגם לענין ירושה נתחבת כאשת והוא יורש אותה. ומש"ו: דתנינן תמן וזכאי כו', היינו דכמו שהוא זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובחפירת נדריה, כמ"כ הוא יורשה. ועי' מסיים הירושלמי: זאת אומרת שהיא כאשת איש לכל דבר, ור"ל מדקאמר שהבעל יורשה, שמע מינה שהיא כו' ד אי אשת איש לכל דבר, דאילו היתה נשואה כספק אשת איש, לא היה יורשה. ומוכח מדברי הירושלמי שבספק אינו יורשה. איברא, דשם בירושלמי — דמירר בגירש את אשתו ונתיהדה עמו — שהשוה הירושלמי דין זה למגשר את אשתו ולנה עמו בפונדקי — הרי ספק קידושין, דתיישבן שמה קדשה שוב כשנתיהדה עמה, ואין משם ראיה לספק גירושין. וכמו שכתב

באר הגולה

ג' נח"ל ז"ל דף ק"ח
ע"ל וכו'.

ס' וכו' שיהיה לה
נכסים לכתובתה ולתת
לרובה לנשוא דל"כ
לפילו ונת הענין תחלה

על פ' (י). ו נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע איזה מהם מת תחלה ואין
לו בנים ממנה יורשי הבעל יורשין עיקר הכתובה והתוספת ויורשי האשה יורשין
נ"מ ע' ובין שניהם חולקים נצ"ב. ז פ' האשה שכתבה ז כל נכסיה לאחד
(כ) בין קרוב בין רחוק קודם שתנשא אע"פ שאם נתאלמנה או נתגרשה תבטל
המתנה (כא) ק' אין הבעל אוכל פירותיהם ואם מתה בחייו אינה יורשה שהרי נתנה
אותם קודם שתנשא (כב) וכשתמות בחייו בעלה יקנה מקבל המתנה מתנתו קניין

אין יורשיה יורשים ונתון שזכ"ל ס"ס פ"ט ור"ז ס' ז"ל. ע' כר"ל משום דר' קפרא ה"ר"ף והר"ש והרמב"ן.
פ' ל' הרמב"ם נפ"כ ז' ועונדה והיא ליתתה וכו' לקויה דרב נתון כתובות דף ע"ח ע"ל. ז' חלל שירה תקנת ונתתה קיימת
כמובאר שם בגמרא. ק' כלניי שם דלמך עשה כנכסים שאינם ידועים לנעל וכו' ע"ח ע"ל.

ביאורי הגר"א

וענדי' סק"ה והניח נצ"ע: (כ) בין כו'. אעפ"י
(כא) אין כו' ואם כו'. ערש"י שם ד"ה
ואי לא כו' וכתש"ש עשהו כנכסים כו' וה"ה לפירות

ברכת אליהו

(בשטר זה מהיום נתונים לך ולכשארצתה יש כאן הברחה
מבעלה שאם בא לזכות תאמר איני רוצה — רש"י) טעמא
דכתבה ליה הכי לא כתבה ליה הכי קנהי' לוקח. ותיירץ
ר' יורא: לא קשיא הא בכולה הא במקצתה. ומקשינן: ואי
לא קנהי' לוקח בקנינהו בעל. ותיירץ אב"י: עשאו' כנכסים
שאין ידועין לבעל ואליבא דר"ש. כלומר: כמו שסובר ר"ש
בנכסים שאין ידועין לבעל אם מכרה ונתנה קיים, כמו"כ
בהני נכסים — כיון שע"מ שאינם שלה נשאה, דסבור
שהמתנה גמורה — הו"ל כנכסים שאין ידועים ולא קנאם
הבעל. וערש"י שם ד"ה ואי לא כו', וז"ל: בכתבתה כולן
דאמר לא קני כיון דלא קני מאי הברחה איכא ליקנינהו בעל
ויאכל פירות וירשנה אם תמות תחתיו. הרי דלרש"י, קושית
הגמרא היא, על מברחת שכתבה כל נכסיה — שלא קנה
הלוקח — שיקנם הבעל, ופירש שם, שקושית הגמרא היא
גם על הפירות וירושא. ובמש"ש: "עשאוהו כנכסים שאין
ידועין לבעל" לענין קנין הבעל, והו"ה לפירות וירושא —
שגם ע"ז תירץ אב"י, שעשאו' כנכסים שאין ידועים לבעל,
ואין לבעל זכות פירות וירושא. וערש"י שם פ"ח ס"ב
שכתב: הלכך אמרינן דעתה דנתכונה להבריה הנכסים
מבעלה שלא יאכל הפירות וגם לא יירשנה אם תמות ושתוכל
למכור פירות כל פעם שתרוצה. הלכך הפירות יאכל מקבל
המתנה כל זמן שיושבת תחת בעלה וגם לא מכרתו ונתנתו
לאחר שהרי היא כוונה שלא יהיה הבעל נהנה מהם ואם היו
הפירות שלה היה הבעל נהנה מהן כו' ועוד אומדנא דמוכח
הוא שכוונה שיהיו הפירות של המקבל מתנה לפי שהיא
ידעת שלא תמצא מי שישתדל בהן לעובדם ולשמרם ולא
יכסיפם אלא לא שיהנה בפירות וכו' עכ"ל. [ועיין בח"מ
ובב"ש ולהלן סק"ד].

(כב) וז"ל כראש"ש שם בכתובות פ"ח ס"ב הג"ל בסק"א,
וז"ל: וגם אם תמות בחייו בעלה ישארו ביד המקבל מתנה
דאם לא כן יירשנה בעלה שאין לה יורש קרוב ממנו והיא

שמשנתו עיניו לגרשה אינו יורשה, ולכן כשמודר על אשתו
או מדירה אינו יורשה. אבל כפי דקיי"ל לעיל כדעת
החולקים, שכל זמן שלא גרשה, לא נפקעה זכות הירושא
מהבעל, גם כמודר ובמדירה הבעל יורשה, שכל זמן שלא
גרשה עדיין היא אשתו, ויש לו כלפיה עוד זכות ירושה.
ועיין ברובי משה פסקה שכתב כן. אולם כתב: וזמיהו יש
לדחות דשאני הנהו שכופין אותה כל זמן לגרש מדינא דהוגה
עמה מנהג אישות ולא פשע כלל ולכן אינו מאבד ירושתו
משא"כ כמודר או מדיר דאינו נוהג מנהג אישות ולמיפק קאי
לכן אינו יורשה. והניח בצ"ע.

(כ) בכתובות ק"ה ט"ז: ההיא איתתא דבעיא דתברחניהו
לנכסה כתבתינהו לברתה (אלמנה היתה ובאת להנשא והיתה
מקדמת ונותנתן לבתה כדי להברית זכות בעלה מהם שלא
יזכה בהם — רש"י) אינסיבא ואיגרשה אתאי לקמיה דרב
נחמן קרעיה ר"ג לשטר' כו' א"ל רבא לר"ג טעמא מאי
דלא שביק איניש נפשיה ויהיב לאחרניי (ולא גמר להקנותו
אלא בעוד שהוא דואג מאחרים שלא יחזיקו בהם — רש"י)
ה"מ לאחרניי אבל לברתה יהיבא. ומסקינן אליבא דר"ג:
אפ"ה במקום ברתה נפשה עדיפה לה. וז"ש המחבר: בין
קרוב בין רחוק כו' אעפ"י וכו'. שהלכה כר"ג שאפילו אם
נתנה לקרוב אמרינן דבמקום ברתה נפשה עדיפה לה,
ואם נתאלמנה או נתגרשה נתבטלה המתנה, ודלא כרבא
שרצה לחלק בין ברתה לאחרניי.

(כא) בכתובות ע"א — בסוגיא דמברחת הג"ל בסק"כ, אהא
דאמר רב נחמן דמברחת אינו קונה — אמרינן: מיתבי
הרובה שתבריש נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת
שטר פסים לאחרים (שטר פיוסים שמפייסו לקבל מתנה
זו להפקיע זכות בעלה קודם נישואין ולא שיוכה מקבל זה
בהם — רש"י) דברי רשב"ג וחכ"א רצה מצחק בה (ומחזיק
בהן עולמית — רש"י) עד שתכתוב לו נדיון ולכשארצתה

דברי הרמ"א —: "תנהו מרדכי" הוא ט"ס, וצ"ל: הנהו
אלפסי. ומ"ש רבנו בריש ס"ק זה שם כו', צ"ב. כי בשלטי גבורים
שם לא מבואר שס"ל כהשבים. ועי"ש (בעמוד הקודם) בשלטי

הגבורים שהביא שיטת הרשב"ם ושיטת הרא"ש החולק עליו.
אלא שבדרכי משה סק"ה כתב כן בתחלת דבריו שבדרי שלטי
הגבורים הם דוקא לסברת הרשב"ם. ונראה שזוהי כונת רבנו.

גמור (כג) ר ולא עוד אלא אפילו נתנה מקצת נכסיה או כולם קודם וכתבה למקבל מתנה קנה מהיום ולכשארצה שהרי לא קנה קנין גמור עד שתרצה (כד) אין הבעל אוכל פירות אותה המתנה ואם מתה אינו יורשה. ח ש יש מי שאומר דדינה במכרחת דוקא כשלא כתבה לו מתנה גמורה מתנה חלוטה מתנה עלמין אבל אם כתבה לו בן קנה לגמרי. ט ה האשה שמכרה מנכסי מלוג אחר שנשאת אע"פ שאותן הנכסים נפלו לה קודם שתתארס הבעל מוציא פירות מיד הלוקחות כל ימי חייה (כה) אבל לא גוף הקרקע ואם מתה בחייו מוציא הגוף מיד הלוקחות

באר הגולה
ר נרית' סס דף ע"ט
ע"ה.
ש הר"ן גסס הר"ה.
ת ג"ו הרמב"ם סס
כרז ושמואל וכו' וכו'
יוסי זר חנינל בלוצל
התקינו וכו' סס
דע"ה ע"ג.

ביאורי הגר"א

יורשה כלן וכן נכסים שאין ידועים כת' נותני' סס
לס מתה יורשה ולכן לכתחלה לא תמכור ולאחרים כ'
שלק נמנחת כולה לס מתה (ליוני) יורשה ולא הודה
לסס הר"ן ע"ש: (כה) אבל לא כו' ואם כו' כחש"ש
נותני' נחיים ולפירות תקנת כו' וכחש"ש התקינו כו'
ומתה ולאחר מונויל כו' ובכ"ז כ' ח' אינן זכנה כו':

(כג) ולא עוד כו'. כחכמים סס: (כד) אין כו'
ואם כו'. מוקד' (כותב שטר פסים) [כותב שטר פסים
כו'] וחכמי' עד כו' ח' דלי כ' מהיום הוי כשטר פסים
ועוד מפרש קושית הגמ' וזו לא קננהו כו' דקאי על
מנרה' ונקתה ומתה' כו' חלל אכולה לא פריך כיון שקנה
הנוקלל לכשתמו' נשאל' כלן דלא קני עד שתרצה
ולא' נשני' עשאוהו כו' חלל הר"י כ' דונו"מ לס מתה

ברכת אליהו

דאומדן דעת שלה הוא כאילו פירשה, שאם היא תמות בחיי
בעלה, שיוכה בה מקבל המתנה, אלא שלא רצתה לפרש,
כי היכא דלא תהיו לה איבה. אבל בכתובות מהיום
ולכשארצה, נראה שהבעל יורש אותן, דמאחר שמתה ולא
אמרה כן, למה יפסיד הבעל ירושתו, וכמו בנכסים שאין
ידועים הבעל יורשה כך במהיום ולכשארצה הבעל יורשה,
וכ"ש למי שסובר שירושת הבעל דאורייתא. ובדעת הרמב"ם
כתב, שכיון שגלתה דעתה להקנותן לאחר, הרי היא כמזכה
יורשיה ע"י מקבל-מתנה זה, שהרי כל עצמה אינה
כותבת כן אלא בשבילן, וכיון דירושת הבעל דרבנן — לדעת
הרמב"ם — בהכי סגי לעקור ירושתה מבעלה.
(כה) תנן בכתובות עה א: נפלו לה משנשאת אלו ואלו
מודים שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלוקחות.
ואמרינן בגמ' שם עמוד ב: לימא תנינא לתקנת אושא
דאמר רבי יוסי ברבי חנינא באושא התקינו האשה שמכרה
בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלוקחות.
ופרכינן: מתניתין בחייה ולפירות תקנת אושה בגופה של
קרקע ולאחר מיתה. ופירש"י: מתניתין בחייה קאמר הבעל
מוציא כדי לאכול פירות בחייה ולאחר מיתה יחזיר הקרקע
ללוקח ואפילו מתה בחייו לא ירשנה הבעל ואחז באושא
ותקון דאפילו גופא של קרקע יירש הבעל. ומכ"ש: מתני'
בחייה ולפירות תקנת כו', מוכח שבחייה הגוף הוא של
הלוקח, וכחש"ש: באושא התקינו כו' ומתה כו', דדוקא
אם מתה מוציא הבעל הגוף מיד הלוקחות. וכן מכ"ש
לשון: „מוציא", מוכח דעד שהיא מתה, הגוף נשאר ביד
הלוקחות, דאם נאמר דגם בחייה לא חל המכר על הגוף,
לא שייך לשון „מוציא". ובכ"ז נ א אמרינן: אינן זכנה
איהו ומתה אתא איהו ומפיק בתקנתא דרבנן וכד' יוסי
בר חנינא דאמר רבי יוסי בר חנינא באושא התקינו כו'.
ומדקאמר זכנה איהו ומתה כו', מוכח דרק אם מתה אתא
איהו ומפיק, אבל כל ימי חייה אינו מוציא הגוף מיד
הלוקחות. [וע"ל סכ"ו].

כוונה להבדילם ממנו הלכך על כרחך יאשרו ביד המקבל
מתנה כו' עכ"ל.
(כג) בבאר הגולה סק"ר ציין לברייאת בכתובות עט א.
והיינו וברייאת הגל' בסקכ"א. ושם יש מחלוקת של רשב"ג
וחכמים. והלכה כחכמים שם שאמרו: רצה מצחק בה עד
שתכתוב לו מהיום ולכשארצה. וכדאוקמינן התם דמירי
בנתנה מקצת נכסים.
(כד) זוהי שיטת הרמב"ם בה' אישות פכ"ב ה"ט. וטעמו,
דבריייתא — בכתובות עט א הגל' בסקכ"א — איחא: הרוצה
שתבריה נכסיה מבעלה כיצד היא עושה כותבת שטר פסים
כו' וחכ"א רצה מצחק בה עד שתכתוב לו מהיום ולכשתרצה.
ומדקאמר: כותבת שטר פסים כו' וחכ"א עד כו', מ' דאי
כתבה מהיום ולכשתרצה הוי — לחכמים — כשטר פסים,
ובשטר פסים — דהיינו כשכתבה כל נכסיה לאחרים —
כבר מבואר לעיל בסקכ"א שאין הבעל אוכל פירות, ואם
מתה אינו יורשה. ועוד דהרמב"ם מפרש קושית הגמרא:
„ואי לא קננהו לוקח נקנינהו בעל", הגל' בסקכ"א — לא
כחש"י שמפרש דקאי אמבחרת כל נכסיה, אלא דקאי על
מבחרת מקצתה ומחיים ולכשארצה. אבל אכולה לא פריך
שיקנם הבעל. וה"ט דלא פריך אכולה, דכיון שקנה המקבל
לכשתמות, לכן אין כאן קושיא שיקנם הבעל. משא"כ כאן —
בכותבת מהיום ולכשארצה — דלא קני עד שתרצה, וכיון
שמתה ולא אמרה שרוצה לתת למקבל, נמצא שלא זכה
המקבל מעולם בנכסים, ולכן מקשינן: ליקנינהו בעל. ואחא
משני: עשאוהו כנכסים שאין ידועין לבעל. ולפיכך גם
במהיום ולכשארצה לא קנה הבעל הנכסים ואינו אוכל פירות
ואינו יורשה. אבל הר"ן כתב שם דמ"מ אם מתה יורשה
כאן, וכן בנכסים שאין ידועים, כתב במתני' שם עה א.
דאם מתה יורשה, ולכן — בנכסים שאין ידועים — לפתחלה
לא תמכור מפני שיש לבעל זכות יורשה. וכתב שם הר"ן,
שאחרים כתבו שאף במבחרת כולה אם מתה יורשה. ולא
הודה להם הר"ן, ע"ש שכתב, דבמבחרת אינו יורש, משום

באר הגולה

א וכו"כ רב האי והר"ף.
ב וכו"כ הר"ף ופי' ה"ה קטס הרשב"א דמסדרא דמרינן דלינא ניהו וכו"כ הר"ש וכו"כ הרמ"א.
ג טור נכס רני אפרים וכו"כ ש"פ נשמו.

(כו) א בלא דמים (כו) (וי"א דף נחיה מו"ל גוף הקרקע מיד הלוקח כלל דמים) (טור והר"ש) (כח) ואם הדמים שלקחה מהלקוחות ב קיימים בעצמם (כט) (לו) שנואלו ומעות זידה ונוכל לתלות שהם חלו) (טור נכס הר"ש) מחזירין ללקוחות ואינו יכול לומר שמה מציאה הן. הנה: (ל) נתאלמנה או נתגרשה וזכרה קיים (טור ורוב הפוסקים) וכל ימי חייה אם הנעל רוצה לזנות או לסתור נקרקע הלוקח יכול למחות (כ"י פרק ח"ה) (לא) ואין חילוק בין אם זכרה הנכסים או הקדישה אותן (ת"ה סימן רע"ג). י (לב) ג ואם הבעל מודה או שיש עדים שברשותו זכרה אינו מוציא מיד הלקוחות דכשלוהו דמיא ואי בעי לוקח

ביאורי הגר"א

ומת הוא וזהו ח"ל וזכרה קיים לאז שזכר נחיי ננו ומת ננו והניחו הר"ש נפ"ד שם: (לא) ואין חילוק כו'. וכו"כ הר"ש ר"פ הנהיר. עתוס' דכתובות נ"ט ז' ד"ה קונמות כו' וי"ל דדוקא נקונמות כו'. והא כו' אי ננו כו' אלמא אף נקדש אלמנהו לשעבודא דבעל וכו"פ הרמב"ם דע"מ ח"ן יוצאין לא לאיש ולא לאשה ועוד דפירש"י דוקא קדושת הגוף מפיקע מידי שנווד ועתוס' דנטיין (ת"י) [מ'] ז' ד"ה הקדש כו': (לב) ואם הבעל כו'. כמ"ש נכ"ז כ'

(כו) בלא דמים. הר"ף ור"ש נפ"ד דהא שוינאו כלוקח ראשון כמ"ש נפ"ה דנ"ז: (כו) וי"א דאף כו'. הר"ש שם נפ"ד סי"ז ע"ש: (כח) ואם הדמים כו'. כיון דלינה זכרה הוי גזל זידה וע' נגיטין מ"ד ז': (כט) או שנמצאו כו'. הר"ש נכתובות שם אלל הנעל לינו חייב לשלם נשנילה דפגיעתה רעה: (ל) נתאלמנה כו'. ירושלמי ר"פ הכותז ר' הלל נן פזי נעל קונתה ר' יוסי זכר הוא ומתה היא וזהו ח"ל וזכרו נטל לנן שזכר נחיי חזיו ומת חזיו וזכרה היא

ברכת אלהיו

בעל קומיה ר' יוסי מכר הוא ומתה היא מהו ח"ל מכר בטל לכן שמכר בחיי אביו ומת אביו (הא דמיא לבן שמכר ירושתו שעתיד לירש מאביו שהמכר בטל דאין אדם מוכר דבר שאינו ברשותו — קרבן העדה); מכרה היא ומת הוא מהו ח"ל מכרה קיום לאב שמכר בחיי בנו ומת בנו (ואיירי בשנתן הבן קרקע מתנה לאביו הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה ומכר תאב הגוף מהיום והפירות לאחר מיתה הבן ומת הבן בחיי אביו שהמקח קיים וזכה הלוקח בגוף הקרקע ובפירותיה — קרבן העדה). והביאו הר"ן בפ"ד דכתובות ג א [בנוסח זה, ולא כגירס' אח' שיש בירושלמי שם].

(לא) וכו"כ הר"ש בכתובות ר"פ המדיר, וי"ל: ומיהו אם הקדישה נכסיה אינו נפקע שעבוד הבעל דהא בעל שוויה רבנן כלוקח לכל מילי כו' נמצאת מקדשת דבר שאינה שלה. ועתה"ם דכתובות נ"ט ב ד"ה קונמות כו', וי"ל: וי"ל דדוקא בקונמות אלמנה שלא יפקיע כו' והא דאמר בהחובל דעבדי מלוג אין יוצאין בשן ועין לא לאיש ולא לאשה דאלמנה רבנן לשעבוד דבעל אע"ג דשחרור דמי להקדש כו' אי נמי ידו עדיפא מידה כיון דאכיל פירות בחייה כו' עכ"ל. אלמא אף בהקדש אלמנהו לשעבודא דבעל — שלא יחול ההקדש. וכו"פ הרמב"ם בהלכות עבדים פ"ה ה"ט דעבדי מלוג אין יוצאין בראשי אברין לא לאיש ולא לאשה. ועוד דפירש"י בכתובות שם דדוקא קדושת הגוף מפיקע מידי שעבוד. ועתה"ם דגישין מ ב ד"ה הקדש כו', שכתבו ג"כ שרק קדושת הגוף מפיקע מידי שעבוד, אבל קדושת דמים — הואיל ויש לו פדיון — לא אלים כח הקדש להפקיע מידי שעבוד. ולפיכך אם האשה הקדישה הנכסים אין ההקדש חל. (לב) כמ"ש כ"כ: ג א: כי קאמר כו' א"נ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק כו' אבל היכא דזבינו תרווייהו לעלמא אי נמי זבנה איהי לדידיה זבינהו זביני.

(כו) כ"כ הר"ף בכתובות ג א והר"ש שם פ"ד סי"ז, דהא שוינאו רבנן לבעל כלוקח ראשון, כמ"ש בפ"ה דב"ב קלט ב: בעל שוויהו רבנן כיוורש ושויהו רבנן כלוקח והיכא דטבא ליה עבדו ליה כו' גבי דר' יוסי בר' חנינא שוויהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה. ופירש שם רשב"ם דשויהו רבנן לבעל כלוקח ראשון משעה שנשא. הלכך מוציא בלא דמים.

(כו) כ"כ הר"ש בכתובות פ"ד סי"ז. ועל מ"ש בסק"ה — דמלשון, "מוציא" מוכח, דבחייה הגוף ביד הלוקח — ע"ש ברא"ש שכתב: ומוציא לאו דוקא דכל ימי האשה הקרקע ביד הבעל ואוכל פירות והיא מוכרת הגוף מעכשיו והפירות לאחר מיתתה והבעל מוציא מיד הלוקח הגוף שמכרה לו מעכשיו וישאר אצלו. [והר"ן כתב מוציא דאמרינן היינו לומר שעד שמתה זכותן תלוי ועומד בידן שמה ימות הוא בחייה והן נכנסין לנחלה כו' אבל עכשיו שמתה בחיי הבעל מוציא מיד זכות זה שהיה תלוי ועומד בידן ולא מוציא ממש קאמר הנכסים לאו ביד הלקוחות היו קיימין. וכתב הב"י שזה מבואר בדברי הר"ש. ועמש"ל סימן צ"א סק"ה]. (כח) כיון דאינה זכרה הוי הדמים שלקחה מהלקוחות גזל בידה, ולכן צריך להחזיר הדמים ללקוחות. ועיין בנגיטין מ"ד ב דהמוכר שדהו בשנת היובל עצמה אינה זכרה כל עיקר ומעות חזרין. והוא הדין הנא — דהמכר אינו מכר — צריך להחזיר המעות ללוקח, ולא אמרינן דהמעות מתנה. (כט) כ"כ הר"ש בכתובות פ"ד סי"ז, וי"ל: ואם נמצאו מעות בידה אנו תולים שדמי מכר זה הן ולא מצי בעל למימר דילמא מציאה אשכחה. אבל הבעל אינו חייב לשלם בשנילה דפגיעתה רעה כדתנן בב"ק פו א: העבד והאשה פגיעתן רעה כו'. (ל) ירושלמי בכתובות ר"פ פרק הכותב: ר' הלל בן פזי

באר הגולה

ד תשנה שם דף ע"ח
ע"ל ובר"ש הר"ף
והר"ש והרמב"ם
ס.ס.
ה כחפשי ר' יוסף
ס.ס.
ו כג"ל וכן הוא
בטור ורמב"ם ופני'
ס.ס.
ז שם נמשכה.
ח דללו שנפלה לה
קודם שנתארסה
מוכרת לכתחלה.
ט טור ודברי אביו
הר"ש שם נפסקו.

מחרים שלא מכרה מדעתו. הנה: (לג) ראה שוכרה ושתק לה לא חנך נשום זה זכותו (תשנות
הר"ש כלל נו') (לד) נותה נעת חליה לתת כך וכך ממלגושים ונתרעה הנעל חס נתנה לעניים
אינו יכול לחזור נו ואם לעשירים יכול לחזור נו (ומדכי סוף הזהב ותשנות מהר"ם) ועיין לעיל
סימן פ"ו חס נכרה לו נשכנה מטלטלים.
מכרה משנשאת מוציא הבעל מיד הלקוחות בנכסים הידועים לבעל אבל אם נפלו
לה נכסים ה ולא ידע בהם הבעל לכתחלה לא תמכור ו ואם מכרה אותם קודם
שידע בהם מכרה קיים ו וכן ארוסה לכתחלה לא תמכור נכסים שנפלו לה
ה משנתארסה ואם מכרה קודם הנשואין מכרה קיים. (לז) (ואפילו נכסים הידועים לו).
יב (לז) נכסים שאינם ידועים לבעל כשיודעו לו מיד נעשו נכסי מלוג וכן הפירות
שימצאו בידה מיד שיודעו לו הרי הם נכסי מלוג. הנה: (לה) חסה שחמרה על ירושה
שנפלה לה אציה נזה לתת ונמנה לאחרים חס הנכסים ידועים לנעל אינה נחמנת (לט) מיהו חס
נות הנעל לריבה לקיים הודאתה ואם הנכסים אינם ידועים נחמנת (צית יוסף נשם תשנות

ביאורי הגר"א

ש"ן לך נכסים שא"י יותר נחנלה ואפ"ה חנונין
ברפ"ו שלה ילקח כו' וכן נותנה וכחש"ל סי' פ"ה ס"ז:
(לה) אשה שאמרה כו'. דהודאתה הוא כמו מכירה
וכחש"ש י"ט ח' וכנון שחז כו': (לט) מיהו כו'.
ואף למש"ש הר"ש נשם הרמב"ם והיכל דפרע כו' כ'
הרמב"ם כו' כיון שהקדן שלה ואין לנעל נקדן כלום

ח' כי קאמר כו': (לג) ראה כו'. ול"ד למש"ש נצ"ב
קל"ג ח' ושחולל חמר נחמלק כו' כחש"ש ומקולי כו'
וע' רשנ"ס שם ד"ה ומקולי כו': (לד) צותה כו'.
עתי"ן סימן רמ"ג ס"ז: (לה) בד"א כו'. עתוס'
שם ד"ה עשאו"ס כו': (לו) אפילו נכסים כו'.
דר"ש ל"פ חלל חסיפא: (לז) נכסים כו' וכן כו'.

ברכת אליהו

אמרים שאם מכרה ונתנה קיים. והיינו אפילו נכסים
הידועים לבעל. דאפילו ר"ש — דמחלק בין נכסים הידועים
לו לנכסים שאינם ידועים לו, כנ"ל בסקל"ה — לא פליג
אלא אפי"א — בנשואה. אבל בארוסה אפילו נכסים הידועים
לו, אם מכרה ונתנה קיים.

(לז) שאין לך נכסים שאינם ידועים יותר מחבולה ואפ"ה
אמרינן ברפ"ו דכתובות סה ב: ושלח ילקח בהן קרקע והוא
אוכל פירות. וכן מתנה שנתנו לה דבשעת מתנה לא ידע
הבעל, ואפ"ה — כשנודע לו — הוא אוכל פירות, וכחש"ל
סימן פ"ה פ"ו [ועמ"ש].

(לח) דהודאתה הוא כמ' מכירה, וכמו שאינה יכולה למכור,
כך אינה יכולה לחייב את בעלה ולהפסידו בהודאתה. וכחש"ש
בכתובות יט א: וכנון שחב לאחרים שמלוה שאמר שטר
אמנה הוא זה, אינו נאמן, כשהוא חב לאחרים.

(לט) ואף למש"ש הראשון בכתובות פ"ב ס"ט בשם הראב"ד —
במלוה שהיה חב לאתריני, ואמר שטר אמנה הוא זה —
ז"ל: והיכא דפרע לבעל חובו אחר שאמר שטר אמנה הוא
ובא לגבות מן הלזה כתב הראב"ד ז"ל דגבי ליה מיניה כיון
דמעיקרא לא הימניה לגבי אחרים דאמרינן לאשתמוטי
מינייהו הוא דקאמר לגבי לזה נמי לא תפסינן ליה בהכי
כו' עכ"ל. וא"כ, לכאורה, הכא נמי, יכולה האשה לומר,
כשהודיתי לא היה אלא כדי להפסיד לבעלי, וכיון שבאותה
שעה לא הייתי נאמנת, נתבטלה הודאתה, ואינה חוזרת
ונעורה עכשיו. מ"מ הכא — כיון שהקדן שלה ואין לבעל
קדן כלום — כל שלא מתה האשה בחי"ו. לפיכך הודאתה

(לג) ולא דמי למש"ש בב"ב קלב א — אהך דתנן: הכותב
נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה.
ופריך: משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה
(בתמיה — רש"י). ותריצין אמר רב במוכה להן על
ידה ושמאל אמר במחלק לפניה והיא שותקת (ושתיקה
כהודאה דמיא — רש"י). דהתם היינו טעמא, כמש"ש
עמוד ב: ומקולי כתובה שנו כאן. ועיין רש"י שם ד"ה
ומקולי כו', דזה קאי גם אתירושו של שמואל. וכתב שם:
דבשאר חוב לא אבדו בכך עד שיאמרו בפירוש אנו מוחלין
השעבוד ששל הנכסים הללו. [ועיל סק"ג].

(לד) עיין חשן משפט סימן רמ"ב ס"ב, שאם אמר הולך
לפלוגי מנה זה, אם המקבל עני, אינו יכול לחזור בו,
דהוי כנדר דבפיק זו צדקה. ואפילו בעשיר יש בו משום
מחוסר אמנה אם היא מתנה מועעת. ועמ"ש ס"ב ב, ג.
(לה) בבאר הגולה סק"ד כתב שזה כר"ש בכתובות עח
א. דשם במשנה יש מחלוקת בין חכמים ור"ש. דלחכמים
אין חילוק בין נכסים ידועים לשאין ידועים, ולר"ש נכסים
שאינן ידועים לבעל לא תמכור, ואם מכרה ונתנה קיים.
ובגמ' שם עט א — לענין מברחת — אמרו: עשאו"ס
נכסים שאין ידועים לבעל ואליבא דר"ש. ועתי"ס שם
ד"ה עשאו"ס ב"ו, שכתבו: פסק ר"ח כר"ש בנכסים שאינם
ידועים וכן נראה מדקאמר ואליבא דר"ש משמע דבכל
הני דס"ל שטר מברחת לא קנה סבירא להו כר"ש כו' עכ"ל.
(לו) בכתובות עח א תנן ברישא: נפלו לה משנתארסה
ב"ש אומרים תמכור ובי"ה אומרים לא תמכור אלו ואלו

באר הגולה

הרשב"א.

יג (מ)

האשה שמכרה או נתנה אחר שנשאת בנכסי צ"ב בין

ל' גריות' יצמות דף
ס"ד ע"ב וכו' רש"י
סס.
ב סס.

לבעלה (מא) בין לאחרים לא עשתה כלום (מא) (וי"א דומי' כשתחלוקן לו תתגרש ומכרה קיים) (כ"י פרק החובל) (מב) נ וכן בעל שמכר קרקע בנכסי אשתו בין נכסי צאן ברזל

ביאורי הגר"א

באחריותן ואם נתנו והותירו לו וציונות ס"ו ב' עבדי
ל"ב יולאין ועתו"ס דנ"ק ל' ד"ה כותן כו' ושם פ"ט א'
אם אחריו נמנו כו' וכ"ש לתקנת אושא: (מא*) וי"א
כו'. ממש"ש תזנין לנ"מ ציונת הנאה כו' ותזנין כתובתה
צטות כו': (מב) וכן כו' בין נצ"ב. ומתני' הנ"ל
לקח מן האיש כו' ולוקמינל נג' שדות ולק' לפי' הרי"ף
ה"ה לנצ"ב וצ"מ אחריו נצ"ב כ' א' איש ואשה כו' כנ"ל
ובכתובות פ' א' אינני להו צל כו' אצל לגופה פשיטא להו
ללא הוי מוכרה והו' שמכרו כ"ל לצדו אצל ומכרו גמיהם

וענ"י: (מ) האשה כו'. צ"ב נמנו ב' ה' ר"ה כו' הא לתנור כו' והן נל"ב לפי' תו' ס' ד"ה (הנ"ל) [היג]
והרי"ף פי' ממש"ש חיליותא למעוטי אחר נכסים דהיינו
נל"ב וצוה מתוך קושי' תוס' ס' ד"ה חיליותא כו' והקשה
כו' ובכתובות פ"א ד"ה ומגרשה כו' וממ"ש ברמב"ם וש"ע
נפט"ו כיצד כו' מנצ"ב כו' לו שדה כו' והוא כפירש
הרי"ף: (מא) בין לאחרים כו'. ומתני' דגיטין לקח
מן האשה ואח"כ כו' דוקא שלקח אח"כ מהאיש ונצ"ב
נ' א' איש ואשה כו' כי קאמר כו' וכ"ש נצ"ב דחיי

ברכת אליהו

אח"כ מהאיש מקחו קיים, אבל אם לא לקח אח"כ מהאיש
מקחו בטל. ובכ"כ נ' א: איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא
עשו ולא כלום כי קאמר כו' א"נ וזנה איהי ומתה אתא איהו
ומפיק בתקנתא דרבנן. וזהו בנכסי מלוג, ובכ"כ נצ"ב
דחייב באחריותו ואם מתו מתו לו והותירו הותירו לו. וביבמות
פ"ב: עבדי צ"ב יוצאין בשן ועין לאיש אבל לא לאשה
(אם סיממה עינו דלאו דידה הוא — רש"י). ועת"מ דב"ק
צ' א' ד"ה כמאן כו', שכתבו: נראה דמכירה יליף משחרור
דשחרור הוא כעין מכירה. ושם פ"א א' הגמ' רצתה להוכיח —
דאיתא לתקנת אושא — מהא דמוכח במשנה במכות ג' א'
שאינה יכולה למכור כתובתה. ודחה אב"י: אם אמרו בנכסי
מלוג (שתוכל למכור) ואין הבעל מוציא מיד הלוקחות שהרי
אם פיתחו פיתחו לה ואם הותירו הותירו לה — רש"י)
יאמרו בנכסי צאן ברזל, הרי שאפילו אילו היתה יכולה
למכור בנ"מ, היינו אומרים שאינה יכולה למכור נצ"ב. ובכ"כ
לתקנת אושא — שאינה יכולה למכור בנכסי מלוג — שאינה
יכולה למכור בנכסי צאן ברזל.

(מא*) ממ"ש בב"ק פ"א: תנינא לתקנת אושא העבד
והאשה פגיעתן רעה כו' ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא
תזנין לנכסי מלוג כטובת הנאה ותתן ליה כו' ותזנין
כתובתה כטובת הנאה ותתן ליה. [וכתב על זה בני': מהא
שמעין דנכסי מלוג מצי מזבין לה בטובת הנאה שאעפ"י
שאמרו שאם מתה הבעל מוציא מיד הלוקחות ה"מ היכא
דמתה אבל היכא דנתגרשה הן מוציאין מידה והוא הדין
לנכסי צאן ברזל, עכ"ל. ועב"ש סקמ"ן].

(מב) מתני' בגיטין נה ב' הנ"ל בסקמ"א: לקח מן האיש
וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל. ואוקימנא בב"ב מט ב'
דהיינו בג' שדות. ולפי פירוש התוס' שם הנ"ל סק"מ, מיידי
בנכסי צאן ברזל. ואף לפירוש הרי"ף — דג' שדות לא מיידי
בנצ"ב, אבל הו"ה בנצ"ב שהמקח בטל כמ"ש בסק"מ. ובכ"כ
אמרינן בב"ב נ' א: איש ואשה שמכרו בנ"מ לא עשו ולא
כלום כו' היכא דזבין איהו ומית אתיא איהו ומפקא א"נ כו'
ננ"ל בסק"מ. ובכתובות פ' א: איבעיא להו בעל שמכר
קרקע לפירות (מכר לאחרים קרקע מלוג שיעשה הלוקח
ויאכל פירות — רש"י) מהו כו'. אבל לגופה פשיטא להו

שהודתה בחיי בעלה מחייב אותה, וצריכה לקיים הודאתה.
ועיין ב"י [שהביא שהרשב"א בתולדות אדם סימן כ"ז כתב
שכן מסתברא. וסיים שם הרשב"א: וזה נראה לי נכון].

(מ) תנן בב"ב מב' א: לא לאיש חזקה בנכסי אשתו.
ומקשינן עלה שם בגמ' מט ב': הא ראי' יש (אבל ראי' עדיין
או שטר תועיל לו לקיים מכירתה — רשב"ם) תימא
נחת רוח עשיתי לבעלי כו'. ותרצינן: הא איתמר עלה
ארבב"ה לא נצרכה אלא באותן ג' שדות אחת שכתב לה
בכתובתה ואחת שייחד לה בכתובתה ואחת שהכניסה לו
שום משלה. וגריסא אחרת יש שם בגמרא: ואחת שהכניס
לה שום משלו. ותירוץ הגמרא הוא, דרק בשלש שדות
אלו יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. ושואלת הגמרא:
למעוטי מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כל שכן (דמצית
אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי — רשב"ם) דהויא ליה איבה
(אם לא תמכור לו — רשב"ם). ומסקינן: אלא למעוטי
נכסי מלוג. והג' שדות הן של כתובה ושל נצ"ב לפירוש
תו"ם שם ד"ה ה"ג. ולפירוש התוס' מש"ש בגמ': אילימא
למעוטי שאר נכסים, היינו שאר נכסים שאינם של כתובה
ואינם צאן ברזל. וגם ע"ז — לפירוש התוס' — מכרה בטל,
כמש"ש בגמרא: כל שכן דהויא ליה איבה. והרי"ף פירש
מש"ש בגמ': אילימא למעוטי שאר נכסים, היינו נצ"ב. וע"ז
קאמר בגמרא דכ"ש שמכרה בטל, אבל בשאר נכסים —
לפירוש הרי"ף — מכרה קיים. וזוהי מתני' קושי' תוס' שם
נ' א' ד"ה אילימא כו', שכתבו: והקשה כו', ובכתובות פ"א א'
ד"ה ומגרשה כו'. שרש"י פירש בכתובות שם שבשאר נכסים
מכרה קיים. והקשו התוס' שם ושם מסוגיין דאמרינן דכ"ש
בשאר נכסים דמקחה בטל. ולפי פירוש הרי"ף מתורצת קושי' ה
התוספות, דשאר נכסים — דקאמר בגמ' דמכרה בטל —
היינו בציאן ברזל. וכמ"ש ברמב"ם בה' אישות פכ"ב הו"ה
וייאלץ ערוך בסמ"ן זה בסמ"ן: כיצד האשה שמכרה או נתנה
לבעלה מנצ"ב כו' או שדה כו' לא קנה בעלה. ונקט נצ"ב —
דהיינו שאר נכסים שאמרו שם בגמרא, ואח"כ נקט הג' שדות.
והוא כפירוש הרי"ף [ועס"ק מב, מה, נב"].

(מא) מתניתין דגיטין נה ב': לקח כו' מן האשה ואח"כ
[בפנינו: וחזר ולקח] מן האיש מקחו קיים. הרי דוקא שלקח

בין ג"מ לא עשה כלום ל (מג) ויש מי שאומר שאפילו הוא עצמו יכול לערער על המכר (ואפילו אם מתה בחייו הגעל יורש כחה ויכול לגטל) (טור). יד (מד) מ אין האיש ל טור גסס ר"ת וכתב הטור שלא הסכים לזיו הר"א. מ רנו"ס גפ"ל ונהלכות מכירה ונריתא יצמות דף ס"ו ע"ג וכ"כ הר"א שם שהאשה חפילה בשנת בית אביה. ג רנו"ס שם וכ"כ ה"ה שכן דעת רב האי. ס טור גסס הר"א וכ"כ ה"ה גסס הרשב"א והרנו"ן וכ"כ הרמ"א.

ביאורי הגר"א

לני כו' וכן פירש הרמב"ם ועקי"ד: (מד) אין האיש כו' ואם כו' כמש"ל פירש הרי"ף דיינות נמטלטלין וכ' הרי"ף שם והאי וזכרו שניהם לפרנסה כו' מוליך כו' לא לופשטא שפיר דנעניד נה מעשה ופ' הרמב"ם לקולא דהנענייה ועי"ש גל"ה סיון רמ"ו ס"ד: ירושלמי פ"ו דכתובות והנילו הרי"ף ור"א שם אריז"ה הדא אמרה כו': (מה) וי"א כו' כו"ש גירושלמי דכתובות פ"ו מה רלו לומר כו' אריז"ה הדא כו' והנילו

גמ"ו והוא אהריה גמ"ז ודאי דהוי וזכירה כמ"ש גמ"ז שם. ונגיטין שם מ"מ ועמ"ס: (מג) ויש מי כו' וצימות ס"ו ז' וזכרו שניהם כו' הגעל כו'. ו' אפילו וזכר הגעל וע' תוס' שם ד"ה הגעל כו' ונראה כפיריה וער"א שם גסס ר"ה וע"ש גר"א שם האריך נזה ונסה"ת ש"ו ח"ל האר"י מחד ע"ש והה כפי שפ' ההיא דיינות נקרקע ל"ג אגל הרז"ה פ' נמטלטלין של ל"ג דכל ההיא סוגיא דס נמטלטלין כמ"ש כלי

ברכת אליהו

האחרת — דאין הבעל יכול לבטל המקח, רק האשה יכולה לבטל, וע"ז קאמר, שאם מתה בחייו, הבעל יורש כחה, ויכול לבטל ככה שהיא היתה יכולה לבטל. וכן הוא בטור. וכ"כ בח"מ סקמ"ד].

(מד) כמש"ל בסקמ"ג, והרמב"ם פירש החיא דיבמות סו ב הנ"ל שם, כמש"ל מ"ל — דלכתחילה אין הבעל רשאי למוכרם. ואם מכר — סובר רשב"ג — דהבעל מוציא מיד הלקוחות. וכתב הרי"ף שם: והאי מכרו שניהם לפרנסה דקאמר רשב"ג הבעל מוציא מיד הלקוחות לא איפשיטא שפיר דנעמד בה מעשה. ומחמת ספיקו של הרי"ף פסק הרמב"ם לקולא דהמוציא מחבירו עליו הראיה. ולכן אם מכר הבעל מטלטלין של גצ"ב מה שעשה עשוי. ועמ"ש באורח חיים סימן רמ"ב פ"ד סקמ"ד באריכות. ושם כ' מהו ספיקו של הרי"ף ובידור שיטת הרמב"ם בזה.

ירושלמי פ"ד דכתובות ה"ג — אהא דתנן כנגד השום הוא פוסק פחות חומש —: מה ראו לומר כו' ובשום פחות חומש אמר רבי יוסי בן חנינה שמין דעתה של אשה שהיא רוצה לכלות את כליה ולפחות אותן חומש. כלומר: דמדינא אין האשה רשאית להשתמש בכליה שהיא מבניסה לו, כיון שהבניסה אותם לבעלה בתור גצ"ב. אבל חכמים שמו דעתה שהיא רוצה להשתמש ולכלות את כליה, הילכך תקנו חכמים שיפחתו אותן חומש, כדי שהיא תשתמש בהן והיא מתרצית בכך. ומסיים הירושלמי: אמר ר"י בר"ה דהא אמרה שאין אדם רשאי למכור כלי אשתו (שהרי הוא פוחד חומש בכתובתה כדי שתשתמש בכליה — קרבן העדה, ופני משה). והרי"ף בכתובות סו והרא"ש שם פ"ו ס"ד הביאו הירושלמי הזה. וכאן מפורש בירושלמי שאין הבעל רשאי למכור מטלטלין גצ"ב שלה. (מה) כמ"ש בירושלמי דכתובות פ"ד ה"ג: מה ראו לומר כו' אריז"ה דהא כו' והביאו ברא"ש שם פ"ד סקמ"ד

דלא הוי זכירה. וזהו כמש"ל כל אחד לבדו, אבל אם מכרו שניהם בניהם, או בניהם — כשהיא מכרה והוא מכר אהריה — ודאי דהוי זכירה כמ"ש בב"ב שם: אבל היכא דזבניו תרתייהו לעלמא כו' זבניה זבניה. וכמ"ש בגיטין במשנה: מן האשה וחזר ולקח מן האיש מקחו קיים. — מ"מ בה' זכירה פ"ל ה"ד. ובדין מכרו שניהם עמ"ס ומ"ש. (מג) דיבמות סו ב: המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור ולא עוד אלא אפילו הכנים לה שום משלו אם רצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם (או זה אי זה — רש"י) לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות. ומשמע אפילו מכר הבעל, הוא עצמו מוציא מיד הלקוחות. ועיין תוס' שם ד"ה הבעל כו', שכתבו: ונראה כפיריה דאין המקח קיים כלל אפילו שעה אחת דתקון רבנן שלא תהא אשה צריכה לטרוח ולחזור ולהוציא מיד הלקוחות אחר מיתת הבעל כו' עכ"ל. וער"ש שם פ"ו ס"א בשם ר"ה: דאפילו אם מכר הבעל, הוא עצמו מוציא כו'. ועי"ש ברא"ש שהאריך בזה, והביא רא"י לפיר"ה. ובפחית' שער ו' חלק א' האריך מאד ע"ש. והרא"ש שם כתב דרשב"ג לטעמיה דס"ל בגיטין מא א דהעושה שדה אפותיקי לכתובת אשה אינו יכול למכור אותה שדה כלל ואם מכר המכר בטל. וזה כפי שפ' החיא דיבמות ב' קרקע צאן ברזל. אבל הרי"ה פירש דמייירי דיבמות כמ"ל מ"ל ו' של צ"ב, וכל הפוגיא דשם כמש"ל מ"ל, כמ"ש בעמוד א: המכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת כו'. הרי דמייירי בכלים שהם מטלטלין. אבל בקרקע אין הבעל יכול לבטל, מה שמכר. וכן פירש הרמב"ם בה' אישות פכ"ב ת"ו ובה' זכירה פ"ל ה"ה דמייירי במטלטלין. ועי"ש ומ"ש. [וה' המחבר, שאפילו הוא עצמו יכול לערער על המכר — הוא כפיר"ה. ומ"ש בהג"ה: ואפילו אם מתה בחייו הבעל יורש כחה ויכול לבטל, הוא לפי הדעה

ביאורי הגר"א

בראשׁ שׁם ס״ד ונושׁם לכתחלה לא יתקנו לפחות הוושׁ
וענינׁ פ״ל מה׳ מכירה ופ׳ ג״כ כרשנ״ג דינמות הכ״ל
וכ׳ הרשׁשׁ צפ״ן דינמות סס״א וירחא דדוקא צקרקע
כ״ל אזל התכנס׳ כ״ו וכ״ש ללותן שפ׳ צנקרק׳ זמכר
צטל דהיה לנשטלטשׁ: (מו) ר״א כ״ו: ע״ל ס״ס
ע״ג: (מו) ישראל כ״ו אבל כ״ו: עת״ס (דצ״ק)

כ' לשון הירושלמי). ועומ'מ פ"ל מה' מבירה ה"ה שכתב
 שדעת הרמב"ם — שהיא הדעה הראשונה שכתב המחבר —
 שלא אמרו בירושלמי אלא דלכתחילה אין אדם
 ושא' למכור כלי אשתו, אבל די' עבד מה שמכר קיים.
 והדעה השניה שהביא בהג"ה — היא דעת הרא"ש ביבמות
 פ"ז פ"א — סוברת שמי' בירושלמי שאין אדם רשאי
 למכור, היינו שאפילו בדיעבד אין המכר קיים, דמשום
 לכתחילה שלא ימכור לא יתקנו לפחות דומש, מאחר
 בדיעבד אם מכר הבעל מה שעשה עשוי. אע"כ דכוונת
 הירושלמי שאפילו בדיעבד מכרו בטל. והרא"ש שם פסק
 ג"כ כרשב"ג דיבמות סו ב הג"ל בסקמ"ג — שהבעל מוציא
 מיד הלוקחות. וכתב הרא"ש שם פ"א — על דברי הר"י
 שפסק דהמקח קיים עד שעת שריפה —: וירא דרוקא
 בפרקת הוא דאמר דמכר הבעל קיים עד שעת שריפה אבל
 המבנות ג' דונייתא במטלטלין של כסף וזהב ובגדי' אין
 הבעל יכול למוכרן אעפ"י שיש לבעל בנשים כנגד ג' דונייתא
 דהיא חפצה יותר בשבח בית אביה כו' עכ"ל. וכ"כ לאותם
 שפסקו דבפרקת מכרו בטל, דהוא הדיו במטלטלין.

(מו) ע"ל סוף פירגן ע"ג שכתב המחבר: מ' שמשכון כסות אשתו אינה יכולה להוציא מידו בלא כלום. ועמש"ש בסק"י שהטעם הוא, לא משום שהוא יכול למכור ולמשכון שלא מדעתם, אלא — דמאן לימא לן דלא נתנה לו רשות. יעוד טעם משום תקנת השוק. ואותם הטעמים שייכים גם בדנינו. וצ"ע בבית-שמואל סק"מ ט.]

(מז) עיני תוס' דבי"ט ע ב ברי"ה ואי זכר. דאיתא שם בגמ', דהמקבל צאן ברזל מן הנכרים, הולדות פטורים מן הבכורה, „משום כיון דאי לא יהיב זוזי אתי נכרי תפיס לה לבהמה ואי לא משכח לה לבהמה תפיס להו לולדות והוי ליה יד נכרי באמצע וכל יד נכרי באמצע פטור מן הבכורה". והקשו שם בתוס': מ"ש מבהמת ארנאת דחייב"ב בבכורה ללישנא קמא דרבא בפ"ק דפסחים (דף ו ע"א) היכא דמיס ישראל לזוקיה בזוזי וה"נ אי יהיב ליה זוזי לא תפיס לה לבהמה ולא לולדות. ותוצר: דהתם עיקר

סימן של"ט).

טו ע (מט) מטלטלין שנתן לה משלו דינם שוה לנכסי צאן ברזל

באר הגולה

ע הרמז"ס נפ"ל
מחל' תורה ו"פ.
פ הנהגת אשרי פ'
הגזל קמח.
ז מהרי"ק נשור י'.

שאינו רשאי למוכרן לכתחלה (ג) פ וה"ה למטלטלין שקנה לה אפילו לא באו לידה ואפילו אין לו במה להתפרנס (גא) ז ואין חילוק בין בגדי שבת וי"ט לבגדי חול

ביאורי הגר"א

כו' וכן כהן להפוסקים הנ"ל דלינו וזכור: (גא) ואין חילוק כו'. כהן חולקים נחיימ סימן ל"ז סכ"ו וערש"ש פ"ד דכתובות סל"ז ובגדי אלמנה וגרוש' כו' והביא מהר"ם רמ"ה מחש"ש לנשיטתיהו לכולה מחל' כו' הלכת' כו' ש"מ דלשמואל אפילו בגדי שבת וי"ט וע' בנדרכי סימן

הרמז"ס והטור ושל"פ ועיינו: (מט) מטלטלין כו'. ינמות שם ולא עוד כו' וכפירושו דמטלטלין קמיידי לזל לדעת הפוסקים (דס"ג) [דס"ד] כהנ"ה הי"ג דזכורו בטל וכ"ש הוא דהא לינו אוכל פירות נזה: (ג) וה"ה כו'. מו"ש צנ"ק ק"צ ז' נעשה כו' כו' וע"ש כהנ"ה ד"ה וכדמסיק

ברכת אליהו

ומיעד (דבגדים יקרים הללו אינו מקנה להן מסתמא לא על דעת שאם יצטרך להן יקחם מידו וימכרם ומשו"ה בע"ה גובה מהן — סמ"ע סק"ס). ודעת היש חולקים שם, שגובים גם מבגדי שבת ויו"ט. ועמ"ש. וערש"ש פ"ד דכתובות סל"ב שכתב: ובגדי אלמנה וגרושה אין חילוק בין בגדי חול לבגדי שבת וכו' אקנויי אקני לה כל מה שקנה וצבע לשמה. ועיין במדרכי ספ"ד דכתובות סימן רל"ז [בפנינו: סימן קע"ב] שכתב: שוב מצאתי תשובה אחרת שפסק הר"מ דאפילו בגדי שבת ורגל שתיקן לאשתו נעשה כמי שהקנה להן ואין הבע"ה גובה מהן. וכתב שם שהמהרי"ם הביא ראיה מכתובות נד א. דאיתמר התם: אלכנה רב אמר שמין מה שעליה (כשמגבין לה ב"י) ושמואל כותבתה שמין בגדיה בפרעון כתובה — (רש"י) ושמואל אמר אין שמין. ואמרין שם דתנו כוותיה דשמואל (דתנו בערכין כד א) אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו לא בכסות אשתו וכו' (אלמא בגדיה שלה כשמואל — רש"י). ואיתא התם: כלתא דבי בר אלישיב הוא קא תבעה כתובתה מיתמי וכו' אולא לברישתניהו ואיכסתניהו לפוליה מנא אתו לקמיה דרבינא אמר להו הילכתא כוותיה דרב דאמר אלמנה שמין מה שעליה. ואי ס"ד דבבגדי שבת וי"ט לכו"ע הוי של בעל, לא הול"ל משום דהלכתא כוותיה דרב, דהא אפילו שמואל לא קאמר אלא בבגדי חול, אבל בבגדי שבת וי"ט מודה; וכאן משמע דלבישה כוליה מנא — דהיינו בגדי שבת וי"ט. אלא ש"מ דלשמואל אין שמין אפילו בבגדי שבת וי"ט, משום דהו שלה. ומדקאמר תנו כוותיה דשמואל ממשנה דערכין הנ"ל, ש"מ דמתני' דערכין — דאין לו בכסות אשתו ובניו — היינו גם בבגדי שבת וי"ט. [ועיין בס"ק הבא, ומ"ש בסימן צ"ט סק"ג].

דאין לאשה כח למחות בבעלה למכור נכסים שלו. רק בהגיע זמן הגביה טורפת.⁸

(מט) בב"י הביא דין זה בשם הרמב"ם בהלכות מכירה פרק ל'. וכמ"ש ביבמות טו ב' ולא עוד אלא אפילו הכנים לה שום משלו אם רצה הבעל למכור לא ימכור. וכמ"ש בסקמ"ד והרמב"ם פירש דהיא דיבמות במטלטלין קמיידי. ולכן לכתחילה לא ימכור אבל אם מכר מה שעשה עשוי כמ"ש. אבל לדעת הפוסקים דסריך בהנ"ה דמכרו בטל במטלטלין וכמ"ש בסקמ"ה, ה"ג כאן דמכרו בטל. ופ"ש הוא, דהא כהן — במתנה שנתן לה משלו — אינו אוכל פירות. [וע"מ סקמ"ט וב"ש סקנ"ח].

(ג) מו"ש בב"ק קב ב נעשה כמי כו'. דתנו בערכין כד א: אחד המקדיש נכסיו ואחד המעריך את עצמו אין לו בכסות אשתו ולא בכסות בניו ולא בצבע שצבע לשמן ולא בסנדלים חדשים שלקחן לשמן. ובב"ק שם מסיק דהטעם הוא: כל המקדיש נכסיו כמי שהקנה להן כסות אשתו ובניו מעיקרא. ועיי"ש בהנ"ה פ"ט סי"ח ד"ה וכדמסיק וכו', וז"ל: דהמסיק נעשה כמי שהקנה לאשתו ובניו כסותו מכאן נראה לי שאין אדם יכול למכור בגדי אשתו שקנה לה ואפילו לא באו לידה ק"ו מהקדש ואפילו אין לו במה להתפרנס אינו יכול למכרם — מא"י; ומהרי"ח אומר וכו' והו"ה מוכר נכסיו לא מכר כסותו, עכ"ל. וכן להפוסקים הנ"ל ובסעיף י"ד דבמטלטלין מכרו בטל, הו"ה כאן — במטלטלין שקנה לה — לא רק שא"י למכור לכתחילה, אלא גם בדיעבד אם מכר אינו מפורי. [וע"מ סק"ג וב"ש סקנ"ח ומ"ש בביאורי הגר"א סימן ע"ג סק"י].

(גא) כה"ש חולקים בהר"ם סימן צ"ו פכ"ו. ששם יש שתי דעות לענין גבית בע"ה מכסות אשתו ובניו של לוח. דהדעה הראשונה שם סוברת דבע"ה גובה מבגדי שבת

לנכות מחיים וספק אם תבא לכלל גביה ותו דבמטלטלין דאין כתובה מדינא שעבדא על המטלטלי אלא מחקת הגאונים כדאיתא לקמן ריש סימן ק' י"ל בזה לא התקינו מיהו גראה דנימ נמי כהכניסה לו בענין זה בדוניה קרקע מכותי דבמקום דהוי כמטלטלין רשות לבעל למכור אפילו לכתחלה למכור זה דמי לדוניה שהכניסה לו דאיתא אלא חוב בעלמא על הכותי אבל במקום דהוי קרקע הוי כהכניסה לו קרקע דאי למכור כמ"ש בסעיף הקודם. ובה מיושב מה שהביא רמ"א דין זה בסימן זה דמיידי בנצ"ח שהכניסה לו, עכ"ל דהפלאה. ועצם קושיה הח"מ ורבנו היא גם על תרומת הדין סימן של"ט — ששמנו המקור לדין זה. ובישועות יעקב הוסיף על קושיא זו: ולמה לא נקט

8 מחלקת מחוקק שם סי"ם: ואפשר לה למחות שלא למכור לכותי ולמי שלא תוכל לטרוף ממנו. והעיר ע"ז בהפלאה, וז"ל: כבר מפורש בתו"מ סימן קי"א סי"ג בהנ"ה בשם הרשב"א דאין למחות ושם בתשובת הרשב"א שהביאו ב"י מפורש לענין הבעל, עכ"ל. ובתשובת הרשב"א שם הביא ראיה לזה מכתובות פא הבעל בדברי רבנו שאינה יכולה למחות בו אפילו כשרוצה למכור לנכרי או לגביר אלמא. והוסיף שם בהפלאה: מיהו מ"ש בהנ"ה שם ונ"ל דאם נראה לבי"ד שלא יהיה מקום לגבות חובו אח"כ יכול למחות וכו' עכ"ל, בזה אין חילוק בין אם דינו כמטלטלי או כקרקעות כיון דאינו אלא מצד התקנה שנוהגין לעקל אפילו מעות וצ"ע בכתובה אם יכולה לעקל מחיים כיון דלא ניתנה כתובה

באר הגולה

ק סס.
ר תוספתא הגמ' ב"ב
דף ל' ע"ב.
י סס.
י"ב פ'. דכיון דשלה
הס חזק יגורא תעלה
ויכולה לתנות.

(נא*) אבל בלי זהב ובדולח יכול למוכרן אם הוצרך להתפרנס מהם (נא**) ק ואם קרובים נתנו לה בין תכשיטים בין בגדים יכול הבעל למוכרם לפרנס עצמו. מו ר (נב) מכרו שניהם בנכסי מלוג בין שלקח מהאיש תחילה וחזר ולקח מהאשה בין שלקח מהאשה וחזר ולקח מן האיש מכרם קיים ש וכן האשה שמכרה או נתנה בנכסי מלוג לבעלה מכרה ומתנתה קיימים * ואינה יכולה לומר בנכסי מלוג נחת

ביאורי הגר"א

היינו כדין כ"ח שחמרו נ"ל כספים ולקח קרקע כו' וכחש"ל סימן פ"ה סי"ג דמתנה כ"ח דמו וכחש"ס סי' וסח"כ דמתנה' דאין לזכור פירות כתש"ס: (נב) מכרו שניהם כו'. ואע"ג דלמירן שם ולז"ל כו' והרמב"ם פ' כר"א ס"ל דה"ק ולז"ל כו' דמתנ' ור"ה נר"ה ס"ל אפילו זכנה לעלמא הוי זכינא ואמירן דאמר כר"א

רל"ז שזו ונלתי כו': (נא*) אבל בלי זהב כו'. כ"כ בנתיב"ק שם נשם תשוצת הרי"ף דנזה נע"ח גובה ול"ד לבגדי שנת וי"ט דנזה דעתו שלם ינטרך יתפרנס ונזה ולכן כ' נהגיה נתינו שם וי"ט לרישא דוקא לזל דעת ש"ע נכחן תנוה דשם פי' כהרמב"ם ועגלי"ה שם ד"ה כ' הרמב"ם כו': (נא**) ואם קרובים כו'.

ברכת אליהו

לה — דאינו אוכל פירות כמש"ש. ולכן במתנות שהוא נתן לה אינו יכול למכור אפילו ע"מ להתפרנס מן הרווח. [ועת"מ סקנ"ג וב"ש סקנ"ד].

(נב) איתא בב"ב מט ב: הא ראייה יש (דאם מכרה לו אשתו נ"מ שלה קנה — רשב"ם) תימא נחת רוח עשיתי לבעלי (שמכרתי לו שלא יכעוס עלי אבל לא ה"י בדעתי להקנותו — רשב"ם) מי לא תנן לקח מן האיש וחזר ולקח מן האשה מקחו בטל אלמא אמרה נחת רוח עשיתי לבעלי הכא נמי תימא נחת רוח עשיתי לבעלי. ותרצינן: הא איתמר עלה אמר רבה בר רב הונא לא נצרכה אלא באותן ג' שדות כו'. ופרקינן שם נ א: למעוטי מאי וכו' אלא למעוטי נ"מ האמר אמירא איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום. ומתרתה הגמ': כי איתמר דאמירא היכא דזבין איהו ומית אתיא איהי ומפקא א"נ זבנה איהי ומתה אתא איהו ומפיק וכו' אבל היכא דזבין תרונותיה לעלמא א"נ זבנה איהי לדידיה זבנה זבני; ואיבעית אימא אמירא דאמר כו' אלעזר דתניא המוכר את עבדו ופסק עמו שישמשנו שלשים יום וכו' ר' אלעזר אומר שניהם אינן בדין יום או יומים זה לפי שאינו תחתיו וזה לפי שאינו כספו ואמר רבא מ"ט דר"א אמר קרא לא יוקם כי כספו הוא (שמות כא כא) כספו המיוחד לו. ורשב"ם פירש שם — אליבא דאיבעית אימא — דכמו דלר"א שניהם אינם בדין יום או יומים, מפני שאינו כספו המיוחד לו, כן סובר אמירא בנ"מ, דכיון דאינו מיוחד לאיש ולא לאשה, ואינו קרוי שדה האיש ולא שדה האשה, לפיכך אם מכרו שניהם מכרם בטל. וכן פירשנו בב"ב צ א ד"ה איש ואשה כו', וכן פירש הרא"ש שם פ"ח ס"ט. ודינו של המחבר — שאם מכרו שניהם מנ"מ מכרם קיים — הוא מדברי הרמב"ם בה' אישות פ"ב ה"טו. ואילו ה"י הרמב"ם מפרש כפירש"ב ורש"י

(נא*) כ"כ במהרי"ק בשורש י' בשם תשובת הר"ף, דבזה — בכלי זהב ובדולח — בע"ח גובה. ול"ד לבגדי שבת ויו"ט, בדכלי זהב ובדולח, דעתו שאם יצטרך יתפרנס מהם. ולכן כ' בהג"ה בחו"מ סימן צ"ז סכ"ו וי"ח ארישא דקא. שהמחבר כתב שם: אבל בגדי שבת ומועד גובה אותם בע"ח ואצ"ל אם היו בהם טבעות וכלי זהב וכסף שהחל לבע"ח. ובהג"ה כתב שם: ויש חולקים ארישא דוקא וכתב זאת לפני המלים: ואצ"ל אם היו בהם טבעות וכו'. מפני שגם החולקים בבגדי שבת ויו"ט, מודים בטבעות וכלי זהב וכסף שבע"ח גובה מהם. אבל דעת שו"ע ככאן תמוה. דשם בחו"מ פסק כהרמב"ם בה' מלוה ולוה פ"א ה"ה — שבע"ח גובה מבגדי שבת ויו"ט, וכאן פסק שאין חילוק בין בגדי שבת ויו"ט לבגדי חול. ועגלי"ה בכתובות פ"ד ס"ב ד"ה כתב הרמב"ם כו'. ומוכח שם שדין אחד לגביית בע"ח ולדיננו. וא"כ לפי מה שפסק שם המחבר כרמב"ם — שבע"ח גובה מבגדי שבת ויו"ט, הו"ה שהבעל יכול למוכרם, דאדעתא דהכא — שאין לו במה להתפרנס — לא הקנה להם בגדים הללו. וקשה על המחבר שכתב כאן, שאין חילוק בין בגדי שבת ויו"ט לבגדי חול. [ועת"מ סקנ"א].

(נא**) מ"ש המחבר שיכול הבעל למוכרם, אין הכוונה שיכול למוכרם לגמרי להתפרנס מן הקרן, אלא ר"ל שדינו כדיו נ"מ, והיינו שיכול למכור התכשיטים והבגדים, וינתנו המעות בריוח, והבעל יאכל הריוח מזה. וכמ"ש — בדין נ"מ — בכתובות עט א במשנה: נפל לה כספים ולקח בהן קרקע והוא אוכל פירות. וכמ"ש"ל סימן פ"ה ס"ג שאם יש לה נ"מ שאינו עושה פירות ימכר וילקח בו דבר שעושה פירות. ומתנה שנתנו לה אחרים, כנ"מ רמז, וכמש"ש סוף ז. [ועת"מ שם ושם]. משא"כ במתנתה — שהבעל נתן

כתובתה — בשו"ת הרשב"א ח"א סימן תתקמ"ט, ח"ג סימן מ"ג, ח"ד סימן רע"ה, ובמיוחסות לרמב"ן סימן נ"ו. ובכל התשובות הללו הביאו הרא"ה מכתובות פא הנ"ל שא"י לעכב. וראה בזה גם בספר שערי עזרא (ירושלים) לר' עזרא הכהן טראב. ושם כתב שלא מצא בכתובות הרשב"א התשובה הנ"ל שהביא ב"י בחו"מ סימן קי"א.

בפשיטות לענין אם תוכל לסרוף אח"כ ואין לומר דמעשה שה" כה ה"י דהרי ידוע שתרומת הדשן בעצמו סידר שאלותיו בלי שום עירוב דבר אחר וזה מן התימא בעיני כעת ובתשובה הארכת בזה בכירור דברי התרומת הדשן ושלטו יד זרים בתשובה זו, עכ"ל. ועיין עוד בדין זה — אם האשה יכולה לעכב לבעל מלמכור נכסיו מחמת החשש שלא תוכל לגבות

באר הגולה

ת ונסנה גישין דף
כ"ה ע"ב וכוונתו לה
נצי"ג שם דנאמר
נכסים הוי"ל לה אינה
דאמר לה עיניך נתת
גנירשין ונתינתה.
א ל' הרמ"ם עפ"ל
מהלכות זכירה.

רוח עשיתי לבעלי ה אבל כשאר נכסים יש לה לומר כן (נבי) כיצד א האשה שמכרה
או נתנה לבעלה מנצי"ב בין קרקע בין מטלטלין או שדה שיחד לה בכתובתה או
שדה שכתב לה בכתובתה או שדה שהכניסה לו שום משלה לא קנה בעלה ואעפ"י
שקנו מיד האשה ברצונה חוזרת בכל עת שתרצה שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני
שלום ביתה לפיכך אין לבעל ראייה כלל בנכסי אשתו חוץ מנצי"ב (ג) אא"כ קבלה
עליה אחריות בפירוש. הנה: (ג) י"ל דוקא זכירתה ונתינתה לא מהני לזל חס ונחלה

ביאורי הגר"א

היינו נצי"ג לזל לשי' תוס' ג' (נכסים) [שדות] היינו
נצי"ג כנ"ל: (ג) אא"כ קבלה כו'. כמ"ש בגמ' דנצי"ג
כ"ח וכשחולל דקיי"ל כותיה כמ"ש נצי"ג: (ג) י"א
כו'. דנחילה לז"ל לומר נחת כו' דהא שדה שיחד לה
בכתובתה י"ל כ"ח עשיתי וכתובתה יכולה לנחול כמ"ש

זונת כ"ל לזל וכו' ויוס' דל"ל חלל נכ"ל
לזל דשניהם ניהל נל"ה פטורין כמ"ש נצי"ק דנצי"ק
ונצי"ק דנצי"ק ורש"י שם לא פירש כן וכן רש"י
נצי"ק (נ"ל) [ל' ח' ד"ה חס ונחלה כו' רש"י שם:
(נב*) כיצד כו' או כו'. כפירש הר"ף שם שר נכסים

ברכת אליהו

לא נצרכה (דמכרה בטל) אלא באותן ג' שדות וכו' למעוטי
מאי אילימא למעוטי שאר נכסים כ"ש דהו"ל איבה (והמכר
בטל). ומדחזיר הרמב"ם נצי"ב לחוד, ופירש הג' שדות
לחוד, מוכח שמפרש דג' שדות לאו היינו נצי"ב, וכפירוש
הר"ף שם דשאר נכסים היינו נצי"ב. אבל לשיטת תוס' שם
ד"ה הג' ג' שדות שאמר שם בגמ' היינו של כתובה
ושל נצי"ב, כנ"ל בסק"מ.

(ג) כמ"ש בניטין נח א: אמר רב לא שנו (דלא קנה)
אלא דאמר לו לך חזק וקני אבל בשטר קנה ושמואל אמר
אף בשטר לא קנה עד שיכתוב לו אחריות. וכשמואל,
דקיי"ל כותיה כמ"ש בסעיף י"ז [וכמ"ש בבאה"ג סק"ז].
(ג) נה) דכמחילה איז לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.
דהא שדה שיחד לה בכתובתה יכולה לומר נחת רוח
עשיתי לבעלי ואין המכר קיים. וכתובתה יכולה לנחול.
כמ"ש בב"ק פ"א ורש"י. וטעם הדבר — דבמחילה איז לומר
נחת רוח עשיתי לבעלי — עיין בשו"ת הרא"ש פ"ה כלל
ל"ח, וז"ל: ולא שייך לומר נחת רוח עשיתי לבעלי אלא
כשהבעל מוכר קרקעותיו ושותקת מחמת נחת רוח שלא
יאמר הבעל עיניך נתת בגירושין או במיתה אבל אין
האשה נוחלת לבעלה זכות שיש לה עליו מחמת נחת
רוח דאין כאן איבה אם לא תמחול לו ומחילה גמורה היא,

ורא"ש הג"ל, ה' קשה מדידה אדרידה. שלפי האיבעית
אימא, אממר — דאמר אפילו במכרו שניהם מכרם בטל —
הוא כר"א, והרמב"ם פסק בה' רוצח ושמירת נפש פ"ב הט"ו
כר"א — ששניהם אינם בדין יום או יומים, אי"כ ה' צריך
לפטוק בנכסי מלוג — כשמכרו שניהם — שמכרם בטל, שהרי
הא בהא תליא לאיבעית אימא לפירושים הג"ל *.

אלא שהרמב"ם מפרש פירוש אחר באיבעית אימא דבגמ'
הג"ל. וי"ל דה"ק דמתני' ורכה בר רב הונא מ"ל אפילו
זבנה לעלמא כ"א לבדו חיי זבינא. ואממר דאמר דלעלמא
כשמכר כ"א לבדו זבינא לא זבינא הוא דאמר כר"א. דר"א
ס"ל שאינו יוצא בשן ועין כשכל אחד חבל לו לבדו. דבדין
יום או יומים אימא אלא כמ"ל לבדו, דאילו חבלו שניהם
ביחד בל"ה פטורים, כמ"ש בפ"ק דב"ק י' ב ובפ"ט
דפנחריין ע"א א: הכוונה עשרה בני אדם בעשר מקלות בין
בבת אחת בין בזה אחר זה ומת כולן פטורין. וזהו שאמר —
דאממר דאמר כר"א. דכ"מ דל"א בדין יום או יומים
כשחבל כ"א לבדו אין לו דין יום או יומים, כן בנכסי מלוג
כשכ"א לבדו מכר לעלמא אין מכירתו כלום. אבל בשמכרו
שניהם מנצי"ב — אף לאיבעית אימא — מכרם קיים.

(נב*) דברי המחבר כלשון הרמב"ם בה' אישות פכ"ב
הי"ח. ומקור דין ה הוא בב"ב מט ב—א, דאמרינן התם:

דפסקין כר"א — משום דאממר ס"ל כותיה. ונראה, שלכן
לא כתב רבנו בדברי הב"י והבאה"ג — שהלכה כר"א משום
דאמוראי מפרשי טעמיה — שרבנו לשיטתו שכתב לעיל סימן
פ"ג סק"ז וסק"ה שבהרבה מקומות שקלו וטרו בגמ' אליבא
דיחידאית שאין הלכה כמותו. וראה מ"ש בסימן צ"ב סק"ו בהערה
2. ולכן כתב רבנו ביו"ד שם שהלכה כר"א, משום דאממר
ס"ל כותיה. ואע"ג שזה רק לאיבעיא, י"ל דבזה מצדדים מ"ש
הב"י שהיה דאמוראי מפרשי טעמיה דר"א, לכן פוסקים באיבעיא
— שגם אממר סובר כר"א. וכע"ז כתב רבנו לעיל סימן פ"ג
סוף סק"ה, עיי"ש. אולם גם לולא זה, הרי כתבנו לעיל שפוסקים
תמיד כאיבעיא אימא. עכ"פ, כל היסוד שהרמב"ם פסק כר"א,
הוא מפני דנקט כאיבעית אימא — שאממר סובר כר"א, אי"כ אי
אפשר לומר כדברי הב"ש — שלא קיי"ל כתיורין האיבעית אימא.
ולכן הוצרך רבנו לומר שהרמב"ם מפרש פירוש אחר בדברי
האיבעית אימא בגמ' שם. ועיין עוד בזה כאן באבני מלואים
ובישועות יעקב.

9 גם בב"ש סקנ"ה הקשה על הטור ועל המחבר, שכאן פסקו
שהמכר קיים, ולענין שן ועין פסקו ששניהם אינם בדין יום או
יומים. ותירץ הב"ש דלא קיי"ל כתיורין האיבעיא אלא כשאר
התירושים בב"ב שם. ונראה שרבנו מיאן בזה מחמת שני
טעמים: א) רבנו הביא פעמים אחדות בבאורי הגר"א שדעת
הרמב"ם לפסוק כלשונא בתרא. [ראה סימן ג' סקט"ו וסימן פ"ט
סק"ה ושי"מ]. ולענין איכא דאמרי עיין מ"ש לעיל בסימן פ"ו סק"ג
בהערה 3. ועיין בשו"ת חמד כללים מערכת האל"ף כלל ר"ט
דלשון איבעית אימא ולשון איכא דאמרי שוין. ולפוסקים
שתופסים בכל מקום כאיכא דאמרי, הו"ה שפוסקים כאיבעית
אימא. ב) ביו"ד סימן דס"ז סעיף ל"ו — ששם נפסק ששניהם
אינם בדין יום או יומים — כתב בבאה"ג שם סקע"ב, שלכן
נפסק כר"א, משום דאמוראי מפרשי טעמיה. ודבריו נובעים מדברי
הב"י בסוף שם ומדברי הכ"מ בה' רוצח ושמירת נפש הט"ו
ובה' עבדים פ"ה הט"ו. ורבנו בבאורי הגר"א שם סקע"ה ציין
לדברי באר הגולה שם, אולם לא כתב בדבריו, אלא כתב —

באר הגולה

ב' הרמז"ס פ"ז
וה"ל ומוסקת הגמ'
כתובות ד"ה ע"ה.

ג טור

ד' משנה גיטין דף כ"ה
ע"ל לקח מן האשה
והזר ולקח וכו'.
ה' דרייתא דס' בכתובות
וכר"ל דמקוץ הסס
ססס תתני' כותיה.
ו' הרמז"ס סס.

ז טור וכשחולל דתניא
כותיה גיטין דף כ"ה
ע"ז ועוד דק"ל
הלכה כשחולל דתניא.

לבעלה כל זכות שיש לה על הנכסים ושהי כמו שהיני וחילה לענין כתובה (הראש"ד והרא"ש)
(גה) ויש חולקין (הרמז"א והרמז"ב לדעת המח"מ). יז ב הבעל שמכר נכסיו
ואח"כ כתבה אשתו ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו אעפ"י שקנו
ממנה הרי זו טורפת שלא כתבה לו אלא כדי שלא תהיה בינה לבין בעלה קטטה
ויש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ג (גו) ואפילו כתבה לו שלא תוכל לומר נחת
רוח עשיתי לבעלי אינו כלום ד אבל אם קנו מיד האשה תחלה שאין לה שעבוד
על מקום זה ואחר כך מכר אותו הבעל אינה טורפת אותו ה וכן אם מכר הבעל
ואמר לאשתו לכתוב ללוקח דין ודברים אין לי עמך ולא הסכימה למעשיו והזר
הבעל ומכר לאיש אחר ו (גו) בין אותה שדה בין שדה אחרת ואחר שמכר הבעל
הסכימה למעשיו וקנו מידה שאין לה שעבוד על שדה זו אינה יכולה למחות שאינה
יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי ז וכן אם קבלה עליה אחריות בפירוש שאם
יטרוף בעל חוב של בעלה ממנו שהיא תשלם לו אינה יכולה למעון נחת רוח עשיתי

ביאורי הגר"א

סס וס"פ: (נו) ואפילו כתבה כו'. ומ"ש גז"ז
מ"ט ז' הל' ר"ה יס כו' ולא חוקמי כה"ל. הראש"ל
וס"פ: (נו) בין כו'. ערש"י שם ד"ה ולא כו' וכ"ש

גז"ק פ"ט ח' וס"מ ערש"י סוף כלל ל"ח ולמירון
גר"פ לעפ"י תנאי כתובה כו' למוחלת: (גה) וי"ח.
ס"ל דהא דר"פ לעפ"י לתוספת וכמ"ס ר"ה ורש"ש

ברכת אליהו

לבעלי. ומוכח מכאן שאף אם כתבה לו כך לא מהני,
משום ד"ל שכתבה לו כך כדי לעשות לו נחת רוח. —
הרשב"א ור"פ יי.

(גו) בכתובות צה א תניא: כתב לראשון ולא התבה לו
לשני וחתמה לו אבדה כתובתה. וערש"י שם ד"ה ולא חתמה
לו, וז"ל: לא הודית באותו מכר וכתב שטר אחר ללוקח
שני על שדה אחרת וחתמה לו, עכ"ל. ולמדים אנו מכאן
שאפילו בשדה אחרת א"י לומר ג"ר עשיתי לבעלי, מאחר
שלא הסכימה לראשון, וא"י לומר שבשדה הראשונה לא
רצתה לעשות ג"ר לבעלה, ובשדה השנייה כן רצתה לעשות
ג"ר לבעלה. וכ"ש באותה שדה — שמאחר שלא הסכימה
מקודם למעשה המכר במכרו לראשון — תו א"י לומר ג"ר
עשיתי לבעלי — בהסכימה למכירת הבעל לאיש אחר.

עכ"ל יי, ורא"י — דמהני מחילה בנכסי גדוניה — מ"ש
כריש פרק אעפ"י כתובות נד ב תנאי כתובה ככתובה נפקא
מינה וכו' ולמוחלת. ויש מפרשים דגדוניה היינו נמי תנאי
כתובה, ואזנא נמי אמרינן דתנאי כתובה ככתובה לענין
מוחלת. והי"ח פ"ל דהא דר"פ אעפ"י — דאמרינן תנאי
כתובה ככתובה — היינו לענין תוספת כתובה — דנקרא
תנאי כתובה, וכמ"ס ר"ה ורא"ש שם פ"ה ס"ב רש"י.
[ועיין לקמן סימן צ"ג סק"ג].

(גו) מ"ש ב"ב מט ב הא ראי' יש (דקתני מתני' אין
לאיש חזקה וכו') אבל ראיית עדים או שטר תועיל לו
לקיים מכירתה דאם מכרה לו אשתו ג"מ שלה קנה —
רשב"ם) תימא נחת רוח עשיתי לבעלי וכו'. ולא אוקמי
כה"ג — שכתבה לו שלא תוכל לומר נחת רוח עשיתי

הרשב"א ל"ב מט ב, שפ"י דבריו נראה לכאורה שאפשר לדחות
הרא"י שהביא רבנו. שהרשב"א הקשה שם: מאי קושיא הא
ראיה יש תימא ג"ר עשיתי לבעלי, לימא הא רא"י יש בעדים
שאמרו בפנינו מה לה וכו'. ותירץ: לא היא. דבר מן דין
הוא מצי לדחוי דכו"ע בשכתבה לו את האחריות מפורש וכו'
אלא דהא דומיא דמתני' נסבין לה לכו' ובכ"י הא הוא דתניא
לא לאיש חזקה בנכסי אשתו כלומר עד שיביא רא"י בשטר וכו'
דאלמא ראיה בשטר יש, והיינו נמי כעין ההיא דלקח מן האיש
והזר ולקח מן האשה דיש ללוקח ראיה שהיא מכרה לו בשטר
עם הבעל שחתמה לו או שהודית לו בשני עדים, עכ"ל. ונראה
שכונת תירוץ הרשב"א היא, שדיוק הגמ' הוא: הא ראיה יש,
דמסיק רא"י בשטר, מבלי להזקק בראיות נוספות להוציא
מסענת נחת רוח עשיתי לבעלי. וא"כ לכאורה, גם על תנאי
שהביא רבנו אפשר להשיב, דלכן לא אוקמי כה"ג — שכתבה
לו שלא תוכל לומר ג"ר עשיתי לבעלי — דמשמע דבשטר גיטין
לתואר מהני, מבלי שיהיה צורך שהיה כתוב בשטר דברים
מיוחדים להוציא מסענת ג"ר עשיתי לבעלי, ודו"ק. ועיין בחידושי
הרמב"ן ובפני שלמה ב"ב שם.

10 ע"מ סק"ג וב"ש סק"ס שכתבו דלתשובת הרא"ש גם
במכרה לבעלה לא שייך איבה וא"י לומר נחת רוח עשיתי לבעלי.
אבל כבר הרבו להקשות ע"ז באכני מלואים ובבית יעקב וביושועות
יעקב כאן. והסיק באכני מלואים — כדברי רבנו — שהחילוק
בתשובת הרא"ש, אינו בין מכירה לאחר למכירה לבעלה, אלא
מכירתה הוא בין מכירה למחילה, וז"ל האכני מלואים: דלוקא
המכירה ונתינתה לא מאגי ומשום ולא מחלה גוף החוב אלא
קרקע של בעל ואין לה בו אלא שעבוד ועל אותו השעבוד
יכולה לומר נחת רוח עשיתי שהרי גוף החוב עדיין היה נשאר
אצלה וכו'. אבל במחלת לבעלה כל זכות שיש לה הנה היא
מוחלת גוף החוב שהיא שלה לגמרי ודמיה ל"מ ולא מצי' למימר
נחת רוח עשיתי לבעלי וכו' עכ"ל. וכע"ז כתב ביושועות יעקב,
וסיים שם: ובאמת שלא ידעתי היכן מצאו הרב ב"ש והח"מ
בדברי הרא"ש לחלק בין מכירה לאחר למכירה לבעלה ולדעת
הדברים מבוארים בדבריו כמו שכתבתי בבאור לשונו של
הרא"ש, עכ"ל.

11 על מצאתי זה ברשב"א. והטור הביא דין זה מתשובת
הרא"ש. וזה בשו"ת הרא"ש כלל ס"ג ס"ה. ואולי צריך לגרוס
בדברי רבנו: הרא"ש במקום: הרשב"א. ועי"ה"ס בחידושי

באר הגולה

ח רמז"ס (צפ"ג)
[צפ"ג] מה"ל וכתב
ה"ה מטעם רצונו
שזרי זה דומה לנחמה
נכס"ז צ"ל לנ"ח וכו'
והנעל לא לקח לעצמו
וכו' יכולה למחול
השעורה.

ט תשובת הרא"ש כלל
ל"ח הביאנו הטור
ותפרש דלא לומר לה
וזה שתרצי וכו' אלא
שחולל להשאלים
ולתפקידם צד אחר.
י ג"ל שם ופירש
הטעם משום שלא נא
לכלל ירושה ושעורה
דאקני לא חל אלא
לאחר שיצאו הנכסים
לידו.

א מיימור דרנא וכו'
כתובות דף פ"ה ע"ב.

לבעלי. הנה: (נח) וי"ל דאם האשה קבלה הנועות אינה יכולה לומר עוד נחת רוח עשיתי לבעלי
(כ"י פ' ח"ה ונתימרים נכ"י ח"ד) אשה שהודית שחייבת עם בעלה לריכה לשלם ולא יכולה
למיייר בזה נחת רוח עשיתי לבעלי דלא לומרין כן אלא נכסים שנוכח (נ"י נסח תשובת הרמז"ן)
(נט) אשה שפלקה כחה מנכסי בעלה קודם שקנאן הבעל יכול לומרין אחר"כ ואינה טורפת מהן
(ס) ולא שייך בזה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי (מרדכי ריש הכותב ובהנהגות מיימוני פ' כ"ג).
יח ח נכסי צאן ברזל שאבדו או נגנבו ומחלה אותם לבעלה וקנו ממנה בעדים
אינה יכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי (סא) אבל אם נתנה לו מתנה ממטלתי צ"ב
הקיימים לא קנה מפני שיש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי. יט אשה
שאמר לה בעלה שתעשה כבגדים ובתכשיטים מה שתדע מה אם מכרה או נתנה
במל. כ י ראובן שהיה לאשתו קרקע נכסי מלוג ונתחייב לשמעון בשמ' **צא**
דאח"כ נתחייבו הוא ואשתו בשמ' ללוי ומתה בחיי בעלה לוי קודם לגבות מאותו
קרקע של נ"מ.

צא אשה שהכניסה מלוה לבעלה ומחלה. וכו' ה' סעיפים

א אשה שהכניסה שמר חוב לבעלה וחזרה ומחלתו אינו מחול מפני שידו כידה.
הנה: (א) ולכן אינה נחמנת ג"כ לומר פרוע הוא (כ"י פרק הכותב) (ב) וה"ה מלוה על פה
(ג) וכן שו"ת וכו' כתובות דף פ"ה ע"ב.

ביאורי הגר"א

כ' הרב וסבדרו ל"ע מ"ש דלכן נמי י"ל נחת עיניך כו'
(סא) אבל אם כו'. כמו נקרקע נסטיז דהד טעמא להו:
צא (א) ולכן אינה כו'. עמ"ש נחמ' סימן ס"ו סט"ז:
(ב) וה"ה כו'. ע"ש סכ"ח:

נאותו שזה: (נח) וי"א כו'. כו"ש נצ"ב מ"ח ח'
מודה שחולל כו': (נט) אשה שפלקה כו'. דלדס
יכול להסתלק בדש"ל כו"ש ר"פ הכותב וכו"ש נחמ'
סימן ר"ט ס"ח נהנ"ה: (ס) ולא שייך כו'. זה

ברכת אליהו

מסברתו, וצ"ע מ"ש. דכאן נמי — בסילוק שעבודה קודם
שקנה הבעל הנכסים — חוששת האשה שאם לא תעשה כן
יאמר לה בעלה נתת עיניך בגירושין או במיתה, וכיון
דהו"ל איבה, יפולה האשה לומר: נחת רוח עשיתי לבעלי,
ועשיתי כן מפני שלום בית. [ועל עצם הדין המוזכר
במרדכי ובהנהגות מיימוני הנ"ל דלמיייר באחד מן האופנים
שלא שייך טענת נחת רוח עשיתי לבעלי, וכמבואר בסימן
זה].

(סא) כמו דאמרין בסעיף ט"ז בקרקע נצ"ב שאם נתנה
האשה לבעלה לא קנה, הו"ה במטלטלין. דהד טעמא להו —
ש"ל: נחת רוח עשיתי לבעלי.¹²

(א) עמ"ש בחז"מ סימן ט"ז פט"ז.
(ב) עיין בחז"מ סימן ס"ו סכ"ח. וגם שם הביא המחבר
דין זה. וכו' שם בביאור הגר"א ס"ק קט"ז: דהטעם דא"י
למחול משום דגוף הלוה נשתעבד לו אעפ"י שאין משתעבד

(נח) כמ"ש בבב"ב פ"א א: מודה שמואל היכא דיהיב
זווי (דאגב דמקבל זווי גמר ומקני דהיינו תלוייהו וזבין —
רשב"ם). והו"ה בעניננו — כשהאשה לא קבלה דמי המקח —
הוי הסכמתה כתלוייה ויהיב ולא מהני; אבל אם האשה
קבלה דמי המקח הו"ל תלוייה וזבין וזבינה וזבינא.
(נט) דאעפ"י שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אדם
יכול להסתלק מדברש"ל. כמ"ש ר"פ הכותב כתובות פג א:
בכתוב לה ועודה ארוסה כדרב כהנא דאמר ר"כ נחלה
הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה.
וכמ"ש בחז"מ סימן י"ט ס"ה בהנ"ה. [ועמ"ש סק"ל].

(ס) [בדפוס השו"ע מצוין על דין זה: מרדכי ריש
הכותב ובהנהגות מיימוני (ה' אישות) פכ"ג. אולם שם ושם
אייתא רק עצם הדין שהאשה יכולה להסתלק מדבר שלא
בא לעולם וכו"ש בסק"ט. אבל מ"ש הרמ"א כאן: ולא
שייך בזה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי] זה כתב הרב

הכי אינה נאמנת לומר פרוע. ומשמע מדבריו דהטעם — ששאר
מוכרים נאמנים לומר פרוע — הוא מחמת מינו דהוי יכולים למחול.
וגם בח"מ סק"ב כתב: דהבשאר מוכרין יכול לומר פרוע על
שטר שיש בו נאמנות מינו דאי בעי מחיל ליה וכו'. ונראה
שע"ז ציון רבנו לעיין מ"ש בחז"מ סימן ס"ו סט"ז, ושם
הביא בביאור הגר"א סק"א בשם הנ"ל: דלא מדין מגו וכו'
אלא כיון דקא מודה דפריעא פריעתה היא מחילתה וכו', וכן
הביא שם רבנו בסק"מ: דמ"ש פרוע הוי כאילו מחלו כו'.

12 גם בסעיף ט"ז כתב המחבר שבמטלטלי נצ"ב לא קנה בעלה.
והדין ההוא הוא כלשון הרמב"ם ה' אישות פכ"ב ה"ח, והדין
שלנו הוא ג"כ כלשון רמב"ם שם ה"ט. ונראה שאגב הדין של
הרישא שנצ"ב שאבדו או נגנבו וכו'. א"י לומר ג"ר עשיתי
לבעלי, חזר וכתב שאם המטלטלים הם בעין לא קנה מפני ש"ל
ג"ר עשיתי לבעלי. ולא ידעתי למה לא כתב רבינו דבריו אלה
לעיל בסעיף ט"ז.

1 בב"ש סק"ב כתב: כיון דאין לה מינו דהא א"י למחול משום

באר הגולה

ב מיתורא דלניי ס
דף ל"ה ע"ג.
ג גריתא ס
ד כרש"ג.
ד חוקיות' דגמ' ס.
ה ס גמרתא חלי
קאמר ליה אחר
ליקני צעל לא ליקני.
ו פשוט גמרתא ג"מ
דף ל"ה ע"א.
ז נעילא ולא נפשטה
ג"כ דקל"ט ע"א
כדעת רי"ף והר"ס
חליו דאפסידא נפשטה

אינה יכולה לנחול (ב"י גסס ר"י).
ב ב בעל בנכסי אשתו הוי כלוקח לפיכך
מי שאמר לאשה נכסי לך ואחר כך לפלוני ונשאת הוי כלוקח ואין לאחרים במקום בעל
כלום (ג) ג דקיימא לן נכסי לך ואחר כך לפלוני ומכר הראשון אין לשני אלא מה ששייר
ראשון ד בד"א באומר כן לפנויה אבל האומר לנשואה נכסי לך ואחר כך לפלוני
ומתה ה אחר כך קונה ולא הבעל (ה) לפיכך האומר לנשואה נכסי לך ואחר כך לפלוני
ומכרה (ה) ומתה יעמדו נכסים ביד הלוקח. ג ו גבו לאשה קרקע מבעל חובה
ונשאת ומתה וירשה הבעל אע"ג דשומא חוזרת לעולם הכא אינה חוזרת דבעל
כלוקח הוי והוי כאלו מכרתו לאחר וכן אם גבו ממנה לבעל חוב ונשאת ומתה
וירשה אין מחזירין לו השומא. ד ז (ה) היה עליה מלוה על פה ואח"כ
נשאת אינה נגבית מהבעל דמלוה ע"פ אינו גובה מהלקוחות. ה: (ו) מיהו אם
חליו דאפסידא נפשטה

ביאורי הגר"א

(ג) דקיי"ל כו' גבי קל"ז ח': (ד) לפיכך כו'. (ו) היה כו'. נעילא דלא איפשטא ולקולא וענה"ג ורש"ס
ס: (ה) ומתה עמ"ש נח"מ סי' ק"ג ס"י: חולק סס ע"ש: (ז) מיהו כו'. ע"ל סימן ל' ס"ט:

ברכת אליהו

ומלוה ע"פ גובה מן הירושין. וכיון שלא נפשטה הבעיא
אולינו לקולא שאינה נגבית מן הבעל. ושם עמוד ב מסקינן,
שבמקום שאם נאמר שבעל לוקח הוי יגרם נזק לאחר —
כגון לענין שאלמנתו תיוון מנכסים שהשאר האב לבתו
ונשאת הבת ומתה — אמרינן שבעל יורש הוי. ועכ"ה
סק"ז שהביא דעת הרי"ף והרא"ש — לענינו — דלכן לא
אמרינן דמחמת פסידא דמלחא, שהבעל יורש הוי בכדי
שיוכל לגבות משום דמלוה איהו דאפסידא אנפשיה, דלא
אבעי ליה לאוופי בלא שטר לאיתתא דקיימא לאינסובי.
ורש"ב"ם חולק שם ע"ז, ע"ש בד"ה דיתבא, שכתב: ולענין
שאלמנת דשאינא פיר"ה ורואה אני את דבריו לוותה
ואכלה ועמדה וניסת מסתברא דכיוורש הוי משום פסידא
דמלוה וכו' עכ"ל. [ועב"ש סק"ט].
(ז) ע"ל סימן צ' ש"ס שכתב המחבר: האשה שמכרה

בכו"מ וא"כ הו"ה למלוה על פה ועיין בכתובות פג א ידו
כו', עכ"ל. ור"ל דבכתובות שם אמרינן דבאשה נשואה
ידו של הבעל כידה; ולדברי רבא שם, ידו עדיפא מידה.
ולכן גם במלוה ע"פ אינה יכולה למחול, מאחר שהלוה
כבר נשתעבד לבעל — שידו כידה או עדיפא מידה.²
(ג) בב"ב קלז א תניא: נכסי לך ואחר כך לפלוני וירד
ראשון ומכר ואכל השני מוציא מיד הלוקחות דברי רבי
רשב"ג אומר אין לשני אלא מה ששייר ראשון. ושם: א"ר
יוחנן הלכה כרשב"ג.
ד שם.³
(ה) עמ"ש בחו"מ סימן ק"ג ס"י.⁴
(ו) נעילא דלא איפשטא בב"ב קלט א. דאיתא שם: לוותה
ואכלה ועמדה ונשאת בעל לוקח הוי או יורש הוי לוקח
הוי ומלוה ע"פ אינו גובה מן הלוקחות או דלמא יורש הוי

— רש"י וכו' דתניא וכו' רשב"ג אומר וכו', ובח"מ סימן
רמ"ח ס"א נפסק: שכיב מרע שאמר נכסי לפלוני ואחריו
לפלוני אין לשני אלא מה ששייר ראשון. ובבב"ב שם סק"א
כתב: ל' הרמב"ם פ"ב מה' זכיה ד"ג וכו' היה פסק כרשב"ג
דאמר הכי בסוף פ"ח דב"ב (בבב"ב ר"ש דף קל"ז), עכ"ל.
ובביאורי הגר"א שם סק"א כתב: קלן א איפסיק ה' כרשב"ג וסוגיא
דשם קכה ב כרשב"ג וכן ספ"י דכתובות. ורצה רבנו בזה להוסיף
— על דברי בב"ב — טעם למה פוסקים כרשב"ג. ומה שזיין
שם: וכן ספ"י דכתובות, כונתו לסוגיא הגמ' בכתובות הג"ל
דאמרינן: כמאן כי האי תנא וכו'. אולם בדינו שכתב המחבר:
דקיימא לן וכו' ציין רבנו רק לב"ב קלז א — ששם
אמרו בפירוש דהלכה כרשב"ג. ובסכ"ד — אמ"ש
המחבר: לפיכך כו' — כתב רבנו: ששם — וכוונתו לדברי
אב"י בכתובות צה ב הג"ל — המחבר מקודם בבב"ב —
דאמר שם: נכסי לך ואחר כך לפלוני ומכרה ומתה
הבעל מוציא מיד הלוקחות ואחריו מיד בעל ולוקח מיד
אחריו ומוקמינן בכולהו בידא דלוקח. ועי"ש בתורה ומוקמינן,
שכתבו: דלאו דוקא קאמר שיוציא הבעל מיד הלוקחות אלא
מתוך שאם היה מוציא הבעל מיד הלוקח ה"א אחר כך מוציא מיד
הבעל ולוקח מיד אחר כך מעיקרא בעל מוקמינן ליה בידא דלוקח
משום דאית ליה פסידא ולא יוכל לגמל להוציא מידו, עכ"ל.
4 בדפוס השו"ע צוין ס"ק זה על סעיף ב', וזו טעות, והציון

וע"ע בזה בש"ך שם ס"ק ל"ד, ל"ה, ג"ח, ס"א, ובסימן
פ"ו סק"א. וכיון דנאמנות דפרעון היא משום דהוי כאילו מחלו,
בענינו — באשה שא"י למחול — אינה נאמנת לומר פרוע הוא.
2 אולם עדיין דברי רבנו שם צ"ב שהיו בכתובות פה ב —
ששם מקור הדיון כי — במכנסת שט"ח לבעלה וחזרה ומחלת
שאינו מחול" — מוזכר הטעם: מפני שידו כידה. א"כ מה
מוסיפים דברי הגמ' שם פג א לענינו, וגורא, שמדברי הגמ'
שם פה ב היינו י"ל שרק במכנסת שט"ח לבעלה שייך לומר:
מפני שידו כידה. אבל מדברי הגמ' שם פג א, דשם הגמ' אומרת
זאת, לענין שאין הבעל יכול להסתלק — בלשון דין ודברים
אין לי וכו' — מנכסי אשתו כשהיא נשואה. ושם לא מדובר
במכנסת שט"ח לבעלה, אלא סתם בנכסיה, א"כ גם מלוה על
פה בכלל זה — ידיו כידה, וא"י למחול. ועיין היטב בב"ב מ"ש
בביאור ידו כידה — לענינו, ודו"ק.
3 בבב"ב סק"ג — על דברי המחבר: דקיי"ל וכו' — ציין
ברייתא שם (כתובות צה ב) וכרשב"ג. ובס"ד, ה — על דברי
המחבר: בד"א וכו' אחר כך קונה ולא הבעל — ציין לדברי הגמ'
שם. ורבנו בסק"ג דייק לציין: בב"ב קלז א, כי שם מקור דין
זה, ויש א"ר יוחנן דהלכה כרשב"ג. ובכתובות הגמ' מביאה
רש"י ז"ל, על דברי אב"י דאמר: נכסי לך ואחר כך לפלוני
ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחר כך במקום בעל כלום.
ועי' אומרת הגמ': כמאן כי האי תנא (כר"ש דאמר מכירתו מכירה

באר הגולה

ח פטו שם נגמ'
ט תשנת הרל"ט כלל
ל"ה סימן ז' והניחו
הטור ויפרש שם
הטעם תוס' שדרך
לשלו הסבלנות
נפוצה והו"ל כמלוא
נשטר.

המעות שהלוה צעין חייב לשלם (ר"י והמרדכי) (ח) ואם נא המלוה קודם שנשאת ורונה למחות
נשואיה עד שתפרענה ושלל יפסיד שלו הדין עמו ואעפ"י שעדיין לא הגיע זמן הפרעון (נ"י)
נכס (נ"י). ה אבל אם היה עליה מלוה בשטר גובה מנכסים שהכניסה לבעלה.
(ט) (קהל שעשו צנייהם תקנות נקנסות ועזרה אשה על התקנות נעלה חייב לשלם) (נ"י)
סימן ע' נכס ת"ה סימן רפ"ג).
ה ט (י) שלח סבלונות למשודכת והלכה
ונשאת לאחר והלה תובע סבלונותיו דינם כמלוה בשטר. הנה: אם לקחה יותר
מכתובתה ונשאת צריך הנצל להחזיר המותר (מהרי"ק שורש י"ח) וכן אם נתחיינה ונסת
הוי כשלח סבלונות דכל אלו קלא אית להו ואין דרך לעשות בהן שטר לכן הוי כמלוה נשטר
(מהר"ם פדוואה סימן נ"ה) (יא) אלז נזיקין ומוקד ודברים אחרים אין חייב לשלם (נ"י פרק

ביאורי הגר"א

ה"ב כ"י ועת"ה סימן רפ"ג: (י) שלח כ"י. כוונת
שלי פרנס' כ"י וה"ה כה"ג וענה"ה סי"ק ז' דליתו כ"י
נלא כ"י תשלי"ח כה"ג דאין דרך לעשו' עליה שטר. שם:
(יא) אבל נזיקין כ"י. כוונת נזיקין פי"ז א' וערש"י שם
ד"ה חייבין כ"י:

(ח) ואם בא כ"י. עת"ה סימן ע"ג סי"י. נ"י: (ט) קהל
כ"י. כוונת סי"ג נכס הנלווים נכצע לעבור על תקנת
הקהל הוי שנועת שול דהוי נכצע לנצל את המלוה וכן
נמי הקנס הוא לכפרה נכציל שנצרה על התקנה ואמר'
נצ"ח ק"ד א' דתניא רי"ח אדם כ"י ועת"ה שם ד"ה

ברכת אליהו

הדשן סימן רפ"ב שכתב עפ"י בנידוננו: והקנס מ"מ בא
לכפרה קצת על העובר דמי קצת למביא קרבן על חטאתו
וצ"ע אי הגדול דומה לראיה, עכ"ל. [ועיין בס"ז סק"ג
וח"מ סק"ז וב"ש סק"יג].

(י) כמיש בב"ב קל"ט א: "שאני פרנסה (הוצאת נישואי
הבנות) דאית לה קלא", ולכן הוי כמלוה בשטר וגובים
מהבעל. והטעם — שפרנסה אית לה קלא — הוא לפי שהכל
יודעים שהן צריכות להנשא. וכיון שידע זה הבעל, הוא
כמלוה בשטר. וחזא הדין כהאי גונא — בסבלנות — קלא
אית לה, כי דרך היא לשלח סבלונות בגלוי ולעשות
פרסום ופומבי לחזק הדבר שלא תנשא לאחר. ועיין בכאר
הגולה פס"י — הג"ל בסק"ו — שלכן מלוה על פה אינה
ניגבית מהבעל, דהמלוה איהו דאפסיד אנפשיה דלא אבעי
ליה לאוזופי בלא שטר לאיתתא דקיימי לאנסובי. משא"כ
כהאי גונא — בסבלנות — דאין דרך לעשות עליהם שטר,
כי אדעתא דאיתתאני שלח לה ולא שתכניס לבעל אחר. —
תשובת הרא"ש כלל ל"ה סימן ז'.

(יא) כמיש בב"ב פ"א במשנה: העבד והאשה פגיעתן
רעה החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין אבל
משלמין לאחר זמן נתגרשה האשה גשתחרר העבד חייבין לשלם.
וערש"י שם ד"ה חייבין שכתב: שהרי מתחלה הן חייבין
אלא שאין להם מה לשלם שנכסי מלוג של אשה משועבדים
לבעל לפירות ולירושה. [ולמדים אנו מדברי רש"י, שבהיותה

מנ"מ וכו' ואם הדמים שלקחה מהלקוחות קיימים בעצמם
מחזירין ללקוחות. וכ' שם טעם הדבר דכיון דהמכירה אינה
מכירה הוו הדמים גזל בידה, ולכן מחזירים הדמים ללקוחות.
והו"ה כאן כיון דאותן מעות התלוואה קיימים — צריכים
להחזיר אותן למלות. [ועת"ה סק"ו וב"ש סק"י].

(ח) עת"ה סימן ע"ג פ"י: מי שיש לו שטר על חבירו
וזמן ובא בתוך הזמן לבי"ד ואמר מצאתי מנכסי פלוני
ואני ירא שאם יבואו לידו יבריהם ממני ולא אמצא מקום
לגבות חובי וכו' מצה על הדיין לעכב הממון עד שיגיע
זמן השטר וכו'. ועמש"ש סק"ב המקורות לדין זה. והו"ה
בענינו, הדין עם המלוה, וכמ"ש בנ"י בב"ב סוף פרק
יש נוחלין: נראה דאם בא המלוה קודם שנשאת למחות
בידה שתפרענה או שתיחד לו נכסים כדי שלא יפסיד וכן
לוה שמבזבז נכסיו או שרוצה ללכת מן העיר תוך זמן
החוב מעכבין בהם וכן כתב רי"ף ז"ל בתשובה מבזבז נכסיו
או רוצה ללכת יכול לעכב עליו שיניח נכסים כדי פרעון
וכו'.⁵

(ט) כמיש פמ"ג ל"ח רל"ח בשם הנאונים, דנשבע לעבור
על תקנת הקהל, הוי שנועת שוא, דהוי נשבע לבטל את
המצות. וכן נמי הקנס הוא לכפרה, שבכיל שעברה על
התקנה. ואמרין כמ"מ ק"א: דתניא ר' יהודה אומר אדם
מביא קרבן עשיר על אשתו וכן כל קרבן וקרבן שהיא
חייבת כ"י. ועת"ה שם ד"ה ח"ג כ"י, שכתבו שרק קרבנות
שבאים לכפרתה וכדומה חייב הבעל לשלם. ועיין בתרומת

ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות. ומדקאמר בגמ': "דאמר ריב"ח
וכו' ומתה" — שהזכירו לענין תקנת אושא: ומתה, משמע
שגם לענין דין תחזרת השומא והו רק אם מתה. ועיין שם בש"ך
סק"ב ובקצות החושן שם סק"י ובסימן קל"ב סק"א וכאן בח"מ
סקיה וב"ש סק"ו ובישועות יעקב. וע"ל סימן צ' ס"ק כ"ה, כ"ו.
5 וראה פ"ד כרך ב' עמוד 65 ואילך.

צ"ל על סעיף ג — לענין שומא, שכתב המחבר: גבו לאשה
קרע מבע"ה ומתה וכו'. וע"ז ציין רבנו לענין מ"ש בחו"מ שם.
ששם הביא המחבר דין זה, ולא כתב: ומתה. והרמ"א כתב שם:
וי"א דוקא בשמתה האשה. ותוכן דברי רבנו בביאור הגר"א שם
סקל"ו הוא, דבכ"מ לה א אמרין: שמו לה לאשה ואינסיבא
וכו' ובעל בנכסי אשתו לוקח הוי לא מותר ולא מהדרגין בזה
דאמר ריב"ח באושא התקינו האשה שמכרה בנ"מ בחי בעלה

באר הגולה

י כן הוא צ"ל.
 * פי' שגשלת לאיש
 אחר שמעון המשוך
 לנתנו מונויה וכו'.
 א ונשנה כתובות דף
 פ"ג ע"א וכו' כהנ'
 וכו' שם.
 ב אנוניא שם וכדפשט
 רב נחמן דמנופה של
 קרקע קנו מידה דפסק
 אמומר שם הלכתא
 כותים וכפ' התוס'
 שם.
 ג טור בשם הרמב"ן
 ואינו הר"ש אלא
 דה"ר יצחק בכותב לה
 ועודה ארוסה וכו'
 וכו"כ ה"ס שם וכו"כ
 הר"ן.

יש נוחלין) אשה שזדכרה צתה י לאיש ונתחייבה נדוניא ואח"כ נשאת בעמה לאיש * המשוך
 לנתנה מונויה כל מה שנתחייבה ונבעלה מנכסים שהכניסה לו דהוי כמלוה בשטר אע"פ שזדכרה
 שעשתה המזוכין לנתנה עדיין לא נשבעה על כתובתה מ"מ מחמת דנשבעת לנכסין אינלתי מוילתא
 לומר דהוה עשתה תחלה נדון היה (צ"י בשם תשו' הרשב"א) י"א הא דמלוה בשטר גובה מן
 הבעל מנכסים שהכניסה לו היינו שהכניסה לו קרקע או מוטלטלין דכתבה לבעלה חוב המוטלטלים
 אגב קרקע אבל לא כתבה לו אגב ולא הכניסה לו רק מוטלטלין אפילו מלוה בשטר אינו גובה
 ונבעלה דלין צ"ח טורף ממוטלטלין המושענדים (תשובת רמב"ן סימן צ"ו) וסגרה נכונה היא
 ונו"מ נראה להו דנמכרת שחינה שלה כגון שלקחה יתר וכתובתה חייב להחזיר ככל ענין
 (ועיין נדה"ס סוף סימן צ"ו) (כתבאר לעיל).

צב האיש שסילק עצמו מפירות נכסיו ומירושתה. ובו ה' סעיפים

א א הכותב או האומר לאשתו בעודה ארוסה דין ודברים אין לי בנכסיה אם
 מכרה או נתנה קיים ואין לו נמעות ממנה כלל (הגהות אלפסי) וכל זמן שלא מכרה
 ולא נתנה הבעל אוכל הפירות ואם מתה יורשה (א) ב ואם כתב לה בן אחר הנישואין
 צריך לקנות מידו ואז יהיה מכרה ומתנתה קיים. הגם: ולא מהני סלוקו אלא לאחר
 חירוסין אבל קודם חירוסין לא מהני סלוק (ר"ן ריש פרק הכותב ורשב"א סימן תתק"ס).
ב ג (ב) אם התנה בעודה ארוסה על נכסים שיפלו לה משנשאת שלא יהא לו דין

ביאורי הגר"א

סתרו דנריהם האמרו לפני ר"ג צעיל צעלמא הוא ולא
 דס"ל כן ור"איה ממש"ש כחאן כו' ולא חוקמיהו כחמרו
 לו ותו' דהתנאי מהני כה"ג דלכ"ע מוכרה בטל:

צב (א) ואם כתב כו'. עתמים שם ד"ה קנו כו':
(ב) אם התנה כו'. עתמים ע"כ צ"ל ד"ה לא. והא דמשמע
 כו' וכן תירץ הר"ש הכותב אצל הר"ן וריטב"א

ברכת אליהו

דמשמע כו'. שכתבו שם דהא דר"פ הכותב מיירי בנכסים
 שנפלו לה עד שלא נישאת ואח"כ נישאת. והקשו ע"ז ל"ל
 תנאי, הרי גם בלא תנאי תנן בדף ע"א א הג"ל דלת"ק אם
 מכרה ונתנה קיים. ותרצו דהא דר"פ הכותב כ, אמרו לפני
 ר"ג — לדידהו בלא תנאי אם מכרה ונתנה בטל. וכן
 תירץ הרא"ש ברי"פ הכותב. אבל הר"ן וריטב"א שם פתרו
 דברי התוס', וסוברים ד, אמרו לפני ר"ג" בעיא בעלמא הוא
 — ששאלו לר"ג למה לא יזכה הבעל בנכסים, ולא דס"ל כן
 — שאם מכרה ונתנה בטל. וראי' לזה, ממש"ש ע"ב: רב
 ושמואל דאמרי תרומיהו בין שנפלו לה נכסים עד שלא
 נתארסה בין שנפלו לה נכסים משנתארסה וניסת הבעל
 מוציא מיד הלוקחת; כמאן דלא כר"י ולא כרבי חנינא
 בן עקיבא. ולא חוקמיהו כ, אמרו לו' — דהיינו כאמרו לפני
 ר"ג הואיל יזכה וכו' הנ"ל. ומוכח מכאן ד, אמרו לפני ר"ג
 אינם חולקים על ר"ג וגם לדידהו מכרה ונתנה קיים, ורק
 שאלו לר"ג טעם הדבר למה לא יזכה הבעל בנכסים. ועל
 קשיית התוס' הנ"ל — אר"פ הכותב ל"ל תנאי, הרי גם בלא
 תנאי מכרה ונתנה קיים — תרצו, דהתנאי מהני כה"ג — שהתנה
 בעודה ארוסה, על נכסים שיפלו לה משנשאת, דלכ"ע —
 בלא תנאי — מכרה בטל, וע"ז מדגני התנאי שיהא מכרה
 קיים. [וע"ל סק"ג].

נשואה לבעלה, אין גובים מנכסי מלוג לא מן הגוף ולא מן
 הפירות. וכן כתב בגי' בב"ב סוף פרק יש נוחלין].
(א) בבאה"ג סק"א ציין לדברי הגמ' בכתובות פג א.
 דאיתא שם: איבעיא להו קנו מידו מהו. ופשט רב נחמן:
 מגופה של קרקע קנו מידו (ומהני). ומש"ש בבאה"ג: „וכפי'
 תוס' שם, עתמים שם ד"ה קנו כו'. [דרש"י פירש שם
 דהאיבעיא קאי אברייתא דשם דאומר לחבירו דין ודברים
 אין לי על שדה זו וכו' לא אמר כלום, וע"ז איבעיא להו
 בקנו מידו אי מהני. ובתוס' שם הקשו על רש"י: דמה יש
 להועיל שם קניין שהרי למי מקנה אותה וכו'. ופירשו
 התוס': דאנשואה קאי דאמרינן דידו כידה אי מהני לה
 שום קנין או לא. ועט"ז סק"ב וח"מ סק"ג ובי"ש סק"ה ולהלן
 בביאורי הגר"א סק"ה].
(ב) תנן בכתובות ע"א א: האשה שנפלו לה נכסים וכו'
 עד שלא נישאת ונישאת ר"ג אומר אם מכרה ונתנה קיים
 אמר רבי יהודה אמרו חכמים לפני ר"ג הואיל יזכה באשה
 לא יזכה בנכסים (בתמיה). ושם בריש פרק הכותב פג א
 תנן: הכותב לאשתו דין ודברים אין לי בנכסיה וכו' שאם
 מכרה ונתנה קיים. ושם בגמ' מוקמינן לה: בכותב לה
 בעודה ארוסה. ועיין תוס' שם ע"ב ב ד"ה לא כו' והא

באר הגולה

ד שם נכס ר"י.
ה הרמב"ם נפס"ג
וה"ל וכפי' רב האי
נאון והר"ף דהאגני
ה' נקנו מידה ועודה
הרומה.
ו הרמב"ד שם וכ"כ
הטור שם חזו
הר"ש.

ז שם נוספה. ח הרמב"ם שם וכו' יהודה דסקל וטרי אליהו בנמרל וכמפרש בתוספתא וכן נראה מהירושלמי ס"ה שם.

ביאורי הגר"א

הרמב"ם שם: (ד) **סלק** כו'. וכ"כ בהג"ה שם
וכמנ"ש נחמ"ז' ותימח ליה מכל מילי כו': (ה) **כשא"ל**
כו' ויש כו'. ערמ"ש שם ורז אלפס כו' ופירש"י כו':
(ו) **אבל מוכרים** כו'. תוספתא וירושלמי הניחו הרמב"ם
שם. ופ' כר"י דסתם לח"כ כר"י ועתו"ס שם ד"ה דין
כו' ועוד מדסקל וטרו אליהו דלמירין שם דת"ר

(ג) ויש מי כו'. כתי' תוס' ורמ"ש הנ"ל וקושיא
הריטב"א והר"מ נהירו תו' שם מזה וכ' גד"ה הנ"ל
פ' לא כלמרו כו' ורמ"ה מירושלמי ר' ירמיה נעו
קונו ר"ז כתב לה דין ודברים ח"ל בנכסיך ונפלו לה
לאחר ונכח' מהוויש אדם מתנה על דבר שאינו נרשמו חזל
הרמב"ן תירץ דשם מירי ש' לה אחר הנישואין וכ"כ

ברכת אליהו

שלא פירש בהדיא, לא אמרינן שסילק עצמו מזה. והו"ה
כאן — כל שלא פירש בהדיא שסילק עצמו מהנכסים הכתובים
בכתובה — לא אמרינן שסילק עצמו מנכסים אלו.
(ה) בסק"א כ' דברי הגמ' בכתובות פג א, דאיבעיא להו
אי מהני קנו מיד, ור"ב פשט דמהני. וכ' שרש"י מפרש
דקאי אברייתא — בדיו האומר לחברו דין ודברים אין לי
על שדה זו. והדעה הראשונה שבתג"ה היא עפ"י פירוש
הר"ף שמפרש דקאי אכותב לה בעודה ארוסה. וערמ"ש שם
פ"ט ס"ט שכתב: **ורב אלפס** ז"ל כתב קנו מידו של בעל
ועודה ארוסה מהו וקשה דהא אפילו באמירה מועיל וכוונתו
שאם אמר דין ודברים אין לי בנכסיך וקנו מידו אם
נשתלק גם מפירות ירושה. וקשה כיון דטעמא לא נשתלק
משום דיד בעל השטר על התחתונה וכו'. מאי מהני קנין
לדבר שאינו שלו במשמעות הלשון וכו' אטו אי קנו מיניה
תהי' ידו על העליונה ופרש"י עיקר דקאי אברייתא כדפרישית,
עכ"ל¹.

(ו) תוספתא וירושלמי הביאו הרמב"ם בכתובות פ"ט ס"א.
וז"ל הרמב"ם: (פכ"ג מהלכות אישות) כתב
ילקח בהן קרקע והוא אוכל (פירי) פירות ונראה שסמך על
התוספתא דתני רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי
פירות כיצד מוכר פירות וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות
וכן מצאתי בירושלמי (ה"א) וכו' מוכר פירות וילקח בהן
קרקע והוא אוכל פירות וכו'. ושם פג א תנן: כתב לה דו"ד
אין לי בנכסך ובפירותיהן ה"ו אינו אוכל פירות בחייה
ואם מתה יורשה ר' יהודה אומר לעולם אוכל פירי פירות
עד שיכתוב לה דו"ד אין לי בנכסך ובפירותיהן ובפירי
פירותיהן עד עולם. ופסק הרמב"ם כר"י משום דפתם במשנה

(ג) כתירון תוס' ורמ"ש הנ"ל בסק"ב — שתרצו דהא דר"פ
הכותב הוי כאמרו לפני ר"ג. [ומ' שם בתוס' דלא מהני
התנאי על נכסים שיפלו לה משנשאת. ועב"ש סק"ח]. ועל
קריית הריטב"א והר"ן הנ"ל בסק"ב — למה לא אמרו בגמ'
שם ע ב, דרב ושמואל שאמרו שהבעל מוציא מיד הלקוחות,
הוא כאמרו לפני ר"ג — נזהרו תוס' שם מזה, וכתבו כד"ה
לא כו' הנ"ל: פ"י לא כאמרו לפני דר' יהודה ולא כאמרו
לפניו דרבי חנינא דתרווייהו מודו בעד שלא נתארסה וניסת
דמכרה קיים ולא פליגי אלא כשנתארסה וניסת וכו'. ורמ"י
דלא מהני תנאי על נכסים שיפלו לאחר שנשאת —
מירושלמי ר"פ ה"כותב. דאמרינן שם: ר' ירמיה כעו קונו ר"ן
כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ונפלו לה לאחר מכן
מהו. ופשיט: ויש ארם מתנה על דבר שאינו ברשותו (בתמיה
וכיון שעדיין לא זכה בנכסים אלו אין סילוק זה מהני —
קרבו העדה). הרי דאמרינן בירושלמי דלא מהני תנאי על
נכסים שיפלו לה משנשאת. אבל הרמב"ן תירץ דשם —
בירושלמי — מירי שכתב לה אחר הנישואין, וע"ז אומר
הירושלמי שלא מועיל הסילוק על הנכסים שאין לה בשעת
הסילוק, אבל בכותב לה בעודה ארוסה תנאו קיים אף
על הנכסים שיבאו לידה אחר הנישואין. וכ"כ הרמב"ם שם,
וז"ל: וקצת יש לדחות דירושלמי איירי דכתב לה אחר
נישואין דכיון דידו כידה אין הסילוק מועיל לדבר שאינו
ברשותו אבל בעודה ארוסה מהני סילוק אפילו לנכסים
שנפלו לה משנשאת, עכ"ל.

(ד) וכ"כ בהג"ה רמ"ט דכתובות ד"ה פרי' וכו' בשם הריצב"א.
וכמנ"ש נחמ"ז פג ב: ותימא ליה מפל מילי סליקת נפשך
אמר אביי יד בעל השטר על התחתונה. אלמא, דכל דבר

פירות וידושה כהכרעת הרמב"ם שם וכו'. ונראה, שהפסקי הגר"א
כתב זאת, על סמך זה שרבונו ציטט בסוף דבריו את דברי הרמב"ם
שכתב: ופרש"י עיקר. ועתה"ם סק"ח ובי"ש סק"א.

1 וה"ש שחולק בזה" — שכתב בהג"ה — הוא עפ"י דברי
הרמב"ם שחקשה על הר"ף, וסיים שפרש"י עיקר. ובספר חסדי
הגר"א כתב: משמע מדעת מרן ז"ל שנוטה להלכה כדעת אפי
מי שחולק שהביא בשו"ע דלא מהני האי קנין מידי ויש לו

באר הגולה

ט ג"ז שם ממשנה
 שם וכרטי יהודה
 וכדמפרש בתוספתא.
 י איבערלע שם דפ"ג
 ע"ז.
 כ טור ור"ה ג"ס
 מוקפת הגלושים וכ"כ
 הר"ן וש"כ ר"ח
 (סנרי) [נסנרי] ללא
 נפשתא האנעל ויד
 האשה על התחתונה.

הנה: (ז) ואם נתתה יורשה (טור) (ח) וי"ל דל"ן כופין אותה למכור הפירות אלא שאם שיירה פירות ימכרם ויקנה בהם קרקע והוא אוכל פירות (טור ג"ס הר"ש).
 ה ט הוסיף להתנות עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיהם (ט) לוקחין הפירות וקונים בהם קרקע ולוקחים פירות קרקע זו וקונים בהם קרקע שניה והוא אוכל פירות אלו שהן פירי פירות וכן הדבר תמיד עד שיתנה עמה שלא יהיה לו פירות ולא פירות פירותיהן עד לעולם ואז לא יהיה לו שום צד פירות בחייה.
 י כתב לה דין דברים אין לי בנכסייך ובפירי פירותיהן ולא הזכיר הפירות כ' ו"א שאוכל הפירות ולא פירי פירות ל' (י) וי"א שגם הפירות אינו אוכל.
 ל ה"ה ג"ס הרש"ל והר"ן ג"ס רנ"י ה"ה שכתב ואסיק' דמכל מילי סליק נפשיה.

ביאורי הגר"א

אלו כ' איבערלע להו כ' וערל"ש שם ובהנ"ל שם ד"ה
 פסק כ': (ז) ואם כ'. וכתב' שם: (ח) וי"א
 כ'. דמנ"ר דידן פליגא על התוספתא וירושלמי דלמרינן

ברכת אליהו

אבל אין הבעל יכול לכופה ליקח בהו קרקע. וערל"ש שם שכתב כנ"ל, והוסיף דירושלמי פליג אגמרא דידן דב"ב גא א, דכ"ע מודו דאין הבעל אוכל פירות ממתנה שנתן לאשתו. וסיים שם הרא"ש: הלכך לפום גמרא דידן לא אמרינן כוכר פירות ולוקח בהו קרקע אלא אם כן שיירה ולקחה בהו קרקע. [ועט"ז סק"ג].

(ט) מ"ש המחבר: לוקחין הפירות וקונים בהם קרקע וכו', הוא כשיפתם — של הרמב"ם והמחבר כנ"ל בסק"ו ובסק"ח — שאם אמר דין דברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן מוכרים הפירות ולוקחים בהם קרקע. אבל לפי דעת הרא"ש הנ"ל בסק"ח, גם כאן אין כופין אותה על כך. [ועט"ז סק"ד].

(י) בכתובות פג ב: איבערלע להו כתב לה דין דברים אין לי בנכסייך ובפירי פירות מהו שיאכל פירות, מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה; או דילמא מכל מילי סליק נפשיה. ואמרינן: פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה דאי אמרת מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה כיון דאכלינהו לפירות פירי פירות מהיכא. ודחינן: ולטעמיה דא דתנן ר"י אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות וכו'. כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשיירא ה"נ בדשייר. ופשטא דגמרא משמע דהאיבער לא נפשטה. הלכך יד האשה — שהיא בעלת השטר — על התחתונה, ואמרינן שהסילוק אינו על הפירות. וזהו השיטה הראשונה שהביא המחבר. ועל הדעה השנייה שהביא המחבר עיין בבא"ע סק"ל שכתב: ה"ה בשם הרשב"א והר"ן בשם רבי"ה שכו' ואסיקנא דמכל מילי סליק נפשיה. ופעמא דמיל דמשי"ש בגמ': "ולטעמיה", דיהויא הוא. דמה שהקשו בגמ': כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא, לא קשה על ר' צ

אח"כ כר"י. דתנן שם: כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחיך ובמותך אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה אינו יורשה. ועתוים שם ד"ה דין כ' שכתבו: ברוב ספרים גרסינן ובפירי פירותיהן וצ"ל דסתם לן כרבי יהודה. ור"ל דלת"ק גם אם אינו אומר, "ובפירי פירותיהן" אינו אוכל פירות בחייה. ומדהוכיז במשנה "ובפירי פירותיהן" מוכח דסתם כר"י. ועוד מדשקלו ושרו אליביה דר"י, ש"מ דהלכה כמותו. דאיתא שם עמוד ב: ת"י אלו הן פירות ואלו הן פירי פירות וכו' איבערלע להו לר"י פירי פירות דוקא וכו'. וערל"ש שם שכתב: ברוב ספרים גרסינן במתני' ובפירותיהן ובפירי פירותיהן וכ"כ בפיר"ח וא"כ סתם לן תנא כרבי יהודה ונ"ל שצריך למיגרסה וכו'. ובהנ"ל שם ד"ה פסק כ' כתב: פסק רב האי כרבי יהודה וכן פסק ריצב"א משום דכיון דאשכחנא דשקיל וטרי הש"ס אליביה דקא בעי לר"י אי פירי פירותיהן דוקא.²

(ז) [בדפוס השו"ע מצוין ע"ז: טור]. ומקורו ממתניתין בכתובות פג א: כתב לה דין דברים אין לי בנכסייך ובפירותיהן הרי זה אינו אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה. (ח) בסק"ו כ' דעת הרמב"ם — שסומך על התוספתא והירושלמי — שמוכרים הפירות. וכן פסק המחבר. ודעת הי"א — שהביא בהגה — היא דעת הרא"ש בכתובות פ"ט ס"א, החולק על הרמב"ם, משום דגמרא דידן פליגא על התוספתא וירושלמי, דאמרינן בכתובות פג ב: ולטעמיה דא דתנן ר"י אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כ' כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשיירא כ'. ומדקאמר: בדשיירא, משמע דהדבר תלוי בה אם תרצה תשייר,

במה נחלקו אע"ג דלית הלכתא כותיה. ועיי"ש בקרבן נתנאל אות ל'. וראה גם בהגהת ג"א שנדפסה בגליון הר"ף (דפוס וילנא תער"ב) רפ"ו דכתובות. ונראה שלכן בנידוננו לא סיגי הנימוק — שלכן הלבב כר"י — משום דשקלו וטרו אליביה. והוצרך לומר הטעם משום דסתם במשנה כר"י.

2 גם ברפ"ו דכתובות כתבו הר"ף והרא"ש בשם רב ואי גאון סברה זו — שהלכה כתנא דשקלו וטרו אמוראי בתראי אליביה. ורבנן הכיז דבריהם לעיל סימן פ"ג סק"ג וסק"ה. אולם רבנן שם ושמ הרבה לדקשת על כלל זה. וראה גם מ"ש לעיל בסימן צ' קט"ב בהערה 9. ועיין ברא"ש פ"ה דגיטין ס"ח שכתב: וכל התלמוד מפרשין האמוראין דברי התנאים לידע פירוש המשנה

באר הגולה

מ לשון הרמב"ם שם
ומשנה שם וכת"ק
וכ"פ הרי"ף משום
דקי"ל דכל דבר
שנמנון תנאו קיים
וכ"כ הרא"ש והניחא
הטור.

ג מהירושלמי שם
הניחו הרי"ף.
ל כדרך כהנא שם דף

כלום אפילו קנו מידי
הוא

ז מ (יא) התנה עמה שלא יירשנה ה"ז לא יירשנה אבל אוכל פירות בחייה ג וכן
אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו הנכסים לבית אביה הכל קיים ב"ד"א
שהתנה עמה קודם שתנשא בעודה ארוסה ע או בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה
אבל אם התנה עמה אחר שנשאה פ תנאו בטל וירשנה. הנה: וע"ל סימן ס"ט והא
דלא ונהני תנאו לאחר שנשאה דוקא שלא יירשנה מי"ז חס ותייז עמנו להחזיר ליורשיה
וה שיעור מונה לריך לקיים (הר"ן ריש הכותב בשם הרמב"ן וריב"ש סימן ל"ד וק"צ).

ח ז התנה עמה אחר נישואין שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה ולא בפירי
פירותיה עד עולם בחייה ובמותה ה"ז אינו אוכל פירות כלל ק אבל אם מתה יירשנה.

פ"ג ע"ה. ע ה"ה שם בשם הרמב"ן והרשב"א. פ דהוא ליה כלומר לא אירש את אלא שלא חזר
וכ"כ הרמב"ן והרשב"א ה"ה שם. צ ג"ז שם ונקטו וידי אירי וספק לו רבינו על מ"ש בראש
האחרון סוף על מ"ש בסעיף א'. ק מנזרח ב"ש בסעיף דלעיל.

ביאורי הגר"א

ממון הוא וקיים ואף לאחריו בירושלמי ר' ירמיה בשם
רב הלכה כרשב"ג ולא מטעמי' כו' והניחו הרא"ש שם
הירושלמי מוקי למתניתין ככותב לה לאחר שנשאת אצל
לגמרא שלנו דלוקמי ככותב צעודה ארוס' הלכה כתי"ק
והירושלמי הנ"ל חילין דכתבי כו' מיידי ככותב לה
ועודה ארוס' או ככותב לה ככתובת' קודם כניסתה לחופה
או אפילו משנישאת ואינו מתנה שלא יירשנה אלא שאת
שירשנה יחזור הממון ליורשיה. הרמב"ן ועיין ריב"ש
סימן ק"צ וז"ש וכן כו' דנ"ל כו' או כו' והא כו':

כלום כמ"ש בתוספתא וירושלמי הנ"ל דמוכרין הפירות
ולוקחין קרק': (יא) התנה כו'. כתי"ק דמש"ש פ"ד
א' הלכה כרשב"ג ולא מטעמיה וכל המתנה כו' וסוכמים
עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה ואין קיי"ל כר"י דאף
בשל תורה תנאו קיים ואף דרבי יהודה ס"ל שם נ"ו א'
דעשו יותר חיזוק משל תורה לא קיי"ל כוותיה דר' יוסי
פליג עליה שם ועמש"ל סימן ס"ג. ועיין בה"ג
וכן דרז כהנא אתי' כתי"ק דלמך נחלה כו' ור"ה
מירושלמי הניחו הרי"ף אחר ר"י חילין דכתבין לנשיהון
א' מיתת בלא בני כל מאי דילה תהדר לבי נשא
תנאי ממון הוא וקיים. ואף דאמרינן בירושלמי שם: ר'
ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג אבל לא לענין דבריו — ר"ל
לא מטעמיה — שאמר מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה
תנאו בטל וכו' ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף זכה בהן.
והביאו הרא"ש שם. בכ"ז אין הלכה כרשב"ג. דהירושלמי
מוקי למתניתין בכותב לה לאחר שנשאת, ולכן התנאי בטל.
אבל לגמרא שלנו דאוקמי שם פג א בכותב ועודה ארוסה,
הלכה כתי"ק שתנאו קיים. והירושלמי הנ"ל — דאמר: אלון
דכתבין וכו' תנאי ממון הוא וקיים — מיידי בכותב לה
ועודה ארוסה, או בכותב לה בכתובתה קודם כניסתה לחופה,
או אפילו משנישאת ואינו מתנה שלא יירשנה אלא שאת
שירשנה יחזור הממון ליורשיה. — רמב"ן בכתובות שם.
ועיין ריב"ש סימן ק"כ שג"כ כנ"ל. וז"ש כאן בשו"ע: וכן
כו' בריש כו' או כו' הוא וכו', וזה עפ"י דברי הרמב"ן
והריב"ש הנ"ל. [וע"ל סימן ל"ח סק"י וסימן ס"ט סק"א].

ברכת אליהו

הבאה לו ע"י נשואין שלו — רש"י אדם מתנה עליה שלא
יירשנה. וראיה מירושלמי פ"ט דכתובות סוף הלכה א' —
הביאו הרי"ף שם רפ"ט — וז"ל: אמר ר"י אילין דכתבין
לנשיהון אי מיתת בלא בני כל מאי דילה תהדר לבי נשא
תנאי ממון הוא וקיים. ואף דאמרינן בירושלמי שם: ר'
ירמיה בשם רב הלכה כרשב"ג אבל לא לענין דבריו — ר"ל
לא מטעמיה — שאמר מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה
תנאו בטל וכו' ולמה אמרו תנאו בטל שבסוף זכה בהן.
והביאו הרא"ש שם. בכ"ז אין הלכה כרשב"ג. דהירושלמי
מוקי למתניתין בכותב לה לאחר שנשאת, ולכן התנאי בטל.
אבל לגמרא שלנו דאוקמי שם פג א בכותב ועודה ארוסה,
הלכה כתי"ק שתנאו קיים. והירושלמי הנ"ל — דאמר: אלון
דכתבין וכו' תנאי ממון הוא וקיים — מיידי בכותב לה
ועודה ארוסה, או בכותב לה בכתובתה קודם כניסתה לחופה,
או אפילו משנישאת ואינו מתנה שלא יירשנה אלא שאת
שירשנה יחזור הממון ליורשיה. — רמב"ן בכתובות שם.
ועיין ריב"ש סימן ק"כ שג"כ כנ"ל. וז"ש כאן בשו"ע: וכן
כו' בריש כו' או כו' הוא וכו', וזה עפ"י דברי הרמב"ן
והריב"ש הנ"ל. [וע"ל סימן ל"ח סק"י וסימן ס"ט סק"א].

יהודא כלום, כמ"ש בתוספתא וירושלמי הנ"ל בסק"ו —
דמוכרין הפירות ולוקחין קרקע.³

(יא) תנן בכתובות פג א: כתב לה דין ודברים אין לי
בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחיך ובמותך איגו אוכל
פירות בחייה ואם מתה אינה יורשה; רשב"ג אומר אם מתה
יורשה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על
מה שכתוב בתורה תנאו בטל. והלכה כתי"ק שתנאו קיים.
דבגמרא שם פג ב-פד א איתא: אמר רב הלכה כרשב"ג ולא
מטעמיה וכו' הלכה כרשב"ג — דאמר אם מתה יירשנה ולא
מטעמיה דאילו רשב"ג סבר ירושת הבעל דאורייתא וכל
המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל ורב סבר ירושת
הבעל דרבנן והכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה. ועבה"ט
סק"מ שהביא דהלכה כתי"ק משום דקי"ל דכל דבר שבממון
תנאו קיים. והיינו משום דאנן קי"ל כרבי יהודה, הסובר שם
נו א דאף בשל תורה תנאו קיים בדבר של ממון. ואף דרבי
יהודא ס"ל שם דעשו יותר חיזוק לדבריהם משל תורה, ובשל
דבריהם תנאו בטל, לא קי"ל כוותיה בהא, משום דר' יוסי
פליג עליה שם, והלכה כוותיה מחבריו. ועמש"ל סימן ס"ג
סי"ג סק"ד. וכן דרב כהנא שם פג א איתא כתי"ק. דרב כהנא
אמר שם: נחלה הבאה לאדם ממקום אחר (כגון נחלת אשתו

3 וכתב בספקי הגר"א, דלפי"ו, לדעת הרמב"ם והמחבר שפ"ט בסעיף ד' שמוכרים הפירות ולוקחים בהם קרקע, הוה דינא הכא
כדעה השניה שגם הפירות אינו אוכל.

באר הגולה

א ונתאר נכמה
דוכתי שהכתובה לא
ניתנה לגבות מחיים.
ב מסקנת הגמרא
בכתובות דף נ"ז ע"ג
וכפיר"י שם והתוס'
פ"י שם נע"ל ונחש
דמילתא דפשיטא הוה.
ג ונתאר דרבי זירא
שם ובנ"מ דף י"ג
ע"ב.
ד משנה בכתובות דנ"ג
ע"ג ופאנסי ירושלים
ולאני הגליל דפסק
שמואל הלכה כוותיהו
שם טור נכס ר"ת
והר"ף והר"ש וכ"כ
הרמב"ם פ"ת מהל'
אישות. ה הרמב"ם שם דהאומר אל יזנו נותני מנכסיו אין שומעין לו.

הנה: (יב) סלק עזמו מנכסי אשתו וגירסה וחזר ונשאה סתם על תנאי הראשון הוא מחזירה (רש"י סיומן תקס"ג).

צג דיני מזונות האלמנה. ובו ל"ב סעיפים

א א (א) הכתובה חרי היא כחוב שיש לו זמן ואינה נגבית אלא לאחר מיתת הבעל או אם גירשה. הנה: (ב) וה"ה מה שקיבל נדוניא וע"ל סיומן ס"ו סעיף י"א כתב לה מתנות הם נגזות מחיים ומיהו אם דרך הנוקם לכתוב כן לכבוד נעלמא ושלא לגנותן מחיים הולכין אחר הנהגה (נמישרים נכס גאון ודלף כרש"י) ולא יוכל האז להתנות על נתי נשום דנר לאחר שנשאת אלל אם הוא משיאם יכול להתנות על מתנותיה לשנות מן המנהג קודם שנשאת כפי רצונו (ועיין נכ"ה סיומן ל"ז סעיף פ"ד). ב ב האשה שהי' לה ספק גרושין ומת בעלה אינה ניוזנית מנכסיו שאין מוציאין מיד הורש מספק ג אבל בחיי בעלה יש לה מזונות עד שתתגרש גרושין גמורים. ג ד (ג) אלמנה ניוזנית מנכסי יורשין כל זמן אלמנותה אפילו אם לא נכתב בכתובה (ד) ה ואפילו אם צוה בשעת מיתתה אל תזון אלמנתי מנכסי אין שומעין לו (ה) ואין הורשים יכולין לפרוע לה כתובתה ולסלקה (ו) ה הרמב"ם שם דהאומר אל יזנו נותני מנכסיו אין שומעין לו.

ביאורי הגר"א

כו' לפיר"ת כתובה דשם היינו נדונייתא ועמ"ל סיומן ס"ו סעיף נהני"ה: (ג) אלמנה כו' מתני כ"ג ז': (ד) ואפילו כו' כמ"ש ס"ח ז' האומר אל כו' שהפרנסה כו' וערש"י שם ד"ה ה"ג כו': (ה) ואין הורשים כו' או שהיה כו' עתוי"ס נ"ד ח' ד"ה ואפילו כו' וכ"פ

(יב) סלק כו' כמ"ש פ"ט ז' שהמגרש כו' וערש"ם ז"ל ס"ג ח' ד"ה מ"ר שלו כו' וכמ"ש בנחמ"ל דוקא שחיל כ"ז שהשדה כו' וערש"ל סיומן תקס"ג:

צג (א) הכתובה כו' כתובות פ"ל ח': (ב) וה"ה

ברכת אליהו

(ב) בסק"א כ' דברי הגמ' בכתובות פא א דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. ולפיר"ת שם בתוד"ה ולימא ובתוד"ה נכסים שם פ ב, "כתובה" דשם היינו נדונייתא. ועמ"ל סיומן ס"ו סעיף נהני"ה ומשי"ש פקל"ס.
(ג) מתני' בכתובות נב ב: לא כתב לה וכו' את תהא יתבא בביתי ומתנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך בביתי חייב שהוא תנאי ב"ד וכו'.
(ד) כמ"ש בכתובות פח ב: האומר אל יזנו נותני אין שומעין לו אל יתפרנסו נותני מנכסיו שומעין לו שהפרנסה אינה כתנאי כתובה. ומכאן, שמזונות האלמנה — שהוא ג"כ תנאי כתובה כנ"ל בסק"ג — אין שומעין לו. וערש"י שם ד"ה ח"ג פ"ו, שכתב: אל יזנו נותני מנכסיו אין שומעין לו — דהא אישתעבד בתנאי כתובה. ור"ל שאפילו אם לא כתב לה בכתובה, נשתעבד בתנאי ב"ד, כדתנן שם נב ב, וכמ"ל סיומן ק"ב ס"א בהג"ה. והוא הדין במזונות אלמנה — שהוא תנאי בית דין — אין שומעין לו.
(ה) תנן בכתובות נב ב: את תהא יתבא בביתי ומתנא מנכסי כל ימי מיגר אלמנותיך וכו' כך היו אנשי ירושלים כותבין אנשי גליל היו כותבין כאנשי ירושלים אנשי יהודה היו כותבין עד שירצו הירשין ליתן לה כתובתה לפיכך

(יב) כמ"ש בכתובות פח ב במשנה: שהמגרש את אשתו והחזירה על מנת כתובה הראשונה מחזירה. וערש"י סיומן תקס"ג שכתב כנ"ל והוסיף שהדין שלנו דומה למ"ש בב"ב פג א: בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שמעשר ראשון שלי מעשר ראשון שלו וכו' ואם אמר לו כל זמן שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום. חזינו דדוקא שאמר לו "כל זמן שהשדה זו בידך", או הדין הוא שאם מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום. אבל אם לא אמר לו כן, אפילו אם מכרו לאחר וחזר ולקחה, עדיין התנאי הראשון קיים. וערש"י שם ד"ה מעשר ראשון שלו שכתב — ברישא כשלא אמר כל זמן שהשדה זו בידך — ואפילו אם מכרה הלוקח לאחר דוכותו של לוי אינו יכול למכור לאחר והכי מוכח לקמן, עכ"ל. [ושם ברש"א כתב בעובדא דידה: ועוד שזה מערים היה ושרות הדין בית דין דבין ומחייבין אותו שהתורה שלימה שלנו אמת ודיניה אמת ומחייב השקריים והאלמים שלא מדין שאר בני אדם וכו'. אולם סיים שם: שאין אנו צריכין לכל זה בנדון שלפנינו מן הטעמים שאמרנו].

(א) כתובות פא א: לא ניתנה כתובה לגבות מחיים (כל זמן שהבעל חי — רש"י).

לפרוע לה כתובתה ולסלקה מהמזונות — ביאר רבנו למה פוסקים כאנשי ירושלים ואנשי גליל. ועמ"ש בספר פרשת המלך ח"ב רפ"ח מהלכות אישות.

ו בבאה"ג סק"ד כתב בדיו זה: משנה בכתובות דף נ"ב ע"ב וכאנשי ירושלים וכו'. אולם רבנו — בס"ק זה, שמדבר על עיקר הדין שאלמנה ניוזנית וכו' — ציין למשנה כנ"ל ואילו בהמשך הדין בסעיף זה בסק"ה — המדבר בענין שאין הירששים יכולים

באר הגולה

ו כן משמע מפשטא דמתניתין.
ו ל' הרמז"ס ספ"ט ומומרל דר' חננאל ו"ר אסי ז"ל דף ק"מ ע"ב.
ח טור כדברי הירושלמי וכדעת התוספות שם וכ"כ חזו"ה ס"ז שם בפסקיו.
ט מהא דשלח דין וכו' שם דף קל"ט ע"א.
י מומרל דרב יהודה וכו' כתובות דף כ"ד ע"א.
כ טור.

מהמזונות אלא היא ניוזנית על כרחם כל זמן שלא תתבע כתובתה (ו) ו א"כ התנו כן בפירוש שלא תזון אלמנתו מנכסיו או שהיה מנהג המקום כן (ז) ויכולין ז"ל לתקן נזקקין שהיתומים יסלקו אותה כשירצו (ז"י ור"ש סיון ק"י).
ד ז המניה אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסים כדי שיוזנו שתייהן האלמנה נזונה והבת תשאל על הפתחים (ח) וי"א דבין שהנכסים מרוכין בין שהם מועטים אם יש אלמנה ובן או אלמנה ובת תזון היא עם הבן או עם הבת עד שיאכלו הנכסים ט ואפילו אם תנשא הבת ומסנא' הנכסים לבעל היא תזון מהם אפילו אחר מיתת הבת אבל אם יש אלמנה ובן ובת והנכסים מועטים שאין בהם כדי שיוזנו הבת והבן עד שתבגור הבת או ידחו הבן והבת ותזון האלמנה לבדה עד שתגבה כתובתה. ה"ה: (ט) ונזקקם שהלמנה דוחה הנזקקין ונזקקין ללמנה וזון עד זמן שאומדין ז"ל שראויה להיות אם זקנה ואם ילדה ונותנין ביד שליט (י) והוא מפרנסה אחד לשלשים יום (ז"י ג"ס הו"מ ש"כ"כ ג"ס הרמז"ן).
ה י אלמנה שתבעה כתובתה בבית דין אין לה עוד מזונות (יא) כ ואפילו לא פרעה (יב) (חלל תבעה שלא ז"ל לא הפסידה) דין אין לה עוד מזונות (יא) כ ואפילו לא פרעה (יב) (חלל תבעה שלא ז"ל לא הפסידה)

ביאורי הגר"א

עתי"ס שם ד"ה מי כו' וכתובות נו"ג ח' ד"ה עשו כו': (ט) ובמקום כו'. מתוך קושית תוס' דכתובות ד"ה הנ"ל: (י) והוא מפרנסה כו'. כמש"ל ס"ל: (יא) ואפילו לא פרעה. גטין ל"ה ח': (יב) אבל

הרי"ף והרמז"ס וז"פ וכו"ה נתוספתא שר כל הטרות כותבין כלנאי ירושלים ונירושלמי ר' חננאל אומר קסרין כיהודא ושאר ארצות כירושלים: (ו) א"כ כו'. דכל תנאי שנומון קיים: (ז) ויכולין כו'. דהא צונה' תליא כמש"ל גמרא וכנ"ל: (ח) וי"א כו'.

ברכת אליהו

(ט) בזה מתוך קושית תוס' דכתובות מג א' ד"ה עשו הנ"ל בסק"ח. ששם הקשו התוס': אלמנה אצל הבת אמאי קרי ליה נכסים מועטים וכו' שהאלמנה יש לה לעולם מזונות. ולפי מ"ש ש"מ, מוציאין לאלמנה מזון עד זמן שאומדין ב"ד שראויה לחיות, מתורצת קושיא זו, שגם באלמנה דאי מזונותיה כדבר קצוב, כיון שמוציאים למזונותיה כפי האומדנא שאומדים ב"ד שיספיקו לכל ימי חייה בהתאם לגילה.

(י) כמש"ל סעיף ל' שמוכרים למזונות כדי לזון מהם ו' חדשים והמעות ישארו ביד לוקח והוא יתנם לה כדי מזון ל' יום וכן מל' יום לל' יום. וכמש"ש בבאה"ג סק"א שכן איתא בכתובות צו א. והוא הדין כאן, השליש מפרנסה אחד לשלשים יום.

(יא) בבאה"ג סק"כ ציין: טור. ויש ראי' לזה מנשיין לה א. דאיתא שם — בעובדה שאלמנה אחת באה לתבוע כתובתה, ורבה בר רב הונא לא הגבה כתובתה מפני שאין משביעין אותה, ובלי שבועה אינה יכולה לגבות — אמרה ליה הב לי מזוני אמר לה מזוני נמי לית לך דאמר רב יהודה אמר שמואל התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות. והרי שם לא פרעה כתובתה מפני שלא נשבעה, ואעפ"כ הפסידה מזונותיה מחמת תביעה זו.²

(יב) [ברפסי השו"ע מצוין על דין זה: טור. אולם זו] נמרא בכתובות גז א: התובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות כו' תובעת בבית דין אין שלא בבית דין לא.

פ"ד ס"ל וכאן בהפלאה ובבית יעקב.

אם רצו יורשין נותנין לה כתובתה ופוסרין אותה. ובגמ' שם נד א: איתמר רב אמר הלכה כאנשי יהודה ושמואל אמר הלכה כאנשי גליל. ועתה"ס שם ד"ה ושמואל וכו', שכתבו: פ"ח ובמקום שיש מנהג ילכו אחר המנהג ובמקום שאין מנהג יעשו כשמואל דהלכתא כוותיה. וז"ל הרי"ף שם והרמב"ם רפ"ח מה' אישות ושאר פוסקים. וכן הוא בנתוספתא דכתובות פ"ד ה': כל הארצות כותבין כאנשי ירושלים. ובירושלמי ספ"ד דכתובות איתא: ר' אבהו אומר קסרין כיהודא ושאר ארצות כירושלים.

(ו) דכל תנאי שנומון קיים. ולכן מהני התנאי לגבי מזונות האלמנה — שהנו דבר שבממון.

(ז) דהא במנהגא תליא כמש"ל בגמרא בכתובות נד א: אבל וכל פירושהא (כרכים) הסמוכים לה — רש"י נהוג כרב נהרדעא וכל פירושהא נהוג כשמואל כו'. וכנ"ל בסק"ה, וכמש"ש בשם התוס': ובמקום שיש מנהג ילכו אחר מנהג. וכיון דתלוי במנהג יכולים ב"ד לתקן שינתנו כאנשי יהודה שיוכלו היתומים לסלקה ממזונותיה ע"י תשלום כתובתה.

(ח) ציין תוס' בב"ב קמ א ד"ה מי כו' ובכתובות מג א ד"ה עשו כו' שהביאו כן מירושלמי, וכתבו טעם הדבר שאם יש רק בן ואלמנה או בת ואלמנה, שאז הבן או הבת יורשים מן התורה, לכן אינם נדחים לגמרי מפני התקנה של מזונות האלמנה. אבל אם יש אלמנה ובן ובת, והנכסים מועטים שהבן נדחה מפני מזונות הבת, אז האלמנה דוחה גם את הבת, והאלמנה תזון לבדה עד שתגבה כתובתה.

2 ועב"ש סק"ג ובקרבן נתנאל אות ט' שעל הרא"ש בכתובות

באר הגולה

ל סס וכ"כ הרא"ש
סס.
מ שס נפסקין ומעודל
גירושלמי קמיה דרב
אסי.
ג הרי"ג ש נשתנה
קו"ת פ.
ס ומסקנת הגמ' שס
נכתבות לית הלכתא
ככל הני שזעתתא
וכו' וכדעת הרי"ף
דאכולהו קלוי וכ"כ
הרמב"ם בפ"ח.
ע טור והרמב"ם שס
וכמ"ס ה"ה דלשת
איש נקראת ולא אלונה
ותנאי נזונות אינה

(טור) ל (יג) וי"א שאפילו תבעה כב"ד לא הפסידה אלא א"כ תבעה מעצמה אבל אם תבעה מדוחק שלא נתנו לה מזונות או מ שרמות ואמרו לה פלוני חפץ לישא אותך ומחמת זה תבעה כתובתה או כיוצא בזה לא הפסידה מזונותיה. הנה: הגשעת על כתובתה לפני ג"ד לא הפסידה מזונות דשנעתה לא הוי כתביעה (הנהות אלפסי סוף פרק נערה). ו (יד) שכיב מרע שצוה שתהא אלמנתו נזונת מנכסיו כל ימי מיגר אלמנותה יתר על כתובתה ג י"ש מי שאומר שאין אלמנתו מפסדת מזונותיה בתביעת כתובתה בבית דין ולא בשאר דרכים המפסדין מזונותיה וגם אין מעשה ידיה ליתומים. ז ס (טו) תבעה לינשא אפילו נתפייסה לא הפסידה מזונותיה וכן אם כחלה או פרכסה או זנתה לא הפסידה מזונותיה ע אבל אם נתארסה הפסידה מזונותיה (טו) (וי"א דמירע שעתה שידוך הפסידה מזונותיה) (ג"י). ח פ מכרה כתובתה (יז) כולה או משכנה או עשתה אפותיקי לאחר (יח) בין שעשתה דברים אלו בפני ב"ד מומחין (יט) בין בפני ג' נאמנים (כ) בין חלה ימי משך אלמנותה. פ גרייתא וגמרא שס כתובות דכ"ד ע"א.

ביאורי הגר"א

תבעה כו'. גמרא דכתובות שס: (יג) וי"א כו'. הרא"ש וירושלמי ע"ש: (יד) ש"מ כו'. כמו נפומק לכן אשתו ונת אשתו כמ"ש נתוספתא הניחה הרא"ש גר"פ הנושא ע"ש וע"ל סיון פ' סיי"ח ומש"ש: (טו) תבעה כו'. עתו"ס שס ד"ה לית כו' שחולקים

ברכת אליהו

(יג) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ד ס"ל מירושלמי ע"ש.
(יד) כמו בפוסק לזון בן אשתו ובת אשתו, שאין מעשה ידיה שלו, מאחר שזן אותה מחמת פסיקתו, ולא מחמת תנאי ב"ד, וכמ"ל סימן קי"ד ס"ב, וזמ"ש בתוספתא דכתובות פ"י ה"ג הביאה הרא"ש שם ברי"ף הנרשא ע"ש. והו"ה כאן מאחר שהיא נזונת מחמת אמירתו ולא מחמת תנאי ב"ד אינה מפסידה מזונותיה מחמת תביעת כתובתה, ואין מעשה ידיה ליתומים. וע"ל סימן פ' פ"ח ומש"ש סק"ל. (טו) עתו"ס בכתובות ג' א ד"ה לית הילכתא ככל הני שמעתתא שחולקים ע"י. דשם בגמ' איתא: תבעה להינשא ונתפייסה אין לה מזונות וכו' זינתה אין לה מזונות אמר ר"י כיחלה ופרכסה אין לה מזונות וכו' ולית הלכתא ככל הני שמעתתא. וכתבו שם התוס': אכולהו קאי בר מתבעה לינשא דהוא עדיפא וכו' עכ"ל. [ודברי המחבר הם כמ"ש בב"י: אבל הרי"ף השמיט שם מימרא דתבעה לינשא שמע דגם עלה קאי הא דאמר ולית הלכתא ככל הני שמעתתא וכתב הרא"ש דנראין לו דברי הרי"ף וכ"ד הרמב"ם בפ"ח מה' אישות, עכ"ל].
(טז) דכבר הפקיעה עצמה מפורד כעלה הראשון ואין יתכן שתהי' נזונת מנכסיו. — שם בב"י. וערש"י שם.⁴

לה מזונות. וקצת צ"ב מדוע הקדמו בסור ובסור"ע הדין של לא נתנו לה מזונות לדין של רמות.

4 נראה שרבונו כיוון לדברי רש"י בגיטין לה א ד"ה אין לה מזונות המובאים בח"מ סק"ה. שרש"י כתב שם — דלכן בחובעת כתובתה אין לה מזונות — דגליא דעתא דבעי לאנסובי ואיהו לא אתני בזה אלא כל ימי מיגר אלמנותיך בביתו שהיא אלמנה

3 כנראה סק"ל ציין על דין של תבעה מדוחק: וכ"כ הרא"ש, ובסק"מ על דין שרמות ציין: שם בפ"י מעוברא דירושלמי. ורבנו ציין כאן שגם הדין של תבעה מדוחק למד הרא"ש מהירושלמי. דבירושלמי וכתובות פ"א ה"ב איתא שאם רמה ואמרו לה פלוני חפץ לישא אותך ומחמת זה תבעה כתובתה לא הפסידה מזונותיה. וע"ל כתב הרא"ש: וכן גמי אם לא רצו לזונה ומחמת זה תבעה כתובתה אין זה מן השופי ואית

באר הגולה

צ מחרל דרנין וכו' משניה דר"ל שם הסכמת הפוסקים. ק כפירש"ג שם וכו' הר"ש גס וכו' ה"ה גס הרמזין והרשב"א.

ר הרמז"ס שם צפ"ז. ש חסוקת הגמור' שם דנ"ז ע"ג.

ת מנ"ש נפקא לוי' לתועת ולמוכרת שם דף כ"ד ע"ב וכפ' התוס' והר"ש שם

שעשתה כחיי בעלה בין שעשתה לאחר מיתת בעלה אין לה מזונות מהיורשים. ז מחלה כתובתה לבעלה הפסידה מזונותיה שאחר מותו ק (כא) אבל בחייו יש לה מזונות ר ויש מי שאומר שאף בחייו הפסידה מזונותיה (כב) וכן אם מחלה ליתומים אלה מזונותיה (הר"ן פרק נערה נשייא וכ"כ הצ"ח).

או משכנה או מחלה כל הכתובה עיקר ותוספת אבל אם שיירה מקצת מזונות ה אפילו לא שיירה אלא התוספת או מקצתו א ומיהו אם ירצו היורשים יפרעו לה מה ששיירה ויפטרם ממזונותיה ב (כג) וכל המוכרת או מוחלת סתם מכרה ומחלה התוספת עם העיקר. יא ג (כה) תבעה נדונייתא ונפרעה ממנה לא

הפסידה מזונות כיון ששיירה עיקר או תוספת או מקצת. יב ד תבעה עיקר ותוספת בלבד אפילו נדונייתה קי מנה הפסידה מזונות. הנה: (כו) וכן אם תבעה כתובתה סתם אלה מזונותיה ולא אמרין לל תבעה התוספת (טור).

יג ה (כז) יש מי שכתב שאם אין בפירות נכסי המת כדי מזונותיה אין לה מזונות

וכ"כ נמשכות להרמזין סי' מ"ח. א הר"ש צפ"ל דכתובות. ב הרמזין שם צפ"ל דנרי הרי"ף וכו' הרמז"ס צפ"ה והטור. ג ה"ר שלמה בן הר"ש דר מנח גס האפרסם גס הרשב"א. ד כן דקוק הצ"ח ומנרי הרישב"א ומנח דמוני נתר עיקר כתובה גריד. ה טור גס הרי"ף.

ביאורי הגר"א

ק"ד ז' ד"ה לא מזוני כו' ונמתני' שם א' ד"ה וחכ"ל כו': (כג) וכל המוכרת כו'. וכן פי' הר"ש שם ח"כ וכח"כ צפ"ז נהגיה: (כה) תבעה נדונייתה כו' תבעה כו'. כח"כ ר"ח ור"ש מוקף' רנה לכתוב כו' ש"מ דוקא תוספת חנל לא נדוניא: (כו) וכן כו'. הר"ש שם לפי' נתרל וכח"ל: (כז) יש כו'.

ברכת אליהו

כתובתה מחלה ומכרה את הכל לפי שהכל קרוי כתובה ולא אמרין לא מיקרי כתובה אלא מנה מאתים. וכן פי' הרא"ש שם רפ"ה. ועל הא דאמרו בגמ' : לתובעת, פירש הרא"ש : שאם תבעה מנה או מאתים ושיירה תוספת כאילו לא תבעה אלא מקצת מנה או מאתים וניזונת בשביל התוספת אינן אם תבעה כתובתה בסתם התוספת בכלל ואבדה מזונותיה. וכח"כ בס"כ בהגיה, וכח"כ בסק"ז.

(כה) כח"כ ר"ח ורא"ש רפ"ה דכתובות, דנדוניא לאו בכלל כתובה לענין תנאי כתובה ככתובה. מדקאמר בגמ' שם ג' יב : רצה לכתוב לה לא קתני אלא רצה לה וסי' פ' מסייע ליה לרבי איבו ארי' דאמר רבי איבו ארי' תנאי כתובה ככתובה וכו', ש"מ דוקא תוספת יש לה דין תנאי כתובה ככתובה, אבל לא נדוניא [וע"ל סימן צ"ו סק"א].

(כו) כ"כ הרא"ש ברפ"ה דכתובות לפי' בתרא, אהא דאמרין בגמ' שם ג' יב דתנאי כתובה ככתובה לענין תובעת, וכח"ל בסק"ד.

(כז) איתא בכתובות צ"א : בעו מיניה מרב ששת מוכרת למזונות מהו שתחזור ותטרוף לכתובה וכו' אמר ליה תניתיה מוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה שתגבה

ל"ע מ"ש ומשחר תנאי כתובה ש"כ הרמז"ס ספ"ז ד"ש לה כמז כתובת צ"ד : (כא) אבל בחייו כו'. ול"ה כתובתה תחת מעשה ידיה. הר"ש שם : (כב) וכן כו'. ח"כ דנירוסלמי אמרין ר"י גס שמואל אומר מוחלת כתובה ליתומין כיוצא משלהם נמחל דין פליג' דכ"ש מוחלת לנעלה וערש"י שם

מה' אישות שאם מכרה כתובתה כחיי בעלה, ר"ש לה שאר תנאי כתובה כמו כתובת בנין דירכין *.

(כא) דמזונות כחיי בעלה אינה מתנאי כתובה אלא תחת מעשה ידיה ואם גוטל מעשה ידיה צריך לזונה — כ"כ הרא"ש בפ"ד דכתובות סכ"ד ושאר פוסקים.

(כב) אע"כ דבירושלמי פי"א דכתובות ה"ב אמרין ר"י בשם שמואל אומר מוחלת כתובה ליתומין ניוצת משלהם, נמחל דין פליג' דכ"ש מוחלת לנעלה שאבדה מזונותיה. וערש"י בכתובות ק"ד ב ד"ה לא כתובה ולא מזוני שכתב : דאלמנה בבית אביה אינה גובה אלא עד כ"ה שנים כרבנן. ובמתני' שם עמוד א' ברש"י ד"ה וחכ"ל כו' כתב : וכשהוכרו עשרים וחמש לענין המחילה והוכרו הדואיל ושתקה ולא תבעה כל השנים מחלתה. הרי דטפי מכ"ה שנים — שאינה גובה כתובתה לרבנן — הוא מטעם מחילה. וע"ז אמרין שם בגמ' דלאחר כ"ה שנים אין לה גם מזונות. ומוכח מכאן שאם מחלה כתובתה ליתומים אבדה מזונותיה.

(כג) עבאה"ג סק"ב. ובכתובות ג' ב אמרין תנאי כתובה ככתובה דמי נפ"מ למוכרת ולמוחלת ולפוגמת וכו' לתובעת. ופירש"י ד"ה למוכרת ולמוחלת : מוכרת כתובתה או מוחלת

בשביל כבודו, עכ"ל. ולפי"ז גם בעשתה שידוך הפסידה מזונותיה, דגילתה דעתה שרוצה להנשא, ועיין כאן בהפלאה מ"ש בדין זה. 5 הדין דגם במכרה כתובתה כחיי בעלה אין לה מזונות מן היורשים מובא ברמב"ם פ"ח מה' אישות ה"א. ובספר פרשת האהל כתב ע"ז : כדבדיו וגם אם מכרה כחיי בעלה אין לה מזונות מן היורשים מבואר בתוספתא פי"א דכתובות, דנאמר שם ר"ש

אומר אפילו מכרה מקצת כו' ואצ"ל לאחר מיתת בעלה אלא אפילו כחיי בעלה כו', ואף דבזה דס"ל אפילו מכרה מקצת כתובתה אין לה מזונות לא ס"ל כוחיה דבמחלוקת שנוי' וכמבואר באלמנה ניוצת צ"ז ופסקין כחכמים, אבל בזה דסובר דאפילו כחיי בעלה לא מצנינו חולק עליו. 6 בדפוס' השו"ע חסר בביאורי הגר"א סקכ"ד.

באר הגולה

ו ה"ה"ש והרמב"ם
נפ"ח וכל הפוסקים
וכתב הרמב"ם ד שאל
כתוב שם הר"ף קור
בו בסוף ימיו.
* פי' לפקודי שאלה
יכולה למכור אלה
למזונות ולננות כתוב'
והשעשוענין.
ז לשון הרמב"ם
והייחוד דר' יוחנן
וכו' דף ג"ז ע"א
ובלישאל קמח שם
וכ"כ הטור בשם
הרמב"ם.
ח חיימה דרמב"ם.
ט טור מהירושלמי
כתבנו הר"ה וסר"ן
וה"ה.
י ל' הרמב"ם וה"ה

דפשו ב"ה דתני לוי וכו' שם ע"ג.
כ כח"ש ה"ה שהנכסים הם בחזקתם והרי הם ב"הם להוציא ומוסר ונשבעת היסת כדן
כופר בכל וכשנשאלת ה"ה נהפך שאל הנכסים בחזקת היורשים וה"ה נאל להוציא. ל ג"ז שם ונענדל דקרינים דר' יוחנן וכו'
וכתמקנת היתרם משמיה דר' אבהו שם דף ג"ד ע"ג. מ גרימא שם דף קו ע"ג. נ רמב"ם שם.

אלא עד כדי כתובתה ו וחלקו עליו דלעולם היא נזונה והולכת עד שלא ישרא
בנכסים אלא כדי כתובתה * ואז נוטלת בכתובתה. יד ז (כח) אלמנה עניה
ששהתה שתי שנים ולא תבעה מזונות או עשירה ששהתה ג' שנים ולא תבעה
ויתרה ואין לה מזונות ה משנים שעברו ואם שהתה פחות מזה אפילו יום אחד
לא ויתרה ט ואם היה בידה משכון כתוך אותן שנים או שלותה לא ויתרה.
מו * אלמנה שתבעה מזונות מהיורשים והם אמרו שנתנו לה והיא אומרת שלא
נטלה כל זמן שלא נשאת על היתומים להביא ראיה כ או תשבע שכוות היסת
ותטול משנשאת עליה להביא ראיה או ישבע היורש שכוות היסת שנתנם לה.
מז ל מי שיחד קרקע לאשתו בשעת מיתה שתהיה נזונה ממנו אם אמר יהא
קרקע פלוני למזונותיך הרי ריבך לה מזונות ואם היה שכרו פחות ממזונות
הראויים לה נוטלת השאר משאר נכסים דאם היה שכרו יותר מהראוי לה נוטלת
הכל אבל אם אמר לה יהא קרקע פלוני במזונות ושתקה אין לה אלא פירות אותו
קרקע בלבד. יז מ האשה שהלכה היא ובעלה למדינת חים ובאה ואמרה
מת בעלי רצתה נזונה רצתה נוטלת כתובה אבל אם אמרה גרשני בעלי אינה
נאמנת ונזונה מנכסיו עד כדי כתובתה. יח נ (כט) אלמנה שאין שטר

כ כח"ש ה"ה שהנכסים הם בחזקתם והרי הם ב"הם להוציא ומוסר ונשבעת היסת כדן
כופר בכל וכשנשאלת ה"ה נהפך שאל הנכסים בחזקת היורשים וה"ה נאל להוציא. ל ג"ז שם ונענדל דקרינים דר' יוחנן וכו'
וכתמקנת היתרם משמיה דר' אבהו שם דף ג"ד ע"ג. מ גרימא שם דף קו ע"ג. נ רמב"ם שם.

ביאורי הגר"א

שם ג"ז ח' ח"ל תניתוס כו' וערש"ש שם ס"ו:
(כח) אלמנה כו'. ג"ל דגרים להיפך לישאל תתרא כאן
בעניה כו'. חלל הרמב"ם וטור פ' דוקא עניה ופרושה

ברכת אליהו

לא תבעה לאו מחילה היא עד שלש שנים אבל עניה מדלא
תבעת מחלתו — רש"י) אי נמי כאן בפרושה כאן בצנועה
(בושה לבא לב"ד הלכך בשתי שנים לאו מחילה היא —
רש"י). כך היא הגירסא בפנינו. ודברי המחבר הם כלשון
הרמב"ם בפ"ה מה' אישות הכ"ו — שהזכיר רק ההבדל
בין עניה לעשירה ולא הביא ההבדל בין פרושה לצנועה.
וצ"ל דהרמב"ם גרים לחיפך, דלישנא קמא מחלקת בין
פרושה לצנועה, ולישנא בתרא — כאן בעניה כאן בעשירה.
ופסק הרמב"ם כלישנא בתרא — כדרכו בכ"מ לפסוק כלישנא
בתרא. אבל הרמב"ם שם פ"א ס"ד וטור פסקו דוקא עניה
ופרושה אבדו בשתי שנים — כשתי הלשונות להקל אצלה,
דנכסים בחזקתה, כמש"ש בגמ' : בעי רבי יתומים אומרים
נתנו והיא אומרת לא נטלתי על מי להביא ראיה נכסי
בחזקת יתמי קיימא ועל אלמנה להביא ראיה או דילמא
נכסי בחזקת אלמנה קיימי ועל היתומים להביא ראיה.
ופשטינן : ת"ש דתני לוי אלמנה כל זמן שלא ניסת על
היתומים להביא ראיה. וכמ"ש להלן סעיף ט"ו.

(כט) קרא"ש בכתובות פ"א פ"ה, שהביא דעת הרמב"ם,
שאין לאלמנה מזונות עד שתביא כתובתה, הואיל והיא

מן השאר שמע מינה שיירא אין לא שיירא לא
וכתב הר"ף מהא שמעינן דלית לה לזבונה אלא כדי
כתובתה אבל יותר מכדי כתובתה לא. והקשה ע"ז מהא
דמשמע שם קז א דניזונה לעולם יותר מכדי כתובתה.
והירץ הר"ף דאם אפשר לה להיות ניזונה מפירות נכסי
המת, היא ניזונה גם יותר מכדי כתובתה. ואם אין בפירות
נכסי המת כדי מזונותיה, וצריכים למכור קרקע בשביל
מזונותיה, אז אינה מוכרת אלא כדי כתובתה. וזהו שיטת
ה"ש מי שכתב" שהביא המחבר. ומ"ש : וחלקו עליו וכו',
עיין בבאה"ג סק"ו, ועיין ברא"ש שם פ"א ס"ז שכתב על
דברי הר"ף : ודברים של תימא הן וכו'. הא בהדיא מוכח
בברייתא שהשאר הוא כדי כתובתה שגובה מהן כתובתה
וקמ"ל דמה שמכרה למזונות אינה חוזרת וטורפת לכתובתה
דאחריות דנפשה קבילת עילויה אבל אם אינה חוששת על
גביית כתובתה יכולה להיות ניזונה לעולם, [וע"ל סקנ"ד].
(כח) איתא בכתובות צו א : אלמנה ששהתה שנים ושלש
שנים ולא תבעה מזונות איבדה מזונות. ומקשה הגמ' :
השתא שנים שלש מיבעיא. ומתרתה הגמ' : לא קשיא כאן
בעניה כאן בעשירה (היכולת בידה להמתין הלכך אי נמי

הגר"א, שדעת הרמב"ם לפסוק כלישנא בתרא [ראה סימן ג' סקט"ו
וסימן פ"ו סק"ג ובהערה 3 שם וסימן פ"ט סק"ה וסימן צ סקנ"ב
ובהערה 9 שם ובש"מ]. לכן כתב רבנו כאן שהרמב"ם גרים לחיפך,

ל במיד משנה שם כתב שהרמב"ם פסק כלשון ראשון, והביאו
הב"י, וכ"כ בפרשה סקנ"א, וכ"כ כאן בבאה"ג סק"ו, ובב"ש
סקנ"ב. אולם רבנו מיאן בזה, כי כבר כתב כמה פעמים בביאורי

באר הגולה

ס טור נגס אביו
הרא"ש וכו' כ' הרשב"א
נחשונה.
ע שס נגס אביו
הרא"ש י' הרשב"א
נחשונה ונחשונות
פלונתא דרב ושמואל
כתובות שס ונגס
הרא"ש ד' (ומורו)

כתובה יוצא מתחת ידה אין לה מזונות שמה מחלה כתובתה או מכרה או משכנה אותה ס ויש חולקין.
יט ע (ב) אלמנה ניוזנת אע"פ שלא נשבעה פ (לא) ויש חולקין (וסגולת ראשונה עיקר).
כ ז אין אלמנה ניוזנית אלא מקרקעות בני חורין ולא מהמשועבדים לא מבעיא אם מכר או נתן ק הבעל בחייו אלא אפילו מכרו או משכנו (לג) או נתנו היורשים לאחר מיתת אביהם אין מוציאין למזון האשה והבנות ודוקא שנתן האב מתנת בריא ר אבל אם נתן מתנת ש"מ נזונת ממנה (לג) (אם אין כלן בני חורין) ריב"ז סימן ק"ז (לד) הקדים נכסיו הוי כמתנת בריא

הרמב"ם וכו' כ' הר"ן. פ הרמב"ם שם ב"ח. ז משנה ג' ט"ז דף מ"ח ע"ב. ק וסקנת הנזול כתובות דף ס"ט ע"א אהא דחלה ליה רב לרבי בני חיי וכו'. ר הר"ף אהא דחמירין חגיגה גרע הסתא גירושא דחורייאל וכו' ז"צ דף קל"ט ע"א והרמב"ם נפ"ט וכו' א וכו' כ' הרא"ש ספ"ג דקדושין.

ביאורי הגר"א

דכולה סוגין שס איירי נזונות וערא"ש פי"א ס"ג:
(לב) או נתנו. תוס' מ"ט ז' ד"ה הוא כו' ע"ש וכ"ד כל הפוסקים דלא כר"י נר ברוך נזול' והג"א:
(לג) אם אין כו'. ונחש נגיטין (כ"ז) [ג נ] ת"ש

(ל) אלמנה כו'. ענה"ג ונגטין ליה א"ל הכ לי נזוני כו' ולס איתא נלמיה ל"ל נזוני כיון שא"י ליטבע. הרשב"א והנ"מ וש"פ: (לא) וי"ח. כפירש תש"ז נ"ח ה' והלכתא גריכה שנועה דלמכרה לנזונות קאי

ברכת אליהו

אוכלת בתקנת חכמים, ועוד מפני שניזונת מנכסי יורשין וטוענים ליורש. והרא"ש חולק עליו בזה.⁸
(ל) ענה"ג סק"ע שהביא מ"ש הראשונים ראי' לדיון זה מכתובות קו א. דשם איתא פלוגתא דרב ושמואל: דרב אמר פוסקין מזונות לאשת איש שהלך בעלה למדינת הים, ושמואל אמר אין פוסקין. ומקשינן על שמואל מהא דתנו: „מי שהלך למדינת הים ואשתו תובעת מזונות חנו אומר תשבע בסוף (בשעת גביית כתובה) ולא תשבע בתחלה (בשעת גביית מזונות) נחלקו עליו בני כהנים גדולים ואמרו תשבע בתחילה ובסוף", עד כאן לא פליגי אלא לענין שבועה אבל מזוני יהיבין לה. ותריצין: תרגמ' שמואל בששמעו בו שמת. וחזינו מנאן דאם שמעו בו שמת אומר חנו — דהלכה כמיתו — דניזונת בלא שבועה. והרשב"א בתשובה והנ"מ בה' אישות פי"ח הכ"ג ושי"פ הביאו ראי' לדיון זה מנגיטין לה א. דאיתא התם: הויא דאתאי לקמיה דרבה בר רב הונא (ובקשה לגבות כתובתה) אמר לה מאי אעביר לך דרב לא מגבי כתובה לארמלתא (משום דנמנעו להשביעה — רש"י) וכו' אמרה ליה הכ לי מזוני אמר לה מזוני גמי לית לך דאמר ר"י אמר שמואל התובעת כתובתה בכ"ד אין לה מזונות, ואם איתא דאלמנה ניוזנת רק בשבועה, ל"ל למימר שאין לה מזונות מחמת הא דשמואל, בלא"ה ל"ל מזונות כיון שא"י ליטבע, כמש"ש לענין גביית כתובה. ומזכר מנאן דאלמנה ניוזנת אף בלא שבועה. [ועיין בס"ז סק"ט ובב"ש סקכ"ט].

(לב) עיין בכתובות פ"ב ב בתודיה הוא כו' שכיב, וז"ל: והא דאמרין בפרק מציאת האשה מכרו או משכנו מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות הו"ה נתנו והא דנקט מכרו לאשמועינן דאפילו במכרו מוציאין לפרנסה. והביאו שם ראית לזה. וכ"ד כל הפוסקים, דלא כר"י בר ברוך — במרדכי שם סימן קס"א ובהג"א שם פ"ד סט"ו — הסובר שמתנה אינה מפקעת שעבוד כתובה.

(לג) ממש בגיטין כ' ב — אהא דתנו: אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין — בעי רב אחדבוי בר אמי במתנה היאך. ופשיטין: ת"ש שכיב מרע וכו' ש"מ במתנה גמי עבד רבנן תקנתא. אלמא שגם מתנת ש"מ אין גובים כל זמן שיש בני חורין. [ועיין שם בתודיה שמע מינה].

8 ועיין בס"ז סק"ה וסק"ט וב"ש סקכ"ט ובביאורי הגר"א לעיל סימן ע' סקט"ו ובהערה 8 שם.

ופסק בלישנא בתרא. ועל מ"ש להלן בדתה הרא"ש — משום דהנכסים בחזקתה, עיין במקומות שצוינו להלן סימן צ"ד סק"ו הערה 1.

באר הגולה

ש מיתתא דרנא
הלכתא וכו' כתובות
דף ס"ט ע"ב.
ש מיתתא דר' אלעזר
יבדיתא כתובות דף
ל"ו ע"א וכו' כהר"ק
והר"א שם והרמב"ם
נפ"מ.
א שם ושם וכו'
הר"א.

(ר"ן ריש המדיר) ש ואינה נזונית ממטלטלים אפילו בני חורין ומיהו ת אם תפסה
מטלטלין (לה) אפילו אחר מיתה לא מפקינן מינה (לו) א ועכשיו שתקנו הגאונים
שתגבה כתובה ותנאי כתובה ממטלטלין הרי היא נזונית ממטלטלין אפילו לא
תפסה (לו) מיהו אם נתן המטלטלין לאחרים אפילו נחתת שכינ מרע י"א דלינה נזונית
מהן (ומדכי פרק נערה נזם י"א). כא ב הניח מטלטלין ולא תפסה אותם
היורשים נוטלין אותם והם מעלין לה מזונות ואינה יכולה לעכב עליהם ולומר
יהיה המטלטלין מונחים בבית דין שאזון מהם שמא יאבדו ולא יהיו לי מזונות
ואפילו התנה עליו בפירוש שתזון מהמטלטלין אינה מעכבת ג אבל אם הניח
ב לשון הרמב"ם שם והצילו הטור. גוכמ"ש ה"ה שם שהרי אפילו נקרקע שדנין הנמרה היא נזונית ממהו אם ימכור אינה
מוציאה מן הקרקעות א"כ בנמלטין שהיא מתקנת הגאונים ליהו נראה שלא יוכלו למכור אפילו לכתלה.

ביאורי הגר"א

קיי"ל כן ור"ה מ"מ"ש בכתובות מ"ט ז' דלא קיי"ל כר"ל
ואין נזונית מהן אע"ג דמתנה רעועה היא ועוד
למרינן בנ"ב קל"ט א' חלל אי אמרת כו' ואע"ג דהוא
לוקח ומדבנן ואין כ"ז דלית דברי רנא וכו' ד
כל הפוסקים וכמ"ש בנ"ב בכתובות הנ"ל וכו' רש"י
בנ"ב קל"ט א' דה"ה מתנה כו' וכו' ומדכי דלף נחתת
ש"מ לנניו אינה נזונית ממה שהיא חלל חלל שפסקי
מהר"א סימן פ"ו כ' ד"ל דליק חלל נחתת ש"מ
לאחרים ואין דבריו מוכרחים ועוד ו' דה"ה בנמלקעי
דלא דני דברי רנא והוכיח מ"ש"ם ונזוניהם היה דוקא

ש"מ כו' : (לד) הקדש כו'. דהוא כמכר כמ"ש
נפ"ז דב"ק מ"ל (מכר) [ומכר] להדיט כו'. ר"כ
שם וכן בנזונית מ"ז ז' ומ"ל משועבדים כו' חלל מזהם
הקדש ומפקיע מידי שיעור לל דוקא נקדושת הגוף
וע"ל סימן ז' ס"ט נה"ה : (לה) אפילו לאחר
מיתה. כפירש הריב"ן שם בתוס' ד"ה חלמנה וע"ש
שר"ח וה"ה חולקים : (לו) ועכשיו כו'. וכ"כ תוס'
שם ד"ה ליר כו' ושם כ"א סד"ה ומקרקעי : (לז) מיהו
כו'. ומדכי והנ"ל נזם ר' שמואל וכו' מ"ש בנ"ב שם
השתא (ירושא) [בירושא] לאורייתא כו' דאורייתא ולא

ברכת אליהו

מהן, אע"ג דמתנה מאב לבנו מתנה רעועה היא. ועוד אמרינן
בב"ב קל"ט א' : מי שמת והניח אלמנה ובת אלמנתו נזונית
מנכסיו נשאת הבת אלמנתו נזונית מנכסיו וכו' אי אמרת
בשלמא (הבעל) יורש הוא משום הכי אלמנתו נזונית מנכסיו
אלא אי אמרת לוקח הוא אמאי נזונית מנכסיו (והתנן
אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני
תקון העולם — רש"י). ואע"ג דהבעל הוא לוקח מדרבנן,
בכ"ז מקשה הגמ' שאין האלמנה צריכה להיות נזונית מנכסיו,
מפני שהם משועבדים. והו"ה במתנת ש"מ — אע"ג שהיא
מדרבנן — אין האלמנה נזונית ממנה. ואין כ"ז בראי לדחות
דברי רבא — בב"ב קל"ג א' הנ"ל — דס"ל דאלמנה נזונית
ממתנת ש"מ. וב"ב כל הפוסקים — דלא כ"א שהביא הרמ"א.
ובמ"ש בתוס' בכתובות שם ד"ה הוא הנ"ל בסק"ל, וז"ל :
ולפי מה שתיקנו הגאונים דאשה גובה כתובה ומזונות
ממטלטלי דיתמי אע"ג דירושא הו"ה דאורייתא כ"ש דגביא
ממטלטלי דמתנת ש"מ דרבנן דבכה"ג אמרינן ב"ש נזונית
(דף קל"ג) וכו' עכ"ל. וכ"כ רש"י בב"ב קל"ג א' בדיה מתנה,
וז"ל : אבל מתנת ש"מ אלמנתו נזונית מנכסי מקבל מתנה
והו"ה לבנות. ומ' במדכי הנ"ל דאף במתנת ש"מ לבניו
אינה נזונית. מדרחי הא דרבא הנ"ל, ואומר דק"ו פריכא הוא,
וא"כ לדדיה, אף דאלמנה גובה מנכסים שירש הבן. בכ"ז
אינה גובה ממתנת ש"מ שכתב האב לבן. אלא שבפסקי
מהרא"י סימן פ"ו כתב ד"ל דליק חלל חלל במתנת ש"מ לאחרים.
ואין דבריו מוכרחים. ועוד מ' דה"ה במקרקעי, אין האלמנה

(לד) דהקדש הוא כמכר. במ"ש בפ"ז דב"ק ק"א — לענין
ד' וה' כשהקדש — מה לי מכר להדיט מה לי מכר
לשמים. — ר"ן בכתובות ריש פרק המדיר. וכן בשבועות
מ"ב ב אמרינן : מנכסים משועבדים לא יפרעו אלא בשבועה
ומה לי משועבדים להדיט ומה לי משועבדים לגבות. אבל
משום דהקדש מפקיע מידי שעבוד לא אמרינן שלא יגבה
מההקדש, דדוקא בקדושת הגוף אמרינן כן. וע"ל סימן צ'
ס"ט בהג"ה [ומ"ש"ש סק"ל].

(לה) בפירוש הריב"ן בכתובות זו א בתד"ה אלמנה. שאמרו
שם בגמ' : אלמנה שתפסה מטלטלין במזונותיה מה שתפסה
תפסה. וכתבו שם בתוס' פ"י הריב"ן דמיירי בתפסה לאחר
מיתה הבעל. וע"ש שר"ח וה"ה חולקים, ופירשו דשם מיירי
בתפסה מחיים.

(לו) עבה"ג סק"א. וכ"כ תוס' בכתובות ס"ב ב ד"ה אמר
רבא כו', וז"ל : לעיל (דף גא) פירשנו דבזמן הה כולו
(גובים) ממטלטלי. וז"ל התוס' שם נא א סד"ה ממקרקעי ;
ונראה דבזה"ז דכולהו גבי ממטלטלי כתובה ומזונות מתקנת
הגאונים וכו' עכ"ל.⁹

(לז) כ"כ המדכי פ"ד בכתובות סימן קסא והג"א שם סט"ו
בשם ר' שמואל. וכ' מ"ש בב"ב קל"ג א — א"ל רבא וכו'
השתא בירושא דאורייתא אמרת אלמנתו נזונית מנכסיו
במתנת דרבנן לא כל שכן — דאורייתא בעלמא הוא, ולא קיי"ל
כן. וראיה ממ"ש בכתובות מט ב דלא קיי"ל כר"ל — דס"ל
הכותב כל נכסיו הוא ואשתו נזונית מהם — ואין נזונית

ס, וכבר צ"ן לכתובות סט בבאה"ג לעיל סק"ש.

9 רבנו הקדוש לצ"ח התוס' בכתובות דף סט לדברי התוס' שם
נא, מפני שיקר הדין שאינה נזונית ממטלטלים הוא בגמ' שם

באר הגולה

ד חסנה גיטין דף
מ"ח ע"ב.
ה טור לדעת רב האי.
ו שם לדעת אביו
הרא"ש.

קרקע יכולה היא לעכב עליהם שלא ימכרו ד (לה) ואם מכרו אינה מוציאה מיד
הלקוחות (לט) ה והיא ניוזנת מדמי הקרקע שבידם (מ) ו ויש מי שחולק ואומר
שאינה גזונית מאותם דמים. הגם: (מא) הקנה לה נקנין על המזונות מוציאה לזונות
יושוענדים (מב) ודוקא שפירש צהדיא מזונות שלאחר נתינתה לזל כלל הכי לעיג שכתב לה
בכתובתה מזונות וקנו מידו לא נתכוין על מזונות רק נתינו (כך נשמע מהמחנן פיי"ה דלישות

ביאורי הגר"א

כו' אלל שרצ האי כ' דאחר תקנת הגאונים דזונות
נוטלטלין הי"ג דניזונות ונהדמים: (מ) ויש כו'. דהכי
זחי לא אשתעבדו כו' למה"ד כו' ע"ש וכ"פ נסיון
קיי"ש סיי"ד צהנ"ה: (מא) הקנה כו'. כמ"ש
בכתובות ק"צ ז' ה"ש צקנו כו' ונטיין נ"ל ח'.
רש"י ודע"ג דאמרינן שם וס' אלל (צנות) [צנות]
כו' אימר נררי כו' כ"ל לרש"י דוקא צנות אלל
נאשחו לא דק"ל כרז שם ק"ז ח' דפוסקין מזונות
לא"ח ועתו"ס ד"ה אימר נררי כו': (מב) ודוקא

בקרקע אלל צרינ"ש כ' צס הרי"ט שז' צס ר"י
דנטלטלי דמתנת ש"ח לא משתעבדי לנע"ה ללא תקנו
הגאונים אלל צורשים אלל כ' הרינ"ש שם ללא מלל
מלל מהמחברים שחולק צה: (לה) ואם מכרו כו'.
כתובות ק"ט ח' וכ"ל ס"ק: (לט) והיא כו' ויש
כו'. ערל"ש רפ"ט דנ"צ שלדינל דנמלל ודלי (לינ)
[לינה] ניוזנית מהדמים דנטלטלי הוי ורליה ממש"ש
ת"ש דלר"א חר"י כו' וס' איתל והלל צריכין לפרנס
עדיין מהדמים וכן ממש צסוטה כ"ל ז' לינהו רשע

ברכת אליהו

ודאי הדמים של היתומים, ואינם צריכים לפרנס מן הדמים.
והו"ה לענין מזונות האלמנה. אלא שריב האזי כתב דאחר
תקנת הגאונים — דניזונות במנטלטלין, ח"ע דניזונות מהדמים.
וזהו השיטה הראשונה שבשו"ע.

(מ) עברא"ש רפ"ט דב"ב הנ"ל בסקל"ט ש"כ"ט מטעם דהני
זויו לא אשתעבדו כו' וכיון שמכרו ואין יכולין לטרוף
הפסידו למח"ד למלח על פה שיצאתה על היתומים ומכרו
נכסים שאין בע"ח גובה מן הדמים שבידם, דלאו הני זויו
שבק אבהו. ופי' בסימן קי"ב סייד בהג"ה לענין מזונות
הבנות.¹¹

(מא) כמ"ש בכתובות קב ב ובגיטין נא א: מתו בנותיהן
גיוזונות מנכסים בני חורין והיא גיוזנת מנכסים משועבדים
מפני שהיא כבעלת חוב חכא במאי עסקינן כשקנו מידו. —
כ"כ הרשב"א בתשובה המובאת בב"י. ואע"ג דאמרינן שם
ושם: אלא בנותיו היינו טעמא כיון דאיתנהו בתנאי ב"ד
אימר צריי אתפסינהו, וא"כ גם לענין מזונות האלמנה —
שאוכלת בתנאי ב"ד — צריי לחשוש שמא צריי אתפסוה.
כ"ל [נראה שז"ל: וצ"ל] לרשב"א דדוקא בבנות חיישינן
לצריי, אבל באשתו לא, דקיי"ל כרב בכתובות קז א
דפוסקין מזונות לאשת איש, ולא חיישינן לצריי. ועת"ס
שם קב ב ד"ה אימר צריי כו', שכתבו: דטפי מתפס צריי
לבתו כדאמרינן לעיל בפרק נערה לענין הרווחה דבתו
עדיפא ליה, עכ"ל.
(מב) דיד בעל השטר על התחתונה.¹²

גיוזנת ממתנת ש"מ, דהא דתי דברי רבא הנ"ל, וחופיה כן
משב, וכימיהם היה דוקא בקרקע. אלא בריב"ש סימן ק"ז
כתב בשם הרי"ט שכתב בשם ר"י, דנטלטלי דמתנת ש"מ
לא משתעבדי לבע"ה, ולא תקנו הגאונים אלא ביורשים.
אבל כתב הריב"ש שם דלא מצא מאחד מהמחברים שחולק
בה [ר"ל שסובר חילוק זה]. ועיין בח"מ סקל"ג ובב"ש
סקל"ה].

(לה) כתובות פט א: בין מכרו ביו משכנו מציאין לפרנסה.
ואין מוציאין למזונות, וכנ"ל סוף פ"י.¹⁰

(לט) ערל"ש רפ"ט שלדינל דנמלל ודאי אינה ניוזנית
מהדמים דנטלטלי זויו. ורליה מגמ' שם קמ א. דשם בגמ'
שאלו — לענין מזונות הבנות, איך הדין אם היו בנכסים מועטין
ונתברו — ברשות יורשין קיימי הלכך ברשות יורשין שבוה, או
דלמא סלוקי מסלקי יורשין מלכא. ואמרינן: תיש דאמר רבי אפי
אמר ר"י יתומין שקדמו ומכרו בנכסין מועטין מה שמכרו מכרו
(ש"מ כיון שאם מכרו מכירתן מכירה יש להן תפיסת יד
בנכסים ואם נתברו יש להן חלק בהן וזכותם בהן עומדת —
דש"ס). ואם איתא שהיתומים צריכים לפרנס האלמנה מן
הדמים, היכי מוכיח מכאן שיש זכות ליתומים בנכסים
מועטים, והלא צריכין לפרנס עדיין מהדמים. אע"כ מוכח
שאין צריכים לפרנס מהדמים, וכן מוכח ממש"ש בסוטה כא ב:
איהו [בפנינו: היכי דמי] רשע ערום כו' זה המשיא עצה
למכור בנכסים מועטין, ואם היו חייבים לפרנס מן הדמים,
למה הוא רשע ערום, מאי קעביד, ומאי אהנו מעשיו. אלא

אבל הא מילתא איתא בפרק מציאת האשה כו'. וע"ש בב"ה.
ובסעיף כ' — שעליו ציין רבנו — גם בבאה"ג שם סק"ק ציין
לנ"י דכתובות הנ"ל, וכ"כ לקמן סימן קי"ב ס"ז סק"ק.
11 ועיין כאן בב"ש סקל"ט ובספר תעמודי אש, ולהלן סימן
קי"ב בח"מ סק"ל ובב"ש סק"ל ובביאורי תרג"א סק"ג, ובנ"כ
בח"מ סימן קז ס"ד ובביאורי הגר"א שם סק"ב.
12 מלשון הרמ"א משמע לכאורה שאם לא פירש בהדיא מזונות,
שלאחר מיתה, הדבר ברור שלא נתכוון רק על מזונות שבחיי,

10 בבאה"ג סק"ד ציין למשה בגיטין מח ב. דתנן שם: אין
מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות
מנכסים משועבדין. ואמנם המ"מ ברכ"ם ה' אישות פ"ה הי"ג
ציין למשנה זו. אולם הכ"מ שם כתב ע"ז: ואני אומר אינה
משנה ולא בפי הניזקין אלא בפי מציאת האשה כו' (והיינו הגמ'
בכתובות שציין רבנו). וכאן בבדק הבית שבב"י ביאר דבריו
יותר, וכתב: שאע"פ ששינוי שם שאין מוציאין למזון האשה
והבנות מנכסים משועבדים איכא למימר דהתם בשעבדם בעל

באר הגולה

ז' הרע"ט ט' שס
 והירושלמי שם וכן
 הוא בתוס'.
 ח ב"ג שם ווינורה
 דר' אליעזר לבינות
 דף ז"ו ע"א.
 ט כפ' התע"ט שם
 בשם ריב"ן.
 י כתלמודי דר' יונה
 ש בירושלמי.
 • פ' דהיינו בנצח
 שהיתה דרה זה עם
 בעלה שלאחר מיתת ה

וב"כ הכ"י נסס תמונת הרשנ"ח).

וְכֵן הָיָה כִּשְׁשֵׁי עָשָׂר (מג) הָיָה נָשִׁים רַבּוֹת אַעֲפָ"י שֶׁנִּשְׁאָן
 זֶה אַחֵר זֶה נִזְנָוֹת בְּשׁוּה שְׁאִין דִּין קְדִימָה בְּמוֹנוֹת. כֵּן הָאֵלֶּמָה שֶׁתִּפְסָה
 מִמֶּלֶטְלִין כְּדִי שֶׁתּוֹזֵן מֵהֶם ט בֵּין שֶׁתִּפְסָה מִחִיִּים בֵּין שֶׁתִּפְסָה אַחֵר מוֹתוֹ (מד) אִפִּילוּ
 תִּפְסָה בְּכָר וְזָכ אֵין מוֹצִיאִין מִידָה (מה) אֵלֶּא כּוֹתֵבִין עֲלֶיהָ בֵּית דִּין מָה שֶׁתִּפְסָה
 וְפּוֹסְקִין לָהּ מוֹזְנוֹת וּמַחֲשִׁבִין עֲלֶיהָ וְהִיא נִזְנָת מִמָּה שֶׁבִּידָה עַד שֶׁתָּמוֹת אוֹ עַד
 שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהּ מוֹזְנוֹת וַיִּקְחוּ הַיּוֹרְשִׁים אֶת הַשָּׂאָר. הַגֵּם: (מו) יֵשֶׁה לָּהּ הִי תִפְסָה אֵלֶּא
 תִּפְסָה מִרְשׁוֹת הַרְצִים אוֹ מִסִּמְטָה אֵלֶּא לֹא * מִרְשׁוֹת יוֹרְשִׁין (הר"ן פֶּרֶק אֶלֶמָה נִזְנָוִית כֵּשֶׁ
 רַעֲשִׁי) (מז) וַיֵּשׁ חוֹלְקִין (כך וְשׁוֹעַ וְדַנְרִי הַרְבֵּי"ש סִימָן שֶׁס"ד) (מז"י) וְלִכְלוֹי עֲלֵמָה נְעִינָה
 תִּפְסָה נְגוּרָה דִּהְיִינוּ שֶׁתִּפְסָה מִלֵּד וְדַרְכֵי הַקִּנּוּיִת אֵלֶּא אִם לֹא תִפְסָה רֶק מִפְתָּחוֹת הַחֲדָרִים
 לֹא הֵיוּ הֵלֶּה מִרְשׁוֹת יוֹרְשִׁין.

ביאורי הגר"א

[illegible]

שם וליע: (מו) ייא כו' כווש"ש פיד ז' וכרטי
דריכל: (מז) וייה. דליד לשם וערשני שם דיה
זונחי כו' לא זכו כו' ולא קייל כריט אלל לעולם
דזכו יורשין ואפיה ונהני פנים' ועמוש' שם דיה והוא
ועמיהו למזור' כו': (מז) ולכ"ע כו' כווש"ש פיה

ברכת אליהו

(מג.) תוספתא רפ"י דכתובות: כשאמרו קודמת בזמן קודמת בגביה כמה דברים אמורים בכתובה אבל במזונות שתייהן שוות. [ובפנינו שם בתוספתא ליתא המלים: כשאמרו קודמת בזמן קודמת בגביה].

וזכו בהן יורשין משעת מיתה — (רש"י) ור"י ור"ל דאמרי תרווייהו אפילו בסימטא דון דייני כרבי סרפון ואהדריה ר"ל לעובדא מינייהו וכו', וכי היכי דלר"י ור"ל אליבא דר"ט — לענין כתובה — מהניא רק כשמונה ברה"ר או בסימטא, ולא כשמונה ברשות היורשים — מפני שאז כבר זכו בהם היורשים, כמו"כ לענין מזונות לא מהניא תפיסה ברשות היורשים.

(מד) גמרא בכתובות צו א: אמר רבי אלעזר אלמנה שתפסה מטלטלין במונותיה מה שתפסה תפסה וכו' מעשה בכלתו של ר' שבתי שתפסה דסקיא מלאה מעות ולא היה נח ביד חכמים להוציא מידה. וירושלמי שם פ"א ה"ב — הביאה הרא"ש שם ס"ג —: אלמנה שתפסה אלו וזו במונותיה אין מוציאין אותה מידה.

(מז) דלא דמי להג"ל בסקמ"ו. וערשמי בכתובות פד ב ד"ה
 במתחי היכא, שכתב: הגך פירות דקאמר ר"ט דבשעת מיתה
 לא זכו בהן יורשין אלא יוכה בהן הקודם, עכ"ל. והיינו,
 שרק לר"ט הסובר שבשעת מיתה לא זכו בהם היורשים,
 יש הבדל אם מונח ברשותם או לא. אבל אנו לא קיימל
 כר"ט, וכג"ל בסקמ"ו, וכמש"ל סימן ק"ב ס"ב, אלא לעולם
 זכו בהם יורשים, אפילו אם אינם ברשות יורשים, ואפ"ה
 תפיסה תפיסה, א"כ מהנניא תפיסה גם מרשות יורשים.
 ועתה שם ד"ה ודוא, שכתבו: „ומהו למזנות תקנו רבנן
 (מהנניא תפיסה) כמו שתקנו שמוכרת שלא בבי"ד לצורך
 מזנות". ולכן מהנניא גם מרשות יורשים.

(מה) מתלמידי דר' בירושלמי דכתובות פ"א ה"ב —
והביאו הרמ"ש שם ס"ג — וז"ל : מהו למימר לה חוי מה
שבידך תלמידי דר' יונה אמרי אמרינן לה חוי מה שבידך
אמר לון רבי יוסי בר בון מכיון שיש לה לישבע בסוף
אפילו חוי מה שבידך לא אמרינן דר' יוסי¹³.

(מו) כמשה' שר ב' וכרש' וכרשל. דתנן בכתובות פד א : מי שמת והניח אשתו ובע"ת ויורשין והיה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר ינתנו לכורשל שבהן ר"ע אומר אין מרחמים בדין אלא ינתנו ליורשין וכו'. ואמרין בגמ' שם עמוד ב' ולר' טרפין דמנחי היכא רב ושמואל דאמר תרויהו והוא שצבורין ומנחין בהר"ר אבל בסמטא לא (דכין דמקום הראוי לקנין הוא כו') אין זה מקום הפקר

(מז"י) ממש"ש בכתובות פה א — לענין תפיסה — רב פסא מימלח מלוחי רב הונא בריה דרב יהושע ממתח לה באשלא מר אמר אנא קנינא לה לכולה ומר אמר אנא קנינא לה לנרלה. אלמא שהתפיסה צריכה להיות באחת מדרכי הקנין.

אבל אין הדבר כן, שז"ל הרשב"א בתשובה הנ"ל בסקמ"א: וימ"פ
פ"ש שאין בכלל קנינו סתם אלא למונות שבהיו אבל לא
למונות שיש לה מחמת תנאי כתובה וכו' שחנאי כתובה לא
נכתבו בכתובה ועד שיקנו ממנו לזון נבטו אחריו כל ימי
אלמוותה אינה נוזנת מהמשועבדין, עכ"ל. הרי שהרשב"א כתב
בש"ש: אפשר וכו', וימ"פ הלכה פסק שאינה ניזונת מנות
שלאחר מיתתו מהמשועבדים, וצ"ו כתב רבנו שהטעם הוא מפני
שיד בעל השטר - והיזני האשה - על התחתונה.

13 נראה שדחת רבנו היא ש"ע על הרמב"ם — שסובר שאלמנה צריכה להשבע כגומר מזונות, וכגיל ב"ט — להא לא תצטרך להלישבע כשתפסה, וכמ"ש בבדק הבית וז"ל: וזמ"מ מאי דמשמע ליה מדרבי הרמב"ם יח לבעל דין לחלוק שהרמב"ם כתב שמעם השבועה הוא מפני שהיא באה להפרע מנכסי יתומים וכשתפסה אצ"י שהיא גיוונת ממה שבידה סוף סוף מידי ופרעת מנכסי יתומים לא נפקא. וצ"ע בבי"ח וכו"ח ובדרישה סק"ח ובפרישה. וז"ל סק"ח.

באר הגולה

פ' וביא דמזונות
והתחיל דמזונות
דמזונות ככתובה
דמזונות
כ' טור ונשם ריב"ז
דמזונות
והתחיל דמזונות
ל' כ"כ הרמ"ה
דמזונות
מ' מומחין
לכרמ' ונשם
והתחיל דמזונות
פ"ז ע"ה
נ' ונשם דמזונות
ע"ה ונשם דמזונות
נשם דמזונות
נ"ז דמזונות
ס' טור ונשם

ל' נקרי תפיסה ונותנין. הכל לירושין (מח) ודוקא שתפסה בעצמה חזל ע"י עליה לא ונחסי
תפיסתה (נר"ש סיון ס"ד וסיון ק"י). כד כ (מט) אם תפסה יותר מהראוי
להגבותה בבית דין כבת אחת דהיינו כדי מזון שלשים יום ואחר שכלה מה שתפסה
תבא לתבוע מזונות משביעין אותה ל' לדברי הכל. כה מ אלמנה שבאה
לבית דין לתבוע מזונות מוכרין בלא הכרזה ונותנין לה מזונות נ' וכן יש לה למכור
למזונות שלא בב"ד מומחין אלא כג' אנשים נאמנים בלא הכרזה ס (ג) וכן אם
מכרה כינה לבין עצמה שזה כשנה מכרה קיים ע' ויש חולקין בזו. כז פ (נא) לא
הצריכה ב"ד הדימות אלא למכור אבל למשכון אינה צריכה כז צ אם
לקחה הקרקע לעצמה בסכום ידוע אפילו הוא שנה כשנה אינו כלום אפילו הכרזה
ואם נתייקר אה"כ צריכה להחזירו לירשנים (גב) ואפילו לא נתייקר אם ירצו יבטלו
המסקח. כח ק (גג) ואם היו ב"ד הדימות שם מקח קיים ר' וי"א שגם בזו
אינו כלום עד שיהיו שם ב"ד מומחין. כט ש אלמנה שמכרה האחריות
ע"ה היתומים ת ואעפ"כ כשכאה לנבות כתובתה אינה יכולה לטרוף מהלקוחות
שמכרה להם. ל א כמה מוכרים למזונות כדי לזון מהם ו' חדשים ולא יותר

שם וכתב ה"ה צ"ח לדעת האפרכסים שאע"פ שהצריכו ב"ד הדימות היינו לכתובת וכו'. ע שם צ"ח וכו'. ה"ה צ"ח
והרמב"ם צ"ח דמזונות וכו' הרמ"ה צ"ח. פ תפסה הנלוט. צ מומחין דר' זירל ח"ר נקח כתובות דמזונות ע"ה.
ק ה"ה צ"ח לדעת הרמב"ם. ר שם צ"ח וכו'. הטור צ"ח. ש מומחין דר' יוסף שם דף צ"ח ע"ה. ת נעיל
נרנ שש ופסטי להו ללא טרפא. א ל' הרמב"ם שם צ"ח ומומחין דמזונות לכתובת וכו' שם ע"ה.

ביאורי הגר"א

ח' ר"פ מיונלה כו'. (מח) ודוקא כו'. שם פ"ה
ז' יומר נר כו'. (מט) אם תפסה כו'. ענרל"ש
פ"ח ס"ג: (ג) וכן אם כו'. מנש"ש נ"ח ח' דלר"ז
ארי"ג כו' ה"ל לאחר כו' ודלמורי לה כו' ועתה"ם שם
ד"ה דלמורי כו' ח"ש וי"ח נזו: (נא) לא כו'.

ברכת אליהו

עשתה וכו' ודאמרי לה מאן שם ליד (ממי קבלת מכירה זו וכו')
לפיכך לא יצא הקרקע מרשות היתומים וכו' — רש"י.
והיינו שאם לקחה הקרקע לעצמה לא עשתה ולא כלום
מפני שאין מי שיקנה לה הקרקע, אבל אם מכרה לאחר,
אפילו שלא בב"ד בדיעבד המכר קיים. ועתה"ם שם ד"ה
דאמרי כו', שכתבו דמייירי שם שלא היו ב"ד מומחין, אבל
היו ב"ד הדימות. וז"ש המחבר: "ויש חולקין כו" — דס"ל
דבלא בב"ד כלל אין המכר קיים.

(נא) כמ"ש בתוס' בכתובות צח א בריה דאמרי הנ"ל
בסק"ג. דב"ד הדימות היינו יושבי קרנות ואינן אלא
בקיאי בשומא בעלמא. ולמשכן א"צ שומא, לכן לא צריכים
לזה ב"ד הדימות.

(גב) ערש"י בכתובות צח א [ד"ה לא עשתה ולא כלום,
שכתב: ואם רצו היתומים להגבותה מעות לאחר זמן חחרין
ונוטלין אותה, עכ"ל. וע"ש בד"ה מאן שם ליד, שכתב:
ממי קבלת מכירה זו לא מב"ד ולא מיתומין לפיכך לא יצא
הקרקע מרשות היתומין וכו' עכ"ל. ומשמע דגם אם לא
נתייקר, אם ירצו היתומים יבטלו המקח, מפני שאין מי
שיקנה לה הקרקע.]

(גג) לפי' תוס' בכתובות צח א ד"ה דאמרי הנ"ל בסק"ג,
מש"ש דלא מהני אם מכרה לעצמה, משום דאמרי לה מאן

(כח) בכתובות פד ב: יומר כר חשו הוה מסיק ביה זוזי
בההוא גבדא שכיב (הלוח — רש"י) ושבק ארבא אמר ליה
(יומר — רש"י) לשלוחיה זיל תפסה ניהליה אול תפסיה
פגעו ביה דב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אמרו ליה
את תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים ואמר רבי יוחנן
התופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה. [ועתה"ם
סקמ"ג וב"ש סקמ"ד].

(מט) עברא"ש פ"א דכתובות ס"ג, שכתב שאפילו למ"ד
שאין האלמנה צריכה להשבע למזונות, מ"מ בכה"ג —
שתפסה יותר מהראוי לה, ואחר זמן תאמר שכלו כל
המטלטלין שתפסה ותבא לתבוע מזונות לא יתבינו לה
מידי עד שתשבע שלא גשאר מידה כמה שתפסה ולא נתנה
ולא בזבזה כלום. וכתב שם טעם הדבר דבכל אשה אין
משביעין אותה בכדי שלא יהי' קטטה בחיי הבעל בידעה
שבאלמנותה תצטרך להשבע. אבל בנדון זה שרגלים לדבר
וראוי להושיעה לפי שתפסה ממון היתומים וכו' ודאי אם
תתבע מזונות אח"כ ראוי להשיבנה לכולי עלמא. [וע"ל
סקל"א].

(ג) זוהי שיטת הרמב"ם בה' אישות פ"ז הי"ד. ממש
בכתובות צח א: דא"ר זירא אמר רב נחמן אלמנה ששמה
לעצמה לא עשתה ולא כלום וכו'. הא לאחר מה שעשתה

באר הגולה

ב כפרונו נ"א שם
מוכרת והולכת עד כדי
כתובתה שמוכרת למזון
כל מה שתרצה כדי
לרכוש אפילו יותר ויכדי
כתובתה עד כדי
שתציר שיעור כתובתה
ועל טובה היא
שכולל למכור כל
השאר בידה ועי'
נ"א שם נסעיף י"ג.
ג הריטב"א נ"א שם רבינו
נחיר.
ד ג"ז שם.
א נריה"א כתובות דף
ק"ע ג"ה.

והמעות ישארו ביד הלוקח שלא יתנם לה הכל מיד אלא כדי מזון ל' יום וכן מל' יום ל' יום והזרות ומוכרת שנית לששה חדשים (נד) וכן ב מוכרת והולכת לעולם עד שישאר מהנכסים כדי כתובתה גובה כתובתה מהשאר והולכת לה. הגה: (נה) י"א ה' דמוכרת לו' חדשים היינו דוקא קרקע אבל נזמן הזה דניזנות מוטלטלין אין למכור אלא חפץ אחד (טור נ"א שם נעל העיטור). לא ג אם אין מוצאים ליקח כדי מזונות של ששה חדשים מוכרים ביותר לפי ראות עיני הדיינים כדי שיהיו לה מזונות. לב ד (נו) כשפוסקין מזונות לאלמנה שאינה ניזונת עם היתומים אין נותנין לה לפחות מל' יום וכן לאשת איש כדי שלא תצטרך להתכונות עם מזונותיה בב"ד בכל יום.

צד חיוב דירת אלמנה וכסותה ואם אמרה שיתנו לה מזונות בבית אביה. ובו ו' סעיפים

א כדרך שניזונת אלמנתו מנכסיו כך נותנין לה כסות וכלי תשמיש ומדור (א) או יושבת במדור שהיתה בו בחי בעלה. הגה: (ב) ואינה משתמשת בכל הנתי עם היורשים רק נותנין לה מדור ויחיד לפי כבודה נתי (הר"ן פרק נערה נ"א שם הרשב"א והמ"ו

ביאורי הגר"א

צד (א) או יושבת כו'. נרמזה תלוי כנ"א שם נמנר: (ב) ואינה כו'. ודקאמר נמנר: ונותנין לה מדור כו' וה' דקאמר נמנר משתמשת במדור כו' לפוקי ש"י לדחותה ונאותה הנתי לגמרי וזה שהניחו רמיה שכן

נ"א: (נד) וכן מוכרת כו'. כנ"ל ס"א: (נה) י"א כו'. כי קרקע אינו ראוי למכור דבר מועט כנ"א שפ"ק דנ"א וגם לא שכית למכור מוטלטלין כנ"א שפ"ק דנ"א: (נו) כשפוסקין כו'. נלמד מהנ"ל נס"ל שם הריטב"א:

ברכת אליהו

להתכונות עם מזונותיה בב"ד בכל יום — כ"כ בריטב"א בכתובות צד א — ששם המקור לדין שבסעיף ל'.

(א) ברצונה תלוי — ברצונה, יושבת במדור שהיתה בו בחי בעלה. וברצונה, יכולה לגור בבית אביה. כמ"ש בגמרא בכתובות ק"א: משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחי בעלה וכו' יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום. ותנן שם: אין היורשין יכולין לומר לה לך לבית אביך ואנו זנין אותך אלא זנין אותה ונותנין לה מדור לפי כבודה. ואם היא אינה רוצה לגור בבית בעלה, וסוענת מפני שהיא ילדה והן ילדים, תנן שם: זנין אותה והיא בבית אביה. ואם לא טוענת טענה זו, אמרינן שם בגמ' שנותנים לה מזונות כפי ברכת הבית, וכמבואר להלן.

(ב) מקאמר בכתובות ק"א בפתני: ונותנין לה מדור לפי כבודה. אלמא אינה יכולה לומר שרוצה להשתמש בכל הבית כדרך שהיתה משתמשת בחי בעלה. דא"כ מאי קאמר: לפי כבודה, הא במדור כולו היא משתמשת. והא דקאמר שם בגמרא: "ת"ר משתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחי בעלה", לאפוקי שאין היורשים יכולים לדחותה מאותו הבית לגמרי ולשכור לה בית אחר. וזה שהביאו רא"י שם — אהא דמשתמשת במדור כדרך שמשתמשת בחי בעלה — "שכן כתב לה ואת תהא יתבת בבית י" — שאינם יכולים לדחותה לגמרי מאותו בית.

שם לך, בב"ד הדיוטות מיירי, וזוהי שיטת ה"א — שכתב המחבר — ש"אנו כלום עד שיהיו שם ב"ד מומחין". אבל לדעת הרמב"ם בה' אישות פ"י ה"ד הנ"ל בסק"י, דהסוגיא מיירי שמכרה בינה לבין עצמה — שלא היו אפילו ב"ד הדיוטות, י"ל דבב"ד הדיוטות קיים. — מגיד משנה שם.

(נד) כנ"ל בפ"י וכמ"ש בסק"י. ושם כת' דברי הגמרא בכתובות צו א שמוכרת והולכת עד כדי כתובתה וסמך לה עד שתגבה כתובתה מן השאר. ופירש הרא"ש שם פ"א ס"ז שמוכרת למזונות לעולם אפילו יותר מכדי כתובתה. וכשנשארו הנכסים כדי כתובתה, יכולה למכור כל הנשאר ביחוד בשביל לגבות כתובתה.

(נה) כי קרקע אינו ראוי להמכר דבר מועט כמ"ש בפ"ק קמא דבבא בתרא יא א שצריך שיהא כדי חלוקה. וגם לא שכיח למכור מוטלטלין כמ"ש בפ"ק דבבא קמא ז ב: כל מילי מיטב הוא דאי לא מזובין הכא מזובין במתא אחריתי לבר מארעא דליתבי ליה ממיטב כי היכי דלקפוצ עלה ובינא. אבל במטלטלין שראויין להמכר גם דבר מועט וגם בקלות. אבל במטלטלין שראויין להמכר גם דבר מועט וגם שכיח למכור, אין למכור אלא חפץ אחד.

(ני) נלמד מהנ"ל בפ"ק ל' שהלוקח נותן לה המעות כדי מזון שלשים יום. והי"ה כשפוסקין מזונות לאלמנה ולאשת איש, אין נותנין לה לפחות משלשים יום, כדי שלא תצטרך

1 מה שהוסיף רבנו : „והביא הר"ן שם", הוא מפני שהנוסח שבתוספתא שכתבנו הוא : האומר תנו בית אלמנות [ובהגדות הגר"א שם : ארמולות] לבתי אין נותנין לה אא"כ קבלה עליה להחזיק בתוכו ויכולין יורשין [ובהגדות הגר"א שם : וירושלם] לעכב על ידה שמת תשכירו לאחר לפיכך אם מתה הן יורשין אותה ולפי גירסת זו לכאורה משמע דאין התוספתא מדברת בפנין דירת האלמנה, אלא במצוה לתת בית ארמולות לבתו. וכן הוהוסיפו לשפני זו מדברת באומר תנו בית ארמולות לבתי, עיי"ש. אולם הר"ן בכתובות קג א במשנה — המדברת בענין מדור האלמנה — כתב : ערסין בתוספתא האומר תנו בית ארמולות אין נותנין אא"כ קבלה עליה תחשב בתוכו יכולין יורשין לעכב על ידה שמת תשכירו. ומה מדברי הר"ן שלא גרס בתוספתא : לבתי. ולגירסת הר"ן ק"ק למה נקט : האומר וכו'. ואולי קמ"ל ברוחא שאפילו באומר וכו', אין לה רשות להשכירו. ורבנו כחן גרס בתוספתא : ש ל א תשכירו"ו ולא : ש ש תשכירו"ו. כפי המובן בר"ן הגי'ל, וכ"ה בתוספתא הוצאת צוקרמנדל. ורבנו כאן ח"ה בתחלת לשון התוספתא : האומרת, ולא כפי גירסתנו : האומר. ויתכן שפירוש התוספתא — לפי גירסת רבנו — הוא כך : שאם האלמנה אומרת שיחנא את

באר הגולה

ט ג"ג שם מונחה
 ס דף ק"ג ע"ה.
 * פ"י נר ללחך נר
 למלך וכיולת נר ופ"י
 ערך זה יתנו לה.
 י טור גכס הרמ"ה.
 כ נוסף לעיל ס'
 ע"ה וע"ט ופ"ט.
 א ל' הטור מונחה
 כתובות דף ג"ה ע"ג
 וכ"כ הרמב"ם שם
 צפ"ה.

ב כתב ה"ה שם שדין
 הורשין כדן העל
 עם אשתו (וכו"ל)
 לעיל ס' ע' ופ"י פ'
 וכן משמע בגמרא שם.
 ג שם גירסאנו.
 ד ה"ה שם שם
 הנופשים.

אלא בשכר נותנין לה מדור לפי כבודה וכן מוזנותיה וכסותה לפי כבודה ואם היה כבוד בעלה גדול נותנין לה לפי כבודו. ו אלמנה שאמרה איני זוה מקיף אבי פסקו לי מוזנות ותנו לי שם יכולין הירושין לומר אם את אצלנו יש לך מוזנות ואם לאו אין אנו נותנין לך אלא * כפי ברכת הבית ואם היתה מוענת מפני שהיא ילדה והם ילדים נותנין לה מוזנות המספיקין לה לבדה והיא בבית אמה (ח) (וי"א שאין זה טענה אלא נאשת אב שאינה חנוס) (טור גכס הרמ"ה). ו (ט) * הייבים לפרוע בשבילה כסף גולגלת ומס שעליה בדרך שפרע בעלה בשבילה אבל אין חייבים ב בפדיונה ולא ברפואתה שיש לה קצבה ולא בקבורתה.

צה חיוב מעשה ידיה ליורשים ואם השביחו הנכסים אם נוטלת בהם.

ובו ז' סעיפים

א א מאחר שהיורשים חייבים במוזנות האלמנה מעשה ידיה שלהם ב (א) ואם היורשים אומרים לה טלי מעשה ידיך למוזנותיך אין שומעין להם ג אבל אם היא אומרת כן שומעין לה. ב ד (ב) אם היתה מניקה יכולה היא לומר איני מניקה אלא בשכר (ג) ויכולה היא לתבוע כתובתה לאלתר אף על פי שאינה יכולה

ביאורי הגר"א

צה (א) ואם כו'. עתו"ס שם ד"ה ניונות כו'.
 (ב) אם היתה כו'. כו"ס גיונות וי"ג ז' וליתבעינהו ליורשים: (ג) ויכולה היא כו'. כו"ס נערכין כ"ז ח' אין נזקקין כו' משום מוזני ואף דנוסיף שם משום

כו'. ערל"ש פ"ד סימן כ"ט וכו"ס גירסא' הנילו שם:
 (ח) וי"א כו'. דנאסו ל"ל הכי כו"ס נסו קדושין:
 (ט) חייבין כו'. עתו"ס פ"ז ח' ד"ה לכרנא כו' וכ"כ הרל"ש שם:

ברכת אלהיו

שלח, עכ"ל. [הרי שכתבו החוס' שלאנשי גליל היא גיונות על כרחן של יתומים, ואילו היו היורשים יכולים לומר לה טלי מעשה ידיך למוזנותיך, אין זה בעל כרחם. (וגם לאנשי יהודה, רק ע"י סילוק הכתובה יכולים היורשים לפטור עצמם ממוזנותיה). וה"ט שעיקר התקנה הי' לטובת האלמנה, שתהא גיונות מנכסי יתומים, וכתמורה לזה, מעשה ידיה שלהם. ולכן אין כח ביד היתומים לעקור תקנה זו, ולומר לה טלי מעשה ידיך למוזנותיך. ועת"מ סק"א ובי"ש סק"א].

(ב) כמ"ש ביבמות מב ב — שלכן אסור לישא מעוברת חברו — דילמא איבערה ומיעכר חלבה, וקטליה ליה (ואי מינסבא דילמא מיעברת לאחר לידתה ומעכר עליה חלבה וקטלה לברה ברעב — רש"י). ומקשינן: אי הכי ידיה נמי. ותריצין: ידיה ממסמסא ליה בבצים וחלב. ותריצין: לא יהיב לה בעל (משום דלאו בריה הוא — רש"י): ומקשינן. וליתבעינהו ליורשים (של בעל הראשון — רש"י). ותריץ אביי: אשה בושא לבא לבית דין (ולתבוע יורשים בשביל בנה — רש"י) והורגת את בנה (על כרחא מת בנה ברעב — רש"י). ומקושת הגמ': „וליתבעינהו ליורשים", מוכח שהובת שכר ההנקה ההזנת הולד מיטל על היורשים, ויכולה לדרוש שכר עבור זה, דאלת"ה מה יש לה לתבוע מהיורשים, הא היא חייבת בזה. [ועיין ח"מ סק"ג ובי"ש סק"ג, וע"ל סימן פ"ב ס"ח ומש"ש סק"ד].

(ג) כמ"ש נערכין כב א: אין נזקקין לנכסי יתומין א"כ היתה רביית איכלה בהן וכו' או לכתובת אשה משום מוזני (דכל

היורשים לשכור לה בית, וכמ"ש בירושלמי הלכה י"ג הביאו שם הרא"ש — ר' זעירא שלח שאלה לרב נחמן בר יצחק ולר' אבמי בר פפא לא היה שם מאי א"ל היורשין שוכרין לה בית וכו'.

(ח) [דכל הטענה — מפני שהיא ילדה והם ילדים — היא כדי שלא יבאו לידי הרגל עבירה], ובאמ"ס ל"ל הכי, כמ"ש בסוף קידושין פ ב. במשנה: מתייחד אדם עם אמו [וכמ"ש לעיל סימן כ"ב ס"א וכמ"ש סק"ב].

(ט) עיין תוס' בכתובות פז א ד"ה לכרנא פז, שכתבו — אהא דאמרו שם בגמ', דלכרנא מוזנינן בלא אכרנא — וז"ל: לכרנא של אשה לפרוע כסף גולגולת שלה כמו שהיה הבעל עושה דבכלל מוזני הוא, עכ"ל. וכ"כ הרא"ש שם פ"ט סי"ט, וז"ל: דעל היתומים לפרוע כסף גולגלתה כמו שעשה הבעל בחייו דבכלל מוזני הוא, עכ"ל.

(א) תנן בכתובות צה ב אלמנה גיונות מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלהן. ובגמ' שם: איבעיא להו גיונות תנן או הגיונות תנן גיונות תנן וכאנשי גליל ולא סגי דלא יהבי לה או דילמא הגיונות תנן וכאנשי יהודה (היו בותבין עד שירצו היורשין ליתן ליה כתובתך לפיכך אם רצו היורשין נותנין לה כתובתה ופוטרינן אותה — רש"י) ואי בעי לא יהבי לה. ועיין בתוס' שם ד"ה גיונות כז, וז"ל: הכי פירושו גיונות תנן וכאנשי גליל שהוא גיונות על כרחן של יתומים והילכך מעשה ידיה שלהן אבל לאנשי יהודה שמדעתם גיונות ויכולין לסלקה אין מעשה ידיה שלהן או הגיונות תנן וכאנשי יהודה דאפילו לאנשי יהודה דאי בעי לא יהבי לה אפ"ה מעשה ידיה

באר הגולה

ה' עומרל דר' יצחק
בר הניל שם דף ג"ו
ע"ה.
ו' עומרל דר' זירל
חור שחולל שם.
ז' הרמז"ס שם וכו"כ
הר"ף נפרק ד'
דכונות והכריתו ון
הגמול כיון שאלו
היוצן נפדיהם אינו
דון שאללו הפירות
וכו' ה"ה.

ח ג"ז שם עומרל דלבי נקטין עומר נולדו וכו' וכו"כ הרמז"ס ה"ה. ט ג"ז שם
י"ח שם נשענו בו שנת כ"ע לא פליגי וכו' שם דק"ו ע"ה. י כתב ה"ה שגמול נכונה ה"ה ורמז"ס שם
י"ח שם הרמז"ס. כ עור שם הרמז"ס כ"ז דף קמ"ז ע"ה כיון שגמול ידיו שלם. ל שם שם הרמז"ס כיון
שה"ה נולדו אחרת שאלו דרכי נכר.

ביאורי הגר"א

חילת היינו נשום גרושה חלל פשיטא דקיימא עמיה
דמווני נמי וכו"ש לפירש"י ד"ה ה"ה כו'. תה"ד סימן
ר"י ע"ש וערמז"ס פ"י נ"ה ונולד הלכה ג' לפיכך
אם קפסה הא"ש ונשלת ואח"כ נלת לתנוע כתובתה
ונכסי היתומים אין נזקקים לה עד שיגדלו היתומים
שהרי חלל מונות והרי נשלת ועכ"ה שם כ' הרמז"ס

ברכת אליהו

(ד) דפירות נכסי אשה לבעלה משום פדיונה, כמש"ל סימן
פ"ה ס"א. ובאלמנה — כיון דאין היתומים חייבים בפדיונה,
נמש"ל בפ"ד דכתובות גב א: „אין היתומין חייבין לפדותה”
— אין פירות נכסיה ליתומים אלא לעצמה. וכמש"ש צה ב
במשנה — לענין ירושה וקבורה: ואין חייבין בקבורתה
ירשיה יורשי כתובתה חייבין בקבורתה (שהרי בעלה תחת
כתובתה חייב בקבורתה עכשיו שאינו יורשה היא תקבור
עצמה — רש"י).

(ה) בכתובות פה ב: מותר מונות לבעל מותר בלאות
לאשה וכו' אמר אביי נקטינן מותר בלאות אלמנה ליורשין.
ועב"ה סק"ח שהביא שמותר מונות האלמנה ליורשים, מכ"ש
מבלאות. דמה מותר בלאות — שבחתי תבעל הם לאשה —
ראשונה הם ליורשים, כ"ש מותר מונות — שבחתי תבעל הם
שייכים לו — שבאלמנה הם ליורשים.¹

(ו) עב"ה סק"ח שהמקור לדין זה הוא ממש"ש בכתובות
קז א ב דבשמעו בו שמת כו"ע לא פליגי שפסקין לה
מונות. וע"ל סימן ע' פ"ה [לענין אשת איש — שכתב
ג"כ המחבר, שאין מחשבין עמה על מעשה ידיה. ועמ"ש,
ועין כאן ח"מ סק"ה].

(ז) תנן בבב"ב פמג ב: וכן האשה שהשביחה את הנכסים
השביחה לאמצע אם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי הרי אני
עושה ואוכלת השביחה לעצמה. וערש"ש שם ר"ה ואם אמרה
בני, וז"ל: והוא דלא שקלה מהני דאי שקלה מונות לא דתנן
אלמנה נזונת מנכסי יתומין ומעשה ידיה שלה. ומ"ש
במשנה: „השביחה לאמצע” מוקמינן לה בגמ' שם קמ"ד א:

ובבית יעקב, ובאר שמה ובפרשת המלך — הלכ' אישות פ"ה ח"ד.

זמן שאינה גובה כתובתה גיונות משלהם והוי פסידא דידהו
(רש"י). ולפיכך מגבינן לה כתובתה אצ"ל שאינה יכולה
להנשא, משם שצ"י אי גביית הכתובה יפסידו היתומים דמי
מונותיה. ואף דמוסיף שם בגמ' — שלכן מגבינן לה כתובתה
— משום חינא, והיינו שיהא לה דמי כתובתה ויה' לה חן
להנשא. ולפי"ן תוך כ"ד חודש — שאינה יכולה להנשא —
אינה יכולה לתבוע כתובתה. היינו משום גרושה — דלית
לה מווני, ושייד בה רק טעם משום חינא. אבל פשיטא
דבאלמנה קיימא טעמא דמווני נמי. וכ"ש לפירש"י ד"ה
ההיא [בפנינו: כד"ה משום], שכתב משום חינא מתנינן לה
כד' שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וינשאו להם. ולפי
זה אין חילוק אם עדיין אינה ראויה להנשא. — תרומת
הדשן סימן ר"ח, ע"ש שהביא ראיות דהטעם משום מווני
נמי אית לן. וערמז"ס פ"ב מהלכות מלוה ולוה הלכה ג'
שכתב: לפיכך אם קפסה האשה ונשאת ואח"כ באת לתבוע
כתובתה מנכסי יתומים אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים שהרי
אין לה מונות והרי נשאת. ועמ"ש שם, וז"ל: כתב הרשב"א
בתשובה שמדברי רבינו בפרק זה נראה שהוא סבור ששתי
לשונות שאמרו בפרק שום היתומים בכתובת אשה משום
ר"י חד משום מווני ומרימר מתני לה משום חינא ששניהם
אמת עכ"ל (הרשב"א) ולק"ד נראה שרבינו מפרש דמ"ד
משום מווני לית ליה משום חינא אבל מ"ד משום חינא לא
פליג אשעמא דמווני אלא דאתא למימר דאפילו היכא דליכא
טעמא דמווני נזקקין לה משום חינא וכו' עכ"ל הכ"מ. וזה
כמ"ש, שלהלכה נשאר גם הטעם משום מווני.

1 ועין בב"ש סק"ה ובבאר היטב סק"ג ובפ"ת סק"ב ובהפלאה

באר הגולה

* פי' שאלו ח'ן הסדה
עשרה לטע נוטלת
הסוללה אל הסדה
והרונה ואלו הם וועות
לינה נוטלת אלל דבר
וועט כיון שלא קנלה
חמירות.
מ ג"ז שם שם נאם
הרש"ס שם.
ג שם שם שם חזיו
הרש"ס שם נפסקיו.
א ונאם כתובות דף
פ"ז ע"א ונאם דל"ד
ע"א.

שאומר שהשבה הוא לעצמה (ט) ויש מי שאומר שנוטלת שכר טרחה אלא שידה על
* התחתונה מ ואם אינה ניוזנת משלהם והניח בעלה נכסים מועטים שאין בהם
כדי שתובתה יש מי שאומר שאם אמרה ראו מה שהניח לי בעלי ואשביח לעצמי
ונתעצלו מלהגבות כתובתה אפילו השביחו הנכסים אלף זהו השבח לעצמה אבל
אם השביחה הנכסים סתם נוטלת כתובתה והמותר ליורשים ג (י) ויש מי שאומר
שבין אמרה ראו בין לא אמרה כל השבח ליורשים ואפילו כתובתה לא תגבה ממנו
אלא שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה. הנה: וכן עיקר דהשבה כולו הוא
של היתומים (יא) ואינה גובה כתובתה ולא מוזנות מאלו שצד (במרדכי פרק מי שנת) ולכן אלמנה
שיצאה זמן לרוך צבית צעלה וניזונת מהם עד שזדלי כלה הקרן שהניח צעלה לעצמה דיש כאן
הרבה וכן השבה שצדקה אינה גוזלת כתובתה משם (העור ומהרי"ו סימן קע"ו) ויש חולקין אלל
כל מה שהוציאה מנכין וכן השבה וגוזלת כתובתה וכן הקרן ולא וכן השבה (מהרי"ל סימן נ"ו)
ועיין לקמן סימן ק.

צו שבועת אלמנה וגרושה על כתובה. וכו' כ"א סעיפים

א אין אלמנה גובה כתובתה (א) עיקר ותוספת אלא בשבועה ונ"מ ונכסי צאן ברזל

ביאורי הגר"א

ד"ה נאם כו': (ח) ויש מי כו'. טור נאם הראשון
שלא אמרו ונעשה ידיו שלהן אלל תקנועים כגון טו'
ולרינה כו': (ט) ויש מי כו'. וכ"כ בהג"א שם
ד"ה וריב"ם כו': (י) ויש מי כו'. הראש"ס שם

ברכת אליהו

היורשים מוחלים לה, ובלא אמרה השבה לאמצע שהיא
מחלה להם. אבל אשה שאינה יורשת, הוי כיורד שלא ברשות
דעלמא ואינה יכולה לומר ראו וכו' ולירד בלא רשות ב"ד
לנכסי בעלה ולהשביח לעצמה, הלכך כל השבח ליורשים,
אלא שנוטלת שכר טרחה וידה על התחתונה.
(יא) כ"כ הראש"ס בפ"ש דב"ב ס"ו, דלא כרשב"ם — הנ"ל
בסק"ז, הסובר שאם השביחה סתם שגובה כתובתה מאותו
שבח — שהוא יחיד בדבר זה. ובפ"ש בכורות נב א במשנה:
ולא אשה בכתובתה (לא בשבח שהשביחו אם אינם שוין
הנכסים בשעת מיתת בעלה כדי שיעור כתובה ואח"כ השביחו
אינה נוטלת אלא כמה שהיו שוין — רש"י). [ועיין כאן
בסי' סק"ו וח"מ סק"י וב"ש סק"י ולקמן סימן ק' ס"ב
ומש"ש].

(א) בכתובות נה א אמרינן דתנאי כתובה (תוספת שהוא
מתנה להוסיף לה וכו' — רש"י) בכתובה לשבועה. וכפירש"י

בפירוש שגם בשקלה מוזני תטול השבח. ומ' שרבנו מפרש
שמי"ש הריב"ם: ושאר השבח תטול, היינו שכר טרחה וידה על
התחתונה. ויתכן שצ"ע סק"ס הוא סעות, והוא המשך לסק"ס,
וכתנת רבנו לומר, שגם בהג"א בשם ריב"ם כתב שתטול השבח,
אלא שסובר שמנכים שיעור ביטול מעשה ידיו. ואם כנים דבריו
אלה מוסברת יותר לשון רבנו שכתב: וכו' — דמשמע
שכבר הוזכר מקודם שם אחר בעל שיטה זו. ועיין כאן בנ"כ
בבירור השיטות, ואכמ"ל.

באשה יורשת. ועי"ש כרשב"ם ד"ה באשה כו', שני"כ כתב כנ"ל
דבשקלה מוזני השבח של היתומים. וזוהי השיטה הראשונה
שהביא המחבר. ומ"ש המחבר: ואם אינה ניוזנת משלהם כו',
כ"כ הרשב"ם שם, ופירש דהא דתנן: אם אמרה ראו וכו'
השבה לעצמה, קאי באלמנה דלא שקלא מוזני, דלא אם
אמרה ראו וכו' השבה לעצמה, ואם לא אמרה ראו וכו'
והשביחה הנכסים סתם, נוטלת כתובתה והמותר ליורשים.
(ח) כ"כ הטור בשם הראב"ד. וטעמו: שלא אמרו מעשה
ידיו שלהן אלא במעשה ידיה הקבועים כגון טו' ואריגה
אבל במלאכה אחרת שאין דרכה בכך לא, כיון שאינם יכולים
לשנותה לאותה מלאכה אם עשתה הרי היא לעצמה.
(ט) וכ"כ בהג"א שם ד"ה וריב"ם כו'.

(י) כ"כ הראש"ס בפ"ט דב"ב ס"ו עי"ש שנתן טעם לדבריו,
ידוקא אשה יורשת (דאמרינן בגמ' שם קמד א דהא דתנן
השביחה לאמצע מיירי באשה יורשת) דאחיל הוא דמחלי
אהדדי אמרינן שאם אמרה ראו וכו' השביחה לעצמה דשאר

2 בסק"ז כ' דברי הרשב"ם בב"ב קמד א ד"ה באשה וכו',
וכתב ע"ז ברא"ש שם פ"ט ס"י: ומותר לשונו משמע שאין
נוטלת בשבח כלום (ר"ל אפילו שכר טרחה — סלפולא חריפתא)
ולא נהירא וכו' אבל אשה שאינה יורשת הוי אצל הבנים כיורדת
בנכסי אחר ונוטלת שכר טרחה אך שידה על התחתונה. ומתוך
דברי הב"י והמחבר מ' שמפרש, שמי"ש הראש"ס שנוטלת שכר
טרחה, קאי גם אניזונת. ועי"ז כתב רבנו: וכ"כ בהג"א וכו',
שו"ל שם: וריב"ם אומר שתנכה שיעור בטול מעשה ידיה
ושאר השבח תטול אפילו אי שקלה מוזני. הרי שהריב"ם כתב

באר הגולה

ב פשוט נגמ' לכ"ע
כתובות דנ"ה ע"ה
וכתנו הרנו"ס ב'פ'
י"ח חס"ה לישנה.
ג תוספת הגמ' שם
כפונדיתא וכו' פ'
הר"ף.

לון חס"ה נגמ' שם. ה תוספת הגמ' שם כפונדיתא.

ו כרז ושואל דחורי

לכנוי ומשום נגמ' שם דה"ה לכתובה שנונית דנ"ה ע"ה.

ביאורי הגר"א

דברים כו'. שם ליתנהו בעיניהו כו' וכפ' הר"ף שם
וערש"ש שם ה"ה ולא נל"ץ כו' : (ד) וה"ה כו'.
גמ' שם ועתו"ס שם ד"ה נראה כו' : (ה) ואם

כו' ח"ס ונ"י ונל"ץ כו' וכמ"ס ר"נ גמ' ר"ה דדוקא
תוספת ולא נדו"ה כו' : (ב) או נכסים שייחד כו'.
נמלה שם וכמ"ס למוטה ולא ייחד כו' : (ג) או

ברכת אליהו

מטלטלי מחמת מטלטלי קמאי ניתנו. וערש"ש שם רפ"ה
שכתב : פירוש שייחד מטלטלי דהא עיסקא והי' נושא ונותן
בהן ומכרן וקנה בהם סחורה אחרת אבל אי ליכא מדי
אחריתא מחמתייהו לכולי עלמא צריכה שבועה. ולישנא
דליתנהו בעיניהו משמע הכי דהני ליתנהו בעיניהו אבל
איתנהו לאחריתא דאתו מחמת קמאי וכו' עכ"ל. וז"ש המחבר :
ואם נכסי צאן ברזל אינם קיימים ולא דברים הבאים מכחם
ובאה לפרע מנכסיו אינה נפרעת אלא בשבועה.²

(ד) גמ' שם בכתובות גה א הנ"ל בסק"ב ובסק"ג : מטלטלי
ואיתנהו בעיניהו בלא שבועה ליתנהו בעיניהו וכו' והלכתא
בלא שבועה. ובגמ' לא הזכיר ייחד רק בקרקע ולא במטלטלי.
אולם עיין תוס' שם ד"ה נראה כפ' ר"ח שכתבו : דגרסינן
ברישא ייחד לה ארבע מצנחא ואח"כ גריס מטלטלי ואיתנהו
בעיניהו והשתא אתי שפיר דלא תזכיר ייחד גבי מטלטלי
משום דכבר הזכיר ייחד גבי ארעא ועלה קאי אבל לספרים
דגרסי מטלטלי ואיתנהו בעיניהו ברישא תימה דלא קאמר
ייחד לה מטלטלי כיון דלא דיבר כלום בייחד, עכ"ל.

(ה) שנויות מח א : וכן היתומין מן היתומין לא יפרעו
אלא בשבועה רב ושמואל דאמרי תרוויהו לא שנו אלא
שמת מלוה בחיי אבא מת לזה בחיי מלוה כבר נתחייב
מלוה לבני לזה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו.
ובבא"ג סק"ז כתב דמשמע בגמ' שם שדין זה הוא גם

שם ר"ה ולשבועה : לכל מילי דשייכא לישבע על הכתובה
וכו' והנפרעת מנכסים משועבדים ומנכסי יתומים דתנן בפ'
הכותב דבעי שבועה אף תוספת גמי בעי שבועה וכו'. וערש"ש
שם פ"ה ס"א שכתב : וקשיא דא"ב לאו ככתובה דמיא כל
שט"ח אין נפרעין מן היתומים אלא בשבועה וכו' והרמיה
ז"ל פירש דאם לא תוספת ככתובה לא היתה צריכה לישבע
על התוספת כשנפרעת מן היתומים דלא ניתנה כתובה ליתבות
מחיים וכו' וגבי כתובה הוא דתקינן רבנן שבועה משום דלא
ניחא ליה שתתבזה ובית דין וחישינן דלמא אתפסה צרי
ותוספת כתובה ככתובה לענין שבועה זו. וז"ש המחבר :
ונימ' ונצי"ב וכו' נוטלת אותם בלא שבועה. וכמ"ס הר"ן
בשם ר"ח דדוקא תוספת הוי ככתובה ולא נדו"ה.¹

(ב) נמלה וכתובות גה א : מטלטלי ואיתנהו בעיניהו בלא
שבועה ליתנהו בעיניהו פומבדיתא אמרי בלא שבועה בני
מתא מחסיא אמרי בשבועה והלכתא בלא שבועה ייחד לה
ארעא בארבעה מצנחא בלא שבועה בחד מצרא פומבדיתא
אמרי בלא שבועה בני מתא מחסיא אמרי בשבועה והלכתא
בלא שבועה. וכמ"ס למטה : ואם ייחד לה קרקע בכתובתה
אעפ"י שלא פירש אלא מצד אחד נוטלתו בלא שבועה. [וזה
כמסקנת הגמ', וכמ"ס בבא"ג סק"ה וסק"ד].

(ג) בכתובות גה א הנ"ל בסק"ב : ליתנהו בעיניהו וכו'
בלא שבועה. וכפירוש הר"ף שם שכתב : והוא ידיע דהני

1 בפנינו איתא זה בר"ן בשם : ואינא מאן דאמר, וע"ל
סימן צ"ג סק"ה. ולהלן סק"ב ובהערה שם.

2 מדברי רבינו בסק"ד מבואר, שמש"ש בגמ' : איתנהו בעיניהו
וכו' היינו שייחד המטלטלים. והלן של נצי"ב — כשהנכסים
שהכניסה הם בעצמם קיימים — אינו מפורש בגמ'. אולם המ"מ
בפ"ח מה' אישות ה"ט כתב שדין הנדונית שבעין כיון ייחד
בכתובתה. ובתשובת הריב"ש סימן קס"ט הוסיף על דברי
המ"מ, וכתב : ולכן נדון זה אם יש באותן הנכסים מן
המטלטלין שהביאה בנדוניתה או אף אם נמכרו ולקחו אחרים
בדמיהן כיון שאם לא מתה היתה נוטלת אותן בלא שבועה
וכו' ואע"ג דהתרא ודרש פוק אע"פ מידי כשייחד לה הבעל
לאחריתא כתובתה הרי כל שהן מנדוניתה הרי הן מיוחדין
לה שהרי יכולה לומר כלל אני נוטלת ואין הבעל יכול לסלקה
בדמים משום שבה בית אביה וכו' עכ"ל.

ובספר פרשת המלך שם כתב : ואפשר לומר דאף לרש"י
דס"ל בראש אע"פ גבי ייחד לה מטלטלין לכתובתה דגם אם
ליתניהו בעיניהו נוטלת בלא שבועה, כו' לא אמרינן כן
אלא ביחד לה לכתובתה, דאמרינן כיון דכבר התפסית לה
פעם, לא תתפס לה עוד פעם אחר שנאבדו מה שייחד לה, אבל
בנצי"ב דלא התפסית לה אף פעם רק במקום דנכסיה בעין, אין
חוששין דהתפסית לה צרי אחרים אבל אם נמכרו או נאבדו
ואינם בעין יש לחשש דהתפסית לה צרי, עכ"ל. אולם מדברי
רבנו כ"ח שכתב : "וכפ"י הר"ף שם וכו' וז"ש ואם נצי"ב כו'".
נראה ברור, שלדעת רש"י, גם בנצי"ב, אף אם הנכסים
שהכניסה אינם בעין, וגם ליתניהו כלל — דהיינו שאין גם
דברים אחרים הבאים מכחם — נוטלת בלא שבועה. ועיין
עוד מש"ש בפרשת המלך על דברי המחבר ודברי רבנו בסק'
זה. ועיין כאן בפ"ת סק"א וסק"ב.

יורשיה יורשין בתובתה שאין אדם מוריש לבניו ממון שאין יכול לגבותו אלא בשבועה. הנה: ועין בחילוקי דין זה צ"ח סימן ק"ח (ו) ו"ח הא דאין יורשיה יורשין כתובתה היינו גדל תפסה לנל תפסה יורשין כתובתה הוליל והן מוחזקין (כן תשמע נטור חושן משפט סימן ק"ח וצמדכי ריש אלמנה כיזונית וצפרק מי שמת ומהר"י סימן ל"ח וצ"ח סימן ש"ל) (ז) ויש חולקים (מרדכי) פרק כל הנשבעין צ"ח מהר"ם) ועין צ"ח סימן ק"ח (ח) אם היורשים לאומרים נשבעה עליהם להציל ראה (ריב"ש סימן קס"ט) (ט) אם פרעו לה

ביאורי הגר"א

מתה כו'. שנועות מ"ח ח' מתב' כו' (מ"ח) [ת"ש] כו': (ו) ו"ח כו'. כמ"ש הא דיינא דעבד כו' ועוד לאמרין שם הא חני צ"ח כו' וכ"ש כה"ג ועת"ס

דצ"ח ע' ז' סד"ה ו"ד: (ז) ו"ח כו'. עתה"ד סימן ש"ל: [ליקוט] עין מרדכי פ' הכותב סימן שכ"ד שכ"ה שכו': (ח) אם היורשים כו'. אם

ברכת אליהו

כגבוי דמי, אדם מוריש שבועה לבניו, כיון שהלחה מוחזק מכה השטר — שהוא כגבוי. ומדב"ש נשמע לבית הלל, דב"ש בפח"ג — שהיורשים מוחזקים ממש — שאין אומרים בזה אין אדם מוריש שבועה לבניו, ואין מוציאים מהיורשים. ועת"ס דב"ש ע ב סד"ה מ"ד שכתבו כ"ל, ח"ל: דהא דאין אדם מוריש היינו דאין נזקקין לא לשבועה ולא לפרעון כדפירש הקונטרס התם ואם באין לגבות בשטר אין גבויין אבל אם מוחזקין הן ובאין לגבות מהן כי הכא אין מוציאים מהן ופסורין וכן מוכח בפרק כל הנשבעין דמשני הא מני ב"ש היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי אלמא בדבר הגבוי אדם מוריש שבועה לבניו, עכ"ל.

(ז) עין בתרומת הדשן סימן ש"ל. ושמ הביא כל הישנות בזה. וכתב: והך סברה דמב"ש נשמע לב"ה (הג"ל בסק"י) וראב"ה דחה הראיה וכתב דעדיף כגבוי דמי מחמת השטר לב"ש מתפסות ממש לב"ה משום דתפיסה בספק היא. [ליקוט:] עין מרדכי בכתובות פרק הפותב סימן שכ"ד שכ"ה שכו'. [בפנינו זה בסימן רכ"ז. ושמ הביא הדעות החולקות בזה ועין באריכות בס"ז סק"ג ובח"מ סק"ג וסק"ד ובב"ש סק"ד. והביאו שם דברי תרומת הדשן והמרדכי.]

(ח) שם נב א מודה לי כו'.

לענין כתובה. והחלוקה היא ממש"ש: מתיב רב ארשעה מתה יורשיה מזכירין את כתובתה עד עשרים וחמש שנים. ותרצינן: הכא במאי עסקינן שנשבעה ומתה. ומקשינן: ת"ש נשא ראשונה ומתה נשא שניה ומתה הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה. ותרצינן: ח"צ שנשבעה ומתה. הרי שגם בכתובה, אם לא נשבעה ומתה, אין יורשיה יורשין כתובתה, שאין אדם מוריש שבועה לבניו.

(ו) כמ"ש בשבועות מה א האי דיינא דעבד וכו'. ששם בעמד א' יש מחלוקת של רב ושמואל ורבי אליעזר: רב ושמואל סוברים שאם מת לזה בחיי מלוה אין נפרעים מהיתומים מפני שכבר נתחייב מלוה לבני לזה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו, כ"ל בסק"ה. ורבי אליעזר סובר: יורשין נשבעין שבועת יורשין וגוטלין. ומסקינן שם עמוד ב: השתא דלא איתמר הלכתא לא כרב ושמואל ולא כרבי אליעזר האי דיינא דעבד כרב ושמואל עבד דעבד כרבי אליעזר עבד. וכיון דדינא דעבד כרבי אליעזר עבד, ולא אמרינן בכה"ג שאין אדם מוריש שבועה לבניו, ה"ה בתפסו יורשים אין מוציאים מהם, כיון שהם מוחזקים, א"כ הם עבדו דינא לגפשייהו כרבי אליעזר, ומאן מפיק מידם. ועוד אמרינן שם: הא מני בית שמאי היא דאמרי שטר העומד לגבות כגבוי דמי. — דל"ש דסברי שטר העומד לגבות

3 עפ"י דברי "עמודי אש" המצורף לספר פסקי הגר"א (חילתא תרס"ד), נראה לבאר דברי רבנו גדלהלן: בב"ב נב א: איתמר אחד מן האחין שהי' נושא ונותן בתוך הבית והיו אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הם שנפלו לי מבית אבי אמא אמר רב עליו להביא ראיה ושמואל אמר על האחין להביא ראיה אמר שמואל מודה לי אבא (רב — רשב"ם) שאם מת על האחין להביא ראיה. ופירש הרשב"ם: וכיון ידמינו לאו בני איתויי ראיה ניהו ואינן יודעין לחפש וכותן וגם השטר מוכיח שהי' ממון של אביהו על שכנגדו להביא ראיה אבל כשהאח עצמו קיים היה מטיל רב עליו להביא ראיה דאם איתא דשלו הוא ממון זה יכול לחפש ולמצוא ראיה ואם לא ימצא ראיה הפסיד. וחזינן הכא, שבחיי האח (שהאונן והשטרות על שמו) עליו להביא ראיה שהם שלי, מפני שבדרך כלל יכול להוכיח זאת. ואי איתרמי שלא מצא ראיה, הפסיד. משא"כ כשהאח מת — היות ויחמי לא בני איתויי ראיה ניהו ואינן יודעין לחפש וכותן — על שכנגדו להביא ראיה. והוא הדין כענינו, בדרך כלל אפשר להביא ראיה שנשבעה, — וכמ"ש בתשובת הריב"ש סימן קס"ט, שמשם מקור הדין הנ"ל —

שאפשר להביא שטר-השבועה שנשבעה בפני ב"ד. ולכן אילו היתה האשה בחיים, היתה היא צריכה להביא ראיה שנשבעה. וגם כשמתה, על יורשיה להביא ראיה שנשבעה. שראיה כגון זו — שנשבעה שאפשר להוכיח ע"י שטר שבועה — גם היורשים יכולים להביא ולכן אם לא הביאו ראיה — אפילו אם הי' מחמת אונס — הפסידו. וכמו שסיים שם הריב"ש: ולא מפני הטענה שטען בן הבת שכבר נשבעה בפני ב"ד ואבדה שטר השבועה באונס הגורה ולרחוק המקום אי אפשר לו להביא עדים שזו אינה טענה לפי שעליו להביא ראיה ואם לא הביא הפסיד ונסתחפה שדהו.

אלא שעדיין צ"ב: אם זוהי כונת רבנו, הרי צריך לציון את עיקר דברי רב שבחיי האח עליו להביא ראיה, מפני "דאם איתא דשלו הוא ממון זה יכול לחפש ולמצוא ראיה", והו"ה כאן על יורשיה להביא ראיה שנשבעה. מפני שבדרך כלל הם יכולים להביא ראיה שאמנם נשבעה. ועוד קשה, הרי הדין הזה — שהנשבע וגוטל" צריך להביא ראיה לדבריו שכבר נשבע אינו מיוחד באלמנה, ובכל הנשבעין וגוטלין, הדין כן, וכמ"ש הג"י בב"מ יז: בנשבעין וגוטלין לעולם אינו גוטל

באר הגולה

ז טור וכ"כ הרמב"ם
שם פ"ז מלכות
נערכין דף כ"ג ע"א
דעמאל דלון חקקין
לכסס יתומים משום
לחיות צרי לחפסי
ונתגרשה ליכא לחיות

מקצת כתובתה ועשו לה שטר חוז על הנשאר יורשיה יורשין החוז הוא חפילו לא נשבעה (צ"י)
נשם תשובת הרשב"א סימן תתס"ו (י) אלמנה שנתתקה ורומה קודם נתינתה שלא נטלה כלום
סני נכך והוי כללו נשבעה (צ"י נשם תשובת הרשב"א) אשה שנשתיית ונתאלמנה אין יורשיה
נוטלין כתובתה הוליל ואינה יכולה לישבע (צ"י נשם תשובת הרשב"א וכ"כ הרמב"ן נשבעה
סימן ס"ו) ועיין לקמן סימן ק"ה סעיף ג'. ז אבל אם נתגרשה ומתה יורשיה
נשבעים שלא פקדתנו ונוטלין ואפילו מיורשיה אם מת אחריה. ב (יב) ח מה

הכי דל"כ נתיים הים גולה נלא שבעה. ח טור והוא פשוט נכונה דוכתי דהא משום האי משאל משנעין לה צ"י.

ביאורי הגר"א

לה ע"י אחרים תדע שהרי מקילין היכא דנות לה
נתיי מלוה לר"א ולמירין דיינא דענד כו' ולמירין הנו
ללא לוסוף כו'. ע"ס: (יא) אבל כו'. שנועות ע"ס:
(יב) מה שבעה כו'. עתו"ס דנציץ קניית א' ד"ה

נ"ז א' מודה לי כו': (ט) אם פרעו כו'.
עתי"מ ונ"ש: (י) אלמנה כו'. דה"ה כפקת לכ"ד
נשם נהרכה כמ"ש נגיטין ע"א ח' וכיון דשנועה זו
אינה מן התורה מקילין זה היכא דל"א ונשנעין

ברכת אליהו

שם עמוד ב. דדיינא דענד כר"א עבד. וזה כדי שלא יפסידו
יתמי מלות את חובם. ואם כי רב ושמאל החמירו שם ואמרו
סאין נפרעים מן היתומים, הרי אמרנו שם: הבו דלא לוסוף
עלה. — שם בתשובת הרשב"א המובאת בב"י. וסיים שם:
ועוד דלא שבעה דוקא הנריכה שהרי נמנעו מלהשביעה
ומגבין לה באדרה הילכך אפשר לומר דשבעת האלה מני
כל שאי אפשר אלא בהכי. [ועת"מ סק"י].

(יא) בשכונות מה א מקשינן אהא דאין אדם מוריש שבעה
לבניו מהא דתנן בכתובות פו ב: אבל יורשיו משביעין אותה
ואת יורשיה ואת הבאין ברשותה. ומתוך רב שמעי': לצדדין
קטני אותה באלמנה ויורשיה בגרושה. וכתב רש"י: ואת יורשיה
דקטני מוקי לה רב ושמאל בגרושה אם גירשה זה נתייב
לה כתובתה בלא שבעה שהרי פטורה היא מן הנדר ומן
השבעה ומתה בחייו ואח"כ מת הוא דהוה ליה מת מלוה
בחייה ליה כשמתה היא יש לה ממון גמור ועליו בלא שבעה
לפיכך תורשתו לבניה ויורשיה הבאין ליפרע מיורשיו
צריכין לישבע סתבנן היתומין מן היתומין לא יפרעו אלא
בשבעה, עכ"ל.

(יב) עתו"ס דכ"כ קנח א ד"ה וכ"ה וכו', וז"ל: ובשם הר"ד
שמשון מצאתי כתוב דלא שייך הכא טעמא דאין אדם מוריש

(ס) עתי"מ סק"ה ובי"ש סק"ה שכתבו שהוא הדין אם לא
פרעו לה מקצת כתובתה, אלא זקפו במלוח הוי כפרעון, והם
הנקראים הלויים ולא אביהם, ויכולים יורשיה לשעון כיון
שנתפשרה וזקפה במלוה סתמא דמילתא כבר נשבעה און
שמחל לה השבעה. וכ"מ בתשובת הרשב"א סימן תתפ"ו
[ולא כמו שצוין בטעות בדפוס השו"ע סימן תתס"ו].

(י) דשומעת ואינה מדברת הרי היא כפקת לכל דבר גם
בהרפנה. כמ"ש בניטין ע"א א: נשתתק ואמרו לו נכתוב גט
לאשתך והרכין בראשו וכד' הרי אלו יכתבו ויתנו וכז' שומע
ואינו נכדור זהו אלם וזה הרי הן כפקתין לכל דבריהן.
ומ"מ כל שצריכה שבעה ואינה מדברת איך תשבע שאפילו
בדקנה ושאלנה אם נטלה כלום והרכינה בראשה שלא
נטלה והשביעה מפי אחרים שמא לא נתכוונה בהרפנה הראש
לאמת אלא להפכו כל שאינה מוציאה מפיה לא שבעה ולא
אמן ואפילו בשבעת האלה כן דהא בין בטאס בין בשבעת
האלה שמיצת קול אלה כתיב ואפ"ה בעינן דאמר אמן. אולם
כיון דשבעה זו אינה מן התורה מקילין בה היכא דא' אפשר
בענין אחר, ומשבעינן לה ע"י אחרים. תדע שהרי מקילין
היכא דמת לוח בחיי מלוה לר"א שהיתומים גובים מן היתומים
בשבעת יורשים כמ"ש בשבעות מה א וכו"ל בסק"ו. ואמרינן

לאו בני אתווי ראייה וניהו ואינו יודעין לחפש וכותן. משא"כ
בחייו, למרות שהשטר על שמו — מאחר שבדרך כלל יכול
להביא ראיה — עליו להביא ראיה. וא"כ רואים אנו
מכאן העקרון — שהטילו חובת ההוכחה על מי שבדרך כלל
יכול להוכיח, ולא על מי דלאו בני אתווי ראייה וניהו.
ולכן גם בנידוננו, — שיורשיה בדרך כלל יכולים להוכיח ע"י
שטר שבעה שאמנם נשבעה, ומצד שני אין יורשיה הבעל יכולים
להוכיח השלילה שלא נשבעה — נטל ההוכחה היא, על
אלה שיכולים להוכיח החיוב — כלומר על יורשיה —
שעליהם להביא ראיה שאמנם נשבעה. וכמו דאמרינן בב"ב
שם שלאחר מות האב — מאחר שהשטר הי' על שמו —
הנכסים בחזקת יורשיו, ועל האחין להביא ראיה להוציא
מחזקתם, כן בדין שלנו, הנכסים בחזקת יורשיה הבעל, ויורשי
האשה — הרוצים לגבות מהם — עליהם להביא ראיה, וכמו
שנבאר. [ועיין היטב כנה"ג בהגהות הטור וזה כ"ב
ובהגהות ב"י אות כ"ד ובספרים שצ"י שם ושם ודויק].

אלא בראיה גמורה שנשבע. והובא דבריו בב"י בטור חו"מ
סימן פ"ו ושם בחו"מ בסמ"ע סקפ"ד. ולא הביאו וגם לא
הוצרכו — להביא ראיה לזה. מפני שזה פשוט, שהמציא
מחברו עליו הראיה, והרוצה ליטול, צריך להביא ראיה שכבר
נשבע — שעי"ז רשאי ליטול מחברו.
ונראה, שהיה מקום לומר שבשבעת אלמנה — כיון שאינה
מן התורה, ומקילין בה, כמ"ש הללן בסעיף קטן י, הייתי
אומר שאם מתה, — אף שלא השאירה שטר שבעה —
נקל ונאמר, שיורשיה נאמנים לומר, שכבר נשבעה — כל זמן
שיורשיה הבעל לא הביאו ראיה שלא נשבעה; ולא היינו אומרים
שבכה"ג הנכסים בחזקת יורשיה הבעל. ועי"ז מצוין רבנו לביב
נב א, וכמ"ש. ובעיקר דברי רב שאומר שעליו להביא ראיה,
היה מקום לומר שטעמו, מפני שאין ראיה מזה שהאחין
והשטרות על שמו, מאחר שהוא הי' נושא ונותן בתוך הבית.
אבל כיון שרב מודה שלאחר מיתתו על האחין להביא ראיה,
וזה מפני שהשטר מוכיח שהממון הי' שלו, ומפני "דיתמי

באר הגולה

ס רוצ"ס שס נפ"ו.
 י טור נסס תשנח
 חניו הרא"ש כלל כ'
 ס' ג'.
 כ ג"ז שס נסס
 תשנח חניו ושס סימן
 ג'.
 ל שס נסס הרי"ף
 והא דלמנה מוכרת
 למונות שלל נס"ד
 תשנח וגומל כתובות
 דף ס"ו ע"א וע"ב
 והיא נלל נשנע חייב וכו'.

מ הרש"א נשנע.

שבועה נשבעת האלמנה שלא התפיסה ושלל תפסה היא משלו כלום ויש ס' מי
 שאומר שצריכה לישבע שלא מחלה לו כתובתה ושלל מכרה לו. הגה: (יג) ולס נשנע
 סתם שלל נהנתי ומתנותי סגי נכך (הר"ן פרק השולח) ונהנו ג"כ להשניע אותה שלל נזנה
 כלום שלל נרשות נעלה ולס נעלה חינו' דר דעת אומרים סתם שלל נזנה יותר מן הראוי (מהרי"ק
 שורש י"ט). ג י אם האלמנה רוצה ליטול כתובתה ואינה רוצה לישבע עד
 שיגדלו בניה שמא ימחלו לה השבועה אין שומעין לה. ד כ אלמנה שאומרת
 מנה נתן לי במתנה שלא ינכם בכתובתי אם היא מוחזקת במנה ויכולה למעון
 אין בידי משל בעלי כלום נאמנת במינה. ה ז אלמנה שמכרה או נתנה
 קיים אם נשבעה לבסוף ומנכין אותה בכתובתה מ (טו) וה"מ במטלטלי אבל במקרקעי

ביאורי הגר"א

וצ"ה כו' וכ"כ הרא"ש פ"א ס"ט נסס רוצ"א ועס"ה
 נהנ"ה: (יג) ואם נשבעה כו'. כח"ס נגיטין
 ל"ה ח': (יד) אלמנה שמכרה כו'. ערל"ש פ"א
 סוף ס' י"ג: (טו) וה"מ כו'. כס' האחרונה נסימן

ברכת אליהו

והביא ראייה ממתניתין (דף צו) דתני אלמנה בין מן
 האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד ואמרינן עלה
 בגמ' בשלמא מן הנשואין משום מונוי, ומיירי בשלא נשבעה
 דאי נשבעה אין לה מזונות לפי שאינה נשבעת עד שתתבע
 כתובתה בב"ד ומשעה שתבעה כתובתה אין לה מזונות, והא
 דקאמר הכא צריכה שבועה, אחר המכירה קאמר דמשביעין
 אחר המכירה שבועת צרי' וגם שלא לזולת במכירה ולא מכרה
 יותר מן הצורך וכו' עכ"ל.

(טורמו) מ"ש המחבר במקרקעי, אפילו נשבעה לבסוף, אם
 לא שמו לה בית דין, אין מכירתה ומתנתה קיימים, הוא
 כמכרה האחרונה בפנימ צ"ג סכ"ה, דכל שלא היו ג' הדייטות
 לא עשתה כלום. וערל"ש כלל ז' ס"ח הדן בענין אלמנה
 שנתנה מנכסי בעלה לאחר קדם שנשבעה על כתובתה
 והגבוה ב"ד הראוי לה לגבות. וכתב שם: אין מתנתה מתנה
 דאין לה בגוף נכסי בעלה כלום אלא שעבוד בעלמא ואי בעי
 יורשים מסלקי לה בווזי. והביא ראייה מהא דאמרינן בפסחים
 ל ב דלרבא בעי' מאן ולהבא הוא גובה כיון דאי היה ליה
 זוזא היה מסלק ליה בווזי. והוסיף הרא"ש: ועד גריעא ספי
 דאינה נפרעת אלא בשבועה ושמא לא תשבע הלכך אפילו
 נשבעה לא חילל המתנה למפרע. והחילוק בין מטלטלי
 למקרקעי, ומ"ש המחבר: ויש מי שאומר שצריך שיגבו לה
 בית דין, הוא עפ"י מ"ש הרא"ש שם ס"ו: ראובן שמת
 והגיה בנימין ובנות ואלמנתו היתה נושאת ונותנת בנכסים
 ונתנה מהם מתנות אחר מותו ומתה קודם שהשביעה על

שבועה לבניו דהא אין טעונה שבועה אלא משום דחיישינן
 דלמא מתפיס לה צרי' והיינו כגון שהלך למ"ה וכו' אבל נפל
 עליו כו' שהוא לפתע פתאום ליכא למיחש להתפסת צרי'.
 וכ"כ הרא"ש שם פ"א ס"ב בשם ריצב"א, וז"ל: בדכתובה
 נמי לא חיישינן לצרי' תוך זמנו אלא שכיב מרע סמוך
 למיתתו אורחיה להתפיסה צרי' כדי שלא תתבזה אלמנתו
 בב"ד וכו' ולחאי ושינואי ניהא דכיון דנפל עליו ולא מת
 מתוך ישוב הדעת לא חיישינן שמא התפיס צרי' כשהיה בריא
 לכך אינה צריכה שבועה. ועפ"י בהג"ה⁴.

(יג) דלא תימא דילמא גזלה משל בעלה ונשבעה שפיר שלא
 נהנית מכתובתי, קמ"ל דאם איתא שגזלה משל בעלה, הגזלה
 עולה לפרעון והוי כנהנתה מכתובתה. וכמ"ש בניטין לה א:
 ההיא דאתאי לקמיה דרב הווא אמר לה מה אעביד לך דרב
 לא מגבי כתובה לארמלתא (משום דנמנעו להשביעה —
 רש"י) אמרה לי מידי הוא טעמא אלא דלמא נקיטנא מידי
 מכתובתי חי ה' צבאות אם נהנית מכתובתי כלום אמר רב
 הווא מודה דב ובקופצת (הוא"ל וקפצה ונשבעה הרי נשבעה
 וגביה — רש"י). וכתב ע"ז הר"ן: משמע דבלשון זה נשבעה
 וסגי בהכי ומכאן שמו שגזל את חבירו וחבירו חייב לו ממון
 ומשביעו אם נפרע שאינו יכול לישבע שלא נפרע שאותו
 ממון שגזל עולה לפרעון.

(יד) ערל"ש פ"א דכתובות פ"ה סימן י"ג שהביא כן בשם
 הרי"ף, ח"ל: רב אלפס ז"ל כתב דאם מכרה האלמנה או
 נתנה במתנה מנכסי יתומים קודם שתשבע מה שעשתה עשוי

וע"ז ציין רבנו לעיין בסעיף ה בהג"ה, שהביא דין מת פתאום
 לעיין שמכרה ונתנה קיים מפני שאין חשש התפסת צרי'.
 וע"ש בח"מ סק"ה שכתב: לא ידעתי למה לא הביא דיעה
 זו לעיל סעיף א' שאם מת פתאום לא חיישינן לצרי' והיורשין
 גובין הכתובה וכו' עכ"ל. וע"ש בס"ז סק"ט ובב"ש סק"ה
 ומ"ש בבאר היטב סק"ט. וראה גם בב"ש סק"א וסק"ה.
 ובהפלאה סק"ט ובבית יעקב ריש סימן זה.

4 נראה שכתב רבנו לומר, שמדברי התוס' והרא"ש מ'
 שעיקר השבועה הוא שלא התפיסה צרי' סמוך למיתתו. ולכן
 — אף שלא ניתנה כתובה ליגבות מחיים, ואין אדם פורע
 תוך זמנו — מ"מ צריכה להשבע, מפני שהדרך היא להתפיס
 צרי' סמוך למיתה. וז"ל לפי"ז ש"ש המחבר שצריכה
 להשבע גם. שלא תפסה היא משלו כלום, הוא בגלגול שבועה
 אוב השבועה, כמ"ש בח"מ סק"י ובב"ש סק"ה. ולפי דברי
 התוס' והרא"ש, כשמת פתאום, אין האלמנה צריכה להשבע.

אפילו נשבעה לבסוף אין מכרה ומתנתה קיימים אלא אי"כ שמו לה בית דין אפילו של הדיוטות (סז) ויש מי שאומר שצריך שיגבו לה ב"ד. הגה: (יו) וי"ל דאף נמטלטלין מכירתה ומתנתה נעלה אע"פ שנשבע לבסוף הו"ל ולא נשבעה תחלה וי"ל דיש לדון זה לפי ראות עיני הדיין (מרדכי פרק הכותז) כי נמקום שנראה לדיין שלא תפסה זררי (יח) כגון שמת פתאום או כדומה יש לדון שמכירתה ומתנתה קיים (הרא"ש כלל פ"ה) וכן אם מוחזקים הנוקבל או הקונה וכן י"ל לדין וכל זה כשהאשה חזרה זה לאחר שנשבעה אבל אם לא חזרה מכירתה ומתנתה קיימים ומעשיו (מהרי"ק שורש ח"י) ולכן אלתנה שלא נשבעה על כתובתה ונשאת לנצל והכניסה לו הרבה מומחן נעלה הראשון תשבע עדיין ואם מתה הנעל השני יורשה מוחזיק נמה שניה (הגהות מרדכי דכתובות) וע"ל סימן ק"א. ו ס (יט) אלמנה שמחלה לבעל חוב של בעלה אינו כלום. ו פעמים שאף גרושה משביעין אותה אפילו לא יטעון כגון ע פוגמת כתובתה כגון שהיתה כתובתה אלה ואמר לה התקבלת כתובתיך והיא אומרת לא התקבלתי אלא מנה פ אפילו יש לה

באר הגולה
נ שם נשם תשועת
לניו הרא"ש כלל כ'
ס"ו.
ס ג"ז שם נשם
תשועת לניו הרא"ש
שם כלל כ' ס"ו.
ע תשנה שם דף פ"ז
ע"א.
פ נעיל שם נגמ'
ע"ג וכן הא דדקדקה
וכו' ולא נפסדו
וידוע כל ספיקא
דמוחל קולא לנשתע.

ביאורי הגר"א

לדאורי שנשבעת בלא תציעה אלא כדי שלא יפסידו יורשי' כתובתה כח"ש נשבעות וי"ח ח' הרא"ש שם: (יח) כגון שמת כו'. עתו"ם דנ"צ קמ"ה ח' דנ"ה ונ"ה. ונשם הרא"ש וי"כ כו' וכ"כ הרא"ש שם נפ"ל ס"ט נשם רינ"צ"ל: (יט) אלמנה שמחלה כו'.

נ"ג סכ"ה וערא"ש כלל כ' ס"ח: (טז) ויש מי כו'. שם סימן ו': (יז) וי"א כו'. שם ס"ח וכח"ש נכתובות ל"ח ח' דמוכרת שלא נצ"ד זריכה שנועה וע"ש נחוס ד"ה מוכרת. ול"ח מתני' כו' ות' הרמב"ן דודאי דלריכ' שנועה ושנועה כתובה היא אלא דלציעי להו ח' זריכה שנועה וקודם ור"ח"ו של הרא"ש דהו

ברכת אליהו

הנשואין מוכרת שלא בב"ד. ואמרין בגמ': בשלמא מן הנשואין משום מונו. וצ"ע מיירי שלא נשבעה. דאם נשבעה, תו אין לה מונוות, דאינה נשבעת אלא כשחובעת כתובתה, ומשעת תביעה אין לה מונוות. והחולקים על הר"ף דחו ראיה זו, דאיידי שנשבעה בלא תביעת כתובת, והשבעה לא היתה לצורך גביית כתובה על ידה, אלא כדי שלא יפסידו יורשיה כתובתה. כמ"ש בשבועות מה א שאם לא נשבעה על כתובתה, אין יורשיה גובים כתובתה, שאין אדם מוריש שבועה לבניו. — הר"ן בכתובות צח א בסוגיא דמוכרת שלא בב"ד.

(יח) עתו"ם דכ"פ קנח א ברי"ח ובי"ח וכו', וו"ל: וכשם הרי"ש מיכ וכו'. וכתבו שם שהחשש של התפסת צורי הוא רק שמת התפסה סמוך למיתה, או לפני שהלך למדינת הים, אבל כשמת פתאום ליכא למיחש לצררי. ובי"ח הרא"ש שם בפ"א ס"פ בשם ריב"א. וכת' לשון התוס' והרא"ש בסקי"ב עי"ש.

(יט) כנ"ל בפע"ף ח' בהג"ח כמכירה ומתנה שאם לא נשבעה ותחלה, מכירתה ומתנתה בטלה. והר"ה כאן, כל זמן שלא גבוהה כתובתה מנכסיו, לא זכתה בחובותיו ואין כת בידה למחול.⁶

כתובתה מתנותיה קיימות במטלטלי אבל במקרקעי בחזקת יורשים קיימי ואין בידה ליחנם עד שיגבו אותם לה בית דין בכתובתה.⁵

(יז) בתשובת הרא"ש כלל כ' ס"ח. וכמ"ש בכתובות צח א, דמוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה. וו"ל הרא"ש: ועוד מסקינן בפרק אלמנה גיטות המוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה ולא יפה כחה אלא למכור שלא בב"ד אבל לעולם שבועה בעיא אבל זו שנתנה בלא שבועה קודם שהגבהה ב"ד לבו"ע אין מתנתה כלום. ועי"ש בכתובות בתוריה מוכרת שהקשו — אתא דאמרו שם בגמ': מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה או אין צריכה שבועה — וו"ל: ואית' מתניתין היא בפרק השולח דתנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה. ותריץ הרמב"ן קושא זו, דודאי דצריכה שבועה ושבעת כתובה היא, אלא דאיכא להו אי צריכה שבועה מקודם — לפני שתמכור, או שתמכר לכתובה ואח"כ תשבע כדי שלא תשהה ותפסיד מהם מונוות בינתיים. ומסקנת הגמרא, דצריכה שבועה תחילה, מפני ששהות השבועה מועט. ובסקי"ד כת' שהר"ף סובר שאם מכרה לפני שנשבעה מה שנשעת עשוי. והר"ף מפרש שח"ש שצריכה שבועה, היינו לאחר המכירה. וכת' שם שהר"ף מביא ראיה לדבריו מהא דתנן בכתובות צו א: אלמנה בין מן האירוסין בין מן

6 ועמ"ש בזה בט"ז סק"י ובח"מ סק"ב ובכ"ש סק"א ובהפלאה ובבית יעקב.

5 בנוגע לסתירת דברי הרא"ש אהודי, ובנוגע לחילוק שבין מטלטלים במקרקעי, עיין באריכות בב"י וב"ח וט"ז וח"מ וב"ש ובית יעקב ובית מאיר ופ"ת כאן.

עדים כמה קבלה (ב) ואפילו דקדקה מה שנמלה אפילו כחצי פרוטה לא תפרע אלא בשבועה. ח ז וכן אם עד אחד מעידה שהיא פרועה. ט ק וכן אם היא טורפת מלקוחות. הנה : וכן אם היו לו שתי נשים וגירש אחת זריכה לישבע לשניה (ב"י גס ה"ו"ח) וכמו שנתאר לקמן סעיף ט"ז. י ר וכן אם היא נפרעת שלא בפניו ש והוא שיהיה במקום רחוק (נא) אבל אם הוא במקום קרוב ה כד שילך השליח ויחזור תוך ל' יום מודיעין אותו ואם לא יבא ישיבעוהו ותטול (נב) והאשה נותנת שכר השליח ומוספת על כתובתה. יא א (נב) כל אלו השבועות אע"פ ששהן דרבנן הן בנ"ק ב (נד) ואם קדמה ותפסה מעות ואינה רוצה לישבע לא מפקין ב' ה"ק"ף והר"ש גס.

צ שם צמסנה.
ק שם צמסנה.
ר שם צמסנה.
ש שור. צם הר"ף
והרמז"ם צפרק ט"ו
ומה"א.
ת שם צם אביו
הרא"ש שם צפסקיו.
א שם וכפיר' רא"י
בגטין' דל"ה ע"א
וכ"כ הקום' והרא"ש

וערשײט שס ד״ה װאָס' ווערלײט שס : (כג) כל אלו
כו'. ירושלמי שס ופ' כל הנשבעין וערלײט ר״פ כל
הנשבעין : (כד) ואם קדמה כו'. עת״מ סימן

כנ"ל ק"ה צה"ה נזכירה ונתנה : (ב) ואפילו
דקדקה כו' ג"כ שם נעיל דלל ח"פ שיעל : (כא) אבל
כו' כח"ש בצוק צ"ב הסוד ליינל דלחתיה כו' :
(כב) והאשה כו' כח"ש נזכרין כ"ג ב' מוסיק כו' :

הגל, וכתב: ולשון מסיף משמע שמוסיף על הולאתו וגובה ההדינר עם שאר חביו והו"ה להוצאת השליח שהיא לטובת הלוה שמן הדין היה ראוי לירד לנכסיו מיד וכו', עכ"ל⁸. (כג) ירושלמי דכתובות פ"ט ה"ו — על הגך דנשבעין (כל הגך נשבעין דמתני' הם כעין של תורה בנקיטת חפץ — קרבן העדה). וכיה בירושלמי פרק כל הנשבעין (שבועות פ"ו ה"ו). ופראש"ש ר"פ כל הנשבעין שכתב: כל הנשיב נשבעין ונוטלין תקנת חכמים הן ואפילו הכי בעי אישתבותי כעין דאורייתא בנקיטת חפץ ולא מפכינן להו כך תורו הגאונים, עכ"ל⁹.

(כ) **נ"כ שם בעיא דלא איפשיטא.** דאיתא בכתובות פ"ב : איבעיא להו פוגמת כתובתה בעדים מהו אם איתא דפרשה בעדים הוה פרע לה או דלמא איתרומיית אתרמי לה. ולא נפסטה בעי' זו. ואח"כ איתא שם : איבעיא להו הפוגמת כתובתה פחות פחות משהו פרוטה מהו מי אמרינן כיון דקא דייקא כולי האי קושטא קא אמר' או דילמא איערומי קא מערמרת תיקו. וכיון דלא איפשיטא, לא תפרע אלא בשבועה, דכל ספקיה דלמנוג. אולוין בתר קולא לנתבע'.

(כא) כמיש בסוף ב"ב קע"א : החוה דיינא דאחתיה למלה
לנכסי דלהא מקמי דלמסיעה ללוה סלקיה רב חגי' בריה דרב
ייבא וכו' קסבר נכסי חב' אינשי איגון מערבין יתיה ותגן
המלה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב וקיייל לא
יתבע ערב תחלה.

(כב) כמ"ש בערכין כג ב במשנה: הקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת אשה ובע"ה וכו' הקדיש תשעים מנה וה' חובו מאה מנה מוסר עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את חובו. וערש"י שם ד"ה מוסר, וז"ל: ב"ע"ה יוסף עוד האלוות דינר לזה ופודה את הנכסים האלו. ויערש"ש פ"ט דכתובות סכ"ו שהביא ראי' מהמשנה

(כד) עיין חזן משפט סימן פ"ז ס"ז, שכתב המחבר: "א
מי שחייב שבועה דרבנן אם קדם ותפס ולא רצה לישבע לא
מפקינן מיניה. ועמ"ש סק"ג דאע"ג שלא מפקינן מיניה
מ"מ משמתנין ליה כדעת הש"ך שם סק"ד ולא כמ"ע שם
סק"ב. והם בליקוט כת' דבשבע גוטל — באותן שמו' הדין
גוטלין בלא שבועה — כיון דמדאורייתא גוטל בלא שבועה
משובעה היא רק מרבנן לכן לא נחתנין לניכסיה ודומה
למצאת חש"ו ורבי' דרבנן דלא מפקינן.

עצמו פודה הנכסים, ולא כפידוש התוס' שם ב"ה מוסף:
 "שהלוח יוסיף ללוח עוד דינר ופודה הנכסים האלו כדי ליתן
 לאשה כתובתה ולבע"ה תשובה" ומדברי הרא"ש הגיל' מ' שמפיש
 פירשתי, ומה הביא ראי' שהלוח יוסיף על חובו שכן הלוח
 יוגבה ע"ס חובו. ועי' בביתאור הגר"א בתוס' סימן ס"ד
 שצ"ן גם לדברי הגמ' בפסחים לא א' ואתי מ' ל' ופריק
 דתנן מוסף עוד דינר וכו', והג"ל בפירשתי דלא כדברי התוס' ו
 בערכין פ"ז משנה ב', שכתב שגם לרש"י הלוח פודה, עיי"ש
 ודע.

9 גם בתורם סימן פ"ז ס"ג נספק, שאף שבועה של דבריהם —
היוו משבועת הית צריך נקטת חפץ. ומלשון ביאור הגרי"א
שם סמ"א משמע קצת, שמה שצ"ל לדברי הרא"ש, ר"ל שלכן
נקט הרא"ש בלשון: "כעין דאורייתא", מפני שזו לשון
הירושלמי ה"ל: "באז דאורייתא".

ד' מ"ש רבנו : "ג"כ שם בעיא דלא איפשיטא, נראה שהוא מתייחס לדברי באה"ג סק"ס שכתב — על הדין הקודם : אפילו ש' לה עדים כמה קבלה — בעיא שם בגמ' וכו', ווא נפססו וכו', ועי' דברי רבנו שגם הדין : "אפילו דקדקה" הוא שם בעיא דלא איפשיטא. אולם בבאה"ג שם כתב : וכן הא דקדקה וכו', איכ"מ מה הוסיף רבנו כאן על דברי באה"ג וכנראה שבבאה"ג שה"כ לפני רבנו לא היה כתוב : וכן הא דקדקה וכו', ואולי היתה גירסת רבנו בבאה"ג שנדפס בכמה הוצאות : "ולא נפסטה" — לשון חיזוי. ולכן כתב רבנו שגם הדין הזה : "ואפילו דקדקה" הוא — כדן הקודם — בעיא דלא איפשיטא. וראה בבאה"ג חו"מ סימן פ"ד ס"ט ד. ה.

8 מה שציין רבנו לדברי רש"י, נראה שכונתו — לפירושו של רש"י — שהמלוה מוסיף להלוות ללוה עוד דינר, ע"י שהמלוה

באר הגולה

• פי' אף על גב דקי"ל דשבויה דרנן מהפכין הני מילי כשהתבע ע"ש לו להשבע ולפטר ולא כשהתבע ע"ש לו לישבע ולפטר.
ג סס וכו' הר"ש
סס גסס הר"ק
וכתב הר"ן שנתפסה כתב כן.
ד מיוחד דרן פסא וליקטיו בסעף ולעיל.
ה כדלמך ר' אשי סס.
ו צעיל ונפסא
זנרייתא סס דפ"ו
ע"כ דכדוקי לה
רנא צריה דרנא.

מינה (כה) * ואפוקי לא מפכין לה. יב ג (כו) כשהיא רוצה לישבע אם היא חשודה על השבועה שכנגדה ישבע ויפטר (כו) ואם גם היא חשודה אין כאן לא שבועה ולא תשלומין. יג ד כשעך אחד מעידה שהיא פרועה יכול להביאה לידי שבועה דאורייתא כיצד יפרע לה כתובתה שנית בפני העד הראשון ועד אחד עמו ויתבענה מה שנתן לה תחלה ויאמר בהלואה נתתי לך ה והוא שיודיע לעד הראשון שמכין לכך. יד ו הוציאה שמר כתובתה באלף זוז והוא אומר נפרעת הכל והיא אומרת לא נפרעתי כלום אבל אין לי ועליך ת"ק כי אמנה היתה ביני לביניך נוסלת בלא שבועה אבל אם אומרת אין בשמר כתובתי אלא ת"ק ו אינה נפרעת בשמר זה שיש בו אלף כלום (סח) (והנעל ישבע שנועת היסת ויפטר) (הרמזים פ"ו וכו' הנ"י).

מאתים (סס) והבעל או חורשים אומרים לא כי אלא אלמנה והכתובה גאבדה או במקום שאין כותבין כתובה אם יש עדים שעשו לה כמנהג הכתולות כתובתה ר' ס אפילו אם אחד היה קטן כשראה העדות ועכשיו הוא גדול (פ) • ויש אחד עמו מהני ואם אין עדים לא תיטול אלא מנה והבעל צריך לישבע (לא) כ ויש מי

ד פסוק שם גנו' דה"ל שטרף הספא נעלמא. ח משנה ס דף ט"ו ע"כ. ט משנה ס דף כ"ה ע"א. י כדלמך רב הונא סס וכדעת המפרשים דקאי נמי אלא דינא נהינמא. כ הרמזים נפ"ו וכו' ונתן טעם מפני שהוא מודה מתקן.

ביאורי הגר"א

פ"ז ס' י': (כה) ואפוקי כו'. ע"ש סי"א: טענת נע"פ: (כט) והבעל או כו'. רש"י סס: (כו) כשהיא כו'. ע"ש סי' ל"ב ס"ט: (כו) ואם גם כו'. ע"ש סי' ה"כ חזרה שנועה לה ושלי לישבע נפטר שכנגדה: (כה) והבעל ישבע כו'. כנו בכל

ברכת אליהו

אנתגרשה קאי ולא למנה היותו חשין אומרינן לה אלמנה נשאך אבינו. [ועב"ש סב"ט].
(ל) עיין בחשן משפט סי' ל"ה ס"ו ומש"ש סק"ט. ושם כת' שהמקור לדיננו הוא בכתובות כח א: והוא שיש גדול עמו. וכתב הר"ן שקאי על „כתב ידו של פלוני" רעל „פלונית שיצתה בהינמא" (והוא סימן שנית בתולה וכתובתה מאתים — רש"י) דנזכר שם במשנה.
(לא) עראיש רפ"ב דכתובות, וז"ל: ואף שבועה דאורייתא לא בעי אע"פ שהיא תובעת מאתים והוא מודה לה במנה ולא חשבינן ליה כמודה מקצת משום דהו"ל כהודאת שיעבוד קרקעות דכתובה שיעבוד קרקע היא ואפילו לבתר דחקינו דכתובה גזמה ממטלטלי לפי שאינו יכול לומר פרעתי כרבי יוחנן דאמר הסדען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום הלכך האי מנה דמודה ביה הו"ל הילך כיון דאין לו טענה ליפטר הימנו ואידיך מנה הר"ל כופר הכל ופטר משבועה, עכ"ל. ועיין בחשן משפט סימן פ"ז פ"ב, שכתב המחבר: תבעו מאתים והודה לו במנה הוא בענין שלא הי' יכול לפטור באותה מנה כגון שאותה מנה הוא מעשה ב"ד לא מקרי הודאה במקצת. ועמש"ש סק"ט. ועיין שם סימן פ"א פ"ב, שהודאה על מה שכתוב בשטר אינה מהייבת שבועה דשטר הוי כמו קרקע כיון שהוא על שיעבוד קרקעות. ועמש"ש סק"ט. ושם

(כה) עיין בחשן משפט סימן פ"ז סי"א, שכתב המחבר: וכן הנשבעין ונוטלין אע"פ שהוא מדבריהן אינו יכול להפכה על שכנגדו שלא מדעת הנתבע. ושם בסק"ל"ה כת' טעם הדבר: „שהרי אפילו בשבועת היסת שמוטלת מעיקר תקנה על הנתבע אמר לתובע השבע וטול או לא תטול כלום כ"ש בשבועת הנוטלין שמעיקר תקנה על התובע שאין שומעין לו אלא ישבע או לא יטול דדוקא נתבע לאוקמי ממונא יכול לומר שאם לא רצה לישבע לא יטול אבל לאפוקי לא מצי למימר השבע או תן ל"י.

(כו) עיין בחשן משפט סימן צ"ב פ"ב שהביא המחבר מחלוקת הדה"ע הראשונה שם סוברת שבכח"ג שכנגדו ישבע היסת ויפטר. והדה"ע השניה סוברת שכיון ששטר מקוים בידו גובה בלא שבועה¹⁰.

(כז) עיין בחשן משפט סימן צ"ב פ"ב שכתב המחבר בנשבע ואינו משלם: ואם שניהם חשודים חזרה שבועה לנתבע ומתוך שאינו יכול לישמע משלם. ועמש"ש בביאור הגר"א. וחי' בנשבעת ונוטלת כשהתאשה ושכנגדה חשודים חזרה שבועה לה וכו'ן שאינה יכולה לישבע אינה נוטלת ונפטר שכנגדה.

(כח) כמו בכל טענת בעל פה שהנתבע צריך לישבע שבועת היסת.

(כט) פ"ב רש"י בכתובות טו ב בד"ה והוא אומר, וז"ל:

10 ועמש"ש בביאור הגר"א ס"ק כ"ב כ"ג כ"ד. ועיין כאן בבי"ח ובדרישה סק"ג ובסי' סק"ג ובהפלאה ובשיעור יעקב.

באר הגולה

ל הראש"ד שם וכ"כ הרא"ש משום דכתובה הולדת שגור קרקעות הוא והא' מנה דקא מודה ניה הילך הוא. מ מנה שם דף ג"ג ע"ג וכפר"י שם. ג כנן נכס שם וכלוקחיתא דלתי קשיא אלא ציינו וכו' שם דף ג"ד עמוד א' הסכמת הפוסקים.

ס שם משנה.

ע משנה שם ע"א ומוסיק גם נגמרת תניא זו נשאת רבי יתן רבי לומר וכו' אלא חולקות נזה וכפר"י והרי"ף שם וכ"כ הרא"ש שם והרמב"ם נפרק י"ז מהלכות אישות וס"ה ג"ס הראש"א והרע"ב משנה שם דף ג"ד ע"ג משום דעשה שהיה נאשה אחת שהיה נאשה ונעש' ביותר שם דף ל"ה ע"א. ק כפר"י שם וכ"כ ה"ה שם הרמב"ם והרש"א. ר שם נאשה התקין ר"ג וכו'. ש טור וכ"כ התוס' והרא"ש שם וכתב הר"ן שו"ס נגמרת יאסרו כל פירות שגולס ללא דוקא דכיון שהא' דבר שאי אפשר וכו' אלא נראה שש"י דבר מה שיתוכל להיות בו.

שאומר שבועה דאורייתא ל ויש מי שכתב שבועת היסת. הגה : וי"א נמקום שאין כותבין כתובה שבעת היסת ונמקום שכותבין ונאזנה שבעה דאורייתא דהרי מצי הכל לכפור ולומר פרעתי ולכן מקרי מודה ומקל' (המח"מ פ"י) וע"ל סימן ק' סעיף ו'. מו מ מי שהיה נשוי ד' נשים שנשאם זו אחר זו ומת ובאות לגבות כתובתן הראשונה נשבעת לשניה שאין לה משל בעלה כלום והשניה לשלישית והשלישית לרביעית. והרביעית נשבעת ליתומים ג (לג) ואפילו הם גדולים אין נפרעים מהם אלא בשבועה. יז ו אם היו כלן חתומות ביום אחד במקום שכותבין שעות הראשונה תקדם ואם אין כותבין שעות או שעבוד כלן חל כאחד. יח ע מי שהיה נשוי ד' נשים כתובה של זו ק' ושל זו ר' ושל זו ש' ושל זו ת' וכולן נחתמו ביום א' ומת ואין לו כדי כל הכתובות כיצד הם חולקות רואים אם כשיחלק הממון על מנין הנשים יגיע לפחותה שבהם כדי כתובתה או פחות חולקין בשוה ואם היה הממון יותר על זה חולקין ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהם כשיעור כתובתה וחוזרת וחולקת את המותר בין הנותרות על הדרך הראשון. יט (לג) פ כשמשביעין בית דין או היוורשים את האלמנה כשתבא לגבות כתובתה אין משביעין אלא חוץ לב"ד ג מפני שבתי דינין היו נמנעים מלהשביע שחוששין שמא לא תדקדק על עצמה ק ושבועה חוץ לבית דין אינה חמורה כל כך שאינה בשם ולא בנקיטת חפץ אלא בקללת ארור ר ואם רצו היתומים להדירה נודרת להם כל מה שירצו ומדירין אותה בב"ד ואח"כ נוטלת כתובתה ש (לד) וצריך שהנדר

המפדשים. פ מומרל דרנ יהודה וכו' גיטין דף ל"ה ע"א הסכמת הפוסקים ופי' או זה או זה. צ משנה שם דף ג"ד ע"ג משום דעשה שהיה נאשה אחת שהיה נאשה ונעש' ביותר שם דף ל"ה ע"א. ק כפר"י שם וכ"כ ה"ה שם הרמב"ם והרש"א. ר שם נאשה התקין ר"ג וכו'. ש טור וכ"כ התוס' והרא"ש שם וכתב הר"ן שו"ס נגמרת יאסרו כל פירות שגולס ללא דוקא דכיון שהא' דבר שאי אפשר וכו' אלא נראה שש"י דבר מה שיתוכל להיות בו.

ביאורי הגר"א

(לב) ואפילו הם כו'. גיטין כ' והלכתא כו': נצ"ד או אשנע' כו'. הרא"ש שם: (לד) וצריך (לג) כשמשביעין כו'. כרז יהודה ופי' ר"ת אדרה

ברכת אליהו

אם צריך לישבע גם ליתומים גדולים. אולם בגיטין ג מסקינן: והלכתא יתומין שאמרו גדולים ואצ"ל קטנים בין לשבועה בין לזיבורית.

(לג) כרב יהודה ובגיטין לה א. דאיתא התם, שנמצאו מלהשביע את האלמנה, מפני שחוששים שמא לא תדקדק לישבע באמת ותענש בגלל השבועה, ואמרין שם: אר"י אמר שמואל ל"ש אלא ס"ב"ד אבל חוץ לב"ד (ואין עונשה כל כך — רש"י) משביעין אותה, וחב אמר אפילו חוץ לב"ד גמי אין משביעין אותה וכו' א"ל רב יהודה לרב ירמיה ביראה אדרה בב"ד ואשבע' חוץ לב"ד וליתי קלא וליפול באודני דבעינא כי היכי דאעביד בה כעשה. וכתב הרא"ש שם פ"ד ס"ח: פירוש אדרה [כב"ד] או אשבעה [חוץ לב"ד] דכשמואל רביה סבירא ליה דהלכתא כוותיה בדיני וכן פי' ר"ח ו"ל, עכ"ל.

(לד) דאליב אבאי אריה ל"ש אלא כו'. דאיתא בגיטין לה ב: אמר רב הונא לא שנו (דגביא בהדרא — רש"י) אלא בשלא ניסת (לאחר בשעת גביית כתובה — רש"י) אבל גיטת אין מדירין אותה גיטת מ"ט דמיפר לה בעל וכו'. וכתב הרא"ש

בארנו שיטת הרמב"ם בפט"ו מה' אישות הכ"ה — שתא' הדעה הראשונה שבשוי"ע כאן — שצריך לישבע ושבועה דאורייתא. ות"ש מי שכתב שבועת היסת, ושהביא המחבר היא שיטת הראב"ד שם והרא"ש כנ"ל. ועמ"מ שם שהקשה — על מ"ש הרמב"ם שהבעל צריך לישבע שבועת התורה — שבמקום שאין כותבין כתובה שאין הבעל באמן לומר פרעתי, א"כ אין זה נקרא מודה במקצת ואין כאן שבועת התורה. וסיים שם: אבל במקום שכותבין כתובה ונאבדה כיון שהבעל יכול לסעוד ולומר פרעתי כשהוא מודה ואומר לא פרעתי ואומר אלמנה נשאתיה והיא אומרת בתולה נשאתי יש כאן שבועת התורה כיון שמתקנת הגאונים נגבית אף מן המטלטלין כך ב"ל, עכ"ל. חו"ש בהג"ה: וי"א וכו' שבמקום שאין כותבין כתובה הוי שבועת היסת מפני שלא ה' יכול לכפור ולא מיקרי מודה במקצת; ובמקום שכותבין כתובה ונאבדה — שה' הבעל יכול לכפור הכל ולומר פרעתי — הוי מודה במקצת וחייב שבעה דאורייתא. והו' כשיטת המגיד משנה. [ועט"ז סק"ט ובי"ש סק"ב].

(לב) עב"ה"ג סק"ג שהביא שבכתובות צד א יש מחלוקת

באר הגולה

ת מיתרל דרג הונל
סס נטיין ע"ל.
א מיתרל דמחולל סס
ע"ל וכדנופרש סס
דנלמנה הול דמחנע
דשניעה
דסהיל הנל דמחל
קני יתני חתיל לארני
היתרל דגר נועט
לומר נסכר טרחת
נוטל לל נדרשה
נמול המרדכי סס נמול.

יהיה בדבר שיש בו עינוי נפש (לה) ושתהיה באיסור כל ימיה ולא מהני נדר ת אלא כל זמן שלא נשאת אבל אם נשאת אינה גובה בנדר מפני שהבעל יפר לה. כ א גרושה שבאה לישבע משביעים אותה בב"ד. כא ב (לו) יש מי שאומר דהאידינא משביעין אלמנה בב"ד מפני שכאותו ענין שרגילים להשביעה שגזורים בחרם ובשבוועת התורה שתודה מה שקבלה בכתובתה אין העונש מרובה כל כך כמו שבוועה שבשערה שנשבעת יוצאת שבוועה מפיה לשקר. הנה : (לו) ולריכה ליסנע לפני שלשה שהם כשרים ולס נסנעה לפני שלשה שהם קרוצים לריכה לחזור וליסנע (נ"י) נסס תסונת הרשני"ל ותסונת מוהר"ס סוף הפללה) (לה) ולכתמלה לריכה ליסנע לפני היתומים ללל לס נסנעה ללל נפניהם לו סלין היתומים רונים להיות ללל הסנעה משביעין אותה ללל ליכל למיור הכי. ב טור נסס ר"י וכ"כ התוספות סס קף ל"ח ע"ל והר"ש והמרדכי סס נמול.

ביאורי הגר"א

חון לנ"ד ליכל נולן דנופרש דתרוויחו נני וליכל נ"ד דה"ק דהנריה ניד היתומים ולפיכך לריכה היא להיות עד נודרת ננ"ד. סס : (לה) ולכתמלה כו'. עה"מ סי' פ"ז סכ"ג ולמריקן ספ"ד דנ"מ נסנעין

סס סס"ח : (לה) ושתהיה כו'. סס ותוס' ד"ה ללל כו' וי"ל סלינה חוססת כו' : (לו) יש מי כו'. ערל"ש סס ועה"מ סימן ל"ג ס"ג : (לו) וצריכה כו'. שריכה לסנע נפני נ"ד ותש"ש ננטיין ולסנעה

ברכת אליהו

אין העונש מרובה כ"כ כמו היכא דכשעת שבוועה יוצא שבוועה מפיה לשקר. וסיים שם : מילוי אף לדברי ר"ת דחשיב חשוד על השבוועה (דלחבא) אפשר דאיתא להא דר"י דלענין עונש לא נפיש עונשה כמו היכא דיוצא שבוועה לשקר מפיה. (לו) שצריכה לישבע בפני כ"ר. ומיש בניפין לה א : אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד — הנ"ל בסק"ג — דמשמע דאפי' נשבעה שלא בב"ד היא שבוועה, איכא מנא דמפרש דתרוויחו כני דתעביד : אדרה בב"ד ואשבעה חוץ לב"ד. ואיכא מנא דמפרש דה"ק דהבבירה ביד היתומים : או אדרה בב"ד או אשבעה שלא בבקיעת חפץ שלא בב"ד. ולפיכך צריכה היא להיות עוד נודרת בבית דין. — שם¹². (לח) עיין חשן משפט סימן פ"ז פ"ג : כל ושבוועה מן הדין בפני הלה שכנגדו וכו'. ואמרינן ספ"ד דכ"מ גח א : בני העיר ששלחו את שקליהן וגנבו או שאבדו אם משנתרמה התרומה נשבעין לעתברין. ומסיק שם שמואל דנשבעין ליטול שכרן, ונשבעין לבני העיר במעמד גזברין כי היכי הלא נחשדינהו ואי נמי כי היכי דלא לקרו להו פושעים¹³.

שם פ"ד ספ"ח : וא"ת ידירה בדברים שאין בהן עינוי נפש שאין הבעל יכול להפר וי"ל כיון שאין בהן עינוי נפש לא תתוש אם תקיימם, עכ"ל¹¹.

(לה) כ"כ הרא"ש בגיטין פ"ד ס"ח ותוס' שם לה ב ד"ה אבל כו', שהקשו — על מש"ש שבנשאת אין מדירין אותה שמה יפר לה בעלה — ידירה שלא תאכל ככר זה אם הנתיב משל בעלה ותאכלנו לאלתר בפנינו. ותצו — וי"ל התוס' : — וי"ל שאינה חרששת אלא בנדר שעל ידה היא עומדת באיסור כל ימיה.

(לו) עיין בחשן משפט סימן צ"ב מ"כ שהביא המחבר שמי שעבר על השבוועה דלחבא כגון שלא אוכל ואכל נקרא חשוד על השבוועה, ולדעת ה"א שם לא נקרא חשוד בכך כיון שבשעת שבוועה לא יצא שבוועה מפיו לשקר. ועמ"ש בביאור הגר"א סק"ד וברא"ש בגיטין פ"ד ס"ח שכתב בשם ר"י — חסור דבשבוועה דלחבא לא נקרא חשוד על השבוועה : — בהיגי האידנא להשביע לאלמנה אפילו בב"ד דבאותו ענין שאנו רגילין להשביעה וכו' שתודה על מה שקבלה בכתובתה

לב"ד. ואילו הרמ"א מדבר על האידנא שמשביעים אותה בב"ד. ומ"מ הביא רבנו את דברי הרשב"א, כי שם מקור דינו של הרמ"א, ולהורות כי גם לפי דינא דגמרא לא ה"י מועיל מה שנשבעה חוץ לב"ד, שלא כרוצן היתומים. אלא שלדינא דגמרא היתה צריכה עוד לנדוד, והאידינא צריכה לחזור ולישבע.

13 בחשן משפט סימן פ"ז — על הדין הנ"ל — כתב רבנו בסק"ג : עסמ"ע וכמ"ש בכתובות פה אפשר דמכספא כו'. וכתנתו שם, שהסמ"ע כתב בסק"ע טעם הדבר : כדי שיתבייש ממנו כיון שהוא יודע האמת כאשר הוא. ועי' כתב רבנו : וכמ"ש בכתובות פה אפשר דמכספא כו'. וי"ל דבכתובות פה א אמרינן שבעל הדין יכול לומר שרוצה שחברו יישבע במקומו שמכירים אותו ויתבייש לישבע בשקר. וראי' זו, היא מתשובת הרשב"א המובאת שם בב"ד. וכ"פ שם בהגיה : לכתחילה יכול לומר שישבע לו במקום שנעשה שם העסק שיודעין שם בני האדם או שהוא מקלם רבים. וצ"ל, למה ש שם ציין רבנו רק בכתובות פה, וכאן ציין להך דב"מ. ונראה שרבנו כיון

11 בבאה"ג סק"ש כתב וכ"כ התוס' והרא"ש. אולם רבנו הדגיש, שזה רק מדברי הרא"ש. ובסקל"ה — בדין שתהי' באיסור כל ימיה — ציין רבנו שזה מדברי הרא"ש והתוס'. 12 כן הוא בתשובת הרשב"א המובאת בב"ד. וזה בשו"ת הרשב"א ח"י ס"ו. ומה שציין בדפוס השו"ע בהגה : "ותשובת מוהר"ם סוף הפללה" הוא ט"ס, כי שם מדובר אודות שבוועה בפני בע"ד, המובא אלהן בדברי הרשב"א [ועי' בהערה 13]. ולא מדובר שם אודות שבוועה בפני ב"ד. וצ"ב דבשבוועת הרשב"א סיים : ולפיכך צריכה היא להיות עוד נודרת בבית דין, והרמ"א כתב : צריכה לחזור ולישבע. וצ"ל דהרשב"א מדבר מדינא דגמרא שנמנעו מלהשביעה בב"ד, ולכן כתב שהיא צריכה להיות עוד נודרת בב"ד. אבל הרמ"א מדבר על האידנא שמשביעים אותה באופן שאין העונש מרובה כ"כ, וקאי על דברי המחבר, שכתב דהאידינא משביעין אותה בב"ד. ואמנם לפי"ז לא שייך להקשות על דברי הרמ"א — מ"ש הרשב"א — "ומש"ש בגיטין ואשבעה חוץ לב"ד", שהרי דגמרא מדברת על שבוועה תמורה שהיו משביעים אותה חוץ

באר הגולה

א וסנה כתובות דף
פ"ו ע"ג וכתנא
קנא ונלחא וזון
זיכול
נכתנא נסעיק שחריו.

נפניהס (ג"ז סס נסס הרשב"א) (לט) אלמנה שנשבעה על כתובתה יכולין סיתומים להחרים אחר
ך על כל מי שיועד אס הפקידה האלמנה מנכסים שלהם (ריב"ז סימן עכ"ה).

צו אם הבעל יכול להשביע אשתו בטענת ספק ובו ד' סעיפים

א א המושיב אשתו חנונית או שמינה אפטרופוס משביעה (א) אפילו בטענת שמא

ביאורי הגר"א

צו (א) אפילו כו' של כו' הר"ח"ס סס סכ"ח וספקא
דסלק' כו' וכת"ח נס"פ הגשעין ואלו נשבעין
שלא כו' והא"ש כו' וסס נכתנא וז"ל כו' אר"כ

ברכת אליהו

אע"פ שנשבע עליו וכו'. ועמ"ש סק"ק. ולפיכך — אף
שנשבעה האלמנה על כתובתה — יכולים היתומים להחרים
אח"כ על כל מי שיועד אם הפקידה האלמנה מנכסים שלהם.
שהרי אם יעידו העדים לחובתה, יהי פטורים כתשלום
כתובתה.

(א) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ט סכ"ח, וז"ל: נספקא דפלגא
מהך שמעתתא המושיב את אשתו חנונית או שמינה

ברוך (בדאפסט תרנ"ה) סימן רל"א — שכתב, שבמקום שאין
בעל הדין יודע האמת רק עפ"י העד, לא שייך הטעם של כיסופא
וא"צ לישבע בפני בעל הדין. והביא רא"י לזה, וז"ל: וחדע
דהא אלמנה הנפרעת מנכסי יתומים קטנים משביעה אפילו שלא
בפניהם כדמשמע ר"פ הגיגול בתרא גבי אין מקבלין עדיו שלא
בפני בע"ד אסו מביעא למיהדר ומישבע לכי גדלי יתמי וכן משמע
פ' הובב גבי בני העיר ששלחו שקליהם ונגנבו או שאבדו דקאמר
נשבעין לבני העיר במעמד גיבורין כי היכי דלא נחשדינהו
אי נמי כי היכי דלא ניקרי להו פושעים ולא קאמר משום
כיסופא לודו ש"מ דלא שייכא ההיא מילתא אלא היכא דטעין
טענת ודאי ואפילו לטעמא דקאמר משום חשד ומשום דלא
ליקרינהו פושעים לא בעי לומר לישבע בפניהם אלא אפילו
שלא בפניהם ובלבד שיועד להם לגוברים שנשבעו הכי נמי
לא שייך לא חשד ולא פשיעה דסגי שלא בפניו כיון דמדועי
ליה לבסוף שנשבעו וכו' עכ"ל. הבאנו כל לשון התשובה
הנוגעת לענינו, שממנה נראה: (א) שהמהר"ם סובר שכל
שבעה שנשבעים בטענת ספק — אף כ"ש ע"ק השבועה
הוא מספק — א"צ לישבע בפני מי שהתפטר ע"י השבועה.
(ב) דמה שאמרו בב"מ שם, שנשבעים במעמד הגוברים, אין
הכונה שצריכים לישבע בפני הגוברים, אלא סגי שיועידו
לגוברים על השבועה. וזה דלא כדברי הדרכי משה ולא כדברי
רבנו. ברם, דברי הרמ"א כאן ודברי רבנו, שרירים וקיימים
עפ"י דברי תשובת הרשב"א המובאת בב"י, עיי"ש.

ועל דברי הבית מאיר הג"ל — שמשוה שבועת הנפרע מנכסי
יתומים לשבועת השותפים — יש להעיר, שהי' מקום הלקח
ביניהן, דבשבועת השותפים, שנשבע רק כשיש לשותף הוכחה
שיש לו במה לחשודה, לכן שייך שישבע בפניו שיתבייש ממנו,
משא"כ בנפרע מנכסי יתומים שצריך לישבע אף כשאין להם
הוכחה לחשודה, לא שייך שישבע בפניהם. (והנהדרין ע"י שבועת
השותפין לנפרע מנכסי יתומים — לענין הוכחה לחשד — הוא
עפ"י דברי הט"ז בחו"מ ר"ס צ"ג והנהגות בבאורים — הוא
סימן פ"ו סק"א עיי"ש). ולעומת זה יש דמיון בין נפרע
מנכסי יתומים לשיבעי השומרים. שבשניהם, השבועה היא
מספק בלי הוכחה חשד, וככה"ג צריך לישבע בפני מי
שמפסיד עקב השבועה, ודוק. ונמ"ש שבשבועת השומרים
הוא אפילו בלי חשד, כ"מ מלשון החו"מ שם ס"ו: ושבועת
השומרים וכו' היא נשבע מספק אע"פ שאין בעל הפקדון יודע
אם טוען אמת או לא].

נזמעת' הגזברים כו': (לט) אלמנ' כו'. דקו"ל
הנשבע והא"כ נלו עדים חייב כח"ש נפ"ט דנ"ק וכת"ש
נח"יו סימן פ"ו ס' כ"ט:

(לט) דקו"ל הנשבע והא"כ כאן ערים חייב כח"ש בפ"ט
דב"ק קו א. דאיתא שם: אמר רב הונא אמר רב מנה לי בידך
וזהה אומר אין לך בידי כלום ונשבע ובאו עדים פטור כו'
אמר ליה רמי בר חמא לרב נחמן מכדי דרב לא סבירא לך
משכונאי נפשך אדרב למה לך אמר ליה לפרושה לדרב וכו'.
והלכה כרב נחמן. וכמ"ש בחשן משפט סימן פ"ו סכ"ש: מי
שפטר בכל ועד אחד מבחישו ונשבע להכחיש העד ואח"כ
הביא התובע עד אחר מבטורף עם הראשון ומשלם לו זה

בוה לתרץ קושית הש"ך שם סקמ"ז. שבחז"מ שם איתא: אם
אין התובע יודע האמת רק עפ"י העד א"צ לישבע בפני התובע.
והסביר שם הסמ"ע, דבכה"ג — שהתובע אינו יודע האמת אלא
עפ"י העד — לא שייך הטעם, כד' שיתבייש ממנו, ולכן א"צ
לישבע בפני התובע, אלא בפני העד. וכתב שם הש"ך, שאף
כשמת העד א"צ לישבע בפני התובע, והקשה שם, מהא דנפסק
כאן שהאלמנה צריכה לישבע לכתחלה בפני היתומים, אע"ג
שאין היתומים מכירים בשקרה. ובתומים שם סק"כ תירץ
קושיא זו, וכתב: ונראה דיש לחלק בין נשבע ונפטר לנשבע
ונוטל דנפטר כל דלא שייך דמיכספה לשקר דהא מת ויורש
אינו מכיר בשקרו הקילו דא"צ להיות בפניו אבל בנשבע
ונוטל דע"י שבועה מחייב אותו לפרוע אין מחייבים אדם שלא
בפניו ויבא בעל שור וכו'. ולכן צריך בפני יתומים, עכ"ל.
וכ"כ שם בהגהות חכמת שלמה.

ודעת רבנו: אילו הי' סובר כדברי התומים והחכמת שלמה,
לא הי' מצוין לדברי הגמ' בב"מ הג"ל, כי שם, השבועה אינה
באה לחייב הגוברים — והיינו ההקדש. וכמ"ש בגמ' מקודם,
שהרי אין נשבעים להקדש, והשבועה היא רק בכדי ליטול שכון
מן בני העיר. והא דנשבעים במעמד הגוברים הוא כמ"ש:
כי היכי דלא נחשדינהו ואי נמי כי היכי דלא לקרו להו
פושעים, וכמ"ש רש"י: מפני שהתפטר על ההקדש.

ולכן נראה, שרבנו סובר כדברי הבית מאיר, שכתב כאן
על קושית הש"ך: ובל"ז יש לשאל דשם משמע דאפילו שבעה
על טענת ספק כמו של שותפים נמי בפני שכנגדו ויורשים
לוה דומים ובע"כ שאני ההם כיון דבלא העד לא היה תובע
כלל לא שייך ויתבייש ממנו משא"כ בפני החושד, עכ"ל.
לפי"ז מוסבר הטב מה שצוין רבנו דברי הגמ' בב"מ הג"ל.
שמ"ש על הוכחה, שבמקום שנשבעים מספק, צריך לישבע בפני
חבירו, אלא שיש שייך הטעם שחבירו מכיר בשקרו. וזהו הדמיון
בין נדונו לגדול של בני העיר — שבשני המקומות, השבועה
היא מספק, ולכן צריכים לישבע בפני מי שנפסד ע"י השבועה,
אף שאינו מכיר בשקרו.

ובדרכי משה בסימן ה' סק"ד כתב: ובתשובות שבסוף ספר
הפלאה במיימוני כתב בתשובת מהר"ם באחת שנשבעה שלא
בפני היתומים ופסק דאם השביעה והכשרים לה ע"ד המקום
וע"פ כ"ד אין כאן בית מיוחס אע"ג לכתחלה תשבע בפני
היתומים אם כבר נשבעה א"צ לחזור ולישבע וע"ש וכו' עכ"ל.
אולם עיין בתשובה הג"ל ס"א — וכן הוא בשו"ת מהר"ם ב"ר

באר הגולה

ב בחסנה גס וכו'
 גתעון דף פ"ז ע"ג
 וכוונתו לה רצ פסל
 גס סוף דף פ"ח כ"כ
 התוס' גס גס ר"ח
 געשה מעשה וזכ"פ
 ר"ח וזכ"פ הטור גס
 ר"ח וזכ"פ הרמ"ע.

ג הר"ף דק"ל בכל
 דוכתי דלא ליפסקא
 הלכתא נהד"ל הלכה
 כסתם חתמי' ושכן
 נראה שהול' דעה
 הרמב"ם גפ"ט מהל'
 ב כפית"י גס.

של שתי כסף (ב) אבל אם אינה נושאת ונותנת אלא שמתעסקת בצרכי הבית בפלכה ובעיסתה בדרך כל הנשים אינו יכול להשביעה (ג) בטענת שמא. ב ב (ד) המושיב אשתו חנונית או שמינה אפוטרופא אינו יכול להשביעה עד שתתבע כתובתה ג וי"א שמשביעה כל זמן שירצה (ה) ייחד לה קרקע נכתונתה לעפ"י שאלתה לנזות כתונתה לא מקרי תונעת כתונתה וז"ל להשביעה (מרדכי פ' הכותנ) (לפי סגולה הראשונה).

צח פטרה משבועה או ייחד לה מטלטלין גובה בלא שבועה. ובו ז' סעיפים

א אם פטרה הבעל משבועה גובה כתובתה בלא שבועה וכפי לשון הפטור היא נפטרת כיצד כתב נדר ושבועה אין לי עליך אינו יכול להשביעה שום שבועה אבל משביע את יורשיה ב (א) אם גירשה ומתה יורשיה נשבעים שבועת היורשים שחפ"ז. א משנה כתונות דף פ"ו ע"ג.

ביאורי הגר"א

והול' כו': (ב) אבל כו'. דלא כר"א גס וכוונת"ש
 נזמרח לא הוסיפה כו' ח"ל כו': (ג) בטענת
 שמא. הרמ"ש חס לא נטענת נדרי ועוד כתנ גס דע"י
 נלגול יכול להשביע ולא ס"ל להפוסקים כן מדהיבועיל
 להו לר"א ש"מ דלרננן לעולם ח"י להשביעה: (ד) המושיב

צח (א) אם גירשה כו'. רש"י גס ד"ה הלל כו'.

ברכת אליהו

להשביעה גם על פילכה ועיסתה, ולא ס"ל להפוסקים כן
 מדאיבעיא להו שם פו ב לר"א: ע"י גלגול קאמר או לכתחלה
 קאמר, ש"מ דרבנן לעולם ח"י להשביעה. דאל"כ ליבעי לרבנן
 — הא דאמרי דאין משביעין על פילכה ועיסתה, אי דוקא
 לכתחלה, או אפילו ע"י גלגול. ומדלא בעי לרבנן, אלמא
 דפשיטא דלדידהו אינו משביעה אפילו ע"י גלגול. [ועיין
 בב"ה ובט"ז סק"א ובב"ש סק"א].

(ד) בכתובות פח ב אמרינן שכן סובר ר"ש. ועת"ש שם
 ד"ה לאפקי וכו', שכתבו שמעשה בא לפני ר"ת ופסק כר"ש.
 ומעמו, דאמרו שם בגמ', דר"ש כאבא שאול וכן אימא מרים,
 ושם פו א פסיקא דהלכה כאבא שאול. וסימא התוס': ור"ח
 פסק כר"ש וכו' ואם אינה תובעת כתובתה אין משביעין
 אותה אלא ע"י טענת ברי וכו'.

(ה) כיון דא"צ שבועה מחמת הכתובה בכה"ג, כמ"ש בר"פ
 אקט"י בכתובות נה א: ייחד לה ארצא וכו' בלא שבועה,
 וכמ"ש לעיל סימן צ"ו ס"א ועמ"ש"ש. וכיון שא"צ שבועה
 בשביל גביית הכתובה, א"צ לישבע גם בשביל אפוטרופוסות.
 — כ"כ במרדכי דכתובות פרק הכותב סימן רכ"ד בטעם
 הראשון.

(א) בבאה"ג סק"ב כתב: כפי' רש"י שם. וזה בכתובות
 פו ב ד"ה אבל כו', וז"ל: אם גירשה ומתה ויורשיה תובעין
 הימנו כתובתה נשבעים שבועת יורשין המפורשת במסכת

בב"ה ובט"ז סק"א וכו"מ סק"ג ובב"ש סק"א. ומדברי רבנו
 נראה, שסובר דלסכרא הראשונה שכתב המחבר, העיקר תלוי
 בשבועה ולא בכתובת יורשין המפורשת.

אפוטרופוס לרבנן משביעין אותה כל זמן שירצה אף בטענת
 שמא אם חושד אותה בשתי כסף כדמפרש בפרק כל הנשבעין
 גבי הנשבעין שלא בטענה וכו' עכ"ל. ומ"ש הרמ"ש מפרק
 כל הנשבעין, היינו דתנן בשבועות מה א: ואלו נשבעין שלא
 בטענה השותפין והאריסין והאפוטרופין והאשה הנושאת
 והנותנת בתוך הבית. ושם בנמרא מח ב מקשינן: אפ"ו
 בשופטני עסקינן (שאינו אדם תובעו בלום וזאת נשבע). אפ"ו
 ותרצינן: הכי קאמר ואלו נשבעין שלא בטענת ברי אלא
 בטענת שמא (שטענו שמא עכבת משלי — רש"י) וכו' אמר
 רב יוסף ובר מניומי אמר רב נחמן הוא שיש טענה בינייהו
 שתי כסף וכו'.

(ב) דלא כר"א בכתובות פו ב. דתנן שם: המושיב את אשתו
 חנונית או שמינה אפוטרופא דרי זה משביעה כל זמן
 שירצה רבי אליעזר אומר אפילו על פלכה ועל עיסתה.
 וכמ"ש בנמרא: לא הושיב חנונית ולא מינה אפוטרופא
 אינו יכול להשביעה ר' אליעזר אומר אפ"ו שלא הושיבה
 חנונית ולא מינה אפוטרופא הרי זה משביעה כל זמן שירצה
 שאין לך אשה שלא נעשית אפוטרופא שעה אחת בחיי בעלה
 על פלכה ועל עיסתה ח"ל אין אדם דר עם נחש בכפיפה.
 וליהא לדריבא אליעזר מקמי סתם מתניתין.

(ג) אבל בטענת ברי יכול להשביעה. וזה עפ"י דברי הרמ"ש
 שכתב בכתובות פ"ט סכ"ח: אבל לא על פלכה ועיסתה בטענת
 שמא אם לא בטענת ברי וכו'. ועוד כתב שם דמ"י נלגול יכול

1 גם בבאה"ג סק"ב צ"ן לדברי התוס', ורבנו הוסיף שזה
 כד"ה לאפקי וכו'.

2 במרדכי שם יש עוד טעם — שבכה"ג לא נקראת תובעת
 כתובתה, מאחר שהיא מוחזקת בקרקע. ועיין באריכות בזה.

באר הגולה

ג טור וכ"כ הרא"ש
 סס נפסקו.
 ד סס נמשנה.
 ה סס צטור וכפי'
 ה"ל נמשנה הנילו
 הרא"ש סס.
 ו כפירוש הירושלמי
 נמשנה הנילו הרא"ש
 סס נפסקו פסק

ואת הבאים ברשותה (ב) כגון אם מכרה כתובתה לאחרים ונתגרשה ומתה והלקוחות תובעים כתובתה נשבעים שלא פקדנו ג (ג) ואם היא עדיין קיימת לא יגבר הלקוחות אא"כ תשבע היא שלא נפרעה. הגה: וע"ל סימן ק"ה פטר אשתו נשעת מיתמו וכן השנועה נוטלת כתובתה בלא שנועה (ד) חזל אם ראו אותה אחר כך ונפסידה הנכסים נריכה לישבע (ונרדכי סוף הכותב) (ה) ואם יש עדים שהפסידה או נתנה לאחרים או שהיא נזודה נריכה לשלם ואינה נאמנת לומר שזעלה וזה לה כך (תשנות הרא"ש כלל כ') (ו) חזל אם עשאה נאמן כפירוש על כל דבר כשני עדים נאמנת (ס"ה). ב ד ומשביעין ג"כ יורשיה והבאים ברשותה ה (ז) אם פגמו הכתובה (ח) או אם נעשו ו אפטרופים (ח) ואפילו אם נתן

ביאורי הגר"א

(ב) כגון אם כו'. כו"ש נתוספתא והנילו הרא"ש
 שם חלו הן הבאים ברשותה כל שזכרה להם או נתן'
 נמנתה: (ג) ואם היא כו'. הרא"ש שם מדיוק דברי
 רש"י ה"ל ונפרק הנשבעין סי"ד ועמ"ת סימן ס"ו
 סט"ו: (ד) אבל אם ראו כו'. עמ"ת סימן
 ע"ל סי"ג. (ה) ואם יש כו'. עמ"ת סימן קע"ו
 סי"ל נהגיה: (ו) אבל כו' דוקא על כ"ד [כו"ש

ברכת אליהו

(ה) בח"מ סק"ח הקשה: למה לא תתי' נאמנת במיגור.
 ועיין בחשן משפט סימן קע"ו סי"א בהג"ה. ומתוך מש"ש
 בביאור הגר"א סק"ע מתבאר שאם ראובן פטר חובות של
 שמעון אינו נאמן לומר ששמעון צוה לו לעשות כן אפילו
 אם יש לו מיגור, משום דדוה מיגור במקום עדים דאנן סהדי
 שאין אדם מפסיד את שלו בידים. והר"ה כאן, הוה מיגור
 במקום עדים, ולכן אינה נאמנת.

(ו) דוקא אם עשאה נאמנת בפירוש, "על כל דבר", נאמנת
 על הכל. אבל אם לא כתב רק שם, "נאמנות", הנאמנות
 היא רק בנוגע לפטור שבועה, ולא לשאר דברים. כמ"ש
 בחו"מ סימן ע"א פ"ג: האין הנאמנות אלא למה שהאמינו
 עליו ולא יותר. ועמ"ש סק"ח. ודוקא אם עשאה נאמנת
 כשני עדים, דא"כ אינה נאמנת במקום עדים, כמ"ש
 בסעיף א', שסתם נאמנות אינה מועילה במקום עדים.
 ועמ"ש סק"ד.

(ז) תנן בכתובות פו ב: אבל משביע הוא את יורשיה ואת
 הבאים ברשותה. ועמ"ש שם פ"ט פ"ס כ"ה, וז"ל: וי"מ
 אבל משביעין את יורשיה ואת הבאים ברשותה אם פגמו
 הם הכתובה.

(ח) ז"ל הרא"ש בכתובות פ"ט רס"ב: בירושלמי (הלכה.
 ה) מפרש משביעין את יורשיה ואת הבאים ברשותה אשבעת

לישבע — וז"ל: מדקמאר במתני' דפ' כל הנשבעין בשם שאמרו
 כו' וכן הירושים כו' ולא קאמר ג"כ הלקוחות כמ"ש בפ'.

הכותב אלא דבלקוחות צריך המוכר או יורשיו לישבע משא"כ
 בפ' הכותב שפטר אותה וכו' ועמ"ש על מתני' דהכותב.
 וכחנתו שם לומר, שבדינו — כשמכרה הכתובה — אף שהיא
 חיה ויכולה לישבע — אין היא צריכה לישבע, מפני שכבר
 פטר אותה משבועה. וזה דלא כדברי הרא"ש, שכתב שאם
 היא חיה, צריכה לישבע. ומה שסיים שם: "ועמ"ש על מתני'
 דהכותב", אפ"ל שכחנתו שהרא"ש מפרש ש"הבאין ברשותה"
 היינו לקוחות וכמ"ש רבנו בסק"ב. ואפ"ל שכחנתו שהרא"ש —
 המוכר בדברי רבנו בס"ק זה — מבואר שהאשה בחייה כן

1 בחו"מ שם כתב המחבר: הקונה מהמלוה שט"ח וכו' אבל
 אם הוא חי גם הוא צריך לישבע קודם שיגבה הלוואה
 וכן אם הלוה קיים וטוען שהוא פרוץ ואין בו נאמנות אם
 המוכר קיים ישבע וגובה הלוואה וכו' ואם המוכר מת נשבע
 היורש וכו'. ועיין כאן בבית מאיר ובבית יעקב שהקשו לפי
 מה שמבואר שם בחו"מ, שאם יש בשטר נאמנות, אין המוכר
 צריך לישבע, אי"כ למה כאן צריכה האשה לישבע, על אף
 שבעלה פטרה משבועה. ורבונו — שצ"ח כאן לעיין בחו"מ
 שם — נראה שכיוון למש"ש בביאור הגר"א סק"א. ומדבריו
 שם מ', שסובר שבדין שלנו יש לו של נאמנות, ואינה
 צריכה לישבע. שרבנו שם הביא ראי' — לדין שהמוכר צריך

באר הגולה

כתובותיו כל הפירושים
דכיון שהעל ונחזק
לא תפקידו מנייה
אלא נדבר הנדור
לדברי הכל.
ז שם נחשנה.
ח כתבאר נח"ל ע"ל
סי' נ"ו סעיף א'.
ט ג"ז שם נחשנה.
י טור וכ"כ הרא"ש
שם בפסקיו.
כ דאלו נלא נגלו
ואפילו לא פטרה
אין עליה שום שנועה
לדעת החוס' והרא"ש כת"ש לעיל סימן (ה"ז) [ז"ל] סעיף ב'. ל שם נחשנה סי' נ"ו וכו' שם נחשנה.

לה רשות למנות אפטרופוס. ג כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך ועל הבאים ברשותיך אינו יכול להשביעה לא אותה ולא יורשיה ולא את הבאים ברשותה שום שבועה אבל יורשיו והבאים ברשותו (ט) כגון לקוחות שקנו ממנו משביעים אותה ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה (י) כגון אם נתגרשה ומתה אבל אם נתאלמנה ומתה קודם שנשבעה ה אין יורשיה ולא הבאים ברשותה גובין כתובתה. ד ט כתב לה נדר ושבועה אין לי ולירשי ולא לבאים ברשותי לא עליך ולא על יורשיך ולא על הבאים ברשותיך אינו יכול להשביע לא הוא ולא יורשיו ולא הבאים ברשותו לא אותה ולא יורשיה ולא הבאים ברשותה (יא) ואפילו פגמה היא (יב) או היורשים כתובתה או יורשים מן היורשים (יג) אבל אם נעשית אפטרופסת לאחר מיתת הכעל לזה אינו מועיל הפטור אבל לאפטרופסת שנעשית בחיי בעלה מועיל כ (יד) שאפילו ע"י גלגול אינו יכול להשביעה ז (טו) ויש מי

ביאורי הגר"א

ותירץ הרא"ש כו' ונ"י כ' נשם הרמב"ם וריטב"א דיוכל להשביעה ע"י גלגול ועקבות סי' ע"ל: (טו) ויש מי כו'. הרא"ש שם נשם ר"ה גלון וכ"כ הרמב"ם נשם תשובת הר"י ופי' דסיפא דנחמ"י הלכה כו' לא קאי אריש' אלא הרא"ש כ' דפי' רש"י עיקר וכן נ"י

(ט) כגון לקוחות. כנ"ל והתוספתא: (י) כגון אם כו'. שנועות ונ"ח א': (יא) ואפילו פגמה היא כו'. נח"ל שם: (יב) או היורשים כו'. כ"י נח"ל: (יג) אבל כו' אבל כו'. נחמ"י שם: (יד) שאפי' כו'. רא"ש שם סי' נ"ח והקדמוני כו'

ברכת אליהו

הנזכר במשנה שם — היינו שהם פגמו הכתובה. (יג) מתני' בכתובות פו ב: הלכה מקבר בעלה וכו' ואם נעשית אפטרופא היורשין משביעין אותה על העתיד לבא (על עסק שלאחר מיתה — רש"י) ואין משביעין אותה על מה שעבר (על עסק שבחיי בעלה — רש"י). ופירש"י בד"ה הלכה, שזה קאי ארישא — שפטרה משבועה — שמועיל הפטור רק על אפטרופסות שבחיי בעלה, ולא על אפטרופסות שנעשית לאחר מיתת בעלה.

(יד) בסקי"ג כת' שרש"י פירש דהא דתנן בכתובות פו ב: „ואין משביעין אותה על מה שעבר" קאי אהיכא שפטרה מן השבועה. וכתב ע"ז הרא"ש שם בפ"ט סוף, וז"ל: והקדש חכמי פרוינגייזא ז"ל למה חזר ושנה אין משביעין אותה לשעבר הא תנא ליה רישא אין היורשין משביעין אותה על אפטרופא שנעשית בחיי בעלה ותירץ ח"י ששמואל מנרבונא ז"ל דקמ"ל דאפילו ע"י גלגול אין משביעין אותה וכו' עכ"ל. ונ"י [בפנינו זה שם בר"ן] כתב בשם הרמב"ם דהריטב"א דיוכל להשביעה ע"י גלגול. והביא שם: שטר שיש בו נאמנות יכול לגלגל אותו על מקום אחר. ועיין בחשן משפט סימן קמ"א, שאם לא כתב לו בנאמנות שיהא פטור מגלגול, יכול להשביעו ע"י גלגול. וזה דברי הג"י ודלא כהרא"ש, ועמש"ש בביאור הגר"א סי' קי"ג.

(טו) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ט סי"ח בשם ר"ה נאון. וכ"כ הרמב"ם בשם תשובת הר"י. ופי' דסיפא דמתני' בכתובות פו

אפטרופוס כגון שנתן לה רשות למנות את יורשיה או אדם נכרי אפטרופוס תחתיה אע"פ שפטרה מן השבועה משביע את יורשיה ואת הבאים ברשותה וכו' עכ"ל. וגם בתוס' שם פו ב ד"ה נדר כו' הביאו פירוש הירושלמי, ועיי' בירושלמי בארובה. [וכתב הג"י על הסוד: וכתב רבינו כחומרי כל הפירושים וכו' משום דכיון שהבעל מוחזק בכתובה לא מאפקינן מיניה אלא בדבר הברור לדברי הכל].

(ט) פני"ל בס"ג מהתוספתא דכתובות פ"ט ה"ה ש, הבאין ברשותה היינו לקוחות. והי"ה, „הבאין ברשותה" הגזכר במשנה שם פו ב היינו לקוחות.

(י) בשבועות מה א מקשינן — אהא דאין אדם מוריש שבועה לבניו — מהא דתנן בכתובות פו ב: אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאין ברשותה. ותרצינן: אמר רב שמע"י לצדיק קתני אותה באלמנה ויורשיה בגרושה.

(יא, יב) בבאה"ג סקי"י כתב: וכ"כ הרא"ש שם בפסקיו. וזה לא כ"כ בדקדוק כי מ"ש המחבר: „ואפילו פגמה היא", הוא נמי בכתובות פו ב. שאמרו שם: שבועה מאי ופביתתה (איוו שבועה סתם שאשה חייבת לבעלה או ליורשי דתנני דכי לא פטרה משביעה וכי פטרה אין משביעה — רש"י) וכו' רב נחמן אמר רבה בר אבבה על הפוגמת כתובתה. ומ"ש המחבר: „או היורשים" הוא מדברי הרא"ש שם פ"ט סכ"ט. וזה כ"י הנ"ל בסק"ז ש, יורשיה והבאים ברשותה" —

וצריכה לישב. וכתב"מ שם בביאור הגר"א בליקוט כת' : כן דקדק הרא"ש מרש"י הנ"ל שכ' אם גירשה ומתה כו'. ולפי"ן צ"ל כמ"ש בבית מאיר ובית יעקב, שיש הבדל בין נאמנות לפטור שבועה, ועיין עוד משי"ש בזה. ועיין כאן בב"ה —

וצריכה לישב. וכתב"מ שם בביאור הגר"א בליקוט כת' : כן דקדק הרא"ש מרש"י הנ"ל שכ' אם גירשה ומתה כו'. ולפי"ן צ"ל כמ"ש בבית מאיר ובית יעקב, שיש הבדל בין נאמנות לפטור שבועה, ועיין עוד משי"ש בזה. ועיין כאן בב"ה —

באר הגולה

מ כרז ונתנה סס דף
פ"ז ע"ה וכנהרדעי
וכמ"ס לשיל ס"ג
סכ"ה.

ג כחלל שאלו נ
חמה מרים נבריתא

שאומר שאפילו לא פטרה אין היורשים יכולים להשביעה על אפטרופוסות שנעשית
בחי בעלה. ה מ (טז) על מה שמכרה בין מיתה לקבורה (יז) לצורך קבורה
אין משביעין אותה אפילו על ידי גלגול. ו : כתב דלא נדר דלא שבועה
אפילו אמר מנכסי אילין היורשים משביעין אותה ס (יח) אלא א"כ פטרה בפירוש
מהיורשים. ז ע (יט) אעפ"י שהאמינה על יורשיו ועל הבאים מכחו אינו

ס הרי"ף נכלכות וכפירשו דס"ל דלא פלג אהנה דהתני' דהנה שאלו
ע הרי"ף מהא דתנן מנכסים משועבדים וכו' דף פ"ז ע"ה דלא
שהיה יכול להיבט עליה חוץ לחינה אחרונה והנהיג מהא דהוה שטר אהנה חינו נאמן וכו' שם פ"ג דכתובות וכ"כ ר"ת ואפשר
דטעמיה דהיישין לקטויה.

ביאורי הגר"א

נתוספתא: (טז) על מה כו'. ר"ל חס פטרה
וכס' ראשונה וז"ש ואפילו ע"י גלגול וכ"ה נטור:
(יז) לצורך קבורה. ר"ל דלא כירושלמי שאלו לכ"ד
וכו"ט הרי"ף וכו'.

ברכת אליהו

שמועיל פטור לגבי יורשים. דהא דתנן שמועיל הפטור, הוא
כשאומר בפירוש שהפטור הוא גם לגבי היורשים.
ומה שאומר אבא שאלו שאין הפטור מועיל לגבי
היורשים, הוא כשאומר: „נקי נדר נקי שבועה“, שיש
במשמעו שפטרה אף מן היורשים, כגא אמר אבא שאלו,
שכל זמן שלא פטרה בפירוש מן היורשים אין מועיל הפטור
על היורשים. וע"ז אמר רב נחמן אמר שמואל שם פז א
שהלכה כאבא שאלו. והא דאמרין שם פח ב: „ר"ש כאבא
שאלו“ — שמשמע שאפילו אם פטרה בפירוש אינו מועיל
לגבי יורשים — היינו כשיטת אבא שאלו קאמר ויעדיפא
מיניה. דכי היכי דלאבא שאלו כי אמר נקי נדר וכו',
דמשמע שפטרה אף מן היורשים, ואפ"ה קאמר אבא שאלו
שחכמים הוסיקוה לישבע ליורשים, ה"ל לר"ש אפילו פטרה
בהדיא מן היורשים, ס"ל שהוסיקוה חכמים להשבע. וסיים
שם הרא"ש: ומיהו ר"ח פסק כאבא שאלו אפילו פטרה
בהדיא מן היורשין וכו'. והמחבר פסק כר"ף, ובהנהגה הביא
החזקה השניה שהביא הרי"ש ושאלו פטרה בפירוש לגבי
יורשיו אינו מועיל. [ועיין בב"ש סקט"ו, ובחנ"מ סימן ע"א
סי"ז ומש"ש סקל"ז, וסימן ק"ח סי"ה ומש"ש סקט"ו].
(יט) עיין ברא"ש פ"ט דכתובות סכ"א, שהביא שכי' הרי"ף,
מפני שא"י לחוב לאחרים. וכתב שם שבעל המאור חילק, שאם
קדמה נאמנות ללקוחות לא פקעה הנאמנות, ונאמנות שעשה
אחר שמכר גכסיו, לא מהניא אלקוחות, דלאו כל כמיניה
לגרועי כח הלקוחות, אחרי שכבר מכר להם. וכתב שם:
אבל מתוך דברי רב אלפס ו"ל משמע שלא ירד לחילוק זה
וכו' וכ"כ ר"ח וכו'. וסיים הרא"ש: ואפשר דטעמיה משום

ב: הלכה כו' — הנ"ל בסקי"ג — לא קאי ארישא — היכא
שפטרה מן השבועה — כפירשי' שם, אלא „אירי כשלא
פטרה הבעל משבועה אפ"ה אין היורשין משביעין אותה על
אפטרופוסות שנעשית בחיי בעלה דכיון דלא השביעה הבעל
בחיי מחל לה השבועה“. אבל הרא"ש כתב שם: „ופירוש
רש"י עיקר וכן מוכח בתוספתא“. [ועי"ש בקרבן נתנאל
אות א'].

(טז) ר"ל אם פטרה וכפברה הראשונה שבסעיף ד', שהפטור
מועיל שא"י להשביעה אפילו ע"י גלגול. וז"ש כאן המחבר:
ואפילו [כפנינו: אפילו] ע"י גלגול. וכ"ה בסוד.²

(יז) ר"ל דלא כירושלמי דכתובות פ"ט ה"ז שאף לכל דבר
— אף אם מכרה שלא לצורך קבורה — אין משביעים אותה
אם מכרה בין מיתה לקבורה. ופסק המחבר דלא כירושלמי,
וכמשי"ש הרא"ש סוף סכ"ט והפיר, דבגמרא דידן — שם
פז א, דמיית עליה הא דנהרדעי, דלכרנא ולמווני ולקבורה
מזבנינן בלא אכרזתא — משמע דאירי רק מה שמכרה
לצורך קבורה.

(יח) ממש בכתובות פח ב: אלא אמר אבבי כו' וערא"ש
פ"ט ס"ז. וזה תוכן דבריו: שם פז ב תנן, שמועיל פטור
גם לגבי היורשים, ואין משביעים אותה. ושם פז א אמרינן,
שאבא שאלו בן אימא מרים סובר, שלא מועיל פטור נקי נדר
וכו' לגבי יורשים. ושם עמוד ב תנן: ר' שמעון אומר כל
זמן שהיא תובעת כתובתה היורשין משביעין אותה. ושם
פח ב אמר אבבי, שת"ק ור"ש חולקים במחלוקת של אבא
שאלו ורבנן: ש, ר"ש כאבא שאלו ורבנן כרבנן. וכתב שם
הרא"ש לדעת הרי"ף, שאבא שאלו לא פליג אהא דתנן

לצורך קבורה מהני דמאי איריא שפטרה אפילו לא פטרה
נמי ובספקי הגר"א — כתב עפ"י דברי רבנו — : על מה שמכרה
בין מיתה לקבורה דלא משביעין אותה היינו דוקא היכא
שפטרה אולם אני מטופק בזה. שאפשר, דמה שכתב רבנו:
ר"ל אם פטרה וכו', כחנות, דהא דא"י להשביעה אפילו
ע"י גלגול, הוא רק אם פטרה. אבל בלא גלגול, אינו
יכול להשביעה — אם מכרה בין מיתה לקבורה — אפילו אם
לא פטרה.

2 ז"ל הפירוש: ומיהו על מה שמכרה לצורך קבורה בין מיתה
לקבורה מהני שאין משביעין אותה עליו אפילו ע"י גלגול.
ובירושלמי משמע דאפילו אם מכרה שלא לצורך קבורה בין
מיתה לקבורה מועיל הפטור שפטרה וגמרא דידן עיקר. וכתב
ע"ז בבדק הבית: ומשמע דהא דאין משביעין אותה על מה
שמכרה כדי שלא תתירשל ונמצא המת מתנול דמהאי טעמא
מזבנינן בלא אכרזתא ולפי"ז אפילו לא פטרה אין משביעין
אותה ויש לתמוה על מ"ש רבנו על מה שפטרה שמה שמכרה

מועיל לגבות מהלקוחות בלא שבועה. הגם: וי"א דגם לגבי יורשיו אינו מועיל פטור ונאמנות שהאמין לה אפילו פטרה צפירות לגבי יורשיו (ר"י ור"ח והר"ש) (ב) ודוקא כל זמן שהיא קיימת חזל אם תתה אז אינה יכולה לישבע יורשה או היא נוטלין כתובתה כך נלל שנועה (ריב"ז סימן קס"ט ונסיון קס"ח) ונ"ל דכן ראוי להורות *.

צט שמין לאשה אלמנה בגדיה. ובו ב' סעיפים

א אלמנה שבאה לגבות כתובתה שמין כל בגדיה בין של חול בין של שבת ומנכין אותם מכתובתה (א) (ותלוה דינה כאלמנה) (ב"י גס ריב"ז סי' (ש"ח) [צ"ג])
ב אבל גרושה שגירשה בעלה מדעתו בלא טענה אין שמין לה בגדי חול ג (ג) אבל של רגל ושל שבת שמין לה (ד) (ואין יכולין לסלקה מנגדיה צמעות (ב"י גס הריטב"א)

ג ב"י גס העיטור והריב"ז נסיון ש"ח שכת"ל מדברי הרמב"ם נפ"ח מהל' נולדה והר"ן גס הריב"ז.

ביאורי הגר"א

על נעלה הראשון כ"ש נחלוה ללא ירית לאחיו:
(ב) אבל כו'. דל"ל אדעתא למיסקל ולמיפק כו'.
(ג) אבל כו'. כס' הראשונה נחשו סיון ל"ז סכ"ו ועשה"ל נפ"ד דכתובות סל"ז ד"ה כ' הרמב"ם כו' חזל הראש"ש גס חולק וכ' ונגדי אלמנה כו' וע"ל סיון ל' סט"ו: (ד) וא"י כו'. כמ"ש ברפ"ז דיננות:

[סכ"ז] ועמ"מ סיון ע"ל ס"ט: (כ) ודוקא כו'. ללא דיינין להו נשתי קולות דאנא שאל ודרב ושמואל וכו"מ נשנועות גס דהנז ללא לוסיק עלה ודיינין כה"ג לכתלה כו' אלעזר גס דנלח"ה דיינא דעזר כו'. הרי"ה וריב"ז גס נשנו: צט (א) וחלוה. דאף ציננה (כנסיה) (כתובתה)

ברכת אליהו

הבגדים שלה, אלא תקבלם בפרעון כתובתה. [וע"ל סימן קס"ה סק"ז].

(ב) בכתובות נד א אמרינו — דבאלמנה שמין מה שעליה: — מאי טעמא כי אקני לה אדעתא למיסק קמיה אדעתא למיסקל ולמיפק לא אקני לה. וטעם זה שייך רק באלמנה דאיהו לא מפיס לה מדעתיה. אבל בגרושה — דאיהו מפיס לה מדעתיה — ל"ל אדעתא למיסקל ולמיפק לא אקני לה.

(ג) כפברה הראשונה כחשן משפט סימן צ"ו סכ"ו [ועמ"ש ס"ק פ"ו, פ"ח]. דשם הביא שבע"ח גובה מבגדי שבת ומועד (דבגדים יקרים הללו אינו מקנה להן מסתמא — סמ"ע). וכיון שלא קנאתם האשה, לכן שמין בגדים הללו אף בגרושה. וסברה שניה שם סוברת שאף מבגדי שבת ומועד אין בע"ח גובה, שגם בגדים אלו קנאתם האשה. ולפי"ז הרי"ה כאן אין שמין בגדים הללו לגרושה. וקשה"ל בפ"ד דכתובות סל"ב ד"ה כתב הרמב"ם כו'. ושם הביא דעת הרמב"ם ש, בגדי שבת ומועדים גובין מהן. וכתב שם מה"ג שגם לענין גרושה שמין בגדי שבת ויו"ט. אבל הראש"ש שם חולק, וכתב: ובגדי אלמנה וגרושה אין חילוק בין בגדי חול לבגדי שבת וכו'. וע"ל סימן צ' ספ"ע, שפסק המחבר — לענין זה שאין תבעל יכול למכור מטלטלין שנתן לה משלו —: ואין חילוק בין בגדי שבת ויו"ט לבגדי חול. [ועמ"ש סק"א. ועיין כאן בח"מ סק"ג ובי"ש סק"ג].

(ד) כמ"ש ברפ"ז דיבמות סו א — לענין שבה בית אביה: —: הכניסה לו שני כלים באלף זוז ועמדו על שני אלפים אחד נוטלתו בכתובתה (שה"י) אלף זוז דהא מאי דאשבתו בפרשתיה אשבתו — רש"י) ואחד נותנת דמים ונוטלתו מפני שבה בית אביה.

דחיישינן לקנוניא שמא פרעו והחזיר לו השטר וה' והאדינא דנפשי רמאי נכון להחמיר כדברי ר"ח ורב אלפס ז"ל. ועיין חשן משפט סימן ע"א פ"ח, שכתב המחבר: אין נאמנות מועיל לגבי לקוחות אפילו התנה בפירוש שיגבה מהלקוחות בלא שבועת המלוה והוא הדין למלחה מוקדם הבא לגבות שצריך לישבע אע"פ שכתוב בשטר נאמנות. [וע"ש בש"ך סק"ב שגשאר בצ"ע על דין זה, מאחר שרבו החולקים על הרי"ף. ושם בביאור הגר"א בסק"מ כת' מה שתפסו הרו"ה והרא"ש וש"פ את הרי"ף. ושם מבואר בארוכה שיטת הרי"ף, ליישב מה שהקשו עליו הראשונים הנ"ל].

(כ) דלא דיינינן להו בשתי קולות: דאבא שאול (הנ"ל בסק"ח), שחכמים הוקיעה לישבע, אף אם פטרה בפירוש לגבי יורשיו) ודרב ושמואל (הנ"ל בסימן צ"ו סק"ה, שאין אדם מוריש שבועה לבניו). וכמ"ש בשבועות מח ב דהבו דלא לופיף עלה דרב ושמואל. ודיינינן פה"ג — שגם בחייה השבועה רק חומרא שהחמירו חכמים עליה — לפתחלה כ"י אלקור שם, הסובר דלא אמרינן אין אדם מוריש שבועה לבניו. ובלא"ה אמרינן שם דדינא דעבד כ"א עבד (וכמ"ש בסימן צ"ו סק"ו וסק"י). — כ"כ הרי"ה וריב"ש בתשובה סימן קס"ט בשם.

(א) דאף ביבמה כתובתה על גבטי בעלה הראשון, כמ"ש לקמן סימן קס"ו ס"ה. כ"ש בחלוה דלא ירית לאחיו, וכתובתה מנכסי בעלה הראשון. לכן אזלינן בתר אומד דעתו של תבעל הראשון, והרי היא לגביו כאלמנה אחרת — שאומדים דעתו שאם המות יפריד ביניהם שלא יהיו

באר הגולה

ד טור ואפי' לדעת צעה"ע דמחלק בין סרסה עליו וכו' ושכ"כ הגאונים וכמו שהנ"כ רמ"א בהג"ה וכ"כ הר"ן בשם. א פשוט בגמרא כתובות דף ס"ח ע"ג ובכמה דוכתי דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה. ב טור והרמב"ם ס' צ"ט ו"ה ס"ה וכתב ה"ה כתובה גבל' הרי"ף ונכל ספרי הגאונים וכיוצא בזה אמרו בכתובות דף ס"ו ע"א גמלים של ערבה וחרנקי דמחזיקי אשה גובה מהם.

(ה) אלא היא נוטלת חותן בשוין (תשובת הרא"ש כלל פ'). ב ד (ו) הנותן מתנה לאשתו אעפ"י שהוא מגרשה מדעתו זכתה במתנתה. הגה: י"ל כאן טעות אלא כך ראוי להיות אעפ"י שמגרשה שלא מדעתה כגון שסרסה עליו אפי"ה מתנתו שלה והיא לאלמנה שנוטלת מתנה כל שאין דברים שהם מלבושים או תכשיטים העשויין להתנאות בהם ודוקא שעסקן לה הצעל אצל אחרים שנתנו לה תכשיטים בשעת נשואין למתנה גמורה נתכוונו והרי הם כנכסי חליו שלה (צ"י בשם הריב"ש סימן ט"א).

ק כתובה ממה נגבית וכל יתר דיני כתובה. ובו ט' סעיפים

א א (א) מדינא דגמרא הכתובה דהיינו עיקר כתובה (ב) ותוספת אינם נגבים אלא מן הקרקע ב (ג) ומתקנת הגאונים נגבים אף מן המטלטלין וז"ל לכל תנאיה ככונן גבל' הרי"ף ונכל ספרי הגאונים וכיוצא בזה אמרו בכתובות דף ס"ו ע"א גמלים של ערבה וחרנקי דמחזיקי אשה גובה מהם.

ביאורי הגר"א

(ה) אלא כו'. ר"ל כמו שזוה עכשיו כמ"ש ציננות: (ו) הנותן כו' ה"ה כו'. ומ"ש צ"ב קמ"ה ח' דלפילו הדר ציה חיהו ומהרי הדרי וכן שם קמ"ו צ' וכו' הרמב"ם שלא נתן אלא לניו ואלו תחזור (נו) [נה] יעריב"ש סימן (ס) [ש"א]:

ק (א) מדינא כו'. ר"ל אפילו ונהצל עליו וכמ"ש בקדושין (ס"ו) [ס"ה] ונדרים ס"ה צ' וער"כ שם ד"ה מדאמרין כו': (ב) ותוס'. כתובות י"ה ח': (ג) ומתקנת כו'. ע"ל סימן ל"ג ס"כ:

ברכת אליהו

מייירי מהבעל עצמו, ואפי"ה רק לר"מ הוא דגובה מחבילה, דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה. אבל לרובנו — דפליגי עליה — אפילו מהבעל עצמו, מטלטלי לא משתעבדי לכתובה. ובנדרים סה ב תנן: פותחים לאדם בכתובת אשתו (שאמרין לו אילו היית יודע שיהא עליך לפרוע כתובתה כלום נדרת אי אמר לאו מתירין אותו — ר"ן); ומעשה באחד שנדר מאשתו הנאה והיתה כתובתה ת' דינרין ובטא לפני ר"ע וחייבו ליתן לה כתובתה אמר לו ח' מאות דינרין הניח אבא נטל אחי ד' מאות לא דיה שתטול היא מאתים ואני מאתים וכו'. ואמרו בגמ' — לפי גירסת רש"י, רא"ש ור"ן: — ש"מ מטלטלי משתעבדי לכתובה (מדקאמר ח' מאות זו וכו' ש"מ דמטלטלי משתעבדי לכתובה ותא קי"ל דלא משתעבדי — רש"י). ותריך אביי: קרקע שיהא שמונה מאות דינר. ועיין ר"ן שם ד"ה מדאמרין כו', שכתב: ומדאמרין הכא ש"מ מטלטלי משתעבדי שמעינן מיהא דלדידן דקי"ל דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו מיניה ידידיה לא משתעבדי ושעמא משום דאין זמן כתובה ידוע ושמא לא תגבה לעולם וכשהיא גובה אינה גובה אלא ע"י מיתה וגרושין הילכך לא סמכא דעתא אלא על הקרקע וכו' והכי מוכחא שמעתא דחבילה דבפרק האומר (דף סה) דקדושין וכו' עכ"ל.¹

(ב) בכתובות נה א אמרו, שתנאי כתובה בכתובה, גם לענין לגבות מן הקרקע (אין כתובה נגבית אלא מן הקרקע ומן הויבורית כדתנן בהנזיקין וכן תוספת — רש"י). (ג) מ"ש המחבר, שמתקנת הגאונים שכתובה נגבית אף מן המטלטלין, גם תנאי כתובה כן, ע"ל סימן צ"ב, שכתב

(ה) ר"ל כמו שזוה עכשיו כמ"ש ציננות סז א הג"ל בסק"ד. (ו) מ"ש כמ"ב קמה א לענין סבלנות דאפילו הדר ביה איהו מהרי הדרי, וכן שם קמו ב אמרו: הדר הוא (ומגרש לה — רש"י) סבלנות הדרי, וכו' הרמב"ם ובה' זכיה ומתנה פ"ו הכ"ב, כ"ג: שהדבר ידוע שלא שלחם אלא דרך נוי בלבד וכו' שלא נתן לה מתנה זו אלא לדעת שלא תחזור בה. והו"ה כאן בנותן מתנה לאשתו, רק בנותן קרקע או כמות או שאר מטלטלים — שאינם מלבושים ולא תכשיטים — זכתה במתנה, ולא אמרינן שהמתנה היא רק אדעתא למיקם קמיה, דאטו מאן דהיב מתנה למאן דרחים ליה ערבא בעי למשקל מיניה דרחים ליה לעלם, אבל מלבושים או תכשיטים העשויים להתנאות בהם, הרי הם של בעל. דאמרין שלא למתנה גמורה התכוון לתת לה, אלא שנתן לה להתנאות בהם כל זמן שהיא אשתו, ולא שתתנאה בהם כשאינה אשתו. ועריב"ש סימן ש"א. ושם הביא הרא"ה הג"ל, והוכיח שאומדנא זו היא לא רק בעודה ארוסה ולא בתקיימו הנישואין, אלא גם כשתקיימו הנישואין אמרינן אומדנא זו. וסיים שם, שאם אחרים נתנו לה תכשיטין בשעת נשואין, בודאי הם שלה, שהרי למתנה גמורה נתכוונו, ובין באלמנה בין בגרושין, אין שמין אותם לה.

(א) ר"ל אפילו מהבעל עצמו, אין הכתובה נגבית אלא מן הקרקע, וכמ"ש בקדושין סה ב' שנים שבאו ממדינת הים ואשה עמהם וחבילה עמהם וכו' וגובה כתובתה מן החבילה וכו' ורבי מאיר היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה. ושם

מאיר. וע"ל סק"ג ובהערה 4 שם. ועמ"ש כאן בבית יעקב ובישועות יעקב.

1 וכ"כ הר"ן בכתובות נה א. ועיין בנדרים שם בפ"י הרא"ש וביבמות צט א בתורה כתב ובכתובות פא ב בתורה רבי

ג (ד) חוץ מכתובת בנין דכרין לפיכך אם גבו היורשים מעות בחובת אביהם גובה מהם (ה) ומיהו רשות זיד היורשים לסלקה נקרקע) (הנהגות אלפסי פרק הכותב) ודוקא ממטלטלי בני חרי (ו) אבל אם ד מכרם הבעל או ה נתנם במתנת בריא אינה גובה מהם. הגה: (ז) וי"ל דווקא שנתן לאחרים חזל אם נתן ליורשיו נמתנת נריא אשה נוצלת כתובתה מהם (הנהגות מיימו' פ"י ומהר"א סימן פ"ו ומהר"י סימן קנ"ו) דכל מה שנתן ליורשיו אינו חלל כירושא והאשה נוצלת כתובתה משם (מרדכי פרק נערה נשם מהר"ם) (ח) מי שנה לתת מנכסיו לאחר מותו כך וכך ולא עפ"י שזה כך כשהיה נריא אשה נוצלת ח' שם ושם נחום דף מ"ט ע"ג וכו"פ הרא"ש נפ"ג וקדושין נפסקיו.

ביאורי הגר"א

(ד) חוץ כו'. לשון הרמב"ם נפס"ז הלכה ז' תקנו הגאונים בכל היציאות שמהם האשה גובה כתובת' אחרי מות בעלה ח' מן המטלטלין כדרך שהתקינו לנע"מ לנזות מן המטלטלין ופסטה תקנה זו נרוב ישראל וכן שר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן ממטלטלין כנקרק' חוץ וכתובת נ"ד שלל מאלו ומהג ירושתן פשוט בכל היציאות לפיכך ח"ל ונעמידין אותה ע"ד הגמרא כו' וער"ש פ"ד סכ"ד: (ה) ומיהו כו'. ענ"ש.

ברכת אליהו

המחבר: ועכשיו שתקנו הגאונים שתגבה כתובה ותנאי כתובה ממטלטלין הרי היא נזוגת ממטלטלין. וע"ש בבאר הגולה סק"א ובביאורי הגר"א סק"ו המקור לדין זה.

(ד) לשון הרמב"ם בפס"ז מה' אישות ה"ז: תקנו הגאונים ככל הישיבות שהת' האשה נוכח כתובתה אחרי מות בעלה אף מן המטלטלין כדרך שהתקינו לנע"מ לנזות מן המטלטלין ופסטה תקנה זו כרוב ישראל וכן שאר תנאי כתובה כולן ככתובה הן וישנן ממטלטלין כנקרקע חוץ מכתובת בנין דכרין שלא מצאנו מנהג ירושתן פשוט בכל הישיבות לפיכך אני אומר מעמידין אותה על דין הגמרא שאין יורשין כתובת אמן אלא מן הקרקע, עכ"ל. וער"ש פ"ד דכתובות סכ"ה, שכתב כן בשם בעל העיטור. וסיים שם בשם הרמ"ז וה"ד יונה ו"ל: „כיון שמרבין ליתן לבנות נעמיד והתנה בדעת מעיקרא ממקרי ולא ממטלטלי ולענין מה שתקנו הגאונים דכתובה גביא ממטלטלי נאמר דלענין זה לא יעשו כתובת בנין דכרין ככתובה וכן עיקר. ובשם הריב"א הביא שם הרא"ש, שסובר: בכתובת בנין דכרין דגביא אף במטלטלי בזה"ל כיון דתקינו דכתובה גביא ממטלטלי הריה כתובת בנין דכרין דתנאי כתובה ככתובה". (וע"ל סימן קר"א סק"יז).

(ה) ענין ב"ש סק"ד, שהביא דהיינו היכא דלא כתב בפירוש מן המטלטלין. ושם הבעל יכול לסלקה בקרקע כי הגאונים

באר הגולה
ג וכו"נ מדרבי
הגאונים ולא
חלל ש"ל ש"ל
נוהגת היום כלל ה"ה
ס.
ד טור מדרבי התוס'
ס דף ס"ז ע"ל
וכ"כ הרא"ש שם
נפסקיו.

ח' שם ושם נחום דף מ"ט ע"ג וכו"פ הרא"ש נפ"ג וקדושין נפסקיו.

לא תקנו אלא היכא דלית ליה קרקע.²

(ו) עתה"ם בכתובות מט ב פ"ד ה"א, ושכתבו: ולפי מה שתקנו הגאונים דאשה גובה כתובתה ומוזנות ממטלטלי דיתמי וכו' אבל מטלטלי דמתנת בריא דהויא דאורייתא לא גביא כתובתה ומוזנות לא גביא אפילו ממקרקעי כי היכי דלא גביא מלקוחות וכו'. ובמ"ש כחשן משפט סימן ס' פ"א — לענין בעל חוב: — אבל המטלטלין אין עליהם אחריות אפילו ממטלטלים שהיו לו בעת שלוח שמכרם או נתנם לשעתו אין בעל חוב טורף אותם. [ועמ"ש סק"ה].

(ז) כ"ה במרדכי פ"ד דכתובות סימן קס"א והג"א שם סט"ו בשם מהר"ם. הוביא ראיא ממ"ש מט ב: באושה התקינה הכותב כל נכסיו לבניו הוא ואשתו נזונים מהם וכו'. ואע"פ דלית הלכתא הכי [כתבת אשה], דוקא בחיי דמצי טרת לדידיה ולדידה וכו' וכל מה שנתן ליורשיו הוי כמו ירושה בעלמא, ע"ש. ובמ"ש בפ"ה דב"ב קלג א: שכיב מרע שכתב כל נכסיו לאחר רואין אם ראוי ליורשו נשולן משום ירושה וכו'. ואע"פ.³ ואין כן דעת כל הפוסקים כמהר"ם, אלא אשה גובה ממתנה שנתן לבניו.

(ח) דהטעם למתנת ש"ם — שגובה מהם — הוא מפני שאינה אלא לאחר מיתה, והיא קודמת, כמ"ש הר"ף בב"ב קלג א בטעמא דאשה גיוונת ממתנת ש"ם, ע"ש. והו"ה כשצוה לתת מנכסיו לאחר מותו, אשה גובה מהם, שהיא קודמת. ודי"ש

לשון מתנה ולא לשון ירושה, אלא סתמא נכסי לפלוני. וכמו שהסביר שם הרשב"ם: „דכיון דראוי ליורשו מסתמא להוריש לו נתכוין והואיל ולא פירש לשון מתנה אבל גבי ירושה א"צ לפרש דממילא קא ירית הלכך כל היכא דאיכא לאוקומה בירושה דתפסה מן התורה לא מקני ליה מסתמא במתנה למיעקר נחלה דאורייתא". אבל אם פירש בהדיא שנותן במתנה, הוי מתנה ולא ירושה, כמבואר בחו"מ סימן רנ"ג ס"א.

2 בב"ש הביא עוד בשם הר"ן: אם הקרקע שוה עשרה זהובים והיא רוצה לקבל בכ' והיורשים רוצים ליתן עשרה זהובים בעד הקרקע, הדין עמה. ועמ"ש בד"ן זה בהפלאה ובישועות יעקב.

3 מ"ש רבנו: וצ"ע, נראה שכונתו שבמקומות אחרים במרדכי משמע דלא עבדינן עובדא לנכות ממתנת בריא, ועבד"מ סק"א וח"מ סק"ו וב"ש סק"ו. ולא דמי להא דב"ב קלג א הג"ל, ששם מ"די — כמ"ש הרשב"ם — שסתם ולא פירש לא

באר הגולה

ו טור.
ז בית יוסף.
ח מנחם נח"י סוף
סי' קי"ג.
ט משנה גיטין דף
ו"ח ע"ב.
י משנה בכורות דף
כ"ג ע"ב ודלחור ר'
לחור מקולי כתובה
שנו כלן גס.
כ טור וכ"כ הרמב"ם
פט"ו מהלכות אישות.
ל גס פ"ח
דכורות.
מ טור מדברי אביו
הר"ם פ"ח ד"ב.

כתובתה יגסם ולחיה אלא כמתנת ש"מ דגולת כתובתה משם (ועיין נח"ה סימן רנ"א ורנ"ב ורנ"ז).
ו ואם מכרום יורשים אחר מותו גובה מהם ז (ה) ועבשיו נוחלים לכתוב בכל הכתובות
ששיעבד לה כל נכסיו מקרקע ומטלטלי מטלטלי אגב מקרקעי דקנאו' ודאקנה
ח ומ"מ לא נהגו לגבות ממטלטלין שמכר או נתן במתנת בריא ולא אפילו ממטלטלין
שמכרו היורשים מפני תקנת השוק (ועיין נח"ה סימן קי"ג ע"ל סימן קי"ה אם אשה
חייבת לקנור צעלה קודם שתגנה כתובתה).
ב ט אין עיקר כתובתה (ט) ותוספת
נגבים אלא מהזיבורית י (י) ואינם נגבים מהשבח שהשביחו הנכסים לאחר מותו
(יא) כ לא שגא השביחו יורשים לא שגא השביחו לקוחות ובא' לפרוף מהם ז ואינם
נגבים אלא ממוחזק אבל לא מהראוי. הגה: האז שגא לתת מתנה לזנו לאחר ז' או ג'
שנים או שגא שלא לתת לו חלק ירושתו רק אחר ז' או ג' שנים מקרי ראוי ואין אשת הן
גולת כתובתה וזה (מהרי"ו סימן מ') (יב) י"א דאם מת יעקב צה"י ראובן זנו והניח אלמנה
הניזונית ונכסיו אין אלמנת ראובן גולת כתובתה וחלקה נכסים הוליל והיו משועבדים לאלמנת
לזיו כשמת ראובן (מרדכי סוף נערה) ודוקא צמקוס שאין ראיה לזירשיו לסלק האלמנה מנוזנותיה
אלא צמקוס שיכולין לסלק האלמנה אלמנת ראובן גולת משם (ג"ז גס) שכן פשוטה שלא היתה
בידו מועלס מקרי ראוי (מרדכי יש נוטלין) היתה גניבה שלו ביד הגנב כשנת וחס"כ הוחזר
הגניבה מקרי מוחזק (כך השיב מוהר"ם) (יג) מ ומלוה שחייבים לבעל הוי מוחזק וגובה

ביאורי הגר"א

זהצניחו לקוחות כמ"ס צפ"ק דצ"ח: (יב) י"א
כו' דדוקא כו'. וכ"כ זהצ"ל גס סליח ד"ה פסק כו':
(יג) ומלוה כו'. מתני' דכתובות פ"ד ח' נוי כו' והיה
כו'. ואף ר"ע ל"פ אלא משום דמטלטלי כו' הר"י ויג"ל
והר"ם סוף בכורות ועת"ס דכתובות גס ד"ה (לכתובות)

הרי"ף גס צ"ב ע"ש. וז"ש ואם וזכר' יורשים:
(ח*) ועבשיו כו' ומ"מ כו'. עת"ס ר"ס סי' (ט) (ותוספות)
[ותוספת] כו'. כתובות כ"ה ח': (י) ואינם
כו'. גס. (יא) ל"ש השביחו יורשים ל"ש כו'.
וזה"ש בכורות גס והאמר שמואל כו' ושמואל אחר

ברכת אליהו

הלכות, כמ"ס בפ"ק דכ"מ י"ב, טו א. ואפ"ה מקשה הגמ'
מבע"פ על כתובה, ש"מ דבכתובה אינה גובה אף משבח
שהשביחו לקוחות.

(יב) ומ"ס בהג"א פ"ד דכתובות סליח ד"ה פסק כו', וז"ל:
פסק מהר"ם על אלמנה שמת חמיה קודם בעלה דאין לה
לגבות כתובתה מנכסי חמיה מחלק ירושת בעלה דכיון דחמיה
הניח אלמנה וקיי"ל כאנשי גליל הוו להו כל נכסי חמיה
ראוי לגבי בעלה ואינה נוטלת בראוי ואפילו איכא השתא
נכסי טפי מכתובת חמותה — מרדכי, עכ"ל.

(יג) מתני' דכתובות פ"ד א: מי שמת והניח אשה ובע"ה
ויורשין היתה לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר
יתנו לכושל שבהן ר"ע אומר אין מרחמים בדין אלא יתנו
ליורשין שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה.
ושם בגמ': מאי לכושל כו' ר' יוסי ברי' חנינא אומר לכושל
שבראיה ר' יוחנן אומר לכתובת אשה משום חנינא. אלמא
דמגבי לכתובה ממלוה, ולא חשיבא ראוי. ואף ר"ע לא פליג,
אלא משום שצריכה שבועה, ולכן גובים היורשים, ושוב לא
תגבה האשה מהם, דהוה להו ממלטלי דיתמי ולא משתעבדי.
ואם גבו קרקע בחוב אביהם, או אם פטרה מן השבועה, היתה
גובה מהחוב. — כ"כ הר"י מינאש בב"ב קכ"ב קכ"ב והר"א
סוף בכורות. ועת"ס דכתובות שם ד"ה לכתובת אשה, שכתבו:

המתבר: ואם, מכרום יורשים אחר מותו גובה מהם, מאחר
שהיא קודמת, ואין מכירתם מפקעת זכותם הקודם. [ועת"ס
סק"י וב"ש סק"ח].

(ח*) עיין חזן משפט ר"ס פ' — שנפסק כן לענין בע"ח—:
אע"פ שנהגו לכתוב בכל השטרות שהוא משעבד לו מטלטלי
אגב מקרקעי נהגו שאיננו טורף מהמטלטלים שמכר או נתן
או משכן מפני תקנת השוק. [ועמ"ש סק"ח].

(ט) (י) בבא"ג ס"ק ט', ציין המקורות שהכתובה נגבית
מזיבורית ואינה נגבית מהשבח. והמקור שגם התוספת כו',
הוא בכתובות נה א. ששם אמרו, שתנאי כתובה בכתובה
לשבח (שאמרו בבכורות אין הבכור נוטל פי שנים בשבח
ששבחו הנכסים מיתת אביהם ולא האשה בכתובה)
ותוספת נמי לא גביא מיתת ששבחו נכסים לאחר מיתת
בעלה — רש"י וכו' ומן הזיבורית (אין כתובה נגבית אלא
מן הקרקע ומן הזיבורית כדתנן בהניזקין וכן תוספת —
רש"י).

(יא) מ"מ בכורות נב א במשנה ז שאין האשה גובה
כתובתה מן השבח. והקשו שם בגמ': והאמר שמואל בע"ה
גובה את השבח. ותרץ ר' אבא: מקולי כתובה שנו כאן.
והא דאמר שמואל בע"ה גובה את השבח, היינו שהשביחו

ממנה אפילו היא על הכותי (יד) (וכל זה לא מירי אלא בעיקר כתובה ותוספת אצל נדונית

ביאורי הגר"א

סיומן ק"ד סט"ז י"א דמלוה ראוי לגבי כתובה ולה
לנעו"ח וכ' הרמב"ן וטעמן משום דמטלטלי לא נשתעבדי
לכתובה אפילו מחיים כמ"ש גימיות ונגדרים ולפיכך
אפילו גבו יתומים קרקע אינו גובה מהן דל"ל כמ"ש
בפסחי' ל"א (א"ר) צ"פ (א"ר) צ"פ י' דכתובו' דמשעבד
ונדרי"ג נתיי לזוהו וזה אתי שפיר ה"ל דכתובות פ"א
ב' משום דאתי כר"י דס"ל מטלטלי נשתעבדי לכתובה וגם
ההיא דשם פ"ד א' י"ל דרבי היא מ"מ הוא דוחק
וגם נמשקל מסיק כדברי הרמ"ש ועתו"ס דנכחו' **הכ"ל:**
(יד) וכ"ז כו' מו"ס כו' מו"ס דר"פ אע"פ דה
לכתוב כו' נ"מ כו' מ" דוקא בתוספת וכונ"ל:

[לכתובות] כו' ונ"מ כ"ה ז' ד"ה ול"ן כו' ונכסות
נ"א ז' ד"ה ולא כו' ועוד הניח רמ"ה מ"ה מ"ה
מח"ש בכתובות פ"א ז' דתניא הרי זה נשוא כו'
וא"ל לומר דרבי היא דס"ל נלוה מוחזק אף בנכס
דא"כ הל"ל שם תלתא הומרי ואף שדחק הרמב"ן לדחות
הראיות מ"מ הסכים להכ"ל ע"ש כי הדין נולד
וכ' הרמ"ה וא"ל דהא אמרינן ג"כ קו"מ ז' ושמואל
אמר הכל כו'. ואמרינן שם קמ"ה ז' כוולוה דמי י"ל
יבס שאני דמדין נכסות כתיב בכתובות נ"ז א'
(תו"ס) [מ"ט] נכסות כו' ועמ"ש ס' קס"ה ס"ה.
ודעת הרמ"ה ור' אפרים דמלוה ראוי הוא ועמ"ש נח"מ

ברכת אליהו

ודעת הרמ"ה ור' אפרים דמלוה ראוי הוא. ועמ"ש בחשך
משפ"ט סימן ק"ד פמ"ז סק"ל. ושם כ' ש"י"א דמלוה ראוי
לגבי כתובה ולא לבע"ה. וכתב הרמב"ן בב"ב קכה ב, דטעמן
דמלוה מטלטלא הוא, ומטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפילו
מחיים, כמ"ש בביבמות⁴ ובנדרים סה ב [הג"ל בסק"א], ולפיכך
אפילו גבו יתומים קרקע אינו גובה מהן, דהשתא הוא דקנו,
כרוב דאמר בע"ה מכאן ולהבא הוא גובה, ונכסי דקנו יחמי
הוא, דל"ל כמ"ש בפסחים לא א ובפרק י' דכתובות צב א:
יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן בע"ה ולזרז וגובה מהן,
דשאני בע"ה דמשעבדא מד"ע כתיי אבהו, וכמ"ש בפסחים,
משא"כ בכתובה שאינה נגבית ממטלטלים. וזה אתי שפיר
הא דכתובות פא ב הג"ל — שמוכח שם שהכתובה נגבית
מחוב — משום דאתי כר"מ דס"ל מטלטלי משעבדי לכתובה.
וגם ההיא דשם פד א הג"ל — שמוכח שם שגובים כתובה
מחוב — י"ל דרבי היא, דמלוה הוי מוחזק גם לענין נכסות.
מ"מ הוא דוחק, וגם במסקנא מפ"ס כדברי הרמ"ה הג"ל,
שמלוה הוי ראוי. ועתו"ס דכבודות הג"ל. ושם סימנו התוס',
שאפילו אם מלוה לא חשיבא מחזקת לגבי כתובה, גובה אשה
כתובתה ממלוה יתומים בזה"ל אפילו גבו מעות מכה תקנת
הגאונים דכיון דעשו מטלטלי כמקרקעי הו"ל מטלטלי שגבו
יתומים בחוב אביהם משועבדים לבע"ה דאביהם מד' נתן
וכו' דלגמרי עשו הגאונים כמקרקעי וכו'. [וע"ל סימן צ'
סק"ה ובחז"מ סימן ק"ז סק"ז].

(יד) כמ"ש בר"פ אע"פ כתובות גר ב: רצה לכתוב לה לא
קתני אלא רצה להוסיף מסייע ליה לרבי איבא אמר רבי ינאי
דאמר רבי איבא אמר רבי ינאי תנאי כתובה (תוספת שהיא
מתנה להוסיף לה וכו') — רש"י) בכתובה דמי נפקא מינה
וכו', מ' דוקא בתוספת הוי בכתובה. [וכמ"ש סימן צ' סק"ה
וסימן צ"ג סק"ה וסימן צ"ז סק"א. וע"ל סק"ז וסימן ק"ב
סק"ה וסימן ק"ו סק"ה].

דדוקא גבי כבוד חשיבא מלוה ראוי ולא לכתובת אשה. וכ"כ
בכ"כ קכה ב בד"ה ואין כו', שלגבי כתובה, חשיבא מוחזקת,
וגובה ממלוה. הוכיחו כן מכתובות פד א הג"ל. והוסיפו שם,
שאין לומר שהמשנה הג"ל אתיא כרבי, דחשיב מלוה מוחזקת
אף לבכור, דהא לא משתמיט התם שום אמורא לאוקומי
כרבי משמע דליכא מאן דפליג, אלא כו"ע אית להו מלוה
מוחזקת לגבי כתובה. וכ"כ בכתובות נא ב ד"ה ולא כו'.
ועוד הביא רמ"ה מ"ה מ"ה מ"ה בכתובות פא ב: דתניא
הרי שריה נרשה באחיו ומת דהניח שומרת יבס לא יאמר הואיל
ושאני יורש החזקתי אלא מוציאין מיבם ויקח בהן קרקע
והוא אוכל פירות וכו' אר"י בר מניומי אר"י זו אינה משנה
מ"ט אילימא משום דהוה להו מטלטלי ומטלטלי לכתובה לא
משעבדי דלמא ר"מ היא דאמר מטלטלי משעבדי לכתובה
ואלא משום דאמר לה את לאו בעל דברים ידי את דלמא
רבי נתן היא וכו' אלא לא אשכחן תנא דמחזיקי תרי תומרי
בכתובה אלא אי כר' מאיר אי כר' נתן. ע"כ דברי הגמ'.
ושמעין מהא, דמלוה מחשבא כמחזקת לענין גבית כתובה,
שהיא גובה מהחוב שהי' אחי חייב לבעלה. וא"ל לומר דרבי
היא, דס"ל דמלוה הוי מוחזקת אף בבכור, דא"כ הל"ל שם
תלתא תומרי: דר' מאיר, דר' נתן ודרבי. ואף שדחק הרמב"ן
לדחות הראיות, מ"מ הסכים להג"ל, ע"ש בב"ב קכה ב, כי
האריך מאד. וכתב הרמ"ה מ"ה מ"ה מ"ה דהא אמרינן בב"ב
קמ"ד ב: ושמואל אמר הכא ביבם עסקינן שאינו נוטל בראוי
במחזקת (ולכן דשושבינות חזרת לכל האחין ולא רק ליבם).
ואמרינן שם קמ"ד ב, דשושבינות במלוה דמי, אלמא דמלוה
היה ראוי. י"ל יבם שאני דמדין נכסות אתה, כמ"ש בכתובות
נב א במשנה, שאין היבם נוטל בראוי, ואמרו שם בגמ':
מ"ט בכור קריה רחמנא. ולפיכך כמו דמלוה הוי ראוי לענין
בכור, כן הוי ראוי לענין יבום. ועמ"ש סימן קמ"ח ס"ה
סק"ב.

אמרו שמטלטלים לא משתעבדי לכתובה לגבי יבם, ויבם במקום
אחיו קאי והוי כמו מינה, וכמ"ש בתורה ר' מאיר. ואולי
גם ביבוי רבנו צריך לגרוס: „בכתובות, וכמ"ש הרמב"ן.

4 נראה דכוונתו לך צט א, דשם מוכח דמטלטלי לא משתעבדי
לכתובה אפילו מחיים. ועמ"ש בתורה כתב. ובחורשי הרמב"ן
שם כתב: כמו שמוכח במסכת כתובות. וכ' בסוגריה:
סח ב. ויותר נראה שכוונת רמב"ן לך פא ב. ור"ל ששם

וְאֶחָד לִזֵּד דִּין כְּשֶׁלֶךְ חֹב (כ"כ הַמִּשְׁלָל פ"ז וְנִזְיִי בָּשָׁם נִזְיִי וְהַרְ"ן וְרִי"ו) (טו) וַיֵּלֶךְ לִדְפִּלוֹ הַכִּי
לִיָּס נָגִיס רַק מִן הַזִּנְיָרִית) (הַרְ"ן רִישׁ הַיִּזְקִין). ג נ אִם נִמְצָא קֶרֶק בֶּן חֹרִין
גֹּבֶה מִמֶּנָּה וְאִם לֹא טוֹרֶפֶת מִקֶּרֶק שִׁמְכָר אוֹ שֶׁנֶּתֶן הַבֶּעַל בֵּין בִּמְתַנַּת בְּרִיא בֵּין
בִּמְתַנַּת שְׂכִיב טוֹרֶע וּ וְאִפִּילוֹ נִתְרַצִּית לִמָּה שִׁמְכָר אוֹ נֶתֶן אֵינוֹ מוֹעִיל אֲח"כ קָנוֹ
מִמֶּנָּה תְּחִילָה וְ וְאִם מִכָּר קֶרֶק לֵאחֶר וְלֹא נִתְרַצִּית לוֹ וְאֲח"כ מִכָּר לֵאחֶר אוֹתוֹ
קֶרֶק אוֹ קֶרֶק אַחֶרֶת וְנִתְרַצִּית וְהַתַּמָּה לוֹ אֵינָה גֹבֶה מִמֶּנָּה וּמִן הָרֵאשׁוֹן וּ וְיֵא
שְׂגֹבֶה (טז) ז וְיֵא שְׂאֵינָה גֹבֶה (וְעִיל קִיּוֹן ל' סַעִיף י"ז). ד ק מִי שֶׁהִיָּה נִשׁוּי
שְׁתֵּי נָשִׁים וּמִכָּר אֶת שְׂדֵהוּ וְקָנוֹ מִהֶאֱשָׁה הָרֵאשׁוֹנָה תְּחִלָּה וְאֲח"כ מִמֶּנּוּ הַשְּׁנִיָּה
מוֹצִיאָה מִיֵּד הַלּוּקָה וְהָרֵאשׁוֹנָה מִיֵּד הַשְּׁנִיָּה וְהַלּוּקָה מִיֵּד הָרֵאשׁוֹנָה וְחֹזְרִים לְחִילָה
עַד שֶׁעָשׂוּ פְשָׁרָה כִּינִיָּהם. ה ר אִם כָּתַב בְּכַתּוּבָתָהּ (י) בְּעִסְרָה כְּתוּבָה וְתוֹמָס'

לחפסיד חפשיה וכו' כיון דנעת שבתה לו לא היתה רלויה עדיין לננות צנור שהרי לא נתנה כתובה לננות מחיים ושכן פי' ר"ח וכו' הר"ש.
צ גפיר"י שם דאף מראשון אברה היה אברה כתובת' בידים וחפסידה לנפשה גמה שכתבה לשני וכו' הרמב"ם צפ"ט ונח"ט
והנזכר הטור וכו' תש' להרמז"ן סי' ע"ט. ק משנה שם. ר משנה שם דק"י ע"צ וכת"ק וכו' פ' הרי"ף והרמב"ם
צפט' וכל הנאונים.

(טו) וי"א כו'. דטעמים שלמרו זר"פ המקין שייכל
 (טז) וי"א כו'. וכן קתם
 זמ"מ סימן קי"ח ס"א: (יז) בעיקר כתובתה
 ותוספת. ממש"ש מקולי כתובה זה לא ש"ך אלא זניקר

(יז) ממשש בכתובות קי ב, דכתובה אינה גובה אלא בפתות שבמטבעות, משום „מקולי כתובה שנו כאן” (כאן הקלו בכתובתה וזו אחת מקולי כתובה — רש"י). וזה לא שייך אלא בעיקר כתובה ותוספת. אבל נדוניה הוא חוב בכל חוב. ובמ"ש ר"פ אעפ"י כתובות נד ב: תנאי כתובה ככתובה דמי ונפא מינה כו' ולשבה וכו' [כג"ל סק"י]. ואמרו בבבירות נכא וכו' דלכן אינה גובה כתובה משום: מקולי כתובה שנו כאן. אלמא דוקא לעיקר ותוספת ובג"ל משא⁵.

(טו) דעםצייט שאמרו ברי"ה הנזקין גיטין מט ב — שלכן כתובת אשה מזיבורית, מפני שיותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא, ולא שייך אצלה נעילת דלת כמו גבי בע"ח — שייבא נמי בזה. וער"צ שם, שהביא דעה ושניה בזה, וז"ל ויש דוחין דודאי במה שהביאה מבית האב אם תוציאנו מזיבורית ממנעי ולא נסבין ולזה הדעת גוטה, עכ"ל. וזהו הדעה הראשונה שבהגהה.

(טז) וכן כתב בחשו משפט סימן קרי"ה פ"א. [ועמ"ש"ס"ג וכאן בח"מ סק"ה].

נגבית גם ממסלולים, כדאיאת ביבמות צט א ובכתובות פא וש"מ. ור"ל עפ"י מ"ש התוס' ביבמות שם בתודיה כתב ובכתובות שם בתודיה רבי מאיר, שגם ר"מ מודה שאין גובים ממסלולים דתמי. ולפי' ינחא — שמונ' הדין של גביה מן הוקרע — שגם לר"מ הוא דין זה, לענין גבייה מן היתומים. כרם עדיין צ"ע, שהתוס' שם ושם הוכיחו, שגם לר"מ אין גובים ממסלולים יתמים, מהא דגם בע"ח לא גובה ממסלולי יתמי. ועיין בחידושי הרשב"א בכתובות נה א — אהא דאמרו דתנא' כתובה ככתובת לגבות מן הקרע — וז"ל : ק"ל אהא חוב בעלמא נמי הכי כדניא ומאי' ככתובת דמי ואיכא לפירושי אפילו מיניה קאמרין לחוב בעלמא מיניה ואפילו מגלימא דעול כחפהה ובכתובת אאמרין הכי דאפילו מיניה מסלולי לא משתעבדי לכתובה מדינא דמזרא אלא אליבא דר"מ וכי' עכ"ל. הרי חזינו, דהמזרא מנהג גס כדברים שיש בהם מחלוקת, והם לא אליבא דכו"ע. וכן מוכח מזה שמנחת הגמ' הדין של גבייה מן היתומים. וזה לא אליבא דכו"ע. ולד"מ כתובת אשה נגבית מבינונית, כדתנן בגיטין מח ב : רמ"א אף כתובת אשה מבינונית. וא"ל דגם לר"מ שייך דין זה — מיובויות — לגבי יתמי, כדאיאת בגיטין מט ב, דהרי ביתמי גם חוב בעלמא דינא הכי, וקושטת הרשב"א הגיל' לענין גבייה מקרע. א"כ תורת הקושא. למה לא מנ' בגמ' הדין של גבייה כפחות שבמבכרות. ואולי י"ל שר' ינאי, שהוא בעל המזרא של "תנאי ככתובה לכתובה", סובר דהלכה כרשב"א, שאינה גובה כפחות שבמבכרות. ויש עוד להעיר מדוע לא מנ' בגמ' שם הדין של

5 בסעף א' נזכר הדין שתוספת כתובה בכתובה, וכמש"ש בס"ב. אבל לא נזכר שם לענין שבח, ולא נזכר שם שדוניא אינה בכלל "תנאי כתובה ככתובה". ונראה שצ"ל בדברי רבנו: ב"ס. ששם נזכר הדין של "תוספת כתובה בכתובה" לענין "שבח", ונזכר שם שזה רק בתוספת כתובה ולא בדוניא. וכמש"ש בסק"ד. וכחות רבנו לומר, שענין גביה משבח נמנה בר"פ אע"פ בין הדברים של "תנאי כתובה ככתובה", וכבר כתב רבנו כמה פעמים שדוניא אינה בכלל בכלל של "תנאי כתובה ככתובה". וכמו שלענין "שבח" — שהוא מטעם "מקולי כתובה" — רק תוספת היא ככתובה, וז"ל דנניא. כן לענין "פחות שבמטעות" — שזה ג"כ מטעם "מקולי כתובה" — רק תוספת היא ככתובה, ולא דנניא. ועיין בר"ן בריש אע"פ וז"ל: וכתב ר"ח ז"ל מדאמרינן דאזיל ש"מ ולא אמרינן תנאי כתובה ככתובה אלא לאלו המפורשים כן בלבד והא פירוש איש שיר וכו' ע"כ. וכע"ז כתב שם הרא"ש, ותביא רבנו לעיל סימן ס"ו סק"ט. וצ"ע מדוע לא מנו בכלל של "תנאי כתובה ככתובה", הדין של פחות ממטעות, כמו שמנו הדין של "שבח" — שבשניהם הטעם "מקולי כתובה". ואע"ל דבמלכות לא קמיידי, ובדין של "פחות שבמטעות", חולקים בזה ת"ק ורשב"י, כדאיתא בכתובות ק"ב, והגמרא מנחה רק הוברים שהם אליבא דכו"ע. אלא שששה ע"ז, למה מנו במג, הדין של גריה רק מן הקרקע, בכלל של "תנאי כתובה ככתובה", הדין גם זה אינו לכו"ע, שד"ל כתובה ככתובה.

באר הגולה

ש ה"ה סס.
ת הרמב"ם וכו'
הטור בשמו.
א כשחולל וכלומר רב
ענן וכו' סס דף פ"ט
ע"א וכו' פ"ט ר"ה"ף סס
וה"פ.

מעות סתם אינה גובה אלא בפחות שבמטבעות כיצד נשא אשה במקום אחד וגירשה במקום אחר והאשה שם עמו אלזל שלה לה נט למקום הנשואין הולכין אחר ומוקם הנשואין (נ"י נשם תשונת הרש"י) אם היה מעות מקום הנשואין טובים ממעות מקום הגירושין נותן לה ממעות ממקום הגירושין ואם היו מעות מקום הגירושין טובים ממעות מקום הנשואים נותן לה ממעות מקום הנשואים ש ודוקא בשווי המטבע שהוא מנכה לה מאתים ומנה אבל לפחות מכאן א"א (יח) ת ואם פירש בכתובה מטבע ידוע בין בעיקר בין בתוספת גובה ממנו כמ"ש בכתובה. הגה: (יש) ונכסי לאן נרזל הולכין תמיד אחר ומוקם שנשתענז שם כמו נחונז דעלמא (כ"כ המ"מ פ"יו וכו"כ הרש"י) (כ) ונמוקם שמוסיפים שליש על מה שנותנת לו כמו שנתנאזר לעיל סימן קס"ו יש לו דין ל"ז ולא דין תוספות (מהרי"ק שורש פ"א). ו א אלמנה אם אין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אינה גובה אפילו עיקר כתובה וכן הגרשושה אם הבעל טוען פהעתי

ביאורי הגר"א

כו' נמרא סס: (יט) ונצ"ב כו'. כנ"ל:
(כ) ובמקום כו'. דזה אינו לתוספת אללז מפני שנשתכר
נהם וכמ"ש רש"י ס"ו א' ד"ה הוא כו' וכמ"ש

ותוספת אלז כדנ"ל הוא חונז ככל חונז וכמ"ש ר"פ אעפ"י
כ"יו כו' ולשנה כו' ולמחר נצבורות כ"ז מקולי כתוב' אלמל
דוקא לעיקר ותוספת וכנ"ל ס"ל: (יח) ואם פירש

ברכת אליהו

רש"י בכתובות פ"א ד"ה הוא כו', וז"ל: שליש יותר יקבלם
עליו לכתוב בכתובתה לבד תוספת שהוא מוסיף לפי שמשתכר
בהן. וכמ"ש בירושלמי פ"ו ה"ג: שמו דעת האיש שרצה

(יח) גמרא שם.
(יט) כנ"ל בסק"י.
(כ) דזה אינו לתוספת, אלא כפני שנשתכר בהם. וכמ"ש

בבבל מגבהו ממעות בבבל וכו'. ועיי"ש בסמ"ע סק"ל ובוש"ך
סק"ל. ובביאורי הגר"א שם סק"ו כתב: ר"ל שלא נתפרש
אם של א"י או בבבל וכו'. ובשיטה מקובצת בכתובות שם
הסביר: דמסתמא כיון שכתבו המקום לכך כתבו להכי להודיע
כפי המקום שנכתב נשתענז וכו'. היוצא מדברינו שלא מווכר
בגמ' שם הדין אם פירש מטבע ידוע. ואם כי מזה גופא ה"י
אפשר להביא רא"י, שהבדחתא נקטה: "כתוב בו בבבל", ולא
נקטה שפירש המטבע, וזה מפני שבפירש המטבע אינו הדין
של "משא"כ בכתובה". אבל אין זו רא"י חותכת, שאפ"ל —
שלכן לא נקטה הברייתא בפירש המטבע — מפני שלגבי בע"ח
זה פשיטא, שנותן לו כפי המטבע שפירש. ואפילו אם נאמר
שזו רא"י, לא ה"י רבנו כותב ע"ז: "גמרא שם".
ולכן נראה שמש"ש רבנו: גמרא שם, אין כונתו ששפורש
כן בגמ' לענין כתובה, אלא — לענין בע"ח. ונקדים דברי
הרמב"ם בה' אישות הנ"ל — ששמנו מקור דין זה של פירש
מטבע, וכמ"ש לעיל. — וז"ל: אבל אם פירש מה מטבע ידוע
בין בעיקר בין בתוספת הרי היא כיון המלוה את חברו מטבע
ידוע שנותן לו כמה שהלווה כמו שיתבאר בהלכות הלואה.
חזינו, שבפירש מטבע, תלה הרמב"ם דין כתובה בדין הלואה.
וכתב שם המ"מ: זה פשוט וכו'. וע"ז כתב רבנו שבהלואה
איתא בגמ' שם, שנותן לו כמו שפירש. ששם בגמ' הקשו —
על הסיפא שאם "כתוב בו כסף סתם מה שירצה לזה מגבהו" —
ואימא פריטי. ומש"י: פריטי דכספא לא עבדי אינשי. והיינו
כיון ששפורש "כסף" א"י להגבותו פריטי, ועל מ"ש הרמב"ם
בה' אישות, כמו שיתבאר בהלכות הלואה, כתב המ"מ:
"הכתנה פ"ד מה' מלוה ולוה". (ועיי"ש בה' מלוה ולוה). ולולא
דברי האימא הייתי אומר שכונת הרמב"ם לדבריו שכי' בה'
מלוה ולוה פכ"ז ה"יו: כתוב בו מטבע והב' אין פחות מדינר
זהב וכו'. והמקור לדין זה הוא בב"ב קס"ה, קס"ו. ורבנו ה"י
יכול לציינ' לב"ב שם. אלא מאחר שהדין של פחות ממטבעות ה"י
לענין כתובה — הוא בכתובות שם, והוזכרה מקודם, לכן ציין
לכתובות.

קדימה בגבייה לגבי בע"ח, המוזכר בסימן ק"ב סעיפים ה, ה
— שזה ג"כ בכתובה ותוספת ולא בנדוניא (במקרים מסוימים
עיי"ש). וכן מדוע לא מנו הדין של ערב בכתובה — שאינו
מתחייב — שזה ג"כ רק בכתובה ותוספת ולא בנדוניא שלה
— המוזכר בסימן ק"ב ס"ו. וי"ל ואכמ"ל.
6. לכאורה כונת רבנו, על דברי הגמ' בכתובות ק"ב — ששם
המקור לדין שגובים בפחות ממטבעות — וצוין מקודם בבאה"ג
סק"ר ובביאורי הגר"א סק"י. אבל לא זכיתי להבין דברי
רבנו. שז"ש הגמ' שם: ת"ר המוציא שט"ח על חברו כתוב
בו בבל מגבהו ממעות בבבל כתוב בו א"י מגבהו ממעות א"י
כתוב בו סתם הוציאו בבבל מגבהו ממעות בכל הוציאו בא"י
מגבהו ממעות א"י כתוב בו כסף סתם מה שירצה לזה מגבהו
משא"כ בכתובה. ושואלת הגמ': אהיא. ומשיב רב משרשיא:
ארישא (ובכתובה אינו חייב לפרוע אלא במטבע שהיא יותר
קל אם של מקום הכתובה או של מקום הגובינא כדתנן
במיתנין (ר"ן). ומקודם חשבתי שרבנו מפרש, שמש"ש
ברישא דרישא: כתוב בו בבבל וכו'. היינו שכתוב בו מטבע
של בבבל. ומש"ש בגמ': ארישא. היינו לא אבבא זו — שהיא
רישא דרישא — שכוז גם בכתובה גובים כפי מה שפירש,
אלא קאי אבבא: הוציאו בבבל וכו'. אולם אפילו אם היינו
מפרשים כן, לא ה"י כותב רבנו ע"ז: "גמרא שם", מאחר שלא
בו בגמ', שלא קאי ארישא — מפני שבה"ג גם בכתובה
גובה כפי שפירש, אבל בלא"ה א"א לפרש כן. שהרי המקור
לדין של: ואם פירש וכו', הוא ברמב"ם פט"ז מה' אישות
ה"י, וכמ"ש בבאה"ג סק"ת. והרמב"ם בעצמו — כפי המוכח
מש"ש בה' מלוה ולוה פ"יו ה"ט — מפרש שמש"ש בברייתא:
כתוב בו בבבל היינו שכתוב בו שהשטר נכתב בבבל, וגם
ע"ז קאי: משא"כ בכתובה. וכ"פ הראשונים שבש"מ שם. וז"ל
הרמב"ם שם: המוציא שט"ח על חברו וה"י כתוב בבבל
מגבהו ממעות בבבל וכו'. משא"כ בכתובה וכו'. וכ"ה בחז"מ
סימן מ"ג ס"ה. וז"ל: המוציא שט"ח על חברו בסך מאה
דינרים או סלעים (ולא מתפרש איזה מטבע) אם היה כתוב

או מחלה אפילו עיקר כתובה אין לה עד שתוציא שטר כתובה בד"א במקום שדרכם לכתוב כתובה אבל במקום שאין דרכם לכתוב כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד (כא) הרי זו גובה עיקר כתובה אעפ"י שאין בידה שטר כתובה בין נתגרשה בין נתאלמנה. הגה: (פב) ואם יש עדים שנאדה הכתובה או גרפה אפילו במקום שכותבין הוי במקום שאין כותבין (הנהו חלפסי פרק הכותב) (בג) וי"ל דאפילו במקום שכותבין גובה את כתובתה בלא שטר כתובה ואין נאמנים לומר פרוע הוא (טור בשם ר"י) (כד) ולא מנעיל עיקר כתובה אלא אפילו התוס' שמהג כל המדינות להוסיף (מרדכי סוף הנושא ותשוצ' מ"י סוף אישות) וכן נראה סברת האחרונים (מהרי"ק שורש ח"י וק"י"ד ומהר"י סיון רכ"ט) אצל לא נהגו במדינות אלו לגבות בלא כתובה ולכלי עלמא אם אין המנהג פשוט אעפ"י שכתובתה צידה ואינה מקוימת אינה גוזלת זה (שם במהר"י ומהר"י סיון קי"ג ומהרי"ק שורש ח"י) ויהיו אם תפסה האלמנה ויש לה מניג שחול לכפור נכסים נאמנת על מה שאומרת שהוסיף לה (מהרי"י סיון רל"ג וע"ל סיון ס"ו) (כה) י"ל דאם כבר נשאת לאחר אינה נאמנת לגבות עוד בלא כתובה (מרדכי פרק אלמנה) (כו) וכל מקום שנאמנת לריכה

ביאורי הגר"א

מיבעיא כו'. מרדכי ס"פ הכותב כ' בעל החפץ כו' ונפ"ש הנושא ורש"ל פ' כו' יוחנן כו' ולי"ד מנה כו' וכ"כ הג"ח שם סד"ה פ' ורש"ל פסק כו' : (כה) וי"א כו'. כמ"ש בתוספתא אלמנה שתובעת כתובתה ויורשים ח"ל התקבלת כתובתה עד שלא נישאת הם צריכין להציא ראייה משנשאת היא צריכה להציא ראייה שלא נתקבלה כתובתה ומיירי שאין כתובה יולאה מנחת ידה ואין

צירושלמי שמו דעת האיש שרואה לישא וליתן נכספין ולעשותן אחד ומחלה והציא הרא"ש והפוסקים שם : (כא) ה"ז גובה עיקר כו'. דרש ל"פ עליה דשמואל אלא דרש לא מחלק בין מקום שכותבין או לא ושמואל מחל' אצל כמ"ש רב דאינו גובה תוספת ל"פ וז"ל ואף רב כו' דר"ל שחלפו שיטתיהו : (כב) ואם כו'. כמ"ש ט"ז ז' : (כג) וי"א כו'. כו' יוחנן צ"ח דצ"ח : (כד) ולא

ברכת אליהו

כתובה, אבל במקום שכותבין כתובה, לכו"ע אינה גובה התוספת.

(כב) כמ"ש בכתובות פז ב : איבדה כתובתה וכו' גרפה כתובתה וכו' כתובתה מאתים וכו'. [ועב"ש סק"ט ומ"ש בביאורי הגר"א להלן סק"ל].

(כג) כו' יוחנן בפ"ק דביב"ז יז, דאמר שם : הטוען אחר מעשה ב"ד (דבר שהוא תנאי ב"ד כגון כתובה ומזון האשה והבנות הטוען ואמר פרעתי שלא בעדים — רש"י) לא אמר כלום. ומוכח שם בגמ', דהיינו אף במקום שכותבין כתובה.

(כד) ז"ל המרדכי בכתובות סוף פרק הכותב : בתב בעל החפץ אשה שאבדה כתובתה ונתאלמנה או נתגרשה גובה אפילו תוספת ומביאין ב' כתובות או ג' מקדמותיה ונותנין לה בפחות שבהן ובשבעה. וז"ל המרדכי שם בסוף פרק הנושא : ורש"י פ' כו' יוחנן כו' ולא דקא מנה ומאתים אלא אפילו מאה דינרים ותוספת תדוניא דהוה להו עתה ככ"ד ושל כהנים שהיו כותבין ארבע מאות זוז. וכ"כ הג"ח שם פד"ה פירש וכו', וז"ל : ורש"י פסק וכו' (כלשון המרדכי הנ"ל). (כה) כמ"ש בתוספתא דכתובות רפ"א (לפי גוססת כ"י) : אלמנה שתובעת כתובתה ויורשים ח"ל התקבלת כתובתה שלא נישאת הם צריכין להביא ראייה שלא נתקבלה כתובתה משנשאת היא צריכה להביא ראייה שלא נתקבלה כתובתה. ומיירי שאין כתובה יוצאה מנחת ידה, ואין לך ראייה גדולה משטר כתובתה.

לרשא וליתן בכספין ולעשותן אחד ומחלה. והביאן הרא"ש ס"ד והפוסקים שם. ולכן הוי השליש כאילו הכניסה לו כסום זה, ויש לו דין נכסי צאן ברזל.

(כא) תנן בכתובות פז ב : הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה. ובגמ' שם פט א : ש"מ כותבין שובר דאי אין כותבין שובר ליחוש דילמא מפאק ליה לכתובתה וגביא בה. ופרקינן : אמר רב במקום שאין כותבין כתובה עסקינן ; ושמואל אמר אף במקום שכותבין כתובה וכו' במקום שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראייה, במקום שכותבין ואמרה לא כתב לי עליה להביא ראייה (וכי קתני מתני' גובה כתובתה שהביאה ראייה שלא כתב לה — רש"י). והמשך לשון הגמ' : ואף רב הדר בית דאמר רב בין במקום שכותבין בין במקום שאין כותבין גט גובה עיקר כתובה גובה מאתים (וגובה דקתני מתני' עיקר קאמר ולא תוספת — רש"י). ומ"ש המחבר : "הרי זו גובה עיקר כתובה", הוא דרב לא פליג עליה דשמואל, אלא דרב — בתר דהדר ביה — לא מחלק בין מקום שכותבין או לא, ורש"י מחלק. אבל במ"ש רב — דאינו גובה תוספת בלי הכתובה — לא פליג שמואל עליה. וי"ש בגמ' : ואף רב כו', דר"ל שחלפו שיטתיהו : דרב דאוקי מתני' — מקודם — במקום שאין כותבין כתובה, הדר ביה, ואוקי מתני' בטעמא אחרנא — אף במקום שכותבין כתובה, וגובה עיקר הכתובה. ולשמואל במקום שכותבין כתובה, אינה גובה כלום עד שתביא ראייה שלא כתב לה

באר הגולה
 ב ליינתו לעיל סי'
 ג ג' ע"ג. ליינתו ג'
 סעי' ת"ד.
 ד ג' ליינתו ג'.
 ה טור ג'ס הרמב"ם
 גפ"ט ז'
 ו ג'ס ג'ס
 ה"ר"ש גפ"ק דמנעל.
 ז לזון הרמב"ם
 גפ"ט מה"א וכדו'פ'ר
 רב המנוול גדרים
 דף כ"א ע"א וכתב
 ה"ה ג'ס שכן הכריע
 הרמב"ן מפני מדרש
 כתובה לכשתשאל
 ללמד תעלי וכו'
 ואז"ל ג'ג'.

לישנע שלא נפרעה (כו) ונמקום שאינה נלחמת אם הנעל סי' לישנע
 שפרעה (כח) ולא אינו סי' היתומים פטורים בלא שנועה (דברי הרב וכן משמע
 לזון הטור) (כט) היתה כתובתה נידה ונחתכה נסכין אינה נזנחת כלום לעפ"י
 שאינה קרע שתי וערב (ריב"ש סימן שפ"ג). ז ב האשה שבאה לב"ד ואמרה
 מת בעלי התירוני לינשא ולא הזכירה שם כתובה בעולם מתירין אותה לינשא
 ומשביעין אותה ונותנים לה כתובה ואם באה ואמרה מת בעלי תנו לי כתובתי
 אף לינשא אין מתירין אותה. ח ג באה ואמרה מת בעלי התירוני לינשא
 ותנו לי כתובתי מתירין אותה לינשא ונותנים לה כתובה אבל אם באה ואמרה מת
 בעלי תנו לי כתובתי והתירוני לינשא מתירים אותה ואין נותנים לה כתובה
 ואם תפסה אין מוציאין אותה מידה ד ויש מי שאומר דבין בזו ובין בזו אין
 מתירין אותה כיון שהזכירה כתובה. ט במקום שאין כותבין כתובה
 והביא עדים שכתב לה כתובה ה (ל) יש מי שאומר שדינו כמקום שכותבים
 ואינה גובה בלא כתובה ו (לא) ויש מי שאומר שגובה בלא כתובה. י ז (לב) האשה
 תשנה ימות דק"ו ע"א אבל בתוספת לא אין מדרש בתוספת

ביאורי הגר"א

(ל) יש מי כו'. כמש"ס בנחל נמקום אין כו' עליו
 להציל רחיה ר"ל שכתב לה וערש"י ג'ס דיה לדידי
 כו' וכ"כ ג'ס ט"ז ז' : (לא) ויש כו'. ערש"י
 פ"ק דנ"ח סוף סו"ד וגם ל"ך למעשה נ"ד כו' :
 (לב) האשה כו'. עמש"ל גר"ס י"ז (ס"א) [ס"ג] :

לך רחיה גדולה ונשטר כתובתה : (כו) וכ"מ
 שנאמנת כו'. ונתני' דפ' הכותב ופ' הנשבעין ופ' השולח :
 (כז) ובמקום כו'. ע"ל סימן צ"ו ס"ט ולקמן סי"ג :
 (כח) ואם אינו כו'. היתומים לין נשבעין לפטור
 וכמ"ס נח"מ סימן ס"ט ס"ה : (כט) היתה כו'.
 עמ"ס סימן כ"ג ס"א כיכר שנעשה כו'. ריב"ש ג'ס :

ברכת אליהו

ניכר שהוא במזיד וכו'". אבל אם ניכר שנעשה בסכין ולא
 ממילא — אפילו בלא שתי וערב — פסול. וכו"ה בריב"ש
 סימן שפ"ג לענין כתובה.

(ל) כמ"ס בכתובות פ"א א בנמרא הנ"ל בסק"א : במקום
 שאין כותבין ואמר כתבתי עליו להביא ראיה. ור"ל שביא
 ראיה שכתב לה, ואז לא תגבה. וערש"י שם דיה לדידי כו',
 וז"ל : ואי מייחי ראיה עדים שכתב לא גביא. וכ"כ שם
 מ"ב ב'.

(לא) ערש"י פ"ק דנ"ח סוף סו"ד, וז"ל : וגם צריך למעשה
 ב"ד למקום שאין כותבין כתובה ויש עדים שכתב לה אפ"ה
 לא מצי למימר פרעתי וכו' כיון דבאותו מקום נהגו שלא
 לכתוב ולא מהימן לומר פרעתי איהו דאפסיד אנפשיה שכתב
 לה ולא ישחנה הדין בכך וכו'. עכ"ל.

(לב) עמש"ל ברי"ם י"ז ס"ב סקט"ו.

איהו. ומקשינן : סוף סוף מפקא לה וגביא בה. ותרצינן :
 מאי איבדה איבדה באור כו' כל איבדה כי השמינה בפנינו
 דמי ולא יתבינן לה עד דאמרי עדים נשרפה כתובתה. ומ'
 כאן, שבמקום שאין כותבין כתובה, וכתב לה כתובה, אינה
 גובה בלא כתובה — אלא אם כן שנשרפה הכתובה — מחמת
 החשש שמא תגבה כתובתה עוד פעם ע"י הוצאת הכתובה.
 והא דכתב בהנה לעיל בסעיף ו', שבנאכדה הכתובה, הוי במקום
 שאין כותבין כתובה. ובסוגיא הנ"ל אמרינן שבנאכדה אינה
 גובה הכתובה. צ"ל — כמש"ס בב"ש סק"ס — שזה לפי
 דקיי"ל שכותבין שובר. והסוגיא הנ"ל, הרי היא למ"ד שאין

(כו) מתני' דפ' הנותב כתובות פ"א : מנכסי יתומים ומנבסים
 משועבדין לא תפרע אלא בשבועה. וכו"ה במשנה בפרק כל
 הנשבעין שבועות מה א. ותנו ב"ה השולח גיטין לד' ב : אין
 אלמנה נפרעת מנכסי יתומין (את כתובתה — רש"י) אלא
 בשבועה.

(כז) ע"ל סימן צ"ו פ"ט ז'. ולקמן סוף פ"ה איתא : הוציאה
 גט ואין עמה שטר כתובה וכו' ונשבע הבעל שבועת היסת על
 טענתה ונפטר. וכתב שם בבאה"ג סק"ל : כדין כופר בכל.

(כח) והיתומים אין נשבעים לפטור, דלא אמרו יורשין
 נשבעין רק כשבאים לגבות, וכמ"ס בחשן משפט סימן ס"ט
 ס"ה : ופטורים אף משבועת היורשים. [ועמש"ס ס"ק כד,
 כה].

(כט) עיי' חשן משפט סימן ג"ה פ"א — לענין שטר — :
 ואם ניכר שנעשה בסכין אפילו אם לא נקרע שתי וערב
 פסול. ועמש"ס סק"ו, "דאין חילוק בין קרע ב"ד אלא שזה

ז נראה שצ"ל : סט"ו. ששם נזכר, שבאופן שיש לו דין
 כופר הכל, נשבע שבועת היסת. ויותר נראה שצ"ל : ס"ד.
 ששם נפסק : והבעל ישבע שבועת היסת ויפטר. וכתב שם
 רבנו בסק"ה : כמו בכל טענת פסק.
 8 איתא שם בברייתא : איבדה כתובתה וכו' כתובתה מאתים.
 ואמרינן עלה בגמ' : וליחוש דלמא מפקא עדים בהאי בי
 דינא וגביא והדר מפקא לכתובתה בהאי ב"ד וגבייה בה ;
 אמר ר' אבהו זאת אומרת כותבין שובר רב פסא אמר (לעולם
 אין כותבין — רש"י) במקום שאין כותבין כתובה עסקינן.
 ומקשינן : והא איבדה כתובתה קתני. ותרצינן : וכתב לה

באר הגולה

ח שכבר השיג הראב"ד
וכ"כ ה"ה זשי"ח
דנחנע' כתובה אינה
נאמנת ויש לחוש
לסכנה זו.

ס ג"ז שם מו"ש
הנ"ע נאמין שם עירי
גירושין וכו' כתובות
ד' פ"ט ע"א וכפי'
רבינו שסוף לענין
תוס' לפי שצריך
הכתובה אין שם וכו'
ה"ה.

י ג"ז שם מו"ש
דף פ"ח פ"ט.

כ מנחם שם נחמל
דף פ"ט ע"א.

ל כדן כופר בכל.

מ טור מו"ש
ע"ז וכפירש"י שם.

נ ג"ז שם מו"ש
שם וכדמפרש נחמ'
שם.

ס מסקנת הגמרא שם
דף ת"ד ע"א וכת"ש

התוס' שם והרא"ש
והר"ן שם.

ע מו"ש שם דפ"ט
ע"ז.

פ גרייתא שם.

שתוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גרשתי ואבד גימתי תן לי כתובתי והוא אומר לא גרשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובתה אבל אינו נותן לה התוספת עד שתביא ראיה שגרשה או שיצא גט עם הכתובה מתחת ידיה (לג) וי"ל דלס אינה נאמנת על הגירושין אפילו עיקר כתובה אינו נותן לה דמאחר שתבעת כתובתה אינה נאמנת על הגירושין כמו שנתאר לעיל סימן י"ז סעיף ג' ולכן אינה נוטלת כתובה ח (טור) וכן עיקר. יא ס אמר לה הבעל כך היה גרשתי ונתתי לה כל הכתובה עיקר ותוספת וכתבה לי שובר ואבד שוברי י מתוך שיכול לומר לא גרשתי ולא יתחייב בתוספת נאמן ומשביעה בנקיטת חפץ ונותן לה את העיקר וגשבע הוא שבועת היסט על התוספת. יב כ (לד) הוציאה גט ואין עמה

שטר כתובה אם דרך אותו המקום שלא יכתבו כתובה גובה עיקר כתובה בגט שבידה ואם דרכו לכתוב כתובה אפילו עיקר אין לה עד שתוציא שטר כתובה וגשבע הבעל ל שבועת היסט על טענתה ונפטר. יג מ הוציאה ב' גימתי

וב' כתובות וזמן כתובה ראשונה קודם לגט הראשון וזמן השניה קודם לגט השני גובה שני כתובות. יד נ הוציאה ב' כתובות וגט אחד אינה גובה אלא

כתובה אחת ואיזו מהם גובה אם שתיהן שוות ביטלה האחרונה את הראשונה ואינה מורפת אלא מזמן האחרונה ואם היתה באחת משתיהן תוספת על חבירתה (לה) ולא כתב לה ואוסיפית לה כך וכך על הראשונה אם רוצה לגבות הראשונה

גובה מזמן ראשון או שניה מזמן שני ואם כתב לה ואוסיפית לך כך וכך על הראשונה גובה ראשונה מזמן ראשון והתוספת מזמן שני בד"א ששתיהן מן האירוסין או מהנשואין אבל אחת מן האירוסין והשני מן הנישואין

ס בכל ענין אינה גובה אלא אותה שמן הנשואין. טו ע הוציאה שני גימתי וכתובה אחת אין לה אלא כתובה אחת שהמגרש את אשתו והחזירה סתם על כתובתה הראשונה החזירה. טז מ הוציאה גט וכתובה אחר מיתת הבעל

ביאורי הגר"א

(לג) וי"א כו'. עתו"ס דכתובות שם ד"ה מינו כו' כו'. כשנחלל וכח"ל: (לה) ולא כ' לה כו'. ולא כלל להרמז"ס ל"ק קושית תו' כלל: (לד) הוציאה

ברכת אליהו

כתובה, לא קשה קושיית תוספות כלל. שהרי האשה שאומרת גרשתי, אינה גובה תוספת כתובה ושם בסוגיא, המדובר הוא בתוספת כתובה. [וע"ל סימן י"ז סקט"ז וסקל"ו]. (לד) כשנחלל בכתובות פט א, וכנ"ל בסעיף ו', וכמש"ש בסק"א.

(לה) בכתובות מג כ: הוציאה עליו שתי כתובות אחת של מאתים ואחת של שלש מאות ואמר רב הונא באתה לגבות מאתים גובה מזמן ראשון, שלש מאות גובה מזמן שני וכו' חמש מאות מאי טעמא לא גביא כיון דלא כתב לה (בכתובה שנייה — רש"י) צביתי ואוסיפית לך תלת מאה מאתים (ש"מ לא להוסיף על הראשונה בא ולא תגבה השנייה אלא אם כן הראשונה בטלה — רש"י) הכי קאמר לא אי מזמן ראשון גביאת גביא מאתים אי מזמן שני גביאת גביא תלת מאה.

הג"ל. ורבו צ"ח לגמ' זו לעיל בסק"ב.

(לג) תנן בכתובות פט א: [הוציאה] כתובה ואין עמה גט וכו' הרי אלו לא יפרעו. ובגמ' שם מקשינן: לרב (דאמר אין גרעין ע"פ הגט אלא עיקר אמאי לא יפרעו — רש"י) גוהי דעיקר לא גביא. תוספת מיהא תיגבי. ותירץ רב יוסף: הכא במאי עסקינן כשאין שם עירי גירושין מגו דיכול למימר לא גירשתיך יכול למימר גירשתיך ונתתי לה כתובתה. ועתו"ס שם בד"ה מינו, וז"ל: וא"ת והאמר רב המנונא האשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת וכו' וי"ל דלא מהימנא אלא דוקא היכא דאין תובעת כתובתה אבל תובעת כתובתה לא מהימנא דשמא מחמת חימוד ממון אומרת כן וכו' דאדעתא דכתובה אתא, עכ"ל. וזהו שיטת ה"א שהביא בהגה. אבל להרמב"ם בפס"ן מה' אישות הכיון — בעל השיטה שהביא אחר — הסובר שבאומרת גרשתי, חייב ליתן לה רק עיקר

כותבין שובר. ופלא שהב"ש והח"מ שם סק"א — שדברו על ההבדל בין נשרפה לנאבדה — לא הביאו הגמ' דכתובות

באר הגולה

צ כן הוא נטור
ונרמז'ס שם נפט'ו.

א מיומרת דרב יהודה
לומר רב וכו' כתובות
דף ק"ד ע"ל.

ב טור וכו' הר"ש
נחש' כלל ל"ז וע"ש
חלל ייסת אין
מורידין אותה משום
דמופר לה צעל וכו'
גישין דף ל"ה וע"ש
משמע הא שנועה
דלחן הצעל יכול
להפך שפיר דמיו.

ג מיומרת דר' ינאי
כתובות דף ע"ג.

ד כמיומרת דמחל
גישין דף י"א ע"ל.
ה השנה שם דף ד
ע"ל וכמיומרת דרב
יהודה לומר רב.

ו כחכמים שם נחש'
נצני צעלה מפני

ח שם נחשנה וכדמיוק
ט עובד חותם דרב חייל אריב' שם נכתובות דף פ"ב ע"ג.
י טור וכו' הר"ש חלה דרבי ינאי שם וכו' ה"ה נ"ז לדעת הרמב"ם.

י טור וכו' הר"ש חלה דרבי ינאי שם וכו' ה"ה נ"ז לדעת הרמב"ם.

אם גט קודם לכתובה גובה זה עיקר כתובה (לו) אם אין דרכם לכתוב כתובה
צ ובכתובה גובה כל מה שיש בכתובה זו שהרי זכתה בה במיתתו ואם כתובה
קדמה את הגט אין לה אלא כתובה אחת שעל דעת כתובתה ראשונה החזירה.

קא עד כמה גובה כתובתה. ובו ד' סעיפים

א אלמנה כל זמן ששטר כתובתה בידה גובה לעולם בין אם נותנים לה מזונות
בבית אביה או בבית בעלה ונשבעת (א) ב אפילו לאחר שנשאת ג ואפילו עברה
עליה שמיטה אינה נשמטת אא"כ ד פגמה אותה שגבתה מקצת או שזקפה במלוה
ה ואם אין כתובתה בידה ובאת לגבות כתנאי ב"ד (ב) כמקום שאין כותבים ו אם
נותנים לה מזונות בבית אביה (ג) (או שנשאת לאחר) (מרדכי סוף פרק הנושא) אינה
גובה אלא עד סוף כ"ה שנה אבל שתקה כ"ה שנה ולא תבעה מחלה ז ואם תבעה
תוך כ"ה שנים מונין לה כ"ה שנים מיום שתבעה ה וכן יורשיה צריכים לתבוע
תוך כ"ה שנה למיתתה ואם שתקו יותר מכ"ה שנים מחלו (ה) (וכל שזכרה ולאמרה
שמה שזקתה לאו משום מחילה הוי כתנעה) (הר"ן פרק הנושא). ב ס אפילו אם
גיוזנית בבית אביה אם היורשים מכבדים אותה שמולכים לה מזונותיה בעצמם
אין שתיקתה מחילה שמפני הכושה שתקה ולא מפני שמחלה. ג י (ה) נדוניא
לעולם אינה מוחלת אפילו שהתה כמה שנים. ד כ גרושה לעולם אינה מוחלת
אפילו שהתה כמה שנים.

שמכבדים אותה הוי נשאת על כתנעה ונזהר לעולם. ז מיומרת דרב נחמן בר יצחק וכו' שם.
לה נשנועות דף מ"ח ע"ל שנשבעה ונתתה ונתתה זה נס' ג"ו.
י טור וכו' הר"ש חלה דרבי ינאי שם וכו' ה"ה נ"ז לדעת הרמב"ם.

ביאורי הגר"א

(ד) וכל שזכרה כו'. ונתני שם יורשיה ונזכירין כו'
ופי' הר"ן כלומר דנזכרה נלחוד סני וכתיב צירושלמי
אר"י בר זון לא ס"ד עד שתנע אלא אפילו הזכירה
דמניק תמן יורשיה ונזכירין כתנעה: (ה) נדוניא כו'.
ונחש' נר"פ אע"פ רזה כו' נ"ח כו' וכו' שהיא כו'
וכמ"ש לעיל כמה פעמים:

כ' לה ואוספית כו'. שם מ"ג ז': (לו) אם
אין כו'. כח"ל ס"ו וס"ג:
קא (א) אפילו כו'. וכ"כ מרדכי והג"א שם נ"ה
פי' רלנ"ן ופי' נשאת כו': (ב) במקום
כו'. כמ"ש נס' הקודם והג"א שם ד"ה מחלן כו':
(ג) או שנשאת לאחר. כח"ל ס' ק' ס"ו נהג"ה:

ברכת אליהו

ראיה, או שהיורשים מודים, שלא נתקבלה כתובתה. וקמ"ל
דלא אמרינן שמחלה להם כתובתה. ועב"ש סק"ו.

(ד) מתניתין בכתובות קד א: מתה יורשיה מוכירין כתובתה
עד עשרים וחמש שנה (כלומר צריכים למחות על כתובתה
בתוך כ"ה שנים — רש"י). ופירש הר"ן: כלומר בחזרה
כלחוד סני שיאמרו ליורשים שאין שתיקתה מחמת מחילה
ואינן צריכין לתבוע בדין והיינו דגרסינן בירושלמי אמר
רבי יוסי בר בון לא פה דבר עד שתבע אלא אפילו הזכירה
דתינן תמן יורשיה מוכירין כתובתה, עכ"ל.

(ה) כמ"ש בר"פ אע"פ כתובות נד ב: רצה לכתוב לה לא
קתני אלא רצה להוסיף וכו' תנאי כתובה (תוספת שהוא
מתנה להוסיף לה וכו' — רש"י) בכתובה דמי נפקא מינה
כ"י וכל זמן שהיא בבית אביה (גובה כתובתה עד כ"ה שנים
ואם שתקה יתר על כן יום אחד מחלתה וכן תוספת — רש"י).
וכמ"ש לעיל כמה פעמים — ראה מ"ש בסימן ק' סק"ד —
שנדוניא אינה בכלל של, תנאי כתובה בכתובה.

(לו) כח"ל סק"ד ו' ופעיף י"ב וכמ"ש ושם.

(א) עבה"ג סק"ב. ופי' המרדכי בכתובות ס"פ הנושא סימן
רס"ה, והג"א שם ס"ו בד"ה פי' ראב"ן, וז"ל: ואפילו נשאת
נשבעת ונשאלת מדלא מחלל הכא בין נשאת ללא נשאת עוד
ראיה מפי' השולח וכו' למדנו מכאן שהאשה גובה כתובתה
לאחר שנשאת וכו' עכ"ל.

(ב) כמ"ש בסימן חקודם ס"ו וס"ב, שבמקום שאין כותבים
כתובה, גובה עיקר כתובתה כתנאי ב"ד. ועה"א פי"ב דכתובות
ס"ו ד"ה מכאן כו', וז"ל: מכאן הביא ראיה ר"י הלבן דאשה
שאינה כתובה בידה אפ"ה גובה כתובתה וח"ר ברוך דחה
דהכא מיירי במקום שאין כותבין כתובה וכו' עכ"ל.

(ג) כח"ל סימן ק' ס"ו בהג"ה, [שכתב: דאם כבר נשאת
לאחר אינה נאמנת לגבות עוד: בלא כתובה. וכת' שם ובסק"ח,
שזה מתוספתא רפ"א דכתובות, שמשנשאת היא צריכה
להביא ראיה שלא נתקבלה כתובתה. וצ"ל שכאן מיירי שהביאה

באר הגולה

א ל' הטור חתונה
כתובות דף ז"ג ע"ב.
ב כת"ק שם
וכדמוקי לה שנואל
שם ריש דף ז"ד.
ג שם ותימירא דלמיתר
שם דף פ"ו ע"ג
וכת"ש הרי"ף והרא"ש
שם וכ"כ הרמב"ם
כפ"ז מה"ל.

קב דין גביית חוב וכתובת אלמנה. ובר' ט' סעיפים

א א מי שמת (א) ואלמנתו (או גרושתו) (נורדכי פרק הכותב) באה לגבות כתובתה ועליו ב"ח אם זמן של אחד מהם מוקדם ולא הניח אלא קרקע כדי לפרוע לאחד מהם מי שזמנו קודם יגבה והאחר ידחה בין אלמנה בין בעל חוב ב (ב) ואפילו תפס המאחר מוציאין מידו. הנה : (ג) היתה הכתובה מוקדמת אינה יכולה לומר לא אגבה כתובתי עכשיו רק אחיה ניוזנית צנית צעלי ואח"כ אגבה כתובתי אלא נותנים לה כתובתה והמותר לצעל חוב (ועיין נח"מ סימן ל"ז).
ב ג לא הניח אלא מטלטלים שאין בהם קדימה כגון דלא אקני לה מטלטלי אגב מקרקע ינתנו לבעל חוב אפילו הוא מאוחר ותדחה האשה מלגבות עיקר ותוספ' (ד) ומיהו אם תפסה אפילו שלא בבית דין אין

ביאורי הגר"א

(ג) היתה כו'. ממש"ש בכתובות ל"ו ב' וכן כחה יפה ולמירין בירושלמי והג"ה הרא"ש שם ס"י"ז א"ס נחת מלוה צעדים אומר' לזמנו' מכתתי נחת מלוה צעטר כו' וער"כ רפ"י שם : (ד) ומיהו כו' ואפילו כו'. ממש"ש בנתיב פ"ד כל הקודם כו' אע"פ דנלל תפסה למירין שם ינתנו לכושל ונפ' ריב"ה לכושל שגריה

קב (א) ואלמנתו. לשון הרמב"ם בר"פ י"ז מה' אישות. ולרבותא נקט אלמנתו. ודלא כר"ת בכתובות פו א בתודיעה לאשה, שכ' דלאחר מיתה, כתובת אשה עדיפא משום חינא, ולא יתביצן לבע"ח, דליכא נעילת דלת, דמיתה לא שכינתא, דלא מסיק אדעתיה דמלוה, דמית לוח, ונפלי נכסי קמי יתמי. ולפיכך נקט אלמנתו, להשמיענו דגם באלמנה ובע"ח, אולינן בתר המוקדם, ואין עדיפות לכתובת האלמנה. וגם דלא כמ"ש במרדכי שם סימן ר"כ, דלאחר מיתה שניהם — הבע"ח והאלמנה — שווין במטלטלין, לפי שמדינא דממרא, לשניהם לא שייכי המטלטלין, ורק מתקנת הגאונים גובים ממטלטלי, לכן יתלקו לשניהם — כל אחד לפי חובו. וקמ"ל דגם לאחר מותו יפה כחו של הבע"ח משל האשה. וז"ש : „או גרושתה", ובי"ש הוא מאלמנתו. [ועב"ח וט"ו סק"א וב"ש סק"א].

ברכת אליהו

(ג) ממש"ש בכתובות צו ב' מוכרת וכותבת אלו למזונות מכרתי ואילו לכתובה מכרתי דבריו ר' יהודה ר' יוסי אומר מוכרת וכותבת סתם וכן כחה יפה. ואמרינן בירושלמי שם פ"א ה"ג — והביאו הרא"ש שם מ"ב — אם באת מלוה בעדים אומרת לכתובה מכרתי באת מלוה בשטר אומרת לכתובה מכרתי. וער"כ רפ"י שם שכתב : ופירושו אם בא מלוה בשטר לטרוף המשועבדים ולהוציא מיד הלקוחות הדמים וכו' אומרת לכתובה מכרתי וקודמת ואם מכרה למזונות הם מוציאין הדמים מידה וכו' דמזונות וכו' הרי היא כמאחרת לגבי מלוה בשטר וכו' והרשב"א וכו' דבמזונות הקלו ועשאו כאלו לא חל שעבודן מעיקרא אלא כאילו בכל יום חל שעבוד מזונות אותו יום ולפיכך מלוה בשטר שקדמה קודם הגעת זמן המזונות היא קודמת בגבייתא וכו' עכ"ל ג.

(ד) ממש"ש במתני' בכתובות פ"א : מי שמת והניח אשה ובע"ח ויורשין והי' לו פקדון או מלוה ביד אחרים ר' טרפון אומר ינתנו למושל שבהן וכו' הניח פירות תלושין מן הקרקע כל הקודם בהן זכה בהן. ואמרינן שם בגמ' מאי לכושל ריב"ה אומר לכושל שבראיה. ופ"י הרי"ף, דהיינו לבע"ח — דלא גבי אלא בראיה. ותונית כמאן, אע"פ דכל תפסה, מגבינן לבע"ח — לר' טרפון, אפ"ה אם תפסה מטלטלין — אפילו שלא בב"ד — אמרינן כל הקודם זכה, ואין מוציאין מידה. — כ"כ הרא"ש שם פ"ט מ"ס י"א, וכמ"ש במ"ז, [וע"ש בסק"א ובבאה"ג סק"ז].

הגיע עדיין זמן הפרעון של הבע"ח, ואפ"ה אי' לומר לא אגבה וכו', דבמקום שחב לאחרים, לא תקנו אנשי גליל שתוכל לומר שתחייב ניוזנית בע"כ של יתומים, לפיכך מגבין לה כתובתה והמותר לבע"ח.

1 בח"מ סק"א ובב"ש סק"ב, כתבו שאע"פ שקמ"ל שכל אשה יכולה לומר לא אגבה כתובתי רק אה"י ניוזנית, ככ"ז כאן אינה יכולה לומר כן, מפני שעדיין היא חבה לאחרים — לבע"ח. וכתב בבית יעקב שטעם זה מועיל אפילו כשלא

באר הגולה

* פי' שאין גובין ממטלטלין שחבר חפני תקנת השוק.
ד שם מחמירא דאמורא דס' וכת"ש הר"ף והר"ש שם וכו"כ הרמ"ם שם הס' ומפרש שם שהרי צעל חזק הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה דבר שיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכת"ש הכ"מ שם שם הר"נ"ש לדעת הרמ"ם שם הוא צעקו וחס' ולא נדונוהו וכו"כ שם ספר התרומה שער מ"ב שם חכמי לונלי וכת"ש לקמן נספיק ה'.

מוציאין מידת. הגה: (ה) וי"ל דאפילו תפסה מונוסין מידה (מרדכי נשם גוהר"ם פרק הכותב) וכן הורו האחרונים. (מהרי"ל ומהרי"ו) ואין חילוק בזה בין מלוה בשטר לו על פה הידוע (מהרי"ו סימן ל') אבל אם אינה ידועה יכולה לומר דילמא אינו חייב לך (הי) ולכ"ע אם תפסה פקדון של אחרים שהיה ציד צעלה זריכה להחזיר (מהר"ם נפסקיו סימן ר"ם) י"ל דאין כותבין חוב נכתובה וכן נוהגין (ו) מיהו אפילו כתב בזמן הזה * אין לחוש וכינו שנתבאר לעיל סימן ק'. ג (ו) ד אם זמן שניהם שוין או שנשא ולוה ואחר כך קנה (ח) או שלוה ונשא ואח"כ קנה שחל שעבוד' כאחד בשעה שקנה בין הניה והוציא מעותיו והאשה לא חסרה דבר שיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכת"ש הכ"מ שם שם הר"נ"ש לדעת הרמ"ם שם הוא צעקו וחס' ולא נדונוהו וכו"כ שם ספר התרומה שער מ"ב שם חכמי לונלי וכת"ש לקמן נספיק ה'.

ביאורי הגר"א

דמה לה לנמון אחרים ושם נפסקו צידר אם אינו ידוע שהוא פיקדון רק נאומדל כו' ע"ש: (ו) מיהו כו'. היינו לענין לקוחות אבל לצע"ח מולוה יש כיוון כמ"ש נח"מ ס"ס קי"ג: (ז) אם זמן כו'. כמ"ש שם י"ג ז' ונפיק דנ"ק: (ח) או כו'. כמ"ש נפסק

ופי' הר"ף לצע"ח. הר"ש שם ס"ס י"א וכת"ש נס"ג: (ה) וי"ל כו'. מתנ"ש נמורה לכתובת אשה לא יהינן לה מ' דאפילו תפסה וכת"ש ז' א' הראשונה כו' אלתא דאי תני (הני) [הכי] אפילו תפסה מונוסין מידה הג"ח פ"ז: (הי) ולכ"ע כו'. זה ח"ל לכתוב

ברכת אליהו

א"י לתפוס, עי"ש. [ועיין דרכי משה סק"ג וח"מ סק"ו וב"ש סק"י].

(ו) היינו לענין לקוחות, אין גובין ממטלטלין שמכר מפני תקנת השוק, אבל לבק"ח מאוחר יש ג"מ, שיש דין קדימה, כמ"ש בחזקת משפט ס"ס קי"ג. — לענין שני בע"ח — שאין בזה משום תקנת השוק. [ועמ"ש סק"א, וכאן בח"מ סק"ח וב"ש סק"א].

(ז) כשזמן שניהם שוין, חל שעבודם כאחד, כמ"ש בכתובות צב ב במשנה — לענין כתובות —: היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חלוקות בשוה, וכפ"ק דבי"ק.⁸

(ח) כמ"ש בפ"ט דבי"ב קנ"ב: לוה ולוה חזר וקנה וכו' רב הוא אמר יחלוקו (דבבת אחת נשתעבדו להם שהרי אחר ב' ההלוואות קנאה ובאותה העת שקנאה מיד נשתעבדו לשניהן שאין קדימה לאחד מהן — רש"ם) וכו' והלכתא יחלוקו.

אות ד' כתב שפ"י הרא"י מכתובות צ א הנ"ל, מוכח שגם בכתבה עפ"י ביד מוציאין מידה, דשם בגמ' מירי בגביה עפ"י ב"ד עי"ש. ברם דבריו אינם מוכרחים, ודו"ק. וראה בפרשת המלך ה' אישות פ"ז הל' ה', ו' שהעיר על דברי רבנו שמעון דברי הגה"מ — המדבר בתפיסת קרקע — על דברי הרמ"א, המדבר בתפיסת מטלטלים. ועי"ש מ"ש בזה.

3 איתא שם ח א: ת"ר מכר לאחד או לשלשה בני אדם כאחד (מי שהי' עליו נזקין וכתובת אשה ובע"ח והיו לו עידיה ובינוניות וזיבורית — רש"י) כולן נכנסו תחת הבכלים (נכנסו הלוקחות כדן המוכר ומי שלקח עידיה יפרע לניזק ולזקק בינונית ישלם את החוב ולזקק זיבורית את הכתובה — רש"י). ויש להעיר, ששם מדובר בשלשה שטרות של מכר שזמנם ביום אחד, וכאן מדובר בשטרי שעבוד. ובכתובות צד א איתא: ב' שטרות היוצאים ביום אחד רב אמר חולקין ושמואל אמר שוה דמיני. וכתבו שם בתוספת שני שטרות: פירוש של מכר או של מתנה שמואל אמר שוה דמיני דלא דמי לאת דתנן היו כולן יוצאות בשעה אחת ואין שם אלא מנה חלוקות בשוה והתם בשעבוד איידי דאין השעבוד חל אלא מאותה שעה שמוכח מתוך השטר בשהתחיל השעבוד

(ה) איתא בכתובות פו א: האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח וכו' ואי לא איכא אלא חד ארעא ולא חויה אלא אחד לבע"ח יהינן ליה לאשה לא יהינן לה מ"ס יותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא (ולא חירשינן לומר משום חינא — רש"י). ונמ"ש בנפסא: "לכתובת אשה לא יהינן לה", ולא סגי באמרו: "לבע"ח יהינן ליה", מ' דאפילו אם תפסה מוציאין מידה. וכמ"ש צ א: מדקתני הראשונה וכו' ולא קתני הראשונה יש לה זהשניה אין לה מכלל דאי קדים שניה ותפסה לא מפקין מינה. אלמא דאי תני הכי, אפילו תפסה מוציאין מידה. — כ"כ בהגהות מיימוניות פ"ז מה' אישות ה"א.²

(ה') זה א"צ לכתוב, דמה לה למכון אחרים, ופשיטא שא"י לתפוס. ושם נפסקי מהר"א סימן ר"ס — שממנו מקור דין זה — כיאז אם אינו ידוע שהוא פקדון, רק באומדנא, ג"כ

2 מעין ראי' זו הביא גם במרדכי וכתובות פרק הכותב סימן ר"כ. וגם בדפוס השו"ע צו"ר בנה: מרדכי בשם מהר"ם פרק הכותב. ורבנו צו"ר רק להגהות מיימוניות. כי במרדכי שם איתא, שהר"ם דקדק בן מלשון ה' א ל פ ס. וז"ל המרדכי: כתב האלפסי שמענין [מהא דאמיר] דבמטלטלין לבע"ח יהינן לאשה לא יהינן דקדק הר"ם מלשון האלפס מדלא אקמר לבע"ח יהינן ותו לא וכו' מכלל דאפילו קדמה ותפסה מפקין מינה וכו'. ועי"ש בחדושי אגוש שם. אולם בהגהות מיימוניות כתב: ודבר זה דקדק מלשון התלמוד דקאמר ואי ליכא אלא חד ארעא וכו'. ולכן דקדק רבנו לכתוב: במש"ש בגמ' א"ר. ומלשון המרדכי ה' א ל פ ס. אפ"ל שרק בתפסה מטלטלים מוציאין מידה, משום דמדינא דגמרא מטלטלי לא משתעבדי לכתובה, אבל בקרקע לא מפקין ממנה, כמ"ש בח"מ סק"ט עי"ש. אבל כפי מ"ש בהגהות מיימוניות הרא"י במ"ש בגמ' ואי ליכא אלא חד ארעא וכו', מוכח ש בקרקע מוציאין ממנה. וצ"ב דלהלן בסק"א — המדבר בענין תפיסת מטלטלין — כתב רבנו: ועבהגיה שם שיהי', והיינו השיטה המבוארת כאן בסק"ה ולא כתב זה רבנו בבק"ש — המדבר בתפיסת קרקע. ואולי מפני שלא מ' כאן שאפילו אם תפסה בביד מוציאין ממנה, וכמ"ש בב"ש סק"ז עי"ש. אולם בהפלאה

באר הגולה

ה מזנרי אביו הרא"ש
 שם נפסקו דגם ס"ר
 יונה.
 ו כדעת אביו הרא"ש
 שם תהא דלמירין
 גמורא לרבי טרפון
 נפירות תלשין וכו'
 שם.
 ז מיומא דלמיומא שם
 דף פ"ז ע"ג וכלומר שם

מקרקעי או מטלטלי ינתנו לבעל חוב ותדחה האשה מגביית עיקר ותוספת (ט) ואם קדמה האשה ותפסה קרקע ה אם קדמה וגבתה בב"ד כגון שהגבוה ב"ד קודם שידעו שהיה שם בעל חוב אין מוציאין מידה (י) אבל אם גבתה מעצמה אפילו ע"י שומא מפקינן מינה (יא) ו ואם קדמה ותפסה מטלטלין אפילו שלא בבית דין לא מפקינן מינה. הנה : (יב) אלמנה שצלת לגנות וסיתומים טוענים שתתן ערנות שלם יתאלו לחיכ צעל חוב ומוקדם שתחזיר מה שגבתה אין שומעין להם וגוזלת כך צלל ערנות (ריב"ש סימן רל"ט).

ד : אם יש כדי לפרוע לשניהם בקרקע ומעות (יג) אם זמנם

ביאורי הגר"א

כ"ו. כח"ל ס"ב צ"ע ועבנה"ה שם ש"ח : (יב) אלמנה כ"ו. ע"ח"ח סימן ק"ד ס"ח צ"ע ויהי כ"ו : (יג) אם זמנם שזה כ"ו ואם אין זמנם כ"ו טור והול

דנ"ב : (ט) ואם קדמה כ"ו. דלל איפולגו חלל צנע"ה ונחזור דוקא שם : (י) אבל אם כ"ו. מו"ש צנע"ט דנ"ב גובה חלי שכן : (יא) ואם קדמה

ברכת אליהו

בפ"ט דכתובות ס"יא בשם ה"ר יונה ז"ל — ראה שם גבה מעצמו מוציאין ממנו. שהרי כאן חלוקה מוחזק בכל השבוע ואפ"ה מוציאין ממנו חצי שבה, והיינו טעמא, כיון שבה לידו שלא בכח ב"ד, לפיכך לא מהניא חזקתו, ואמרין מה שגבה לא גבה.

(יא) כח"ל ס"ב בשלחן ערוך, ועמש"ש סק"ד. ועבנה"ה שם שיש חולקים ע"ז. ועמש"ש סק"ה.

(יב) עיון השו"ש משפ"ט סימן ק"ד ס"א בהג"ה שכתב — לענין בע"ח מאוחר — : מיהו כשבא לגבות גובין לו וכשיבא זמן הראשון לגבות יטרוף ממנו ודוקא כשבא לטרוף מקרקע אבל כשבא לגבות מטלטלין יכול בע"ח הראשון לטעון שלא להגבותם פן יבריחם או יפסידם ועוד דאם יגבה המאוחר שוב לא יוכל המוקדם להוציא ממנו וכו'. ועמש"ש ס"ק ז', ח' י.

(יג) בכתובות פו א : אמר אמימר משמיה דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אלה ובע"ח ואית ליה ארעא ואית ליה חזי לבע"ח מסלקין ליה בזווי לאשה מסלקין לה בארעא האי כי דיניה והאי כי דיניה (זה הלוח מצות וזו סמכה על שיעבוד הקרקע והיא לא נתנה כלום — רש"י) ואי לא איכא אלא ארעא ולא חזיא אלא לחד לבע"ח יתבינן ליה

וכן נפסק בחז"מ סימן קד ס"ו ועמש"ש. ולפיכך בענינינו חל שיעבודם כאחד, ואין בזה דין קדימה, ובכ"ז ינתנו לבע"ח — כמ"ש בבאה"ג סק"ד — : משום שהרי בע"ח הפסיד ותוציא מעותיו והאשה לא חסרה דבר שיותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא וכו' ⁴.

(ט) כ"כ הרא"ש בפ"ט דכתובות ס"יא, וכתב רלא איפולגו שם צד א — אם מה שגבה גבה — אלא כבע"ח מאוחר דוקא, אבל אם שניהם שוים, וכל אחד יש בו קצת זכות, לכו"ע מה שגבה גבה ואין מוציאין מידו.

(י) בפס"ש דכ"ב קנו בו מסקינן, דלוח ולוח וחזר וקנה יתחלקו כח"ל בסק"ח. והקשו שם בגמ', מהא דתניא הרי ישמכר שדה לחבירו והשביחה ובא בע"ח וטרפה כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסין משועבדין ואת השבח מנכסין בני חורין ואם איתא חצי שבה מבעי ליה (שכ"ן) שמכר חלוה שדהו וכתב לו אחריות עליו ואח"כ השביחן חלוקה נמצא חלוקה וחלוקה ישגיהו נושין בלוח ונמצא השבח קנוי ללוח אחר שעבוד ושניהן למלוח בחובו וללוקח בכסף מקנתו לפיכך חולקין השבח כדין לוח ולוח וחזר וקנה — רשב"ם). ומשני : מאי גובה נמי דקתני חצי שבת. וממ"ש שגובה חצי שבת, תביא הרא"ש

דהיינו ממחרת יום שנכתב בו דביום שנכתב אין מוכח מתוך השטר מתי התחיל או בבקר או בערב אבל מתנה או מכר כל הקודם באותו יום עצמו זכה, עכ"ל. וכ"כ שם ברא"ש פ"י ס"ג. וא"כ למה ציין רבנו להא דב"ק — המדבר בשטרי מכר — לדינן המדבר בשטרי שעבוד.

ולכן נראה שכתבת רבנו להא דאמרו כב"ק שם : (מכר) בזה אחר זה כולן (הניקח והבע"ח ובעלת הכתובה) גובין מן האחרון וכו'. ועי"ש בתוד"ה אין לו גובה משלפניו שכתבו : אמר ריב"א שאם באו כולם בבת אחת כל הקודם בשטר גובה מן האחרון תחילה ואם נזקין קדמו גובה מן האחרון וכו'. וכ"כ הרא"ש שם פ"א ס"ג. והא דאמרו בגמ' שם : "כולן גובין מן האחרון", הוא כ"ש, אין בהם דין קדימה כגון שזמנם ביום אחד, כמ"ש בטור ובשו"ע חז"מ סימן ק"ט ס"ד, וע"ש בנו"כ ובביאור הגר"א סק"ח. וז"ל הסמ"ע שם סק"כ : אם אין בה דין קדימה וכו' פ"י אלו ה' הבאין לטרוף מהלקוחות אין להם דין קדימה שהנוק והחוב והכתובה נעשים ביום אחד וכו', וזהו שציין רבנו לדין שלנו, שאם זמן שניהם ביום חל שעבודם כאחד. ועסק"ה.

4 הרא"י שהביא רבנו, הוא גם על נשא ולוח ואח"כ קנה — שגם זה דומה ללוח ולוח וחזר וקנה — שחל שעבודם כאחד. וצ"ב מדוע ציין רבנו ראי' זו על "לוח ונשא", ולא על "נשא ולוח" המוזכר קודם בשו"ע. ואולי ציין רבנו זה על "לוח ונשא", מפני שהרא"ש בכתובות פ"ט ס"א נקט לשון זה. אבל כמובן שהו"ה בנשא ולוח, ויתכן שיש ט"ס בציון ס"ק זה, וצ"ל על : או שגשג ולוח ואח"כ קנה.

5 מקור דינו של הרמ"א הוא — כפי מ"ש סדר"כ משה סימן ק סק"א — מדברי הרב"ש בסיומא רצ"ט. וז"ל הרב"ש : בדין תורתנו אין בע"ח בחובו ולא אשה בכתובתה צריכה לתת ערבים ממה שמגבין להם ב"ד וכו' ואם יבואו בע"ח קודמין הרי אם פרעו לאשוננים ממטלטלים מה שגבו גבו וכו' ואם הגבו להם קרקעות וצ"ח א"צ לתת ערבים שהרי אם יצאו בע"ח קדומים הרי ימצאו קרקעות ביד אלו ויוכלו לטרוף מהם ואם מכרו ה"כ"ד הקרקעות לאחרים וכו' הרי ימצאו ג"כ קרקעות ביד חלוקמים שטרם אותם מהם וכו'. עכ"ל. ומה שציין רבנו לענין בחז"מ שם, נראה שכונתו להעיר, שכאן כתב בהגה, שאין שומעין ליתומים הסוענים שתתן ערבות וכו'.

שוה נותנים לבעל חוב מעות ולאשה קרקע (יד) (אפילו יש לה נדוניא עם הכתובה) (כך משמע מפרש"י והנ"י) אם קדמה לגבות מעות (טו) ה' יש מי שאומר שמוציאים מידה ונותנים לבעל חוב (טז) (מיהו אם הנצל חוז הפז נקרקע נותנים לו הקרקע (טור) ואם אין זמנם שיה' המוקדם נותנים לו המעות (יז) ואם קדם המאוחר ותפס המעות י' יש מי שאומר שמוציאין מידו. ה' (יח) כ' היו כתובים בכתובה נכסי צ"ב

באר הגולה
ח טור נ"ס א"ז
הר"ש שם נפקיו.
ט שם ושם מטעם
לפין כאל נעילת דלת
דהוא חפסיד חלפס'
שהרי הכתובה

מוקדמת. י' שם לדעת א"ז הר"ש. כ' לשון הרמב"ם שם נפ"ז ונתנאר כח"ש לעיל סעיף ג' וכ"כ הר"ף ושכן הכרית הרב מן המפרשים האחרונים וכללם הרשנ"ל וה"ה.

ביאורי הגר"א

ס. (טו) מיהו כו'. טור ולמד מו"ש הר"ש שם לנע"ח יחזיק נשום נעילת דלת וכיון שחפז כו' חל כ' שהרמב"ם חולק ע"ז וכ' נ"י שטעמו דכ"ל יחזיק כדיו ודבריו תמוהין: (יז) ואם קדם כו'. הוא תמוה ועש"מ: (יח) היו כתובים כו'. וכ"מ מדברי

תמוה והטור למד מדברי הר"ף יתבאר שם ש' אחר חנוור כו' פיר' וליכל חד כו'. וליקח נשום סיפא נקטה ולי' ליכא חלף חרעל כו': (יד) אפילו יש כו'. רש"י (ושם) [ס'] ד"ה ה"י כדכניה זה כו': (טו) יש מי כו'. כיון (שנספק) [שנספיק] לשניהם.

ברכת אליהו

ואם בשביל נכסי צאן ברזל הנישומין בכתובה הוא זכה בהן מלך חזו צירפתן ועם הכתובה על שיעבוד הקרקע, עכ"ל. [ועסקינן].

(טו) ברא"ש בפ"ט דכתובות סס"א כתב הטעם: כיון שמשפיק לשניה.

(טז) כ"כ הטור בלשון: „ולכאורה יראה". ולמד זה ממש הרמב"ם בפ"ט דכתובות ס"א: לבע"ח יחזיק לאשה לא יחזיק משום נעילת דלת וכו'. ועפ"ז כתב הטור: אבל אם חפץ (הבע"ח) יותר בקרקע וליתן לאשה מעות שומעין לו. אבל כתב הטור שהרמב"ם חולק ע"ז, וסבר דאין שומעין לו. וכתב כ"י שטעמו דכ"ל יחזיק כדיו. ודבריו תמוהין.⁶

(יז) הוא תמוה כמ"ש בסק"ג. ועש"מ סק"ד, וז"ל: דין זה יותר תמוה שאם הבע"ח מאוחר ותפס מעות מוציאין מידו אף שדינו במעות ונותנין ליד האשה המוקדמת שדינה בקרקע ודבר זה אין לו שחר, עכ"ל.

(יח) עבה"ג סק"ב. וי"מ מדברי רש"י בכתובות פו א ד"ה האי כדכניה — הג"ל בסק"ד — שלא כתב דין נצי"ב — שדינם שוה לכתובה — אלא פרישא, דאיכא לשלומי לשניהם שנותנים לבע"ח מעות ולאשה קרקע, ופנ"ל בס"ד. [אבל

לאשה לא יחזיק לה מ"ם יותר ממה שהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא. והר"ף והרא"ש שם פ"ט ס"א כתבו על חברי אמיר: פירוש וליכא חד מינייהו דקדים. והטור למד מזה, דדוקא אם זמן תבע"ח והכתובה שוה, נותנים המעות למוקדם. ודברי המחבר הם כדברי הטור. והוא תמוה וליתא. דהא דכתבו הטור והרא"ש: „וליכא חד מינייהו דקדים", משום סיפא נקטה — אהא דאמר אמיר: ואי ליכא אלא [חד] ארעא וכו' — ואהא דכתבו הטור והרא"ש, שוה רק כשזמנם שוה, דאילו אם אחד זמנו מוקדם, מגבים לו, וכדלעיל בס"א. אבל ארישא — כשיש קרקע ומעות כדי שניהם — דינא הוא דיהבינן לבע"ח המעות, ולכתובת אשה הקרקע, אפילו אם כתובת אשה מוקדמת לבע"ח. דכיון דהטעם הוא: „האי כי דיניה הואי כי דיניה", אין הבדל אם זמנם שוה, או שכתובת אשה מוקדמת לבע"ח. ותו דהא במטלטלין ובמעות לא שייך דין קדימה, כדלעיל בס"ב. [ועיין ב"י וב"ח וט"ז סק"ד וח"מ סק"ג וב"ש סק"ז].

(יד) בסק"ג כת' דברי הגמ' בכתובות פו א: לקע"ח מסלקינן ליה בזווי לאשה מסלקינן לה בארעא האי כי דיניה והאי כי דיניה. וכתב רש"י שם כד"ה האי כי דיניה, וז"ל: זה כו'

של הרמ"ה הוא דכ"א יחזיק כדיו — תמוהין. אולם בפסקי הגר"א כתב שמשמעות דברי רבנו שאין שומעין לבע"ח החפץ בקרקע, ודלא כמ"ש הרמ"א בשו"ע. לפי"ז צריך לפרש, מ"ש רבנו „ודבריו תמוהין", קאי אטור — שלמד זה מדברי הרא"ש והרא"ש כתב הטעם משום נעילת דלת על: ואי ליכא אלא ארעא ולא חזיא אלא אחד מיניהו, וכמ"ש בגמ' ורש"י ותוס' שבכה"ג נותנים לבע"ח משום נעילת דלת, ולא לאשה משום יותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא, ולא חיישינן משום חזנא. אבל כשיש קרקע ומעות כדי שניהם, הרא"ש בעצמו כתב שם הטעם במש"ש בגמ': האי כי דיניה והאי כי דיניה. והב"ח כתב שגם הטור כתב רק בלשון: ולכאורה יראה שלא אמרו כן אלא מפני תקנת בע"ח אבל אם חפץ וכו'. והיינו שרק לכאורה נראה כן, אבל אח"כ כשהביא הטור דעת הרמ"ה, ביטל הטור דעתו נגד הרמ"ה, וגם הוא סובר שאין שומעין לו. והסביר הב"ח: דכיון שהעמידו חכמים הדין כך לא ישתנה הדין בשביל זה שחפץ יותר בקרקע. ועש"מ סק"ב וב"ש סק"ז שנוטים כדעת הב"ח. וראה בפרשת המלך ה' אישות פ"ז ה"ה.

ובחז"מ שם כתב שאם בעל חוב מאוחר לא לגבות מטלטלין יכול בע"ח הראשון ללכס, דשמא יבריהם או יפסידם ועוד דאם יגבה המאוחר לא יוכל המוקדם להוציא ממנו. ולפי"ז, בדכניה, במטלטלין היתה צריכה להעמיד ערבים. — לשינה שמוציאין ממנה, דשמא הבע"ח המוקדם לא יוכל לגבות ממנה, שאולי היא תבריהם או תפסידם. ולשינה שאין מוציאין ממנה, הבע"ח המוקדם לא יוכל לגבות ממנה אפילו אם יהיו בעין. וכע"ז הקשה בהפלאה אות ז'. ובח"מ סק"י ובב"ש סק"ג הקשו ג"כ, עפ"י דברי הריב"ש, שכתב שהטעם במטלטלין הוא שמה גבתה גבתה, אי"כ לפי"מ הרמ"א בס"ב שהטור האחרונים שמוציאין מידה, היתה צריכה ליתן ערבות. אולם בהפלאה חירק, דשאני שם בחז"מ שהבע"ח עומד בפנינו ומוחה שעתנו טענה. אבל כאן שאין בע"ח בפנינו טוען שגבה — וכ"כ כשלא ידוע אם יש חובות מוקדמים — א"צ להעמיד ערבים, דאין לא טענינן בשבילם. וסיים שם בהפלאה: ומ"ש הריב"ש שם ואם גבתה מטלטלין מה שגבתה גבתה אין זה טעם הדין אלא דס"ל להדין כן דמה שגבה גבה.

6 לכאורה כוונת רבנו לומר, שדברי הב"י — במ"ש שטעמו

באר הגולה

ל ג"ז סס ממסקנת
הגמ' ז"ל דקע"ד
ע"ז וכפ"י רש"ס
סס שאין דעתו לפרוע
הערבות אלא מתקוין
לזווגם ע"י ערבות זה
ותוזה קל ענד ולא
מידי חסד.
מ עובדל גבי תשה
גר מזרי וכו'
וכתיוולא תתחל סס
הסכמות הפוסקים.
ג סס גמורא.

וטענה שאבדו או שלקחם הבעל הרי היא בנכסי צאן בחול כשאר בעלי חובות ונשבעת שלא לקחה אותם ולא נתנה ולא מחלה וחולקת עם בעלי חובות.
הנה: אם נעל חוב גובה מנדוניית האשה שהיא נעין עיין נחיה סימן ל"ז סעיף כ"ג.
ו' הערב לאשה (יט) בעיקר כתובה או בתוספת אינו מתחייב (כ) אפילו בקנין וה"מ באשה דעלמא מ אבל לכלתו מתחייב (כב) בקנין נ ואם היה קבלן (כא) ס שאמר לה הנשאי לזה ואני נותן לך משתעבד (כב) ע אפילו בלא קנין אפילו לאשה דעלמא.
הנה: (ג) וי"ח דכל ערב משתעבד בקנין (טור נסס הראש"ד) ולכלתו אפילו בלא קנין (כן כתב הטור לדעת הראש"ד) (נד) יש לומר דערב לתתן נעל הנדוניא הוי כערב לאשה נעל הכתובה (מרדכי פרק גט פשוט והגהות דגייטין) (נה) ויש חולקין ולומר דערב נדוניא חייב כשאר
ס לשון הרמב"ם מפני שזה כאומר נעלמא תן לו ולמי נותן. ע דהוי כמו ערב נשעת מתן מעות טור.

ביאורי הגר"א

מ"ט ז' ד"ה נקנלן כו' שדוקא נסתפס מטלטלין ועתו"ס
סס ד"ה נקנלן שהקשו על פירש"י: (כב) בקנין.
כמו ערב דלאחר מתן מעות: מ"מ פכ"ה מה' חלוקה
ועתו"ס ס' קכ"ט ס"ד: (כב) אפילו בלא
קנין. הרמב"ם: (כג) וי"א כו' ולכלתו כו'.
הראש"ד נהגות: (כד) י"א כו'. כנ"ר שלנו דלאו
מידי חסרה וכמ"ס (רש"י) [רש"ס] סס דהא טע
למיתן כו' משא"כ לתת: (כה) וי"ח כו'. כנ"ר

רש"י שלל כ' דין נל"ז אלא נרשאל וכנ"ל: (יט) בעיקר
כו'. ומת"ס דלאו מידי חסרה: (כ) אפילו בקנין.
כמ"ס נב"ז קע"ג ז' דערב לסמכתא הוא אלא נההול
ההוא כו' משא"כ כאלן דלאו מידי חסרה וזהו הטעם
דלא קמשתעבד נכתובה ולכן אפילו בקנין דקיי"ל דאפילו
קנין לא מהני לסמכתא כמ"ס נסיון ר"ז רק נב"ד
חסר ור"ה מולא תירץ סס דנקנין הוי מ"מ:
(כא) שא"ל הנשאי כו'. רמב"ם ודלא כרש"י נגיטין

ברכת אליהו

לכתובתה, והיא מסרתן לקבלן בתורת קבלנות ותחזירתי
לבעל. ועתו"ס שם ד"ה בקבלן, שהקשו על פירש"י, וז"ל:
וקשה דאמרינן בגט פשוט (ב"ב קעד א) דהיכא דנשא ונתן
ביד אין לו למלוה על הלזה כלום וכו' ע"ל.
(כב) כמד ערב דלאחר מתן מעות. — מ"מ פכ"ה מה' מלוה
ולוה ה"ו. ועיין חושן משפט סי' קכ"ט פ"ד.
(כב) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ז ה"ט [והביאו הטור
בשמו. ועב"ה סק"ע].

(כג) הראש"ד בהשגות בה' אישות פ"ז ה"ט כתב, שכל
ערב משתעבד בקנין. ובה' מלוה ולוה פכ"ה ה"ו כתב,
דלכלתו אפילו בלא קנין חייב. [והא בהא תליא: הית וסובר
דבערב דעלמא מועיל קנין בכתובה, יש הכרח לומר, שבכלתו
חייב אפילו בלא קנין. דאלי"כ אין הבדל בערב דכתובה בין
ערב דעלמא לערב לכלתו. ועיין טור ובי"ב בה].

(כד) כה"ה ב"ב קעד ב אמרינן דערב דכתובה לא
משתעבד, מ"ס מצוה היא ולא מידי חסרה. כ"ה הגירסה

כשלא אפשר לשלומי אלא אחד, גם רש"י מודה שבנצ"ב
הרי היא כשאר בע"ח וחולקת אתם. וכמ"ס תב"י והב"ש
בסק"ד, ודלא כט"ו סק"י וח"מ סקט"ו].

(יט) מ"מ"ש בב"ב קעד ב: דלאו מידי חסרה.

(כ) כמ"ס כ"ב קעג ב דערב אסמכתא הוא, אלא כההוא
הנאה דקא מהימן ליה, גמר ומשתעבד נפשיה. משא"כ כאן —
בכתובה — דלאו מידי חסרה בהמכותיה והוי אסמכתא.
וזהו הטעם דלא קמשתעבד בכתובה, לכן אפילו בקנין אינו
מתחייב. דקיי"ל דאפילו קנין לא מהני לאסמכתא, כמ"ס
בהו"מ סימן ר"ז ס"ג וסט"ו, ורק בב"ד חשוב ה"ז קנה.
ורא"י, דשם קעד ב מקשה הגמ': והא ערב הוא [וקי"ל] ערב
דכתובה לא משתעבד. ומדלא תירץ דבקנין הוי, ש"מ דאפילו
בקנין לא מתחייב. — מ"מ פכ"ה מה' מלוה ולוה ה"ו לדעת
הרמב"ם.

(כא) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ז ה"ט. ודלא כרש"י
נגיטין כה ב ד"ה בקבלן כו', שדוקא בהתפס הבעל מטלטלין

הדין דלכלתו מתחייב בקנין. וע"ז הביא רבנו בשם המ"מ,
דכמו ערב דלאחר מתן מעות בעלמא, שאין לומר על אמונתו
הלווה, צריך קנין, וכן האב הערב לכלתו — כיון שאין כאן
מתן מעות — צריך קנין. ומ"ס רבנו לעיין בהו"מ סימן קכ"ט
ס"ד, שם מובאת שיטת הרמב"ם: אפילו ערב היוצא קודם חיתום
שטרות צריך קנין כל שלא נכנס ערב אלא לאחר מתן מעות
ועמ"ש. ויותר נראה שצ"ל בדברי רבנו: ס"א. ששם מובא
הדין, שערב דלאחר מתן מעות צריך קנין.

9 בספר עמודי אש כתב שבביאורי הגר"א בס"ק כ"ד, כ"ה
יש ס"ס. ומה שכתוב בסק"ד צ"ל בסק"ה, ומה שכתוב
בסק"ה צ"ל בסק"ד. ובהתאם לכך בארנו דברי רבנו לעיל.
ועמ"מ סק"ס ובי"ש סק"ב.

ד בב"ב קעד ב אמרינן: בר מערב דכתובה דאע"ג דאית
ליה לבעל לא משתעבד מ"ס מצוה הוא דעבד ולא מידי חסרה.
כ"ה הגירסה בפנינו. ויש גירסה: ולא מידי חסרה (ביו"ד
אחרי ה') ועי"ה"ט לקמן ס"ק כ"ה. וכאן נראה לגרוס בדברי
רבנו: חסרה. וכן נראה לגרוס בדברי רבנו בסק"ב. (אא"כ
נאמר שכתל ערב דדקר רבנו בגין כאלן לומר דממ"ש: ולא
בס"ק כ"ד, כ"ה). עכ"פ כונת רבנו כאלן לומר דממ"ש: ולא
מידי חסרה, שהדין שערב דכתובה לא משתעבד, הוא בכתובה
או בתוספת — שבוה לא חסרה מידי. אבל אם ערב לאשה
עבור נדונייתה, הוי כערב דעלמא, שהרי חסרה ממון. ועמ"מ
סק"ז ובי"ש סק"ס.

8 ס"ק זה צוין כאן בטעות, וצ"ל לפני סק"א. ומוסב על

באר הגולה

פ' משנה ג' דף קע"ג
 ע"ז וערכין דף כ"ג
 ע"ל ודוקא נמנה
 ומתחיל שאלו נהם
 שחרון כים אלל נדוניא
 שהכניסה הרי היא
 כחנז דעלמא וכת"ש
 הרמ"ל נהנה.
 צ כפירש"י סס.
 ק שם נגמ' דכ"ז דף
 קע"ד ע"ז מהא
 דלניי לזיה רשע ערוס
 זה התשיל עלה וכו'.
 ר שם נענולא מנה

בר מלרי ונערכין דף כ"ג ע"ל. ש' משנה ערכין שם וכו' דמשמע שם דהלכה כמותו וכ"פ הרמז"ס פי"ז. ת שם נגמל
 ע"ז וכתבנו הרי"ף והר"ש צנף נהנה וכו' הרמז"ס צ"ה הנזכר דליכא הו"ל דלפסדי אנפשייהו שהרי ידעו הלקוחות שיש עליו כתובת אשה.

ביאורי הגר"א

נסימן תפ"ל ועש"מ סימן מ"ז ס"י נהנה: (כט) וכן
 כו'. כר"ל ולי"ע דהא נגמל שם אחריון דפליגי נפלוטת
 דכ"ש ונ"ה והלכה כנ"ה ונל"ה אין הלכה כר"ל וכן
 תמחו האחרונים:

דללו מדי חסריה וכו' דעיקר הטעם הו"ל משום דמלוא
 קענדי: (כו) מיהו כו'. כמ"ש נה"מ ר"ס קל"א:
 (כז) ע"ד רבים. כמ"ש נפ"ד דניטין: (כח) הערב
 לאשה כו'. דהכוונה היתה שלא יתן להנעל החני ולה
 החני גלי רלון שניהן נלא עת נגיית כתובתה כו' ע"ש

ברכת אליהו

לגבות כתובתה, הדבר ברור שיכולה לגבות וכו' שאל"כ
 אין כאן אחריות לכתובתה כלל שהרי אחר מיתת בעלה
 איננו שייכים, ובחיינו אם יגרשנה לא ירצה להסכים, וא"כ
 נפל האחריות בבירא כו'. — כ"ה בשו"ת הריב"ש סימן
 תפ"א, עיי"ש שהאר"ק בזה. וכתב שם שבכה"ג לא אמרינן
 יד בעל השטר על התחתונה, כיון שבמשמעות הלשון ג"ט
 יותר לומר שכך היתה כוונתו. ועיין חזון משפט סימן מ"ב
 פ"י בהג"ה, שכתב: וכל לשון שטרא בולל יותר ליפוי כת
 בעל השטר וסתמא משמע כך לפי דעת השומעים דגין אותו
 כך אפילו ליפוי בעל השטר. [ועמש"ש סקל"ג ושם סימן
 ע"ו סקל"ד].

(כט) תנן בערכין כג א: המקדיש נכסיו והיתה עליו כתובת
 אשה רא"א כשיגרשנה ידור הנאה (שלא יחזירנה לעולם
 דשמא משום ערמה מגרש לה שתגבה כתובתה מן ההקדש
 ויחזירנה — רש"י) רבי יהושע אומר אינו צריך. ודברי
 המחבר הם כר"א. וצ"ע, דהא בגמרא שם אמרינן, דר"א ור"י
 פליגי בפלוגתא דכ"ש וב"ה, אם יש שאלה בהקדש: דר"א
 סובר דאין שאלה בהקדש כב"ש. הלכך צריך המגרש שיחזירנה.
 דשמא הוא עושה קנוניא על הקדש, שהוא מתחרט ומגרשה
 בכדי שתגבה כתובתה מן ההקדש. ורבי יהושע סובר בבית
 הלל שיש שאלה בהקדש. ולכן א"צ שיחזירנה, דאילו היה
 רוצה לעשות קנוניא, היה נשאל על הקדשו, ולא היה צריך
 לגרשה, ולפיכך לא חיישינן לקנוניא. והלכה פבית הלל
 שהקדש טעות אינו הקדש, ונשאלין על ההקדש, א"כ הלכה
 כרבי יהושע שא"צ שיחזירנה. ובמלואה אין הלכה כר"א

בפנינו. ויש גירסה: ולא מידי חסריה. והדעה הראשונה
 שבהנה, היא כגירסה: דלא מידי חסריה, וקאי גם אחתן.
 וכתב המרדכי סוף ב"ב סימן תרנ"א, דעיקר הטעם הוא,
 משום דמצוה קעבדי, ולכן גם הערב לחתן בעד הנדוניא, הוי
 כערב דכתובה ואינו מתחייב. והדעה השניה בהנה, היא
 כגירסה שלנו: דלא מידי חסריה, וכמ"ש רשב"ם שם בד"ה
 מצוה, וז"ל: המסדך בזיווגן איז דעתו לפרוע הערבות אבל
 מתכוין לזווגן שצ"י ערבות זו מתרצין ולא מידי חסרה
 לאשה דהא טב למיתב טן דו ולטובתה נחמין. משא"כ
 בערב לחתן, לא שייך טעם זה, ולכן סוברת הדעה השניה
 שערב דנדוניא לחתן חייב כשאר ערב.

(כז) כמ"ש בחושן משפט ר"ס קל"א: מי שנתפייס להיות
 ערב קודם שיתן המלוה המעות ללוה יכול לחזור בו אפי' קנו
 מידו וכו' ואין חילוק בזה בין ערב לקבלן. [ועמש"ש סק"א].
 (כז) כמ"ש בפ"ד דניטין. דאיתא שם לה ב: תנן תגושא
 נשים בעבירה פסול עד שידור הנאה (ממנה לגרשה — רש"י)
 ואי אמרת א"צ לפרס את הגדר ליחוש דילמא אויל לגבי
 חכם ושרי ליה. ותרגינן: דמדדינן ליה ברבים. ומקשינן:
 הניחא למ"ד נדר שהודר ברבים אין לו הפרה אלא למ"ד
 יש לו הפרה כאי איכא למימר. ותרגינן: דמדדינן ליה על
 דעת רבים כו' ¹⁰.

(כח) דהכוונה היתה שלא יתן להנעל החצי ולה החצי בלי
 רצון שניהם בלא עת נגיית כתובתה. אבל כל זמן שתבא היא

10 וע"ל סימן צ"ו בב"ש סקל"ו ובאר היטב סקל"ו וישועות
 יעקב. וכאן בב"ש סקל"ג ובהפלאה אות י"ג ובאר היטב סקל"ד.

באר הגולה

א משנה כתובות דף
נ"ז ע"א וכתבנו.
ב לעיל ס"ז כ"ה.
ג אחרון עלה דמתני'
משנה דרז בחזקו נ"ח
דף ל"ג ע"א.
ד לשון הרמב"ם שם
נפ"ז וכו' הר"ף
ופ' אפילו ליכא
נתייבא חזקו דגמיר
וסביר.
ה שם וכו' ה"ה
דס"ל דלא אחרו
שצריכה ג' הפקידין
בשומא אלא לכתולה
אלא לא דביענא וזכר
כתובות דל"ו ע"א.
נ"ד וגרשה לא איכפת ליה שם ע"ג. ט טור וכו' ר"ח

קג אלמנה שמוכרת נכסיה לכתובתה אם צריכה למכור ע"פ ב"ד. ובו ח"ס

א אלמנה בין מן האירוסין (א) ב אם כתב לה כתובה בין מן הנשואין מוכרת
מנכסי בעלה לגבות כתובתה שלא בב"ד (ב) ושלא בהכרזה לא שנא אם מוכרת
לגבות כל כתובתה ביוחד ל"ש אם מוכרת ג' או ד' פעמים לגבות מעט מעט בכל
פעם מוכרת שלא בב"ד ג מומחים ואבל צריכה בית דין הדיוטות ג' אנשים
(ג) ד נאמנים בקיאים בשומת קרקע. הנה: (ד) ודוקא עיקר הכתובה והתוס' אלף אינה
נוכרת שלא נצ"ד לגבות נדונייתא דלינו רק כחזקו נעלמא (נ"י) בשם הריטב"א פרק אלמנה ניוזנת).
(ה) ה אם מכרה בינה לבין עצמה שוה בשוה מכרה קיים ויש חולקים. ב ז אחריות
המכר על היתומים בין אם תמכור היא או ב"ד. ולכן אף אם מכרו נ"ד נטעות כגון שהאשה
נתלה הכתובה ליתומים נסתר אין היתומים יכולין לטרוף מן הלוקח (תשנ"ה הרא"ש כלל ס"ג).
ג (ו) ה גרושה לא תמכור אלא בב"ד (ז) מומחים (ח) ואלמנה נמי אם נשאת לא

דעת קצת מפרשים. ו הרמב"ן נפ"ז דנ"מ וכו' נעטור בשם ר"ח וכו' הטור נשמו. ז מיהא דרז יוסף
ח כר' יוחנן דמפרש טעמא דמתניתין דאלמנה מוכרת שלא נצ"ד נשום שאין אדם רואה שתתבזה אשתו
נ"ד וגרשה לא איכפת ליה שם ע"ג. ט טור וכו' ר"ח

ביאורי הגר"א

קג: (א) אם כ' כו'. כשיטתו לעיל סימן נ"ה ס"ו:
(ב) ושלא בהכרזה. נ"ח ח' דכל שלא נצ"ד
היה נ"ח של בהכרזה: (ג) נאמנים כו'. עתוס' שם
ד"ה דאמרי כו' וכו' הרא"ש שם: (ד) [ה] ואם כו'

ברכת אליהו

לענין מזונות ועמש"ש ס"ג.
(ו) מתני' בכתובות צו ב: וגרושה לא תמכור אלא בב"ד.
וכר' יוחנן דמתני' ד"ה היא: דשם בגמ' אמר עולא דהשעם
— שאלמנה מוכרת שלא בב"ד — הוא משום חנינא. ולדידיה
מוקמינן המשנה שגרשה לא תמכור אלא בב"ד, כר"ש
דלית ליה טעמא דחנינא. ור' יוחנן אמר שהשעם שאלמנה
מוכרת שלא בב"ד — לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו
בב"ד. ולדידיה מתני' ד"ה הוא, דגרשה לא איכפת ליה
בביזוי שלה. [וער"ש שם פ"א ה"י שכתב: והלכתא כר"י
דפשטא דמתני' כותיה].
(ז) דשלא בב"ד — דאמרינן בכתובות צו ב, שיכולה אלמנה
למכור — היינו שא"צ ב"ד מומחין, כנ"ל ס"א ועמש"ש ס"ג.
וגרשה דאמרינן שם: „לא תמכור אלא בב"ד", היינו „מומחין”.
(ח) בכתובות צו ב אמר עולא שהשעם — שאלמנה מוכרת
שלא בב"ד — הוא משום חנינא. ומ"ש כאן שאם נשאת לא

דשמותי הוא, ור"א ור"י הלכה כר"י. וכן תמחו האחרונים¹¹.
(א) מ"ש המחבר לגבי אירוסין, „אם כתב לה כתובה”, הוא
כשיטתו לעיל סימן נ"ה ס"ו, שארוסה אין לה כתובה אם
לא כתב לה. [ועמש"ש ס"ק כ"ב, כ"ג, כ"ד. וכאן בבאה"ג
סק"ב וח"מ סק"א].
(ב) בכתובות צח א: והילכתא (אלמנה) צריכה שבועה
וא"צ הכרזה. דכל שלא בב"ד הוה נ"ח שלא בהכרזה. [ועט"ז
סק"א ולהלן סימן ק"ד ס"א ובביאורי הגר"א שם סק"א].
(ג) עבאה"ג סק"ד. ועתוס' בכתובות צח א ד"ה דאמרי כו',
שכתב: דאע"ג דליכא בב"ד מומחין ב"ד הדיוטות מיהא איכא
כדאיתא באלו מצאות (ב"מ לב א) וכו' דיושבי קרנות הם
ואינו אלא בקיאי בשומא בעלמא וכו'. וכו' הרא"ש שם
פ"א ס"ג.
(ד) עתוס' שם ד"ה מכרה כו'.
(ה) ע"ל סימן צ"ג סכ"ה ששם הביא המחבר מחלוקת זו

וחכ"א מוכרת היא אפילו ארבעה וחמשה פעמים. וכתבו שם
בתורה מכרה כתובתה: נ"ל לפרש דהיינו מנה ומאתים
והשתא אתי שפיר דקאמר לא תמכור השאר אלא בב"ד
דהיינו תוספת. וזה לת"ק, אבל לחכמים — דפסקינן כותיה,ו
כמ"ש המחבר — מוכרת אפילו ד' וה' פעמים, דהיינו שיכולה
למכור השאר — שהוא התוספת — שלא בב"ד. ונ"ש בהגה:
ודוקא עיקר הכתובה והתוספת וכו', ובעמודי אש — כנראה
— גרס בדברי רבנו: עתוס' שם ד"ה מוכרת. וכתב שכונת
רבנו, שלדברי ההגה, תחורץ קושית התוס' שם צח א.
שבגמ' שם שאלו: מוכרת שלא בב"ד צריכה שבועה או א"צ

11 ועב"ש סכ"ה והפלאה אות י"ג ובית יעקב וישועות
יעקב, ובחז"מ סימן רנ"ה ס"ג ובנו"כ שם ובביאורי הגר"א שם
סק"ד, ובמפרשים בערכין כג א, וביניהם: שפת אמת (וירש
תרפ"ה), אור הישר (ברלין תרפ"ג) וליקוטי הלכות וזבח תודה
(פיעטרקוב תרפ"ב). וראה גם בפרשת המלך הלכות אישות
פ"יז ה"י.
1 בדפוס השו"ע יש ס"ס בביאורי הגר"א, ומ"ש בסק"ד צ"ל
בסק"ה, ומ"ש בסק"ה צ"ל בסק"ד. ובברכת אליהו כתבנו כפי
הנוכח. וכוננת רבנו בסק"ה, שבכתובות צו ב תנן: מכרה
כתובתה או מקצתה כו' לא תמכור את השאר אלא בב"ד,

באר הגולה

נעטעל דעולא שם
שתא הדנויה לנשים
וימלאו חן נעני
האנשים וישלו אותם
והנילו התוס' שם
וכיון שנשאל נטל
טעם חילא שלה וכת'
הר"ן נשם הר"ף
והרמב"ם.
י שם ויוסקנת הנז'
שם דף נ"ח ע"א
וכת' שם הר"ף
שם נפסקו.

כ ואע"פ שהיו שמה ז"ד הדיוטות שאל לא דקדקו כולי האי וכ"כ התוס' שם.
ז' טור וכ"כ ה"ה שם שיש חולקים בזה וכו'. שם תוס' שם דף נ"ח ע"א.
ע שם נמשנה וכת' ק. שם שם נמשנה.

ביאורי הגר"א

כו'. דליכא נוסח הינא וכפי' ר"ח וערך וכמנ"ש תוס'
שם פ"ד ח' ד"ה לכתובת כו' ונגטיין נייט ז' ד"ה נוסח
וכ"כ הרמב"ם פ"י נה' ונלוה הלכה ג' ע"ש : (ט) אם
כו' אבל כו'. כפירי התוס' ל"ה ח' סד"ה מוכרת. ועוד

בכרת אליהו

כשמוכרת שלא בב"ד, כמש"ש בגמ' : מוכרת שלא בב"ד וכו'.
וער"א שם. [ומקודם כתב הרא"ש, שהשבעה היא שלא
גבתה יותר. ואח"כ כתב : א"נ מיבעיא ליה אם משיבועין אותה
שלא זילולה בנכסים וכן מוכח מדקאמר ותיבעי לך הכרזה
דהאי נמי משום דלא תזילול. וסיים שם : והא דקאמר הכא
צריכה שבעה אחר המכירה קאמר דמשיבועין אחר המכירה
שבעות צריכי וגם שלא זילולה במכירה ולא מכרה יותר מן
הצירך ואע"פ שהיו שם ב"ד הדיוטות בקיאי בשומא שכא
לא דקדקו כולי האי דיושבי קרנות הן. וע"ש בקרבן נחנאל
אות ו', וכאן בב"ש ס"ק ט' י'].

(י) ע"ל סימן צ"ג פכ"ח, ששם הביא המחבר מחלוקת זו
לענין אלמנה שלקחה לעצמה עבור מזונות. ועמש"ש סקנ"ג
בביאור המחלוקת, [וע"ש בח"מ סקמ"ח].

בהפלאה כתב : אלא דיש לדקדק הא נדחקו לפרש הא דקאמר
בר"פ אע"פ בתוספת כתובה דג"מ למכרה ולא פ"י לענין
שמוכרת שלא בב"ד, ואפשר דרצו לפרש אפי' אליבא דר"ש,
ע"ל. וע"ע מש"ש בזה. וע"ל סימן ק' מה שכתבנו בהערה
לסקנ"ז.

2 הרמב"ם כתב שם — לענין גבייה מן יורשים קטנים — :
וכן אשה שתבעה כתובה בין אלמנה בין גרושה מעמידים להם
אפוטרופוס ונוקדין משום חן האשה כדי שיהי' לה כלום
שתנשא בו האשה לאחר לפיכך אם קצפה האשה ונשאת
ואח"כ באת לתבע כתובה מנכסי יתומים אין נוקדין לה עד
שיגדלו היתומים שהרי אין לה מזונות והרי נשאת, ע"ל.
פ"ש רבנו : "ע"ש", יתכן שרמז על הקושיא, שבה' אישות
ומ"ש הי"ג — לענין מכירה שלא בב"ד — כתב הרמב"ם
שגרושה לא תמכור אלא בב"ד, וזה כמ"ד שהטעם — שאלמנה
מוכרת שלא בב"ד — הוא מפני שאין אדם רוצה שתתבזה
אשתו בב"ד, וכמש"ל בסק"ו. ואילו בה' מלוה ולוה הנ"ל כתב,
שגם לגרושה נוקדין משום חניא. ועיין מ"ש במ"מ ובכ"מ
שם ושם, ובר"ן בכתובות צ"ב כי ודחושי אנשי שם שם, וכאן
בב"י ובדרישה סק"ה ובכ"ש סק"א ובהפלאה ובבית יעקב.

תמכור אלא בב"ד מומחים. ד (ט) אם ב"ד מוכרים ונותנים לה אינה נשבעת
שלא זילולה בנכסים אלא תפססה לררי ושלא תפססה היא וישלו (טור) אבל אם
היא בעצמה מוכרת כ צריכה לכלול בשבעתה שלא זילולה בנכסים. ה ל אלמנה
ששמה ולקחתו לעצמה אינו כלום אפילו הכריזו עליו (י) מ אלא א"כ היו בשומא
ב"ד הדיוטות נ וי"א שאינו כלום עד שיהיו שם ב"ד מומחים. ו ס אלמנה
שהיתה כתובתה מאתים ומכרה שוה ק' כר' או שוה ר' בק' נתקבלה כתובתה.
ז ע היתה כתובתה ק' ומכרה שוה ק' ודינר כמאה מכרה בטל ואפילו היא אומרת
אני אחזיר את הדינר ליורשים. ח פ היתה כתובתה ד' מאות זוז ומכרה
לזה מנה שוה בשוה וכן לשני וכן לג' ומכרה לרביעי שוה מנה ודינר כמנה של
רביעי בלבד מכרה בטל.

כ ואע"פ שהיו שמה ז"ד הדיוטות שאל לא דקדקו כולי האי וכ"כ התוס' שם.
ז' טור וכ"כ ה"ה שם שיש חולקים בזה וכו'. שם תוס' שם דף נ"ח ע"א.
ע שם נמשנה וכת' ק. שם שם נמשנה.

כו'. דליכא נוסח הינא וכפי' ר"ח וערך וכמנ"ש תוס'
שם פ"ד ח' ד"ה לכתובת כו' ונגטיין נייט ז' ד"ה נוסח
וכ"כ הרמב"ם פ"י נה' ונלוה הלכה ג' ע"ש : (ט) אם
כו' אבל כו'. כפירי התוס' ל"ה ח' סד"ה מוכרת. ועוד
תמכור אלא בב"ד, הוא כפי' ר"ח (עיי"ש בתוד"ה אלמנה)
והערך ערך חן ג' וכמנ"ש תוס' שם פ"ד א ד"ה לכתובת כו'
ובגטיין מ"ב ב ר"ח משום, דטעמא דחינא הוא, שימצאו
הנשים חן בעיני האנשים שעיי"ן שיהי' להן ממון, יהי' להן
קופצים יותר לישא אותן. וכיון שנשאת, ליכא זוטעם מיוסם
חינא, לכן לא תמכור אלא בב"ד. וכ"כ הרמב"ם בפ"י מזה
מלוה ולוה הי"ג, עיי"ש.²

(ט) בכתובות צ"ח א שאלו : מוכרת שלא בב"ד צריכה
שבעה או א"צ שבעה. ומסקינן : והילכתא צריכה שבעה.
ודברי המחבר הם כפירוש התוס' שם סד"ה מוכרת, וז"ל :
ועוד אומר רבי דהך שבעה דמיבעיא ליה לא כפ"ה שלא
גבתה יותר אלא מיבעיא ליה אי משיבועין אותה שלא
זילולה בנכסים וכו'. וכ"כ הרא"ש שם פ"א ס"ג. וזה דוקא

שבעה וכו'. והקשו שם בתוס' : וא"ת תמתינן היא בפרק
השולח (גטין לד ב) דתנן אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים
אלא בשבעה. וכתב בעמודי אש, שרבנו ר"ל, שעפ"י דברי
הגהה — שדוניהא הוה כשאר חוב ואינה נגבית אלא בב"ד
ובשבעה — מתורצת קושיא התוס' דתמתי' דגטיין מיירי
בדוניהא. ואין דבריו נראים לי, הוה דדיננו הוא לענין גבייה
שלא בב"ד, ולא לענין שבעה. וחו הרי בגטיין תנן סתמא :
אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים וכו'. ודוחק לעמידה רק
בדוניהא. עכ"פ ע"ז לא הי' סתם רבנו לכתוב : עתוס' וכו'.

ויש להעיר על דברי ההגה, מדוע לא מנו דין זה בכתובות
נד ב בין הדברים שם, "תנאי כתובה בכתובה". ואפ"ל עפ"י
דברי הריטב"א, שכתב בכתובות צ"ב : ומיהו טעמא דמזוני
טעם דעיקר הוא נפ"מ כי אע"פ שמכרה בב"ד לעיקר
כתובה כיון שעדיין יש לה מזונות לרבנן משום תוספת
שלא בב"ד וכו'. לפי"י י"ל, שד"ן לא נכלל במש"ש בכתובות
נד א : לתובעת, וכתבו שם בתוד"ה ולתובעת, דהיינו, שאם
תבעה מנה מאתים ושיירה תוספת דיש לה מזונות כיון
דתנאי כתובה בכתובה. ואולי זה נכלל במש"ש : "למוכרת".
אבל הראשונים פירשו פירוש אחר על : "למוכרת". עיי"ש.
ועיין היטב בב"ש ס"ק א, ג' ובבית יעקב. אח"כ ראיתי שכאן

באר הגולה

א פשוט נמשנה ערכין
דכ"ל ע"ג.

ב שם נגזר.

ג שם נמשנה וכדמפרש

רז יהודה שם נשעת

הכנסת פועלים

(למלכה) ונשעת

יגלת פועלי (שהם)

יולאים ונפטרים

מהמלכה).

ד נריתל שם.

ה ניוורל דאמור

וכו' כתובות דף ק'

ע"ג.

ו לשון הרע"ס נפ'

י"ג מהל' מלוא נמשנה שם דף ז"ט ע"ג.

ז שם נמשנה וכת"ק.

ח שם נגזרל דף ק' ע"ג.

י כנ"י רש"י שם נגז' ולא הסכים הרשב"א.

קד ב"ד שמכרו וטעו וכן שאר שלוחין. ובן ו' סעיפים

א (א) א ב"ד שמוכרים להגבות לאלמנה כתובתה אין מוכרין אלא בהכרזה ומכריון ל' יום רצופים או ב' ששים יום ב' וה' ג' ומכריון בבקר ובערב ובשעה שמכריון ו מסיימין השדה במצריה ומודיעים כמה היא יפה ובכמה היא שומ' ושרוצים למוכרה כדי להגבות לאשה כתובתה. ב ה' ב"ד שמכרו שלא בהכרזה (ב) אפילו מכרו שוה בשוה נעשו כמי שמעו בדבר משנה וחוזרים ומוכרים בהכרזה. ג ו' ב"ד שהכריוו כראוי ובדקו יפה ודקדקו בשומא אף ע"פ שמעו ומכרו שוה מנה בר' או ר' במנה הרי מכרם קיים אבל אם לא בדקו בשומא ולא כתבו אגרת בקורת* שהיא דקדוק השומא וההכרזה וטעו : והותירו שתות או פחתו שתות מכרם בטל פחות משתות מכרם קיים ה' וכן אם מכרו קרקע בעת שאינם צריכים להכריו עליה וטעו ופחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל (ג) ט אף ע"פ שהכריוו (ד) וי"ל כיון שהכריוו אפילו טעה נכפל המקח קיים (טור י' נגס הרא"ש) פחות משתות

* פי' נמקום שאין מכריון לו דברים שאין מכריון לו נעת שאין מכריון כת"ש ט שטת הר"ף שם וכנרסחו ולא הסכים הרשב"א. ח שם נגזרל דף ק' ע"ג.

ביאורי הגר"א

כו' : (ב) אפילו מכרו כו'. כו"ש ליתניה כו' ה"ל שוה כו' : (ג) אעפ"י שהכריוו. כנ"י הר"ף רישא וסיפא נלכרזו וכפירושו : (ד) וי"א כו'. כנ"י שלטי :

קד (א) ב"ד כו'. כו"ש נותני' שם וכנ"ש נגזרל ק' ז' ודוקא נ"ד לאפוקי אלמנה וכנ"ל ר"ס קיג. הרא"ש נכתובות שם סייג ולע"ג דאמרינן לכרזא

ברכת אליהו

וכו' איתביה רב אשי לאמימר שום הדייגין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיים מאי לאו דלא אכרזו ; לא בדאכרזו. הרי בדלא אכרזו, אפילו מכרו שוה בשוה מכרן בטל.

(ג) כגירסת הר"ף בכתובות ק ב. דאיתא שם : אמר אמימר משמיה דרב יוסף ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין וכו' איתביה רב אשי לאמימר שום הדייגין שפחתו שתות או הותירו שתות מכרן בטל הא שוה בשוה מכרן קיים. ותרצו דמייירי בדאכרזו. והקשו : הא מדסיפא בדאכרזו הוי רישא בדלא אכרזו דקתני סיפא אם עשו אגרת בקורת אפילו מכרו שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה מכרן קיים. ומסקינן לפי גירסת הר"ף : רישא וסיפא ב ד א כ ר ו ו לא קשיא כאן בדברים שמכריון עליהם כאן בדברים שאין מכריון עליהם כו'. וכפירושו של הר"ף, דבדברים שאין מכריון עליהם, אפילו בדאכרזו, אם פחתו או הותירו שתות מכרן בטל.

(ד) כגירסת שלנו בכתובות ק ב הנ"ל בסק"ג : אלא לעולם ב ד ל א א כ ר ו ו לא קשיא כאן בדברים שמכריון עליהן כאן בדברים שאין מכריון עליהן וכו'. ולגירסת זו, בדברים שא"צ להכריו, רק אם לא הכריוו וטעו מכרן בטל ; אבל אם הכריוו וטעו, ומכרו שוה מנה במאתים, מכרן קיים. [ועיין מ"ש בביאור הגר"א חו"מ סימן ק"ט סק"ו].

(א) כמ"ש כמתני' בערכין כא ב : שום היתומים שלשים יום (ב"ד היורדים לנכסי יתומים למוכרן להגבות לבע"ח שמיין את הקרקע ומכריון ל' יום כל הרוצה ליקח יבא ויקח — רש"י). וכמ"ש בנגזרל בכתובות ק ב : ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין. ומקשינן : נעשו (בתמיה) — רש"י ודאי טעו (בדבר השנוי במשנה — רש"י) דתנן שום היתומין ל' יום וכו'. ותרצינן : אי מההיא הוה אמינא ה"מ שליח אבל ב"ד לא קמ"ל. ודוקא ב"ד שמוכרים צריכים הכרזה, לאפוקי אלמנה שמוכרת בלי הכרזה, וכנ"ל ר"ס קיג, וכמ"ש סק"ג. — וכי"כ שם הרא"ש פי"א סי"ג, וז"ל : ואע"ג דאמרינן לכרזא ולמזוני ולקבורה מוביגין בלא אכרזתא משמע הא לכל שאר מיילי דאלמנה בעינן הכרזה ותנן גמי בערכין שום היתומים שלשים יום [אמר ר'] היינו כשב"ד מוכרין דאי טעו בפחות משתות מכרן קיים הלכך צריכין הכרזה שלא להפסיד היתומים אבל אלמנה דתנן אפי' מכרה שוה מנה ודינא במנה מכרה בטל וא"י לבא לידא הפסד ליתומים מוכרת שלא בהכרזה והאי טעמא ליתא דא"כ אפילו שליח ימכור שלא בהכרזה ופי' ה"ר יונה ז"ל שהקלו על האלמנה שתמכור שלא בהכרזה כמה שהקילו עליה למכור שלא בב"ד, עכ"ל.

(ב) כמ"ש בכתובות ק ב : אמר אמימר משמיה דרב יוסף ב"ד שמכרו בלא הכרזה נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחוזרין

באר הגולה

ב כ"כ הרמז"ס
נפ"ג מהל' מכירה
ולזה הסכים הרא"ש
והגיהס הטור.
ל יומא דנהרעני סס
גמ' וגיטין דף כ"ג
ע"ג.
פ' לקנות האז
לו האס וכל מי
שנוטל עליה לקנות.
מ טור מדברי התוס'
סס גיטין שהקשו
פשיטא וכי יחא נוטל
ל' יוס.

מכרם קיים כ (ה) ואינו צריך להחזיר אונאה אעפ"י שלא הכריזו ל איזהו העת
שאינם צריכים הכרזה כעת שימכרו קרקע לקבורה * או למזון האשה והכנות או
ליתן מנת המלך אינם צריכים הכרזה לפי שהדבר נחוי מ (ו) וכן אם לוו לצורך
דברים אלו כשמוכרים לפורעם אינם צריכים הכרזה. ד ג וכן ב"ד שמכרו
דברים שאינם טעונים הכרזה ומעו בשתות ס מכרם בטל פחות משתות מכרם
קיים ע ואלו הן הדברים שאין מכריזים עליהם העבדים והשטרות והמטלטלים
העבדים שמא ישמעו ויברחו והשטרות והמטלטלים שמא יגנבו (ו) לפיכך שמיין
אותם בבית דין ומוכרים אותם מיד ואם השוק קרוב למדינה מוליכים אותם לשוק
(ח) ונמקום שאין נוהגין להכריז שם דבר דינו כדברים שאין מכריזין פ (טור). ה ז היכא
דמעו ונתאנו בשתות שהמכר בטל אם ירצו ב"ד לקיים המקח ולהחזיר האונאה
הרשות בידם (ט) ק ויש חולקים בזה. ו ר שליח שמכר וטעה ונתאנה (י) אפילו

ג ג"ז סס ברמז"ס. ס פ' ואפי' הכריזו וכפי שיטתו בסעיף לעיל כח"ס סס. ע סס גיטין וכתובות סס. ס מחלוקתא
נתרם סס גמרא וכדלחור ר"ג וכו'. צ רמז"ס נפ"ג מהלכות מכירה וכתב ה"ה לא ידעתי זה מנחל אלל סנרס היא סהרי נסאר
מקומות יפו כח היתוניס. ק הרא"ש נפסקיו סס והגיהס הטור. ר מסקנת הגמ' סס דף כ"ט ע"ג דשליח כאלמנה
וכר נחמן סס ונקודסין דף מ"ג ע"ג.

ביאורי הגר"א

(ה) וא"צ להחזיר אונאה. הרמז"ס והרא"ש דלא כפיר' ר"י נתוס' סס ד"ה רנא. ונ"ל כו' ועס"ה היכא כו' :
(ו) וכן אם לוו כו'. תוס' סס פ"ז ח' ד"ה ולקבורה כו'

ברכת אליהו

לעתיד, עכ"ל, [ובבאה"ג סק"מ ציין רק לתוס' בגיטין נב ב].
(ז) גמרא שם בכתובות ק ב : ואלו הן דברים שאין מכריזין
עליהם העבדים והמטלטלין והשטרות וכו' מטלטלין של יתומים
שמיין אותן ומוכריין אותן לאחר רב חסדא אמר אבימי מוכריין
אותן לשוקים ולא פליגי הא דמיקרב שוקא הא דמרחק שוקא.
(ח) שם ² בכתובות ק ב : ואב"א כאן במקום שמכריזין כאן
במקום שאין מכריזין דאמר רב נחמן מעולם לא עשו איגרת
ביקורת בנהרדעא וכו'.
(ט) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"א סוף פט"ו. דתנן במשנה
שם צ"ט ב : שנים הדיינין שפיתחו שתות או הוסיפו שתות מכרן
בטל. וכתב הרא"ש : הא דתני פחות מכרן בטל נראה דנתאנו
היתומים אבל אם הותירו שתות שנתאנה לוקח אמאי בטל
לא יהא כח יתומים גרוע מכח אחר וכו' ומתוך פירש"י ³
משמע דכיון דלגבי אונאת יתומים אמרינן מכרן בטל הו"ה
נמי לגבי אונאת לוקח ולסברא זו גם בשליח הדין כן כי
היכי דאי טעה שליח ונתאנה המקח בטל דא"ל לחקוני
שדרתיך ולא לעוותי ה"נ אם נתאנה לוקח וכו' והרב ר' יונה

(ה) כ"כ הרמב"ם בפ"ג מה' מכירה ה"י והרא"ש בכתובות
פ"א ס"ו. דלא כפיר' ר"י ¹ בתוס' שם ק א ד"ה רבא,
שכתבו : ונ"ל דהכא איירי אפילו בשליח דעלמא וכו' שצריך
להחזיר האונאה ומ"מ המקח קיים וכו' וכן הדיינים דאין כח
ב"ד יפה כלל טפי מבשליח דעלמא, ועכ"ל. ועס"ה שכתב
המחבר : היכא דטעו ונתאנו בשתות שהמכר בטל אם ירצו
ב"ד לקיים המקח ולהחזיר האונאה הרשות בידם כו'.
[ועמ"ש סק"ט, שוה"י שיטת הרמב"ם. ולשיטתו — שאפילו
בשתות, אם ירצו ב"ד לקיים המקח ולהחזיר האונאה הרשות
בידם — יש הוכחה שבפחות משתות א"צ להחזיר האונאה.
דאל"כ אין הבדל בין שתות לפחות משתות, שהרי גם
בשתות, אם מחזירים האונאה, המקח קיים].

(ו) תוס' בכתובות פז א ד"ה ולקבורה כו' ויש"מ. דשם בגמ'
אמרו : לכרנא ולמוזני ולקבורה מזבנינן בלא אכרזתא.
וכתבו שם התוס' : הא לא אצטריך למימר שלא ינח אביהן
מוטל בבזיון עד שישומו ויכריזו אלא אם לוו לצורך קבורה
מזבנינן לצורך זה החוב בלא הכרזה שלא תהא מבשילו

אונאה לגבי לוקח נמי איכא אונאה היכא דלוקח ע"י שליח
וכו' עכ"ל. ועי"ה"ט בחו"מ סימן ק"ט ס"ג ובביאור הגר"א
שם ס"ק ז', ח', י"ד, ובסימן קפ"ב סקט"ו, ובסימן רכ"ז ס"ק
מ"ד, מ"ה.

ובססק"ה כ' רבנו : «ועס"ה היכא כו'». וראה מש"ש בברכת
אליהו. ולפי המבואר בססק"ק זה, יתכן שכתנת רבנו בססק"ה
לומר, דכמו דאמרינן כאן, שאם רצו ב"ד לקיים המקח ולהחזיר
ההונאה הרשות בידם, משום שלא יהא כח ב"ד גרוע מכח
הדיין, כן — מהאי טעמא — א"צ להחזיר האונאה, כמו
בהדיוט.

1 בתוס' שם לא כתבוהו בשם ר"י. וברא"ש שם הביאו בשם
ר"י. ובחז"מ סימן ק"ט סק"ה הביא רבנו זה בשם תוס'.
2 גם בבאה"ג סק"פ כתב : מאוקימתא בתרא שם בגמ' וכדאמר
רב נחמן וכו', אלא שבס"ק הקודם של באה"ג כתב : שם בגיטין
ובכתובות שם. ולכן הדגיש רבנו כאן, שדיינו הוא רק «שם» —
ר"ל — בכתובות הנ"ל בסק"ז, ולא בגיטין הנ"ל בבאה"ג סק"ע.
3 מ"ש הרא"ש בשם רש"י אינו בפירש"י שבפנינו, וישנו
בפירש"י במהדורא קמא — והביאו שם בשיתא מקובצת —
וה"ל : ודינין נמי שליחייה לא ומצי אמר להו בעל הקרקע
לתקוני שדרתיך ולא לעותי וכיון דלגבי בעל הקרקע איכא

באר הגולה

ש טור וכ"פ הרא"ש
 שם גסס ר"ת ושכן
 עיקר.
 א גרייתא ז"ק דף
 פ"ט ע"א.

בכל שהוא המכר בטל (יא) ש אפילו הוא שליח ב"ד (יב) ואם הטעה את הלוקח עד שתות המקח קיים וזכה המשלח ביתרון. הגם: (יג) י"ל דלין שנתמנה ע"פ הורמנא דוולכל ומוכר ע"י שלוחו עדיף משלח שליח צ"ד והוי כצ"ד שטעו ומוכרן קיים וכל שכן אם מוכר צעמנו (ריב"ש סימן קע"ט).

קה דין המוכרת ומוחלת כתובתה. ובו ז' סעיפים

א א יכולה אשה למכור כתובתה או ליתנה לאחרים (א) בין כולה בין מקצתה וחלוקה והמקבל עומדים במקומה שאם תתאלמן או תתגרש יקחו הם כתובתה ואם תמות בחיי הבעל אין להם כלום (ב) ואם מכרה לבעלה המכר מכר ואסור

ביאורי הגר"א

וזה הלמנה יחידה כו' לפוקי כו' ונש"כ צופט כה"ג
 דג"כ יחיד הוא ושלוהו כמותו ע"ש:

קה (א) בין כו'. כמש"ש ז' דקאמר כגון דנפיש כו':
 (ב) ואם מכרה כו' ואסור כו'. שם:

ברכת אליהו

(יא) כפי' ר"ת בתוס' בכתובות ק א ד"ה רבא כו', דהא דאמרו שם בגמ' לענין שליח, מיירי בשליח דדיינים, ומסקינן שם: שליח כאלמנה.

(יב) כהר' יונה המובא ברא"ש בכתובות פ"א סמ"ז הג"ל בסק"ט ע"ש.⁴

(יג) כמש"ש בכתובות ק א — שלכן שליח כאלמנה —: זה אלמנה יחידה אף שליח יחיד לאפוקי ב"ד דרביים ביניה, כמש"ש בשופט כה"ג, דג"כ יחיד הוא, ויש לו יכולת בהורמנא דמלכא, ושלוהו — שממונה על ידו — הרי הוא כמותו ע"ש בשו"ת ריב"ש קע"ט.⁵

(א) כמש"ש בב"ק פט ב דקאמר כגון דנפיש כו'. ששם מביאה הגמ' הא דתניא: וכן היא שחבלה לבעלה לא הפסידה כתובתה. ומקשה ע"ז הגמ': אמאי תובגינה ניהליה לכתובתה לבעלה בטובת הנאה, ותוצו: הא ודאי ר"מ היא דאמר אסור לאדם ושישהא את אשתו אפי' שעה א' בלא כתובה וטעמא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הכא מגרש לה וגבי ליה בחבליה מינה. ומקשינן: אי הכי השתא גמי מגרש לה וגבי ליה בחבליה מינה. ותוצינן: כגון דנפיש כתובתה דמשום ההוא פורתא לא מפסיד טובא. והקשו: ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא נקמא אכתובה דאורייתא ואידך תובגינה ניהליה בחבליה. ותוצו: כגון דלא נפישא כתובתה מכתובה דאורייתא וכו'. ותוצינן מכאן, שבמקום שאין האיסור שמשאה את אשתו בלא כתובה — כגון שמוכרת הכתובה לאחרים כמש"ש עמוד א — יכולה למכור בין כולה בין מקצתה. (ב) שם.¹

הבי"ש סק"ה, שהדין הנ"ל של הממונה ע"י השופט, הוא אפילו אם לא נתן המלך הורמנא בפירוש לשלוהו, אלא גם מסתמא שלוחו כמותו. ועוז"מ סק"ג, ומ"ש בביאור הגר"א בחו"מ סימן ק"ט סקט"ו. ושם הוסיף רבנו: „כמש"ש בב"ק קי"ג ב"י. והיינו דאמר שם: שלוחא דמלכא כמלכא.
 1 כחננו לביק שם ב הג"ל בסק"א. והדין שאסור להשהותה כו' כבר כ' בסק"א. והדין שאם מכרה לבעלה המכר מכר,

שלוחין של שניהם חלל הרמז"ס ס"ל כפירש"י:
 (י) אפילו בכ"ש. דמש"ש שזה מנה (צדיקר) [ודינר]
 ל"ד הרא"ש שם סמ"ז: (יא) אפילו כו'. כפי' ר"ת בתוס'
 (ק"ל) [ק א] ד"ה רבא כו': (יב) ואם הטעה כו'.
 כהר' יונה שם צפוט"ז ע"ש: (יג) י"א כו'. ומש"ש

ז"ל כתב דאם הותיר השליח דינו כאיניש דעלמא שמוכר את שלו וזכה המשלח ביתרון ואם פיתח א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אבל שומת ב"ד כמו שהיתומים סומכין עליהם כך הלוקח סומך עליהם שלא יעשו עול ולא ירחמו בדין והו"ו ב"ד שלוחים של אלו ואלו הלכך בין פיתחו שתות בין הותירו שתות מכרן בטל אבל בפחות משתות מכרן קיים וכן מסתבר וכן היה נראה היכא דנתאנו יתומין דהמקח בטל אין ב"ד יכולין לקיים המקח אם ירצו ולהכריח הלוקח להחזיר האונאה דכיון שרצו ב"ד לבטל המקח הרשות בידי הלוקח גמי לבטלו וכו' והרמב"ם (פ"ג מה' מכירה ה"י) כתב דאם רצו ב"ד שלא לבטל המקח ויחזירו האונאה מתוורין, עכ"ל. ומ"ש הרא"ש: וכן היה נראה כו', ר"ל כיון דטעמו של מתני' — שגם בהותירו שתות מכרן בטל — כהר' יונה, דב"ד שלוחין של שניהם, לפיכך אין ב"ד יכולים לקיים המקח ולהכריח הלוקח שיחזיר האונאה, אבל הרמב"ם מיל כפירש"י הג"ל, דהטעם שבב"ד שהותירו שתות מכרן בטל, הוא לא מפני שהם שלוחים של שניהם, אלא כיון דלגבי אונאת יתומים מכרן בטל, הו"ה לגבי אונאת לוקח. וכיון שסובר הרמב"ם שאין הבי"ד שלוחים של הלוקח, ולפיכך אם רצו ב"ד לקיים המקח ולהחזיר האונאה הרשות בידם שלא יהי' כח בידי גרוע מזה הדין.

(י) דמש"ש בכתובות צח א במשנה: „היתה כתובתה מנה ומכרה שוה מנה ודינר במנה מכרה בטל", לאו דוקא דינר, הו"ה בפחות. וכ"ה בשליח שאמרו שם ק א: שליח כאלמנה. וכתב ע"ז הר"ף: שאם טעה כל שהו מכרו בטל. — כ"כ הרא"ש שם פ"א סמ"ז.

4 יתכן שמ"ש רבינו: „ע"ש", ר"ל שהרא"ש כתב לדעת הר' יונה שבפחות משתות מכרן קיים, והרא"ש כתב ע"ז: וכן מסתבר. וכן למש"ש הרא"ש לפירש"י, כמש"ש רבנו בסק"ט. ועב"ש סק"ג, ובקרבן נתנאל אות ת' שעל הרא"ש שם כתב שיש טעות בב"ש. ועיי' בהפלאה בכתובות ק ב וכאן בקונטרס אחרון אות ה', ומש"ש רבנו בחו"מ סימן ק"ט סק"ד.
 5 בפסקי הגר"א כתב שמשמעות דעת רבנו להלכה כדעת

להשחיתה אלא א"כ יכתוב לה אחרת ב (ג) בעיקר הכתובה. ב (ד) המוכרת כתובתה לאחרים ומת הבעל בחייה ג אם מתה קודם שנשבעה על כתובתה אין ללוקח ולמקבל כלום בד"א כשנתאלמנה ומתה שהיא לא היתה יכולה ליפרע מן היתומים אלא בשבועה ו (ה) אבל אם נתגרשה ומתה לקוחות נשבעים שבועה שלא פקדתנו ונוטלים ודווקא שמתה ה אבל אם היא בחייה צריכה לישבע שלא נפרעה ואם אינה רוצה לישבע יפסידו הלקוחות ו (ו) ואם אמרה שנפרעה אחר שמכרה נאמנת במינו שאם היתה רוצה למחול אבל אם אמרה שנפרעה קודם המכר אינה נאמנת. ג ז (ז) מי שמת והניח בנים ואלמנה ומתה האלמנה קודם שנשבעה

ו טור ודברי הרא"ש שנספקין. ז טור נשים תשיגת אנו הרא"ש נסוף כלל ל' ונטעם דכל זמן שלא נשבעה על כתובתה ולא הגוי נ"ד הכתובה כל הנכסים בחזקת בעלה.

ביאורי הגר"א

(ג) בעיקר כתובתה. שם וערש"י שם ד"ה נוקמה כו' : (ד) המוכרת כו' בד"א כו'. שנועות וי"ח ל' ת"ש חבל כו' ונתוספתא ונפ' הנאין נרשית היינו לקוחה וכוונת הרא"ש נפ' הכותב וכוונת ס' ל"ה : (ה) אבל כו'.

ברכת אליהו

לעיל סימן צ"ח ס"א בדין גירשה ומתה, ומש"ש.
(ו) כ"ה ברא"ש בכתובות פרק הכותב פ"ס כ"ה, שכתב : ואם היא אומרת שנפרעה אחר שמכרה נאמנת במינו שיכולה למחול ולא דומה למלות שאמר שטר אמנה הוא שאינו נאמן היכא שהוא חב לאחרים ולא מהימן במינו דאי בעי מחיל לפי שאינו רוצה למחול ולהפסיד חובו אבל במה שאומר שטר אמנה הוא אינו מפסיד חובו כי מכיר בלוה שהוא ירא שמים ולא יעצב מעותיו אבל אם אמרה שנפרעה קודם המכר לא מהימנא במינו דאי בעי מחלה דאין זה מינו טוב דאי מחלה השתא היתה צריכה לשלם דמי שטרא מעליא אבל אם נפרעה קודם אינה חייבת לשלם אלא הדמים שקבלה מן המכר ומחזרת הדמים. וע"ש שסיים : ואף לדברי המפרשים דכל מחיל שטיח אינו חייב לשלם אלא דמי המכר מי"מ כו"ע לאו דינא גמירי והיא יראה למחול שכא תתחייב לשלם כל דמי השטר אבל מה שאומרת שנפרעה קודם המכר דבר ידוע הוא כיון שמקח טעות היה הדמים חוזרין, עכ"ל.
(ז) דהא לא קי"ל כב"ש — בשבועות מח ב — דאמר שטר העומד לגבות כגבוי דמי, ולכן הנכסים בחזקת בעלה, ונוטל הבכור פי שנים.⁴

(ג) בב"ק פט ב הג"ל בס"א : ואי דנפישא כתובתה מכתובה דאורייתא נוקמא אכתובה דאורייתא ואידך תזבנה ניהליה ובתבליה. וערש"י שם ד"ה נוקמה כו', שכתב : משום דר"מ אסר להשהות את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה ותוספת תזבין לבעלה בטובת הנאה ויתתב ליה בתבליה. הרי שרק בעיקר הכתובה אסור להשהותה בלא כתובה. [וע"ל סימן ס"ו סק"ג].

(ד) בשבועות מח א אמרינן שאם מת לוה בחיי מלוה אין היתומים נפרעין מן היתומים דכבר נתחייב מלוה לבני לוה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו. ומקשינן : ת"ש אבל יורשיו משביעין אותה ואת יורשיה ואת הבאין ברשותה. ותרצינן : לצדדין קתני אותה באלמנה יורשיה בגרושה. ובתוספתא דכתובות פ"ט ה"ה מפ' הבאין ברשותה היינו לקוחות, וכמ"ש הרא"ש בכתובות פרק הכותב ס"ח, וכוונת סימן צ"ח ס"א סק"ב. [וערו"מ ס' ס"ו סקס"ט].

(ה) הרא"ש בשבועות פ"ז ס"ד כתב שלוקח שלקח שטר חוב ומת לוה, אם אחר שלקחו מת, ה"ל מת לוה בחיי מלוה וגבי יכו' דכיון שמכרו אין עליו עיקר חיוב. ועיין חשן משפט סימן פ"ו פמ"ו. ושם הובא דין זה, ועמ"ש.

נלמד ממש"ש : כשם שהמוכרת כתובתה לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דכרין וכו' כך מוכרת כתובתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין וכו'. וכתבו שם בתורה כן : אע"ג דאינה יכולה למחול כתובתה לבעלה לר"מ מי"מ יכולה היא למכור ואע"ג דאסור להשהותה לר"מ בלא כתובה וכן קי"ל מי"מ השמיענו בברייתא את הדין דאם אירע כן שמכרתה לבעלה לא הפסידה כתובת בנין דכרין. ואם כי שטימו שם התוס' : "א"נ במכרה התוספת איירי", הרי להלן בסעיף ד' מובא דין זה לא במכירת התוספת. ואמנם הדין הזה : כשם וכו' איתא גם בכתובות נג א, וכמ"ש בנאה"ג סק"ט, ורבנו שציון רק לב"ק, הוא מפני ששם מובא גם הדין אסור להשהותה. ועוד ש"ב"ב מפרש כך רבא הברייתא דשם בכתובות הוא רק פשיטותא דרבא. ועיין בב"ק שם בתורה"א אמר רבא, שהעירו

ע"ז, וכתבו : ושמן מתוך ברייתא זו פשטה ולפי שאין כ"כ פשוטה לא הביאה שם.
2 בפסקי הגר"א כתב שמשמע מדברי רבנו שאם מכרה כתובתה לאחרים ואח"כ נתגרשה ומתה ומש"כ נתגרשה ומכרה ואח"כ מתה אפילו מת הבעל בחייה ולא נשבעה קודם מיתתה על הכתובה, אפ"ה נשבעים הלקוחות שבועת שלא פקדתנו ונוטלים, כדעת הב"ש סק"ד ולא כדעת ח"מ סק"ה ולזה אמרה המקור שציון רבנו ברא"ש ובחז"מ. וראה מ"ש כאן בהגהות חכמת שלמה.
3 ועיין ש"ך בחו"מ סימן ס"ו סק"ג, וכאן בב"ש סק"ז והפלאה אות ב' ובישועות יעקב פירוש הארוך אות א' ופ"ת סק"א.
4 ועיין ח"מ סק"ט וב"ש סק"ח ובהפלאה אות ג'.

באר הגולה

ח מימרח דרנא
כתובות דכ"ג ע"א
דחזי אנסה.
ט נעיל דרנא שם
והדר פשטא.
י ג"ז מימרח דרנא
שם ודין חס אינדה
המנונות נחייא כתבאר
לעיל סימן ז"ג.
כ הרמז"ס שם והבילו
הטור ונלמד בעובדא
דמר זוטרא ורז אלא
קידושין דף ס"ה ע"ג
וכדלמרינן התם דלא
אינדה סהדי אלא
לשקרי.
ל טור מניימרח
דשמואל כתובות דף
פ"ה ע"ג.
מ שם עובדא
דקדושתיה דרב נחמן
וכו' וכפ"י הרא"ש
שם.
נ שם בעובדא דהוא
דנזנא לכתובת אחיה
וכו' כתובות דף ז"ל
ע"ג.
ס מימרח דרנא שם.
א משנה ז' פרק ג' דפאה ומייתי לה צ"ג דקל"ג ע"א.
ב נעיל דרנא שם וסלקא נתיקו
ולא מפיקין ממונא מספיקא הרי"ף והרא"ש והרמז"ס שם.

על הכתובה הבכור נוטל פי שנים. ד ה המוכרת כתובתה בין ט לבעלה
בין לאחרים לא הפסידה שום דבר מתנאי כתובה י אבל המוחלת כתובתה לבעלה
איבדה כל תנאי כתוב'. הגה: (ח) ולפילו נדונייתא הפסידה חס אינס נעין (ריצ"ש סימן
קמ"ט גס הרמז"ן והרש"א) וי"א דלא הפסידה נדונייתא אלא ח"כ אמרה כל מה ששטר מחול
לך (מהרי"ו סימן י"ט). ה כ (ט) המוחלת כתובתה אינה צריכה לא קנין ולא
עדים (ו) והוא שיהיו דברים שהדעת סומכת עליהם ולא יהיה דברי שחוק והיתול
או דברי תימה אלא בדעת נכונה. הגה: (יא) חסוס למחול כגון שהיה מתקוטט עמה
תמיד ומחלה לו כדי שתשז עמו בשלוה מחילתה נטילה לעפ"י שלח מסרה מודעא (תשו' הרש"א
סימן תקפ"ג). ו ל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו לו מחול ואפילו
יורש מחול מ לפיכך מכרה כתובתה ומת הבעל ואח"כ מתה בנה יכול למחול
והמכר בטל (יב) ואפילו אין לה יורש אחר אלא זה הכן ונמצא פרעון הכתובה
עליו יכול למחול לעצמו כדי לבטל המקח ויירש הכתובה. ז נ מי שמכר
בחיי אביו כתובת אמו שאם ימות אביו ואחר כך תמות אמו ויירש הוא את
כתובתה שיחיה הלוקח עומד במקומו לגבותה והתנה שאם תערער אמו על המכר
שלא יסלקנו מערעור ומתה ולא ערערה ס אינו יכול לומר אני במקום אמי וכמו
שהיא יכולה לערער על המקח גם אני מערער ואבטלנו שערעור של עצמו
קבל עליו וודאי.

קו הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא. ובו ב' סעיפים

א א הכותב כל נכסיו לבניו (א) בין זכרים בין נקבות (ב) בין ב בריא בין ש"מ
ס מימרח דרנא שם. א משנה ז' פרק ג' דפאה ומייתי לה צ"ג דקל"ג ע"א. ב נעיל דרנא שם וסלקא נתיקו
ולא מפיקין ממונא מספיקא הרי"ף והרא"ש והרמז"ס שם.

ביאורי הגר"א

התנול יש דברים כו'. כ"מ: (יא) אנסה כו' אע"פ
כו'. עתו"ס דנ"צ מ"ח א' ד"ה אמר רנא כו':
(יב) ואפי' אין כו'. עתו"ס ס' ס"ו סכ"ג.

קו (א) בין כו'. שם ההוא דא"ל פלגא לנרת כו':
(ב) בין בריא כו'. ענה"ג וכ"כ רש"י קל"ג

(ח) ואפי' כו' וי"א כו'. תנ"ש בר"פ לעפ"י כ"מ כו'
ולמוחלת וס' הראשונה ס"ל דמש"ש ה"ה לנדוניא כמ"ש
הרש"א נהרנ' מקומו' ולא קי"ל כמש"ל נכמה ונקומות:
(ט) המוחלת כו'. עתו"ס דנסהדרין ו' א' ד"ה לריכה
כו' וש"מ וכמ"ש נח"מ ס' י"צ (ס"ו) [ס"ח] וסימן
רנ"ח ס"ג: (יוד) והוא שיהיו כו'. כמ"ש ס"פ

ברכת אליהו

מתנה תליוהו ויהיב לא הוא מתנה אפילו לא מסר מדעא
אי ידיעו עדים אונסיה והיכא דמסר מודעא אפילו לא ידעי
אונסיה כתבינן. [ומ"ש בהגה כאן — דמחילתה בטלה אעפ"י
שלא מסרה מודעא — היינו באונס דקדו, אבל באונס שאינו
ידוע צריכה למסור מודעא. וכ"כ ח"מ סקט"ו וב"ש סקט"ד].
(יב) עתו"ס ס' פ"ב פ"ב [ושם ב' המחבר שאין היורש יכול
למחול לעצמו, ובשם יש מי שחולק כתב שאף לעצמו יכול
למחול. ועמ"ש ס"ק צ"ח, צ"ט, ק'. ועיין כאן בט"ו סקט"ו
וח"מ סקט"ה וב"ש סקט"ז].

(א) תנו בפאה פ"ג משנה ז': הכותב נכסיו לבניו וכתב
לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. והא דתנו, "לבניו",
לאו דוקא לבניו זכרים, אלא הו"ה לנקבות. וזה גלמוד ממ"ש
בב"ב קלב ב: ההוא דאמר להו פלגא לפרת ופלגא לברת

(ח) ממ"ש בר"פ אעפ"י כתובות נד ב: תנאי כתובה
ככתובה נפקא מינה למוכרת ולמוחלת. ופברה הראשונה ס"ל,
דמש"ש, "תנאי כתובה", הוא דחיו לנדוניא, כמ"ש הרש"א
בהרבה מקומות, ולא קי"ל כן, כמש"ל בכמה מקומות (ראה
סימן צ' סקנ"ה וסימן צ"ו סק"א ועוד), ד"תנאי כתובה"
אינו כולל נדוניא.

(ט) עתו"ס דנסהדרין ו' א' ד"ה צריכה כו', שהוכיחו שמחילה
א"צ קנין, ושי"ב, וכמ"ש בחשן משפט סימן ח"ב ס"ח,
ועמ"ש סקט"ז, וסימן רמ"א ס"ב ועמ"ש סק"ג.

(י) כמ"ש ס"פ החובל ב"ק צג א — גבי סמא את ציגי
וכו' — יש (דברים) הן שהוא כלאז (וכגון דמתמה
אתמוהי — רש"י) ויש לאו שהוא כהן (אי אתמה — חש"י). —
כ"כ ה"מ ב' אישות פ"י ה"ט.

(יא) עתו"ס דב"ב מה א ד"ה אמר רבא כו', שכתבו: אבל

וכתב לאשתו ג עמהם קרקע כל שהוא * או דקל לפירותיו (ג) או ד פירות מחוברים והם צריכים עדיין לקרקע הואיל ועשה אותה שותף בין הבנים (ד) ושתקה ה כשנודע לה ולא מיחתה איבדה (ה) עיקר כתובתה ותוספת (אצל לא נזונית) (המחזיק פ"ו מה' זכיה) ואינה טורפת מנכסים אלו כלום ו אבל מנכסים שיבואו לו אח"כ גובה מהם אפילו באו לידו מאותם נכסים עצמם כגון שמת אחד מהבנים וירשו. ב ז כתב לה עמהם מטלטלים בלבד או ה ששייר לעצמו קרקע כל שהוא כתובתה קיימת ט (ו) ולפי מה שתקנו הגאונים שכתובה נגבית מהמטלטלין אפילו שייר הר"ש ע"ס. ו מעונדה דהוא דלמך חלתא לבר' וכו' ע"ס. דהוא דשייר דקלא וכו' ע"ס. ט לשון רמב"ם ע"ס נפ"ו.

באר הגולה
ג כרז נתקן ע"ס וכו'
הרי"ף ע"ס וכו'
הר"ש ע"ס והרמב"ם
(נפ"ו) [נפ"ו] מהל'
זכיה ומתנה.
* מיוחד דשמואל ע"ס
דף קל"א ע"א.
ד נפ"ו הרש"ם ע"ס.
ה טור מנכרי אביו
ח מעונדה

ביאורי הגר"א

חמירא מדריב"ח אצל הר"ש כי ע"ס דרי"ג קילא מכולהו ולע"פ שלח חילק בפניה ולא חיל' (ושלי) [טלי] כו' ודקאמר שאני חומר כיון כו' מ' דקילא מכולהו: (ה) עיקר כו' אבל כו'. ומש"ס ומקולי כו' וכתב רש"ם ע"ס דקלי אכלהו זה חינו אצל צעיקר ותוספת כו"ש נצטרות כ"כ ח' וכמ"ס ר"פ לע"פ לשנח: (ו) ולפי כו'. ומש"ס ק"כ ז' וכולהו דלמקרקעי כו' מטלטלי כו'

ח' סד"ה חיל רז יימר ודלא כר"ף והג"ח נכס ר' צדוק ע"ס וכ"מ ציננות ל"ח ז' לז"ה דלמרי' שטר העומד כו': (ג) או פירות כו'. רש"ם ע"ס קל"ז ז' ד"ה איבדה כו': (ד) ושתקה כשנודע כו'. רש"ם ע"ס והרי"ף פ"ו דרי"ג כשמואל ס"ל וכו' הרי"ף דשמואל ור"מ קילא מכולהו וכ"ס הגד אצל דרש"ם כתב דריב"ח קילא מכולהו ולפי' לא הית' ע"ס ולא חילק בפניה כו' ולפי' לדידי' הו' דרי"ג

ברכת אליהו

בד"ה שותף בין הבנים והרי"ף פירשו ח"מ כשמואל ס"ל. וכו' הרי"ף דשמואל ור"מ קילא מכולהו וכ"ש הגד. ולפי"ן צריך שיתקן בפניה. אלא דרש"ם כתב שם עמך א בד"ה ריב"ח"א, דריב"ח קילא מכולהו ואפי' לא היתה שם ולא חילק בפניה אלא שאמר לה לשון זה כשכתב לה ההוא קרקע כל שהוא טלי קרקע זו בכתובתיך והיא לא ערערה דאי מחלה שעבדה משאר הנכסים ואחרון אחרון מיקל. וא"כ לדידיה הא דרי"ג חמירא מדריב"ח. אבל הרמ"ש כ' שם בפ"ח סל"ד דרי"ג קילא מכולהו ואע"פ שלא חילק בפניה ולא איל טלי קרקע זו בכתובתיך אלא ידעה שכתב נכסיו לבניו וכתב לה קרקע זו וכשנודע לה שתקה אגן אמרינן דעתה דכיון שחלק לה כבוד ועשאה שותף בין הבנים מחלה שעבדה כתובתה מאלו הנכסים. וסוים שם הרמ"ש שמלשון ר"ג מדקאמר שאני אומר כיון וכו' משמע דקילא מכולהו.

ותילתא לאיתת בפירי וכו' כי האי גונא (דלא כתב לאשתו קרקע כל שהוא אלא פירות — רש"ם) מאי. והספק שם הוא אם מחלה שיעבדה בשביל חלק הפירות שנתן לה. אבל לולא זה — והי' נותן לה חלק בגוף הקרקע — הי' ברור, שגם בכתוב כל נכסיו לכתובתי, חל ודין ההו'. (ב) עבה"ג סק"ב שכתב: בעיא דרבא שם (ב"ב קלב ב) וסלקא בתיקו ולא מפקינן ממונא מספיקא וכו'. ופי' רש"ם שם קלב א פריה איל רב יימר, וז"ל: והלכך כיון דמספקא לן אמרינן המציא מחבירו דהיינו אשה עליה להביא ראיה וכו' עכ"ל. ודלא כר"ף — כפי הגירסא שבפנינו — שכתב שם: הלכך מוקמינן כתובה אחזקה ועל הבעל להביא ראיה דמחלה. ודלא כהג"א שם פ"ח סל"ד, שכתב בשם ר' צדוק: דמספיקא לא מפסדינן כתובה. ופי' ביכמות לה בלביה הלל דאמרינן שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, הנכסים בחזקתן, ואין האשה מוציאה מספק.¹

(ה) ממש"ס ב"ב קלב ב — אהא דהפסדה כתובתה: — ומקולי כתובה שנו כאן. וכתב רש"ם שם ד"ה ומקולי וכו', דקאי אכולהו אכוראי שהזכירו שם בגמ' הג"ל בסק"ד. וזה — מקולי כתובה — אינו אלא בעיקר כתובה ותוספת, כמ"ש בכתובות נב א — אהא דאין אשה גובה כתובתה משבח — דמקולי כתובה שנו כאן. וכמ"ס ר"פ אע"פ כתובות נה א דתנאי כתובה ככתובה לענין שבח (תוספת היא ככתובה שלא תגבה השבח — תוס' שם ד"ה ולשבח). [נעיה"ס בסימן ק' סק"ז וש"מ, שכ' ד, תנאי כתובה ככתובה", הוא רק לענין תוספת ולא לענין נזונית].

(ג) בבב"א סק"ד כתב: בפירוש הרשב"ם שם. וזה בב"ב קלב ב ד"ה איבדה כו', וז"ל: וכ"ש היכא דאקני לה פירות גופייהו שגדלו כבר ומחוברין לקרקע וכו'.

(ד) בב"ב קלב א מייחבין הא דתנן בפאה פ"ג מ"ז: הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה. ופרכינן: משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה (בתמיה — רש"ם). ותריצינן: אמר רב במזכה להו על ידה, ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת, רבי יוסי ברי' חנינא אמר באמר לה טלי קרקע זו בכתובתיך. ושם עמוד ב איתא: א"ל רבא לרב נתנן הא רב הא שמואל הא ריב"ח מר מאי סבירא ליה, א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כתובתה ומקולי כתובה שנו כאן. ורש"ם שם

(ו) ממש"ס בב"ב קנ ב: ובכולהו מטלטלי הוי שויר לבר מכתובתה דאמקרקעי תקינו רבנן מטלטלי לא תקינו רבנן אממר אמר מטלטלי דכתיבי בכתובה ואיתנהו בעיניהו

באר הגולה

א מירל דרר יהודה
 חור שמואל ז"ל דף
 קל"ז ע"ב.
 ב וז"ל הרמב"ם ריש
 פ"ו מהל' זכייה
 ומהנה וכתב ה"ה
 צע"ל דרנא דף
 קל"ז ע"א ח' לא
 נפסטה וכתב אבן נגש
 הלכך לקולא עדינן
 ולא עשאן אלא
 לאפורופסין וכ"כ
 הס"י דגם הר"ף
 והר"ע.
 ג חיצויה דגם נפסטה.

מטלטלין כל שהוא כתובתה קיימת שהרי היא אומרת ממה ששייר אני גובה ומתוך שתרד למה ששייר תרד לשאר נכסים ותפרוף. הגם: (ז) מי שזה לתת לצניו כך וכך או לחארים וזה כך לפני אשתו ושחקא י"א שריכה לקיים (וורדכי ריש אלמנה יזונית דגם רחצין נפרק מי שמת) ויש חולקים (וורדכי פרק י"ב דגם הר"ם) ולכ"ע אם חמרה לנקות דבריו אין ונקות דבריו שחקא דלא הוי מחילה בזה שחקא אלא בזה שאמרה אין צריכה לקיים (פסקי מהר"א סי' פ"ו) (ח) ואינה יכולה לוודר שעתה של לטרוף דעתו (מהרי"ו סי' י"ט) (ט) ואם קבלה קנין לקיים מתנותיו והא"כ אומרת שלא מחלה כתובת' ומה שקבלה קנין משום שהנכסים היו צידה ונרשומה הדין עמה ונוצלת כתובתה (ריב"ש סימן רמ"ז).

קז הכותב כל נכסיו לאשתו אם קנתה ויצא עליו שטר חוב. ובו י' סעיפים

א א הכותב כל נכסיו לאשתו (א) בין ב בריא בין שכיב מרע (ב) אעפ"י שקנו מידו לא עשאה אלא אפוטרופא על יורשיו בין שהיו יורשיו בניו ממנה ג או מאשה

ביאורי הגר"א

(ט) ואם קבלה כו'. דריב"ש דף כ' כן ע"ש ועמ"ס:
 קז (א) בין בריא. ענה"ג: (ב) אעפ"י כו'.
 מחליצתיה להו צריח וע"כ נקנין וכן ממש

וערשנ"ס דם וליתנהו כו' וכ"כ בהג"א דם פ"ח סל"ד
 ד"ה ל"ע כו' ומצוין דם נשיבוס וז"ל מצוין אומ"ס דר"ש
 אבן שיר כ"ה כו': (ז) מי שצוה וכו' וי"ח כו'. עמ"ס
 זכ"ס: (ח) ואינה כו'. מתנת' וגו' הכ"ל:

ברכת אליהו

שכתב: המעיין בריב"ש יראה שזיכה את האלמנה מטעם דזכות כתובתה לא מחלה ודמי לב"ד ואפוטרופוס שמכרו קרקע היתומים שלא אבדו זכותן כן האלמנה לא אבדה זכות כתובתה כל זמן שלא שעבדה עצמה ונכסיה לקיים דברי המת וא"כ לכאורה הריב"ש חולק על מ"ש לפני זה אם אמרה אין על צוואת הבעל צריכה לקיים ומחברי הרב גראה שחילק ביניהם דכשאינן הנכסים ברשותה ואמרה אין הכוונה הוא שלא תערער מחמת כתובתה והוי כאילו מחלה הכתובה אבל כשהנכסים ברשותה הכוונה שתמסור הנכסים ליד מקבלי המתנה ואם ישלמו לה כתובתה ממקום אחר טוב ואם לאו תטרוף מהם דאחריות דנפשה לא קבילית עליה ובאמת אף ישאין חילוק זה מוכרח מ"מ אפשר לאמרו, עכ"ל.

(א) ענה"ג סק"ב. וזה תוכן דבריו: בב"ב קלב א: בעי רבא בבריא (שכתב כל נכסיו לאשתו — רשב"ם) היאך בשכ"מ הוא דניחא ליה דלישתמעון מלה אבל בבריא הא קאי איהו או דלמא בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא (לפי שיודעין שעתידין להיות כפופין לה — רשב"ם). והבעיא לא נפשטה. והרמב"ם ברפ"ו מה' זכייה ומתנה פסק, שגם בבריא לא עשאה אלא אפוטרופא. וכתב המ"מ בשם הר"י מגש, דכיון דלא נפשטה האיבעיא, עבדינן לקולא, ולא עשאה אלא אפוטרופא. וכ"כ הב"י בשם הר"ף והרא"ש.

(ב) מראיבטיא לחו בב"ב קלב א בבריא היאך, כנ"ל בסק"א. וע"כ בקנין מיירי, דבבריא בלא קנין פשיטא דלא קני. וכן ממש למטה: ואם שיר כו', וע"כ דמיירי בקנין אפילו בשכיב מרע, דבשיר צריך קנין אף בשכ"מ. ומוכח מזה, שאעפ"י שקנו מידו, לא עשאה אלא אפוטרופא.

הוי שיר, וערשנ"ס שם ד"ה ואיתנהו כו', שכתב: שהרי אשה גובה כתובתה מהם וכו' עכ"ל. ולפי"ז, לאחר שתקנו הגאונים שכתובה נגבית ממטלטלין, הרי מטלטלין הוי שיר כמו מקרקעי ומטלטלין ואיתנהו בזמן הגמרא. וכ"כ בהג"א שם פ"ח סל"ד ד"ה, כ"ע"י. ומצוין שם בשיכרש אמ"ש הרא"ש: דוקא מאותן נכסים וכו'. וצ"ל מצוין אמ"ש ברא"ש: אבל שיר כל שהוא לא אבדה כתובתה ודוקא כתב לה קרקע אבל מטלטלי לא. וע"ז כתב בהג"א, שמסוגיא הג"ל ומרשב"ם משמע דהאידנא מטלטלי הוי שיר.

(ז) עמ"ס סק"ה — שכתב על הדעה הראשונה — פסק זה תמוה דהא בהדיא אמרינן בגמ' (הג"ל בס"ק ד', ר') דוקא בדלא שיר ודוקא דכתב לה קרקע כל שהוא או בדקבלה בפירוש ומחלה הכתובה אבל בשתיקה גרידא ליכא למ"ד וכו'. ועב"ש ס"ק ד', ז', ח' כתב, שהדעה הראשונה סוברת, ד"בש"ס איירי, כשמחלק נכסיו שלא בפניה או דוקא כשכתב לה וחלק כל נכסיו הפסידה אבל אם נתן בפניה והיא שתקה הוי מחילה". והדעה השניה סוברת, ד"ר' יוסי (בפאה פ"ג מ"ו) והגורר בב"ב קלב ב) איירי כשמחלק בפניה דוקא ומ"מ דוקא כשמחלק כל נכסיו ונתן לה קרקע או הפסידה". [ועמ"ס סק"ג].

(ח) ממתני' דפאה פ"ג מ"ו וגמ' דב"ב קלב הג"ל בס"ק א', ד', שאם כתב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה, דאמרינן שנתרצית להם במתנה זו, וא"י לומר שעשתה זאת בכדי לא לטרוף דעתו.²

(ט) בריב"ש שם [סימן רמ"ד, ולא כמ"ש בטעות בספרי השו"ע סימן רמ"ז] לא כתב כן, ועיין חלקת מחריק סק"ז,

אחרת או אחיו (ג) או שאר יורשין (ה) ד ואם שייר כל שהוא בין קרקע בין מטלטלין קנתה כל מה שכתב לה (ה) (צין כך וצין כך לא אגדה כתובתה) (טור). ב ה במה ד"א בנשואה אבל אם כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה או לגרושה (ו) אעפ"י שלא שייר כלום מתנתו קיימת (ז) ואגדה כתובתה (ח) אל"כ שייר מקצת נכסים (גם זה טור). ג ו כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה (ט) במתנה גמורה איבדה כתובתה ותקרה לפיכך אם יצא שטר חוב עליו מוקדם למתנה זו והלכו כל הנכסים בפריעת החוב תשאר היא בלא כלום ולא תקח בכתובתה שקדמה לחוב שאומדן דעת הוא למטה ולס שייר כו' וע"כ נקטין אפילו גש"נו: (ג) או שאר יורשים. כמו אלל אחין וערשבים שם ד"ה ולשה אלל האחין כו'. טור וכ"כ נ"י: (ד) ואם כו'. שם ק"כ ז' צין כו'. שם: (ה) בין כך כו'. דבריטל כיון שלא קנתה וכמ"ש הרמב"ם וש"ע נס"ג כל כו' (למתנה) [במתנה] גמורה ועומד נכסיו' כיון ששייר

ד מענדל ולפנינה וכו' ושייר דיקלל שם דף קל"ג ע"ל והוא בכלל החמשה עד שיכתבו כל נכסיהן דחשיב שם דף ק"ג ע"כ.

ה תלוקותא דרבינא שם דף קל"ג ע"כ.

ו לשון הרמב"ם שם נפ"ו ונר"י שם וכלוקותא דרבינא.

ביאורי הגר"א

וכמ"ש ק"כ ז' וכמ"ל סי' ק"ו ס"ז: (ו) אעפ"י כו'. כמ"ש רבינא ומוקי כו': (ז) ואבדה כו'. כמ"ש תקרה כתובתה כו': (ח) אא"כ כו'. כמ"ל: (ט) במתנה גמורה. לפוקי לשם אפטרופא' כמ"ל וכמ"ש נחלי אלימא גש"ת והא אחרת לא עשה אלל אפטרופא' פי' ולא קנתה ולא תקרה כתובתה. מ"מ. ונ"ל של"ג

למטה ולס שייר כו' וע"כ נקטין אפילו גש"נו: (ג) או שאר יורשים. כמו אלל אחין וערשבים שם ד"ה ולשה אלל האחין כו'. טור וכ"כ נ"י: (ד) ואם כו'. שם ק"כ ז' צין כו'. שם: (ה) בין כך כו'. דבריטל כיון שלא קנתה וכמ"ש הרמב"ם וש"ע נס"ג כל כו' (למתנה) [במתנה] גמורה ועומד נכסיו' כיון ששייר

ברכת אליהו

אבדה כתובתה — שאם שייר לעצמו קרקע כל שהוא לא אבדה כתובתה — מהטעם הנ"ל, וכמ"ל סימן ק"י פ"ב.

(ו) כמ"ש רבינא מוקי כו'.

(ז) כמ"ש בב"ב קלב א: כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שט"ח וכו' תקרה כתובתה (לאו דוקא וכו') דאי קנה נכסים אח"כ תגבה מהן כתובתה וכו' — רשב"ם) וכו'. ומוקמינן לה באשתו ארוסה ובאשתו גרושה. [ועט"ו סק"ג].

(ח) כמ"ל סק"ה, שאם שייר מקצת נכסים לא אבדה כתובתה, שהיא אומרת ממה ששייר אני גובה, ומתוך שתורד לגבות ממה ששייר, תגבה גם משאר נכסים.

(ט) לפוקי לשם אפטרופאות, כמ"ל בסק"ד. והיינו, שרק כשקנתה במתנה גמורה, אמרינן שמפני שחלק לה כבוד ונתן לה כל נכסיו, מסתמא מחלה הכתובה, ולא כשעשה רק אפטרופא. וכמ"ש בב"ב קלב א אהא דתניא תקרה כתובתה כמאי אילימא בשכיב מרע והא אמרת לא עשה אלא אפטרופא. — פירוש: ולא קנתה ולא תקרה כתובתה. — כ"כ המ"מ בה' זכיה ומתנה פ"ו ה"ח. והגירסה שבפנינו שם בגמ' היא: טעמא דיצא עליו שט"ח הא לא יצא עליו שט"ח קניא ובמאי וכו'. ולפי"ז קושית הגמ' היא לא מ, תקרה כתובתה", רק מוזא שקנתה בלא יצא עליו שט"ח. וצ"ל

(ג) כמו אשה אצל אחין, דאיבעיא בב"ב קלא ב, ופשטינן דלא עשה אלא אפטרופא, וערשבים שם ד"ה ואשה אצל האחין, שכתב: דכיון דאשתו כגופו דמא רוצה שיכבדה אע"ג שאינם חייבים בכבוד אשתו, ואפטרופא שויה. וסברה זו שייכא גם בשאר יורשים. (טור) וכו' נ"י שם בשם הריטב"א, ששאר יורשים דינם כמו אחים.

(ד) שם בב"ב קנ ב: חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם ואלו הן וכו' אשתו דאמר רב יהודה אמר שמואל הכותב כל נכסיו לאשתו לא עשה אלא אפטרופא². ומ"ש המחבר: בין מטלטלין, זה ג"כ שם בגמ': ובכולהו מטלטלי הוי שייר וכו'.

(ה) דפרישא — בכותב כל נכסיו ולא שייר — כיון שלא קנתה, לא אבדה כתובתה. וכמ"ש הרמב"ם בה' זכיה ומתנה פ"ו ה"ח: כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה גמורה אבדה כתובתה. וכו' בשלחן ערוך להלן במ"ע: כל אשה שקנתה כל נכסי בעלה במתנה גמורה איבדה כתובתה. דייק לומר: במתנה גמורה, לפוקי לשם אפטרופאות, ועמ"ש סק"ט. ובפ"א — כששייר — כיון ששייר ונחתא בשביל כתובתה אהאי שוירא, נחתא גמי אכולהו נכסי. וכמ"ש בב"ב קנ ב — לענין הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא

1 מ"ש בביאורי הגר"א כאן "טור" זו ט"ס. כי הטור הביא רק דעת הרא"ש, המחלק בין אחים לשאר יורשים.

2 בבאה"ג סק"ד צ"יין גם לב"ב קלג א. אבל רבנו הרגיש שזה רק שם קנ ב. כי שם קלג א מיידי לענין הכותב כל נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא, וכמ"ש לעיל סימן ק"ו ס"ב, וכמ"ש בבאה"ג סק"ה. ובהמשך ס"ק זה כי בביאורי הגר"א: בין כו' שם. ונראה שזה ס"ק נוסף, ומוסב אמ"ש המחבר: בין מטלטלין, וע"ז כתב רבנו: "שם", ר"ל בב"ב קנ ב, וכמ"ש בברכת אליהו וכו' בביאורי הגר"א ח"מ סי' רמ"ו סק"ו. וצ"ב מדוע בסק"ה לא צ"יין רבנו לב"ב קלג א. ואולי מפני ששם קנ ב מדובר גם ב שויר, לענין כותב כל נכסיו לאשתו: וגם מפני ששם קנ ב הוא מפרא דרבא אמר רב נחמן: חמשה עד שיכתבו כל נכסיהם וכו', ומוכת יותר שכן הלכה.

3 בב"ב קלא ב: אשתו ארוסה ואשתו גרושה במתנה וכו' אמר רבינא משמיה דרבא בכולהו לא קני' לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. ושם קל"ב א: בעי רבא בבריא היאך כו' ת"ש וכו' כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שט"ח וכו' תקרה כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שט"ח הא לא יצא שט"ח קניא ובמאי אילימא בשכיב והא אמרת לא עשה אלא אפטרופא אלא לאו בבריא. ודחינן: לעולם בשכיב מרע וכו' רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה. ובריש הסעיף בבאה"ג סק"ה כתב: מאוקימתא דרבינא שם דף קל"ב (ע"ב) [צ"א]. אולם בריש הסעיף — אעיקר דין שיש הבדל בין גשואה לארוסה או גרושה — לא ה" צריך לציין לאוקימתא דרבינא, כי זה מפורש שם קלא ב, וכמ"ל. וגם המ"מ בה' זכיה ומתנה פ"ו ה"ב צ"יין

שבהנאה שבאה לה ז' בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו איבדה כל זכות שיש לה בנכסיו מצד כתובתה (י) בין מאותם שהיו לו בין מאותם שמכר או נתן קודם לכן (יא) אבל אם אח"כ זכה בנכסים גובה כתובתה מהם. ד (יב) ה יש מי שאומר דהא דלא הפסידה כתובתה כשייר היינו כשכותב לה סכום מנכסיו ואפילו אם הסכום הוא גדול כגון שכתב לה מחציתם או ב' שלישים אבל אם כתב לה כל נכסיו ופי' השיור אפילו אם שייר הרבה אבדה כתובתה מנכסים שיש לו שכבוד שעושה לה שכת' לה כל נכסיו גור' המחילה. ה ט (ג) יש מי שאומר שאם הוברר הדבר שהערים במתכוין כדי להפסידה לא איבדה כתובתה. ו י (יד) הני לו ב' נשים וכתב כל נכסיו לשתיהן לא קנתה שום אחד מהם ושתיהן

ז ז'י זשס תשונת
הרע"ס כלל מ"א.
ח טור זשס אזני
הרע"ס בתשונה שס.
ט כ"י זשס הרע"ה
זשס רנינו הגדול
דנו וזשס הריטע"א.
י טור מודנרי אזני
הרע"ס זפסקיו אהא
לדומער פשיטע זנו
ולחר וכו' ז"ז דף
קל"א ע"ז.

כ"ו. ולכן לא חשיב לה צהדי הנך חמשה עד כ"ו. שם ק"ה
צ"ב. שם: (יג) **יש מי** כ"ו. דמחילתה הוא משום
כבוד שעה לה כח"ש רשנים וש"פ מנא"כ בכה"ג ומוחילה
בטעות הוא: (יד) **ה"ל** כ"ו. מנא"ש פשיטא בנז

צנח' טעמאל דינאל כו' והרי"ף ושא"פ גרסי לז:
(י) **בין מאותם** כו'. כמ"ז בכתובות ז"ה א' התם איהו כו'.
הרא"ש כלל מ"א ס"א: (יא) **אבל** כו'. כמ"ז
רשב"ם שם ד"ה אר"י הלכה כו'. שם: (יב) **יש מי**

(יב) דלכן לא חשיב לה — שאבדה כתובתה — בהרי הנג המשה עד שיכתבו כל נכסיהם בב"ב קנ ב, דכאן לא בעינן דוקא שיכתבו כל נכסיהם בלא שיעור. והעיקר תלוי בלשון הכתיבה, שאם כתב לה בלשון „כל נכסיו“, ופירש השיור — אפילו אם שייר הרבה — אבדה כתובתה, מאחר שעשה לה כבוד לכתוב בלשון „כל נכסיו“. — כ"כ בשו"ת הרא"ש כלל מ"א ס"א.

(יג) דמחילתה הוא משום כבוד ששעשה לה — שכתב לה כל נכסיו, במישי רשבים בב"ב קלב א ד"ה, "ומשני" רש"י. משאי"ב ככה"ג — שנוונתו היתה להפסידה, ומחילה בטעות הוא, שאילו ידעה שנוונתו להפסידה — לא היתה מוחלת. (יד) במישי בב"ב קלא ב: פשימא בנו ואחר אחר בכתנה ובנו אפטרופוס אשתו ואחר לאתר במתנה ואשתו אפטרופוס. [וע"ל סק"ז שהרא"ש מפרש ש, בנו ואחר"ו, אשתו ואחר", היינו שנתן לשניהם. ומוכח מכאן, שאם כתב לשתי גשיו בבת אחת כל נכסיו לא קנו ושתייהן אפטרופוסות. וכ"כ הרא"ש שם פ"ח סל"א.]

(י) כמ"ש בכתובות צה א: לזה מן האחד ומכר נכסיו לשנים וכתב בע"ה ללוקח שני דין דברים אין לי עמך אין. לו על לוקח ראשון כלום מפני שיכול לומר הנחתי לך מקום לגבות הימנו. ואמרינן התם טעמא דמילתא: התם איהו דאפסיד נפשיה בידיה (שכתב לשני דין דברים אין לי עמך — רש"י). והו"ה כאן, איהו דאפסידה אנפשה, שמחלה שיעבודה מהנכסים שהיו בני חורין, ולפיכך א"י לגבות מנכסיה שמכר או נתן קודם. — כ"כ בשו"ת הרא"ש כלל מ"א ס"א.

(יא) כמִישׁ רִשְׁבִּים בִּב"ב קִלֵּב א דִּיחַ אֲצִינ חִלְפֵה כּוֹ, וז"ל: וּמִיָּד אִם קִנָּה נִכְסִים אֲחִיכ תִּגְבֶּה סֶהָן כְּתוּבָתָה שֶׁהָרִי כִךְ כָּתַב לָהּ דִּקְרָא דִּדְעִידִי אֲנָא לְמִקְנִי אֲבָל מִהֶהוּ נִכְסִים דִּיחֵיב לָהּ מַחֲלָה שֶׁעָבַד כְּתוּבָתָה דְּמִינִיָּהּ לֹא תִּגְבִּי כְּתוּבָתָה וְכֹלֵל וּבִמְתָּנָה חָנֻם בְּאוֹ לִידָה וְכוּ'. וְכִי"ת בְּשׁוֹת" הָרִא"ש כָּל מ"א ס"א.

קלה א הדבר מפורש יותר. וראה בשו"ת הרא"ש כלל מ"א ס"ב שכתב: והא דמוקי לה בגמ' לרב עזריא בכולהו ולרבינא באשמו אירוסה ואשמו גרושה ולא מוקי לה בדשייר משום דברייתא חתני כתב כל גכסיו לאשמו.

4 וראה בחדושי הרשב"א (ירושלים תש"ך) בב"ב קלב א — והובא שם בש"מ — שכתב לפי גיסתנו, וז"ל: והא דלא אמר הכא אי בשכיב מרע אמאי תקרע כתובתה אפ"ל משום דלא תדחיה דילמא אף כשעשית אפוסרופיא תקרע כתובתה ולא נמי י"ל דהכל בכלל מ"ש אלימא בשכיב מרע והא אמרת לא עשאה אלא אפוסרופיא ולא קנתה ולא תקרע כתובתה וכן אמרו משם הגאון ז"ל שכתב בתשובה וכו' עכ"ל. וראה גם בנ"י בב"ב שם ובב"י כאן. ועיין בשו"ת הרא"ש כלל מ"א ס"א שכתב: והא דקתני תקרע כתובתה משום דקתני בברייתא כתב כל נספיו ואהא הוא דקתני תקרע כתובתה מזן.

להא דבדף קלא ב. וצ"ב גם על הב"י שצ"ן על דין זה לאוקומאטא דרבנא. ועי'ן בחזושי הרשב"א (ירושלים תש"ז) בב"י קלא ב – והוא שם בש"מ – שכתב: ולענין פסק הלכה קיייל כרבינא דלישנא דמסקנא דשמעת' כוותיה מדמארינן אשתו ארוסה ואשתו גרושה בהמה וכן פסקו ר"ח והרב אלפסי והראב"ד וכן כולל ברכה. ורבנו דודק לצי"ן אוקומאטא דרבנא. על הדין: אעפ"י שלא שייך כלום. דאוקומאטא דרבנא מוסבא אברייא המובאת שם: כתב כל נכסיו לאשתו. והיינו שכתב כל נכסיו ממשי, דאל"כ – ל"ל לאוקמא בארסה ובגרורשה. אפילו באשתו נישוא – אם שייך כל שהוא – קנתה כל בהמה שכתב לה, כג"ל, כס"א. ומוכח מכאן שבארסה או גרושה, אעפ"י שלא שייך כלום, מתנתו קיימת. ואומנם אפשר למחד זה גם מדף קלא ב – משתקיים שם ב"ן ארוסה וגרושה לנישוא. ועי' שם שדורבן בכתוב כל נכסיו, שבשייך, גם בנישואה לא קנתה. אבל שם

באר הגולה
כ שם ושם.
ל טור ח"מ סי' רמ"ו
גסס ה"ר ישעיה.
מ פשוט שם בגמרא
דף קל"א ע"ג.
ג טור גסס אביו
הרא"ש וכו' כ' הרוג"ן
והר"ן גסס רב האל
ורא"מ ז"ל וכו' כ'
הרשב"א
ונתשנות להרמב"ן
סי' ל"ט וכו' כ' ג'
ס גס זה שם גסס
תשנות הרא"ש כלל
פ"ד סי' (י"ג) [ג].
ע נתשנות הגאונים
לרבינו האל.
ס וסי"ס שם שהתורה
נתנה רשות לאג להחיל נכסיו לכל מי שירצה.

אפטרופוסות (טו) אבל אם כתב חצי נכסי לאשתי פלונית וחצי נכסי לאשתי פלונית הראשונה קנתה שהרי שיירה והשנייה לא קנתה. ז (סז) כ כתב כל נכסיו לאשתו ולבנו אשתו קנתה החצי ובנו לא קנה אלא הוא אפטרופוס ל ויש מי שאומר ששניהם אפטרופוסים. הגה: היה לו בן ואשה ואמר כך וכך נכסים לבני והשאר לאשתי וחצי נתכוין למתנה גמורה דאם היה רוצה לעשות אפטרופוס לא היה נותן המתנה לבן שהרי הכל שלו (צ"י גסס תשנות רב האל). ח (יז) מ כתבם לאשתו ולאחר האחר קנה החצי ואשתו הוי אפטרופוס בשאר החצי (יח) ג וכל היכא שיש להוכיח מתוך השטר דלא נתכוין לאפטרופוס אלא למתנה גמורה הוי מתנה. ט (יט) ס אם אמר אשתי תמשול בכל הנכסים אינו לשון מתנה אלא לשון אפטרופוס. מי שכתב נכסיו לאשתו ולאחיה ליוורשו הוי מתנה ולא אפטרופוס (הגהות מרדכי דצ"ג). י ע אם אמר תמשול בתי פלונית נ' זהובים ופלונית בתי נ' זהובים והיו לו ג' בנות ואשה אחת פ אמרו לו ואשתך מה תהא עליה אמר השאר שלה של אשתי הוי מתנה גמורה (פ) כיון שהעמיד ירושת התור' אפילו באחד מיורשיו. (זה לתת מנכסיו לזקנה הוי שיעור ויש חולקים) (ב' הדעות בהגהות מרדכי דצ"ג).

ביאורי הגר"א

לאשתו כו'. כגירס' שלנו בגמרא לבנו ולאחר לאשתו ולאחר ודלא כרשב"א וערא"ש שם: (יח) וכל היכא כו'. ערא"ש שם ואשתו והא' כו' עוד חזינו למיור' כו' וכ' נתשנה כיון שהטעם דעשה אפטרופוס הוא מושם אוליגן בחר אומדנא דנתכוין לאפטרופא וכו' ועוד מציינו למימר דהא דקאמר ריב"ב דקני בלשון ירושה מייירש פירוש בהדיא שאינו עושהו אפטרופא אלא רוצה שיירש, עכ"ל. וכתב הרא"ש בתשובה המובאת בסור, כיון שהטעם דעשהו אפטרופוס הוא משום אומדנא, כל שיש להוכיח מתוך השטר דהוי מתנה גמורה, הרי בטלה האומדנא. (יט) עכ"מ בחשן משפט סי' רמ"ו סי' בהגיה. ושם בסק"י כ' מ"ש הרא"ש כלל פ"ב ס"ב רא"י לזה ממה שנאמר אצל אליעזר: אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו (בראשית כד, ב). ואליעזר לא הי' מושל, אלא שהי' לו אפטרופוסות והשלטה ומינוי על נכסיו. וכן ממה שנאמר אצל יוסף: וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים (שם מח, כו). אע"ג שהארץ היתה לפרעה, אלא שהי' יוסף משנה ומושל, וכתנה רבות.

(כ) דקיי"ל כריב"ב כמ"ב קל א, דבת בין הבנות דבריו קיימים, כיון שאמר על מי שראוי ליורשו. — כ"כ בתשוב' הגאונים לרבינו האי — הביאו ב"י.

ואחר כו' אשתו ואחר כו': (טו) אבל כו'. (דנרשון) [דנרשונה] שיער מתקנת וכמש"ש קניית צ': (טז) כתב כל כו'. לאשתו לבני בנו כאחר דמי מדקאמר פשיטא צנו (גדול) [הגדול] ר"ל כ"ש מאשתו וכן מדקאמר שמואל בנמירא ח' אשתו ובמירא ח' צנו קטן וכלל דצנו גדול לא הולך למיור. שם. ושאר דינים כ' המהצר נח"מ סימן רמ"ו השייכין לשם: (יז) כתבם

ברכת אליהו

(טו) דבראשונה שיער מקצת, ולכן קנתה. וכמ"ש בב"ב פמח ב — לענין שכיב כרע —: מקצתן לראשונה וכולן לשני ראשון קנה (שהיה בו שיער והיא מתנה — רשב"ם). והו"ה כאן, מדלא כלל אותן יחד, דהו"ל למכתב כל נכסי לשתיהן, ולא כתב כן, ש"מ דלראשונה נתן מתנה ממש בשיעור.

(טז) בבנו ואחר הדין הוא שהאחר קנה לבנו אפטרופוס, כדאיתא בב"ב קלא ב, והו"ה לאשתו ובנו, ראשתו לבני בנו כאחר דמי. מדקאמר שם בגמ': פשיטא בנו הגדול לא עשאו אלא אפטרופוס. ר"ל, כ"ש מאשתו — שהיא לגבי בנו כאחר — שלא עשאה אלא אפטרופוס. וכן מדקאמר שמואל במירא אות: אשתו, ובמירא אחרת: בנו קטן — דהוי אפטרופוס, מכלל דבבנו גדול לא הוצרך למימר, דפשיטא — יותר מאשתו — דהוי אפטרופוס. — כ"כ הרא"ש שם פ"ח סל"א. ושאר דינים כ' המחבר בחשן משפט סימן רמ"ו השייכין לשם.

(יז) כגירס' שלנו בגמ' בב"ב קלא ב: לבנו ולאחר אחר במתנה ובנו אפטרופוס, לאשתו ואחר לאחר במתנה ואשתו אפטרופוס. ודלא כרשב"ם שם, שאינו גורס כך. וערא"ש שם פ"ח סל"א, שהביא גירסא זו, ופירש ד, לבנו ואחר, ואשתו ואחר, היינו שכתב לשניהם.

באר הגולה

קח דין שכיב מרע שאמר תטול אשתי כאחד מן הבנים. ובו ג' סעיפים

א א שכיב מרע שאמר (א) (או צריך שקנו ממנו רשעים פ' יש נוהלין) תטול אשתי כאחד מן הבנים נטול' כאחד מבניו (ב) ב יתר על כתובתה ג ואם נולדו לו בנים אחר הצוואה מצטרפים עם אלו שהיו בשעת הצוואה ונוטלת חלק עם כלם ד כיצד היו לו ג' בנים בשעת הצוואה ולאחר זמן נולדו לו שני' נטול' כאחד מחמשה שהוא שתות כל הממון ה ואינה [נוטלת] עמהן אלא בנכסים שהיו לו בשעת הצוואה אבל הנכסים שבאו לו אחר זמן הצוואה אין לה בהם חלק (ג) שאין אדם מקנה דבר שלא בא ברשותו. הנה : (ד) היה ספק בנכסים אם היו בשעת הצוואה או לא על האשה להציג ראיה או לא תטול חלק בהם ((נ"י)) ((נ"י)) נגס הריטב"ל פרק יש נוהלין).
ב (ה) ו אם היו הבנים מרובים ונתמעתו נוטלת חלק כא' מהבנים שבשעת מיתה ויש מי שנסתפק בזה. ג (ו) ה אם מתו כל הבנים רואים כמה היו בשעת הצוואה ונוטלת חלק הראוי לאחד מהם והשאר ליורשיו. הנה : הכותב לנתן ולחנתו שיטלו חלק כאחד מזניו היו כאלו כתב כך לנשתו ולזניו נטול אלא בנכסים שהיו לו בשעת הכתיבה (מרדכי פרק יש נוהלין) (ז) ומה שנהגין צטור הני זכר שכותבים עכשיו לננות שנוטלין בכל ח טור וכ"כ אצוי הר"ש נשת' הסמכת.

א שלח ליה רבי אבא וכו' ג"כ דף קכ"ח (ע"ה) [ע"ה]. ב ר"ן נגס הרמב"ד דלעסוי קאמי ועוד כי אמר תטול לשון מתנה היא. ג מיתמא דרנא גס. ד ל' הרמב"ם צפ"ח מהל' זכיה ומתנה. ה מיתמא דרנא גס. ו רש"ם גס צפירשו וכו"ה הר"ש נשת' כלל ת"ח וכ"כ הטור. ז ה"ה גס הרמב"ד וכ"כ הר"ן גסו ובס' הרמב"ן וכתב ה"ה ולדני הכל אם נתמעטו אחר מיתת האב ליה זכיה בחלק הנות כלום ופשוט הוא.

ביאורי הגר"א

נמשנה דל' כרמ"ד : (ו) אם כו'. מהסורק למימר ובננים כו' אלמל דמסתבר לומר דשקלא כדשתא אלא דלמיתא דעתי דעתו ש"ל קרונה אלל בנו. הרמ"ש נפקיו גס : (ז) ומה כו' ובדרך כו'. עה"מ ס"ס

קח (א) או בריא כו'. רש"ם גס ד"ה האומר כו' : (ב) יתר כו'. וכ"כ רש"ם גס נשון אחרון : (ג) שאין כו'. רש"ם גס : (ד) היה ספק כו'. דהמע"ה וע"ל סימן ק"ז צנה"ג ס"ק ג' : (ה) אם כו'. כפירש"ם גס וכ"כ הרמ"ש נפקיו גס וכן הסכים

ברכת אליהו

דשקלה חלק גדול כחשבון מעוט הבנים הבאין לחלק בנכסי האב לאחר מיתתו דהא תיטול כאחד מכל הבנים קאמר ולשעת חלוקה איכיון דלפי חלוקת ההיא שעתא תטול ל"ש נתרבו ול"ש נתמעטו דהא נוטלת אשתו כאחד מן הבנים קאמר רבי אבא, עכ"ל וכ"כ הרמ"ש נפקיו גס פ"ח סכ"ה, וז"ל : ובבנים הבאין לאחר מיכן בין נתרבו בין נתמעטו כדפי' רש"ם. והן הפכים בתשובה כלל מ"א ס"ג, ולא כראש"ד — שהביא שם — שגסתפק בזה. [ובבאה"ג סק"ו לא ציין לפסקי הרא"ש].

(ו) מהוצרך למימר בכ"ב קח ב : ובבנים הבאין לאחר מכן. אלמא דמסתבר לומר דשקלא כדשתא אלא דאמרינא דעתיה דעתו של אדם קרובה אצל בנו, ואינו רוצה לפחות חלק הבנים שיוצא לו. אבל היכא דמתו כל בניו מסתברא דאוליגין בתר בנים דהשתא בשעת הצוואה. — כ"כ הרמ"ש נפקיו גס פ"ח סכ"ה.
 (ז) עה"מ סי' ס' פ"ח.

(א) כ"כ רש"ם בכ"ב קח ב ד"ה האומר כו', וז"ל : ובשכיב מרע מיירי דדבריו ככתובין וכמסורין דמי אי נמי בבריא ועל ידי קנין. [ועה"מ סק"א וב"ש סק"א].
 (ב) בבאה"ג סק"ב כ' ש"כ ר"ן בשם הראב"ד. ופי' רש"ם בכ"ב קח ב ד"ה האומר כו' בלשון אחרון, וז"ל : אי נמי לבר מכתובתה נתן לה חלק בנכסיו.

(ג) ז"ל הרש"ם בכ"ב קח ב ד"ה ובנכסים של עכשיו : שאם נתרבו הנכסים בשעת חלוקה אינה נוטלת כי אם באותן שהיו לו בשעת אמירה דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וכו'.

(ד) דהוציא מחברו עליו הראיה, כי הנכסים הם בחזקת יורשים. וע"ל סימן ק"ז בבאה"ג סק"ב [וכת' דבריו שם בסק"א], שמאחר שיש ספק אם קנתה או לא, א"י להוציא מספק מיד היורשים, שהנכסים בחזקתם.¹

(ה) כפירש"ם בכ"ב קח ב ד"ה ובבנים, וז"ל : ונראה בעיני דאפילו אם ה' לו בנים מרובים ונתמעטו בחיי האב

לו אצלו כלום שהרי חייב עצמו. וע"ש בביאור הגר"א וביתר נ"כ. ובשטר חצי זכר — כיון שכותב להם דרך הודאה שחייב להם סך מה וכו' — יכול להקנות אף מה שלא ברשותו. ועיין סך בפ"ת סק"ג.

ועיין בחור"מ סימן רפ"א ס"ז שכתב בהנה : מיהו נ"ל דמה שנהגין עכשיו לכתוב שס"ה לבתו ולהתנות שאם יתן לבתו חלק חצי זכר יפטור מן החוב צריך ליתן לה בכל אשר לו דעיקר הוא החוב ולכן צריך לקיים תנאו או ישלמו החוב. ועיין שם בס"ז שכתב : פירוש אף בנכסים שיש לו בשעת

1 ועיין בהפלאה כאן אות ב'.
 2 ז"ל המחבר שם : המחייב עצמו בדבר שלא בא לעולם או שאינו מצוי אצלו חייב אצ"ג דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ כשהקנה לו בלשון מכר או בלשון מתנה וכו' אבל בלשון חיוב כגון שאמר הו' עלי עדים שאני מתחייב לפלוני בכך וכך חייב והוא שקנו מידו. וע"ש בביאור הגר"א וביתר נ"כ. ובחור"מ סימן מ' ס"א כתב המחבר : המחייב עצמו בממון לאחר בלא תנאי אצ"פ שלא היה חייב לו כלום ה"ז חייב וכו' אצ"פ ששניהם מודים והעדים יודעים שלא היה

באר הגולה

* ועיין עוד לקמן
סימן קי"ג סעיף ג'
נהגה דין שטר חתי
זכר.
א זרייתא ג"צ דף
קל"ח ע"א.
ב ג"צ גסס הרמז"ס.
ג טור גסס הרמז"ס
סס.
ד סס גסס חזו
הר"ש.
ה טור מדברי חזו
הר"ש נחשונ' כלל
(ע"ו) (ע"ה).

אשר ימלא לו כמו הזכרים משום דכותנן להם דרך הודאה שחייב להם סך ומה ולא יפטר אלא כשנותן להם כמו הזכרים וצריך זה יכול להקנות אף מה שלא נרשמו הן רלווי הן ונותק * (ד"ע) (ח) הנותן מתנה לאשתו או לנשותיו אסור להערים אה"כ וליתן ומכסיו לנניו או לאשתו כדי להפקיע ממקנל מתנה מה שרלווי לו (כן נראה מתשו' מהרי"ל סימן פ"ה).

קט שכיב מרע שאמר תנו מאתים זהובים לאשתי דהו בכתובתה. ובו ד' סעיפים

א א שכיב מרע שאמר תנו מאתים וזו לאשתי כראוי לה נוסלתן לבד מכתובתה ואם אמר תמול מאתים וזו בכתובתה לא תמול שתיהן אלא ידה על העליונה אם ק"ק וזו יותר נוסלתן ואם כתובתה יותר נוסלתן. ב ב הא דאמרין דכי אמר בכתובתה ידה על העליונה בשלא חלק נכסיו אבל אם חלק נכסיו נתבאר משפטו בסימן ק"ו. ג ג אם אמר תנו מנה לאשתי סתם (א) יש מי שאומר דידה על העליונה (ב) ד ויש מי שאומר דהוי מתנה לבד מכתובתה. ואם אמר צפירוש תנו לה נמתנה נוסלתן לכ"ע לצד מכתובה (רינ"ש סימן ת"פ). ד ד (ג) ה שכיב מרע שצוה שיתנו לאשתו בגדיה נוסלת כל בגדיה בין של חול בין של שבת. הנה: (ד) וי"ל דאם נתן לה נמתנה צעתי ונתנו אף נמירים שנגדיה נכלל אצל אס כצנ לה כך צעתי

ביאורי הגר"א

כ"ו: (ג) ש"מ כ"ו. כח"ש ק"נ קנ"ל ניכסי כ"ו
כל שנקר' נכסים. סס: (ד) וי"א כ"ו. כח"ש צ"פ
המוכר את הצית כל שאין נכלל בית וחצר ושדה כ"ו חזון
מכורין אצל נמתנה נכלל כח"ש ע"א ח' וה"נ צעתי

ס"ו: (ח) הנותן כ"ו. כח"ש נסוטה כ"א נ' איזה
כ"ו אר"י כ"ו חזו כ"ו:
קט (א) יש מי כ"ו. ערש"ס סס ד"ה ראה ונחתים
כ"ו: (ב) ויש כ"ו. הרמ"ש סס ע"ש

ברכת אליהו

או בבכורתו קאמר דיטול מאתים וכו' עכ"ל. ולרשב"ם, הו"ה
אם אמר תנו מנה לאשתי סתם דידה על העליונה, מאחר
שאינן כאן לישנא יתירא, אמרין דבכתובתה קאמר.
(ב) כ"כ הרא"ש בב"ב פ"ח ס"ג, ע"ש, וז"ל: ולי נראה
דדאי אם אמר תנו מאתים וזו לבני בכורי נוסלו בבכורתו
מדחזקיר בכורה וכן לפלוני בחובו אבל אם אמר וכו' או
לפלוני אשתי מתנה נתן להם יתר על הראוי להם.¹
(ג) כח"ש בב"ב קנ ב קנא א גבי שכיב מרע שאמר נכסי
לפלוני כל שנקרא נכסים הוו בכלל המתנה. והכא נמי, בין
בגדי חול בין בגדי שבת הוו בכלל בגדים, ולכן נוסלת
כולם. — כ"ה ברא"ש כלל ע"ה ס"ד.
(ד) כח"ש בב"ב בפרק המוכר את הבית בכמה משנות,
דכל שאינן בכלל בית וחצר ושדה וכו' אינן מכורין. אבל
במתנה הכל בכלל כח"ש ע"א א כח"ש: בד"א במוכר אבל
בנותן מתנה נותן את כולה. וה"נ בשעת מתת — דהוי

(ח) כח"ש בסוטה כא ב איזה [בפנינו: היכי דמי] רשע
ערום וכו' אר"י זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין
וכו' אב"י אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב"ג
דתניא נכסי לך ואחריו לפלוני יורד הראשון ומכר ואכל
השני מוציא מיד הלוקחות דברי רבי רשב"ג אומר אין לשני
אלא מה ששייר ראשון. וה"נ אסור להערים וליתן אח"כ
לאחרים כדי להפקיע ממקבל מתנה ממה שראוי לו.
(א) איתא בב"ב קלח א: שכיב מרע שאמר תנו מאתים
וזו לפלוני בני בכור כראוי לו נוסלו ונול את בכורתו אם
אמר בבכורתו ידו על העליונה רצה נוסלתן רצה נוסל
במורתו. וערש"ב שם ד"ה רצה מאתים כ"ו, וז"ל: והו"ה
אם אמר תנו מאתים וזו לפלוני בני סתמא ולא אמר
בבכורתו דידו על העליונה כדפרכינן לקמן ודלמא כראוי
לו בחובו קאמר ומשנינן רבי עקיבא היא דדייק לישנא
יתירא [אלמא ד]אם לא אמר כראוי לו הוה אמרין דבחובו

זהובים ומתנה באם שירצו הירששים ליתן לעובר שיוכל כ"כ
שנפטר מהחוב וכו' דודאי אם אחד יתחייב עצמו במנה ויתנה
שאם יתן למי שלב"ל יפטר דמהני דהא מתנה אדם בדבשל"ב
וכו' ולפי"ז מ"ש בנוסח של שטח"ז בנחלת שבעה גבי גוף
החוב שנתחייב לה ולי"ה הוא ס"ס וא"צ לכתוב לשון וי"ה
רק בלשון התנאי בגוף החוב, עכ"ל. ובנוסח שבפנינו בנחלת
שבעה (ווארשא תרנ"ח) סימן כ"א דף ג"ב כ': "או ליוצאי
הלציה" גם בלשון החוב.
1 ועיין בה"מ סימן רנ"ג ס"ה ובביאור הגר"א שם סק"ב
וכאן ביצועות יעקב אות א.

מותו ולא היו לו מקום דהא רגילין לכתוב בשטר חצי זכר
שהחוב לא יחול רק שעה א' קודם מיתתו ובדרך זה שפיר
חל עליו באותה שעה כל מה שיש לו אלא דק"ל הא במאי
דקיי"ל סי' ס' ודברך חוב יכול להתחייב אפילו בדשלב"ל
והוא שקנו מידו ובשטח"ז שאין החוב חלו עליו עד שעה א'
קודם מיתתו וכו' דהר סודר למאריה וכח"ש סי' קצ"ה
ס"ה ועכ"ל דנעשה כאומר מעכשיו ולאחר זמן דמהני כח"ש
בסי' קצ"ה וכו' עכ"ל. וע"ש בקצוה"ח וביתר נור"כ בענין איך
יוכל להקנות ליוצאי חלצי' שאינם בעולם, ובמהמ"ש בביתאורים
שם סק"ט כתב: דהא שח"ז הוא שמחייב עצמו בסך אלק

באר הגולה

א משנה וגמ' ז"ב
דף קס"ו ע"ל.
ב שם ריש דף קס"ח.
ג ברייתא ז"מ דף
י"ט ע"ל.
א משנה כתובות דף
ז"ב ע"ב.

שנשאת חין לנידים בכלל (מהרי"ו סימן קמ"ד) (ה) ואם אמר מלבושיה גם הסרבלי ואונקלי ומטפחות וסודר בכלל דכל דבר שאדם לובש ומתעטף נקרא מלבוש.

קי שכותבין שובר לאשה אעפ"י שאין בעלה עמה. ובו ב' סעיפים

א א כותבין שובר לאשה אעפ"י שאין בעלה עמה (א) ובלבד שיהא מכירה ותבעל נותן את שבר הסופר. הנה: (ב) ות"מ שאין דרכו לדקוק נשים נאמן לח"כ לומר שטעה וכתב שובר לאשה אחרת על שם זו כי טעה זה (טעם זה מפורש בגמרא פרק גט ב פשוט).
ב ג (המוציא) [המוצא] שובר על שם האשה שנפרעה מכתובתה בזמן שהאשה מודה שנתנו לבעל יחזירנו לו ואם אינה מודה אלא אומרת ממני נפל לא יתננו לא לאיש ולא לאשה.

קיא דין כתובת בנין דכרין. ובו י"ז סעיפים

א (א) מתנאי הכתובה שיהיו בנים הזכרים יורשים כתובת אמן (ב) ונדונייתה

ביאורי הגר"א

ק"י (א) ובלבד כו'. ל"ד שצריך שיכיר שניהם כחש"ס
גמ' וכחש"ס נחית ס' וי"ט ס"ז ולשון המתני'
נקט: (ב) ות"מ כו'. עיי' שם ונחש"ס וס'
ס' כ"ט זכ"י:
קיא (א) מתנאי כו'. לשון הרמז"ס: (ב) ונדונייתה.

ברכת אליהו

הרא"ש כלל ע"ה ס"ה.
(א) ל"ד, שצריך שיכיר שניהם, ולא רק את האשה. כחש"ס
בגמ' בב"ב קס"ו ב: שם האשה בשובר והו"ה לשם האיש,
וכחש"ס בחזקת משפח פיומן מ"ש מ"ב: ובשובר (צריך שיכיר)
שם הלוה והמלוה. ובגמ' שם אמרו טעם הדבר, שאם אינו
מכיר שם האיש, יש לחוש שהאשה נתן השובר לאיש אחר
אשר שם אשתו כשמה. אבל אם מכיר שם שניהם, לא חיישינן
שמה יש אחר ששמו ושם אשתו כשמותיהם. והא דכתב
כאן: „שיהא מכירה“, לשון המתני' דב"ב שם עמוד א' נקט.
[ועיי' שם בעמוד ב' בתוד"ה שם האיש בגט וכו'].

(ב) עיין חזון משפח סימן מ"ט ס"ב ומחש"ס ושם פיומן מ"ש
בב"ב.

(א) [בבאה"ג סק"א ציין למשנה בכתובות גב ב. אולם שם
במשנה איתא דכתובת בנין דכרין הוא תנאי ב"ד. וגם לא
הוזכר שם נדונייתה]. ולשון המחבר הוא כלשון הרמב"ם
רפ"ח מה' אישות. [ועיין להלן סק"ב ב'].

(ב) קרש"י בכתובות גב ב ד"ה ואימא דאב כו', וז"ל: כיון
דטעמא כרי שיקפוצ ליתן לבתו הוא דתקון נדוניא דיתב

סימן ק"י אבל בשאר דברים אין חילוק בין ת"ח לשאר גברי
וכתב בעל המחבר בספרו ב"י בחי"מ סימן כ"ט שכן עיקר
ולכן תמיה מה שכתב כאן בהפך. ובב"י בסימן כ"ט כתב,
שמדברי הסור שכתב דברים אלו בטור אבן העזר סימן ק"י
נראה דדוקא בעדות היכר אשה הוא דנאמן לומר אח"כ שטעה.
ועיין בחו"מ שם סימן מ"ט מ"ש רבנו בס"ק ז' ח' ט,
ומחש"ס בסמ"ע סק"י ובשו"ך סק"י ובנתיבות המשפט ביאורים
סק"ב וחידושים סק"ד.

מתנה — אף צמדים שבגדיה בכלל, משא"כ בשעת נשואין
דהוא כמכירה — שעל תנאי זה נשאת לו. וכחש"ס בגמ':
מ"ש מכר ומ"ש מתנה וכו' זה ח"י לו לפרש וזה לא ח"י לו
לפרש. ופירש הרשב"ם בשם ר"ח: הקונה ח"י לו לפרש
דכיון שנותן דמים אינו מתבייש מן המוכר ומדלא הזיק
למוכר לפרש לו הכל הפסיד אבל מקבל מתנה בנשות יש לו
מן הנותן ואין לו לפרש ולשאול לו בור וגת ושובר, הלכך
עליה דנותן רמא לגלווי ואם לא פירש קנה הכל, עכ"ל.
וח"י אינו מתביישין להתנות בשעת נשואין. ומדלא התנו
למחזב הצמידים בפני עצמם, אינם בכלל המלבושים,
והצמידים הם של הבעל. — כ"כ במהרי"ו סימן קמ"ד.²

(ה) כחש"ס במשנה בפס"י דשבת קכ א — לענין הצלה
מפני הדליקה בשבת —: ולובש כל מה שיכול ללבוש
ועוסף כל מה שיכול לעטוף ר' יוסי אומר י"ח כלים כו'.
ובגמ' שם: ואילו הם י"ח כלים מקטורן אונקלי ופונדא קלבוס
של פשתן וחלוק ואפיליות ומעפורת ושני ספרקין ושני
מגעלים ושני אנפילאות וב' פרגד וחגור שבמתני' וכובע
שבראשו וסודר שבצוארו. והו"ה בעניינו כל דבר שאדם
לובש ומתעטף נקרא מלבוש כלשון בני אדם — כ"ה בשו"ת

2 ועיין בס"ז סק"ב וח"מ סק"ד וב"ש סק"ד והפלאה אות ד'
וישועות יעקב אות ב.

3 ועיין בפ"ח סק"ב שהביא שמהרא"י משבת שם מוכח שגם
מנעלים בכלל מלבוש. ועיי' שם מ"ש בזה.

1 בחו"מ שם כתב המחבר: והיכא דסמך אשה או קרוב
אשתכח טעוה לצורבא מרבנן מקבלינן. וכ' שם בתגה:
משום דאין דרך צורבא מרבנן לדקוק וי"א דוקא באשה אין
דרכו לדקוק משום דאין דרכן להסתכל בנשים כחש"ס בא"ה

באר הגולה

ב טור וכפירש"י שם
במורכב מהלך דהא
נמי מיינע וכו'.
ג משנה שם.
ד משנה שם ומשנה
בנמי' דמותר דינר
דוקא בענין לבל פחות
ונידנר לא הוי מותר.
ה משנה היו נכסים
נרלו וכו' שם.
ו טור וכו' כ' אצוי
הר"ש שם נפסקין.
ז ל' הרמב"ם פ"ט
מהל' וכתב ה"ה
שם פשוט ומנוול
(נמשנה) [שהמשנה]
שכתנתי היא בין
שנשאת נתי אחת וכו'.
ח משנה שם.

שהכניסה בתורת נצ"ב ב (ג) וי"א שאף התוס' בכלל ואח"כ חולקים השאר עם
אחיהם בשוה ג (ד) כיצד נשא אשה כתובתה ונדונייתה אלף וילדה בן ומתה בחייו
ואח"כ נשא אשה אחרת כתובתה ונדונייתה ק"ק וילדה בן ומתה בחייו ואח"כ
מת הוא והניח אלפים בנו מן הראשונה יורש אלף שבכתובת אמו ובנו מן השנייה
יורש ק"ק שבכתובת אמו והשאר יורשים אותו בשוה נמצא ביד בן הראשונה
אלף ות' וכיד בן השניה ת"ר. ב ד בד"א שהניח יותר על ב' הכתובות
(ה) דינר א' או יותר כדי שיחלקו השאר בשוה אבל אם לא הניח יותר דינר
חולקין הכל בשוה שאם ירשו אלו כתובת אמן ולא ישאר דינר אחד לחלוק אותו
בין היורשים (ו) נמצאת תנאי זה מבטל חלק ירושה בין הכנים בשוה שהוא מן
התורה. ג אם אין שם יותר על שתי הכתובות דינר ה אפילו היה ראוי
ליפול ירושה מאבי אביהם בענין שהיה שם מותר לא חשיב מותר (ז) ו אפילו מת
אבי אביהם קודם שיחלקו כיון שלא היה שם מותר דינר כשעת מיתה. ד ז וה"ה
למי שנשא נשים רבות (ח) בין בזו אחר זו בין בבת אחת ומתו כלן בחייו ולו מהם
בנים זכרים אם היה שם יותר על כל הכתובות דינר כל אחד ואחד יורש כתובת
אמו והשאר חולקים בשוה. ה ה אמרו היתומים הרי אנו מעלים על נכסי

ביאורי הגר"א

ערש"י שם ד"ה ולימא דלז כו': (ג) וי"א
כו'. טור ורש"י הנ"ל ודנרי המהמר תמוהים
דלית מלון דפליג ע"ז דנמי ערוכה היא שם כ"ה
א' והרמב"ם לא חידש אלא נדונייתה לזל תוס' נכלל
כתובה היא וכמש"ש נס"פ הקודם לזה דין תוספת כדין
העיקר כו': (ד) כיצד כו'. גמ' שם ל"ח א'

ברכת אליהו

וכמש"ש בנמי' צא א: אלא בפחות מדינר קמיפלגי מר סבר
דינר אין פחות מדינר לא ומר סבר אפילו פחות מדינר.
ומקשינן: וזה ר"ש דינר קאמר וכי תימא איפוך ת"ק דמתני'
נמי דינר קאמר. ומקשינן: אלא כי הגך תרי לישנא קמאי
וכו' (בדינר מקרקעי או בדינר משעבדי — רש"י). עכ"פ
חוינו, דהא דקתני דינר הוא דוקא, ופחות מדינר לא דאי
מותר.

(ו) גמ' בכתובות נב ב, דמקשינן: ואימא אצ"ג דליכא
מותר דינר (יסלו כתובת אמם כדין כתובת בנין דכרין —
רש"י). ותריצין: במקום דקא מיעקרא נחלה דאורייתא לא
תקינ רבנן.

(ז) מדקמיבעיא להו בכתובות צא א במדעמין ונתרבו אי הוי
מותר דינר. והיינו דקא שנתרבו נוף הנכסים. אבל הכא —
הכי נכסים מעלמא קא אתי, ובשעת מיתה לא ה' מותר דינר —
כבר זכר בני הקטנה לחלוק בשוה.

(ח) ממש' בכתובות צ א במשנה: נשא את הראשונה ומתה
נשא שניה ומתה היא שניה ויורשיה קדמים ליורשי הראשונה.
ושם עמוד ב דייקנן מינה בגמ': ש"מ אחת בחייו ואחת
במותו יש להן כתובת בגין דכרין ולא חיישינן לאינצוי ממאי
מדקתני שניה ויורשיה קדמים ליורשי ראשונה מיקדם הוא
דקדמי הא איכא שקלי. וחוינו מכאן, שגם כשנשא השניה אחר
הראשונה, יש להם כתובת בגין דכרין.

אב לבתו לירתון בנים דילה אבל שאר כתובות נכסי תבעל
כגון מנה מאתים ותוספת דבעל לא לירתון. וע"ז משיבה
הגמ': איכא אב גמי מיינע ולא כתב. עכ"פ רואים אנו מזה
שעיקר תקנת בנין דכרין ה' על הגדוניה.

(ג) כ"כ הטור ורש"י הנ"ל בסק"ב. ודברי המחבר — שכתב
דין זה בשם י"א — תמוהים, דלית מאן דפליג ע"ז. דגמ'
ערוכה היא בכתובות נה א דתנאי כתובה ככתובה לענין
כתובת בנין דכרין (כשם שנוטלים נדוניית אבי אמם ומנה
מאתים כך נוטלים תוספת — רש"י). והרמב"ם רפ"ט מה'
אישות לא חידש אלא נדונייתה, אבל תוספת בכלל כתובה
היא, וכמש"ש הרמב"ם בפ"ט הקודם (פ"ח): דין תוספת
כתובה כדין העיקר כו' ¹.

(ד) בבא"ג סק"ג ציון למשנה בכתובות. אולם בין במשנה
שם נב ב ובין במשנה צא א לא הוזכר ד"ז: כיצד וכו'. וזה
בנמי' שם צא א: לזו אלף ולזו חמש כאות אם יש שם מותר
דינר אלו נוטלין כתובת אמן ואלו נוטלין כתובת אמן ואם
לא יחלקו בשוה. [ועס"ז סק"ב וח"מ סק"ב וב"ש סק"ב].

(ה) דוקא דינר הוי מותר. — כ"כ הראש"ש בכתובות רפ"י.

1 ועז"מ סק"א וב"ש סק"א והפלאה אות א' וישועות יעקב
פירוש הארוך אות א'.

באר הגולה

ט מיתרל דר"נ סס.
 י פשוט סס בגמרא.
 כ ל' הרמז"ס נפי"ט
 מה"ל ומגולר סס
 בגמ' דף ל' ע"ג
 ולכ"ע כרז יוסף.
 ל טור וכמ"ש נסעף
 שחריז.
 מ לשון הרמז"ס סס
 מתשנה סס דף ל'
 ע"ל.
 נ סס בגמ' ע"ג דייק
 לה מותני' ש"ו
 כתובה נעשית מותר
 להצטרף וכפירש"י סס.
 ס הכי גזיקי למתני'
 בגמרא דשנועות דף
 מ"ק ע"ל.
 ע סס נמשנה.
 פ ל' הטור וכתב
 הנ"י שפשוט הוא
 וכ"כ הרמז"ס סס.
 צ טור וכתב הנ"י
 שפשוט הוא.
 ק ג"ז סס ומגולר
 נדברי הרמ"ש סס נפסקיו.

אבינו יותר דינר כדי שיטלו כתובת אמן אין שומעין להם אלא שמין את הנכסים
 ט בב"ד כמה היו שוים בשעת מיתת אביהם אע"פ שנתרבו י או נתמעטו אחר
 מיתת אביהם קודם שיבואו לחלוק אין שמין אותם אלא בשעת מיתת אביהם
 (והקל שהולו הנכסים לו נשתדפו לזל נמלא שדה שלימו שלו חילול מילתא למפרע ללא היה
 שם יותר דינר הר"ן פ' מי שמת והנ"מ פי י"ט). ו היה שם יותר על כדי כל
 הכתובות דינר או יותר כ אעפ"י שיש עליו שטר חוב כנגד היותר אינו ממעט
 אלא כל אחד מהם יורש כתובת אמן. ז (ט) ל וי"א שאפילו החוב יותר
 מהמותר שעל שתי כתובות מ יפרעו לבעל חוב והשאר יחלקו כפי שתי הכתובות.
 ח מי שהיה נשוי ב' נשים ומתה אחת מהם בחייו ואחת אחר מותו ולו בנים
 משתייהן (י) נ אעפ"י שלא הניח יותר על שתי הכתובות ס אם נשבעה השניה
 שבועת אלמנה קודם שתמות ע בניה קודמים לירושת כתובתה מפני שאינם
 יורשים כתובת אמן בתנאי זה אלא ירושה של תורה ואח"כ יורשים בני הראשונה
 כתובת אמן בתנאי זה ואם נשאר שם כלום חולקים אותו בשוה ואם מתה קודם
 שתשבע בני הראשונה יורשים כתובת אמן בלבד והשאר חולקין בשוה
 פ וכל שכן אם מתו שתייהן אחר מותו שכני כל אחת נוטלים כתובת אמן אפילו
 אין שם מות' שהרי באים בתורת חוב צ וכן אם גירש אחת ומתה אחת בחייו
 ואח"כ מת והניח בנים משתייהן בני המת' נוטלין כתובת בנין דכרין אפילו אין
 שם מותר דינר (יא) דכתובת הגרושה שהיא חוב נעשית מותר להכבירה לפיכך
 בני הגרושה נוטלים תחילה ואח"כ בני המתה. ט (יב) ק מתה אחת בחייו

ביאורי הגר"א

(ט) וי"א כו'. הרמ"ש סס ראיתי וכן הגדולים כו' ולא כו':
 (י) אע"פ שלא כו'. גמ' שם ויולדק מותר דינר וי"ש ככ"ל: (יא) דכתובת כו'. סס: (יב) מתה

ברכת אליהו

והדיוק הוא „מדלא קתני אם יש שם מותר דינר“, כמש"ש
 בגמ'. וי"ש המחבר להלן: וי"ש אם מתו שתייהן אחר מותו
 שבני כל אחת נוטלים כתובת אמן אפילו אין שם מותר
 שהרי באים בתורת חוב. וזה במתני' שם עמוד א: מי שהי'
 נשוי שתי נשים ומת הראשונה קודמת לשניה ויורשי
 הראשונה קודמין ליורשי שניה. ולי"ק „מותר דינר“, ש"מ
 — כנ"ל — שאפילו אם אין שם מותר דינר, בני כל אחת
 נוטלים כתובת אמן.

(יא) בכתובות צ ב: ושמע מינה כתובה נעשית מותר
 לחברתה (כתובה זו נעשית כמותר לירושא — רש"י).
 (יב) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"י ס"ב ע"ש, וז"ל: ואם לא
 היו שם נכסים אלא כשיעור כתובה ראשונה ופרעו מהן
 כתובת השניה לא יטלו בני הראשונה המותר כיון דאי הוו
 שקלו כתובת אמן מיעקרא נחלה דאורייתא כי לא הי' שם

(ט) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"י ס"ב. וז"ל: וש"מ כתובה
 נעשה מותר לחברתה וכו' והיכא דהוה נכסי יותר מכדי כתובה
 הראשונה וכשפרע כתובת השניה לא נשאר לבני הראשונה
 כדי כתובתן ראיתי מן הגדולים שכתבו דלא תקינו כתובת
 בגין דכרין אלא היכא דמצוי למשקל כל כתובת אמן ולא
 מיסתבר כלל כיון דבשעת מיתת אביהן הי' בנכסים כדי
 לקיים נחלה דאורייתא לא הפסידו וכתבו ומה שישאר אחר
 הפרעיה יטלו הן רב הן מעט וכן בשתי כתובות ובע"ה ויש
 יתר על שתי כתובות דינר אעפ"י שהחוב גדול יחלוקו המותר
 ביניהם לפי הכתובות אעפ"י שאינן גובין בי כתובת אמן
 והו"ה גמי בכתובה נעשית מותר לחברתה, עכ"ל².

(י) בכתובות צ א תנן: נשא את הראשונה ומתה נשא שניה
 ומת הוא שניה ויורשיה קודמים ליורשי הראשונה. ואמרינן
 בגמ' שם עמוד ב: ושמע מינה כתובה נעשית מותר לחברתה.

כונת רבנו שם בסק"ב, שהוסיף: „ע"ש“ (ברא"ש), להדגיש
 שזין זה הוא לא כדעת הגדולים המובא שם ברא"ש. ועי"ה"ס
 בתוספות רעקא אות צ"ג על רפ"י דכתובות, ומ"ש ע"ז
 בחזון איש (בני ברק תשי"ח) הלכות כתובות סימן ע"ח סק"ב.
 וראה גם כאן בכהנ"ג הגב"י אות ב' ובישועות יעקב פירוש
 הארוך אות ב'.

2 בח"מ סק"ז ובב"ש סק"ה תמהו למה כתב המחבר דין זה
 בשם י"א, עי"ש.ה. אולם לפי הנ"ל, הדעה הראשונה — שהביא
 הרא"ש בשם הגדולים — חולקת על דין זה. וסוברת שרק אם
 החוב הוא כנגד המותר חקינן כתובת בנין דכרין. ודברי
 הגדולים והרא"ש, הם הן לענין בע"ה והן לענין מותר על
 כתובה הראשונה, המבואר להלן בסעיף ט. ומש"ש המחבר
 הוא כדעת הי"א כאן, וכמ"ש הח"מ בסק"ה. ויתכן שווה

באר הגולה

* פי' שלל אחרין שיפרעו לגבי השנייה שהול חוב והמותר יקחו בני הראשונים בתורת כתובת בני דכרין טור.
ר טור ושלל הסכים אביו הראש' נפסקו בשם תקנת הגאונים וכ"כ ה"ה בפ"ט בשם הרמב"ן והרשב"א וכ"כ הר"ן.
ש לשון הרמב"ם שם בפ"ט מהנהגה שם דף ז' ע"א.

ת הכי מוקים לה בשנועות דף מ"ח ע"א. א כתב ה"ה פשוט הוא שזין כלן עסק

ג שם מהא דתרונו גמ' ירתון

וכמ"ש בשנועות שם: שזין להן אחריות וכו' שם דף

ז' ע"א וכ"כ הרמב"ם נפס' וכתב הטור בשם הרמ"ה וה"ר יונה לפעילו לאחר שתקנו הגאונים אינה נהנית חלק בקרקע ושלל הסכים

הראש' ועיין בשנועת הריב"ש סי' ק) [ק"י].

ואחת לאחר מותו ונשבעה על כתובתה אותה שמתה אחר מותו ואין שם נכסים אלא כדי כתובת הראשונה * אין כאן כתובת בנין דכרין אלא אם יש מותר על (טור) כתובה הראשונה אפילו דינר יפרעו לשניה כתובת אמם והמותר יקחו בני הראשונה בתורת כתובת בנין דכרין. י (יג) ר מתה אחת בחייו והשניה קיימת דינם כדין מתה אחת בחייו ואחת לאחר מותו. יא ש היה נשוי ב' נשים והיו לו בנים מהן ומת ואח"כ מתו הנשים ת אם נשבעו ואח"כ מתו כל אחד ואחד יורש כתובת אמם בירושה של תורה ולא בתנאי זה (יד) א לפיכך אין משגיחין אם יש שם מותר או אין שם ויורשי הראשונה קודמים ליורשי השניה ואם לא נשבעו חולקין כל הכנים בשוה ואין שם ירושת כתובה לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע. יב (טו) ב אחת נשבעה ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה יורשים בכתובה תחלה והשאר חולקין אותו בשוה. יג (טז) ג כל היורש כתובת אמו שמתה בחייו אביו אינו טורף מנכסים משועבדים אלא מכני חורין ככל היורשין (ועיין למטה סוף הסימון). יד (יז) ד י"א דוקא במקרקעי שיש שם קרקע כדי ב' הכתובות נהיגא כתובת בנין דכרין אבל אם אין שם אלא

למותר שהרי חוב הוא זה ומותר שם גמ' כתובות ד' ז' ע"ב. ב ג"ז שם ונתפטר זה נסמך. ג שם מהא דתרונו גמ' ירתון תנן שם דף ז' ע"ב. ד טור ומדבר אביו הראש' שם נפסקו חלק דתנן רש"ל אפילו יש נכסים שזין להן אחריות וכו' שם דף ז' ע"א וכ"כ הרמב"ם נפס' וכתב הטור בשם הרמ"ה וה"ר יונה לפעילו לאחר שתקנו הגאונים אינה נהנית חלק בקרקע ושלל הסכים הראש' ועיין בשנועת הריב"ש סי' ק) [ק"י].

ביאורי הגר"א

כו' אבל כו'. הראש' שם ע"ש: (יג) מתה כו'. דהא דייקין שם מדקתני שניה ויורשיה ומדקתני שניה שיש שם אפי' בחייה. שם. ודלא כר"ה: (יד) לפיכך אין

ברכת אליהו

לפי שאין בני השניה נוטלים כלום, ובני הראשונה נוטלים כל הנכסים. וסיים שם הראש' דמסתבר דלא כר"ח, דאם איתא דבחייה לית להו לבני הראשונה, גם אחרי מותה נמי לית להו דכבר זכו בהן בני השניה בנכסים כי היכי דאמרינן במועטין ונתרבו'.

(יד) [עבה"ג סק"ג] ובניל סק"ה ח', וכמ"ש סק"י. (טו) בניל בס"א — כשמתו שתיהן אחר מותו שאם נשבעו ואח"כ מתו כל א' וא' יורש כתובת אמם בירושה של תורה, ואם לא נשבעו אין שם ירושת כתובה לפי שאין לאלמנה כתובה עד שתשבע. וכמ"ש בשנועות מה א — אהא דתנן נשא ראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה — שנשבעה ומתה.

(טז) בכתובות נב ב מקשינן דכתובת בנין דכרין תטרוף ממשעבדי. ותצינן: ירתון תנן (ואין ירושה במשועבדין — רש"י). ושם נה א מסקינן: והלכתא לא טרפא ממשעבדי ירתון תנן (אינון ירתון כסף כתובתך וירושה לא טרפה לקוחות — רש"י). ושם צ ב אמרינן: ושמע מינה כתובת בנין דכרין לא טרפה ממשעבדי. [ובבאה"ג סק"ג ציין רק לשם נב ב. ויש דפוסים שבי' שם: דנ"ב ע"א, וזו ט"ס]. (יז) כ"כ הראש' בכתובות פ"ד סכ"ד בשם בעל העיטור והרמב"ם והר"ם. וב"כ הרמב"ם בפט"ז מה' אישות ח"ו, וכמ"ש ר"ם ק' וכמ"ש סק"ד. ותוס' שם נב ב ד"ה ותנהג פו' חולקין ע"ו, ח"ל: והשתא שתקנו הגאונים שכתובתה גובה ממטללי כתובת בנין דכרין נמי גבי' ממטללי דהא

מותר דינר אעפ"י שפרעו כתובת השניה לית כאן כלל דין כתובת בנין דכרין כיון שלא הי' שם מותר דינר יתר על כתובת אמן וכן פירש"י בבע"ח וה"ט כיון דבשעת מיתה לא הי' שם מותר וכו' מיד בני כתובה הקטנה לחלוק בשוה וכשבא אח"כ ב"ע"ח לגבות חובו הו"ל כדבר שנחתדש ביניהם אח"כ דהא קיי"ל ב"ע"ח מכאן ולהבא הוא גובה ואינו מבטל הוכות שזכו בני הקטנה מידי דההא אמרעין ונתרבו והיכא דההא נכסי יותר מבדי כתובה הראשונה וכשפרע כתובת שניה לא נשאר לבני הראשונה כדי כתובתן ראיתי מן הגדולים שכתבו דלא תקינו כתובת בנין דכרין אלא היכא דמצוי למשקל כל כתובת אמן ולא מיסתבר כלל כו' עכ"ל³.

(יג) בכתובות צ א תנן: נשא את הראשונה ומתה נשא שניה ומת הוא שניה ויורשיה קודמין ליורשי הראשונה. ובגמ' שם עמוד ב דייקין דאחת בחייו ואחת במותו יש להן כתובת בנין דכרין מדקתני שניה ויורשיה קודמים ליורשי ראשונה מיקדם הוא דקדמי הא איכא שקלי. וכיון דהדיקם הוא מדקתני שניה ויורשיה וכו', ומדקתני "שניה", שיש שאפילו בחייה יש דין כתובת בנין דכרין, דה"ל דייקין בשניה מיקדם הוא דקדמה הא איכא שקלי. — כ"כ הראש' בכתובות פ"י ס"ב. ודלא כר"ח — שהביא שם הראש' — שסובר שבחייה לא אשכחן כתובת בנין דכרין, דחיישינן לאיגזוי,

באר הגולה

ה שם נשם הרי"ג
ורצונו שמשון.
ו מיתרף דרנף שם
דף כ"ג ע"א.
ז רמז"ס צפ"ט.
ח טור וכ"כ הרמז"ס
צפ"ט מדרן האומר
אל יזונו בניו ומכסיו
וכו' נרייתא שם דף
ס"ח ע"ג ונתנאר
צפ"י ק"ג.
ט נשם רגיס
מהגאונים ונערע"ט.
י הרמז"ס שם
ונומאר דגרי הרי"ג נפרק י"ג אלה
שאלמו שם צמ"ה השחל מנרע גרע צירוסה דלורייתא וכו' שם דף קל"ג ע"א.

מטלטלין לא (יח) ומיתו אפילו אין המותר אלא מטלטלי שפיר דמי (יט) ה ויש מי שאומר דהאידינא דכתבינן בכתובו' דילן מטלטלי אגב מקרקעי גם כתובת בנין דכרין נגבית ממטלטלים דתנאי כתוב' בכתובה. טו ו המוכרת כתובתה בין לבעלה בין לאחרים לא הפסידה כתובת בנין דכרין אבל אם מחלה כתובתה לבעלה הפסידו בניה כתובת בנין דכרין ז (ס) לפיכך אין הבנים יורשין כתובת בנין דכרין עד שיהיה שטר הכתובה יוצא מתחת ידם אבל אם אין שם שטר כתובה אין להם כלום שמא מחלה אמם (סא) ואם אין דרכם לכתוב כתובה יש להם. טז ה מי שצוה בשעת מיתה שלא ירשו בניו כתובת בנין דכרין אין שומעין לו. הגה: (כא) אבל אם התנה כן נשעת נשאלין תנאו קיים (טור) (כב) וי"ל דאין כתובת בנין דכרין נוהגת האידנא דעיקר התקנה היתה כדי שיתן אדם לנתיב כצו ועכסיו נוהגין ליתן לנתיב יותר ויותר ס (ג"ז) שם וכן נוהגין צמדינות אלה. יז (כג) י נתן כל

ביאורי הגר"א

(כב) וי"א כו'. הרא"ש צפ"ד שם: (כג) נתן כו'. לשון הרי"ף שם ולי קשיא הא דאמר' אין מוסיפין לתזון כו' הרי' נמשענדי מחיים כגון ומתנת דריא ומכירה אבל מתנת ש"מ דלא קניא אלא לאחר מיתה כמש"ש קל"ז ח' ומזונות אלתנה ומש"מ נהדי הדדי קא אסו ותרונתיהו תקנתא דרנן ניכסו כו' וכ"ס דגרי הרמז"ס שם הלכה י"ב וכמנ"ש הו"ל ומש"מ כו' וכונו צמזונות וכן כלליהו

ברכת אליהו

יהא לה תנאי-כתובה זה שומעין לו, דכל תנאי שבמזון קיים. והו"ה לענין כתובת בנין דכרין, כהני התנאי שבשעת נשואין.

(כב) עבא"ג סק"ם. וזה מובא ברא"ש בפ"ד דכתובות סימן כ"ד.

(כג) לשון הרי"ף בב"ב קל"ג א — אהא דאמרו שם בגמ' שאלמנתו גזונת ממנת שכיב מרע: — ואי קשיא לך ההיא דתנן אין מוציאין וכו' ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני דיקון עולם והכא קאמרינן אלמנתו גזונת מנכסיו ההוא במשעבדי מחיים כגון מתנת בריא ומכירה אבל מתנת שכיב מרע דלא קניא אלא לאחר מיתה — כמש"ש קל"ז א: מתנת שכיב מרע מאימתי קנה אביי אמר עם גמר מיתה ורבא אמר לאחר גמר מיתה, והלכה כרבא — לא דחיא לתקנתא דרבנן דמזונות אלמנה ומתנת שכיב מרע דחיא לתקנתא דרבנן ובהדי הדדי קא אסו לאחר גמר מיתה הילכך לא דחיא חדא מינייהו לתברתה ותרונתיה קנו. וז"ל דברי הרמב"ם בה' אישות פ"ט ה"ח. וכמש"ש: הו"ל ומתנת שכיב מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה וכו'. וכן במזונות — אמרינן דאלמנתו גזונת ממנת שכיב מרע, כיון דמתנת שכיב מרע וחצי המזונות באין כאחד — כן כתובת בנין דכרין נגבית ממנת שכיב מרע, מפני שהמתנה וחייב התנאי באים כאחד. וכן פליגינהו הרמב"ם שם יחד.

נע"ה והרמ"ה והר"י וכן הרמז"ס וכמנ"ל ר"ס ק' ותוס' שם ד"ה ותננה כו' חולקין ע"ז וכן סה"ת וכ"כ הרא"ש שם צמ"ח וריצ"ל: (יח) ומיתו אפ"י כו'. כת"ק דלא כר"ש שם צמח"י: (יט) וי"א כו'. ריב"ש: (כ) לפיכך כו'. ע"ל סי' ל"ג ס"ח: (כא) ואם אין כו'. מתני' ג"ז ז' לא כתב לה כו': (כא) אבל כו'. כפי' ר"ה שם וע"ל סי' קי"ב ס"י:

כתובה שווה רבנן, עכ"ל. וכן סה"ת. וכ"כ הרא"ש שם בשם רמ"מ וריצ"ל. [ועי"ש בקרבן נתנאל אות א'].

(יח) כת"ק דלא כר"ש בכתובות צא א במתני'. דתנן שם: ר"ש אומר אפילו אם יש שם נכסים שאין להם אחריות אינו כלום עד שיהיו שם נכסים שיש להן אחריות יותר על שתי הכתובות דינר. וכ' הרא"ש שם פ"י ס"ב: ולרבנן אפי' מטלטלי הוי מותר דמיקיים בהו נחלה דאורייתא וכו' עכ"ל. (יט) כ"כ הריב"ש בסימן ק"ו, וז"ל: אבל נראה שעתה שכותבין בכל הכתובות מטלטלי אגב מקרקעי והיא נגבית מן המטלטלין מן הדיו בזולת תקנת הגאונים גם כתובת בנין דכרין נגבית מן המטלטלין דתנאי כתובה ככתובה אלא שאינו גובה מן המשועבדים משום דירתון תנן, עכ"ל 4.

(כ) ע"ל סימן צ"ג פ"ח 5.

(כא) מתני' בכתובות נב כ: לא כתב לה בנין דכרין דיהו ליכי מינאי אינון ירתון כסף כתובתיה יתר על חולקיהו דעם אחוהו חייב שהוא תנאי בית דין.

(כא) ע"ל סימן קי"ב פ"י שכתב המתבר — לענין מזונות הבנות: — ואם בשעת נשואין התנה שלא יזונו מנכסיו הוי בכלל תנאין שבמזון וקיים. וע"ש עבא"ג שם סק"ב, שזה כפי' ר"ה בכתובות סח ב, דגריס שם: האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו שומעין לו. וכת' שם הרא"ש פ"ו סט"ו וה"ל, שריבנו האי גאון מפרש, שאם התנה בשעת נשואין שלא

וראה בישועות יעקב פירוש הארוך אות ד'.
5 שם כתב המחבר: אלמנה שאין שטר כתובה יוצא מתחת ידה אין לה מזונות שמא מחלה כתובתה וכו' ויש חולקין. ועמ"ש סק"ם. ועיין כאן בב"ש סק"ב ובהפלאה אות ה' ובבית יעקב ובישועות יעקב פירוש הארוך אות ו'.

4 גם בב"י הביא זה בשם הריב"ש. ולא כעבא"ג סק"ה שכתב: שם הריב"א ורבינו שמשון. כי הטור והריב"ש הביאו בשם הריב"א ורבינו שמשון, שכל כתובת בנין דכרין — אף אם לא כתב מטלטלי אגב מקרקעי — נוהגת גם במטלטלי אחרי תקנת הגאונים שכתובה תהי' נגבית ממטלטלי.

באר הגולה

א ל' הרמז"ס נפ"ט
 מה"ל תמנה כתובות
 דנ"ג ע"ג וכתני רב
 עד דתלקחון פירוש
 שתקדמו חפ"י של
 נגדה וכת"ק נגריהל
 ס.

ב מפקת הנמ' ס
 דף מ"ג ע"ל.
 ג ג' ס' וכ"כ
 הטור.

ד ס' מהל דלעיל
 ארוסה יש לה מזונות
 לו אין לה וכו' ופ"י
 הנגיד והוא המתווך
 שפירשים שהשלה
 היא ל' יש לה מזונות
 כלשנא דיש לה ה"ה.

נכסיו לאחרים במתנת ש"מ הואיל ומתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר מיתה
 הרי המתנה וחיוב התנאים באים כאחד ולפיכך בנים יורשים כתובת אמם שמתה
 בחיי בעלה (כד) ואם נתנם במתנת בריא מהיום ולאחר מיתה דינן כדין מתנת
 בריא לענין זה.

קיב מזונות הבנות ממה ניוזנות ועד כמה וכל דיניהם. ובו י"ח סעיפים

א א מתנאי כתובה שתהיינה הכנות ניוזנות מנכסי אביהם אחר מותו עד
 שיתארסו או עד שיבגרו. הנה: (א) אפילו לא נכתב נכתבה לו אפילו אין לה כתובה
 (ב) ונמקום שאין כותבין כתובה (טור) (ג) וי"ל דאפילו נמקום שכותבין כתובה ואין להם שטר
 כתובה ואפילו מחלה חנם כתובתה נפ"י יש לבנות מזונות (הראש"ד פרק י"ט דלישות) וכן אם
 נתגרשה האם אפילו הכי חייב מזונות הבנות.
 לאחר מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצמה. ג נתארסה (ד) בעודה ג קטנה
 איבדה מזונות מן האחין (ה) ד והארום חייב במזונותיה. הנה: וי"ל דלא חנדה מזונות
 מן הארום מיד שנתארסה כיון שפסדת נזון מן הארום ופסקו הנאונים כלשנא דיש לה ה"ה.

ביאורי הגר"א

ס' וכמש"ל קי"ל סט"ו: (ג) וי"א כו'.
 ומחילה הוי כפירעון וכפירעון הכתובה לא חנדה
 ומזונותיהן: (ד) בעודה קטנה. טור ועי"ל ס"ד וי"ל
 דוקא כו' ושם נקטנו ממש מחלה: (ה) והארום
 כו'. ס' ח"ל ר"ח לר"י כו' וכנ"י הר"ף להיפך כלשנא

הרמז"ס ס' יחד: (כד) ואם נתנם כו'. נד"ה. וכו'
 לעי"ג דה"ל כמתנת ש"מ כמש"ל קל"ה צ' ונפסק דנ"י
 ה"מ לענין הפירות חל לענין הגוף דין מתנת בריא לה
 ועתו"ס ס' ד"ה כל. ומיירי כגון כו'.
 קיב (א) אפילו כו' או כו'. מתנאי' ס' כ"ג צ':
 (ב) ובמקום כו'. דל"כ שאל מחלה. הרמז"ס

ברכת אליהו

ספ"י לענין כתובת בנין דכרין [ועמש"ש] 2.
 (א) דמחילה הוי כפירעון וכפירעון הכתובה לא אבדו הבנות
 מזונותיהן. [ועמ"ל ס"ק ג', ד', וב"ש ס"ק].

(ד) כ"כ הסור, ועי"ל מ"ד בהגה שכתב: וי"א דוקא מן
 האירוסין וכו'. ושם מיירי בקפנה ממש מיאנה 3.

(ה) בכתובות נג ב: א"ל רב חפדא לרב יוסף מי שמייע
 לך מיניה דרב יהודה ארוסה יש לה מזונות או אין לה
 מזונות וכו'. ופירש"י שם, שהשאלה היתה, אם יש לה
 מזונות מן האחים או לא. ושם בגמ' יש שתי לשונות:
 ללישנא קמא יש לה מזונות, וללישנא בתרא אין לה מזונות.
 והו' גירסת רש"י. אבל הר"ף גרס להיפך. וגם ברי"ף
 יש כמה גירסאות. וערא"ש שם פ"ד סכ"ו, שכתב שהר"ף
 מפרש, שהשאלה היתה, אם יש לה מזונות מן הארום, וכ"כ
 הר"ן בשם הנגיד. וצדדי הספק הם: האם אמרינן — שהיות

(כד) כ"כ במדק הבית. וכתב אע"ג דהיא כמתנת שכיב
 מרע. כמש"ל בב"ב קל"ה ב ובספ"ק דב"מ י"א א: „איוו היא
 מתנת בריא שהיא כמתנת שכיב כרע דלא קני אלא לאחר
 מיתה כל שכתוב בו מהיום ולאחר מיתה", ה"מ לענין
 הפירות — שלא קנה אלא לאחר מיתה, אבל לענין הגוף,
 דין מתנת בריא יש לה. ושת"ס בב"ב שם ד"ה כל, שכתבו:
 ומיירי כגון שפירש וכו' דבסתמא אם אמר מהיום ולאחר
 מיתה הוי מהיום קני גופו ולאחר מיתה קני פירות וכו' עכ"ל.
 הרי, דבסתמא — אם אמר מהיום ולאחר מיתה — קנה
 הגוף מהיום כמתנת בריא. [ועמ"ל ספ"ק וב"ש ספ"ד].

(א) מתנאי בכתובות נג ב: אלא כתב לה וכו' כגון גוקבן
 דיהי ליה מינאי יהוה יתבן בביתו ומתנן מנכסי עד
 דתלקחון לגוברין חייב שהוא תנאי ב"ד 1.

(ב) דאליכ, אין הבנות ניוזנות, דשמא מחלה אמן כתובתה.
 — כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ט ה"ב. ובמש"ל סימן קי"א

נתאלמנה או מיאנה לאחר האירוסין, הרי היא ניוזנית מנכסי
 אביה, אבל כ"ז שהיא ארוסה אין לה מזונות אף אם נתארסה
 בעודה קטנה. ואם כי בסק"ט, כתב רבנו שנממאנת אפילו
 נשואה, היינו שהדין הוא אפילו בנשואה, אבל לא רק
 בנשואה, והו"ה בארוסה, והרא"י היא, שבגמ' שם אמרו:
 „ממאנת איכא ביניהו" אהא דאיתא שם בברייתא: אלמנה
 בבית אביה וכו', וכיון דרלש"י מיירי שנתאלמנה מן האירוסין,
 גם „ממאנת" מיירי שמיאנה אף מן האירוסין. ומוכח
 מכאן שבעודה ארוסה אין לה מזונות, אף אם נתארסה בעודה
 קטנה. ועיין בהפלאה אות ד'.

1 ועמ"ל סק"א וב"ש סק"א ובית מאיר.
 2 ועמ"ל סק"ב וב"ש סק"ב והפלאה אות א' ובית מאיר.
 3 הוכחת רבינו היא כדלקמן: בסעיף ד' הביא בהגה שיטת
 ה"א שדוקא אם נתגרשה או נתאלמנה מן האירוסין ניוזנת
 מנכסי אביה. וכפי מ"ש רבנו בסק"ט, זה כפירש"י בכתובות
 נג ב, אהא דאיתא שם בגמ' אלמנה בבית אביה וכו', המובא
 להלן רס"ק ז'. ושם מיירי בקטנה, כמש"ל המחבר: מיאנה
 [ועסק"ח]. וזה עפ"י מש"ש בגמ': ממאנת איכא ביניהו.
 ומיאוץ הרי הוא רק בקטנה, ועי' אמרו בגמ' שם: אלמנה
 בבית אביה וכו' יש לה מזונות, והיינו שאם נתגרשה או

באר הגולה

ה ג"ז שם שם
כדפס רב שעת
מנחיתא אלמנה צנית
אניה וכו' וכדנזקין
לה שם דמנומנות
פלגי וכת"ק וכו"פ

חלל כשתתארס ומשהיא נערה (כ"כ המ"מ פרק י"ט ג"ס ר"ת והרש"ל) (ו) וי"ל דוקא
שנתארסה ומענה חלל נתארסה ונדעת אחיה לא אצדה מזונות (טור ג"ס הרמ"ה).
ד ה (ז) נשאת הבת (ח) או מיאנה או נתגרשה או נתאלמנה אפילו היא שומרת
יבם הואיל וחזרה לבית אביה ועדיין לא בגרה הרי זו ניוזנית מנכסי אביה עד
שתבגור או עד שתתארס. הנה: (ט) וי"ל דוקא מן האירוסין חלל משנשאת שזו אין לה
הר"ף וכתב ה"ה שסובר רצונו ג' צניה חוזרת למזונותיה חף על פי שנשאת וכו"נ עיקר אע"פ שיש פירושים אחרים.

ביאורי הגר"א

מייירי חלל לפיר"ת דוקא שנתאלמנה ונתגרשה צחיי אניה
וממלכת לת"ק אפילו לאחר נישאת אניה ועתי"ס שם ד"ה
אלמנה כ' חלל הרמז"ס לא מפליג ומפרש צנית אניה
כלומר שלא נגרה ומי"ס מומלכת ח"צ משום דלמנ"ל וגרשה
צ"ע ומש"כ צ"ע מומלכת דמדעתה פליג ר"י חלל הלכה
כת"ק. צ"י: (ח) או מיאנה. ל"ל ומילאנה וכו"ה
צ"ע צ"ע: (ט) וי"א כ' כפירש"י שם ומי"ס מומלכת

נתרל וערל"ש שם וכו"כ הר"ן ג"ס הנגיד: (ו) וי"א
דוקא כ' על קטנה קאי ועל מי"ס צ"ע צעודה כ' וכו"
וכמי"ס טור ג"ס הרמ"ה וכו"כ הר"ן שם ג"ס הר"ת
דלא כל כמינייהו לארסה כשהיא קטנה להפסיד מזונותיה
חלל ג"ס הרש"ל כ' דלפילו מדעתה ללא כלום הוא
וכמי"ס ס"ח ח' יתומה שהשיאה כ' וזה י"ל הראשון:
(ז) נשאת כ'. לשון הרמז"ס וכפירש"י ר"ת דנשואה

ברכת אליהו

כשתאלמנה או נתגרשה אחי לא מת האב ולא הגיע זמן
חיוב המזונות, לכן לא הפסידה מזונות. וממלכת לת"ק
אפילו לאחר מיתת אביה לא הפסידה מזונות, דעקרתיהו
לנשואין קמאי, והרי היא כאילו לא נשאת מעולם. ועתי"ס
הנ"ל שכ"כ בפיר"ת, וכתבו דזהו מש"ש בגמ', בבית אביה"
— משום דמייירי שנתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה. אבל
הרמב"ם לא מפליג בין „בחי אביה" או לא. ומפרש דמ"ש בגמ'
„בבית אביה", היינו שחזרה לבית אביה, כלומר שלא בגרה.
— כ"כ בבדק הבית. והקשה הב"י — על מש"ש בגמ':
„ממלכת איכא בינייהו" — דלר"י הפסידה מזונותיה —
השתא נשואה גמורה שנתאלמנה או נתגרשה ניוזנית מנכסי
אביה לדברי הכל ממלכת דעקרתיהו לנשואין מעיקרן מחביא.
ותירץ הב"י: דאלמנות וגירושין דע"כ באין משום הכי
ניזונות מנכסי אביה אבל ממלכת דמדעתה היא סבר ר"י
דאיני ניוזנית מנכסי אביה ופליגי רבנן עליה. אבל להלכה
גם ממלכת יש לה מזונות וכמי"ס הב"י: ויודע דהלכה
כת"ק. וכן פסקו הפוסקים [ועט"ז סק"ז].

(ח) צ"ל: ומיאנה. ופ"ה ברמב"ם בה' אישות פ"ט ה"ז.

(ט) כפירש"י בכתובות ג' ב. דשם איתא בגמ': אלמנה
בבית אביה וגרשה בבית אביה ושומרת יבם בבית אביה
יש לה מזונות וכו', כנ"ל בסק"ז. ופירש"י בד"ה אלמנה:
כלומר מן האירוסין דאי מן הנשואין לא אמרינן יש לה
מזונות דעד דתליקח תנן ואפילו ללוי בנשואין מודה, עכ"ל.
ומי"ס כממלכת אפילו נשואה לא אבדה מזונות, כמי"ס
הש"י בד"ה ממלכת: קטנה יתומה שהשיאה אחיה ומיאנה
מבעלה וחזרה אצלם, עכ"ל. וכ"כ בד"ה ח"ק סבר ממלכת
אית לה: והו"ה לממלכת דאין כאן נשואין דהא עקרתיהו
וכו' עכ"ל. ה"ה בסור, שאף לשיטה זו, אם מיאנה — אפילו
מן הנשואין — לא איבדה מזונות.⁴

והארוס יודע שמחמת האירוסין היא מפסדת מזונות מן
האחים — אדעתא דהכי אירסה, שהוא יזון אותה. או דילמא
דינה כשאר ארוסה שאין לה מזונות. ולפי גירסת הר"ף,
ללישנא קמא א"ל מסברא לית לה — שאין לה מזונות מן
הארוס — כיון דלא קים ליה בגוה לא שדי וזוי בכדי.
וללישנא בתרא, א"ל מסברא אית לה — שיש לה מזונות
מן הארוס — כיון דאירסה לא ניתא ליה דתיגול דהא לית
לה מזוני מן האחים. ודברי המחבר הם בגירסת הר"ף
וכלישנא בתרא, וכמי"ס הר"ף: וקא פסקי רבנן הלכתא
כי האי לישנא בתרא. [ועמ"ש בסימן ג"ה ס"ק טו, טז, יז].

(ו) על קטנה קאי, ועל מי"ס בשלחן ערוך בעודה קטנה,
וכמי"ס בטור בשם הרמ"ה, וכו"כ הר"ן בכתובות ג' ב' בשם
הר"ף, דלאו כל כמינייהו לארסה כשהיא קטנה להפסיד
מזונותיה. אבל בשם הרשב"א כתב דאפילו מדעתה לא
הפסידה מזונותיה משום דאין מעשה קטנה כלום. וכמי"ס
פ"ה א במשנה: יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה
וכתבו לה במאה או בחמשים וזו יכולה היא משתגדיל להוציא
מידן מה שראוי להנותן לה (עישור נכסים — רש"י). והו"ה
לענין מזונות. וזה י"ל הראשון: דלא אבדה מזונות אלא
כשתתארס ומשהיא נערה.⁴

(ז) כ"ה לשון הרמב"ם בה' אישות פ"ט ה"ז. דאיתא
בכתובות ג' ב: בעו מיניה מרב ששת ממלכת יש לה
מזונות או אין לה מזונות א"ל רב ששת תניתיה אלמנה
בבית אביה וכו' יש לה מזונות רבי יהודה אומר עודה
בבית אביה יש לה מזונות אינה בבית אביה אין לה מזונות
ר"י היינו ת"ק אלא לאו ממלכת איכא בינייהו דת"ק סבר
אית לה ור"י סבר לית לה. ע"כ דברי הגמרא. וכתבו שבר
בתור"ה אלמנה שר"ת מפרש דמייירי באלמנה מן הנשואין.
וגם הרמב"ם מפרש כפירש"י ר"ת דנשואה מיירי. אלא
דלפיר"ת דוקא שנתאלמנה ונתגרשה בחיי אביה, דהואיל

4 כפי הרא"י ממשנה: יתומה שהשיאתה וכו', הי' צ"ל שגם
בנשואה בעודה קטנה לא הפסידה מזונותיה לשיטה זו.
אבל הפוסקים לא כ"כ. ועיין היטב בזה בב"ש סק"ז ובהפלאה

אות ו' ובבית מאיר.
5 ועיין ט"ז סק"ה וח"מ סק"י וב"ש סק"ט והפלאה אות ז'
ופרשת המלך ה' אישות פ"ט ה"ז.

באר הגולה

ו טור ממשעות
הגמרא שם וכו' כ'
הרא"ש וסר"ן.
ו נעיל דרש לקו"ס.
ח נעיל דר"א שם.
ט נעיל דרש פסא שם
קף כ"ד ע"א.
י נעיל דרשא שם
וכולהו סלקו נתיקו
וכתבו הפוסקים כיון
דספיקא דמחלוקת הוא
הוי קולא לכתב ולקו
מ מחלוקת דירוש' ונוכר
ב זהו מ"ש למוציא מחציתו בלא אכרעותא שם דפ"ז ע"א.

מזונות (טור) (י) וי"א עוד דוקא בחיי אביה דכשמת אביה היתה נרשמתו חזק לאחר מיתת אביה
לכזה מזונות מיד שנתארסה (טור גסס הרא"ש) וכו"ל עיקר. ה ו יכנס אשת אחיו
וילדה לו בת אם לא היה לאחיו נכסים הבת ניוזנת מנכסי אביה ו אבל אם היו
לאחיו נכסים וכן ה בת שניה וכן ה בת אנוסתו אפילו נולדו לו אחר שנשאת וכן
י בת ארוסתו שנולדה לו בעודה ארוסה (יא) ואח"כ נשאת אין להן מזונות אחר
מיתת אביהן כ (יב) אבל בחייו הוא חייב במזונותן כדן שאר הבנים והבנות
בחייו אביהן. ו (יג) ל פוסקין לבת מזונות (יד) מ וכסות ומדור מנכסי אביה
כדרך שפוסקין לאלמנה נ ומוכרין למזון הבנות וכסותן בלא הכרזה כדרך שמוכרין
למזון האלמנה וכסותה (טו) אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודה וכבוד בעלה
להם מזונות. ב מדין תקנת אשכנזי וכו"ל לעיל סימן ס'. ל לשון רמב"ם מתקנת הגמרא שם.
בהלכות ותנן גיטין ומתנות ופשוט הוא שהכל בכלל מזונות ה"ה. ב זהו מ"ש למוציא מחציתו בלא אכרעותא שם דפ"ז ע"א.

ביאורי הגר"א

נכן נוקטן כו' את כו': (יד) וכסות. שם ס"ח ק'
ונירשמי הניחו הרא"ש גרשפ הנזכר ותני עלה כו':
(טו) אלא שהאשה כו'. ירושלמי הנה לא עולה ולא
יורדת חזק בגמרא שם הבנות ניוזנות כו' ביכד כו' ו'
שם דהכל לפי עשרו וערש"י שם ד"ה הו' נאכלה כו'

אפילו נשואה כמש"ל וכו"ה נטור: (י) וי"א עוד
כו'. שפ"ל מ"ש נזית אביה כפירש תוס' גסס ר"ת לעיל.
דמפרש כפירש"י וכו' שהקשה נתוס' שם ולקו נראה כו':
(יא) ואח"כ נשאת. כן פירש הרא"ש שם גסס הרא"ש
ע"ש: (יב) אבל בחייו כו'. הרא"ש שם והר"ף
והרמב"ם ועצמיהו: (יג) פוסקים כו'. ומתני' כ"ז כ'

ברכת אליהו

הוא יתבא בביתו ומחזק מנכסי וכו'. וז"ש: פוסקין לבת
מזונות וכו' כדרך שפוסקין לאלמנה.
(יד) בכתובות פה א איתא: הבנות ניוזנות ומתפרנסות
מנכסי אביהן. ומקמינן לה: הא באכילה ובשתיה והא
בלבושא וכיסויא. ופירושלמי דכתובות רפ"ב — הביאו
הרא"ש שם בר"פ הנזכר — תמן תגין בנן גוקבן דיהוויין
ליכי מינאי תיהוויין יתבן בביתו ומיתזנן מנכסי ותני עלה
ומתכסין בכסותי. [והמ"מ בה' אישות פ"ט ה"א — המובא
בבבא"ג סק"מ — לא ציין לגמ' דידן, רק לירושלמי].
(טו) ירושלמי בכתובות פ"ב ה"א: חבת לא עולה ולא
יורדת. אבל בגמ' בבבלי שם פה א איתא: הבנות ניוזנות
ומתפרנסות מנכסי אביהן כיצד אין אומרים אילו אביה
קיים כך וכך היה גותן לה אלא שמינן את הנכסים וגותנין
לה. מ' שם דהכל לפי עשרו. וערש"י שם ד"ה הא באכילה
כו'. שכתב: שמינן הנכסים אם עני הוא גותנין לה כפי מה
ששינו באעפ"י במשרה את אשתו ע"י שליש ואם הנכסים
מרובים הכל לפי הכבוד. ופ"י במרדכי שם סימן ק"צ והג"א
שם פ"ו ס"ב ובשלטי גבורים שם גג ב בשם ריא"ו. וז"ל
הש"ג: וכשם שהאשה גיוזנת מנכסי בעלה לפי כבודה ולפי
כבודו כך הבנות גיוזנות מנכסי אביהן לפי כבודן כמבואר
בקה"ה.⁶

(י) שפ"ל מ"ש בכתובות גג ב: „בבית אביה", הנ"ל בסק"מ,
כפירוש תוס' שם ד"ה אלמנה בשם ר"ת הנ"ל בסק"ז —
דהיינו שנתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה. אע"פ דמפרש
כפירש"י הנ"ל בסק"ט, דמייירי מן האירוסין. וכמו שהקשה
בתוס' שם על פיר"ת שמפרש מן הנשואין, וז"ל: ואין נראה
דכיון שנשאת שוב אין לה מזונות דאין לאב רשות בה. ולכן
מפרש דמייירי שנתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין בחיי
אביה.
(יא) כן פירש הרא"ש בכתובות פ"ד סכ"ח בשם הראב"ד
ע"ש, וז"ל: והראב"ד ז"ל פירש בת ארוסה שנשאת ומיבני
ליה כיון שנולדה קודם שנכתבה והתובה והאי פירושא נחא
טפי דאילו לא נשאת כיון דהיא עצמה לית לה אף בתה
לית לה, עכ"ל.⁷
(יב) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ד סכ"ח והר"ף שם גג א
והרמב"ם בה' אישות פ"ט ה"ד. ועבא"ג סק"כ שכתב
שהחייב בחייו הוא מדין תקנת אשכנזי.⁸
(יג) [בבבא"ג סק"ל כתב: ל' הרמב"ם ממסקנת הגמ' שם.
וגם במ"מ ה' אישות פ"ט ה"א כ': שם בגמרא (דף מג).
אולם עיקר דין זה הוא] כמתני' בכתובות גג ב: כן נוקבן
דיהוי ליכי מינאי יתבן בביתו ומיתזנן מנכסי כל
ימי חי עד דתלקחון לגבורין חייב שזוא ותנאי ב"ד את

הביא את דברי הרמב"ם, דלבנות פוסקים דבר המספיק לבד.
ואח"כ ראיתי בבית מאיר שהעיר מזה. אולם בבית מאיר
כתב שהש"ג העתיק דברי הרמב"ם בשם הרא"ה, ובש"ג
שבפנינו אין זה בשם הרא"ה. וסיים הבית מאיר: ועיין סוגיא
הנ"ל בפני יהושע ודברי הב"י שכתב דמסוגיא הנ"ל יצא נמי
דין הרמב"ם צ"ע. וע"ל סימן קי"ד סק"ז.

6 ועיין ח"מ סקט"ו וב"ש סק"ב והפלאה אות ט'.
7 בבבא"ג שם ס"ס: וכמ"ש לעיל סימן ס', וזה ט"ס, כי
זה לעיל סימן ע"א סעיף א, ועמ"ש בביאורי הגר"א. ועיין
בשו"ת מהריב"ל חלק שני סימן כ', ובשו"ת מהר"ם מלובלין
סימן ע"ט.
8 גם בב"ש סק"ד כתב שבשלטי גבורים פסק דפוסקים לפי
כבוד אביהן. ברם בש"ג שם — לפני שהביא לשון הרא"ה —

באר הגולה

ס מפורש בירושלמי
הנת לא עולה ולא
יורדת ה"ה וכתב
הנ"י שלמד ג"כ
הנרייתא
הנכות
הזנים וכו' נכזלי דף
ס"ה ע"א.
ע ומנזר שם נגז'
דף ס"ט ע"א.
פ טור והרמב"ם שם
וכ"כ הר"ף והר"ם.
צ משה שם דף ק"ה
ע"ז וגיטין דף מ"ח
ע"א.
ק כרזי דאמר מנזלין
לפרנסה ולין מנזלין
למנוחת כתובות דף
ס"ט ע"א.
ר מסקנת הגמ' שם דף ק"ז ע"א.
ב לפי גירסת רז הא"י נגזריה שומעין לו וכפירוש הר"ם
וכ"כ הר"ף וכו' הנזנים וכו' והר"ם.
לזניה ומנזר נגז' גירסא הסימן.

ס ולבת פוסקין לה דבר המספיק לה בלבד (טז) ואין ע הבנות נשבעות.
ז פ עכשיו שכתובה נגבית אפילו ממטלטלין גם הבנות ניוזנות מהם ע ואינם
ניוזנות אלא מכני חרי אבל לא ממשעבדי כגון אם מכר האב או נתן האב במתנת
בריא ק או אם הבנים אחר מיתת אביהם מכרו או משכנו או נתנו אינן ניוזנות
מהן. ח (יז) ר אין הבנות ניוזנות ממשועבדים (יח) אפילו קנו ממנו ואפילו
היו בשעת קנין כגון שגירשה והיו לה בנות ממנו והחזירה וקנו ממנו (יט) ש ויש
מי שאומר דה"מ בשקנו ממנו בשעת נישואין בכלל מה שקנו ממנו בתנאי כתובה
אבל אם קנו ממנו לאחר נישואין על מזון הבנות ניוזנות אף ממשעבדי.
ט ת אם פסק עם האשה שיתפרנסו הבנות אף אחר שיבגרו ניוזנות ממשעבדי.
י א מי שצוה בשעת מיתתו אל יזונו בנותי מנכסי אין שומעין לו ב ואם בשעת
נישואין התנה שלא יזונו מנכסיו הוי בכלל תנאי שבממון וקיים. יא (כ) ג מי
שמת והניח בנים ובנות יירשו הבנים כל הנכסים והם זנים אחיותיהם עד ד שיבגרו
או עד ד שיתארסו. הנה: (כא) ולין מחזיקים הנשים ללמס נזונות חלל אם ירצו יותירו
נזונות ומי"ח אם רואים נ"ד שהנשים מכלים המזון ולין משגיחין נישוז העולם חייבין נ"ד

ש טור גמ' הרמ"ם.
ג לשון הרמב"ם שם ומשה נ"ד דף קל"ט ע"ב כת"ק
משניה דמכסין ומימלא דרני יומן שם.
ה שך התנה
ש טור גמ' הרמ"ם.
ג לשון הרמב"ם שם ומשה נ"ד דף קל"ט ע"ב כת"ק
משניה דמכסין ומימלא דרני יומן שם.
ה שך התנה

ביאורי הגר"א

ק"כ ז' גיטין כ"א ח': (יט) ויש מי כ' אם פסק
כ'. דדוקא אם כללינהו נתנאי כתובה וכוונתו כיון
לדעתה כ': (כ) מי שמת כ'. עתו"ס שם ד"ה אר"ג
כ': (כא) ואין מחייבים כ'. הרמ"ם שם נזונות

וכ"פ נזונות והנ"ל שם נז"ג: (טז) ואין הבנות
נשבעות. היינו לשיטתו חלל לש"פ אף החלמנה חונה
נשבעת וכוונתו סימן ל"ג ס"י"ח: (יז) אין כ'.
מתני' ק"ל ז': (יח) אפילו כ' ואפילו כ'. שם

ברכת אליהו

(יט) דדוקא אם כללינהו נתנאי כתובה אינן ניוזנות
ממשעבדי, וכמ"ש בכתובות קב ב ובגיטין נא א פיו
דאיתנהו בתנאי ב"ד וכו', הנ"ל בסק"י"ח. אבל אם קנו ממנו
לאחר נישואין על מזון הבנות ולא כללינהו בקנין עם
הכתובה, או אם פסק עם האשה שיתפרנסו הבנות אף אחר
שיתבגרו — שזה לא מתנאי ב"ד — ניוזנות ממשעבדי¹¹.
(כ) תנן בב"ב קלט ב: מי שמת והניח בנים ובנות בזמן
שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו בכסים מועטין
הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל
שאני זכר הפסדתי (בתמיה — רשב"ם) אומר רבן גמליאל
רואה אני את דברי אדמון. ועתו"ס שם ד"ה אר"ג כ', וז"ל:
בכתובות (קט א) אומר כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי
אדמון הלכה כמותו וכו' ור"ח וה"ג רב אלפס פסקו כרבנן
דאדמון משום דשמעתין דהכא כותיה אולא ור"ת אומר
דאדמון לא פליג ארבנן אלא שמתמיה על התקנה שתקנו
בנשים מועטין אבל מ"מ כרבנן ס"ל ולא משמע הכי מדקאמר
ר"ג רואה אני את דברי אדמון, עכ"ל.

(כא) כ"כ הרא"ש רפ"ט דב"ב במתני' לתרין קושית תוס' שם
קמ א סד"ה יתומים. ח"ל ובתוס' שם כתבו: וא"ת כיון

(טז) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פ"ט הי"א ומ"ש שאין
הבנות נשבעות, ומשמע שהאלמנה צריכה שבעה, היינו
לשיטתו — שם פ"ח הי"ט — שאלמנה צריכה להשבע
כשגובה מזונות. אבל לש"פ אף האלמנה אינה נשבעת,
וכמש"ל סימן צ"ג פ"ח ועמ"ש⁹.
(יז) בבא"ג סק"ד ציין כאן: מסקנת הגמ' שם (כתובות)
דף ק"ב ע"ב. אולם שם מדובר לענין קנו מידו, וכמש"ל
סק"ח. ועיקר הדין שאין הבנות ניוזנות ממשועבדים, הוא
מתני' שם קא ב: מתו בנותיהן ניוזנות מנכסים בני חורין
(ולא ממשועבדים — דתנן (גיטין דף מח ב) אין מוציאין
לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים
משועבדים — רש"י¹⁰).

(יח) בכתובות קב ב ובגיטין נא א אמריתן — אהא דתנו
שם קא ב: מתו בנותיהן ניוזנות מנכסים בני חורין והיא
בת אשתו) ניוזנות מנכסים משועבדים — דמירי בשקנו
מידו, ומסקינו, שאפילו אם היו הבנות בשעת קנין, כגון
דגרשה ואהדרה, לא מחזי להו קנין, ו"ה"ס כיון דאיתגרא
בתנאי ב"ד אימר צררי אתפסנהו. [ועמ"מ סק"ט וב"ש
סק"יז].

אישות הי"ג ציין רק למשנה דגיטין ובב"י כאן ציין למתני'
דכתובות ודגיטין. וע"ל סק"ח.

11 ועיין ס"ז סק"ב וח"מ ס"ק כ', כ"א וב"ש ס"ק י"ח. י"ט
והפלאה ובית מאיר.

9 ועיין ב"ש סק"ט והפלאה אות י"א ובית יעקב ובית מאיר
וישועות יעקב פירוש הארוך אות ד'.

10 צ"ב שלא ציין רבנו למשנה דגיטין הנ"ל. ובמ"מ בה'

באר הגולה

ו שס נגזשה
וכדמפרש שמואל
ותשנייה דחמית
וכמיומרא דרבי יוחנן
ס.
ז מניחם לתוס' ניד
נ"ד לו אפוטרופוס
הש"כ צוון שהנכס'
נורוין הננות מונות
תחת יד אחיהם וכל
הנכסים עומדים
ח ג"ז שס וכ"כ הרי"ף

להשגיח נתיקון הננות ולהפריש לכן חלקן (טור). ו בד"א בשנהניח נכסים שאפשר שיוזנו מהם הבנים והבנות כאחד עד שיבגרו הבנות ואלו הם הנקראים נכסים מרובים אבל אם אין בנכסים שהניח אלא פחות מזה : מוציאים מהם מזונות לבנות עד שיבגרו ונותנים השאר לבנים ואם אין שם אלא כדי מזון הבנות בלבד נזונות מהם עד שיבגרו או עד שיתאמרם והבנים ישאלו על הפתחים. הגה : וי"א דאסור לבנים למכור אפילו נכסים מרובים אם לא שהוא לצורך פדיון שזניים וכיוצא בזה אצל נכסים מועטים אפילו נכס"ג אסור (מרדכי פרק מי שמת ואם עזרו ומכרו יתנאל לקמן סעיף י"ד).
יב ה בד"א כשהניח קרקע אבל אם לא הניח אלא מטלטלין אם הנכסים מועטים יזנו אלו ואלו יחד עד שיכלו דכיון שאינן נזונות אלא בתקנת הגאונים ס די

נרשון וכן הוא מוכר שס נמלא ה"ה וכ"כ הרא"ש ונאמרינן נכסים מועטים מוציאין וכו'. והרא"ש שס והטור. ס ל' הטור.

ביאורי הגר"א

כדעת רמ"י ולמטה כ' פלוגתא וכו' שהרא"ש הסכים לדעת רש"י וכ"כ נהגה לקמן וי"א דדוקא כו' וכבר הקשה נצי"ל אצל הטור הלך נדרך הרא"ש שחלק בנייהם כמש"ס ונראה לקיים דברי רש"י כו' והש"ס נמי איכא לתימר כו' אצל התוס' לא נחלקי וכמש"ס בתוס' שס והשתא אתי שפיר כו' ולכן כ' הנו"מ והמפרשים ונחלקת רש"י ותו'

לתרץ קושיית תוס' ק"מ א' סד"ה יתומים. ול"ת כיון כו' ונתוס' שס כ' וי"ל כו' ה"ש למטה וי"א דאסור כו' : (כב) וי"א כו'. תוס' נד"ה הכל והרא"ש שס ס"ל כפירש"י ורש"ס ותלוי בזה נ"כ מועטין ונתרנו כמש"ס נגמול ת"ש דלר"א וערש"ס שס ד"ה יתומים כו' וכ"כ הנו"מ שחלקו בזה רש"י וש"פ וסתם כאן הטור

ברכת אליהו

ולרש"י ורשב"ם — הן בדין „מועטין ונתרבו" והן בדין „מה שמכרו מכרו" — זה רק כשלא החזיקו הבנות בנכסים. ולתוס' הן בדין „מועטין ונתרבו" והן בדין „מה שמכרו מכרו" — זה אפילו אם כבר תפסו הבנות הנכסים. וכ"כ המ"מ בה' אישות פ"ט ה"ט שנחלקו בזה רש"י ורשב"ם.

ופתם כאן המור כדעת רמ"י בתוס' הנ"ל ד, יש להם דין מרובים אפילו העמידו כבר בדין ופסקו להם ב"ד נכסים מועטים". ולמטה — בדין מכירה — כתב פלוגתא. וכ' שהרא"ש השכים לדעת רש"י, דאם מכרו אחרי שהחזיקו הבנות בנכסים אינו מכור. וכ"כ בהג"ה לקמן בסעיף י"ד — לענין מכר — : וי"א דדוקא קודם שהחזיק הב"ד הבנות בנכסים. וכבר הקשה בב"י למה תסור הטור בדין מועטים ונתרבו הפך דעת הרא"ש. אבל המור הלך בדרך הרא"ש שמחלק ביניהם — בין דין מועטים ונתרבו לדין מכירה — כמש"ס הרא"ש, וז"ל : ונראה לקיים דברי רש"י ורשב"ם דאחר שהעמידו ב"ד נכסים ביד הבנות פקע כח הבנים ואין ממכרן מכר וכו' ומה"ש נמי איכא למימר בשמעתין שברשות היתומים נתרבו (אף לאחר שעמדו בדין הואיל ויש עדיין לבנים תפוסת יד — פלפולא חריפתא) כיון שאין הפסד לבנות במזונותיהן. הרי שלענין מכירה סובר הרא"ש כרש"י ורשב"ם — שאם תפסו הבנות אין המכר מכר, ולענין מועטים ונתרבו סובר הרא"ש שאפילו אם כבר תפסו הבנות יש להם דין נכסים מרובים, מאחר שאין הפסד לבנות. אבל התוס' לא מחלקי, וכמש"ס בתוס' שם : והשתא אתי שפיר דבכל ענין משמע דפשיטא דמועטין ונתרבו זכו בהם יורשים אפילו כבר תפסו וגבן להם ב"ד וכו'. והתוס' ס"ל דדין מועטים ונתרבו תלוי בדין מכירה כמש"ס לעיל. ולכן כ' המ"מ שם והמפרשים מחלקת רש"י ותוס'. והרב סתם כדעת הרא"ש והמור. [שלענין מועטין

דבנכסים מועטין נמי מה שמכרו מכרו אפילו כבר תפסו מה חילוק יש בין נכסים מרובין לבנכסים מועטין דבנכסים מרובים נמי נראה שאין מותרין למכור ולהפקיע מזונות וי"ל דיש חילוק דבנכסים מרובין יכולין למכור לצורך גדול אבל בנכסים מועטין א"י למכור כלל לכתחלה וכו' עכ"ל. ויש למטה : וי"א דאסור לבנים וכו'. [זה עפ"י דברי תוס' הללו. אבל הרא"ש כתב שם : והיינו דאיכא בין נכסים מרובין לבנכסים מועטין דבנכסים מרובים הנכסים בחזקת הבנים וכו' ואינם מחויבים לצמצם במזונות וכו' ובנכסים מועטים מוציאים חלק הבנות והשאר לבנים וכו' עכ"ל. ומ"ש כאן : ואין מחייבים הבנים לצמצם וכו' הוא עפ"י דברי הרא"ש ועס"ק כ"ב].

(כב) כ"כ התוס' בב"ב קמ א בריה יתומים הנ"ל בסקכ"א. והתוס' כתבו כן על קושייתם : מה חילוק יש בין נכסים מרובין לבנכסים מועטין זכו. וקושייתם היא עפ"י מה דס"ל דבנכסים מועטין מה שמכרו מכרו אפילו אם כבר תפסו הבנות בנכסים. והרא"ש שם רפ"ט ס"ל כפירש"י בכתובות קג א ד"ה קדמו, ורשב"ם בב"ב שם ד"ה יתומים, דדוקא אם מכרו קודם שהחזיקו הב"ד הבנות בנכסים מכרם קיים, אבל אם מכרו אח"כ אינו מכור. ותלוי בזה נ"כ מועטין ונתרבו, כמש"ס נגמ' : ת"ש דלר"א. דאמרו שם : מועטין ונתרבו מאי ברשות יורשין קיימי הלכך ברשות יורשין שבוח או דלמא סלוקי מסלקי יורשין מהבא. ופשוטין : ת"ש דאמר רבי אסי א"ר יוחנן יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו. וערש"ם שם ד"ה יתומים כו', וז"ל : קודם שהעמידו בנות בדין ומכרו אפילו בנכסים מועטין מה שמכרו מכרו וכו' ש"מ כיון שאם מכרו מכירתן מכירה יש להן תפוסת יד בנכסים ואם נתרבו יש להן חלק בהן וזכותם בהן עומדת, עכ"ל. הרי ד, מועטין ונתרבו" תליא בדין „מה שמכרו מכרו"

באר הגולה

י שם וכ"כ אבן הרמ"ש שם.
 כ פשוט שם בגמ' דף ק"ח ע"א ופי' רש"ס שהוקירו המזונות לו נתקלקלו הנכסים ונתמעטו.
 ל נעיל ונפסטה מתימרא דר' אסי א"ר יוחנן וכו' שם.
 מ מתימרא זו דר' אסי זר' יוחנן שם.
 ג כלהו נעיות שם ולא נפסדו וכתבו הרי"ף והרמ"ש לקולא עבדין ולא נתמעטו דנכסי בחזקת הנשים קיימין ולא מפיקין מייניהו אלא גדליה.
 ס ג"ז אע"פ שם ונפסטה שם ע"כ.
 ש וינייתו לעיל סי' צ"ג סעיף ד'.

שתהיינה כבנים ולא שיפה כחן יותר מהבנים י ואם הניח מטלטלים ומקרקעי והמקרקעי הם מועטים ועל ידי המטלטלים יהיו מרובים יירשו הבנים.
 הנה: מיהו נזקוק שכתבתי נזקוק מטלטלין אגב קרקע איכא למימר ממטלטלין הוי כמו קרקע (צ"י) וכמו שנתבאר לעיל סימן קי"א סעיף י"ד. יג כ היו מרובים בשעת מיתה ונתמעטו אח"כ כבר זכו בהם הבנים ויש להם דין מרובים. יד ל היו מועטים בשעת מיתה ונתרבו אח"כ הבנים יורשים אותם כדן מרובים. הנה: וי"א אפילו עמדו כבר דין ופסקו להם דין נכסים מועטים כיון שנתרבו חזרו לדין מרובים ואפילו חזרו אחר כך ונתמעטו יש להם דין נכסים מרובים ונתמעטו (טור). ואפילו לא נתרבו מ אם קדמו הבנים ומכרו נכסים מועטים מכרן קיים. הנה: (בג) ונדחו הנזנות אפילו מנעות שקבלו וכן הנזק (טור צ"ס הרמ"ש) ויש לוותרים דדוקא קודם שהחזיקו הנז"ל הנזנות נכנסים (טור צ"ס רש"י והרמ"ש). מזו (כד) היו הנכסים מרובים ויש עליו חוב נ או חיוב מזונות בת אשתו או חיוב עישור נכסים לפרנסת בתו וכשיוציא אחד מאלו ישארו מועטים יש להם דין מרובים ו אבל כתובת האלמנה ממעטת ועושה אותה מועטים ומזונות האלמנה (כה) ע י"א שממעטים פ (כו) וי"א שאין ממעטין. מזו ז הניח אלמנה ובת ממנה או מאשה אחרת ואין בנכסים כדי שיוזנו שתיהם האלמנה ניוזנית והבת תשאל על הפתחים ויש חולקין כמו שנתבאר בסימן צ"ג. יז (כז) ק מזונות ע ה"ה שם צפוף פי"ט צ"ס הרמ"ש והרמ"ש. פ הרי"ף והרמ"ש וכ"כ הטור. צ הרמ"ש שם וינייתו לעיל סי' צ"ג סעיף ד'.

ביאורי הגר"א

(כה) וי"א כו'. כגיר' שלנו והרמ"ש והטור שם אלמנתו מהו וכו' וסלקא בתיקו כנ"ל: (כו) וי"א כו'. כגיר' הרמ"ש ורמז"ס דל"ג שם אלמנתו מהו: (כז) מזונות הבת כו'. ק"ו אם נדחת ירושה של תורה מפני מזונות הצת לא תדחה ירושת הכתובה שהיא תנאי צ"ד מפני מזונות הצת לשון רמז"ס שם הלכה כ"א וע"ל סימן קי"ג

והרמ"ש שם דעת הרמ"ש והטור: (כג) ונדחו הבנות כו'. עתו"ס דינמות סי' ז' ד"ה מה כו' ואפילו עכשיו שניזונות מהמטלטלין דהני זחי לא אשתעבד להו וערמ"ש פי"ט דצ"ז ס"ז וללא כר"ה גאון ע"ש: (כד) היו הנכסים כו'. כגמרא דידן דסלקא בתיקו אגב צירוש' פשיטא להו דכולהו נתמעטו והצילו הרמ"ש שם:

ברכת אליהו

וב"ש סק"ל ובחז"מ סימן ק"ז ס"ד ובביאור הגר"א סק"ב וביתר גו"כ שם].
 (כד) כגמרא דידן בב"ב קמ דסלקא בתיקו אם בכה"ג ממעט בנכסים. וכיון דסלקא בתיקו עבדין לקולא דלא ממעטי, דנכסים בחזקת יתומים. אבל בירושלמי שם פרק ט' ה"א פשיטא להו דכולהו ממעטי והביאו הרא"ש שם ס"ג.
 (כה) (כו) הדעה הראשונה היא כגירסת הרי"ף והרמב"ם — שלא הביאו דין אלמנה אם ממעטת — דלא נרמי בב"ב קמ ב, אלמנתו מהו" וס"ל שממעטת. והדעה השניה היא כגירסת שלנו — והרא"ש פ"ח ס"ג והטור — שם בגמ': אלמנתו מהו כו'. וסלקא בתיקו, ומספיקא לא לא ממעטי כנ"ל בסק"ד¹³.
 (כז) ק"ו אם נדחת ירושה של תורה מפני מזונות הבת לא תדחה ירושת הכתובה שהיא תנאי ב"ד מפני מזונות

ונתברו, כתב בסעיף י"ד דהו דין מרובים אפילו החזיקו הבנות הנכסים. ולענין מכירה כתב שם — רק אם מכרו קודם שהחזיקו הבנות בנכסים המכר קיים¹².

(כג) עת"ר' דינמות פז ב ד"ה מה שמכרו מכרו, וז"ל: יחדמים שלהם דאל"כ בחזקת הבנות הן וכן משמע בסוטה (כא ב) דחשיב ליה רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטים, עכ"ל. ואפילו עכשיו שניזונות מהמטלטלין, דהני זוחי לא אשתעבד להו. וערמ"ש פי"ט דב"ב ס"ב שכ"כ, וסיים שם: למה הדבר דומה למלוה על פה שיצאתה על היתומים ומכרו הנכסים שאין בעל חוב גובה מן הדמים שבידם דלאו הני זוחי שבק אבוהון וכו'. ודלא כר"ה גאון — המובא שם ברא"ש — הסובר דבתר דתיקנו רבנו מזוני ממטלטלי חייבין ליתן מן הדמים. והרא"ש חולק עליו והביא ראיות לזה ע"ש. [ועיין בח"מ סק"ל

צ"ל בסק"ד, ומ"ש בסק"ד צ"ל בסק"ה. ובהתחלת סק"ה צ"ל: י"א במקום וי"א. ועיין בח"מ ס"ק ל"ג, ל"ד, ובב"ש סק"ג ובהפלאה אות כ"ג.

12 ועיין במהרש"א בב"ב שם מ"ש על התוס' הנ"ל, וכאן בס"ז וה"מ ובי"ש והפלאה ובית יעקב ובית מאיר וישועות יעקב מ"ש בזה.

13 בדפוס השו"ע בביאורי הגר"א יש כאן שיבוש: מ"ש בסק"ה

הבת קודמת לכתובת בנין דכרין. יח ר מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות ולא הניח בן אין אומרים יזונו הקטנות עד שיבגרו ויחלקו שאר נכסים בשוה אלא כלן חולקות בשוה.

קיג עישור נכסים ממה נגבים. ובו י סעיפים

א א מי שמת והניח בת אומדים דעתו כמה היה בלבו ליתן לה לפרנסת נדונייתה ונותנים לה (א) ומניין יהיו יודעים אומדן דעתו מריעיו ומיודעיו ומשאו ומתנו וכבודו ב וכן אם השיא בת בחייו אומדים בה. הגה: (ב) ואם היה עשיר והעני (ג) או ותרן ונשתנה דעתו הולכין אחר דעתו האחרונה (טור). ואם לא ידעו ב"ד אומדן דעתו ג נותנים לה מנכסיו עישור לפרנסת נדונייתה. הגה: (ד) וכאם שותפין לנת פרנסה לנדוניה מנכסי האב כך נותנים לה פרנסה מנכסי האם (נשי פ' יש נוהלין) (ה) ויש הולקין

ביאורי הגר"א

ס"ו נהג"ה וכ"ש נמוזות שהולך דעתו להציל שהיה קודמת ועמ"ש נכס ירוש' וער"כ פ"ו: **קיג (א) ומניין כו'.** ערש"י שם ד"ה ה"ג ל"ק כו' שלל כו': (ב) ואם היה כו'. גמרא שם תנן מכלל כו': (ג) או ותרן כו'. מתני' שם וכדמפרש. גמרא עשיר נדעת ור"י ל"פ אלל נדלל ידעין שנשתנה

ברכת אליהו

נדוניית עשיר. וע"ז קאמרי רבנו, שאם הי' ותרן ונשתנה דעתו להיות עני בדעת — ליתן לה נדוניית עני — אין נותנים לה כדעת הראשונה. ור"י ל"פ אלא כדלא ידעינן שנשתנה דעתו או לא, דרבנן אמרי פעמים כו', ור"י סובר דאמרינן שלא נשתנה דעתו. אבל בידעינן שנשתנה דעתו, מודה ר"י שהולכין אחר דעתו האחרונה. [ועיין ט"ז סק"ג, וב"ש סק"ג וחדושי הגהות שעל הטור אות א].

(ד) מ"ש כ"ב כ"ב ב במשנה: והבנות ניוזנות מנכסי האם. וטעמא, דמוזנות הוא מתנאי כתובה, לכן ולא קאמרי ג"כ ומתפרנסות כו', ש"מ דמתפרנסות אף מנכסי האם. וטעמא דמוזנות הוא מתנאי כתובה, לכן הוא דוקא כנכסי האב, אבל פרנסת נשואין — שאינה מתנאי כתובה — שוה היא בנכסי האם כבנכסי האב. — שם בנ"י.

(ה) וכן עיקר. וכמ"ש בכתובות נב ב — לענין כתובת בנין דכרין — כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו (נדוניא יפה דאילו מתה יירשו בניה — רש"י) כבנו וכו' דכתיב קחו נשים והולידו בנים ויבנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים (ירמיה כט, ו) בשלמא בנים בידיה קיימי (לבקשו לו אשה — רש"י) אלא בנותיה מי קיימן בידיה הא קמ"ל דגלבושה וניכסה לה מידי כי היכי דקפצי עלה ואתו נסבי לה ועד כמה אביי ורבא דאמרי תרווייהו עד לעישור נכסי. ובקדושין ל ב אמרינן: להשיאו אשה מנלן דכתיב קחו נשים וגו' בשלמא בנו בידו אלא בתו בידו היא (בתמיה — רש"י) הכי קאמר

הבת. — לשון הרמב"ם בה' אישות פ"ט הכ"א. וע"ל סימן קי"ג פ"ו בהג"ה, שכתב: „וכן פרנסת בנות קדמות לכתובת בנין דכרין". וכ"ש במוזנות הבת — שהיא בע"ה דאבא — שהיא קודמת. ועמ"ש סק"י"ה בשם ירושלמי דפרנסה קודמת לכתובה. וער"כ פ"ו דכתובות סט שכתב שהירושלמי ר"ל דפרנסה קודמת לכתובת בנין דכרין דכשם שנוטלת במקום בנים כך נוטלת במקום כתובת בנין דכרין. אבל לענין כתובה אלמנה קודמת, דהיא בע"ה דאבא, והבנות בע"ה דאחים.

(א) ערש"י בכתובות סח א ד"ה ה"ג ל"ק כו', וז"ל: הא דאמר רבי עישור נכסים בדלא אמידניה לאב שלא גר בינינו ולא עמדנו על סוף דעתו אם וותרן אם קמזן, עכ"ל, ומדכתב: שלא גר בינינו וכו'. מ' דאם הוא גר בינינו, יודעים אומדן דעתו — ע"י אלה שביניהם הוא גר. ח"ש כאן: ומנין וכו' מריעיו ומיודעיו ומשאו ומתנו וכו'.

(ב) גמרא בכתובות סח א: תנן וכו' מפלל דת"ק סבר אפילו עשיר והעני כדמעיקרא יתיבין לה הא לית ליה. ומוכח מכאן שאם הי' עשיר והעני, אין סברה לומר לתת כפי מה שנתן בהיותו עשיר.

(ג) מתני' בכתובות סח א: ר' יהודה אומר אם השיא את הבת הראשונה ינתן לשניה כדרך שנתן לראשונה והכ"א פעמים שאדם עני והעשיר או עשיר והעני אלא שמין את הנכסים ונותנין לה. וכדמפרש בגמרא שם, ד"עשיר" היינו עשיר בדעת — שהוא ותרן ליתן לה

באר הגולה

(מהרי"ל סימן ע"ה) (ו) י"א דאף האז נחיים אין לו * (להוסיף) לנתו יותר מעישור נכסים (הר"ן פרק מילתא האשה) ואין נוהגין כן. ב (ז) עישור זה לפרנסת נדוניא אינו מתנאי כתובה (ח) לפיכך אפילו לפי תקנת חכמים הראשונים והאחרונים אינה נוטלת אלא ד קרקע ויש לה לגבות עישור זה משכירות הקרקע (ט) אם לא גזו היתומים עדיין (טו) ו ומן הראוי ואם רצו האחים ליתן לה מעות כנגד עישור הקרקע נותנים. הגה: (יא) ודוקא לנזות אינה נגזית רק ממקרקעי אבל כשמיין הנכסים לידע העישור שמיין אף ממטלטלין ומגזינן לה העישור ממקרקעי (יב) ודוקא שנותנים לה עישור הר"ש נפקין בספ"ו דכתובות אהא דלמרינן לחאי כ"ח לתנאי וכו' גס. ז חסקת הנז' גס.

* כן הוא גם נר"ן.
ד מיתרל דרנל
הלכתא וכו' גס דף
ס"ט ע"א.
ה מיתרל דרנל חסי
גס כי הוינן וכו'
גס ע"א.
ו טור מדברי אביו
הר"ש נפקין בספ"ו

ביאורי הגר"א

המרדכי והג"ח שם ד"ה והר' אליעזר כו' כ' מטעם אחר ע"ש: (יא) ודוקא כו' ודוקא כו'. הר"ש שם ס"ט ע"ש: (יב) ודוקא שנותנים לה כו'. וכמ"ש ש' ג' התם לפרנסה הואי ושמואל לטעמיה כו' אלמא דתליא זהא דשמיין. ר"נ פ"ו ועתי"ס שם ל' ג' ד"ה וחאי כו' (וי"ח) [וי"ל] דלענין ממטלטלי כו' ולענין ד"ל דרנל שם דלמך הלכתא ממקרקעי כו' פליג אשמואל

(ו) י"א דאף כו'. כמ"ש כ"ח א' ח"ל אי תנאי דידי כו' וערש"ש פ"ד סכ"ד וכ"כ צ"ח כו' וכונה הור"ך הדבר (להתקנות) [לנדות] כו': (ז) עישור זה כו'. שם ס"ח ז': (ח) לפיכך כו'. הרי"ף והר"ש שם ס"ט: (ט) אם לא כו'. נתוס' שם ד"ה מעולל כו' ור"ש ושי"פ כ' שלא הגיע זמן לנזות ע"ש: (י) ומן. הר"ש שם ס"ח והטעם משו' דהיא צריכה לחי' אבל

ברכת אליהו

בע"ח דאחי ולא דאבא. אבל המרדכי שם סימן קצ"א והג"ח שם ד"ה והר' אליעזר כו' כתבו מטעם אחר ע"ש, ח"ל: דאף כתובה עצמה היה מן הדין לגבות מן הראוי דיש לה דין בע"ח כדתנן בבכורות בפרק יש בכור הבכור אינו נוטל בשבח ולא בראוי כבמחזק ולא האשה בכתובתה ופריך בגמ' אכתובה והא אמר שמואל בע"ח גובה את השבח א"ר אבא מקולי כתובה שנו כאן משמע דוקא כתובה ותנאי כתובה אבל פרנסה לא, עכ"ל. (יא) כ"ה בראש בכתובות פ"ו ס"ח ע"ש, ח"ל: אבל היכא דהשיא האב את בתו בחייו ונתן לה ממטלטלי אוליגן בתר אומדן דעתיה ויהביגן גמי להאי ממטלטלי והא דאמרינן פרנסה ממקרקעי לא בעי למימר שתטול רק עישור מן הקרקעות אלא עישור כל נכסים היא נוטלת שכן דרכן של בני אדם שנותנין גדוניה לבנותיהן לפי עשרן הן ממקרקעי הן ממטלטלי וכו' עכ"ל. [וע"ל סק"ב].

(יב) ובמ"ש בכתובות ז ב — אהא דשמואל הגבה ממטלטלי — רשומאל לטעמיה דאמר שמואל לפרנסה שמיין באב (וכיון דאומדן דעתו שיימיגן מקרקעי ומטלטלי שוים בכך — רש"י). אלמא דתליא בהא דשמיין — דאם אוליגן בתר שומא דאב, אית לה אפילו ממטלטלי. — ר"ן שם פרק ו סח א. ועתי"ס שם ז ב ד"ה ומאי זכו': וי"ל דלענין ממטלטלי דוקא הוי לעלויה דכיון דשמיין בדעת האב גביא גמי ממטלטלי. וזה כמ"ש, דתליא בהא דשמיין.

להו ניתן לה מידי ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצי עליה אינשי. ולהשיא אשה לבנה, החיוב הוא דוקא באב ולא באם, כדאיתא שם כט א: ה א ב חייב בבנו למול ולפדותו וללמדו תורה ולהשיאו אשה. והר"ה מ"ש ליתן לבתו עישור נכסים — הוא רק בנכסי האב, ולא בנכסי האם — דמחר קרא נפיק, כנ"ל¹.

(ו) כמ"ש בכתובות נג א — באבא סוראה שכתב גדוניה גדולה לבתו — א"ל (יהודה בר מרימר) אי מינאי דידי (אם נוטלת ממני עצה — רש"י) אפילו האי גמי דכתבת לא גיחא לי (משום דהוי בעבורי אחסנתא). וערש"ש שם פ"ד סכ"ד ש"י: וכ"כ בע"ה כו' וכמה הוצרך הרב לנדות כל מי שירבה במתנת בתו וכו' עכ"ל.

(ו) כתובות פח ב: פרנסה אינה כתנאי כתובה.

(ח) הרי"ף בכתובות טט ב והרא"ש שם פ"ו פ"ח².

(ט) בכתובות טט א בתוס' ד"ה מעמלא כו' הקשו: היכי דמי אי בשכירות שבא מן הבתים פשיטא שטורפת דהא מקרקע אינהו ואי בשכירות שגבו חבר הגי מטלטלי ממש הוו. ותוצו: דמירי שהשכירו הבית לשנה ועמד בו השוכר חצי שנה ואע"ג דכבר נתחייב על מה שעמד בבית גובה ולא חשיב מטלטלי דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, עכ"ל. ומ' מתוס' שאם הגיע הזמן לגבות הוי מטלטלי אפילו אם לא גבו היתומים. וגם הרא"ש שם פ"ו ס"ט ושי"פ כתבו שלא הגיע זמן לגבות, ע"ש³. (י) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ו ס"ח. והטעם משום דהיא

קרקע", הוא ברי"ף ורא"ש שם שכתבו דאפילו האיצא דחקינו רבנן דמתיבתא למיגבי כתובה ממטלטלי, פרנסה דליתא מתנאי כתובה. כדקיימא קיימא. ואינה גובה אלא ממקרקעי. ועיין ח"מ סק"ו וב"ש סק"ו ובית מאיר ולהלן בביאורי הגר"א סק"ו. 3 ועיין ח"מ סק"ו וב"ש סק"ה והפלאה אות ד' ובית יעקב ובית מאיר.

1 ועיין ח"מ סק"ד וב"ש סק"ד ובית מאיר וישועות יעקב פירוש הארוך אות א' ובאר היטב סק"ה ופ"ת סק"ב.
2 בבאה"ג סק"ד צ"ן למימרא דרבא בכתובות טט ב (כצ"ל ולא כמ"ש בטעות דף ס"ט ע"א. וכצ"ל גם בב"י). אולם שם הוא מדינא דגמרא. והמחבר שכתב: "לפיכך אפילו לפי תקנת חכמים הראשונים והאחרונים (כלומר שתקנו שכתובה ותנאיה נגבין אף מן המטלטלין — ח"מ) אינה נוטלת אלא

באר הגולה

* נתנאל לעיל סי' ק"ח סעיף ג' נהג"ה.
ח ל' הרמז"ס שם פ"כ מתקנת הנז' שם דף ס"ט ע"א.
ס טור נגזס סה"ת וכו' התוס' שם ע"ג ונדק ס"ז ע"ג.
י שם ונרתיאל משניה דרבי שם דף ס"ח ע"א.

נכסים חזל כשנוכל לאמוד דעת האז ונותנים לה לפי דעתו כפי מה שהיה נותן לה הן מטלטלי הן מקרקעי כך נותנים לה (הכל נטור) (יג) וי"א דלף כשאמין אין שמין חלק נקרקע (כ"כ) הנזי נגזס המ"מ לדעת הרמז"ס (יד) ואם היו כאן נעלי חונות והננים חומרים לסלק אותן נקרקעות והננות חומרות לסלק אותן נמטלטלין כדי שיאזרו הקרקעות ליתומים ויעלו מהן עישור נכסים הדין עם הננים (מרדכי פרק מליאת האשה נגזס תשונת מוהר"ם) וי"ל דה"ה לענין שטר חזי חלק וזכר הנוהג ציינו * שאין הננות נטלות חלק נקרקעות אם היו כאן נעלי חונות הרשות ציד הננים לסלק אותן נמטלטלין כדי שיאזרו להם הקרקעות ולא יהא לננות חלק נגזס כשחומדים דעת האז (טז) וי"א דווקא למעוטי מעישור נכסים חזל לא להננות עליהם (טור נגזס הרא"ש) וי"א דאפילו להספיק עליהם (טור נגזס הנאונים) ואפילו אין כאן חלק מה שנתן לננות הראשונה נותנים הכל לשנייה (טור נגזס הראש"ד) וראוי לאומדו כפי המון שהגיה נשעת ומתו (מהרי"ק שורש ע"ח וכן נ"ל).
ג ה הבת בעישור זה כבעל חוב של אחין הוא לפיכך נוטלת אותו מן הבינונים בלא שבועה ואם מתו האחים נוטלת אותו מבניהם מזיבורית ובשבועה שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים (טז) ס ובזמן הזה שכל בני אדם רגילין להשיא בנותיהם מחמטלטלים חשיב כמו אומדניה.
ד י הניה בנות רבות כל שתבא לינשא נותנין לה עישור הנכסים ושל אחריה

ביאורי הגר"א

דאסמכתייהו של נע"מ על הקרקעות. שם: (טז) וי"א כו' וי"א כו'. הרי"ף והרא"ש פ"ו סי"ג ועתו"ס כ' נ' ד"ה ומלי כו': (טז) ובה"ז כו'. ט"ס ושייך נס"ג

וכמ"ש נה"ג ושלחות לא נ"ל כיון דלא אשכחן דפליג עליה מנין לנו. הר"כ שם ע"ש: (יג) וי"א דאף כו'. קאי על החלוקה מ"ש ודוקא לננות כו' וע' הרמז"ס פ"כ הלכה י"ג ונמ"מ שם הלכה ה': (יד) ואם היו כו'.

ברכת אליהו

לפי הקרקעות שיש לו בלבד אלא לפי מה שיש לו בין קרקע בין מטלטלין והכל שוה וכו' ואף דעת רבינו נראה כן ממה שלא הביא רבינו חילוק הקרקעות אלא בדין העשור בלבד ולמטה ג"כ כתב או באומדן דעת האב או בעשור הקרקעות, עכ"ל.

(יד) דאסמכתייהו של בע"מ על הקרקעות, לכן הדין עם הבנים לסלק הבע"מ בקרקעות. — שם 4.

(טז) הרי"ף בכתובות סח א והרא"ש שם פ"ו סי"ב הביאו שתי הדעות. ועתו"ס שם נ' ד"ה ומלי כו'. והתוס' סוברים כדעה הראשונה דהא דשמיין באב הוא רק למעוטי מעישור נכסים, אבל לא להרבות עליהם, והביאו ראיה לזה. וז"ש הרא"ש: ודעת התוס' נוטה לסברה זו (הראשונה).

(טז) מ"ס. ושייך בפנינו ב' — על מ"ש אינה נוטלת אלא קרקע, וע"ז כתב שבה"ז חשיב כאומדנא, שדעתו ליתן גם ממטלטלים. ועתו"ס בכתובות נא א סרי"ה ממקרקעי כו' שכתבו: ופרנסה נמי אגן סהדי שכל בני אדם רגילים להשיא בנותיהם ממטלטלי וחשיב כמו באמדיניה וכו' עכ"ל 5.

5 ועין ס"ז סק"ה וח"מ סקט"ז ובאה"ג סק"ט. ומה שצ"ח בבאה"ג לחוס' בדף ס"ז ע"ב (ויש דפוסים ש': דף ס"ז ע"ב) הוא ס"ס.

ואע"פ דח"ל דרבא שם נא א דאמר: "הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למוזני בין לפרנסה" פליג אשמואל וכמ"ש בה"ז ושלחות לא נ"ל כן כיון דלא אשכחן דפליג עליה מנין לנו — הרי"ן שם ע"ש. [והרי"ן כתב שם שגם דעת הרמב"ם ז"ל כן. וע"ל סק"ג].

(יג) קאי על החלוקה מ"ש ודוקא לננות וכו', וע"ז קאמר: וי"א דאף כששמיין אין שמין אלא בקרקע. אבל על החלוקה השניה — כשנוכל לאמוד דעת האב — ע"ז לא פליג הרמב"ם, ומודה דכששמיין דעת האב נותנים לה גם ממטלטלי. ועיין ברמב"ם בה' אישות פ"כ הלכה י"ב שכתב: קטנה יתומה שהשיאתה אמה או אחיה לדעתה ונתנה לה מאה או חמשים זה יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסה הראויה לה או באומדן דעת האב או בעישור הקרקעות וכו'. ובמ"מ שם הלכה ה', ח"ל: שם (בכתובות ס' ב) אמר רבא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי ופ"י שאם היו לו מטלטלין וקרקעות אין המטלטלין נחשבין לכלום אלא הקרקעות בלבד ונוטלת העשור של קרקעות בקרקע וכן מתבאר בדברי רבינו שמ"ש למטה או בעשור קרקעות וכו' דע שדעת הרמב"ן והרשב"א ז"ל הוא שבזמן שנותנין פרנסה לננות לפי אומדנותו של אב אין אומדנין

4 בד"מ סק"ה ובדפוסים השו"ע כאן צוין: מרדכי פרק מציאת האשה בשם תשובת מוהר"ם. ובפנינו זה שם בשלטי הגבורים אות מ' שעל המרדכי סימן ק"צ.

באר הגולה

כ שם ע"ז אוקיותא
דנרייתא וכדאמר רב
ותנא.
* פ"י ושאר הנכסים
לחיים נרמז"ס ע"ס.
ל שם וכדפסטי ליה
דני לרז שם ריש דף
ס"ט.
מ שם והוא דשלה רזין
ונוני שמת והניח
לחומה ונת וכו' ז"ל
דף קל"ט ע"א.
נ שם והנה כתובות
דס"ח ע"א.
ס כדנפרש בגמ' שם
ע"ז.
ע שם בגמרא מדיוקא
דמתני' יתומה
שהשיאה וכו' ע"ס.

עישור מה ששיירה הראשונה ושל אחריה עישור מה ששיירה שנייה כ ואם באו כולם לינשא כאחד ראשונה נוטלת עישור ושנייה עישור מה ששיירה ראשונה וכן אפילו הן עשר וחזרות וחולקות כל העישורים * בשוה. הנה: אעפ"י שעישור נכסים אינה נגזרת עד שתצא הצת להנשא וי"מ ושערים לפי מה שהניח צעת מותר וכן אם חוזרים אותו חוזרין אותו מיד כשמת ואינה נוטלת עד שתנשא (הנ"מ) פרק שני נגד הרש"א ותשנות הרמזין סימן וי"ו). ה ל האחים שמכרו או משכנו קרקע אביהם הבת טורפת מהלקוחות פרנסת נדונייתה (י) ובשבועה כדרך שטורפין בעלי חובות מהלקוחות. ו מ מי שמת והניח אלמנה וכת אין הבת נוטלת עישור נכסים מפני מזונות האלמנה ואפילו מתה הבת אחר שנשאת אין הבעל יורש פרנסת הראוייה להנתן לה שהרי כולן בחזקת האלמנה שתהא ניוזנית מהן (יח) וכן פרנסת צות קודמות לכתובת בנין דכרין (הר"ן פרק מזילת האשה). ז ו קטנה יתומה שהשיאה אמה או אחיה לדעתה ונתנו לה מאה או חמשים וזו יכולה היא משתגדיל להוציא מידם פרנסת נדוניא הראויה לה (ואפילו שתקו זמן רב משתגדיל יכולה אחר כך לתנוע פרנסתה) (כן משמע לשון הטור וכן כתב הנ"מ) פרק שני נגד הרש"א והר"ן פרק מזילת האשה) ס ואפילו לא היו האחים זנים אותה ואף על פי שלא מחתה בשעת נישואין מפני שהקטנה אינה בת מחאה ע ואם נשאת הבת אחר שגדלה בין נערה בין בוגרת

ביאורי הגר"א

ועת"כ נ"ל סד"ה מוקדקעי כו' : (יז) ובשבועה כו'. וכמ"ש בנתיבות נס"ג ונשנועה כו' : (יח) וכן פרנסת כו'. ירושלמי פ' מי שהיה נשוי פרנסה וכתובה פרנסה קודמת צ"ד דכתובה ודלי קודמת דהיל

ברכת אלוהו

ויתרה, לא קשיא הא דמחאי הא דלא מחאי. הכי נמי מסתברא, דא"כ קשיא דרבי אדרבי, דתניא רבי אומר בת הניזונת מן האחין נוטלת עישור נכסים, ניוזנת אין שאינה ניוזנת לא, אלא לאו ש"מ הא דמחאי הא דלא מחאי, ש"מ. א"ל רבינא לרבא אמר לן רב אדא בר אבהו משמך בגרה אינה צריכה למחות, נישאת א"צ למחות, בגרה ונישאת צריכה למחות. מי אמר רבא הכי, והא איתיביה רבא לר"ג יתומה, ושני ליה הא דמחי הא דלא מחי, ל"ק הא דקא מיתונא מינייהו הא דלא קא מיתונא מינייהו, ע"כ דברי הגמרא. ומבואר שם בגמרא והלכות ורא"ש פ"ו ה"ג, דקמנות אע"כ שאינן ניוזנות ונישאו ולא מהו לא איבדו. — זה מבואר מהא דאמרין: יתומה שהשיאתה וכו' יכולה וכו'. ומוקמינן לה דלא מחאי ובאינה ניוזנת. ובגרה ולא נשאת או נערה ונשאת אם ניוזנת א"צ למחות ואם לאו — שאינן ניוזנת — צריך למחות. — זה מבואר מהא דאמרין: בגרה א"צ למחות נישאת א"צ למחות, ומוקמינן לה דוקא דקא מיתונא. ובגרה ונישאת — אע"כ שניזונת — צריכה למחות. — זה מבואר מהא דאמרין: בגרה ונישאת צריכה למחות, ומוקמינן לה בניזונת או [והרמב"ם סתם ולא חילק בנערה ונישאת בין ניוזנת או אינה ניוזנת. ועז"מ סק"כ, וע"ל סק"כ].

(יז) וכמ"ש בנתיבות בשע"פ ג': „ובשבועה שהרי היא נפרעת מנכסי יתומים“, כן צריכה שבועה כשטורפת מלקוחות, כדרך שטורפין בע"מ מלקוחות.⁶ (יח) בירושלמי בכתובות פ' מי שהיה נשוי (פ"י ה"א) אמרו דפרנסה וכתובה פרנסה קודמת. ור"ל כתובת בנין דכרין, דכתובה ודאי קודמת, והיא בע"מ דאבא, והבנות הן בע"מ דאחים. ורק לענין כתובת בנין דכרין הבנות קודמות דשוויה רבנן כירושא, וכשם שנוטלות במקום בנים, כן נוטלות במקום כתובת בנין דכרין — ר"ן שם סט א. (יט) כ"ז לשון הרמב"ם בה' אישות פ"כ ה"ב והי"ג. והוא סתם, וכבר נתקשו הר"ן בכתובות סח ב והמ"מ שם, כמ"ש להלן. והרי דברי הגמ' שם: ת"ר הבנות בין בגרו עד שלא נישאו ובין נישאו עד שלא בגרו איבדו מזונותיהן ולא איבדו פרנסתן דברי רבי, רשב"א אומר אף איבדו פרנסתן וכו' אר"נ אמר לי הונא הלכתא כרבי. איתיביה רבא לר"ג יתומה שהשיאתה אמה או אחיה מדעתה וכתבו לה במאה או בחמשים וזו יכולה היא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי להנתן לה, טעמא דקטנה הא גדולה

באר הגולה

פ' נתינת ר' אומר
וכו' שם.
צ' כדמשי ר"נ שם.
ק' מתינת ר' שם.
ר' מתינת ר' נחמן
שם.
ש' שם וכתיבת ר' דני
יוחנן שם דף ס"ט
ע"ל וכן פסק הר"ף.
ת' כתיבת ר' דני חנינל
שם וכ"כ ה"ה שם
י' מ' שפסק ושכן
פסקו בירושלמי ושלח
הסכים הרש"ג.
א' ל' הטור ומשנה
וגמרא נ"ב דף קל"ט
ע"ל.

ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסתה (כ) פ' א"כ היו האחים זנין אותה (כא) אחר
נשואיה (והיה ידעה כן נשעת נשואין) (הר"ן פרק תלית השסה) ז' ואם מחתה בעת
נישואיה הרי זו מוציאה הראוי לה כל זמן שתצעה ואם בגרה ועודה בבית אביה
בין שבגרה אחר מותו בין שהניחה בגרת (פכ) (ויש חולקין וס"ל דלס הניחה בגרת
לין לה פרנסה כלל) (טור נשם הר"ר יונה והר"ש) ק' אם פסקו האחים מלתת לה
מזונותיה שהרי אין לה מזונות ושתקה ר' ולא תבעה פרנסת נדונייתה איבדה ואם
מחתה לא איבדה ואם לא פסקו האחים מלזונה וזנו אותה בכגר אעפ"י שלא
מחתה לא אבדה פרנסת נדונייתה כל זמן שהם זנין אותה שיש לה למעון מפני
שהם זנין אותה אעפ"י שאינם חייבים והיא עדיין לא נשאת מפני זה לא תבעה
פרנסתה. (מי שזו לתת לזנו שליט נכסיו והשליטה אחיה ולא נתנו לה לריכין ליתן לה
לח"כ) (תש' רש"ל סימן חלף ח"ג). ח' (כג) ש' מי שמת והניח ב' בנות ובן
וקדמה ראשונה ונמלה עישור נכסים ולא הספיקה השניה לגבות עד שמת הבן
ונפלו כל הנכסים לשתייהן אין השנייה נמלת עישור אלא חולקת בשוה וזכתה
הראשונה בעישור שלה (כד) (ויש חולקין וס"ל דגם השניה נוטלת עישור שלה תהלה ולח"כ
חולקים) ה' (טור נשם הר"ש). ט' א' לא תקנו פרנסת נדניא לכת אלא במקום
כן אבל אם לא הניח אלא בנות יחלקו הכל בשוה ואפילו נשאו הגדולות בחיי
אביהם ואומרות הקטנות גם אנו נשא מהממון קודם חלוקה אין שומעין להם אבל

ביאורי הגר"א

(כב) וי"ח כו'. ערל"ש: (כג) מי כו'. משום
דנ' שם דר"ל ס"ל כותיה ל"ל ר"י כו' ל"ל
אלא רווח כו': (כד) וי"ח כו'. דזירושלמי
פ' כרית וערל"ש שם וכן עיקר ותמיהל לדחות דברי

למחות ול"ל לריך לנחות ונברה ונשלת לע"ג (שליקן
מזונות) [שניזונות] לריכות למחות: (כ) א"כ כו'. זהו
שהוסף המזכר על לשון הרמב"ם וכנ"ל:
נשואיה. ערש"י שם הל' דלומר כו' וכ"כ הר"ן:

ברכת אליהו

בגמ' שם, דרב אשי — דהוא בתראה — ס"ל מוותיה.
דאיתא שם: מי שמת והניח שתי בנות ובן וקדמה
הראשונה ונמלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות
עד שמת הבן אמר רבי יוחנן שניה ויתרה, אמר ר' חנינא
גדולה מזו אמרו מציאין לפרנסה ואין מציאין למזונות
ואת אמרת שניה ויתרה וכו' ושאי התם דאיכא רווח ביתא
(שהרי נשתכרה הרבה שנוטלת חצי הירושה — רש"י).
א"ל רב יימר לרב אשי אלא מעתה אשכחא מציאה בעלמא
דאיכא רווח ביתא הכי גמי דלא יהבינן לה עישור נכסים,
א"ל אנא רווח ביתא מהני נכסי קאמינא. [ומדהעמיד רב
אשי את דברי ר"י מ' דס"ל מוותיה. וע"ל סקכ"ד].
(כד) דבירושלמי בכתובות פ"ו ה"ו פ' כרבי חנינא —
דס"ל בכתובות סט א הנ"ל בסקכ"ג — דשניה לא ויתרה.
וערש"ש שם סי"ז שהביא הירושלמי, וכתב: וכיון
דבירושלמי פסקי בהדיא כרבי חנינא עבדינן מוותיה ורב
יימר ורב אשי שקלו וטרו להעמיד הא דקאמרינן וכו' ולא
משום דס"ל כרבי יוחנן, עכ"ל. וכן עיקר כדעה זו, ותמיהא
על הדעה הראשונה לדחות דברי הירושלמי בכדי. וראיתם
— הנ"ל בסקכ"ג, שרב אשי ס"ל מוותיה דרבי יוחנן —
אינה מוכרחת, — כמ"ש הרא"ש הנ"ל, ופי"מ מדברי הרמ"א

(כ) זהו שהוסף המחבר על לשון הרמב"ם בה' אישות
פ"כ ה"ג, וכנ"ל בסקכ"ט, דבנערה וניזונת לא הפסידה אף
אם לא מחתה. ומ"ש המחבר: „א"כ היו האחים זנין
אותה", קאי רק על נשאת כשהיא נערה, אבל נשאת כשהיא
בוגרת, אע"ג שהיא ניזונת מן האחים צריכה למחות, ואם
לא מחתה הפסידה, כנ"ל בסקכ"ט.
(כא) ערש"י בכתובות סח ב ד"ה הא, שכתב: הא דאמר
רבא ניסת בנערות א"צ למחות כגון דקא מיתונא מינייהו
לאחר שניסת וכו' עכ"ל. וכ"כ הר"ן שם, וז"ל: כי אמרינן
דבגרה או נשאת א"צ למחות כדמיתונא מינייהו אחר הבגר
או אחר הנשואין דכיון שהם מעלין לה מזונות מדעתם
אעפ"י שאין חייבים היא בושא מלמחות ואין שתיקתה
ראיה שהיא מוחלת, עכ"ל.
(כב) ערש"ש בכתובות פ"ו סי"ד שכ"כ בשם הר"ר יונה
ז"ל, מטעם שלא תקנו חכמים עישור נכסים אלא במי
שמת והניח בנות קטנות מפני שאמדו חכמים דעתו של
אדם שאינו מניח בנים עד שתיבגר אבל זאת שבגרה בחיי
האב כיון דאישתיה אשתיה.
(כג) [עבה"ג סק"ש שכתב שזה כמימרא דרבי יוחנן
בכתובות סט א]. והטעם דפסקינן כר"י, הוא משום דמ'

באר הגולה

ב גרייתא כתובות דף ס"ח ע"א וכפירא"י שם דלינה חוב עליו כתנאי כתובה חלל חוב על היתומים היכא דלל ליה חלל דלל לפירוסה. ג כפי גירסתו שם וכת"ש הר"ש דגילוי דעתו בשעת נשואין לאו מילתא היא וכו' ואפשר אחר כך שהיה רואה בנותיו שהגיעו לפירוק היה מרחם עליהם ומשילן. א משנה כתובות דף ק"א ע"ג.

אם נשאו הגדולות אחר מיתת אביהן מהאמצע ישאו גם הקטנות ואח"כ יחלקו. י ב מי שצוה בשעת מיתתו אל תפרנסו לבנותי פרנסת נדוניא מנכסי שומעין לו (אצל חס התנה בשעת נשואין שלא יתפרנסו בנותיו מנכסיו חין שומעין לו) (טור לפי' רצ ג סה"י).

קיד דין מי שקבל עליו לזון בת אשתו וחבירו. ובו י"ב סעיפים

א א הנושא אשה ופסקה עמו לזון את בתה ה' שנים חייב לזונה (א) במאכל ומשקה ח' שנים ג הראשונים שאחר הנישואין בין אם המזונות ביוקר או בזול ואם לא זנה בהם והזולו המזונות אם הוא עיכב צריך לפרוע לה בזמן היוקר ואם היא עיכבה אינו נותן לה אלא בזמן הזול ואם היו בזול והוקרו אפילו אם עיכב הוא ג אינו נותן לה אלא כדמי הזול. ב דאעפ"י שהוא זנה מעשה ידיה שלה. ג ה אם תאם פטרו מזונות אין הפטור כלום. ד ו מת הבעל הבת מוציאה מזונותיה מנכסים משועבדים כשאר בעל חוב (ב) ו דוקא שקנו מידו (ג) או שחייב עצמו

ב טור מהירושלמי כתבוהו הר"ש שם בפסקיו והר"ן שם. ג ומפרש הר"ש דטעמא מפני שאינו חייב לשלם חלל כעין שגל דהיינו אותם שנים שהיו בזול. ד טור מהירושלמי וכתבוהו הר"ש שם והר"ז שם בפ"ה ומסיים זה בירושלמי הפוסק לזון כלתו מעשה ידיו של בנו. ה שם מהתוספתא כתבה הר"ש שם. ו משנה שם. ז טור וכ"כ הרמב"ם בפכ"ג מהל' אישות מהל' דאמר רב חסי לא ניתנו לכתובת שם דף ק"ז ע"א וכפי' הר"ן ממשמעות הר"ף דפי' לא ניתן לכתובת שאפי' נכתנו חין כתיבתו עושה שטר לגבות ממשעבדי דלא משמענדי חלל חובני חרי.

ביאורי הגר"א

הירוש' נכדי וראיתם (אינם מוכרת) [אינה מוכרתת] וכו' ומדברי הר"ף ג"כ: כו'. גמ' ק"ז ז': (ג) או כו'. רמב"ם ס"פ כ"ג והטור ועשה"ג ס"ק ז' והוא מדברי ג"י ודבריהם תמוהים שהגילו רצויה להיפך חלל לא שייך לזה כלל ועל"ס ס' כ"א לפיכך אפי' נכתנו כו' ושם שהיתה הפסיקתא בע"פ לכתולה משל"כ כלן ולמד מנוש"ש ק"ח ז' תנן כו' ונאלי

קיד (א) במאכל ובמשקה. שזהו בכלל מזונות חלל לא מלכדים וכמ"ס ס"ה ח': (ב) ודוקא

ברכת אליהו

כתובתו עושה שטר לגבות ממשועבדים. אבל לא שייך לזה כלל. וע"ל סימן נ"א שכתב המחבר — לענין פסיקתא שבין איש ואשה — ודברים אלו לא ניתנו לכתוב לפיכך אפילו נכתבו אינם כשטר שיטרוף בהם ממשועבדים. ושם — שהיתה הפסיקתא בע"פ לפתחלה — לפיכך אפילו נכתבו אח"כ אינם כשטר, מאחר שהפסיקה מקודם לא ניתנה לכתוב — עקב היותה בע"פ. משא"כ כאן — שהחוב ה' לכתחילה בשטר — מהני לגבות ממשועבדים כשאר שטרות. ולמד הרמב"ם דין זה ממש"ש קא ב: האומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר ר"י אמר חייב וכו' ר"ל אמר פטור. ומפרש הרמב"ם — כפי' הר"ף שם — דמירי במחייב עצמו בממון לאחר, ולא מיירי בהדאה. וראי' לזה, דמקשינן שם: תנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים מאי לאו כה"ג (שמוסר לה שטר בפני עדים וקתני דחייב וקשיא לר"ל). ותרגינן דמירי בשטרי פסיקתא (החתן והכלה פוסקין תנאים שביניהם — רש"י) וכדבר גידל וכו' הן הן הדברים הנקנין באמירה. ומדמקשינן מהא דתנן: הנושא וכו', מוכח שהמחלוקת של ר"י ור"ל היא לא בהדאה, אלא במחייב עצמו בדבר כלפי חברו. וע"ז קאמר רבי יוחנן דחייב, והלכה כוותיה. ושם בגמ' אמרו — דטעמא דר"י דחייב — משום, „אלימא מילתא בשטרא“, ולכן יש לזה דין שטר וגובים ממשועבדים.

ג"כ. שאמנם מקודם כתב שם: ומסתברא לן דהלכה כר"י וכו' דהא ר"א דהוא בתרא הכי ס"ל וכו'. אבל אח"כ סיים הר"ף: אבא בירושלמי פסק הלכה כרבי חנינא וכו' ע"כ. (א) שיהיה בכלל מזונות, אבל לא מלכדים — שאינם בכלל מזונות. וכמ"ס בכתובות פ"א: הבנות גזירות ומתפרנסות, ואמרינן ד, גזירות" הנינו, „אכילה ושתייה“, ו, מתפרנסות" הנינו, „לבושא וכיסויא“. ומוכח מכאן דלבושא וכיסויא אינם בכלל מזונות. [וע"ל סק"א]. (ב) בכתובות קא ב תנן: הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים חייב לזונה חמש שנים וכו' מתו בנותיהן גזירות מנכסים בני חורין והיא גזירות מנכסים משועבדים מפני שהיא כבעלת חוב. ובגמ' שם קב ג מוקמינן, דהא דתנן: והיא גזירות מנכסים משועבדים, מיירי בשקנו מידו. [ועיין להלן]. (ג) כ"כ הרמב"ם ס"פ כ"ג מה' אישות והטור. ועכש"ג ס"ק ז והוא מדברי הב"י — שציינן לדיון זה מהא דאמר רב אשי בכתובות קב ב — [ומ"ש בבאה"ג: ק"ב ע"א הוא ט"ס]: לא ניתנו לכתוב, ומפ', לא ניתנו לכתוב — שאפילו נכתבו אין כתיבתו עושה שטר לגבות ממשעבדי אלא מבני חרי. ודבריהם תמוהים שהביאו ראיה להיפך: שהרמב"ם והטור כתבו שאם חייב עצמו במזונותיה בשטר גוב' ממשועבדים, ולפי הראי' הנ"ל — אפילו נכתבו — אין

במוזנותיה בשטר (ו) אבל אם לא היה שם קנין הם דברים שלא נתנו לכתוב ואינה ניוזנת ממשועבדים. ה ה מתה הבת אין יורשיה יורשים מוזנותיה. (ה) חלתה הצת הרי היא כנשאת ומעלה לה מוזנות כאלו היתה נריסה (צ"י צ"ש הירושלמי). ו ס נתגרשה בתוך הזמן שקבל לזון את הבת נותן לה במקום שתהיה אמה מוזנות (ו) * משלם כמי שזן את אשתו ע"י שליח (ו) * ואינו חייב ליתן לה לפי כבודו ולא לפי כבודה ויש חולקים וסוברים לנרץ לתת לה כאלו מנני ביתו (טור צ"ש הרא"ש) (וכן נ"ל) כ ואם מאכילה על שלחנו ניוזנת עמו כאחד מאוכלי שלחנו ובין כך ובין כך אינו חייב ברפואתה. ז ל ה"ה למי שמתחייב בפרנסת אדם אחר (ועיין נללו דינים נחוש המשפט סימן ס'). ח מ נשאת לאחר ופסקה גם עמו שיוזן את בתה א' זונה וא' נותן לה דמי מוזנות משלם. ט נ גירשה גם השני ושניהם חייבים

באר הגולה
ח שם מהירושל' כתבו
הרא"ש ש.
ט משנה ש.
* פי' ולא לפי נרכת
הנית טור והרא"ש
ז"פ.
י שם ושם צ"ש
הרמ"ה.
כ נ"י כדעת הרא"ש
ש.
ל הרשב"א נסתנה
ונשאת הרא"ש ד' נפ'
י"א מהל' נכירה
ג שם נמסרה.

וכ"כ הרמב"ן נסתנה.

ביאורי הגר"א

כו' וכ' צ"י דתנא תנה הרא"ש עליו דרמיה מיידי נמספיק לה מוזנות וכמש"ל סי' קי"ג ס"ו ונאכלת על שלחנו דברי הרא"ש נכונים וז"ש ואינו כו' ואם כו' אלז דמיו חלק עליו וכ' ללא דמי לשם דש צתנלי צ"ד לוללת משל"כ כלן דנמנה והוי כמו דמיו וכמש"ל הרא"ש ע"ש דמיו וז"ש נהגיה ויית כו' ודנריו דחויים וכן דחה דנריו נהי"מ ודלי דמיו לשם ולדרנה מולן למדו לשם

לאו כה"ג וכפי' הר"י"ף שם והל' דפריך שם ק"צ ת"ש מתו כו' היינו לפי מה שתיירן לא צטרי פסיקתא: (ד) אבל כו'. לפי' נכתז כמש"ל סי' נ"א וכנ"ל: (ה) חלתה כו'. הרא"ש שם צ"ש הירושלמי: (ו) משלם כו'. הרא"ש שם ומסתבר כו' והג"א שם ס"ו ד"ה ופריך כו' דלא כר"ת: (ז) ואינו חייב כו'. הרא"ש צ"ש הרמ"ה ע"ש והרא"ש חלק עליו וכ' ול"כ לי דמי

ברכת אליהו

וה"ל: כתב ה"ר מאיר הלוי ז"ל ואפילו בעשיר שבשיראל לא מיחייב למיתב לה לפי כבודו וכו' אפילו עשריה גמי אינו חייב לזונה אלא בפחות שבמוזנות דכי אמרינן הכי (עולה עמו ואינה יורדת) הני מילי לגבי אשתו דבתנאי ב"ד קא אכלה אבל בת אשתו דאיהו חייב נפשיה יד בעל השטר על התחתונה ונותן לה בפחות שבמוזנות. והרא"ש חלק עליו וכתב: ולא נהירא לי דמי שנותן מצות לבעה"ב כדי לפרנסו או עושה לו טובת הנאה כדי לפרנסו כי הך דמתני' מסתמא דעתו שיתפרנס כאחד מבני ביתו וכו' ולא נתנו חכמים קצבה למוזנות אלא במשרה ע"י שליח אבל כשהיא אצלו מתגלגלת עמו במה שהוא סורד הן רב הן מעט וכו' וגם זה מנהג שאדם משהו חלק אוכלי שלחנו וגם מצינו שהחמירה תורה על האדם במוזן הגלוי אליו שייטיב להם עמו במאכל ובמשתה הלכך המתחייב בפרנסת אדם מחוייב לפרנסו כשאר אנשי ביתו, עכ"ל. וכתב ב"י דכתבם תמה הרא"ש עליו, דרמיה לא מיירי במאכילה על שלחנו, ומיירי כמספיק [בפנינו: במספק] לה מוזנות, ובמש"ל סימן קי"ב ס"ו, דמוזנות בתו אין פוסקין לה אלא דבר המספיק לה בלבד ולא לפי כבודה, ובאופכלת על שלחנו דברי הרא"ש נכונים, שצריך לתת לה כאחד מבני ביתו. וז"ש כאן המחבר: ואינו חייב ליתן לה לפי כבודו ולא לפי כבודה (זהו כשאנינה אוכלת על שלחנו) ואם מאכילה על שלחנו ניוזנת עמו כאחד מאוכלי שלחנו. אבל כ"ה"מ סק"ה חלק עליו, וכתב דלא דמי בת אשתו לשם (לכבודו). דשם בתנאי ב"ד אוכלת, ולא תקנו לה אלא דבר המספיק לה, משא"כ כאן — דמתנה לזון בת אשתו — דאי לאו דעבדה ליה ניית נפשיה, לא כתב לה הכי, והוי כמו בדמים, וסתמא

והא דפריך שם ק"ב — אהא דאמרינן לא ניתנו ליכתב — ת"ש מתו בנותיהן ניוזנות מנכסים בני חורין והיא ניוזנת מנכסים משועבדים, ולא משני הגמ' דמיירי בכתב לה, היינו לפי מה שתיירן לעיל בגמ': לא, בשטרי פסיקתא. ובשטרי פסיקתא — כיון שהפסיקה היתה מקודם בע"פ — לא מהני אפילו אם יכתוב אח"כ כמש"ל, ואינו גובה ממשועבדים¹.

(ד) אפילו נכתב, כמש"ל סימן נ"א וכנ"ל בסק"ג, שאם הפסיקתא היתה לכתחילה בע"פ, לא מהני מה שיכתוב אח"כ, שלא עלה על דעתם להשתעבד באמירתם משום הנאת איחיתוני אלא אצל בני חורין ולא אצל משועבדים. [ועט"ו סק"ו].

(ה) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ב ס"א בשם הירושלמי שם: חלתה כמי שנשאת.

(ו) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ב ס"א, וז"ל: ומסתברא דנותנין לה כל מוזנותיה משלם ולא לפי ברכת הבית ולא דמי לאלמנה שלא התנה אלא לזונה בביתו שכך כתב לה את תהא יתבא בביתי וקיתונא מנכסי ובאלמנה גמי כי אתיא בטענה נותנין לה מוזנותיה משלם וכו' כל שכן זו שעיקר תנאה אינו אלא בבית אמה כו'. וכ"כ הג"א שם פי' ד"ה ופריך כו', דלא כר"ת — שהביא שם — הסובר שנותן לה לפי ברכת הבית.

(ז) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ב ס"א בשם הרמיה ע"ש,

1 וע"ל סימן נ"ה ס"ק ה', י' ובח"מ סימן מ' סק"א, וכאן בב"י וב"ש סק"ה ובית מאיר ובכ"מ ה' אישות פכ"ג הי"ז והי"ח ובפרשת המלך שם.

באר הגולה

ס טור גסס הרמ"ה
ושכ"נ לאביו הרא"ש
סס נפסקיו.
ע שס נמשנה.
פ שס נמשנה.
צ טור וכ"כ אביו
הרא"ש דכל זמן שאת
עמי חללו הסולחן משמע.
שאינם בכלל מזונות נלשון בני אדם והוא שנהגו עכשיו לכתוב בכתובות ולזון ולפרנס וכו'.

במזונותיה וכל אחד ואחד אני אוזנה ולא אתן דמים • הדבר תלוי בה שתבחר איזה מהם שתמצה שיוון אותה (ח) ואם היא חרשת שאין בה דעה לבחור זנין אותה לפרקין זה שבת וזה שבת. י ע נשאת הבת תוך הזמן הבעל חייב במזונותיה והשנים כל אחד ואחד נותן לה דמי מזונות. יא • כתב לה אוזן את בתך כל זמן שאת עמי ומתה האם אינו חייב עוד לזונה (ט) וכן אם נתגרשה (י) • אפילו חזר ונשאת. יב (יא) ק כל המחייב עצמו מדעתו לזון שלא מתנאי ב"ד אינו חייב

ק הרשב"א נחשבה דוד בעל השטר על התחטותה כיון שלעמים אינם כוללים אותו בכלל המזונות ועוד שאינם בכלל מזונות נלשון בני אדם והוא שנהגו עכשיו לכתוב בכתובות ולזון ולפרנס וכו'.

ביאורי הגר"א

הרשב"א והר"ן וכח"ש נצ"צ ס"ג ח' ואם ח"ל כו' וירושלמי דפירקין כ"ז שאת עמי ומה אינה עמי נתגרשה והחזירה מ"ד לכתובה חלל לא לתנאים ה"כ ר"ל לר"ה דלמך נגמרה דידן ז' ח' ל"ש חלל מנה כו' חלמך דנה שהוסף והתנה עמה ח"ן לה ה"כ וי"ד בין לכתובה בין לתנאים ה"כ ר"ל לר"ז יהודה שס וכבר קי"ל כר"ה שס. ודברי הרא"ש שס תנוהים דלמך שח"ן רח"י מהירושלמי ולושתמיטת' דברי הירושלמי הזה: (יא) כל כו'. כמש"ל ס"א וכח"ש ס"ק ח' ניונות

דהירושלמי הנה לא עולה ולא יורדת שכ' הנופ' שס היא נצת אשתו והנילו הירש"א והר"ן ר"פ הכושל תנא זנה ה' שנים הראשונים בין ניוקר כו' חלל היא הנה לא עולה ולא יורדת וז"ש הרמ"ה דכי אמרינן עולה עמו כו' ופליג עלי' הרא"ש וה"ה נצתו וכח"ש ס"ח ח' דשנין כו' וכח"ש רש"י ותוס' שס ומרדכי והג"מ והג"א שס וכח"ל סימן קי"ג ס"ו: (ח) ואם היא חרשת כו'. טור גסס החזקה: (ט) וכן אם כו'. ירושלמי והנילו הרא"ש שס: (י) אפילו כו'. הרא"ש שס וכ"כ

ברכת אליהו

הרא"ש שם ס"א. [וע"ל סק"י].

(י) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ב ס"א. וכ"כ הרשב"א והר"ן שם רפ"ב. וכח"ש ב"ב כג א: בן לוי שמכר שדה לישראל ואמר לו על מנת שהמעשר ראשון שלו מעשר ראשון שלו וכו' ואם אמר לו כל זמן שהשדה זו בידך מכרה וחזר ולקחה אין לו עליו כלום. אלמא שם"ש: כ"ז שהשדה זו בידך, מקנין ראשון קאמר, וה"נ מנשואים הראשונים קאמר. וביירושלמי דפרקין שם ה"ב — על המשנה: הפקחין היו כותבין על מנת שאזון את בתך ה' שנים כל זמן שאת עמי — איתא: מתה אינה עמו נתגרשה והחזירה מ"ד לכתובה אבל לא לתנאים ה"נ. ור"ל לר"ה דאמר כגמרא דידן צ א — בטען שהשיאו אביו, דכתובתה קיימת, שעל מנת כן קיימה —: "ל"ש אלא מנה מאתיים אבל תוספת אין לה", אלמא דמה שהוסיף והתנה עמה אין לה, ה"נ — בגירשה והחזירה, דע"מ כתובתה הראשונה החזירה, אבל לא לתוספת ולא לתנאים הראשונים. ומסיים שם הירושלמי: ומ"ד בין לכתובה בין לתנאים ה"נ. ור"ל לרב יהודא בגמרא דידן שם, דס"ל: "אפילו תוספת יש לה", ה"נ — בגרשה והחזירה — יש לה תוספת והתנאים הראשונים. וכבר קי"ל כרב הונא שם (כח"ש בסימן ס"ז ס"א ועמ"ש סק"י ג). והרא"ש שם כתב: והכי איתא בירושלמי כל זמן שאת עמי מתה אינה עמו נתגרשה אינה עמו והירושלמי נראה לי דאינו ראייה לכאן דלא איירי בהחזירה דומיא דמתה. ודבריו תמוהים, ואישתמיטתיה דברי הירושלמי הזה³. (יא) כמש"ל ס"א סק"א שמלברשים לא הו בכלל מזונות,

דעתו שיפרנסה כאחד מבני ביתו, וכח"ש הרא"ש, ע"ש כח"מ. וז"ש בהג"ה: ויש חולקים וסוברים דצריך לתת לה כאחד מבני ביתו. ור"ל אף כשאינה אוכלת על שולחנו. ודבריו דהויא, וכן דחה דבריו בח"מ סק"ה, וז"ל: באמת אין דברים אלו (של הר"מ) מוכרחים דלמה תהיה כח הבת יותר מהאם וגם היא בחיי אוכלת למ"ד מן התורה או תחת מעשה ידיה ואפ"ה אם משרה אותה ע"י שלישי יש קצבה למזונות ובכ"ח כתב דגם הרא"ש מיידי דוקא בניונות על שלחנו וכן משמע פשט לשונו, עכ"ל. וודאי דרמי בה אשתו לשם (לבנותיו). ואדרבה מכאן למדו לשם — דבבנותיו אינו נותן לפי כבודו ולא לפי כבודה. דהירושלמי (הג"ל בסימן קי"ב סק"ו): "הבת לא עולה ולא יורדת", שם המ"ש שם, היא בבת אשתו, והביאו הירש"א והר"ן ר"פ הנזשא, וז"ל הירושלמי: תנא זנה ה' שנים הראשונים בין ניוקר כו' הדא היא הבת לא עולה ולא יורדת. וז"ש הרמ"ה, דכי אמרינן עולה עמו ואינה יורדת עמו, הני מילי לגבי אשתו אבל לגבי בתה לא. ופליג עליה הראש בבתה. והי"ה בבתו, וכח"ש בכתובות סח א, דשמין את הנכסים ונותנין לה. וכח"ש רש"י שם (כניל בסימן קי"ב סק"ו), ותוס' שם ד"ה מאי לאו, וז"ל: שמין את הנכסים אם עני הוא ונותנים וכו' ואם הנכסים מרובים הכל לפי הכבוד, ומרדכי והג"מ וה"א שם, וכמש"ל סימן קי"ב ס"ז סק"ו, שגם בבנותיו נותנים להן לפי כבודן. [ועמ"ש בחו"מ סימן ס' סק"ו].

(ח) טור בשם הרמ"ה².

(ט) יירושלמי בכתובות פ"ב ה"ב — אהא דתנן: כל זמן שאת עמי —: מתה אינה עמו נתגרשה אינה עמו, והביאו

שבפסקים (של הרא"ש) שבידינו חסר הא דאם היא חרשת וכו'. והוא שדוקדק רבנו: "טור בשם הרמ"ה" — שברא"ש שבפנינו ליתא.

3 גירסת הירושלמי בפנינו (פיטרקוב תר"ס) היא: מתה אינה עמו נתגרשה אינו עמו החזירה מאן דאמר לכתובתה וכו'.

2 בבאה"ג סק"ס — על התחלת הדין: הדבר תלוי בה שתבחר וכו' — כתב: טור בשם הרמ"ה ושכ"נ לאביו הרא"ש שם בפסקיו. וברא"ש שבפנינו בכתובות פ"ב ס"א כ': כתב דמי מאיר הלוי ז"ל שהדבר תלוי בה אצל מי היא רוצה להיות וכן מסתבר, עכ"ל. וכתב הביי על דברי הטור: אלא

באר הגולה

א משנה כתובות דף ע"ג ע"א.
ב טור וכו' כ' אביו
ה"ל ש' שם נפסקו.
ג שם נגמול.
ד שם איתא פלוני
כהן תקן וכו' פלוני
חכם טיהר וכן
העתיק הרמב"ם שם
נפכ"ד מה"א.
ה טור וכו' כ' ה"ל ש'
גם הירושלמי וכתב
דעמול דמסתבר ה"ל
לפסקי.
הכתובות אלא נעדים.

במלבוש אלא אם כן פירש און ואפרנס. הנה: ואם כתב לאחד אם ישל נת פלוני ליתן לו סך מה לצורך פרנסת מזונות חייב ליתן לו לעפ"י שמתה הגת דהרי לא קצב לו זמן המזונות אלא קצב לו סך למזונות וללו היה רוצה ליקח ממנו הסך צידד היה חייב ליתן לו (יב) אך אם כתב לו ולאשתו אינו יורש חלק אשתו (תשובת הרשב"א סימן תתק"ע).

קטו דיני היוצאת בלא כתובה והמפסדת כתובתה. וכו' "סעיפים

א אלו יוצאות שלא בכתובה העוברת על דת משה ויהודית ואיזו היא דת משה שהאכילה את בעלה שאינו מעושר (א) ב או אחד מכל האימורים או ששימשו נדה ג ונודע לו אח"כ כגון שאמרה פלוני ד חכם תקן לי חכרי הזה או התיר לי חתיכה זו או טיהר לי הדם הזה ונמצאת שקרנית (ב) ודוקא ה שהוכחשה בעדים (ג) כגון שהעידו שבאותה שעה שאמרה שפלוני תקן לה לא היה אותו פלוני בעיר וגם יש עדים שאמרה לו שהוא מתוקן ושהוא אכלו על פיה אבל אם אין עדים והיא

ביאורי הגר"א

כו'. ירושלמי הנילו הרא"ש שם ושי"פ: (ג) כגון כו'. וגם כו'. הרא"ש והר"ן אצל הרמב"ן כ' דהחכם נאמן וכתב"ש נגמול ואולי שיליה כו' וא"ל עדים אלא שאמרה להנעל כן ושומר החכם לנעל כן. הרא"ש וריטב"א ע"ש וכנ"ל סימן י"ז ס"ח ועמ"ש צ"ח סימן קפ"ה סי"ג

ומתפרנסות: (יב) אך כו'. עמ"ש סימן ס' סוף סי"ג בהג"ה:

קטו (א) או א' כו'. רמב"ם ורא"ש דמתני' נקט שאינו מעושר אע"ג דיכול להפרישו ולא לסמוך עליה וכ"ש לשאר אסורים מ"מ: (ב) ודוקא

ברכת אליהו

אבל הרמב"ן בחידושיו לשבועות לב כתב דהחכם נאמן, וכמ"ש בנמרא בכתובות עב א: דאמרה ליה פלוני חכם טיהר לי את הדם ואול שיליה ואשתכח שיקרא. ומדקאמר: ואול שיליה כו', מ' דהחכם נאמן, מאחר שהיא אמרה בשם פלוני, והפלוני מכחישה. וא"צ עדים אלא שאמרה להנעל כן, ושומר החכם לנעל כן. — כ"כ הרא"ה וריטב"א בכתובות שם ע"ש, וז"ל הריטב"א: כיון דתלתא מלתא אידידיה הא הימנהו והוא נאמן להפסידה כתובתה שהרי רגלים בדבר וכמ"ש בסמוך גבי משמשתו נדה דביניהן ואע"פ שאין זו עדות ברורה סמכו עליה לקנסה כיון שרגלים לדבר ובוודאי שלשון התלמוד מכריע קצת וכו' שאמר ואול שילי' וכו' ומ"ש בירושלמי וכולהון בעדים היינו לומר שצריך עדים שאמרה לו כן וכו' ודאזיל שילי' לכהן וכו'. וכנ"ל סימן י"ז ס"ח, שער שאמר מפי העד, ובא העד הראשון והכחיש, אין העד השני נאמן, מאחר שאמר בשם העד הראשון סמכינו אראשון ולא אשני. ועמ"ש סק"ח. ועמ"ש. כיו"ד סימן קפ"ה סי"ג בהג"ה, וז"ל: אמרה פלוני חכם טיהר לי כתם והחכם אומר שהיא משקרת החכם נאמן וטמאה היא. ועמ"ש סק"י.²

אלא — בכלל פרנסה. וכמ"ש בכתובות פח א: הבנות ניונות ומתפרנסות מנכסי אביהן. ואמרו שם ד, ניונות" היינו אכילה ושתייה, ומתפרנסות" היינו, לבושא וכיסויא". (יב) עתה"מ סימן ס' סוף סי"ג בהג"ה שם: ראובן שקבל עליו לזון שמעון ואשתו והתחיל לזונן ומתה אשת שמעון פטור ממונותיה ואפילו קצב סך לצורך מזונותיה אפ"ה פטור מחלקה. וכ' שם בביאור הגר"א סק"ד דה"ט דפטור — אף בקצב — משום דאין בעל יורש מלוה של אשתו — דהוי ראוי, אבל ליורשיה חייב ליתן דמי מזונותיה — אם קצב סך מעות לצורך מזונותיה.⁴

(א) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פכ"ד ה"א והרא"ש בכתובות פ"ז ס"ט. דמתני' שם עב א נקט, "שאינו מעושר", לרבותא — אע"ג דיכול להפרישו ולא לסמוך עליה — אעפ"י יוצאת בלא כתובה. וכ"ש לשאר אסורים. — מ"מ שם.
(ב) ירושלמי בכתובות פ"ז ה"ו: וכולהון בעדים וכו'. — הביאור הרא"ש שם ס"ט רש"י.³
(ג) כ"כ הרא"ש בכתובות פ"ז ס"ט והר"ן שם עב א.

ובסק"ט הבאנו לשון הירושלמי כפי המובא ברא"ש שם. 4 וכ"כ שם בש"ד סק"י, ודלא כערך השולחן שם ס"ח. וע"ש בט"ן, וכאן בח"מ סק"ד וב"ש סק"י.

1 גם בבאה"ג סק"ה צ"ח לירושלמי והרא"ש. ורבנו רמז כאן שבעיקר דין הירושלמי: "וכולהון בעדים" גם ש"פ סוברים כן, וחלקו על מה צריך עדים, כמ"ש רבנו להלן בסק"ג. 2 שם כתב רבנו שגם הרא"ש מודה לענין איסור שהחכם

נאמן. ורק לענין ממון — להפסידה כתובתה — סובר הרא"ש דבעינן עדים, וכמ"ש הרא"ש: ומילתא דמסתבר הוא היאך יפקיע ממנה בעד אחר. וע"ש ביתר נ"כ השו"ע. ודברי רבנו הם מדברי הב"ש כאן סק"ה, ודלא כח"מ סק"ד. ועיין בשו"ת מהר"ל סימן ע"ד ובשו"ת הרמ"א סימן ס"ו ובבני אהובה הלכות אישות פכ"ד הי"א ובפרשת המלך שם וכאן בפרשה סק"ג וח"מ סק"ד וב"ש סק"ד והפלאה ובית מאיר וישועות יעקב.

באר הגולה

ו שם ושם מהא
לחמירין שם אי דיע
לפרש וכו' ומפרש
משום דמילא חמיר
משחקת הייתי נך
וכשהיית זל לאכול
הייתי מונעך.
ז כלוקיימתל דמתי'
כדנר יהודה וכו' שם.
ח שם נמשנה.
ט ל' הרע"ס נכ"ד
מהל' חזקות ממשנה שם.

כופרת שלא האכילתו או שמכחשת החכם שאומר שלא תקן לה והיא אומרת
שתיקן לה נאמנת (ד) ודוקא שהכשילתו ואכל על פיה אבל אם רצתה להאכילו
דבר איסור לא איבדה כתובתה. ב : הוחזקה נדה בשכנותיה שראוה לובשת
בגדי נדותה ואמרה לו מהורה אני ובא עליה יוצאת בלא כתובה. ג ה הנודרת
ואינה מקיימת תצא בלא כתובה. הנה: (ה) וכן אם עברה על השבעה או על החרם
(הנהות מי' (פ"י) [פכ"ד]) (ו) חלל אם היא מציאה עדים שגם הוא עובר על נדרים ושבעה
וחסר לא חנדה כתובתה אף אם היא עוברת (נתיב' מי' ונתשונות הרשנ"א סימן תתס"ו)
(ז) אשה שהמירה דתה וחזרה זה אינה חלל כעוברת על דת ולא הפסידה כתובתה חלל אחר
התראה (תש' הרא"ש כלל ל"ג). ד ט איזו היא דת יהודית הוא מנהג הצניעות

ביאורי הגר"א

כי אם נדרים השייכים לו וכמש"ש הרא"ש נפסקיו
וכמש"ש לחור מר בעון נדרים כו' וזירושלמי שם כולל
לחית ליה כהון נודרת ולחית מקיימת וזה אית ליה זה
יכול לחור ח"ל נאשה נדרנית (ומקוצרת) [שהיא
קוצרת] כו' ומי שחלל גם זה תקלה לנעלה ושמל לנשים
אשר תלד וגם שחלל לא יהא ראוי להיות עמה נזקוק

נהגיה: (ד) ודוקא כו'. עתו"ס שם ד"ה אי כו':
(ה) וכן אם כו'. עהנ"א שם ד"ה כ' מורינו כו' וכמש"ש
נמרח על עסקי שאל: (ו) אבל כו'. ע"ש נד"ה כ'
מהר"ר חזיר. ומעשה זל ליד מהר"ר נולד כו':
(ז) אשה שהמירה כו'. ר"ל ונחתת האונס ומזה
מדלוריימתל על קידוש השם ולע"מ לחינה עוברת על דת

ברכת אליהו

ובעון נדרים בגים מתים וכיון שגם הוא עובר חרמות
ההוא גברא לא בעי בני ואין טענתו טענה אבל אם עדים
המעידים על האשה שעוברת על שאר דת משה ויהדות
אעפ"י שהוא עובר חרמות החשוד לדבר אחד אינו חשוד
לכל התורה כולה ויכול להוציאה בלא כתובה בעל כרחיה
דאיכא למימר נהי דעבר עבירה שעובר על החרם מ"מ
לא היה בא על הנדה וכו' עכ"ל.

(ז) ר"ל מחמת האונס. ומצוה מדאורייתא על קידוש השם,
ולכן יש לה דין עוברת על דת. ואע"ג דאינה עוברת על
דת כי אם בדברים השייכים לו, וכמש"ש הרא"ש בפסקיו
בכתובות פ"ז ס"ט, וכמש"ש בגמ' עב א — בטעם הנודרת
ואינה מקיימת דיוצאת. שלא בכתובה — דאמר מר בעון
נדרים בגים מתים. וזירושלמי שם ה"ו איתא: כולחון
דאית ליה כהון (שיש לו בהם קלקול על ידה — פני משה)
נודרת ואינה מקיימת מה אית ליה בה יכול לומר אינא
כאשה נדרנית שהיא קוברת את בניה כו'. מ"מ שמא גם
בזה תקלה לבעלה ושמא לבנים אשר תלד וגם שמא לא
יהא ראוי להיות עמה במקום שיפירה שיכירות. מיהו
צריכה התראה כו'. — כ"ה בתשובת הרא"ש כלל ל"ב ס"ח.
ומיז מחמת אונס. ועתו"מ סק"ח וב"ש סק"ח [וגם הם כ"כ].
ובב"ש כתב שהתקלה היא שיהי' להם לעז גדול שאמם
היתה בין הערלים. וראה גם בט"ז סק"ד].

(ד) עתו"ס בכתובות עב א ד"ה אי דיע נפרוש, וז"ל:
תימה דלוקמה כגון דיעדע ופרש אבל היא היתה רוצה
להאכילו שלא היתה סבורה שהיה יודע. ואומר ר"י
דמאכילתו משמע שהאכילתו ומדקדק היאך האכילתו ומיהו
קשה דדייק נמי הכי אלא קוצה לה חלה ונראה לרשב"א
דמה שרצתה להאכילו אינה יוצאה בלא כתובה דיכולה
לומר משחקת הייתי ואם היית בא לאכול הייתי מונעת
אותך. עכ"ל.

(ה) עהנ"א בכתובות פ"ז ס"ט ד"ה כתב מורנו כו' ח"ל:
כתב מורנו ה"ר מאיר ז"ל דהאשה שעברה על החרם או
שבעה עוברת על דת משה היא דה"ל נודרת ואינה
מקיימת וכו' — מרדכי³. וכמש"ש נמרח עב א. —
בטעם הנודרת ואינה מקיימת שיוצאת בלא כתובה —
דאמר מר בעון נדרים בגים מתים שנאמר וכו' לשוא הכיתי
את בניכם (ירמיה ב, ל) לשוא על עסקי שרא. ואם עברה
על השבעה או על החרם הוי נמי עסקי שרא.

(ו) עהנ"א פ"ז דכתובות ס"ט כד"ה כ' מהר"ר מאיר, וז"ל:
ומעשה בא ליר מהר"ר מאיר ז"ל בראובן שהביא עדים
שאשתו עברה על החרם אחר שהתרה בה והיא גם היא
הביאה עדים שגם הוא עבר על החרם ופסק שא"י להוציאה
בלא כתובה דטעמא מאי אמור רבנן נודרת ואינה מקיימת
יוצאה בלא כתובה דמצי למימר אין אשה אלא לבנים

מקום לטעות, שרק אם עוברת על שניהם — החרם והשבעה
— היא עוברת על דת. ולכן צ"ל רבנן רק להג"א שם שכי:
על החרם או שבעה וכו' דבחר מיניהו סגי, ולפיכך לא
צ"ל למרדכי המובא בב"י, ולא להגהות מימוניות (כפי המצוין
בדפוסי השו"ע).

3 בב"י הביא זה בשם המרדכי, וז"ל: כתב המרדכי בהמדייר
אשה שעוברת על חרם או שבעה וכו'. אולם בפנינו במרדכי
שם סימן קצ"ז כ': כתב הר"ם דאשה שעוברת על חרם
ושבעה וכו'. וגם בהגהות מימוניות בה' אישות פכ"ד
היא אות ד' הביא שעברה על החרם ועל השבעה. ויש

שנהגו בנות ישראל ואלו הם הדברים שאם עשתה אחת מהם עברה על דת יהודית יוצאת לשוק (ח) י או למבוי (ט) מפולש או בחצר שהרבים בוקעים בו וראשה פרוע ואין לה רדיד ככל הנשים (י) אעפ"י ששערה מכוסה במטפחות כ או שהיתה טווה בשוק (יא) ל וורד וכיוצא בו כנגד פניה על פדחתה או על לחיה כדרך שעושות

באר הגולה
י כתב ה"ה ש"כ
מהירושלמי והמבני
ס"ס ע"ג.
כ שם במשנה.
ל שם בגמ' ע"כ חוקיתא דרז חסדא וכו' וכפ"י רבינו.

ביאורי הגר"א

שהצילו הירושלמי על הגמרא מותר לחזר כו' ס"ל דחזר שהרבים בוקעים בו ומצוי דוקא בלא קלתה ושליש הרבים בוקעים בזה אף בלא קלתה מותר וכונש"ש תוס' אלא כו' ודברי טוש"ע ז"ע ואף ש"ל דגמ' שלנו צמזי שצ"ח והירוש' צמזי מפולש ליכ' כן מדברי הפוסקי' : (יא) וורד כו'. עתוי"ס שם ד"ה צטוה כו' אלא שהרמב"ם פי' דברי ר"ח שמשוה על פניה וערמז"ס נפ"י וצ"ח וז"ש

שיפדזה מיהו לריכה התרח"ה כו'. שם וכ"ז מוחות חונס ועתי"מ ונ"ש : (ח) או למבוי. נח"ל שם דדוק' בקלתה : (ט) מפולש או כו'. ירושלמי והצילו הרא"ש שם וז"ש חזר שהרבי' כו' מצוי שליח הרבי' כו' : (י) אעפ"י כו'. רמז"ס והצילו הטור ג"כ וזהו פי' על קלתה שחזרו צמז' חזל הרמז"ס לא כ' חזר כלל אלא מצוי מפולש בלבד וס"ל הו"ש צמז' מותר לחזר דרך מצוי היינו מצוי שליח מפולש דוקא והשמיט הירושלמי המ"ל חזל הרא"ש וז"ש

ברכת אליהו

משום פרוע ראש — ס"ל דחצר שהרבים בוקעים בו ומבוי אפילו מפולש דוקא בלא קלתה יש בה משום פרוע ראש. ושאין הרבים בהם אף בלא קלתה מותר. וכמש"ש תוס' ד"ה אלא בחצר, וז"ל : פירוש אפילו בלא קלתה נמי אין בה משום פריעת ראש שאל"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו, עכ"ל. ודברי פרש"ע צ"ע. [שלענין מבוי מפולש פס' כרמב"ם שגם בקלתה יש בה משום פרוע ראש. וזה מפני שמפר' שמש"ש בגמ' שלנו : „מחצר לחצר דרך מבוי" היינו מבוי שאינו מפולש כג"ל. ולענין חצר שהרבים בוקעים בו כת' שיש לזה דין של מבוי שאסור בקלתה. וכפי מ"ש לעיל, הוא עפ"י שיטת הפוסקים לפי הירושלמי, ולדידהו בחצר שהרבים בוקעים בו ובמבוי מפולש רק בלא קלתה יש בה משום ראשה פרוע, ובקלתה מותר]. ואף ש"ל דגמ' שלנו, במבוי שאינו מפולש — ואז מותר בקלתה, והירושלמי במבוי מפולש — ואסור אפילו בקלתה, לא נראה כן מדברי הפוסקים. [שהם מביאים דברי הירושלמי על דברי הגמ' שלנו, ולשיטתם גם הגמ' שלנו — שמותר בקלתה — היינו בחצר שהרבים בוקעים בה ובמבוי מפולש].

(יא) בכתובות עב ב : טווה בשוק וכו' בטווה וד כנגד פניה. ועתי"ס שם ד"ה בטווה כו', וז"ל : ר"ח פי' טווה ורד צמר אדום היא טווה שיפול על פניה מזהרוריתו וזהו עוות מצח ופריצות, עכ"ל. זה לא כפי' רש"י בד"ה בטווה,

(ח) גמרא שם דדוקא בקלתה.⁴

(ט) ירושלמי בכתובות פי"ז ה"ו והביאו הרא"ש שם סימן ט' וש"פ. וז"ל הירושלמי : יש חצר שהוא כמבוי ויש מבוי שהוא כחצר חצר שהרבים בוקעים בתוכו הרי הוא כמבוי ומבוי שאין הרבים בוקעים בתוכו הרי הוא כחצר. [ועסק"י]. (י) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פכ"ה ה"ב והביאו הטור ג"כ. וזהו פירוש על קלתה שאמרו בגמ' בכתובות עב ב : דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור. והמשך לשון הגמ' שם : אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש. והקשה ר' זירא : היכא אילימא בשוק דת יהודית היא ואלא בחצר א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה. ותירץ אביי ואיתימא רב כהנא : מחצר לחצר דרך מבוי. אבל הרמב"ם לא כתב חצר כלל, אלא מבוי מפולש בלבד, וס"ל דמ"ש בגמ' „מחצר לחצר דרך מבוי", היינו מבוי שאינו מפולש דוקא, ובזה מותר בקלתה. אבל במבוי מפולש אסור אפילו בקלתה. והשמיט הירושלמי הנ"ל בסק"ט. [שבירושלמי אמרו : „חצר שהרבים בוקעים בתוכה הרי הוא כמבוי", והרמב"ם השמיט דין החצר. וגם מ"ש הירושלמי : „ומבוי שאין הרבים בוקעים בקלתה", הרי הוא כחצר" לא הוזכר ברמב"ם]. אבל הרא"ש שם פי"ז ס"ט וש"פ — שהביאו הירושלמי על הגמרא שלנו שאמרו : „מחצר לחצר דרך מבוי", והיינו דבזה בקלתה אין בה

המחבר עם דברי הירושלמי, ע"ז כתב רבנו בסק"י. ורבנו בסק"ט צטט דברי הירושלמי כפי שמוכח ברא"ש שם. אבל התחלת דברי הירושלמי היא : היוצאה בקלוטין שלה (המטפחת שעל ראשה — פני משה) אין בה משום ראשה פרוע דאז דתימא לחצר אבל למבוי יש בה משום יוצאה וראשה פרוע יש חצר וכו'. והפני משה פירש שמש"ש הירושלמי : אבל למבוי וכו', היינו היות „דשכיחא בה רבים אפילו במטפחת יש בה משום ראשה פרוע". ועל מש"ש הירושלמי : יש חצר וכו' פירש הפ"מ : וכל היכא דשכיחא רבים יש בה משום ראשה פרוע אפילו במטפחת. וזה כשיטת המחבר. ורבנו — שלא הביא התחלת דברי הירושלמי — מ' שאינו מפרש כפי"מ, וצ"ב. ועב"י וב"ה וד"מ סק"ד ופרישה סק"א וכנה"ג הגב"י אות י' וט"ז סק"ה וח"מ סק"ט וב"ש סק"ט.

4 תנן בכתובות עב א : ואיזוהי דת יהודית יוצאה וראשה פרוע. ובגמ' שם הקשו : ראשה פרוע דאורייתא היא וכו'. ותרצו דאורייתא קלתה שפיר דמי דת יהודית אפילו קלתה נמי אסור. והמשך לשון הגמ' שם עמוד ב : אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן קלתה אין בה משום פרוע ראש. ומוקמינן לה : מחצר לחצר ודרך מבוי. וז"ש רבנו : „גמ' שם דדוקא בקלתה", ר"ל דאמרו בגמ' דבמבוי דוקא בקלתה אין בה משום פרוע ראש, אבל בלא קלתה יש בה משום פרוע ראש. ואם כי שבגמ' אמרו שבמבוי בקלתה אין בה משום פרוע ראש, והמחבר סיים כאן : „אעפ"י ששערה מכוסה במטפחת", ע"ז דן רבנו להלן בסק"י, וכאן רצה רק לציון שבגמ' הוזכר שבמבוי יש דין של פרוע ראש (בלא קלתה). וגם בסק"ט — שצ"ח רבנו לדברי הירושלמי — היינו רק להצביע שחצר שהרבים בוקעים בה הוא כמבוי מפולש. ובנוגע להתאים דין

באר הגולה

העכו"ם הפרוצות או שטווה בשוק מ ומראה זרועותיה לבני אדם (יב) (ורגילה נכך)
(רש"י סיון תקע"א) (יג) ג או שהיתה משחקת עם הבחורים ס או שהיתה תובעת
התשמיש בקול רם מבעלה עד ששכנותיה שומעות אותה מדברת על עסקי תשמיש
עם כל אדם וכדומה לה רב יהודה וכו' שם. ס שם נמשנה וכדומה לה רב יהודה וכו'. שם.

מ שם חוקית' דרז
יהודה אמר שמואל.
ג שם נמשנה ומזכרת
עם כל אדם וכדומה לה רב יהודה וכו' שם.

ביאורי הגר"א

פריצותא כ"כ הא דלא אשנת אצלה אצל לזכות הסדרת
דפריצותא ומסתמא לא פליג אצל ומסופק שם להלכה למעשה
אצל הא דרשנא' נלא'ה ל"ק ועמ"מ ונ"ש וכמ"מ נגמרת
שם זימנא חדא ואף שיש לזכות מ"מ לא נרא':
(יג) או שהית' כו'. ענני' וכמ"ל שדחקו זה והשתמיט'
ג' הרי"ף והר"ש דל"ג וסיומני' אפר' כו' אלא שנאמר
ומולדתך אשר הולדת אחריהם וכ"כ הריטב"א שכן הגו'
נכל הספרים והקשה וזה על פירש"י ודנריו ג"כ דחוקים
ואפרש דנריהם ונתחלה לר"ך להודיע דמ"ש נספרים יוד

על פדחתה כו': (יב) ורגילה בכך. כ"כ ע"פ ח"ס
נמשנה הרש"א נאחת שמהות קטטה עם נעלה פרה
ראשה וזרועותיה ואמר שלא אמרו אלא ברגילה ופי' נדמ'
דהיינו נהתרו זה דל"כ נלא'ה לא הפסידה כמ"ש לקמן
והוא תמוה דנחיתרו אף נפ"א ואפשר לומר דנלא התרו
וכל שרגילה ח"ש התראה כמ"ש נה"ד סיון רמ"ז כיון
דרגילה איכא פריצותא ביותר וא"כ התראה וכמ"ש רש"י
במס' כ"ה א' דנ"ה דל"ל אימתא כו' ואע"ג דאין קיי"ל
כו' חנינא שם דלא מפליג היינו נמשך דס"ל דלא חשיב

ברכת אליהו

על דת פריצותא יתירתא אית בה ואיכא למימר דבלאו
התראה נמי מפסדא כתובתה, עכ"ל. הא קמן דטעם דהתראה
הוא משום פריצותא. ולפיכך כשרגילה בכך — דאיכא
פריצותא ביותר — א"צ התראה. ואע"ג דאנן קיי"ל כו'
חנינא שם דלא מפליג בין היכא דאיכא אימתא דבעלה
ובין היכא דליכא אימתא דבעלה, ובכל גווני צריכים
התראה, היינו משום דס"ל דלא חשיב פריצותא כ"כ הא
דלא אשנחה אבעלה. אבל לזכות הסברא דתליא מילתא
בפריצותא מפתמא לא פליג. וכל היכא דאיכא פריצותא
יתירתא, נשארית הסברא דא"צ התראה. אבל בתרומת הדשן
מסופק שם להלכה למעשה, וסיים שם: ומפני שאנו מדמין
לא נעשה מעשה. אבל הא דרשב"א הג"ל בלא"ה ל"ק.
ועמ"מ סק"א, שגם הוא הקשה כמ"ש לעיל על הד"מ,
וכתב: והרשב"א בתשובה לרוחא דמילתא נקט דאפילו
לקראה בשם עוברת על דת אין ראוי בשביל פעם אחת וכו'.
ועמ"ש סק"א, שכתב: עיין בתשובת רשב"א עובדא היה
שהיתה מתקוטטת ומחמת כעס גילתה זרועותיה וכו' אבל
אם מגלה את זרועותיה בלא סיבה או אפילו לא רגילה
לעשות כן הרי היא עוברת על ד"י וכו' עכ"ל. וכמ"מ בגמרא
בכתובות עב ב: אמר רבב"ח זימנא חדא הוה קאזילנא
בתריה דרב עוקבא חזיחיה לההיא ערביא דהוה יתבא קא
שדיא פילכא וטווה ורד כנגד פניה וכו' טווה בשוק אמר
בה רבנן אמרי מדברת עם כל אדם אמר בה. ומדקאמר
שהיא נקראת כך בעובדא דזימנא חדא, מ' שאף אם אינה
רגילה נקראת עוברת על דת יהודית. ואף שיש לזכות
ש"ל שבכח"ג — אילו היתה רגילה בכך — היתה משום
זה נקראת עוברת על דת יהודית, אבל לא שבחודא זימנא
כבר יש לה דין של עוברת על דת. מ"מ לא נראה.⁵
(יג) ⁶ תנן בכתובות עב א: ואלו יוצאות שלא בכתובה
וכו' אף המקללת יולדיה בפניו. ובגמ' שם עמוד ב: אמר
רב יהודה אמר שמואל במקללת יולדיה בפני מולידיה
וסימניך אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי (בראשית

שכתב: טווה בכפה על ירכה וחוט מתרדד כנגד פניה של
מטה, עכ"ל. ודברי המחבר — שהם דברי הרמב"ם בה'
אישות פכ"ד הי"ב — כפיר"ח. אלא שהרמב"ם פי' דברי
ר"ח — לא כמ"ש בתוס' שיפול על פניה מזה רוריתו,
אלא שמשמיה על פניה ממש. ועמ"מ בפי' המשניות
שם, שכ': או שהיא טווה ונתנה וורד או הדס או רימון
וכן הדומה לזה בגבות עיניה או על לחיה וכל כיוצא בזה
ומן הפריצות ומיעוט הצניעות, עכ"ל. ועברין שם, שכ':
אבל רמב"ם ז"ל כתב בפכ"ד מה' אישות שמשמיה ורד
בפדחתה כדרך שעושים הפרוצות, עכ"ל. וז"ש הרמב"ם
והמחבר: על פדחתה וכו'. [ועמ"מ סק"ו וח"מ סק"ו].

(יב) כ"כ עמ"מ מ"ש בתשובת הרשב"א סיון תקע"א כאחת
שמהות קטטה עם נעלה פרה ראשה וזרועותיה.
ואמר שלא אמרו אלא ברגילה בכך, אבל אם גלתה ופרעה
ראשה באקראי וכו' דאי לא הפסידה כתובתה. ופי' ברי"מ
סק"ה דהיינו בהתרו בה, דל"כ בלא"ה לא הפסידה, כמ"ש
לקמן. והוא תמוה, דבהתרו אף בפעם אחת הפסידה. ואפשר
לומר דמייירי בלא התרו, וכל שרגילה א"צ התראה —
כמ"ש בתרומת הדשן סיון רמ"ז — כיון דרגילה איכא
פריצותא ביותר, וא"צ התראה. וכמ"ש רש"י בסוגיא בה א
כד"ה דל"ל אימתא כו'. דשם בגמ' : איבעיא להו עוברת
על דת צריכה התראה להפסידה כתובתה או אינה צריכה.
ואמרו שם: א"ר חנינא מסורא ת"ש ואלו שבי"ד מקנין
להן מי שנתחרש בעלה או נשתטה או שהי' חבוש בבית
האסורין ולא להשקותה אמרו אלא לפוסלה מכתובתה
(מכלל דאי לא אתרו בה לא מפסדה — רש"י) ש"מ בעי
התראה. והמשך לשון הגמ': וכלהו מ"ס לא אמרי מהא
דילמא שאני התם (הא דבעי התראה — רש"י) דלית לה
אימתא דבעל כלל. וע"ז כתב רש"י שם: ואי לאו דאתרו
בה בי דינא לא הוה לן למקנסה דכיון דלית לה אימתא
אין תימא בדבר אם עוברת על דת ואין זה פריצותא
יתירתא אבל מי שבעלה אצלה ואינה יראה ממנו ועוברת

עם הבחורים". וזה ס"ס, והציון צ"ל להלן על: "או שהיתה
מקללת אבי בעלה בפני בעלה".

5 ועמ"מ סק"ו והפלאה אות ט' ובית מאיר ופ"ת סק"ו.
6 בדפוס השו"ע צוין ס"ק זה על: "או שהיתה משחקת

באר הגולה

ע או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה (יד) (וי"א דה"ה חס קללה חפילו חני בעלה בפני עלמו) * (וכן משמע מפרש"י צנורא הניחו הני"י) (וע"ל סימן קמ"ד) ה"ה הנוקלת בעלה בפניו (הרמב"ן סימן ק"צ) בכל אחת מאלו תצא בלא כתובה * אם יש עדים שהתרה בה תחלה ועברה על התראתו ואם אין עדים * תשבע שהוא כדבריה (טו) * ואם שיקללנו בפני בעלה ופסק כרנא דנתרא הוא כ"מ שם. * כנ"ל וכן הוא גנ"י ולי ז"ע שהשמיט הרמ"א מה שפירש"י בעיקר הדין ללא פלוגי דרב יהודה ורנא ותרווייהו ס"ל דמתני' חייבי נוקלת חני בעלה בפני בן בעלה. * חנניא ונפסטה סוטה דף כ"ה ע"א. * כדן מוציא שטר על חניו והוא טוען פרוט. * פי' כשיש עדים.

ביאורי הגר"א

ואע"ג דיש לדחוק דפניו בפניו של הבעל קאמר וזנו של הבעל מ"מ ל"כ לפרש כן חלל דהטור וז"ל דל"ד בפני הבעל דה"ה לפני חניו של הבעל וכ"מ פשטא דגמ' דקא' בפני מולידיו וכן דאפי' צריה ולי"ק הכל לפני הבעל. ומ"מ (גס) אף לגי' הזאת יכול לפרש כפירש"י: (יד) וי"א כו'. הוא דברי הטור הנ"ל וכפירש"י ותוס' ד"ה יולידיו דמ"ש שמואל לרצותא וכ"מ צנונא דמתני' וכן לפי' הרמב"ם הנ"ל חלל הרמב"ם לא כ' רק דברי הגמרא וכמ"ש דש"ע: (טו) ואם רצה כו' עצה"ג ועתו"ס צטוטה שם ד"ה ש"מ כו' וכ"כ הרמב"ם וכו"כ הו"מ נשם הרש"א:

אחר הלמוד צתיבת מולידיו הוא ט"ס דמולידיו ביוד הוא המוליד והוא האב חלל מולידיו בלא יוד והן הבנים וכן היוד צתיבת יולידיו ט"ס וז"ל ג"כ יולדיו וכמ"ש צמתני' ומפר' הגמרא דברי שמואל מהו מולדיו ופי' שהן הבנים כמ"ש ומולדתך ויולדיו הוא האב כמ"ש הולדת וכן אורחא דגמ' צמתה וקומונת כמ"ש צפ"ק דפסחים וש"מ ונא' מ' דהאי עובר כו' וכן צשאר וקומונת הרבה ומפר' הרמב"ם בפני מולידיו של חניו חלל אפי' בפניו של זנו של חניו קאמר בפניו של חניו חלל אפי' בפניו של זנו של חניו והיינו הבעל וז"ש ניכליה אריא לסבא דאפי' צריה ר"ל זנו של חניו וכ"מ דברי הטור שם בפניו לו בפני זנו

ברכת אליהו

בנו — ר"ל בנו של אבי הבעל — דהיינו הבעל. ואע"ג דיש לדחוק ד"בפניו" בפניו של הבעל קאמר, "ובנו" היינו בנו של הבעל, מ"מ ל"כ לפרש כן. אלא דהטור מפרש דל"ד בפני הבעל, דה"ה בפני אחיו של הבעל, שהוא ג"כ בנו של אבי הבעל. וכ"מ פשטא דגמ' דקאמר בפני מולידיו, דהיינו בני אבי הבעל, ולא קאמר בפני הבעל. וכן קאמר: כאפי' בריה (של אבי הבעל), ולא קאמר הכל בפני הבעל. ומ"מ אף לגירסה הזאת יכול לפרש כפירש"י — דבפני מולידיו דקאמר, היינו בפני בניו של הבעל, ולא ר"ל בפני בניו של אבי הבעל. [ועיין בביאור הגר"א יו"ד סימן ר"ח סקמ"ג].

(יד) הוא דברי הטור הנ"ל בסק"ג, וכפירש"י ותוס' ד"ה יולידיו בכתובות עב ב — הנ"ל בסק"ג — דמ"ש שמואל — במקללת יולדיו בפני מולידיו — לרבותא [אפילו אם קללה אבי הבעל בפני בן בעלה]. ופי' צנונא דמתני' — כשקללה את אבי בעלה בפני בעלה. והו"ה כשקללה את אבי בעלה בפניו עצמו. וכן לפי' הרמב"ם — הנ"ל בסק"ג — ששמואל בא להשמיענו שלא תאמר דמתני' קאמר בפניו של אביו, אלא אפילו בפניו של בנו של אבי בעלה — דהיינו בעלה. אבל הרמב"ם לא כתב רק דברי הגמרא, וכמ"ש בשו"ע: אבי בעלה בפני בעלה. [ועת"מ סקט"ו וב"ב סקט"ו].

(טו) עצה"ג סק"ק, וזה תוכן דבריו: בסוטה כה א: איבעיא להו עוברת על דת ורצה בעל לקיימה מקיימה או אינה מקיימה. והאיבעיא לא נפשטה. וכתב הרא"ש בכתובות פ"ז ס"ט והר"ן שם עב ב דמספיקא לא כייפינן ליה להוציא. ועתו"ס בסוטה שם ד"ה ש"מ כו', שכתבו שכיון שאמרו שם בגמ': "ש"מ בעל שמחל על קניו קניו מחול", תפשוט

מת, ה) אמר רבה דאמרה ליה ניכליה אריא לסבא באפי' בריה. ופירש"י ותוס' ד"ה יולידיו דר"י א"ש בא להשמיענו דהא דתנן, "בפניו" לא תימא רק בפניו ממש שקללה אבי הבעל בפני הבעל אלא אפילו קללה אבי הבעל בפני בנו של הבעל. והרמב"ם ב"ה אישות פכ"ד ה"ב כתב רק: או שהיתה מקללת אבי בעלה בפני בעלה. ועכ"מ ופי' שם שדחוק בזה ליישב דברי הרמב"ם. ואשתמיטתיה גירסה הרי"ף והרא"ש שם פ"ז ס"ט דל"ג: וסימניך אפרים זו, אלא גר' : שנאמר ומולדתך אשר הולדת אחריהם (שם מח, ו). וכ"כ הריטב"א שכן הגירסה בכל הספרים, והקשה מזה על פירש"י, ודבריו ג"כ דחוקים. ואפרש דבריהם: ובתחלה צריך להודיע, דמ"ש בספרים יוד אחר הלמוד צתיבת מולידיו הוא מ"ס. דמולידיו ביוד הוא המוליד והוא האב. אלא גרסינן: "מולידיו" בלא יוד, והן הבנים. וכן היוד צתיבת יולידיו מ"ס, וצ"ל ג"כ יולדיו, וכמ"ש צמתני'. ומפר' הגמרא דברי שמואל מהו מולדיו, ופי' שהן הבנים כמ"ש: ומולדתך, ויולדיו הוא האב כמ"ש: הולדת. וכן אורחא דגמ' צמתה מקומות להביא ראיות מפסוקים על פירוש התיבות. כמ"ש בפ"ק דפסחים ז ב וש"מ: מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא אמר ר"ב ב"י דאמר קרא וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי (שמואל ב יח, כג). וכו'. וכן בשאר מקומות הרבה. ומפרש הרמב"ם בפני מולידיו של אביו, דהיינו של יולדיו. כלומר: שמקלל אביו של הבעל בפני בנו של אבי הבעל — דהיינו בעלה. שלא תאמר דמתני' קאמר רק בפניו של אביו, אלא אפילו בפניו של בנו של אביו, והיינו הבעל. וזש"מ בגמ': ניכליה אריא לסבא באפי' בריה, ר"ל בנו של אביו. וכ"מ דברי הטור שם בפניו — ר"ל בפני אבי הבעל — או בפני

באר הגולה

ק צעיל שם ולא נפסל וכתבו הר"ם והר"ן בפ"ו דכתובות גמס הר"ם ד' מספיקא לא כייפין ליה. ר גרייתא כתובות דף ק"א ע"א. ש שם וכרז הונא וכחכמים גרייתא שם ע"ג דזינתה לא הפסידה גלתיה קיימין. ת שם.

רצה לקיים אותה אחר כך ק אין כופין אותו להוציאה (טז) מכל מקום מצוה עליו שיוציאנה. הגם: (יז) ואינה יכולה לעכב על ידו שלא יגרסנה ויכול לגרסה צעל כרסה ואין צוה משום חרם ר"ג (תש"ו) מהר"ם צהננות מרדכי דינמות וכן הוא גרס"ל סימן תקנ"ז (יח) אשה שגזמה לצעלה שרונה להשכיר עליו כותים להרנו אם יעשה לה דבר מקרי עונרת על דת (הנהות מ"י פרק כ"ד) (יט) אשה הרגילה להתייחד עם כותים נקדחת עונרת על דת (ת"ה סימן רמ"ג). ה ר כל אלו אין להם לא עיקר כתובה (כ) ולא תנאי כתובה ולא תוספת (כא) ש אבל תמול מה שהכניסה לו והוא בעין (כב) בין מנכסי צאן ברזל בין מנכסי מלוג ואם כלה או נגנב או נאבד אין מוציאין ממנו וכן הדין במי (כג) שזינתה או שיוצאה משום שם רע שאיבדה עיקר כתובה ותוספת ונוטלת

ביאורי הגר"א

ינמות פ"ט א' אין לה כו': (כא) אבל תמול כו'. ירושלמי והנילו הר"ף בפ' המדיר שם ולא מנה ומלתים אלא אפילו אלף דינר מלגדת הכל ונוטלת בליות שפניה ויולת: (כב) בין כו'. כן פי' הר"ף בס"פ אלמנה שם והר"ם והר"ם וס"פ דלא כרש"י שם ד"ה מה כו' ו"ש וכן כו': (כג) שזינתה או כו'. שם והיולתה כו'.

(טז) מ"מ מצוה כו'. כו"ש צסוף גיטין מרדכי והג"א שם סד"ה כ' מורינא וע"ל סי' קי"ט ס"ד: (יז) וא"י לעכב. כו'. שם מרדכי והג"א וס"פ: (יח) אשה שגזמה כו'. כ"ש ומקללת יולדיו צפניו. שם: (יט) אשה הרגילה כו'. ערש"י שם ד"ה דאורייתא כו' וה"ה ליתוד שהול ג"כ דאורייתא וערש"י צסוטה כ"ה א' ד"ה לאפסודי כו': (כ) ולא תנאי כתובה.

ברכת אליהו

(כ) ביבמות פ"א אמרינן — באשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה — אין לה כתובה מ"ט תקינו לה רבנן כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה הא תהא קלה בעיניו להוציאה וכו' תנאי כתובה ככתובה דמי. וגם בעוברת על דת שייך האי טעמא.

(כא) עבה"ג סק"ש שציין לכתובות קא בדין דזינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין. ובדיננו "בענין עוברת על דת" הוא ירושלמי שם פ"ו ה"ו והביאו הר"ף בפ' המדיר שם עב א: ולא מנה ומלתים אלא אפילו אלף דינר מאבדת הכל ונוטלת בליות שפניה ויוצאת.⁹

(כב) בסק"א כת' דברי הירושלמי שנוטלת בליות שפניה ויוצאת. וזה כדן זינתה דאיתא בכתובות קא א: והיוצאת משום שם רע (שזינתה — רש"י) נוטלת מה שלפניה ויוצאה מפי' ליה רב הונא דאמר רב הונא זינתה לא הפסידה בלאותיה קיימין. ומ"ש כאן בשו"ע: „בין מנצ"ב בין מנכסי מלוג, כן פי' הר"ף בס"פ אלמנה בכתובות שם והר"ם שם פי"א סכ"ה והר"ן וס"פ, דפירוש „בלאותיה" הן בלאות נכסים הנכנסין והיוצאין עמה בין נכסי מלוג בין נצ"ב. דלא כרש"י שם ד"ה מה שפניה, שכתב: בנכסי מלוג קאמר. וז"ש המהביר: וכן הדין במי שזינתה וכו' ונוטלת מה שהוא בעין מכל מה שהכניסה.

נמי עוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה. ומ"כ הר"ם ב"א⁷ וב"כ המ"מ בה' אישות פכ"ד ה"ז בשם הרשב"א. (טז) כמ"ש בסוף גיטין צ ב: זו היא מדת אדם רע שרואה את אשתו יוצאה וראשה פרוץ וטווה בשוק ופרומה משני צדדיה ורווחת וכו' במקום שבני אדם רוחצין זו מצוה מן התורה לגרשה וכו'. — כ"כ המרדכי בכתובות פ"ז סימן קצ"ו והג"א שם ס"ט סד"ה כ' מורינא. וע"ל סימן קי"ט ס"ד: ושאניה צנועה כבנות ישראל הכשרות מצוה לגרשה. [ועמ"ש"ש סק"ה].

(יז) כ"כ במרדכי פ"ז דכתובות סימן קצ"ו והג"א שם ס"ט בד"ה כ' מורינא וס"פ. וז"ל הג"א: ודבר פשוט הוא שלא תיקן רבינו גרשום מאור הגולה תקנתו לעכב על ידו שלא יעשה מצוה וכו' עכ"ל.

(יח) כ"ש ממקללת יולדיו בפניו דמקרי עוברת על דת. — הגה"ה ה' אישות פכ"ד ה"א.

(יט) ערש"י בכתובות עב א ד"ה דאורייתא היא — שכתב לענין פריעת ראש — ואמאי לא קרי ליה דת משה. אלמא דבכל איסור דאורייתא — ככה"ג — מקרי עוברת על דת משה. והי"ה לייחוד — שהוא ג"כ דאורייתא. וערש"י בסוטה כה א ד"ה לאפסודי כו', וז"ל: וזו עוברת על דת היא שנסתרה עם אנשים. הא קמן דהמתייחדת מריצונה מקרי עוברת על דת, וכ"ש הנסתרת עם הנכרים דשטופי ומה הם⁸.

יש לה וא"כ הו"ה יחוד נמי וכו' עכ"ל. ועיין ב"ש סק"כ וסק"ד ובהפלאה אות י"ד ובאוצר הפוסקים ריש סימן כ"ב ושם בבאורי הגר"א סק"ד ובקריית ספר על הרמב"ם הלכות איסורי ביאה פכ"ב.

9 ירושלמי יש שם גירס' שונות. אולם הר"ף הביא הירושלמי כמ"ש רבנו. ועיין שם בפני משה ובקרבן העדה ובר"ן בכתובות קא א ובהגהות גיא שם. וע"ל ס"ק כ"ב, כ"ה, ובסימן קט"ו סק"ה.

7 בפנינו בריטב"א ליתא ובש"מ בכתובות עב ב הביאו בשם הר"ם ב"א. ובר"ן שם הביאו בשם הרשב"א. ועיין כאן בבית מאיר.

8 דברי רבינו הם משו"ת תרומת הדשן סימן רמ"ב. וכתב שם: ויחוד אשת איש נמי דאורייתא כדאיתא פ' אין מעמידין ואע"ג דרמב"ם כ' דאינו אלא מדברי קבלה איהו נמי כ' דפריעת ראש באשה אינו אלא זווירות מדרבנן כדמוכח מלשון ומסתמא ס"ל הא דפריך תלמודא דאורייתא ר"ל רמו דאורייתא

מה שהוא בעין מכל מה שהכניסה (כד) א וכן הדין בכל אותם ששינינו בהן תצא באר הגולה
 מזה ומזה. ו ב אין עדים שזינתה אלא שהיא אומרת שזינתה אין חוששין א כלותה ששינו
 לדבר זה לאוסרה דשמה עיניה נתנה באחר (כה) ודוקא שאין רגלים לדבר אבל אם יש ציננות דף פ"ז ע"ג
 שיהי' כל הנשים נולד ונזניתן מפסידים כתובתן. ב משנה נדרים דף ע"ג ע"ב

ביאורי הגר"א

מסייע כו': (כד) וכן הדין כו'. ערש"י שם ד"ה ונוטלת כו' וכנ"ל: (כה) ודוקא שאין כו'. עתו"ס
 נשים שאמרו כו' וד"ה נשים כו' והקשו עליו שא"כ שם ס"ג ז' ד"ה אבל ועוד ק' נשילתי כו' מ' דלי
 נשאת נגט פסול דפ' הזורק ומי שהלך בעלה למ"ה דפ' האשה רצה יש להו תוספת והיכי אפשר שיהא עדיף
 מעוברת על דת לכן פ' דלאו גלישאל תליא שאמרו ח"ל כתובה ר"ל מתחלתו וכגון נמי נס"פ הנעמי שאמרו נשאת
 למי שאין לו נשים תלא כו' ושאמרו יונת כו' ר"ל שא"כ נתקללו הרשע"ל והרש"ש והר"מ ושי"פ וזירושלמי הנ"ל
 נשים שאמרו יונתות בלא כתובה כו' אפילו חלק דינר כו'

ברכת אליהו

תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה האומרת
 טמאה אני לך תביא ראייה לדבריה (ובלא"ה לא מתסרא לביתה — ר"ן). ובגמ' שם צא ב: ההוא דהוה מהרויק
 בביתא הוא ואינתתא (שהיה סגור עם אשה בבית — רש"י)
 על אתא מריה דביתא פרטיה נואף להוצא (פרץ מחיצה — ר"ן)
 וערק אמר רבא ואיתתא שריא אם איתא דעבד איסורא ארכוסי הוה מירכס (שהיה מחביא עצמו כדי שלא
 יראה קלונו — ר"ן). ואיתא שם עוד עוברת: ההוא נואף דעל
 לגבי אנתתא אתא גברא סליק נואף איתב בכלאי בבא (במסך שלפני הדלת — ר"ן) הוה מחתן תחלי תמן וטעמינו
 הויה בעא מריה דביתא למיכל מן הגהו תחלי בלא דעתא דאינתתא א"ל ההוא נואף לא תיכול מינהון דטעמינו הויה
 אמר רבא אינתתיה שריא אם איתיה דעבד איסורא נחא ליה דליכול
 ולימות דכתיב כי נאפו (כי נאפת הגה — ב"ח) חים בדיהון
 (יחזקאל כ"ג, מ"ה) דנואפין הורגין הבעלים — רש"י). ולכאורה מוכרח מדברי הגמ' דלולא הגהו טעמי
 — הוה מירכס או דהוה נחא ליה דליכול — היתה האשה אסורה.

ועתו"ס בכתובות פ' אעפ"י פג ב כד"ה אבל, ח"ל: ועוד קשה
 משלחי נדרים (צא ב) מההוא נואף וכו' משמע דאי הוה מירכס
 הוה אסורא א"כ לכאורה נראה דבאומרת טמאה אני לך איירי
 וכו' וי"ל דלעולם לא מיירי באומרת טמאה אני לך ואיתתא שריא
 דקאמר היינו לבועל וכו' וכן נראה דבאומרת טמאה אני לך אין
 נראה כלל להתיירא מטעם דאירכוסי הוה מירכס כיון דשוויה נפשה
 חתיכה דאיסורא וכו' עכ"ל. והא שכתבו התוס' דבאומרת טמאה אני לך
 היתה אסורה, היינו משום דרגלים לדבר. דבלא"ה ודאי מותרת
 ממנהני דנדרים שם הנ"ל, וכנ"ל בש"ש — שאם אין רגליים לדבר אינה נאמנת, דשמה עיניה נתנה
 באחר. ועתו"ס בכתובות יג א ד"ה מעלה, שהקשו מסוגיא דנדרים
 הנ"ל, דמשמע דאי לאו האי טעמא דהוה נחא ליה דלימות היתה נאסרת
 ע"י ייחוד. ותמצו: וי"ל דנואף שאני. והיינו שרגליים לדבר.

וצי"במות כה א פד"ה אמר רבי (מעמוד הקודם) כתבו

(כד) בכתובות קא א תגיא: נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון הממאנת וחברותיה אין להן מנה מאתים אבל תוספת יש להן נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להן תוספת וכ"ש מנה מאתים. וערש"י שם ד"ה נשים שאמרו כו' וד"ה נשים כו', שפירש שתלוי בלשון. אם אמרו חכמים בלשון: „אין להן כתובה“, אין להן רק כתובה ויש להן תוספת. ובנשים שאמרו בהן חכמים בלשון: „יוצאות שלא בכתובה“, הפקיעו מהן כל תורת גביית כתובה ואין להן אף תוספת כתובה. והקשו עליו, שא"כ נשאת נגט פסול — דפרק הזורק — דתנן בגיטין עט ב: ואין לה לא כתובה וכו', ומי שהלך בעלה למדינת הים — דפ' האשה רבה — דתנן ביבמות פז ב: ואין לה כתובה וכו', יש להו תוספת. ודיכי אפשר שיהא עדיף מעוברת על דת — שאין לה תוספת. לכן פ' דלאו בלישנא תליא, אלא, „נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה“ — ר"ל שמתחלתן לא היו ראיות — יש להן תוספת. וכגון נמי בס"פ הנעמי יבמות סה א שאמרו: ניסת לראשון ולא היו לה בנים לשני ולא היו לה בנים לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים נשאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה. ובזו ג"כ יש לה תוספת, דכתב לה מחמת חיבת ביאה, והוה כמתנה בעלמא. „ושאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה“ — ר"ל שא"כ נתקלקלו אין להן תוספת. שכיון שמפסדת כתובתה משום קלקול שאחר הנשואין, מפסדת גם תוספת כתובה, דלענין זה אמרינן תוספת כתובה ככתובה. — כ"כ בכתובות שם הרשב"א והרא"ש פ"א סכ"ה והר"ן ושי"פ. וזירושלמי שם פ"ו ה"ו הנ"ל בסקכ"א איתא: „נשים שאמרו יוצאות שלא בכתובה כו' אפילו חלק דינר מאבדת הכל ונוטלת בליות שבפניה ויוצאת“, וכנ"ל. וגם שם פירשו שכל אלו שהפסידו כתובתן מחמת קלקול שאחר הנשואין. מפסידות גם התוספת, ונוטלות הבלאות שבעין.

(כה) תנן בנדרים צ ב: בראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך (בא עלי אדם אחד וסימאני לך — רש"י) וכו' חזרו לומר שלא

באר הגולה

ג טור וכו' כ' הרמז"ס
נפרק כ"ד וכתב ה"ה
שמואל דנמורא שם
יש ראייה לזה אע"פ
דקי"ל כמשנה אחרונה
ת"מ לענין ממון

הולדתה שנתה נדרים כחלה עדים.
ה פשוט שם נדרים דף ז"ל ע"א.
כהן והיא נאמנת דנאנסה. ז"ל.

רגלים לדבר נאמנת (פסקי ויהרא"י סימן רכ"ז) (כו) ג אבל איבדה כתובתה (מ) עיקר
ותוספת ומה שאינו בעין ממה שהכניסה לו (כח) (ואם חזרה זה ונתנה למתלה לדבריה
למה אמרה נתחלה כן נאמנת) (הנחות מרדכי דקדושין) (כט) ד ואם היה מאמינה ודעתו
סומכת על דבריה ה"ז חייב להוציאה אבל אין כופין אותו להוציאה ה אבל אם
נאנסת לא הפסידה כתובתה לא אשת ישראל ולא אשת * כהן. הגה: וע"ל סימן

ד שם ושם תעודת דבר סמית' דהוא קמיה דמר שמואל וכו' דקדושין דף ס"ו ע"א.
* אע"פ דלסורה לבעלה י"ל אלא הכי קאמינא נגדא הוא דנסתתפה שדו ומלו גרס דהוא

ביאורי הגר"א

הג"ל. הנזכר פ"ב דיבמות סימן תשל"ב כ' בשם הסמ"ג
גרסינן בירושלמי האומרת טמאה אני לך אם נתנה
למתלה נאמנת וא"ל נתנה למתלה אינה נאמנת א"ר
אילא אם היה חזר ויולד לזל נסמ"ג וזירוש' שלנו סוף
נדרים ליתא אלא דר' אילא לזר ועוד כ' סמ"ג והנזכר
שם נשנו שאם הוא מאמינ' חייב להוציא דלא כרמז"ס

הג"ל וכן נראה שם. שם. אלא הר"נ נדרים שם נדרים
נכללי כו' כ' והא כו' וכוונתו למה ואם היה מאמינה
כו': (כו) אבל איבדה כו'. נמורא נדרים שם נמאי
עסקינן כו' וענה"ג: (כו) עיקר כו'. כנ"ל ס"ה:
(כח) ואם חזרה כו'. כונ"ש בכתובות כ"ז א' נא"ל
ונדה: (כט) ואם כו'. מהא דקדושין ס"ו א' ונדרים

ברכת אליהו

חייב להוציאה אבל אין כופין אותו להוציאה. [ועמש"ש
סקכ"ט].

(כו) נמורא נדרים צא א: האומרת טמאה אני לך יש לה
כתובה במאי עסקינן אילימא באשת ישראל אי ברצון כלום
יש לה כתובה וכו'. ועבדי"ג סק"ג שג"כ ציין לסוגיא
נדרים בשם המ"מ בה' אישות פכ"ד הי"ח; והוסיף שם
המ"מ: ואע"ג דקיי"ל כמשנה אחרונה מ"מ לענין ממון
הודאתה שזינתה ברצון כמאה עדים.

(כו) כנ"ל פ"ה דמי שזינתה הפסידה דברים אלו, וכמש"ש.

(כח) כמ"ש בכתובות כב א באשת איש — שאם אמרה
אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני ונתנה אמתלא
לדבריה הקדמים נאמנת. וכן אמרו שם לענין נדה — שאם
אמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני, אם נתנה
אמתלא לדבריה הקדמים נאמנת.

(כט) מהא דקדושין פו א: דההוא סמית' וכו' כי אתא
שלית אמר אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי
מהימן לך זיל אפקה. ומהא נדרים צא ב הג"ל בסקכ"ה,
וכמש"ש הר"ן, דלולא טעמי דארכוסין הוה מירכס ואם
איתא דעבד איסורא וכו', ה"י ראוי בכיצא בזה לכל בעל
נפש לחוש לעצמו כדי לצאת ידי שמים, אף שלא היו
עדים על זנות. ובהגהמ"ר פ"ב דיבמות סימן תשל"ב
[בפנינו: סימן ק"ב] כתב בשם הסמ"ג גרסינן בירושלמי
האומרת טמאה אני לך אם נתנה אמתלא נאמנת וא"ל
נתנה אמתלא אינה נאמנת א"ר אילא אם היה חבר ויציא.
אבל בפמ"ג מצות עשה מ"ח ובירושלמי שלנו סוף נדרים
ליתא אלא דר' אילא לזר. ועוד כתב פמ"ג שם והגמ"ר שם
בשמו שאם הוא מאמינה חייב להוציא. דלא כרמז"ס בה'
אישות פכ"ד הי"ח והש"ע. דלדברי הסמ"ג אם הוא מאמינה
חייב ממש להוציאה, ובחבר ובא לצאת ידי שמים גם.
באינה מאמינה יוציא.

אסוגיא נדרים הנ"ל: נראה לר"י דהתם באומרת טמאה
אני כי מתני' דהתם דעלה קאי ואפ"ה שריא מהנהו טעמי
אבל באומרת טהורה אני שריא בלאו הנהו טעמי דהתם.
ומ' מדברי התוס' הללו דפליגי אמר"ש בתוס' בפ' אעפ"י
דבפ' אעפ"י מוקמי התוס' דהסוגיא נדרים איירי לבעל,
ולא איירי באומרת טמאה אני לך, דבאומרת טמאה אני לך
אסורה לבעלה. ובתוס' ביבמות מוקמי לסוגיא נדרים
באומרת טמאה אני לך, ואפ"ה מותרת לבעלה. ומ"מ —
אף התוס' ביבמות — פ"ל דרובא בהנהו טעמי — דאירכוסו
הוי מירכס או דהוה גיחא ליה דליכול — מותרת
האשה לבעלה, אבל בלא"ה יש לאוסרה משום דרגלים
לדבר. ובתוס' ביבמות שם כתבו — אדברי הגמ' בנדרים:
ואין לתמוה אמאי שריא כיון שאומרת טמאה היא שויתה
לנפשה חתיכא דאיסורא דלפי שראו חכמים שנתקלקלו
הנשים ליתן עיניהם באתר רובן האומרות כן משקרות לכך
נראה להם להתירן, עכ"ל. ולכאורה קשה למה כתבו זה
אדברי הגמ' נדרים ולא כתבו כן אמתני' נדרים
הנ"ל — דאומרת טמאה אני לך מותרת. ולפי מ"ש נחא.
שהמשנה לא איירי ברגלים לדבר, ולכן שפיר האשה
מותרת. אבל בעובדי דגמרא, דהוה רגלים לדבר, לכן הקשו
ע"ז התוס' למה היא מותרת. וכן ברא"ש ביבמות פ"ב ס"ה,
כתב כעין דברי התוס' אדברי הגמרא בנדרים שם, ולא
אדברי המשנה. וזה כמ"ש, משום שהמשנה מדברת כשאין
רגלים, ובעובדי דגמרא הוה רגלים לדבר. — כ"כ בפסקי
מהרא"י סימן רכ"ב. אבל הר"ן בנדרים שם בדי"ה בלא"ה
כו' כתב: וזה דאצטריכי להני טעמי לאו למימרא דבלאו
הכי איתא אסירא דליתא שאין האשה נאסרת על בעלה
אלא בקינוי וסתירה או בעדי דבר ברור אלא דאי לאו
משום הני טעמי היה ראוי בכיצא בזה לכל בעל נפש
לחוש לעצמו כדי לצאת ידי שמים, עכ"ל. וכמ"ש המחבר
למטה: ואם היה מאמינה ודעתו סומכת על דבריה ה"ז

באר הגולה

1 לזון הרמז"ס סס
נפכ"ד מהל' דפשוט
רנא שזין דבר שצטרו
פחות משנים ומעולה
זההוה סמיח וכו'
קלושין דס"ו ע"ל.

קע"ח סעיף ט' (ז) אמר אחד על אשה אחת שזנתה עמו נאמן עליה כעד אחד דפלגין דיצוריה (רעז"ל סימן תקכ"ג) (לא) ואם היא הודית לפני אחד שנטמאה הנחשד מנטרף עם אחר לאסרה על צעלה (פסקי מהרא"י סימן רכ"ג) (לב) הודית לפני אחד שזנתה ואח"כ אומרת שזקן הוא ומתקשת העד המעיד עליה מותרת לבעלה אף אם נאמין הצעל לעד המעיד עליה לאמרינן בתחלה שהודית נתנה עיניה בלחור ועכשיו חזרת נה (גס במהרי"ק שורש פ"ב) (לג) אשה שאמרה לבעלה שזנתה אעפ"י שאינה נאמנת אם עמד וגירשה אסור להחזירה ואפילו אם החזירה יש לחוש (מהר"ם פדוזה סימן ל"ד). ז ו מי שראה אשתו שזינתה או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם שזנתה אשתו בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה הואיל וסמכ' דעתו לדבר זה שהוא אמת ה"ז חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה ויתן כתובה (לד) ואם הודית לו שזינתה

ביאורי הגר"א

שקרה לפני העד. פ"י מהרא"י סס ע"ש: (לג) אשה שאמרה כו'. היינו צעומת דנצריה אחר שגירשה דל"ל לומר עיניה כו' דמותרת עכשיו לכ"ל סס: (לד) ואם הודית כו'. דאף בלא"ה צהולתה הפסידה כמ"ש בס"י

וש"ע: (ל) אמר א' כו'. כרנא נפ"ק דסנהדרין: (לא) ואם היא כו'. גס בנדהדרין מנטרף עם אחר כו' וכמ"ש נפ"ג סס (דהולדת) [דהולדת] אחר (הולדות כו') [הולדות] מנטרפין: (לב) הודית לפני כו'. דל"ל לומר שהוא סומך על דברי העד שזה היה

ברכת אליהו

כאילו יש שני עדים על זנות. וכמ"ש בפ"ג שם ל ב דהודאה אחר הלוואה (זה אומר בפני הלווה מנה בשבת וזה אומר בפני הודא לי מנה בשני בשבת — רש"י) מצטרפין. והו"ה כאן מצטרף עד ההודאה עם עד הראיה. כי"כ בפסקי מהרא"י סימן רכ"ב ע"ש. ועז"מ סכ"ו. [ועמ"ש לעיל בביאורי הגר"א סימן י"א סקט"ז ובחור"מ סימן ל' סכ"ג].

(לב) דא"א לומר שהוא סומך על דברי העד שמהא היא שקרה לפני העד. — פסקי מהרא"י סימן רכ"ב ע"ש¹⁰. (לג) היינו בעומדת בדבריה אחר שגירשה דא"א לומר עיניה נתנה באחר, דהא גירשה ומותרת עכשיו לכ"א. כי"כ בשו"ת מהר"ם פדוזה סימן ל"ד. [ועז"מ סכ"ח וב"ש סקל"א].

(לד) דאף בלא"ה בהודאתה הפסידה כתובתה כמ"ש בס"י דהודאה בעי"ד כמאה עדים דמי, [וכמ"ש סכ"ו].

(ל) כרנא בפ"ק דסנהדרין. דאיתא שם ט ב: ואמר רב יוסף פלוני רבעו לאונסו הוא ואחר מצטרפין להרגו לרצונו רשע הוא והתורה אמרה אל תשת רשע עד רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע. [אין אדם יכול לשום עצמו רשע כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע שהרי תורה פסלה קרוב לעדות ונהרג הרובע דפלגין דיבורא ומיהמינן ליה לגבי חבריה ולא מהמינן ליה לגבי ידידה לפסול לעדות — רש"י]. [והלכה כרבא, וכמ"ש בחור"מ סימן ל"ד סכ"ה. והו"ה כאן — אע"ג דלגבי עצמו אינו נאמן דאין אדם משים עצמו רשע — לגבי האשה נאמן].

(לא) בסק"ל כת' דברי הגמ' בסנהדרין ט ב' שעד שאמר על עצמו שעשה עבירה מצטרף באותה עדות עם אחר לגבי דיני נפשות של אחר. וה"ה כאן. ואע"ג שאין כאן שני עדים שראו שזינתה, אלא אחד מעיד שראה שזינתה ואחד מעיד שהודתה בפניו, מ"מ מצטרפים שני העדים, והוי

סוברים שהדבר אמת כדפרשית לגבי ידיה לא שייך כלל לאסרה משום דגברא דמהימן שיש לו לב לסמוך עליו קמסהיד דהא איהו ידעה אי קלקלה אי לאו ומה שייך שיסמוך לבה ע"ד של זה ולגבי דבעל אין כאן דבריו לאיסור דלגבי ידיה ודאי אמרינן נתנה עיניה באחר ולכן אמרה טמאה אני ולפיכך מ"מ שריא וכו' עכ"ל. ולפי"ז מיושבת קושיה הב"ש הנ"ל. אח"כ ראיתי שגם בהפלאה אות כי כתב שלפי דברי פסקי מהרא"י אין כאן תמיהת הב"ש, וסיים שם: וכיון דהאשה מכחשת העד אע"ג דמהימן לגבי בעל כתרי מ"מ כיון דעל הבעל אין איסור אלא על האשה והיא מכחשת אותו אין איסור עליה וזה דוקא בע"א אבל בשנים בודאי אסור עליה כיון דשני לנפשי' חזיכה דאיסורא וא"כ מיירי הכא בהג"ה ביש רגלים לדבר דומיא דדין ראשון שהביא רמ"א ז"ל, עכ"ל.

10 בדפוס השו"ע צוין המקור לדין זה במהרי"ק שורש פ"ב. ובב"ש סק"ל כתב: לכאורה קשה מאי קמ"ל דהודאה שלה לא מהני לפני ע"א ת"ל אפי' אם היא אומרת כן בפני כמה עדים דאסורה לבעלה דא"י לאסור את עצמה לבעלה ואמרינן שמה עיניה נותנת באחר וא"ל דקמ"ל אפילו אם הוא סומך את עצמו על דבריה מ"מ מותרת לו קשה מנ"ל דין זה דהא דבר זה לא נשמע מדברי מהרי"ק שם ואפשר דקמ"ל דמותרת לבעלה כשאומרת שקר הוא דה"א כשאומרת שקר הוא גרע טפ"מ מאומרת דדין אני אסורה לבעלי וכו' עכ"ל. ועז"מ סק"ה. ורבנו צ"ן לפסקי מהרא"י. ושם כתב: אי"כ ג"ד שהבעה"ב אע"ג דגברא מעלי ומהימן הוא ולב הבעל סומך לדבריו מיהו לא חזי שום קלקול אלא ששמע הודאתה שאמרה טמאה אני וא"כ אף אם יאמין לו בודאי שכן הודית לו מ"מ לא הות אסירא ליה אלא מטעם דשחיה אנפשה חד"א ולא משום שאנו

באר הגולה

ז ה"ה כ' ל' נכתב
לי דברי רבנו וכו'
וסיים גמ' כיון תלמוד
והכ"ח כתב שם
תוס' דכשהוא עמו
רש"י שזינתה היא
מוציאה שטר כתובה
והוא טוען פרעתיך
ודלי ואם תרצה
להפרע חומר לה
תשבע לי וזריכה
להשבע בנקיעת חפץ
משל"כ כשהוא לא

תצא בלא כתובה (לה) ו לפיכך משביעה בנקיעת חפץ שלא זינתה תחתיו אם ראה
אותה בעצמו ואח"כ תגבה כתובתה (לה) אבל בדברי אחר אינו יכול להשביעה
אלא על ידי בלגול. הגה: הרבה קרונים כולם אינם רק כעד אחד (הגהות מרדכי דינמות)
וע"ל סימן קע"ח סעיף ט' (לה) וי"ל דלא יוכל לומר שמאמין לעד חלל חס מאמין לו ג"כ נשאר
דברים חלל חס אינו מאמין לו נשאר דברים רק נדנר זה ומשם דגללו הכי נחשד' לו קנת' לא
נאסרה עליו ומשם זה (מהרי"ק שורש פ"ח). ח ה האומר לאשתו בפני עדים אל
תסתרי עם איש פלוני ויש עדים שנכנסה עמו בסתר ושהתה עמו כדי טומאה
אסורה לבעלה ו תצא בלא כתובה (לה) ואסור לו להתייחד עמה (לס) ו כופין אותו
להוציאה מביתו. (מ) ודוקא שאמר לה בלשון קינוי (מהרי"י סימן ח') וכדרך שיתנצל לקמן
סימן קע"ח).

ידע שזינתה חלל ע"פ ד' ח' ה טור ומשנה ריש סוטה וברני יהושע. ט ומשנה שם דף כ"ד ע"א וכנ"ה ועיין לעיל סעיף ה' שם לה
י הרא"ש בתשובה. כ לשון הרמב"ם שם בפ"ד מומיהל דרני חנינל ומסורל לא לומר אינש וכו' שם דף כ' ע"ב.

ביאורי הגר"א

הל"ל אי מהימן לך דענדל איסורא ולא נגאלמות העד
כשנים שם: (לה) ואסור כו'. שם ז' ח': (לס) וכופין
כו'. כיון שאסור צייחוד וכמ"ש בכתובות כ"ז ז'
ושם ע"ז: ח' דמעטין לפסולות: (מ) ודוקא כו'.

דהולדת צע"ד כו': (לה) לפיכך כו'. כנ"ל ס"ד:
(לו) אבל כו'. עה"מ סימן ע"ה סכ"ג: (לו) וי"א
דלא כו'. ומש"ש אי מהימן לך כני תרי כו' מ' דקים
ליה צנויה של העד וכמ"ש צ"כ הכותב צנת ר"ח כו' דלנ"כ

ברכת אליהו

לא הימניה רבא, ולא סמך עליו כעל בי תרי. והיינו משום
שלא היה רגיל אצלו תמיד שיאמינו כבי תרי, ואע"ג
שהוא מוחזק הרבה לאדם כשר והגון. וגם בהא שאמרו
ביקדושין הג"ל: אי מהימן לך כבי תרי היינו שמחמת
נאמנות העד סומך עליו כבי תרי, ולא מחמת שהיא נחשדת
עליו קצת, דאלי"כ הוליל אי מהימן לך דעבדא איסורא, ולא
הו"ל למתלי בנאמנות העד בשנים. — כ"כ במהרי"ק שורש
פ"ב.

(לח) כדתנן בטוטה ז א — באשה שבעלה מוליכה
להשקותה — ומוסרין לו שני ת"ח שמא יבא עליה בדרך.
[וע"ש בגמרא. ואע"ג דפליג שם רבי יהודה ואומר: בעלה
נאמן עליה, הלכה כחכמים].

(לט) כיון שאסור בייחוד, וכמ"ש בכתובות כו ב' 12. ושם
עז א אמרינן דמעטין (כופין להוציא — רש"י) לפסולות.
(מ) דהיינו שאמר לה: אל תסתרי עם פלוני. אבל אם
אמר לה אל תדברי עם פלוני לא הוי קינוי במ"ש בסוטה
ה ב: אמר אב"י הכי קאמר אל תדברי ודברה אל תדברי
ונסתרה וכו' עדיין מותרת לביתה. [וכמ"ש לקמן סימן קע"ח
סעיפים ב, ו].

(לה) כנ"ל בס"ד, כשהוא טוען שעברה על דת אחר
ההתראה והיא מכחישהו שצריכה להשבע שהוא כדבריה.
[וכמ"ש בבבא"ג שם סק"צ וכאן סק"ז שזה כדיו מוציא
שטר על חבירו והוא טוען פרעו שצרי' להשבע].

(לו) עיין חשן משפט סימן ע"ה סכ"ג 11.
(לז) ממ"ש בבידושין סו א: דהוא סמא וכו' כי אתא שליח
אמר אשתו זינתה אתא לקמיה דמר שמואל א"ל אי מהימן
לך זיל אפקה ואי לא לא תפקה וכו' ורבא אי מהימן לך
כבי תרי זיל אפקה ואי לא לא תפקה. ומדקאמר: אי מהימן
לך וכו' מ' דהיינו דקים ליה בגוויה של העד. וכמ"ש בפ'
הכותב בכתובות פה א, כבת רב חסדא שאמרה על אחת
שחשודה על השבועה, ורבא האמין לבת רב חסדא, ועל
סמך זה, "אפכה רבא לשבועה אשכנגדה". ואיתא שם עוד
עובדה שרב פפא העיד על שטר אחד שהיה פרוע. ואמר
לו רבא: אע"ג דאיכא מר עד אחד לאו כלום הוא. ואמר
לו רב אדא בר מתנא: ולא יהא רב פפא כבת רב חסדא
(שהאמנתה לחשוד את האשה על השבועה — רש"י). וא"ל
רבא: בת רב חסדא קים לי בגווה מר לא קים לי בגוויה.
וברור שרב פפא ה' כשר והגון מאד בעיני רבא, ואפ"ה

12 בכתובות שם תנן — לענין שבועה שאסור כהן להתייחד
עמה — אמר רבי זכריה בן הקצב המעין הזה לא זזה ידה
מתוך ידי משעה שנכנסו נכרים לירושלים ועד שיצאו אמרו
לו אין אדם מעיד על עצמו ושם בגמ': תנא ואעפ"כ ייחד לה
בית בחצרו וכשהיא יוצאה יוצאה בראש בניה וכשהיא נכנסת
נכנסת בסוף בניה: בעי אב"י מהו לעשות בגרושה כן התם
הוא דבשבועה הקילו אבל הכא לא או דילמא ל"ש ת"ש דתניא
המגרש את אשתו לא תנשא בשכותו וכו'. וז"ש כאן
המחבר: "וכופין אותו להוציאה מביתו", דכיון
שאסור להתיחד עמה אינו רשאי להשהותה בביתו שמא יבא
עליה.

11 שם פסק המחבר: טענו בספק עפ"י העד וכו' משביעה
שבועה דאורייתא כאלו היה טוענו טענת ברי. ובפסקי הגר"א
כתב בכוונת דברי רבנו: מה שכתב בשו"ע אבל בדברי אחר
אינו יכול להשביעה אלא ע"י בלגול מפקפק ע"ז מרן ז"ל ג"כ
לפי מה שמבואר בחו"מ סימן ע"ה סכ"ג בטוענו ספק עפ"י
העד שחייב שבועה דאורייתא וכו' עכ"ל. אולם דינו של המחבר
כאן הוא נכון עפ"י שיטת הרבה פוסקים שחולקים על דינו
של המחבר שם, וסוברים שא"י להשביע בטענת ספק עפ"י
העד, וכמ"ש בביאור הגר"א סקע"ו. וע"ש בסימן צ"ו ס"א
ובביאור הגר"א שם, וכאן בב"ח ובפרישה סקכ"ד ובדרישה
סק"ה ובט"ז סק"ב וח"מ סק"ל ובי"ש סק"ב.

באר הגולה

ל כתב ה"ה וסוגר
רבינו כל שמועה
גורמים לה תלך נלל
כתובה.

מ תנחלר נח"ש לעיל
בשע"ז ז' נסס הכ"ח.
ג טור נסס תשנכת
לכיו הרא"ש כלל ל"ב
וכתב עוד שם נס"י
י"ד על נסס שהחירו
בשעת השמד חפני
לחמת מות וכלשר
מנחו נסס ונחלטו

ותורו לתן לא הפסידו כתונתן וכו' ע"ש.
ב טור וכ"כ הר"ף והרא"ש שם דעמוד והולך קלי וכתונתן הנחלל ימות דף פ"ה ע"א. ג נעיל דר' אלעזר מרזי יוסקן
ואסרר דלית ליה שם וכן הסכמת הפוסקים.

שנסתרה ושהתה עמו כדי שומאה אסורה לו וחייב להוציאה (מא) ויתן לה כתובה
(מב) ואם הודית שנסתרה אחר שהתרה בה ל תצא בלא כתובה מ לפיכך משביעה
ע"ז ואח"כ נותן לה כתובה. י (מג) נ אם השביע אשתו שלא תדבר עם
פלוגי ועברה ודברה עמו עוברת על דת היא והפסידה כתובתה אם התרו בה
תחלה אם תעברי על שבועתיך תפסידו כתובתיך.

קטן דין כתובה ותנאיה ודין הנושא אשה באיסור. ובו ר' סעיפים

א הנושא אחת מחייבי לאוין אם הכיר בה יש לה עיקר (א) ותום' (ב) וכל תנאיה
ומיהו ב מזונות אין לה אלא לאחר מותו אבל בחייו אין לה ג (ג) אפילו לזותה
ואכלה אינו חייב כלום (ד) (ואם זן לזותה מעשה ידיה שלו) (נ"י פרק יש מותר')

א משנה כתונות דף ק' ע"ב וכדמוקי לה דר' יהודה שם דף ק"א ע"ב דתניא כותיה.
ב טור וכ"כ הר"ף והרא"ש שם דעמוד והולך קלי וכתונתן הנחלל ימות דף פ"ה ע"א. ג נעיל דר' אלעזר מרזי יוסקן
ואסרר דלית ליה שם וכן הסכמת הפוסקים.

ביאורי הגר"א

(ג) אפילו לזותה כו'. ענה"ג ודלל כהרמז"ס:
(ד) ואם זן כו'. דנתוספתא תניא שהול זכאי נמעשה ידיה
והיינו נכה"ג דוקא וכמ"ש בכתובות נ"ח ז' (שליטה)
[נשליטה] ניונות כו' ושם כי תקנו כו'. שם וז"ל
התוספתא שניה אינה כלשתו לכ"ד אין לה כתוב' ולל
פירות ולל מזונות ולל נללות וליו זכאי לל ננוללתה
ולל נמעשה ידיה ולל נהפרת נדריה ולל יורשה ולל
נטמל לה אלמל' לכ"ג גרשה וחלוה לכה' מוזרת
ונתניה לישראל נת ישראל לנתין ומזוזר ה"ה כלשתו לכ"ד

כמ"ש בסוטה ה' נ' אמר לניי ה"ק כו': (מא) ויתן
כו'. נמכתשתו וכנ"ל ס"ד וס"ז: (מב) ואם הודית
כו'. כמו נסוטה שתלל נלל כתובה משום דמעשה גרמו לה
להאסר כמ"ש הרמז"ס שם הלכה כ"ד: (מג) אם
השביע כו'. כתש"ל ס"ג נהג"ה:

קטן (א) ותוספת. דלף נלל הכיר נה י"ל תוספת.
כמ"ש למטה: (ב) וכל תנאיה. ינמות פ"ה
ל' י"ל כתובה פירות כו' ועמש"ל ל' קט"ו ס"ה:

ברכת אליהו

דמי. וכאן — מאחר שיש לה כתובה — יש לה גם תנאי
כתובה.

(ג) עכ"ה סק"ג. וזה תוכן דבריו: ביבמות פה א: בעא
מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן אלמנה לכה"ג גרשה וחלוהה
לכהן הדיוט יש להן מזונות או אין להן מזונות וכו' ולזותה
ואכלה מאי מזוני תנאי כתובה גינהו מדאית לה כתובה
אית לה מזוני, או דילמא כתובה דלמשקל ומיפק אית לה
מזוני דילמא תיעכב גביה לית לה א"ל לית לה והתניא
יש לה כי תניא ה"ה לאחר מיתה וכו'. וסיים באה"ג:
וכן הסכמת הפוסקים. וזה דלא כהרמז"ס, שפסק בה' אישות
פכ"ד ה"ד, שאם לזותה ואכלה חייב לשלם. [וע"ש במ"מ
וכאן בב"י ובב"ח ובפרישה סק"א וב"ש סק"ב].

(ד) דבתוספתא פ"ב דיבמות ה"ד תניא שהוא זכאי
במעשה יריה, והיינו כה"ג דוקא — שהוא זן אותה.
וכמ"ש בכתובות נח ב בשאינה ניונות כו'. דאיתא שם:
אמר רב הונא אמר רב יכולה אשה לומר לבעלה איני
ניוונת ואיני עושה קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה
ידיה משום איבה וכי אמרה איני ניוונת ואיני עושה הרשות
בידה. ואמרו שם: לימא מסייע ליה המקדיש ידי אשתו
הרי היא עושה ואוכלת מאי לאו בניוונת (שיש לו נכסים
ומבקש לזונה — רש"י) לא בשאינה ניוונת אי בשאינה
ניוונת מאי למימרא וכו'. הרי שדבר פשוט הוא, שבאינה

(מא) במכירתה, וכנ"ל ס"ד ופ"ה, שאם היא מכירתה
נשבעת שהוא כדבריה ונותן לה כתובה, וכמ"ש בסק"ה.
(מב) כמו בסוטה שתלל בלא כתובה משום דמעשה
גרמו לה להאסר כמ"ש הרמז"ס בה' אישות פכ"ד
הכ"ד.

(מג) כמ"ש ס"ג בהגה שאם עברה על השבועה מיקרי
עוברת על דת. [וכמ"ש סק"ה. וה"ה כאן, אף שאינה
נאסרת בכה"ג — דלא מיקרי קינוי וסתירה בדיבור, כדלעיל
סס"ח וכמ"ש סק"מ — מ"מ כיון שעברה על השבועה
הרי היא עוברת על דת, כדין נדרת ואינה מקיימת. וע"ה"מ
סקל"ו וב"ש סקל"ז].

(א) דאף בלא הכיר בה — שאין לה עיקר כתובה — יש לה
תוספת, כמ"ש למטה בסעיף זה, וכמ"ש סק"ה. וכ"ש אם
הכיר בה — שיש לה עיקר כתובה — שיש לה תוספת.

(ב) יבמות פה א: אלמנה לכ"ג גרשה וחלוהה לכהן
הדיוט יש לה כתובה פירות ומזונות ובלאות. ועמש"ל סימן
קפ"ו פ"ה. ושם איתא שעוברת על דת אין לה תנאי כתובה,
והיינו משום שאין לה עיקר כתובה. וכמ"ש בסק"כ דברי
הגמ' ביבמות פט א — לענין אשה שהלך בעלה למדינת
הים ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה —
שלכן אין לה תנאי כתובה, משום דתנאי כתובה בכתובה

באר הגולה ד ואם לא הכיר בה אין לה ק' ור' ה (ה) אבל תוספת יש לה (ו) ואין לה שום תנאי
 ד כלאוקמתא דרנ מתנאי כתובה (ו) אפילו מזונות אחר מותו (ח) ואינו חייב בפרקונה ו אפילו הכי
 יסודה כתובות דף
 ק"ח ע"ב. ה כלאוקמתא דמואל ותניא כותיה ושם ע"ל ופירש רש"י שם משום חיתת ניהל. ו ממשנה שם וכדמפרש
 בגמרא יצמות דפ"ט ע"ל תנאי כתובה ככתובה דמי.

ביאורי הגר"א

י"ל כתובה ופירות ומזונות וכלית וחכית' וצמח' ידיה וזהפ"ד נדרים ויורשה ולא תטמ' לה והניחו כ"י פ"ט דיצמות ועתוי"ס פ"ט ב' ד"ה כיון כו': (ה) **אבל תוספת** כו'. דל"ל כהרצ"ד שפ"י שם מ"ש (תעניותיה) [ותעניותיה] קאי אשניות בלד וחלקו עליו כל הפוסקים והסכימו לפי' הר"י"ף דאכולהו קאי וכן הוא להדיא צירוף' נשים שאמרו א"ל כתובה כגון היתומה והשניה והאילונית ל"ש אלא כתובת מנה ומחתיס אלא כתובה של אלק דינר נוטלת והניחו הר"י"ג וז"ל: (ו) **ואין לה כו'.** כ"ל סיון קט"ו ס"ה: (ז) **אפילו מזונות כו'.** דזהכיר זה ד"ל מזונות היינו דוקא אחר מותו כ"ל א"כ קיפא דצריכתא דיצמות שם שאמרו שם שניות מד"ס א"ל כו' היינו כה"ג וה"ה לאילונית דכללינהו צמח' דכתובות שם וה"ה לאלמנה בלא הכיר

ברכת אליהו

בירושלמי. אבל הר"ן הביא הגירסא כנ"ל. וע"ש בירושלמי בפני משה ובקרבן העדה. ועמ"ש בסימן קט"ו סקכ"א. וע"ל ס"ג ומש"ש בסק"ז וסק"ב שדין אילונית שלא הכיר בה כדין אחת מחייבי לאוין שלא הכיר בה.

(ו) **כ"ל סימן קפ"ו ס"ה** [וכמש"ש סק"ב ובסימן זה סק"ב, דתנאי כתובה ככתובה].

(ז) ביבמות פה א: ת"ר אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיט יש לה כתובה פירות מזונות וכו' שניות מדברי סופרים אין לה כתובה לא פירות לא מזונות וכו'. ורישא — דקתני יש לה כתובה וכו' — מיירי בהכיר בה, כדאוקמינן בכתובות קא ב. והא דקתני בהכיר בה ר"ל מזונות, היינו דוקא אחר מותו כנ"ל, וכמ"ש בסק"ג, א"כ קיפא דצריכתא דיבמות שם שאמרו שם שניות מד"ס א"ל כו', היינו כה"ג — שאין לה מזונות אחר מותו. וה"ה לאילונית, דכללינהו כמתני' דכתובות ק ב, דתנן: הממאנת השנייה והאילונית אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות וכו'. וה"ה לאלמנה לכה"ג בלא הכיר בה, דדין איילונית לה, כמ"ש בגמרא שם קא ב ופ"ל [ועס"ק ה', י"ב].

(ח) זהו מ"ש בכתובות ק ב במשנה, דאילונית אין לה פירות, דהיינו דין פירות, והוא פירקונה שתקנו חכמים תחת פירות. ואילונית וחייבי לאוין דין אחד להם כמ"ל. וזהו — שרק בלא הכיר בה אינו חייב בפרקונה — לאבי שם נא נכ, אבל לרבא אפילו הכיר בה אינו חייב בפרקונה. דאיתא שם: אמר אביי אלמנה לכה"ג חייב לפדותה שאני קורא בה ובכנתה אהדרניך למדינתך ממזרת ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה שאין אני קורא בה ואותביניך לי לאינתו רבא אמר וכו' איסור דבר אחר גורם לה אינו חייב לפדותה (באלמנה לכה"ג פליג עליה — רש"י). ולרבא אפילו הכיר בה אינו חייב לפדותה, דשם בהכיר בה מיירי, מדדייק שם

גזונות, אין מעשה ידיה שלו. ואפילו כשגזונות, מעשה ידיה הם שלו רק משום איבה, וכמש"ש: כי תקינו רבנן וכו', כנ"ל. וכיון שכן היאך אמרו בתוספתא הנ"ל שהוא זכאי במעשה ידיה, אע"כ מיירי שזו אותה בשתיקה, ולכן זוכה במעשה ידיה שעשתה כל אותו זמן, ולא אמרינן שמחל לה לגמרי, אלא הרי הוא גובה ממנה במעשה ידיה, או תתן לו מזונותיה. — כ"כ הריטב"א ביבמות פה א, והביאו שם הג"י. וז"ל התוספתא שם: שניה אינה כאשתו לכ"ד אין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות ואינו זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ולא יורשה ולא מטמא לה אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין וממזר ה"ה כאשתו לכל דבר י"ל כתובה ופירות ומזונות וכלאות וזכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ולא מטמא לה. והביאו נ"י פ"ט דיבמות שם. ועתה"ס שם פ"ט ב' ד"ה כיון כו', שהסתפקו אם בחייבי לאוין זוכה בירשתה ובהפרת נדריה.

(ה) איתא בכתובות קא א: נשים שאמרו חכמים אין להן כתובה כגון הממאנת וחברותיה אין להן מנה מאתים אבל תוספת יש להן. ופירש שם הר"י"ף, דהא דקאמר, "וחברותיה", קאי אכולהו — גם על איילונית. וה"ה בחייבי לאוין בלא הכיר בה, וזה דלא כהרשב"י שפירש שם שמי"ש, "וחברותיה", קאי אשניות בלבד ולא אאילונית. ולדידיה באילונית ואחת מחייבי לאוין שלא הכיר בה — כיון דמקח טעות אצלו — אין להן תוספת. וחלקו עליו כל הפוסקים, והסכימו לפירוש הר"י"ף דאכולהו קאי. וכן הוא להדיא בירושלמי שם פ"ז ה"י: נשים שאמרו א"ל כתובה כגון היתומה והשניה והאילונית ל"ש אלא כתובת מנה ומאתים אבל כתובה של אלק דינר נוטלת. והביאו הר"ן רש"י. [בפנינו גירסא אחרת

אינו משלם פירות שאכל משלה (ט) ואפילו הם בעין אצלו (י) ונכסים שהכניסה לו אם הם בעין בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל תמלם וכל מה שאבד או נגנב או כלה או נשחת מנכסי צאן ברזל אינו חייב לשלם וכל מה שאבד או נגנב מנכסי מלוג חייב לשלם. ב (יא) ה חייבי עשה אפילו לא הכיר בה דינה כחייבי

באר הגולה
ז משנה שם וכדוּפּרַשׁ
גמרא יבמות דק"ל
ע"ל שם וכתב"ל
(סיון ע"ה) סעיף

ד. ח הרמז"ס שם וכתב הכ"מ שם ומלך שנו בלוחם משנה חייבי עשה וכו' ש"מ דחייבי עשה צין הכיר צין לא הכיר יא לה כתובה וכו' וכדוּפּרַשׁ הרמז"ס שם מפני שזיסרון קל.

ביאורי הגר"א

סד"ה ואי דליתנהו כו' אם נזלת כו' והשתא ניהא דנלחית דמתני' קאי אליהו כמו שחזר שחזל ואכולהו קאי אצל לפי' הרייף ק"ל דנלחית קאי אל"ל דוקא ולאו נזח גוונא: (יא) חייבי כו'. ולי"ע דנימונות שם ב' חרי"פ נעולה לכ"מ כו' ולכ"ע לא קילי מחייבי לחזין וכל שקל

אצל פירות מהדר אי לא פריק לה: (ט) ואפילו הם כו'. עתוי"ס נכתובות שם ד"ה חליתא והא דתנן כו' וה"ה להנך דנזח גוונא חייבי: (י) ונכסים כו'. הרייף ושי"פ וענה"ג והר"מ כ' דדינה כמחלחית ומש"ש אפיכ' כו' היינו לפי הס"ד דליתמו' עלה וערש"י שם

ברכת אליהו

למשנה בכתובות ק ב ולדברי הגמרא שם קא א. דתנן שם: הכמאנת השניה והאילונית אין להן כתובה ולא פירות ולא מונוגות ולא בלאות. ובגמ' שם: א"ל ר"ה ב"ח לרב כהנא אמרת לן משמיה דשמואל ל"ש אלא נ"מ אבל נצ"ב אית לה הוי בה רב פפא אהייא אילימא אממאנת אי דאיתנהו אידי ואידי שקלי ואי דליתנהו איפכא מיבעי ליה נ"מ דברשותה קיימי אית לה נצ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה אלא אשניה וקנסו רבנן לדידה בדידה ולדידה בדידה. וכתב שם הר"ף: אבל ממאנת אי איתנהו לבלאותיה בין דנ"מ בין דנצ"ב אידי ואידי שקלה להו ואי ליתנהו אידי ואידי לית לה ואילונית דלא הכיר בה אי דאיתנהו אידי ואידי אית לה ואי דליתנהו נ"מ דברשותה קיימי אית לה נצ"ב דלאו ברשותה קיימי לית לה וכו' עכ"ל. והר"ן כתב דדינה של אילונית כממאנת — דבאיתנהו אידי ואידי אית לה, ובדליתנהו אידי ואידי לית לה. ומש"ש בגמ': אי דליתנהו איפכא מיבעיא ליה וכו', היינו לפי חש"ד ראיתמר עלה ל"ש אלא וכו' אאילונית, וע"ז קאמר שאם באת לחלוק באילונית בין נ"מ לנצ"ב איפכא מיבעי ליה דבנ"מ אית לה ובנצ"ב לית לה. וערש"י שם סד"ה ואי דליתנהו פה, שכתב: „אם באת לחלוק בהן", וזה כמ"ש. אבל למסקנא — דל"ש וכו', קאי אשניה ולא אאילונית, באילונית בדליתנהו, אין לה לא נ"מ ולא נצ"ב. והשתא ניהא דבלאות — דתנן בפתני' — דאין לה, קאי אנ"מ כמו שאמר שמואל, ואכולהו קאי. דבין בממאנת ואילונית ובין בשניה אין לה בלאות דנ"מ. אבל לפירוש הר"ף — דבאילונית יש לה בלאות דנ"מ — צ"ל דהא דתנן דבאילונית אין לה בלאות, קאי אנצ"ב דוקא, ולא בחד גוונא דשניה. דבשניה — דתנן דאין לה בלאות — היינו דוקא בנכסי מלוג כמש"ש בגמרא.

(יא) דין זה הוא מרמב"ם ק אישות פכ"ד ה"ד, וכו' שם שמפני שחייבי עשה אסורין על לכן אפילו לא הכיר בה יש לה כתובה. וז"ע דביבמות פה ב אמרו שגי טעמים לחלק בין חייבי לאוין שיש להן כתובה לבין שניות שאין להן כתובה. ח"ל הגמרא: רבי אומר הללו דברי תורה ודברי תורה א"צ חיזוק והללו דברי סופרים דברי סופרים צריכין חיזוק דבר אחר זהו מרגילה וזהו מרגילתו (אלמנה

מתנאי כתובה שאני קורא בה וכו', ובלא הכיר בה אינו חייב בכתובתה ולא בתנאי כתובתה. וערש"י שם ד"ה אלמנה כו' וד"ה ממזרת כו', שכתב דמיירי באשה שיש לה כתובה ותנאי כתובה, והיינו בהכיר בה. ועתוי"ס שם ד"ה ממזרת כו' וביבמות פה א ד"ה אלמנה כו', שכתבו דלרבא דאמר שאינו חייב בפרקונה, הא דאמרין דבאלמנה לכ"ע יש לה פירות היינו שאם נשבת צריך הבעל לשלם לה הפירות שאכל ובלא נשבת אפילו הפירות אינו משלם. והיינו בהכיר בה. ושמע"נ מזה שבלא הכיר בה — שאין לה פירות — שאפילו אם נשבת אינו משלם לה הפירות שאכל. וז"ש כאן המחבר: ואפי"ה אינו משלם פירות שאכל משלה, וכן פירש"י ביבמות פה א ד"ה, ויש לה פירות, שבאלמנה לכה"ג צריך להחזיר לה הפירות שאכל, והיינו בהכיר בה — שיש לה פירות. מכלל דבלא הכיר בה — שאין לה פירות — א"צ להחזיר לה הפירות שאכל. וגם בכתובות ק ב ד"ה ולא פירות כתב: ואית דאמרי כלומר אף לא פירות אם אכלו אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל וכו'.

[גראה שמכאן ואילך הוא ליקוט.] ומש"ש ואינו חייב כו', הוא מדברי הראש"ש בכתובות פי"א סכ"ה, ח"ל שם: הא דקאמר א"ל פירות מפרש כתוס' [בפנינו ליתא מלת: בתוס'] שאין לה פרקונה שהוא תחת פירות וגם אינו משלם פירות שאכל אעפ"י שלא נתחייב בפרקונה. וח"ל הרי"ן במתני' שם ק ב: ומפורש כפ' יש מותרות דאלמנה י"ל פירות כו' והיינו דין פירות שאם נשבת או יפרנה או ישלם פירות שאכל ואע"פ דאמר רבא בפ"ד דאינו חייב לפדותה היינו שאינו חייב להוסיף משלו אי פדיונה יותר על פירות שאכל אבל פירות מהדר אי לא פריק לה. [ועיין סימן ע"ה ס"ז ומש"ש בסק"י].

(ט) עתוי"ס בכתובות קא א ד"ה אילימא שכתבו: והא דתנן דממאנת אין לה פירות וכו' איצטריך לאשמעינן דאין לה פירות שליטת אפילו הן מנוחזין בעין בביתו וכו' עכ"ל. והו"ה להנך — שניה ואילונית, המזכירים במשנה שם ק ב יחד עם ממאנת — דבחד גוונא מיירי. [וכבר כ' לעיל שבלא הכיר בה דין אחד לאילונית ולחייבי לאוין]. (י) כ"כ הרייף ושי"פ בכתובות קא א. ועפ"ה"ז סק"ז שצ"י

באר הגולה לאוין שהכיר בה. ג ט (יב) איילונות אם הכיר בה הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ותנאי כתובה וכן זוכה הבעל במה שזוכה כשאר הנשים ואם לא הכיר בה דינה כדון חייבי לאוין שלא הכיר בה. ה י שניה (יג) בין הכיר בה בין לא הכיר בה דינה כדון חייבי לאוין שלא הכיר בה כ (יד) חוץ מנכסי צאן ע"ז מפני שהיא מר"ס עזרנו חזק. כ כחוקיתא דשמואל כתובות דף ק"ח ע"א.

ביאורי הגר"א

שלא יהיה לנצל חוקי הנשואין ולא (הנה) [יהנה] ומימי חלל מלך הקנס עשיתו מימי שלה כנכסי אחר הנשים כו' ונשתה נזה דין זולתה ואע"פ דלמורין נכתבות שם והלכתי כו' הריא"ל פליג ואין קי"ל כר"י פי' הר"י דפליג' ארז שימי חלל ארז כהנל ל"פ דרז שימי קי"ל דר"כ לא משום אותה לשאר נשים חלל ר"י קי"ל דנשתה אותה לשאר נשים וכ' הר"ן וכן כל משי"ש דליתנהו נמי הוא דהולין נרשות חלל כרש"י שם סד"ה אידי ולידי חלל תוס' שם ד"ה אילינא כו' פי' דכרזי רש"י עיין שם והרמב"ם פי' נכללה שאלו או נגנז נוכליו וכתש"ל נכס"ל וכן כ' שם נמנאנת הלכה ט' ול"ע תימורל דרז שימי לפירושו והרמב"ם והרמב"ם פי' ג"כ דר"י כרז

יותר חמור לענין כתובה יותר שלכן שניות ח"ל כתובה כמש"ש ר"ח הללו כו': (יב) איילונות כו'. כמנ"ש חשה ולינה חשה כו' ואין חילוק בינם לנין. ח"ל חלל דנחל בעמוד והוי"א קאי לכך ח"ל מונות בחייו משא"כ באילונות: (יג) בין כו'. ומתפליג נמתני' שם באילונות ולא נשניה ועוד נמתות שם. ת"ר אלמנה כו' וע"כ נהכיר זה כמ"ל וקתני סיפא שניות מר"ס כו'. הר"ף נכתבות שם והרמב"ם ור"י: (יד) חוץ מג"מ כו'. עתוס' שם ד"ה ה"ג ר"ח כו' וקס"ח כו' וי"ל כו' וכיוצא בזה תירץ הרמב"ם נפי' יש מותרות שמי"ש ולדידה בדידה וי"ל זה הדין חונס הוא קנס לשניה על העברה לפי שהדעת נוטה אחר שאלל כתובה

ברכת אליהו

אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש לה כתובה וכו' שניות מדברי סופרים אין לה כתובה וכו'. וע"פ הא דקתני באלמנה שיש לה כתובה, היינו בהכיר בה כנ"ל בסעיף א', וקתני סיפא: "שניות מדברי סופרים אין לה כתובה", אלמא דומיא דאלמנה — כשהכיר בה — קאמר דבשניה אין לה כתובה. — כ"כ הר"ף בכתובות שם והרמב"ם שם פי"א סכ"ה ור"י.

(יד) בסק"י כת' דברי הגמ' בכתובות קא א: א"ל רב הונא ב"ח לרב כהנא ל"ש אלא נ"מ אבל גצ"ב אית לה וכו'. ומסקינן שם: אלא אשניה וקנסו רבנן לדידה בדידה ולדידה בדידה. ועתו"ם שם ד"ה ה"ג ר"ח כו', וי"ל: ה"ג ר"ח וקנסו רבנן לדידה בדידה ולדידה בדידה פי' אותה קנסו בנ"מ שלה ואותו קנסו בנצ"ב שהן שלו ברשותו וקשיא לי מאי קנסו אותו כך דין כל מגרשי נשותיהן לפרוע נצ"ב וי"ל דהוה קנס שהוא סבור להרויח ואין לו, עכ"ל. וכיוצא בזה תירץ הרמב"ם בפירוש המשניות שמי"ש "ולדידה בדידה", ר"ל שהי' צריך להיות שהבעל לא יזכה בנ"מ מאחר שאין לה כתובה, ומצד הקנס שקנסו לה, אין לה נ"מ שלה. וי"ל הרמב"ם: וזה הדין אמנם הוא קנס לשניה על העבירה לפי שהדעת נוטה אחר שאילל כתובה שלא יהי' לבעל חוקי הנשואין ולא יהנה מנ"מ אבל מצד הקנס עשיתו נ"מ שלה כנכסי שאר הנשים והעיקר אצלנו בכל מי שיש לו נ"מ מה שאמרו עיילא ליה גלימא פירא הוי ומכסי ביה עד דבלאי חזיא הלכה פסוקה ולכן לא יתחייב הבעל

לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הוא מרגילה ומסיתה לינשא לו וזו שניה דכיון דלא איהי מיפסלא וכו' היא מרגילתו האשה רוצה להנשא יותר מן האיש — רש"י). ואמרינן שם: אמר רב פפא בעולה לכ"ג (בעולה פנויה לכ"ג עשה איכא בתולה ולא בעולה ולא הבא מכלל עשה עשה — רש"י) איכא בינייהו מאן דאמר דאורייתא הא נמי דאורייתא ומ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה (ואין לה כתובה). והיינו דלמ"ד דאורייתא יש לה כתובה כדון חייבי לאוין ולמ"ד מפני שהוא מרגילה אין לה כתובה כדון שניות. ולכ"פ לא קילי מחייבי לאוין — שנאמר שיש לה כתובה אפילו לא הכיר בה — אע"פ דבעולה לכ"ג הוי רק עשה. וכל שקל יותר, חמור לענין כתובה יותר, שלכן שניות אין לה כתובה, כמש"ש: רבי אומר הללו דברי תורה כו'.

(יב) כמנ"ש בכתובות קא ב: איילונות אשה ואינה אשה הכיר בה יש לה כתובה לא הכיר בה אין לה כתובה. ואין חילוק בינם לבין חייבי לאוין, אלא דבחיבי לאוין בעמוד והוציא קאי, לכך ח"ל מונות בחייו, משא"כ באילונות — שיש לה מונות בחייו¹.

(יג) מתני' בכתובות ק, ב: הממאנת השניה והאילונות אין להן כתובה ולא פירות ולא בלאות אם מתחילה נשאה לשם אילונות יש לה כתובה. ומדמפליג באילונות בין הכיר בה ללא הכיר בה ולא מפליג בשניה מכלל דבשניה אפילו הכיר בה אין לה כתובה. ועוד דיבבמות פה, א איתא: ת"ר

ור"א אחת זו (אילונות) ואחת זו (אלמנה לכ"ג) אשה ואינה אשה. ואמרו שם בגמ' — על המשנה — כי קתני לה לאלמנה אילונות דאילונות קאי (לאחר שחילק באילונות ופי' הכיר בה יש לה כתובה נשאה לאלמנה אצלה וקאמר אף אלמנה נמי שהכיר בה ונשאה לשם אלמנה יש לה כתובה — רש"י). והיו המקור לדמיון האילונות לחייבי לאוין. ועח"מ סק"ת.

1 בבא"ה סק"ט ציין: שם במשנה. והיינו המשנה שהבאנו בריש סק"י. אולם רבנו ציין לדברי הגמרא שם כי בגמ' הוזכר: אשה ואינה אשה הכיר בה וכו', והוה המקור למ"ש המחבר: אם הכיר בה הרי היא ככל הנשים וכו'. וגם מ"ש המחבר: ואם לא הכיר בה דינה כדון חייבי לאוין וכו', הוא ממש"ש בגמ':

ברזל ונכסי מלוג שדינה בהם ככל הנשים. ה' ל' הממאנת אין לה מנה באר הגולה ומאתים מ' אבל יש לה תוספת נ' וחייב לזונה (טו) ולפרותה כל זמן שהיא תחתיו ל' ס' נזשה. מ' כלוקחתה דמחול ס'. נ' נתינתה ס' דף ק"ז ע"ג.

ביאורי הגר"א

כהנל ס"ל ופי' נדרך אחר וע' נר"ש שס': נעין צריך לשלם ונריך להיות אין צריך לשלם ונשיע סס טעות גדול' ונריך לנחוק ונתינת ונכסי נשיע עד פטור ונשי דחק עלמו נטור וכנר תנוהו עליו וכן כתב עליו נדו"פ (ונטור) [נטור] סס ונשיע כתב ע"פ ונשי נשי

ברכת אליהו

בבלאות נ"מ בשום צד ונשתה בזה הענין דין השניה כדיו זולתה וכו' עכ"ל.

ומ"ש הרמב"ם: מה שאמרו עיילא ליה גלימא וכו', היא מימרא דר"נ בכתובות עט ב. ושם קא א — בתר דמסקינן דברי רב כהנא, דהא דתנן בשניות: „ולא בלאות", הוא רק בנ"מ — איתא: אמר רב שימי בר אשי ש"מ מדרב כהנא עיילא ליה גלימא קרנא הוי ולא מכסי לה ואזיל עד דבלי, ומסקינן: והאמר ר"נ פירא הוי (והיינו מימרא דר"ג שם עט ב הג"ל). ומסקינן דר"נ פליגא. ואע"ג דאמרינן דר"נ פליגא, ואנן קי"ל בר"נ, כמש"ל סימן פ"ה ס"ג, וא"כ קשה היאך פסקינן כרב כהנא. ופי' הר"ע שם דרב נחמן פליג' ארב שימי, אבל ארב כהנא לא פליג'. דרב שימי ס"ל דרב כהנא לא משהו אותה (שניה) לשאר נשים. ורב שימי סובר דלר"כ קנסו שניה שלא תהא כשאר נשים: דשאר נשים כשהכניסה לו גלימא הוי קרנא וצריך הבעל להתזירה, ובשניה א"צ להתזירה. ולפידיה בשאר נשים הגלימא הוי קרנא, ולר"נ הוי פירא, וזהו המחלוקת שביניהם. אבל ר"נ ס"ל דרב כהנא משהו אותה (שניה) לשאר נשים, וגם בשאר נשים הגלימא הוי פירא. אלא, שלולא הקנס ה"י ראוי שישלם לה הבעל כל מה שבלה בתשמישו מנ"מ שלה, מאחר שאין לה כתובה, ואין לבעל עליה חוקי הנישואין. ומחמת הקנס השווה את השניה כשאר נשים — שאין הבעל משלם לה מה שבלה מנ"מ שלה. וכן הרי"ט שם וכן כל משי"ש דליתנהו בנ"מ אין לה הוא בהוציאן ברשות. וזה דלא כדברי רש"י שם סד"ה אידי ואידי, שכתב: ובנ"מ גמי אעפ"י שלא ברשות הוציאם מיהו יכול לומר אין לי להתזיר עד שאגרשנה שמא תמות בחיי ואירשנה, עכ"ל. אבל תופ' שם ד"ה אילימא כו', פירשו כדברי רש"י, ע"ש שכתבו: בהגך שבלה שלא כדיו מיירי שכלה הקרן דאי בבלה כדיו מאי מסיק בתר הכי גבי אילונית אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה למה יש לו לשלם פירות שאכל כדיו וכו'. והרמב"ם פירש כפולחו שאבד או נגנב מאליו, ובמש"ל כפטיא. וכן כי שם בממאנת בהלכות אישות פכ"ד הלכה פ', וצ"ע מימרא דרב שימי לפירשו. והרמב"ם מפרש „דליתנהו" האמור בגמ' שם היינו בנגנב או נאבד, א"כ מאי מסיק רב שימי: „ש"מ מר"כ עיילא ליה גלימא קרנא הוי ולא מכסי לה ואזיל עד דבלי", הרי לדברי הרמב"ם מיירי בנגנב או נאבד, ולא שבלה מחמת ההשתמשות בגלימא.

והראב"ד והרא"ש פי' ג"כ דר"נ כרב כהנא ס"ל,

ופירשו בדרך אחר, ועברא"ש שם פ"א סכ"ה. וזה תוכן דבריו: הראב"ד מפרש שר"נ סובר כר"כ שנצ"ב אית לה דקנסוהו לדידיה, ומוקי מתניתין בנ"מ ובדאיתנהו ואפ"ה אין לה בלאות. וטעם הדבר הוא מפני שהבעל ה"י רשאי לבלותן — דגלימא פירא הוי — ולכן השתא גמי שלא בלאן לית לה משום דקנסוהו. ורב פפא דפשיטא ליה דאי איתנהו אית לה לא סובר כר"ג, אלא סובר דגלימא קרנא הוי, הלכך מאחר שאינו רשאי לבלותן, אי איתנהו אית לה. והא דאמר רב שימי: ש"מ מר"כ וכו', אשקלא וטריא דר"פ קא סמך דס"ל כוותיה. והרא"ש כתב שרב שימי סובר דמתני' דקנני ולא בלאות מיירי כשבלאן הבעל מעט מעט בדמכסי בה ואזיל, משום הכי קאמר דש"מ מדר"כ דקרנא הוי. דאי פירא הוי, מאש איריא הני שניות אפילו אשה כשרה גמי לית לה. אע"כ דקרנא הוי, ובאשה כשרה כשבלאן הבעל מעט מעט דרך לברשה צריך הבעל לשלם, ובשניה קנסוהו דאינו משלם לה. וע"ז פריך הגמ': והאמר ר"נ פירא הוי. ומשני: דר"נ פליגא. כלומר דר"נ פליג' ארב שימי. אבל לעולם ר"נ סובר כר"כ דנצ"ב אית לה משום דקנסו לדידיה, ומוקי מתני' בנ"מ ובדליתנהו — כגון שבלן הבעל בבת אחת שמכרן. והיינו דאיכא בין שניה לאשה כשרה: דשניה אין לה אף אם מכרן הבעל, ואשה כשרה אית לה בכהאי גוונא. דגלימא פירא הוי ללובשן ולבלותן על ידי שמוש מעט מעט וישארו לה השחקים, אבל לא למוכרם ולאכול הדמים, דהשתא ודאי קרנא קא אכיל.

(טו) כ"כ התופ' בכתובות קא א בדיה אילימא כו', ת"ל: והא דתנן בממאנת אין לה פירות וכו' כגון שנשביית ולוותה ופדתה את עצמה ומיאנה דכי האי גוונא מיירי דאין לה מזונות כדמפרש לקמן בפרק בתרא (דף ק"ז), עכ"ל. והשמים בפדושת' דין הבלאות כאן, וסמך אמ"ש בסימן קנייה ס"י. וס"פ שם בסימן קנייה כטור מ"ש: ואם אינ' בקין צריך לשלם, ת"ל: „אם אינ' בעין אין צריך לשלם". דבהדיא איתא בכתובות קא א: אממאנת אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא ואי דליתנהו אידי ואידי לא שקלא. ובשרש' שם פטות גדול'. וז"ל המחבר שם: „ומה שאבד מהם מנצ"ב חייב לשלם ומנכסי מלוג פטור". וצריך למחוק מתיבת: „מנכסי צאן ברזל" עד „פטור". וכן צ"ל: „ומה שאבד מהם פטור". וב"י דחק עצמו כטור שם, וכתב שמי"ש הטור שצריך לשלם, היינו דוקא כשהבעל אבד הנכסים, הלא"ה לא דהא תנן יבמות סו א בעבדי מלוג אם

באר הגולה

ס שס צגמרל.

ע כשמואל סס דף
ק' ע"ג הסכמת
הפוסקים.

א לשון הרמ"ס
(נפכ"ד) [נפכ"ה]
מה"ל מנרייתא דה
דף י"ג ע"ג וכו'
חנינא בן אנטיגנוס
ס דלפסיק
הלכתא כוותיה ויחזור ב"ד סימן קפ"ו.
ה"ה. ג שס צגרייתא וצגמרל.

ואוכל פירותיה אבל אם הלך למדינת הים ולותה למוזנותיה או לפדיונה ואח"כ מיאנה אינו חייב לשלם ס אעפ"י (טז) שאכל פירותיה (יז) ואפילו הם בעין. ו ע קמנה היוצאת בגט דינה כגדולה היוצאת בגט.

קיז דין כתובה באשה שאין לה וסת או שאר מומין ודין קטלנית. ובו י"א סעיפים
א הנושא אשה ובדקה עצמה ונבעלה ובעת שקנחה עצמה (א) היא והוא נמצא דם על עד (פירוש סמרטוט או מטלית שנודקת עמה כהן) שלה או על עד שלו אם אירע זה פעם אחר פעם ג' פעמים (ב) סמוכות זו לזו הרי זו אסורה לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה לא עיקר (ג) ולא כ תוספת ג ולא תנאי מתנאי הכתובה שהרי

ב ס"ל דלא יהא מוס שלימה ראוייה לעמוד תחתיו פחות מחד מן המומין הנזכרים

ביאורי הגר"א

קיז (א) היא והוא נמצא כ"ו. כפירש הרמ"ק סס צגרייתא. לדברי רש"י ותוס' אפילו קרן של נ"מ לא כנ"ל ס"ד חלל לפי' הרמז"ס דוקא בפירות דלומר פירא הוי וכנ"ל לפי' הרמ"ק: (יז) ואפילו הם כ"ו. תוס' צד"ה הנ"ל לסגרת' דהף קרן אין לה ואף לפיר' הרמז"ס נ"ל כן דלח"כ נלאות היינו פירות.

אנל היל שגילה גדולה כנ"ל וענה"ג: (טז) שאכל פירותיה. לדברי רש"י ותוס' אפילו קרן של נ"מ לא כנ"ל ס"ד חלל לפי' הרמז"ס דוקא בפירות דלומר פירא הוי וכנ"ל לפי' הרמ"ק: (יז) ואפילו הם כ"ו. תוס' צד"ה הנ"ל לסגרת' דהף קרן אין לה ואף לפיר' הרמז"ס נ"ל כן דלח"כ נלאות היינו פירות.

ברכת אליהו

ס"פ אלמנה גיוזנת, שמ"ש, בשני עדים, היינו אחד לו ואחד לה, וכמ"ש ביר"ד סימן קפ"ו ס"ב: אם אין לה וסת קבוע שלש פעמים הראשונים צריכין לבדוק קודם תשמיש ואחר תשמיש הוא בעד שלו והיא בעד שלה וכו'. [ועיין מש"ש בנז"כ ובביאור הגר"א סק"ג שיש פוסקים הסוברים שלבעלה א"צ בדיקת שני עדים]. וכמ"ל שם כתב: מ"ש רבינו שהאשה שאין לה וסת אסורה לשמש אלא בשני עדים יתבאר דעתו דעת החולקים עליו פ"ד מהל' אסורי ביאה וכו'. אולם מש"ש המ"מ בענין העת החולקים על הרמב"ם, מ"מ כאן אין נ"מ, דלכל הפירושים הדין כן, שאם נמצא דם מחמת תשמיש ג' פעמים אסורה לישב עם בעלה ותצא בלא כתובה.

(ב) עיין ביר"ד סימן קפ"ו ס"א בשו"ע והג"ה, שרק אם ראתה ג' פעמים רצופים אסורה לבעלה, ולכן כ' כאן סמוכות זל"ו. [ועמש"ש סק"ד].

(ג) כמ"ש בכתובות קא א: נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה וכו' אין להן תוספת כ'. יהי"ה בראה דם מחמת תשמיש יוצאת בלא כתובה — מפני שאסורה לשמשו — אבדה גם התוספת. ובכתובות עב ב תנן שאם נמצאו בה מומין או נדרים, תצא שלא בכתובה". וע"ל סימן קפ"ו ס"א ומש"ש סק"ד, שרש"י מפרש דבלישנא תליא מילתא, דכל היכא שאמרו לשון יוצאת או הצא שלא בכתובה אין לה גם תוספת. ולדידה פשיטא שבמומין ונדרים — דתנן תצא שלא בכתובה — אין לה גם תוספת. ואף לפי המפרשים — דלא תליא מילתא בלישנא, וכנ"ל

מתו מתו לה. וכבר תמהו עליו, שזה נגד דברי הגמ' הג"ל, שבכל גווניו אין לה, וכמ"ש סקכ"ח ע"ש. וכן כתב עליו בר"ח בטור שם. ובשלחן ערוך שם כתב עפ"י מ"ש בב"י, אבל היא שגיאה גדולה כנ"ל, ועכ"ה"ז.

(טז) לדברי רש"י ותוס' בכתובות קא א אפילו קרן של נכסי מלוג לא צריך לשלם. שהם פירשו דהא דאמרו שם בגמ': „ראי דליתנהו אידי ואידי לית לה“, היינו אפילו אם הוציאם שלא ברשות שלא כדין, כנ"ל בסק"ד. אלא לפירוש הרמב"ם דוקא בפירות אין לה, דאמר פירא הוי, וכנ"ל בסק"ד לפירוש הרמ"ק, דכל מש"ש בגמ' אי דליתנהו בגמ' ליה לה, הוא בהוציאן ברשות.

(יז) בכתובות קא א בתוס' בד"ה אילימא הג"ל בסקט"ו כתבו: דאין לה פירות שליטת אפילו הן מונחין בעין בביתו. אולם זה לסברתם דאף קרן אין לה אם אכלו, ולכן הכריחו לומר שמ"ש שאין לה פירות, היינו אפילו אם הם בעין. ואף לפיר' הרמב"ם הג"ל בסק"ד — שצריך לשלם הקרן אם אכלו — צ"ל כן — שא"צ לשלם הפירות אף אם הם בעין, דאל"כ בלאות היינו פירות. שכן הדין בבלאות שנוטלת מה שבעין.

(א) בנדה יב ב: ת"ר אשה שאין לה וסת אסורה לשמש ואין לה כתובה וכו' דברי ר"מ, ר"ח בן אנטיגנוס אומר משמשה בשני עדים הן עותה (אי חזאי — רש"י) הן תקנה (אי לא חזאי — רש"י) וכו' הלכה כרחב"א. דברי המחבר הם מדברי הרמב"ם בה' אישות פכ"ה הלכ' ז, ה. ומ"ש „היא והוא“, הוא כרחב"א וכו' הרמ"ק בכתובות

ומ"ש רבינו: וכן כתב עליו בנז"כ, בפנינו בדרישה אין כלום מזה. ובפרישה שם סק"ז. הקשה שלפי גירסת הב"י בטור גם בנכסי צאן ברזל אם נאבדו מעצמן א"צ לישלם, ובשלחן ערוך שם כתב שבנכסי צאן ברזל חייב לישלם.

ומ"ש רבינו: וכן כתב עליו בנז"כ, בפנינו בדרישה אין כלום מזה. ובפרישה שם סק"ז. הקשה שלפי גירסת הב"י בטור גם בנכסי צאן ברזל אם נאבדו מעצמן א"צ לישלם, ובשלחן ערוך שם כתב שבנכסי צאן ברזל חייב לישלם.

באר הגולה

* פירוש אפי' נהדרת
ולתקנת שם נגמר'
ויציתו לעיל סימן
(י"ח) [י'] סעיף ד'
ד זה פשוט מדין
האשה שגולו זה
מומין משנה כתובות
דע"ה ע"ה שכל
שאינה לה אחר נשואין
נכתפה שזה ה"ה
שם.

ה טור נס תשנת אנו הרא"ה כלל ל"ג סימן ז'.

אינה ראויה לתשמיש ויוציא * ולא יחזיר לעולם ד בד"א כשהיתה כך מתחלת
נשואיה ומבעילה ראשונה ראתה דם אבל אם אירע לה חולי זה אחר שנשאת
נסתחפה (פיר' מן מודע נספק אצריך כלומר נפסדה ונאנדה למזלך) שדהו לפיכך אם בעל
פעם אחד ולא מצא דם ואח"כ חזרה להיות רואה דם בכל עת תשמיש יוציא ויתן
כתובה כולה ולא יחזיר עולמית. הגה: (גי') י"א דאם אינו רוצה לישא אחרת ורוצה לשרות
זו על ידי גליש נשנה אחרת ולא ילך אלא על נעדים (ד) ח"ה לנרעה (גי') נסם תשנת הרא"ה
וכן הוא נמש' הראשון סימן (תת"ס) [תת"מ] וכ"ה אם נסתה תחתיו דמאוסה ליה דשרי
נכה"ג (סס). ב ה (ה) אשה שנבדקה ע"י נשים ואמרו שאינה ראויה לאיש
אין לה כתובה ולא תנאי כתובה ואם הבעל טוען עליה כך כל זמן שלא נבדקה

ביאורי הגר"א

נראה שלמד נוספ"ג דכתובות כ"ז ב' תנא ולעפ"כ וכ' שם
מ"מ לא דמי למ"ש תו' נזכרים ב' ב' ד"ה סתם כו' ולפילו
זינתה כו' דשם מ"מ לא ליה וז"ה הרב וכ"ה אם כו':
(ד) א"צ לגרשה. א"כ נראה מזהות טענה כו"ה נס"פ
הנעמי חלל אם רוצה לישא אחרת לפילו רבנן שם דלומר
נשאל כו' דכאן שזו אסורה יאמרו זו אשתו וזו זונתו שם.
(ה) אשה שנבדקה כו'. כנ"ל ס"ל גרשה דם ופני

הסכימו נמצאו זה מומין או נדרים דאין לה כתובה
כו"ה גרשה שם ונ"פ וע"ל סימן קט"ו ס"ה וה"כ
דחול כאשה שיש זה מומין שאין לה מום גדול מזה והמ"מ
נכס הראשון ונע"ה כתב דיש לה (תוספות) [תוספת]
ומדמי לה לאילנות וכו' המ"מ דרמב"ם ס"ל דלא דמי
לאילנות ה"ה יכול לנזקק וגם יכולה שתשמשו וישא
אחרת אם לא קיים פ"ו משל"כ נז: (ג') י"א דאם כו'.

ברכת אליהו

שלא יהא הוא והיא בחצר והבנים בחוץ — רש"י. וה"נ
— אם לא ילך אצלה אלא בעדים — מותר. ופי' בתשובת
הרשב"א סימן תת"מ דמ"מ לא דמי למ"ש תוס' בזכרים
ב ב' ד"ה סתם כו', ח"ל: ואפי' זינתה תחת בעלה מ"מ לאו
להתגרש בגט זה עומדת וגם אם לא ירצה הבעל לא
יגרשה אלא שלא תשמשו וכו' עכ"ל. דשאני שם דכיון
שזינתה תחתיו שונא אותה ומאוס ליה ולכן ליכא למיחש
כולי האי שמא יבא עליה, משא"כ כאן. וז"ה הרב: ופ"ה
אם נסתה תחתיו וכו' ².

(ד) א"כ באה מחמת טענה שרוצה בילדים דבעיא חוטרא
לידה ומרא לקבורה כמ"ש בס"פ הנעמי יבמות סה ב באשה
ששהתה עשר שנים ולא ילדה. והא דאמרין שא"צ לגרשה
היינו כשאינו רוצה לישא אחרת אבל אם רוצה לישא אחרת
צריך לגרש זאת. ואפילו לרבא שם עמוד א דאמר נרשא
אדם כמה נשים על אשתו, ה"מ כשזו ראויה לו לאשה
ואינה אסורה עליו, אבל כאן שזו אסורה עליו, יאמרו זו
אשתו וזו זונתו. — כ"כ בתשובת מהר"ם שבתשובות
הרשב"א סימן תת"מ. [וכ"כ בב"ש סק"ו חללא כח"מ סק"ו].
(ה) כנ"ל ס"א — ברואה דם שאין לה כתובה ולא תנאי
כתובה — מפני שאינה ראויה לתשמיש.

בסק"ד — הסכימו נמצאו בה מומין ונדרים — דאין לה
כתובה — שאין לה גם תוספת. כמ"ש ברא"ה שם פ"א
סכ"ה ¹ רש"י. וע"ל סימן קפ"ו ס"ה ומש"ש סק"ד,
שהמפרשים פירשו דלאו בלישנא תליא מילתא אי אמרו:
„אין לה כתובה“ או שאמרו: „יוצאות שלא בכתובה“,
אלא שבקלקול שאחר הנישואין אין לה תוספת. וה"נ
ברואה דם מחמת תשמיש אין לה תוספת, דהוא כאשה
שיש בה מומין, שאין לה מום גדול מזה. והמ"מ בה'
אישות פכ"ה ה"ה בשם הרשב"א ¹ ובעל העיטור כתב דיש
לה תוספת ומדמי לה לאילנות. וכתב המ"מ דרמב"ם ס"ל
דלא דמי לאילנות דה"י יכול לנזקק וגם יכולה
שתשמשו וישא אחרת אם קיים פ"ו משא"כ כזו,
שאסורה לשמשו, ולא ה"י יכול לנזקק קודם, לכן אבדה
גם תוספת.

(ג') נראה שלמד דין זה מפ"ה דכתובות כו ב. דאיתא שם
— לענין שביה שנאסרה לבעלה רבי זכרי' בן הקצב
שה"י כהן — : תנא ואעפ"כ ייחד לה בית בחצרו וכשהיא
יוצאה יוצאה בראש בניה (שהיו הבנים עמהם שלא
יתייחדו — רש"י) וכשהיא נכנסת נכנסת בסוף בניה (כדי

ה' בשם הר"ן: היינו נמצאו עליה נדרים או מומין דאין אדם
מתפייס במומין וכו'. ומ"ש רבנו להלן מהמ"מ בשם הרשב"א,
בפנינו זה בשם הרמב"ן. ועמ"מ סק"א ובי"ש סק"א והפלאה
אות ב' ובסימן קט"ו אות ג' ובית יעקב ובית מאיר.
2 ועמ"מ סק"ה ובי"ש סק"ה ובית מאיר ופ"ת סק"ב ובביאור
הגר"א יו"ף סימן קס"ז סק"ו.

1 בפנינו שם ברא"ה ליתא בפירוש הדין של נמצא בה מומין
ונדרים, רק כתב: ונשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה
שמחמת קלקול שאחר הנישואין הפסידו כגון עוברת על דת
וחברותיה וכו' בין ששנו בהן בלשון יוצאות שלא בכתובה
בין ששנו בהן אין לה כתובה וכו' אין להן לא מנה ולא תוס'
שרי כל אותן הנשים וכו' ונאסרות על בעליהן וכו' עכ"ל.
ועל מש"ש: כגון עוברת על דת וחברותיה כתב בק"נ אות

באר הגולה

ו לשון הרמז"ס שם
ריש פכ"ה ומשנה
כתובות דף ע"ג ע"ב
כדמפרש שם בנחלת
דף ע"ג ע"ב.
ז שם במשנה ועמ'
ס.
ח ג"ח שם ומשנה שם
דף ע"ה ע"ב
ובתכונים.
ט מיתרל דרב נחמן
ס.
י שם במשנה ובתכונים.

אינו חייב במזונותיה. ג ו (ו) הנושא אשה סתם ונמצאו עליה נדרים שנתבארו בסימן ל"ט תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. ד ז וכן הכונס אשה סתם ונמצא בה מום ממומי הנשים שנתבארו בסימן ל"ט ולא ידע הבעל במום זה תצא בלא כתובה לא עיקר ולא תוספת. ה ה אם יש מרחץ בעיר (ה) והיו לו קרובים שם אינו יכול לומר לא ידעתי מומין אלו ואפילו מומין שבסתר מפני שהוא בודק על ידי קרובותיו וחזקתו ששמע ונתרצה ואם אין שם מרחץ או שלא היו לו שם קרובים טוען במומין שבסתר ט ונכפ' לעתים ידועים הרי הוא כמומי סתר י אבל במומין שבגלוי אינו יכול לטעון שחזקתו ששמע ונתפיים (המשנתח נמטה תמיד י"ח דלא הוי מום (נ"י נסס הרש"ח) (ח) וי"ח דהוי מום (נ"י) וכן נ"ל עיקר (ט) טען על אשתו שהיא מזרעת הוי מום (נ"י). ו כ כד"א י שם במשנה ובתכונים. כ שם וכ' ה"ה שדרי ריניו נטעם נכון.

ביאורי הגר"א

וכ' ל"ד לזיעה וריח רע שהם דנקים זה נשעת תשמיש ומשליכ כחן דלינה משוענדת שתשכח אצלו כל הלילה אלא נשעת תשמיש וע' ד"ח: (ט) טען כו'. שהוא מלום נס חולי המדבק ושם ע"ז ח' (אלו) [ולא] שפויין כו' מוכה שחין ופי' הרמז"ס מזרע וכ"ש האשה נז"ה ודלא כרש"ין הרש"ין ועמ"ל שם סי"ז ד"ה כ' רלנ"ה וד"ה

שאינה ראויה לתשמיש: (ו) הנושא כו' וכן כו'. כתובות ק"ח א' וף לפי' המפרשים כ"ל: (ז) וה"ל קרובים. רמז"ס וכ' שהגלושים כ' דאפילו אין לו קרובים דה"ה ע"י מיודעיו ואפילו גר בעיר כו' והוא חלק עליהם ולומר דדוקא קרובים ע"ש ועמ"ס נהג"ה: (ח) וי"א כו'. כמו זיעה שם ע"ה ח' וס' הראשונה הוא הרש"ין

ברכת אליהו

אפשר נדנר שבינו לבינה אינו מבטל הקידושין אלא בדבר שמשועבדת לו כמו בנדרה בטולה אני מן היהודים וצ"ע, עכ"ל.
(ט) שהוא מאוס וגם חולי המדבק. ובכתובות עז א תנן: ואלו שכפויין אותו להוציא מוכה שהיו וכו'. ופירש הרמב"ם בפירוש המשניות: „מוכה שחין" המצורע". וכ"ש האשה — שהיא מצורעת — דהוי מום. — כ"ה בברך הבית בסימן ל"ט. ודלא כר"ש בן הרשב"ץ — שהביא שם הב"י — שכתב דלא הוי מום. וקנה"א שם פ"ז סי"ז ד"ה כ' ראב"יה, וז"ל: אע"ג דנכפה גבי אשה מום הוי אין להחשיבו מום גבי איש דאשה בכל דהו ניתא לה תדע מדלא קתני נכפה גבי מומי איש וכו' עכ"ל. ושם בסי"ט כד"ה אבל כתב: אבל בנשים ריח החוטם אינו מום דהאיש שהוא חזק יכול לסבול יותר מן האשה. וה"ר ברוך אומר אדרבה מדתנן האיש שהיו בו מומין אין כופין להוציא ש"מ דיכולה האשה לסבול מה שאין האיש יכול לסבול דהא בכל דהו ניתא לה והא דלא קתני לעיל ריח החוטם גבי מומי אשה י"ל כיון דתנא רי"ז הפה כ"ש ריח החוטם דקשה מריח הפה דהא אפשר דגסץ פילפלתא בפומיה משא"כ הכא וכו' עכ"ל. הרי שבאשה הוי יותר מום מבאיש. [ועמ"ש לעיל סימן ל"ט סק"ח]. ואישתמיטתא להו מתני' קרופה בכתובות עב ב: כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלים בנשים. ובבבביות מה ב תנן: ובקלי ננקים מהורים פוסלין באדם וכשרים בבהמה. הרי שנגע — אפילו טהור — הוי מום בכהנים, והו"ה דהוי מום באשה. וביותר תמוה דברי הר"ש בן הרשב"ץ, דס"ל במצורע אינו מום אלא משום טומאה ע"ש וכפ"י. וז"ל הר"ש בן הרשב"ץ: הסוען מום באשתו שהיא מצורעת וטמאה היא מי הגיד לו או מי מסגירה וגם אם

(ו) בכתובות עב ב תנן דבנמצאו עליה נדרים או בנמצאו בה מומין „תצא שלא בכתובה". ושם קא א תניא: נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא בכתובה כגון עוברת על דת והברותיה אין לה תוספת וכ"ש מנה מאתים. ובסימן קט"ו סק"ד כת', שרש"י מפרש דבלישנא תליא מילתא, דכל היכא דאמרינן לשון יוצאת או תצא שלא בכתובה, אין לה גם תוספת. ואף לפי' המפרשים הנ"ל בסק"ד דלא תליא בלישנא, במומים ובנדרים אין לה גם תוספת כנ"ל בסק"ג. [ועמ"ס סק"י].
(ז) כ"כ הרמב"ם בה' אישות פכ"ה ה"ב. וכ' שם בה"ג שהגאונים כ' דאפילו אין לו קרובים, „שהו שאמרו חכמים שהוא בודק ע"י קרובותיו אינו קרובותיו בלבד, דה"ה ע"י מיודעיו ואפילו ה' גר בעיר שאין לו קרוב כלל אם יש שם מרחץ א"י לטעון שא"א שלא יהיו לו רעים ואומר לאחד מרעיו שתבדוק לו אשתו או אחותו על פלונית ולפיכך חזקתו ששמע ונתפיים". והרמב"ם חלק עליהם ואמר דדוקא קרובים ע"ש שנתן טעם לדבר: שאין כל אדם מוציא כל מה שיש בלבו מדברים אלו לכל אלא לקרוביו ועוד שאין דעתו סומכת אלא לדברי קרוביו ביותר. ועמ"ס בהג"ה שהביא דעת הגאונים.
(ח) כמו יזעה דאיתא בכתובות עה א דהוי מום. ופי' הראשונה הוא הרשב"ץ שהביא הב"י בסל"ט הסובר דלא הוי מום. וכ' ל"ד לזיעה וריח רע שהם דנקים בה בשעת תשמיש לכן הוי מום. משא"כ כאן דאינה משועבדת שתשכח אצלו כל הלילה אלא בשעת תשמיש. ועיין בד"מ שם סק"ג שכתב: אבל מ"מ גראה דמום גדול הוא מה שלא תשכב עמו במטה דאע"ג דאינה משועבדת לו מ"מ לא יהא אלא כנדר שבינו לבינה דמבטלין קדושין כמ"ש ר"ס זה ומיהו

ב ויפדוּם אֶת שֵׁם
אֶת מִרְחָן וַיֵּשׁ לוֹ
קְרוֹנוֹת שִׁמְרוֹתָיו שִׁדְעָה
שִׁלְיוֹנוֹ יִכּוֹל לְטַעֲוֹן
יִכּוֹל וַיִּזְבָּחַר בְּחִשְׁבֹּה
בְּנִמְחֵלָה אֶת.
ג אֶת שֵׁם וְכֹתֵב הָיָה
שִׁמְלֵחַ מִדִּין טַעֲמָה
נְתוּלִים שִׁלְיוֹן יִכּוֹל
נִתּוּ מִשְׁחָה נְתוּלִים

ביאורי הגר"א

אָלס כו' וּהר' ברוך כו'. וְאִישׁתִּמִּיתָהּ לָהּ וּמִתִּיב עֲרוּכָה
 כָּל הַמּוֹמִין הַפּוֹסְלִין וּבִזְכוּרוֹת מִיָּה צ' וְעֲלֵי נִעִים
 טְהוּרִים כו' וְיִזְוֹר תַּמּוּה דְּבָרֵי (הַרְצֵנִי) [הַרְ"שׁ בֶּן
 הַרְצֵנִי] דַּס"ל בְּמִצְוֵה אִינוּ מוֹס אֵלֶּה מִשּׁוּם טוֹמָה ע"ש

כדפירשו שם בתורה רישא כו, וז"ל: לכאורה ה"י נראה לר"י לפרש דטעמא משום דברי שלה לא מהני לאב דהוי כמנה לאחר בידך דאמרינן ב"ג דאינו נאמן וכו' וברי שלה לא מהני ליה כדפרישית ומיירי כגון שהאב טוען שמא דאי טוען ברי לא היה צריך להביא רא"י סיפא מנה מלי בידך ולגבי דידה מהני ברי דידה. ודלא כדמסקי תוס' כפירש"י. וכ"כ הרשב"א שם כפירוש התוס' בהתחלת דבריהם. ועוד כ' המ"מ בה' אישות פכ"ד ה"ד בשם הרשב"א דהיה כבוגרת — שכתובתה לעצמה — על הבעל להביא רא"י. וכ"כ הראש"י שם פ"ו סט"ו דבבוגרת — כיון שכתובתה לעצמה — ה"ל מנה לי בידך, ואפילו עודה בבית אביה. על הבעל להביא ראיה.

היתה טמאה מאי איכפת ליה הלא כולנו טמאי מתים והמצורע אינה אסורה בתשמיש המטה, עכ"ל. וכתב ע"ז הב"י: דרברי תימא הם דאין מום גדול מזה אי משום דמאסיה ואי משום שהוא חולי המדבק ואיפשר דלפי דבריו שלא טען אלא מטעם טומאה קאמר וכו' עכ"ל.

(י) *² תנן בכתובות עה א: הוי בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראייה שמשנתארסה היו בה מומין הללו ונסתחפה שדהו; נכנסה ברשות הבעל הבעל צריך להביא ראייה שעד שלא נתארסה היו בה מומין אלו והי' מקחו מקח טעות. ושם עמוד ב בגמ' שאלו מ"ש רישא שהאב צריך להביא ראי', ומ"ש סיפא — שהבעל צריך להביא ראייה. ונאמרו שם אוקימתות אחדות. ודברי הי"א הם כתידידו של רב אחי ש עו א: רישא מגה לאבא בידך סיפא מגה לי בידך. ופירשי' ורישא להכי לאבא כמהני חזוקה דגופא לפי שאין הסענה שלה אלא של אביה שכתובת ארוסה לאב והי'ל מנה לאבא בידך וגבי אב לא אמרינן בגוף שלה דתהיני חזוקתה עכ"ל. ושיטת הי"א היא

2* בדפוס השו"ע צוין ס"ק זה בסיו. וזו ט"ס וצ"ל בס"ח
צמ"ש בהגה: וי"א דאם האב טוען ודאי על הבעל להביא ראיה.

באר הגולה

ק כרני מאיר שם
צנרייח.
ד תשובת הראש

ומען שמום זה לא נראה לו עד עתה אפילו היה בתוך הקמטים (פירוש כנון תחת בית השחי ותחת הדלים וכדומה) או בכף הרגל אין שומעין לו חזקה אין אדם שותה בכוס אלא אי"כ בודקו וידע ונתפיים. הגם: (יב) ולם שהם עמה ל' יום אינו נאמן לומר שלא נעל (מהרי"ק שורש ק ק"ה). יא ר מי שנודע לו שאשתו נכפת ורוצה לגרשה ואינו משיג כדי כתובתה כופין אותה לקבל גט (ג) (ולין נזה משום תקנת ר"ג) (יד) ויתן הנמצא בידו לכתובתה והמותר כשתשיג ידו ואם תמאן לקבל גט ימנע ממנה שאר כסות ועונה. הגם: ודוקא נזום גדול כזה שאלו היה צליש היו כופין לגרש מדין התלמוד ולא תקן ר"ג שתהא האשה עדיפת מליש (תשו' הראש' כלל מ"ג) חלל משום שאר מומין אינו יכול לגרשה נעל כרחם (טו) חלל מ"ח אין כופין אותו להיות עמה מאחר דמליסה עליו ורואה לגרשה ולתת כתובתה (מהרי"ק שורש כ"ז).

כלל מ"ג.

ביאורי הגר"א

חלל כ' ר"ל כמו צליש: (יד) ויתן כ'. דגירושין אינו תלוי צכתונה והיא כשאר נע"ח: (טו) אבל מ"ח כ'. דלא גרע מלשה צלומרת מ"ע שזין כופין לה להיות (עמה) [עמו] אם אינה רוצה צכתונה כמ"ש צכתונות ס"ג ז' חלל חמרה מ"ע כ'. ועתו"ס שם ד"ה חלל כ' פ' נקוט' כ':

כ'. שם יתרת מלי רליה כ': (יב) ואם שהה כ'. הוא תמוה דהא קיי"ל כ' יוסי וכנר תמה צחלקת מחוקק ודברי ז"ש אינם נכונים: (יג) ואין בזה כ'. כמ"ש למוטה צה"ה ולא תקון ר"ג כ' דמחריקן (הלי שמו"ל) [הליש מו"ל] לרצונו והאשה כ' ונהי דתקנתו היתה להשוות האשה לליש ולא כ'. שם ח"ש צה"ה ודוקא כ'.

ברכת אליהו

לא יתכן כלל לומר שכת האשה יותר יפה מכת האיש. ובמה שכופין האיש לגרש, אף האשה כופין אותה להתגרש. — כ"כ בשו"ת הראש' כלל מ"ב ס"א. וז"ש בהג"ה: "ודוקא במום גדול כזה שאלו הי' באיש היו כופין לגרש מדין התלמוד ולא תקן ר"ג שתהא האשה עדיפה מאיש אבל משום שאר מומין אינו יכול לגרשה בע"כ". ור"ל כמו באיש — שאין כופין אותו רק במום גדול כזה ולא בשאר מומים — כך באשה אין כופין אותה רק על מום גדול כזה.

(יד) דגירושין אינו תלוי בכתובה, והיא כשאר בע"ח, ולכן הנמצא אתו יתן לכתובתה, והמותר כאשר תשיג ידו. [כ"כ בשו"ת הראש' כלל מ"ב ס"א, וע"ל סימן קי"ט סק"ז].

(טו) דלא גרע מאשה — באומרת מאים עלי — שאין כופין לה להיות עמו, אם אינה רוצה בכתובה, כמ"ש בכתובות סג ב: אבל אמרה מאים עלי (לא הוא ולא כתובתו — רש"י) לא כייפינן לה. ועתו"ס שם ד"ה אבל כו', ח"ל: פירש בקונטרס לא כייפינן לה לעמוד תחתיו אלא יתן גט ויוצאה בלא כתובה וי"מ דכופין אותו להוציא ואין נראה לר"ת וכו'. [וכן גפסק לעיל סימן ע"ז ס"ב ועמש"ש]. והו"ה כשהיא מאיסה עליו אין כופין אותו להיות עמה.

(יב) ביבמות יא ב תניא: טענת בתולים (להפסיד כתובתה — רש"י) כל ל' יום (דיכול לטעון לא בעלתי עד עתה — רש"י). דברי רבי מאיר, רבי יוסי אומר נסתרה לאתור (הוא טוען ואם טוען לאחר זמן אינו נאמן דהאי מרישא בעל ומצאה בתולה ושתק והשתא הוא דרתח עלה — רש"י) לא נסתרה אף לאחר כמה שנים. ומ"ש בהגה — שרק, אם שהה ל' יום אינו נאמן לומר שלא בעל" — הוא תמוה, דהא קיי"ל לעיל סימן ס"ח ס"י כרבי יוסי שאם נסתרה יכול לטעון טענת בתולים רק מיד, וכמש"ש בבבא"ג סק"ש. וא"כ כאן אפילו לא שהה — רק שנסתרה עמו — אינו נאמן לומר שלא בעל. וכבר תמה בחלקת מחוקק סק"ח על דברי הרמ"א. ודברי הב"ש אינם נכונים.

(יג) כמ"ש למוטה בהג"ה: ולא תקן ר"ג שתהא האשה עדיפה מאיש. ומדין התורה הרי אמרינן במשנה ביבמות קיב ב: שהאשה יוצאה לרצונה ושלל לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו. והשתא באיש — שאינו מוציא אלא ברצונו — אם הוא נכפה כופין אותו להוציא (כדלקמן סימן קנ"ד ס"ה בהג"ה שכתב: "וי"א דהוי מום באיש וכופין לגרש" ועמש"ש), אשה — שמן התורה מתגרשת בע"כ — לא כ"ש שכופין אותה בכה"ג. ונהי דתקנת ר"ג היתה להשוות האשה לאיש — לא לגרשה בע"כ אבל

לענ"ד להמציא סברתו שלא נזכרה. וע"ע מש"ש בזה, וראה גם בהפלאה אות מ"ז ובבית יעקב.

3 בב"ש סק"כ כתב דהכא י"ל כשרצה לבעול וראה המומין לא בעל ולא מחל אבל אם שהה ל' יום או ודאי לא מוקי אנפשה ובעל ומחל. ובבית מאיר כתב: תירוצ' הב"ש אינו

קיח תקנת נשואין של קהל טוליטולה ודיני נדוניא. ובו י"ט סעיפים:

באר הגולה

א תשונות חזיו
הרא"ש כלל כ' סימן
ה'
* לא תחלתי דין זה
בסימן זה לא צטור
ולא צ"י ולא זכיתי
פה לספרו ד"ת.
ב גם זו שם סימן י'
ג גם זו צכלל כ'
סימן ט'
ד גם כלל פ"ז סימן
ד'.

א (א) אלמנה שיש לה לחלוק עם יורשי בעלה בכח התקנה של טוליטולה שמין בגדי שבת שעליה אבל לא בגדי חול (ב) תנאי השויר אינו חלל אם תמות האשה צחיי נעלה חלל לא אם תמות שומרת ינס (*טור). ב ב מי שגירש את אשתו סמוך למיתתו אעפ"י שלא גירשה אלא כדי שלא תזקק ליבם דינה לעניין כתובתה בתקנת טוליטולה כדין גרושה. הגה: (ג) חלל אם לא גירשה יומם כגון שלא יאל עליה קול גרושה צחיי רק היתה צחזקת אלמנה רק אחר מותו הוליה גט ואומרת נתגרשתי אינה נאמנת ונריכה ראייה על הגירושין דודאי לא נכתב הגט רק להצרכה נעלמה (צ"י) נגס הר"ר יודל בן הרא"ש. ג (ד) אם שהתה מלחלוק עם היתומים כפי התקנה קצת זמן לא איבדה מזונות אותו זמן (אעפ"י שהכתב ניד היתומים לסלק האלמנה צחיי הנכסים) (טור נגס תשונות הרא"ש). ד (ה) אלמנה שפרעה שלא ע"פ ב"ד חובות העכו"ם מנכסי בעלה כדי שלא יזלזלו במכירת קרקעותיו יפה עשתה.

ביאורי הגר"א

קיח (א) אלמנה כו'. עח"מ ס"ק ז' וי"ט ודברי דו"פ תמוהין: (ב) תנאי השויר כו'. ר"ן ס' (כ"ט) [כ"ד] והצילו צ"י נס' ק"מ ומונאר שם לפי שכל התנאי על הנעל ואין הינס צכלל זה כיון שאינו מתקנת חכמים רק ומונאר תנאי וע"ש: (ג) אבל אם כו' דודאי כו'. ול"ד למ"ש (בעירוסין) [נערכין] כ"ג

ברכת אליהו

ירועין, ואין לחוש שהיו הערמה. אבל כאן — שלא יצא עליה קול גירושין — דאי להברחה נעשה. (ד) עח"מ ס"ק ד ש"י: ואף אם ה"י תקנה בעיר שהיתומים יסלקו אותה כשירצו כל זמן שלא התרו בה שהם מוכנים לסלקה צריכין ליתן לה מזונות, עכ"ל. ומקור דין זה הוא בתשובת הרא"ש כלל ז' ס"ט. והביא ראייה שם מאנשי יהודה, שהיו יכולין לסלקה, ואפ"ה יש לה מזונות כל זמן שלא סלקה. ובר"פ אלמנה ניונות כתובות צה ב: איבעיא להו ניונות תנן וכאנשי גליל ולא סגי דלא יהבי לה או דלמא הניונות תנן וכאנשי יהודה ואי בעו לא יהבי לה (והכי קתני אלמנה הניונות מנכסי יתומים מעשה ידיה שלהם כ"ז שהם רוצים — רש"י). אלמא לאנשי יהודה נמי ניונות — כ"ז שלא נתנו לה כתובתה. (ה) מקור דין זה הוא בתשובת הרא"ש כלל פ"ז ס"ד. וכ' שם: ואעפ"י שלא עשתה עפ"י ב"ד מ"מ כיון

(א) עח"מ ס"ק ז' וי"ט ודברי דו"פ הם תמוהין. (ב) כ"כ הר"ן בתשובה סימן נ"ח, והביאו ב"י בסימן ק"מ. ומבואר שם לפי שכת' התנאי על הבעל ואין היבם ככלל זה שאינו מתקנת חכמים רק משום תנאי וע"ש. ודעת השואל שם היתה, שדין השויר כדין הקבורה — שקבורתה תחת כתובתה מתקנת חכמים — ולפיכך כל מי שיוירש את כתובתה קבורה, וכן השויר כל מי שיוירש נדונייתה פורע השויר. וע"ז השיב הר"ן שאין תנאי השויר דומה לדין קבורתה. שהקבורה תקנת חכמים היא — שכל מי שיוירש כתובתה קבורה. אבל תנאי השויר אינו תקנת חכמים אלא תנאי ממון שקבל הבעל על עצמו אם תמות אשתו בחייו, ואין לך להוסיף על תנאו כלל. [ועח"מ ס"ק ג' ובי"ש ס"ק ג']. (ג) ול"ד למ"ש בערכין כג ב: ההוא נברא דובנינהו לנכסיה וקא גרשה לדבייתה וכו' אלא לוקח כו'. ואמרינן התם דגובה כתובתה מן הלקוחות. דשם היו הגירושין

לכך אין שמין בגדי חול. ודבריו תמוהין, שמלשון הרא"ש משמע שסובר, שגם שאר אלמנה אין שמין לה בגדי חול. וגם על הטעם הראשון של הרא"ש קשה כמ"ש הח"מ. ועמ"ש בהפלאה אות א'. ובבית מאיר כתב על דברי הפרישה: וכל הרואה יראה שאין זה טעם הרא"ש כמבואר בב"י וחי"מ ואולם לא מצאתי העתקת הב"י אלא בכלל צ"ה [צ"ל: ג"ה] ס"ס ד' כ' בלשון זה וכו'. ולפי דברי הרא"ש שם רצה הב"מ לומר, שרק בנוגע לתקנה, כ' הרא"ש שיש הבדל בין בגדי חול לבגדי שבת. ברם מדברי הרא"ש בכלל נ' ס"ה הנ"ל, מוכח שסובר שכל גביית כתובה, אין שמין לאלמנה בגדי חול, ולכן דבריו תמוהין כנ"ל.

1 מקור דין זה הוא בתשובת הרא"ש כלל ז' ס"ה, וז"ל: הדין עם האלמנה (שחטול בגדי חול) שכתוב בתקנה כל אשר ימצא לו ובגדיה לא היו מצוים לו כי לא היה לבעל מהם כלום ועוד דחלוקה זו במקום גביית כתובתה גם עתה לא יעלו לה בחשבון. עכ"ל. ובח"מ ס"ק ב' כתב: ומשמע דס"ל דאין שמין לאלמנה בגדי חול בכתובתה ולא ידעתי הא גמרא ערוכה היא בכתובות דף נ"ד א' יתמא וארמלתא שלה ופוק הפסח בגדיה וצא וכן פסק לעיל סימן צ"ט ס"א וגם על טעם הראשון יש לפקפק דהא גם בגדי שבת שלה אינם בכלל אשר ימצא לו לפי מה שפסק לעיל סימן צ"ט ס"ה, עכ"ל. ובדרישה ס"ק ד' ובפרישה ס"ק כ"ח — והביאו ב"ש בס"ק ב' — כתב דשאני הכא דאין נוטלת אלא חצי עובון אפילו אינו מספיק לכדי הכתובה

באר הגולה

ה סס נכלל כ"ה
סימן ד'
ו נכלל ס"ו סימן
(ד') [נ']
ז סס
ח גס זה נכלל ס"ו

ח ה (ו) אלמנה שהורידה ב"ד בחצי נכסי המת בכח התקנה ויש למת קרקעות ממושכנים ביד אחר אעפ"י שיש לו נכסים בני חורין נוטלת חצי קרקעות הממושכנים לפי מה שנהגו על פי התקנה לחלוק בכל דבר ודבר חציו. ו (ז) דבר שאינו מפורש בתקנה נעמידנו על דין תורה (ח) (וכן כל ספק שיש בתקנה על יורשי האשה להניא רחיה דלין ונוטלין ירושת הנצל מספיקא) (כ"י גסס תשנות הר"י). ז כל דין שיש לה בגביית כתובתה כפי דין תורה יש לה בחצי נכסים שנוטלת מכח התקנה. ח ה (ט) אם נתנה האשה לבעלה או לאחר שיזכה אחר מותה בחצי נדוניתא הראויים לירש כפי תקנת טולטולה אינו כלום אבל אם מחלה מעכשיו לבעלה כל ש"ח שיש לה עליו מחילתה מחילה. הנה: ויש לילך נזה אחר לשון התקנה דאם משמע שם דלין יכולה למחול נלא היורשין או ע"מ כן נתן הנותן אין צידה לשנות ולאם היא נעמה נותנת הנדניה יכולה למחול לבעלה או להשנות ליתן לאחר כפי מה שתקפוץ (י) ונלמד שתעשה לפני עדים ונלא זה זוכים היורשים מכח המנהג (כל זה תמלא ונזכר צ"י גסס תשנות הר"ש ורשב"י) (יא) שחוקים שיש תקנה שירשי האשה יחלוקו

ביאורי הגר"א

כל ספק כ"ו. ג"כ נועטס הנ"ל. ר"י סימן י"ד:
(ט) אם כ"ו. דכ"מ לשון התקנה. שם וכוש"ו נהגיה
ויש לילך כ"ו וע"ל ס' ז' (סט"ו) [סט"ו] נהגיה:
(י) ובלבד כ"ו. עח"מ: (יא) במקום כ"ו. ע"ש

סנתא כ"ו ח"ל יתומים כ"ו: (ו) אלמנה כ"ו לפי
כ"ו נלא"ה אינה גובה מהמשועבדים בחוקים שיש צ"י
חורין כח"ש נר"פ הניזקין. שם: (ז) דבר כ"ו.
דהנצל הוא ודאי כ"ו דק"ל כצ"ה דחמרי ונתו עד שלא
שמו כ"ו כח"ש צ"פ החולץ. שם ס' ה': (ח) וכן

ברכת אליהו

מספק, דאין ספק מוציא מידי דאי. כ"כ בתשובת הרא"ש
כלל ג"ה סימן ה'.
(ח) ג"כ מועטס הנ"ל בסק"ו, דה"ל בעל דאי, ויורשי
האשה ספק, ואין ספק מוציא מידי דאי. — כ"כ בתשובת
הר"ן סימן י"ד.
(ט) דכ"מ לשון התקנה. — כ"כ בתשוב' הרא"ש כלל ג"ה.
דכמש"ו בהג"ה: ויש לילך בזה אחר לשון התקנה וכו'.
וע"ל סימן צ' סמ"ו בהג"ה. [ועמש"ש סק"ד. ושם מבואר
שדעת הרא"ש שמצד הדין מועיל מחילה. והרא"ש בכלל
ג"ה ס"ג הוסיף שגם לפי התקנה יכולה למחול. וז"ל שם:
מדין תורה יכולה למחול לבעלה כל שט"ח שהחזיק לה
תוספת ומתנה ונדוניא ושטר נדוניא וגם לפי תקנת קהל
טולטולה יצ"ו יכולה למחול וכו' אבל מה שמוחלת מעכשיו
לבעלה אין דבר זה גוגע בתקנה כלום ומחילתה מחילה,
עכ"ל. ועח"מ סק"ו ובי"ש ס"ק ר', ז', ח'.
(י) עח"מ סק"ח שכתב: ה"ה בפני היורשים אם הם
מורים דלא נבראו סהדי אלא לשקרי.
(יא) עח"מ סק"ט שכתב: כלומר שהתיקון הוא מיד
כשתמות אשתו או כל הנכסים שיש לבעל בין שהכניסה לו
אשתו בין נכסים שיש לו הכל יתן המחזיקת לירשי' וצריכי
להגיה לבעל כ"י שיפרע כל חובותיו ואח"כ יחלוק ונאמן
הבעל לומר כמה חייב במיגו דאי בעי למימר אין לי אלא
כך ממון ולפי"ז אם אין לבעל מיגו כגון שלא הי' בביתו
כשתמה אשתו צריך הבעל לברר כמה חייב דאינו נאמן
בהודאתו לחוב לירשי האשה בלא מיגו.

שהיתומים היו סמוכין אצלה היא כאלו נתמנית אפטרור
פוס על היתומים ויש לה כח לעשות תועלת היתומים בלא
בי"ד כדאמרין בפרק הנוקין גיטין נב א הנהו יתמי דהוו
סמיכי גבי ההיא סבתא וה"ל תורתא שקלה ובינתה אתו
קרובים לגבי דר"ג א"ל מאי עבידתא דובנא (מי מינה
אפטרופוס — רש"י) אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל
הבית תגן (ואעפ"י שלא נתמנה חשיב ליה כאפטרופוס —
רש"י). [ועח"מ סק"ד].
(ו) הדגיש לומר: לפי מה שנהגו עפ"י התקנה וכו'.
דבלא"ה אינה גובה מהמשועבדים במקום שיש בני חורין,
כח"ש נר"פ הניזקין מח ב במשנה: אין נפרעין מנכסים
משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין, ולכן מדין ההלכה
— לולא המנהג — הי' חייב על היורשים לסלק האלמנה
מבני חורין. — כ"כ בתשובת הרא"ש כלל ג"ה ס"ד.
(ז) דהנצל הוא ודאי יורש מהתורה, והאשה באה להוציא
ממנו מצד התקנה, וכיון שאינו מפורש בתקנה עליה להביא
ראיה שיש לה זכות להוציא ממנו. דק"ל בבית הלל דאמרי
במשנה בסוטה כד א: מתו בעליהן (של כל סוסות
הנסתרות וראויות לשתות — רש"י) עד שלא שמו בית
שמאי אומרים נוטלות כתובה ולא שותות ובית הלל אומרים
או שותות או לא נוטלות כתובה (כלומר מתוך שלא שותות
לא נוטלות כתובה — רש"י). וכח"ש כ"י החולץ יבמות
לח ב, דטעמיהו דב"ה, משום דהיא ספק זנאי ספק לא
זנאי, ושטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי, ולא מפקינן ממנו

באר הגולה

ס שס כלל ל"ט
סימן ג'
י קד פ"ט ע"א
ולענ"ד שטעות נפל
בהעתק או נדפס
וכנ"ל יומכרוהו ב"ד
וכו' לנצל חבל לא
לו או לאחר וכן הוא
בצ"ח סימן תכ"ד.
כ שס כיון שאין לנצל
זכות נכס אפילו
לפירות כמ"ש לעיל
סי' פ"ה סעיף ז'
ל שס כלל ל"ט
סי' ז'
מ שס כלל ל"ח ס"ו.

עם הנצל כשחמה האשה תחלה יפרעו תחלה כל הקונות שהנצל חייב ונאמן הנצל לומר כמה חייב נתינו דלי נעי היה כופר ולומר שלא הניח כ"כ. (תשובת הרא"ש כלל נ"ה).
מ ס (יב) הכותב לאשתו בשעת נשואין ש"ח בסכום ידוע ומתנה שתוכל לגבותו בכל עת שתרצה אם תגבנו ילקח בו קרקע והוי אוכל פירות (יג) ואם יש עליה חוב שלותה אחר שנשאת אינה גובה ממנו אבל אם לותה קודם שנשאת גובה ממנו (יד) אבל אם אינו עומד לגבות אלא לכשתתאלמן או תתגרש אינו יכול ב"ח לגבות ממנו אלא ימכרוהו ב"ד בסובת הנאה לו או לאחר אבל לא לבעל (האם אינו נכון חלל לא ימכרו ב"ד בטובת הנאה לא לו ולא לאחרים. דכל לגבי נעלה ודאי מחלה (טור) ואטרופי צי דינא נכדי לא מטרופין) (כ"י) נכס גמור י (החובל).
י כ (סו) אם נתן לה הבעל מתנה אפילו בעל חוב שהלוה לה אחר שנשאת גובה ממנו.
יא ל (סח) שטר שזה נמחו הוו עלי עדים וכתבו וחתמו עלי בכל לשון של זכות ותנו ללאה אשתי כך וכך בתים במתנה וגמורה אינו כלום (הואיל ולא כתב שהוא ניתן לה מה שא"ת תנו ללו כלום הוא) (טור נכס תשובת הרא"ש).
יב מ (יז) הנהגים

ביאורי הגר"א

הוא נע"מ טורף מלקוחות שלקחו אחריו משה"כ כמה שלותה. א"כ"כ דאינו טורף מלקוחות שקדמו: (יד) אבל כו'. ט"ס וכח"מ נה"מ ס"ק י"ד וכח"מ נח"מ סימן תכ"ד ס"י: (טו) אם נתן כו'. ע"ל סימן פ"ה ס"ז ותיבה כו'. ונ"ע: (טז) שטר כו' הואיל כו'. דאף אחריו לא אמר כלו' כמ"ש בניטין מ' ז' וכ"מ כה"מ: (יז) הנהגים כו'. עת"מ:

ס"ק ט': (יב) הכותב כו' (לקח) [ילקח] כו'. לע"מ דאמר' צ"ל צ"ל דמחמה קנתה דלין הנצל אוכל פירות היינו לשטר שנשאל דנתן לה שלא יאחר לו צו כלום חבל מה שנתן (לו) [לה] קודם שנשאלה הוי כמו שהכנים לה שם ושלו חלל מוסר שכ' שתוכל לגבותו כו' חזרה אחר שתגבנו כמו כל הנכסים שנפלו לה שהן נכסי מלוג סס: (יג) ואם יש כו' אבל אם כו'. דנשטר גובה מנכסי האשה כמ"ל סימן ל"ח ס"ד דאף דלקח

ברכת אליהו

(טו) ע"ל סימן פ"ה פ"ז שכתב המחבר: „וכן הבעל שנתן מתנה לאשתו ב"ד קרקע בין מטלפיו קנתה ואין הבעל אוכל פירות וביהו אינה יכולה למכור מה שנתן לה ולא ליתנו לאחר אלא ישאר בידה ואם תמות ירשנה והפירות שירצאין לה ממנה דינם כשאר נכסי מלוג וימכרו וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות", ועמ"ש. וא"כ צ"ע למה כאן הבע"ח גובה ממתנה שנתן לה הבעל. [וכמו שאינה יכולה למכור או ליתן לאחר מתנה זו בכדי לא להפקיע זכות ירושת הבעל חזות אכילת פירי פירות, כן אין צריך הבע"ח לגבות ממתנה זו, שהרי אין בעלה חייב לשלם חוב זה. ועב"ש סק"ב].

(טז) דאף אם אמר אתננו לא אחר כלום, כמ"ש בניטין מ ב: האומר וכו' אתננה לפלוני ר"מ אומר קנה והכ"א לא קנה אר"י וכו' בשטר. [ונפסק בחרי"מ סימן רמ"ה ס"א כחכמים דלא קנה, מפני שאין זה אלא כמבטח שיתננה לו לאחר זמן. והוסיף שם בהגה: ואפילו קנו מידו דהוי קנין דבריים]. וב"ש פד"ג — שלא נזכר בשטר שהוא נתן לה, והוא רק צוה לעדים ליתן — לאו כלום הוא.
(יז) עמ"מ סק"ו, וז"ל: בתשובה כתב הטעם דא"י יתכן שהיא תוציא ממנו החוב שהוא דמי הקרקע ויהי' הקרקע בחזקתה ולא הבנתי טעם זה לפי מה שנתבאר בסעיף ט' דאף אם תוציא ממנו החוב צריכה לקנות בעד הדמים

(יב) אע"פ דאמרין בב"ב נא כ דבמתנה שנתן בעל לאשתו קנתה דאין הבעל אוכל פירות. היינו כשנתן לה לאחר שנשאה דנתן לה בעין יפה שלא ישאר לו בו כלום. אבל מה שנתן לה קודם שנשאה, הוי כמו שהכנים לה שום משלו. אלא משום שכתב שתוכל לגבותו בכל עת שתרצה, יכולה לעשות כן. וחזרה — אחר שתגבנו — כמו כל נכסים שנפלו לה שהן נכסי מלוג, ולכן ילקח בהם קרקע והבעל אוכל פירות. — כ"כ בתשובת הרא"ש כלל ל"ט ס"ג.

(יג) דבמלוג בשטר גובה מנכסי האשה, כמ"ל סימן צ"א ס"ד. דאף דהבעל לוקח הוא, בע"מ טורף מלקוחות שלקחו אחריו, משא"כ במה שלותה אח"כ, דאינו טורף מלקוחות שקדמו. [ועמ"מ סק"י ובי"ש סק"ב].

(יד) מ"ש: „לא ימכרוהו ב"ד בסובת הנאה לו או לאחר אבל לא לבעל" הוא מ"מ וכמ"ש באר הגולה סק"י, וכמ"ש בחשן משפט סימן תכ"ד מ"י. [ועמ"ש"ס ס"ק י"ח, י"ט. והיוצא משם הוא, דלו לא לאחר לא תמכור בסובת הנאה, משום דכל לגבי בעלה ודאי מחלה ואטרופי בי דינא בכדי לא מטרופין. אבל לבעלה — אם ירצה לקנות — מוכרים חוב זה בסובת הנאה ונחנים לבע"ה. וכצ"ל במחבר: אלא ימכרוהו ב"ד בסובת הנאה לבעל אבל לא לו או לאחר. ועמ"מ סק"ג ובי"ש סק"א].

באר הגולה

ג שם.
ס שם כלל (ג)
[ל"ג] סימן א'
ע שם.
פ כלל ל"ח סימן ו'
צ שם ונפרש נחש
שנדין היה עושה לישא
למרת כדי לקיים
מלות פריה ורביה
ועוד שאין האונם
ידוע דלא מסרה
מודעת מעיקרא.
ק שם ר"ח כלל כ'.

שהאשה המכנסת קרקע לבעלה כותבת לו שטר מתנה והוא כותב לה שטר חוב שתגבנו כל זמן שתמצה ואין מזכירין באותו שטר הקרקע שנתנה לו אין לאותו קרקע דין נכסי צאן ברזל אלא הרי הוא כשאר נכסיו. יג (ית) ג הבעל אומר היא מתה תחלה ואחר כך הבן זיורשיה ואומרים לא כי אלא הבן מת תחלה עליהם להביא ראיה. יד ה המתנה בכתובה שלא ישא אשה אחרת עליה אינו מתנה על מ"ש בתורה. טו (יט) ע הנושא אשה שפסקה מלדת וגשבע שלא ישא אשה אחרת עליה שלא מרצונה ואין יכולים להתיר לו שבועתו שלא מדעתה. טז (כ) פ מי שגשבע לתת לחבירו חצי מה שירויה ואינו מספיק לפרנסת אשתו אם יתן לזה חצי מה שמרויה אעפ"כ צריך לקיים שבועתו. יז אשה שמחלה בתובתה ונדונייתא לבעלה ואחר כך טענה שבאונם מחלה מפני שהיה מגום עליה לגרשה או לישא אחרת מפני שאינה יולדת אין זה טענת אונם לבטל המחילה. יח (כא) ק אלמנה שגבתה כל הנכסים בכתובתה אינה חייבת בקבורת בעלה. הנה: ואפילו אין כן רק כדי קבורה היל נוצלת כתובתה והוא נקבר ומקופה של נדקה (תש' הר"ח"ש כלל ו' והנסות מ"י פ"י) ותשובת הרמב"ן סימן ס"ד ורש"י סימן אלף ק"ג) (כא) אלל אם תפסו היתומים ונטלטלין וקברו אותו אי"ל לשלם (ריב"ש סימן ק"ד).

ביאורי הגר"א

נתוספתא וי שמת והניח נכסי' ונטלטליס וילאו עליהם כתובת אשה ונעל חוב כל הקודם נהן זכה והוא נקבר מן הנדקה וכ"כ בח"ה סי' ק"י (אפשר ק"י) ס"ג בה"ה: (כא) אבל אם כו' כ"ח מהתוספתא הכ"ל דוקא שתפסו האשה או נע"ה ולכן נקט דוקא

(יח) הבעל כו'. כ"ח סי': (יט) הנושא אשה כו'. כ"ח סי' ר"ל' סי' ח' חזר שנו' שלל לוכל מנה כו' וה"ה כן דהא כולל בהדיהו עקרו' וקנותו וסלין ראויות לילד. ריב"ש סי' י"ח: (כ) מי כו' אשה כו'. ע"ח"ח: (כא) אלמנה כו' ואפי' כו'.

כרבת אליהו

ש, אין זה טענת אונם לבטל המחילה" — כתב בח"מ סק"כ: חדא דהיה לה להגיד לעדים קודם המחילה דאינה מוחלת ברצון מאחר שאין אונסה מבורר ועוד לפי דבריה שרצה לגרשה מפני שאינה יולדת ואם שהה עמה עשר שנים בדין היה עושה לגרשה והיא שיחדתו בממונה כדי שלא ישא אחרת ואין זה אונס ועיין לעיל סימן ק"ה סעיף ה' כתב אם היה מתקוטט עמה ומחלה לו כדי שתשב עמו בשלוח מחילתה בטילה אעפ"י שלא מסרה מודעא התם מיירי שלא היה לבעלה שום טענה עליה והיא יכולה לברר דבאונם מחלה הוי כמו תלה ויהיב דלא הוי מחנה אף שלא מסרה מודעא.

(כא) מהתוספתא וכתובות פ"ט ה"ד: מי שמת והניח נכסים ומטלטלים ויצאו עליהם כתובת אשה ובעל חוב כל הקודם בהן זכה והוא נקבר מן הצדקה. וכ"כ בחשן המשפט סימן ק"י פ"ב בה"ה: ראובן שהיה חייב לשמעון ומת ראובן יכול שמעון לעכב קבורתו עד שיפרעו לו וכו' וכן אם בא בעל חוב וגבה כל נכסיו אין מחוייב לקברו. [ועמ"ש"ש סי' י"ד, ט"ו. ועיין להלן].

(כא) כ"ח מהתוספתא פ"ט וכתובות הנ"ל בסק"כ, דדוקא שתפסו האשה או כע"ה הוא נקבר מן הצדקה, ולכן נקט דוקא מטלטלים, דבקרקע אין שייך תפיסה, דבחזקת היורשים

קרקע כדי שהבעל יאכל פירות א"כ א"א להוציא ממנו המעות שיהיו שלה ואפשר דלכשתתאלמן קאמר דאו תוציא ממנו הקרקע והדמים וזה אינו נכון שהוא לא נתן לה ש"ה רק שהקרקע תשאר אצלו לחלוטין ואם תקח הקרקע צריכה להתזיר הדמים שנתן לה לנ"מ, עכ"ל.

(יח) כ"ח סי' סק"ו, שהנכסים בחזקת הבעל — שהוא היורש מן התורה, ויורשי האשה באים להוציא מידו מחמת התקנה; וכשיש ספק עליהם להביא ראיה להוציא מידו, וכל זמן שאין מביאים ראיה, אין ספק מוציא מידו דאי. [ועמ"מ סק"ט].

(יט) כ"ח סי' סימן ר"ל' סי': אמר שפועה שלא אוכל מצא אסור לאכול מצה בליל פסח וכו', והיינו מפני שכלל בשבועתו כל מצה — אפילו של שאר ימים שאינה של מצוה — לכן חיילא עליו שבועתו. והי"ה כאן — אע"ג שגשבע לבטל מצות פ"ו — חלה שבועתו, דהא כולל בהדיהו גם עקרית וזקנות ושאינו ראויות לילד. — תשובת הריב"ש סימן צ"ח. [ולא כמ"ש בבאה"ג סק"ע לתש' הרא"ש].

(כ) ע"ח"מ סק"ט שהסביר — שלכן צריך לקיים שבועתו: „דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסי משועבדים לאחר ואי לאו השבועה לא היה צריך לקיים דאין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם". ועל מ"ש בסעיף י"ז —

יט ר (כב) המתנה עם בעלה בשעת נשואין שאם תמות תחתיו בלא ודל קיימא
יהא שלישי נדוניתה ליורשיה וגירשה והחזירה סתם על דעת תנאים ראשונים
החזירה. הגה: (כג) תקנת קהלות ש"ס אטו נוהגין בזמן הזה נדוניית חתנים כמו שנתפאר
לעיל סוף סימן כ"ד י"ח שהתקנה לא נתקנה רק נדוניא אלא לא גירשה שפלה לאש' צעודה
תחתיו (תשובת הר"ש כלל כ"ד) וכן נמתנות שנתנו לתתן וזמן שהנכסים חוזרין ומתן התקנה
י"ח (כד) שחזרין לנותני הנדוניא (תשו' מיימוני להלכות אישות וכן משמע לשון התקנה) וי"ח
ליורשים (תשובת מיימוני ל"ה) וכן נוהג הקהלות (כה) ואין חילוק בין אם אלו נותן הנדוניא
או אחרים (ת"ה סימן (שנ"ח) [שכ"ח] (כז) אלא כשהן עומד מכניסין הנדוניא לא תיקנו
(מהרי"ו ס"ד) (כז) וכל מקום שיש מנהג הולכין אחר המנהג ואפילו לא התנו בשעת נשואין

ביאורי הגר"א

שהנכסים לא נתנו או לקרוביו ובמרכי והג"ח פ"ד ס"ט
גד"ה ומיהו כ' ומלתי ש' ר"ת כ' לה או ליורשיה
כ' והן דברי ר' מאיר הנ"ל: (כה) ואין חילוק כו'.
תשו' סי' שכ"ח צ"ח הג"ח שכן היתה התקנה:
(כו) אבל בשעה כו'. דלא תקנו אלא מטעם וחס לריק
כו' כמ"ש צ"ח ומרכי והג"ח הנ"ל וזה לא שייך אלא
כשחזרין נותנים וז"ל הר"ש הנ"ל דצירופה זה לא תקנו.
ס' נמהרי"ו סי' ס"ד ע"ש: (כז) וכ"מ שיש כו'.
כמ"ש ר"פ הפועלים מקום כו' וצירופי שם והבדלו
הר"ש וז"ל זאת אומרת כו' וצ"ל המקבל מקום שנהגו

המטלים דנקרקע אין שייך תפיסה דתקנת היורשים
קיימי וכ"כ הנ"ל אלא ח"מ וצ"ח לא כ' כן ע"ש וס':
(כב) המתנה כו'. כמ"ש נכתובות פ"ט ז' (המגרש)
[שהמגרש] כו' (שע"ד) [שע"ת] (כתובות) [כתובה]
כו': (כג) תקנת שו"ס כו'. כ"כ הר"ש ומהרי"ו
אלו ומהרי"ל סי' ס"ד חולק וענת' ש"י סי' נ"ח:
(כד) י"א כו' וי"א ר' מאיר ז"ל אמר להחזיר ומוון למי
סוף סי' ל"ה. מורי ר' מאיר ז"ל אמר להחזיר ומוון למי
שנתנו והנה גדולי הקהלות וראשיהם כולם כאלו העידו
שהתקנה והמנהג פשוט שמוך שנתים מחזירין ח"י מה

ברכת אליהו

והג"ח שם פ"ח ב"ה "ומיהו" כת': ונמצאתי שכתב ר"ת
כו' על כל נושא אשה ומתה תוך שנתה בלא ודל של קיימא
שיחזיר כל הנדוניא ותכשיטי האשה לנותנין לה או
ליורשיה וכו' ע"ל. והן דברי ר' מאיר הנ"ל.

(כה) כ"כ בתרומת הדשן סימן שבי"א בשם הג"ח — שכן
היתה התקנה — דל"ש אם האב נותן הנדוניא מכיסו ול"ש
אם שאר קרוביו נתנו.

(כו) דלא תקנו אלא מטעם עגמת נפש ואסמכוהו אקרא:
ותם לריק כחכם (ויקרא כ"ו, כ'). כמ"ש בהג"ח ומרכי והג"ח
הנ"ל בס"ק כ"ד. וזה לא שייך אלא כשחזרין נותנים.
דאז שייך למימר „ותם לריק כחכם", ואיכא אומדנא
דדעתא קצת, דלא נתנו אדעתא שהבעל יקח מה שהם נתנו.
אבל היכא שאחרים לא נתנו הנדוניא לא שייך האי טעמא.
וז"ל בשו"ת הרא"ש כלל נ"ד ס"א דבירורשה שלה לא תקנו.
— כ"כ במהרי"ו סימן ס"ד ע"ש. [וסיים שם: דאלת"ה וכו']
א"כ הוי מילתא בלא טעמא והיכי אשכחן דלתקנו רבנן
מילתא בלא טעמא.

(כז) כמ"ש ר"פ השוכר את הפועלים ב"מ פג א במשנה:
מקום שנהגו וכו' הכול כמנהג המדינה. ובירושלמי שם —
והביאו הרא"ש שם ס"א ור"ש: — זאת אומרת מנהג מבטל
הלכה. ובפ' המקבל שם קד ב איתא: מקום שנהגו לעשות
כתובה מלוה גובה מלוה לכפול גובה מחצה. הרי שהולכים
אחרי מנהג המדינה. — כ"כ בשו"ת הריב"ש סימן קי"ה.
וע"ל סימן ס"ו סי' ש"א שכתב המחבר: הנושא אשה סתם

קיימי. וכ"כ הב"ח, שכל זמן שלא תפסה האשה המטלטלים
קוברים אותו מנכסיו אפילו לכתחילה. אבל ח"מ סק"א
וב"ש סק"א לא כתבו כן ועיין שם רש"י. [ובח"מ שם כתב
דהא דתניא בתוספתא דכל הקודם זכה היינו כתובה ובי"ח
אבל לקוברו לא מהני תפיסת היורשים].

(כב) כמ"ש נכתובות פ"ט ב במשנה: שהמגרש את אשתו
והחזירה על מנת בתובה הראשונה מחזירה.

(כג) כ"כ הרא"ש בתשובה כלל נ"ד ס"א ומהרי"ו סימן
ס"ד. אבל מהרי"ל סימן ס"ד חולק ע"ז וסובר שבכל גכסי
מלוג שייך תקנת הקהלות. ועיין בתשובת שארית יוסף
סימן ג"ב שפסק כמהרי"ל, וכתב שם דאי הוה מהרי"ו ידע
פסק מהרי"ל הוה הדר ביה. ועוד כתב שמהרי"ל — שהי'
בתראה וידע תשובת הרא"ש — יש לנו לילך אחריו. ועוד
שמהרי"ל דקדק כן מתשובת מהר"ם, וי"ל שלא ידע הרא"ש
אותה תשובה של מהר"ם. ומסיק בשארית יוסף: ועוד
נוכל לומר דלא פליגי וכו' רק שמהרי"ו סגל אומר שמהנהג
ותקנות הקהלות ג"כ על גכסי מלוג ובימי הרא"ש לא
נתפשט' התקנות וכו' ובר מן דין ואף אם היה ספק הדין
כדבר מי מ"מ מי יוציא מיורשי האשה מספק מה שיש
בידם, ע"ל.

(כד) ז"ל הנ"ל בתשובות שכתב הלכות אישות סוף סימן
ל"ה: מורי ר' מאיר ז"ל אמר להחזיר ממוון למי שנתנו
והנה גדולי הקהלות וראשיהם כולם כאלו העידו שהתקנה
והמנהג פשוט שמוך שנתים מחזירין חצי מה שהנכסים
לאביו או לקרוביו, ע"ל. ובמרכי פ"ד דכתובות סימן קנ"ה

כאילו התנו (כח) דכל הנושא על דעת האמנה הוא נושא (ד"ע וכ"כ הרשב"א סימן חלף ש"ז ונתשו' מ"י' סוף אישות סימן ל"ה) (כט) ואפילו הלך למקום שאין נוהגים מנהג הקהילות הולכין אחר מקום שנראה שם (ריב"ש סימן ק"ה) (צ) ואם לא נתנו הוצת לו הן רק נהרגו או נשתמדו י"א דלא שייך בזה דין חתנים ואפילו לא נתן האב נריך ליתן אצל אם אין כאן זרע קיימא שצריכין להחזיר מכת תקנה אין חילוק בין נהרגו לנתנו אצל אם נשתמדו ח"ו להחזיר ויש להתיישב בדבר.

ביאורי הגר"א

דר"ח המ"ל בס' (כ"ז) [נ"ג] ס"ג בהג"ה דשם משום אומדנא דדעתא, כמ"ש בתוס' בכתובות מו א בד"ה כתב לה: דאנן סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניא זו אלא על מנת שתהנה בתו ממנה כמו הבעל, עכ"ל. ואומדנא דלא שכיח לא אסיק אדעתא, כמ"ש בגיטין עג א ולכן בנהרגו או נשתמדו — שזה אונס דלא שכיח ולא אסיק אדעתיה — לא שייך בזה דין חתנים הג"ל. אבל דתקנה של שר'ם היתה אפילו בהג"ה, רבתיקה אמרינן דלא פלוג, וכיון דתיקון רבנן בחד אונס הו"ה בכולהו. — כ"כ בפסקי מהרא"י סימן רפ"ז ע"ש. [ושם הביא רא' לזה מתשוב' הרא"ש ומדברי התוס']. ויש בהג"ה: אבל אם אין כאן זרע קיימא שצריכין להחזיר מכת תקנה אין חילוק בין נהרגו לנתנו. ועיין חלקת מחוקק סי' כ"ז, כ"ח שהביא כנ"ל. ועל מ"ש בהג"ה: „אבל אם נשתמדו א"צ להחזיר ויש להתיישב בדבר" כתב בחלקת מחוקק סק"ח: ומיהו בנשתמדה מסופק (המהרא"י) אם לא נאמר דלא שייך עגמת נפש דהא מותר לקראה בת רשע ומותר לומר ארור שזה גדל ארור שזה ילד וא"כ י"ל דלא חיישינן לעגמת נפש ועיין בגוף הפסק שכתב ומ"מ בגי' יש לחלק קצת וכו' ולא חיישינן לעגמת נפש וכו' ובסוף הפסק סיים כתבתי דרך שקלא וטריטא ולא בתורת פסק הלכה למיסמך עליה כלל ע"כ כתב הרב מהרמ"א ויש להתיישב בדבר.

לעשות כתובה ונזהר כו' ריב"ש ס' ק"ה וע"ל ס' ס"ו סי"א: (כח) דכל הנושא כו'. וכ"כ הרי"ף ור"ש נרפ"ז דינמות: (כט) ואפי' הלך כו'. כמ"ש בכתובות כ"ד ח"ל והא לנהרדעא כו' וע"ל ס' ס"ו סי"ב: (ל) ואם לא מתו כו' דלא שייך כו'. ר"ל דינא

ברכת אליהו

[ועמש"ש]. דשם משום אומדנא דדעתא, כמ"ש בתוס' בכתובות מו א בד"ה כתב לה: דאנן סהדי דאין דעת האב ליתן נדוניא זו אלא על מנת שתהנה בתו ממנה כמו הבעל, עכ"ל. ואומדנא דלא שכיח לא אסיק אדעתא, כמ"ש בגיטין עג א ולכן בנהרגו או נשתמדו — שזה אונס דלא שכיח ולא אסיק אדעתיה — לא שייך בזה דין חתנים הג"ל. אבל דתקנה של שר'ם היתה אפילו בהג"ה, רבתיקה אמרינן דלא פלוג, וכיון דתיקון רבנן בחד אונס הו"ה בכולהו. — כ"כ בפסקי מהרא"י סימן רפ"ז ע"ש. [ושם הביא רא' לזה מתשוב' הרא"ש ומדברי התוס']. ויש בהג"ה: אבל אם אין כאן זרע קיימא שצריכין להחזיר מכת תקנה אין חילוק בין נהרגו לנתנו. ועיין חלקת מחוקק סי' כ"ז, כ"ח שהביא כנ"ל. ועל מ"ש בהג"ה: „אבל אם נשתמדו א"צ להחזיר ויש להתיישב בדבר" כתב בחלקת מחוקק סק"ח: ומיהו בנשתמדה מסופק (המהרא"י) אם לא נאמר דלא שייך עגמת נפש דהא מותר לקראה בת רשע ומותר לומר ארור שזה גדל ארור שזה ילד וא"כ י"ל דלא חיישינן לעגמת נפש ועיין בגוף הפסק שכתב ומ"מ בגי' יש לחלק קצת וכו' ולא חיישינן לעגמת נפש וכו' ובסוף הפסק סיים כתבתי דרך שקלא וטריטא ולא בתורת פסק הלכה למיסמך עליה כלל ע"כ כתב הרב מהרמ"א ויש להתיישב בדבר.

כותב לפי המנהג וכן היא שפסקה להכניס נותנת כפי מנהג המדינה. ועמש"ש סק"ז.

(כח) וכ"כ הרי"ף ברפ"ז דינמות והרא"ש שם ס"ג לענין קבלת אחריות בנצ"ב.

(כט) כמ"ש בכתובות נד א — לענין אם היתומים יכולים לסלק האלמנה ממוזנות ע"י תשלום הכתובה — שבבבל היו נוהגים כרב שפסק כאנשי יהודה שא"י לסלק, ובנהרדעא היו נוהגים כשמואל שפסק כאנשי גליל שיכולים לסלק. ואמרינן שם: התיא בת מחזא (מפרוודי בבל — רש"י) דהוות נסיבא לנהרדעא אתו לקמיה דרב נחמן שמעא לקלא דבת מחזא היא אמר להו בבל וכל פרוודי (כרבים הסמוכים לה — רש"י) נהוג כרב אמרו ליה והא לנהרדעא נסיבא אמר להו אי הכיא נהרדעא וכל פרוודי נהוג כשמואל. וע"ל סימן ס"ו סי"ב שכתב המחבר: נשא אשה ממקום אחר על דעת שתדור עמו במקומו הולכים אחר מנהג מקומו. [וע"ש בב"י ובבאה"ג סק"ד. ומש"ש בגמ': והא לנהרדעא נסיבא, היינו מפני שבסתמא נשאה על דעת תנאי מקומו שיכול להוציאה מעירה לעירו. אבל בלא"ה הולכים אחר מקום שנשאה שם].

(ל) ר"ל דינא דר"ח הג"ל כסימן נ"ג בהג"ה — לענין נדוניית חתנים, שאם פסק מעות לחתנו או לבתו, וכנסה ואח"כ מתה הבת, ועדיין לא נתן, דלא זכה בהו הבעל,

תיקוני טעויות

עמוד	טור	ס"ק	שורה	במקום	צ"ל
א		א		דכנסה	דכניסה
ג	1	ט	16	נקודה	למחוק
ג	1	ט	16	והם	הם
י	1	כב*	9]	למחוק
יב	2	כט	15	שלא ... ולא	שלזו ... ולזו
יג	2	לב	8	הגמ	הגמ'
טו	2	לט	8	ובב"ק	ובב"ב
כה	1	טז	17	בסעיף	בסעיף ז
כו	1	ז	13	סמוגיא	מסוגיא
כח			2	(י)	למחוק
ל	1	3	7	יהודב	יהודה
ל	1	3	7	וראש	וראשי
לב		פ	3	אומר	אמר
לה	1	ל	10]	למחוק
לה	2	לד	18	קרן	על קרן
מב		ל	2	דכתיב	דכתב
מו	2	ד	5	בד"ח	בד"א
מו	1	ד	27	מפרש	ומפרש
מו	2	ד	10	בתספתא	בחוספתא
מח	2	ד*	4	בוספתא	בתוספתא
ס	2	ט	4	וטורע	וטור
עב	1	י	20	שמעון	שמעון
פב	2	4	1	שאם	שגם
פט	1	יא	2	כמ"ש	כמש"ו
צא	2	כב	11	שחירצו	שתרצו
צג			4	יש	ויש
קו			2	וטענה	וטענת
קטו	2	לט	23	הודאתה	הודאתי
קטז	2	מב	6	ואוקמינא	ואוקימנא
קכא	1	נב*	21	ה	זה
קכג	1	נט	21	מדבשל"ב	מדשלב"ל
קכט		צ	12		בסוף השורה : הפרק
קכט	2	יא	12	אלין	ה"ה שם וכן הרב
קלו	1	לו	15	הה	אילין
קמה	1	ב	20	וסק"ד	הזה
קמו	2	ז	13		למחוק
קמז		ז	8	דא"כ	בסוף השורה : וכו'
קמח		ס	6	ו'	וא"כ
קנ	1	7	8		ח'
קנב			8	או	אחרי בבה"ג : כמו
קנח	2	2	2		אז
קס		ב	14	ס"ו	אחרי נמי : עכ"ל
קסא	1	ד	5	כתובעתה	ס"ז
קסד		פ	11	ג"ה	כתובתה
קע			6	צ"ו	צ"ה
קעו		ז	17	דצ"ו	צ"ז
קעח	2	ד	20	מרכן	דצ"ז
					מכרן

תיקוני טעויות

עמוד	טור	ס"ק	שורה	במקום	צ"ל
קעט			8	לקבורות	לקבורת
קצד	1	כא*	19	תנאין	תנאי
קצו		מ	14	ותבן	יתבן
קצח		ס	6	נזונים	נזונות
רג			17	הבינונים	הבינונית
רו			6	ח'	ה'
רח	1	ז	17	הראש	הרא"ש
רח	2	3	5	אינו	אינה
רח	2	3	5	לכתותבה	לכתובה
ריא	2	י	3	הרבים	הרבים בוקעין
רכא	2	י	3	נ"ל	צ"ל
רכג	2	טו	32	אם	ואם
רכד	1	2	2	ב"ו	הספרים
רל	1	ו	2	בלא"ה	דבלא"ה
רלג	1	כב	4	[שע"מ]	[ע"מ]
רלד	1	כט	13	הכיא	הכי